İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Osmanlı Diplomatikasında Beylerbeyi ve Sancakbeyi Arz, Mektup ve Buyurulduları (15-16. Yüzyıllar)

Yüksek Lisans Tezi

Melek Kılıç

Nisan 2024

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Osmanlı Diplomatikasında Beylerbeyi ve Sancakbeyi Arz, Mektup ve Buyurulduları (15-16. Yüzyıllar)

Yüksek Lisans Tezi

Melek Kılıç

Danışman

Prof. Dr. Bilgin Aydın

Nisan 2024

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Melek Kılıç tarafından hazırlanan "Osmanlı Diplomatikasında Beylerbeyi ve Sancakbeyi Arz, Mektup ve Buyurulduları (15-16. Yüzyıllar)" başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ **İMZA**

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Bilgin Aydın
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Rıfat Günalan
İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Büşra Aktaş Kütükçü
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 16/04/2024

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin APA yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun metin altı kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Bilgin Aydın

Etik İlkelere Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Melek Kılıç

ÖZET

Osmanlı Diplomatikasında Beylerbeyi ve Sancakbeyi Arz, Mektup ve Buyurulduları (15-16. Yüzyıllar)

Kılıç, Melek

Yüksek Lisans Tezi, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Bilgin Aydın

Nisan 2024

Bu tez, Osmanlı İmparatorluğu'nun taşradaki idari ve askeri görevlileri olan beylerbeyi ile taşrada beylerbeyine bağlı olarak görev yapan, askeri ve idari görevleri olan sancakbeylerinin ürettikleri arz, mektup ve buyurulduları incelemektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan 16. Yüzyılın sonuna kadar kadar beylerbeyi ve sancakbeyleri tarafından üretilen arz, mektup ve buyurulduların günümüze ulaşan orijinal belgeler, suretler veya bunların neşirleri esas alınarak diplomatik bakımdan değerlendirilmiştir. Bu metinlerde yer alan Türkçe belgelerin kronolojik diplomatik gelişim ve değişim süreci bütüncül bir yaklaşımla incelenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim mekanizması olan Divân-ı Hümâyûn'dan çıkan kararlar eyaletlerde beylerbeyi ve sancaklarda sancakbeylerine gönderilmekteydi. Bu bağlamda eyaletlerde beylerbeyinin başkanlık ettiği divanların kurulması, divanda yer alan bürokratik görevliler ve bu görevlilerin görev ve sorumlulukları, beylerbeyi adına düzenlenen belgeler ve beylerbeyi ve sancakbeyinin kendi hazırlamış olduğu arz, mektup ve buyuruldu türü belgeler birinci bölümde incelenmiştir. 15 ve 16. yüzyıllarda beylerbeyi ve sancakbeylerinin yazmış olduğu arz, mektup ve buyurulduların şekil ve üslub özelliklerinin değişimi kronolojik ve sistematik olarak incelenmiş olup bu belgelerin diplomatik bakımdan incelenmesi ikinci bölüm kapsamında ele alınmıştır. Tezin üçüncü bölümü ise 15 ve 16. yüzyıllar arasında yazılmış olduğu tespit edilen beylerbeyi ve sancakbeyi arz, mektup ve buyuruldularının kronolojik olarak düzenlenmiş belge görselleri, transkripsiyonları ve özet listelerine ayrılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beylerbeyi, Diplomatika, Arz, Mektup, Buyuruldu

ABSTRACT

Offers, Letters and Orders of Beylerbeyi and Sancakbeyi in Ottoman Diplomatics (15th-16th Centuries)

Kılıç, Melek

Master's Thesis, Department of Information and Records Management

Supervisor: Prof. Dr. Bilgin Aydın

April 2024

This dissertation examines the desires, letters, and commands produced by the beylerbeyi, the administrative and military officials of the Ottoman Empire in the provinces, and the sanjakbeys, who served under the beylerbeyi in the provinces and had military and administrative duties. From the foundation of the Ottoman Empire until the conclusion of the 16th century, the original documents, copies, or reprints of the original documents, letters, and orders produced by the beylerbeyi and sanjakbeys are evaluated diplomatically. The chronological diplomatic development and change process of the Turkish documents in these texts is analyzed with a holistic approach.

The decisions of the Divân-ı Hümâyûn, the administrative mechanism of the Ottoman Empire, were transmitted to the beylerbeyi in the provinces and the sanjakbeys in the sanjaks. In this context, the establishment of divans chaired by the beylerbeyi in the provinces, the bureaucratic officials in the divan and their duties and responsibilities, the documents issued on behalf of the beylerbeyi, and the documents prepared by the beylerbeyi and the sanjakbey in the form of desires, letters and buyuruldu are analyzed in the first section. In the 15th and 16th centuries, the changes in the form and style of the desires, letters, and buyuruldu written by the beylerbeyi and sanjakbeys are analyzed in chronological order and in a systematic manner. Additionally, the diplomatic analysis of these documents is discussed in the second chapter. The third and final section of the thesis is dedicated to the chronologically organized document images, transcriptions, and summary lists of the beylerbeyi and sanjakbeyi arz, letters, and buyuruldus written between the 15th and 16th centuries.

Keywords: Beylerbeyi, Diplomatica, Offerings, Letter, Ordered

ÖNSÖZ

Osmanlı İmparatorluğu'nda 15-16. yüzyıl arasında beylerbeyleri ve sancakbeyleri tarafından yazılan arz, mektup ve buyuruldular Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv Kılavuzu, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, çeşitli yayın ve makalelerden belgeler tespit edilmiş olup matbuları bulunan vesikalar da çalışma kapsamında incelenmiştir.

Bu belgeler türlerine göre sınıflandırılmış ve bu sınıflandırmaya göre tezde değerlendirilmiştir. Hazırlanan listeler tüm vesikaların kronolojik olarak değerlendirilmesini kolaylaştırdığı gibi bu alanda araştırmacılara kapsamlı bir vesika listesi de sunmaktadır.

Diplomatika ilmine ve tarih araştırmalarına katkı sağlamak için hazırlanan bu çalışmada tez yazım sürecinin en başından son anına kadar her zaman yönlendirme ve tenkitleriyle tezin gelişimine ve şekillenmesine katkı sağlayan ve bu uzun tez yazım süreci boyunca yol gösterici olan lisanstaki ilk öğretmenim, danışmanım Prof. Dr. Bilgin Aydın hocama teşekkürü borç bilirim. Aynı zamanda tez jürimde yer alan ve tezin içerik bakımından gelişimine katkı sağlayan Prof. Dr. Rıfat Günalan ve Dr. Öğr. Üyesi Büşra Aktaş Kütükçü hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca süreç boyunca desteklerini esirgemeyen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü hocalarıma çok teşekkür ederim.

Yanımda olduklarını hissettiren ve bu süreçte iş ortamımda destekçim olan ofis arkadaşlarıma ve birim müdürüm sayın Levent Polat'a göstermiş olduğu destekler için teşekkür ederim.

Ders döneminden tez savunmasına kadar manevi yardım ve desteğini her zaman yanımda hissettiren kıymetli sınıf arkadaşım Zeynep Köten'e ve değerli aileme ayrıca teşekkür ederim.

Melek KILIÇ

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

TEZ JÜRİSİ ONAYI ... **iii**
BEYANLAR ... **iv**
ÖZET ... **v**
ABSTRACT ... **vi**
ÖNSÖZ ... **vii**
İÇİNDEKİLER ... **viii**
KISALTMALAR ... **x**
GİRİŞ ... **1**
BÖLÜM I EYALET BÜROKRATİK YAPISI VE ÜRETİLEN BELGELER (15-16. Yüzyıllar) ... **10**
1.1. Eyalet Bürokratik Yapısı ... **10**
1.2. Beylerbeyi ve Sancakbeyi Tarafından Düzenlenen Belgeler ... **17**
1.2.1. Arz ... **17**
1.2.1.1. Beylerbeyi arzları ... ***18***
1.2.1.2. Sancakbeyi arzları ... ***22***
1.2.2. Mektup ... **24**
1.2.2.1. Beylerbeyi mektupları ... ***24***
1.2.2.2. Sancakbeyi mektupları ... ***31***
1.2.3. Mektuptan Buyurulduya Geçiş ... **34**
1.2.3.1. Buyurulduların Diplomatik Özellikleri ... ***35***
BÖLÜM II BEYLERBEYİ VE SANCAKBEYİ ARZ VE MEKTUPLARININ DİPLOMATİK ÖZELLİKLERİ (15-16. Yüzyıllar) ... **38**
2.1. Arzların Diplomatik Özellikleri ... **38**
2.1.1. Beylerbeyi Arzları ... **39**
2.1.1.1. Giriş Protokolü ... ***39***
2.1.1.2. Muhteva ... ***46***
2.1.1.3. Son Protokol (Hâtime) ... ***56***
2.1.2. Sancakbeyi Arzları ... **62**
2.1.2.1. Giriş Protokolü ... ***62***
2.1.2.2. Muhteva ... ***68***
2.1.2.3. Son Protokol (Hâtime) ... ***75***
2.2. Mektupların Diplomatik Özellikleri ... **80**
2.2.1. Beylerbeyi Mektupları ... **80**

2.2.1.1. Giriş Protokolü *80*
2.2.1.2. Muhteva *86*
2.2.1.3. Son Protokol (Hâtime) *96*
2.2.2. Sancakbeyi Mektupları **109**
2.2.2.1. Giriş Protokolü *109*
2.2.2.2. Muhteva *119*
2.2.2.3. Son Protokol (Hâtime) *129*
SONUÇ VE ÖNERİLER **146**
KAYNAKÇA **147**
EKLER **158**
EK 1: Belge Transkripsiyonları Listesi **158**
EK 2: Belge Transkripsiyonları **179**
EK 3: Belge Özetleri Listesi **382**
Ek 4: Pençeli ve Tuğralı Belge Listesi **409**
EK 5: Belge Görüntüleri Listesi **415**
EK 6: Belge Görüntüleri **440**

KISALTMALAR

a.g.e.:	Adı geçen eser
a.g.m.:	Adı geçen makale
a.y.:	Aynı yer
b.:	Bin
bkz.:	Bakınız
BOA:	Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
bs.:	Basım
c.:	Cilt
çev.:	Çeviren
DİA:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
ed.:	Editör
H.:	Hicri
haz.:	Hazırlayan
M.:	Miladi
No:	Numara
s.:	Sayfa
S.:	Sayı
TOEM:	Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası
TS.MA.E:	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı
TTK:	Türk Tarih Kurumu
v.b.:	Ve benzeri
v.d.:	Ve diğerleri
Y.:	Yıl
yy.:	Yüzyıl

GİRİŞ

Osmanlı Dönemi'nde eyaletlerin askeri ve idari işlerinden sorumlu yöneticisi beylerbeyidir. Beylerbeyilik makamının Anadolu Selçuklu Devleti, Altınorda Devleti, Memlüklüler ve İlhanlılar'da farklı adlarda bulunduğu bilinmektedir. Beylerbeylik makamı Osmanlı döneminde ilk olarak 14. yüzyıl devrinde ihdas edilmiştir.[1] Orhan Gazi'nin, oğlu I. Murad'ı Lala Şahin Paşa ile Rumeli'ye göndermesi sonrasında 1357 yılında Lala Şahin Paşa Rumeli'de bırakılmış ve kendisine Rumeli Beylerbeyliği görevi verilmiştir.[2] Rumeli Beylerbeyliği bu teşekkül ile idari bir mahiyet kazanmıştır.[3] Rumeli beylerbeyliği kuruluş ve konum itibarıyla önemli bir idari merkez hüviyetine sahipti. Anadolu beylerbeyliği kurulana kadar Rumeli beylerbeyi eyalette devletin askeri kuvvetlerinin tek kumandanı konumundaydı.[4] Anadolu'da ise beylerbeylik makamı 14. yüzyılda Yıldırım Bâyezid'in merkezi Ankara olmak üzere Kara Timurtaş Paşa'yı ataması ile kurulmuştur.[5]

Devletin önemli merkezlerinden olan Rumeli ve Anadolu vilayetlerinde idari ve askeri görevlerin yürütülmesi, reayanın korunması, asayişin sağlanması, tımar tevcihlerinin yapılması, sefer vakitlerinde sefere iştirak edilmesi, sefer dönemlerinde yerine mütesellim ataması gibi iş ve işlemleri beylerbeyi yürütmektedir.[6] Beylerbeyi idari görevlerinin yanında devletin önemli bir askeri yapısını teşkil eden tımarlı sipahi ordusundan da sorumlu idi.[7] Sipahilerin tayin ve terfileri, ordunun en mükemmel şekilde

[1] Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69.
[2] Halil İnalcık, "Eyalet," *DİA*, c.11 (1995), s. 548. Lala Şahin Paşa'nın babasının adının Abdülmuin olması itibariyle babasının esir kökenli olabileceği yahut sonradan Müslüman olduğu düşünülmektedir. Kaynak için bkz. Bilgin Aydın, "Osmanlı Brokrasisinin Divan-ı Hümayun Defter Formlarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi (Xv-Xvi. Yüzyıl)," (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2003), s. 3.
[3] Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-70.
[4] Halil İnalcık, "Eyalet," *DİA*, c.11 (1995), s. 548-549.
[5] İnalcık'ın DİA'da yer alan "Eyalet" maddesinde Timurtaş Paşa'nın adının Kara Timurtaş Paşa olarak bahsedildiği görülmektedir. İpşirli'nin "Beylerbeyi" maddesinde ise yalnızca Timurtaş Paşa olarak Anadolu beylerbeyi ifade edilmektedir. Adı geçen kaynaklar için bkz. Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-70., Halil İnalcık, "Eyalet," *DİA*, c.11 (1995), s. 548.
[6] Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 70.
[7] Halil İnalcık, "Eyalet," *DİA*, c.11 (1995), s. 549.

savaşa hazır bulunması beylerbeyinin en mühim görevleri arasındaydı. İdari ve askeri tüm işler beylerbeyi tarafından yürütülmekteydi.[8]

"Paşa Livası" ya da "Paşa Sancağı" adı da verilen eyaletlerde beylerbeyinin başkanlık ettiği divan, idari ve askeri işlerin yürütüldüğü en önemli karar merkezidir.[9] Eyaletlerde kurulan bu divan, yönetim mekanizması dahilinde Divan-ı Hümayun gibi çeşitli görev ve yetkilere sahiptir.[10] Eyaletlerdeki divanda mal defterdarı, tımar defterdarı, defter kethüdâsı, divan efendisi, tezkireci, çavuşlar, ruznâmeci, katipler ve Arap ve Rumeli gibi yabancı uyruklu reayanın yaşadığı bölgelerde divana tercümanlık yapan tercüme yetkilisi de görev yapmaktadır.[11] Eyaletlerde bulunan reaya istek ve şikayetlerini divana iletebilmekte ve buradan da bu talepler ulaklar ve çavuşlar vasıtasıyla Divan-ı Hümayun'a iletilebilmektedir.[12]

Temel meseleler eyalet divanında çözülmektedir. 18-19. yüzyıllarda şer'i konuları içeren vakalar kadılar tarafından kendi mahkemelerinde görüldüğü gibi zaman zaman da eyalet divanında da görülebilmekteydi. Eyalet divanına bağlı olan bir diğer divan ise Defterdar divanıdır. Mali konular ile ilgili vakalar mal defterdarı ile bu divanda görüşülmektedir.[13] Divanda görüşülen konular ulaklar ve çavuşlar vasıtasıyla Divan-ı Hümayun'a iletilir ve onay alınırdı. Divanda görülen konular ise divanda katipler tarafından tutulan defterlere kaydedilmekteydi.[14]

Eyaletlerde kurulan ve beylerbeyliğe bağlı olarak görev yapan bu divanlar Osmanlı Devleti klasik döneminde Divan-ı Hümayun'dan sonra en önemli yönetim organıydı. Rumeli ve Anadolu beylerbeyliği kuruluş ve konum itibarıyla diğer eyaletler

[8] İbrahim Sezgin, "Paşa Livâsı," *DİA*, c.34 (2007), s. 183.
[9] Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-71.
[10] a.g.e., s. 70-71.
[11] a.g.e., s.71-72. Defter Kethüdâsı görevlisine ait başka bir bilgi için bkz. Halil İnalcık, "Eyalet," *DİA*, c.11 (1995), s. 548-550.
[12] Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 73.
[13] a.g.e., s. 73.
[14] a.g.e., s. 71-73.

oranla daha önemli ve yetkin konumdaydı.[15] Bu makamların Divan-ı Hümayun'da diğer beylerbeyilerden de önde geldiği kaynaklarda bahsedilmektedir.[16]

Bu çalışmadaki beylerbeylerinin yazmış olduğu vesikalar diplomatik bakımdan incelenmiştir. Bu bağlamda araştırma kapsamında toplam 49 adet beylerbeyi mektubu ve 75 adet beylerbeyi arzı değerlendirilmiştir.

Ulaştığımız en erken tarihli beylerbeyi mektubu Tokat'ta ikamet eden Balaban Paşa'ya ait mektuptur.[17] Osmanlı ümerasından olan Balaban Paşa, Enderun'da yetişmiştir. 1425 tarihinde Menteşe Valiliği'ne gönderilip daha sonra Tokat Valiliği'ne tahvil olmuştur.[18] Balaban Paşa II. Murad döneminde Rum eyaletinin beylerbeyi olarak tayin edilmiştir.[19] Gelibolu'da 1441-43 tarihli vakfiyesi ile tesis ettiği medresesi ve Şam'da 1422 tarihli bir mescidi bulunduğu anlaşılmaktadır.[20] Balaban Paşa, 1465 tarihinde Kroya (Akçahisar) kalesinin muhasarasında Arnavut asıllı Jorj Aleksi'nin attığı kurşun sonucu vefat etmiştir.[21] Onun kabrinin Edirne'de 1422 yılında yapılan Gazi Mihal Bey Camii hazîresinde bulunduğu bilinmektedir.[22]

1439 tarihli olan Balaban Paşa'nın mektubu uzun bir kağıda divanî kırması ile yazılmıştır.[23] Vesika 30 satırdan oluşmakta olup sağ üst tarafında Balaban Paşa'ya ait pençe görüntüsü bulunmaktadır.[24] Mektupta Balaban Paşa, Seydi Hasan'ın oğlu ve halefi

[15] Rumeli beylerbeyi 14. yüzyılın son çeyreğine doğru yalnızca kendi başına tüm ordu kuvvetlerinin tek fiili kumandanı olarak beylerbeyilik makamını yürütmüştür. 1385-1387 yılları arasında Rumeli'de bulunan tüm ordunun kumandası Vezir Çandarlı Hayreddin'e verilmiştir. Bu yıllar arasında vezirlik görevinden beylerbeyilik görevine getirilmiştir. Bu bağlamda incelediğimizde Divan-ı Hümayun'da asli görev alan kişilerin Rumeli beylerbeyliğine getirilip tüm orduyu fiilen kumanda etmesi önemli bir yetkidir. Veziriazam olup aynı anda Rumeli'de beylerbeyiliği yapan askeri ve idari yöneticiler de bilinmektedir. Bu doğrultuda görev ifa eden iki isim şu şekilde gösterilebilir: II. Mehmed döneminde Veziriazam Mahmud Paşa ve Kanûnî Sultan Süleyman zamanında Makbul İbrahim Paşa. Kaynak için bkz. Halil İnalcık, "Eyalet," *DİA*, c.11 (1995), s. 548-549.
[16] Ali Açıkel, "Tokat," *DİA*, c.41 (2012), s. 220.
[17] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[18] a.g.m., s. 80. Başka bir kaynak için bkz. Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi Cilt 2*, (y.t.y.), 183.
[19] Ali Açıkel, "Tokat," *DİA*, c.41 (2012), s. 220.
[20] Kaynaklar için bkz. M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 80., Feridun Emecen, "Gelibolu," *DİA*, c.14 (1996), s. 5., Abdüsselam Uluçam, "Şam," *DİA*, c.38 (2010), s. 321.
[21] Kaynaklar için bkz. M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 80., Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi Cilt 3*, (y.t.y.), 91.
[22] Kaynaklar için bkz. Semavi Eyice, "Edirne," *DİA*, c.10 (1994), s. 441., Semavi Eyice, "Gazi Mihal Bey Camii," *DİA*, c.13 (1996), s. 459.
[23] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 79-80.
[24] a.g.m., s. 79-80.

olan Abd-ul-Hannan'ı babasının vefatının ardından zaviye şeyhi ve mütevelli olarak görev verildiği anlaşılmaktadır.[25]

Ulaştığımız en erken tarihli ikinci belge ise 1453 tarihli Şahin Paşa'nın mektubudur.[26] II. Murad döneminde askeri beceri ve bilgisiyle de tanınan Şahin Paşa 1438-39 tarihlerinde Vezir Saruca Paşa'nın görevinden azledilmesinin ardından vezir olarak tayin edilmiştir.[27] Aynı dönemde Sinan Paşa yerine Rumeli beylerbeyliğine getirildiği bilinen Şahin Paşa hem vezirlik hem de Rumeli beylerbeyliği yapan bürokratlar arasındadır.[28] II. Mehmed Döneminde ise Zağanos Paşa ile aynı dönemde "Hadım Şehâbeddin Şahin Paşa" adıyla vezirlik yaptığı bilinmektedir.[29] Osmanlı dönemi bürokratik yapısı içerisinde önemli bir yere haiz olan Şahin Paşa'nın araştırma kapsamında incelenen mektubunda, sağ üst köşede el-Hâc Şahin b. Abdullah yazısı ile pençesi görülmektedir.[30] Ayo Pavlo Manastırında Longozda kışlasında bulunan Kriyaric ve Sarti adlı yerlerde adet üzere toplanan vergilerin usulü üzere toplanmaya devam edileceğine dair bilgi verilmiştir. İncelediğimiz bu mektup, 15. yüzyıl Osmanlı yönetim şekline ve vergilerine dair ışık tutmakla birlikte belgede yer alan pençe de diplomatik açıdan öneme haizdir.

Araştırma kapsamında tespit edilen en erken tarihli beylerbeyi arzı ise 1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın İskenderiye (İşkodra)'nin fethinden sonra verdiği bilgileri içeren arzdır. II. Mehmed döneminde yazılan bu arz "*Kemterîn-i bende Mehmed*

[25] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 80-81.
[26] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM),* c. 76 (1986), s. 66.
[27] Feridun Emecen, "Şehâbeddin Paşa," *DİA*, gözden geçirilmiş 3.bs., c.EK-2 (2019), s. 547-548.
[28] Şahin Paşa, II. Murad tarafından Macarların harekâtını önlemek üzere Sırbistan sınırına gönderilmiştir. Buradaki muhasarada Novoberda Kalesi ve Vuk Brankoviç'e ait olan diğer Sırp kalelerini ele geçirmiştir. Bu muhasaralar sırasında ise hem Rumeli beylerbeyliği hem de vezirlik konumunu muhafaza etmiştir. Kaynak için bkz. Feridun Emecen, "Şehâbeddin Paşa," *DİA*, gözden geçirilmiş 3.bs., c.EK-2 (2019), s. 547-549. Başka bir kaynakta ise 1440 yılı sonlarında Rumeli beylerbeyi ve divanda vezir görevinde olduğu yer almaktadır. Kaynak için bkz. Halik İnalcık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I* (Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1954), s. 84.
[29] Younghee Lee, "*Osmanlı Devleti'nde Devşirme Sistemi (Fatih Dönemi'nde Vezir-İ Azamlar ve Zağanos Paşa)*" (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2020), s. 171-172. Şahin Paşa Aralık 1440 tarihli bir vakfiyede şahitler arasında bulunmuş olup adı Şâhin b. Abdullah şeklinde zikredilmiştir. Vakfiyede geçtiği üzere: Halil b. İbrahim, Şahin b. Abdullah (Şehabeddin Şahin Paşa), Fazlullah b. Necmeddin ve Umur b. Şahin. Kaynaklar için bkz. Feridun Emecen, "Şehâbeddin Paşa," *DİA*, gözden geçirilmiş 3.bs., c.EK-2 (2019), s. 547-549., Halik İnalcık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I* (Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1954), s. 84.
[30] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM),* c. 76 (1986), s. 66.

el-fakîr el-hakîr" imzasını taşımaktadır. Arzda Ali Bey oğlu Ahmed'in getirdiği mektuba binaen İskenderiye'nin fethedildiğini ve daha sonra Çirne oğlu üzerine gidildiği yazılmıştır. Çirne oğlunun İskenderiye kalesinin fethedildiğini duymasıyla kaleye gittiği ve burayı yaktığını belirtmiş olup kalenin onarılması gerektiği de ifade edilmiştir.[31]

Eyalet altında bulunan sancak ya da liva adı verilen idari birimlerden sorumlu olan sancakbeyleri, beylerbeyine bağlı çalışan yetkililerden biriydi.[32] Sancakbeylerinin görevli olduğu idari ve askeri birim olan sancaklar, beylerbeyinin daima bulunmuş olduğu "Paşa Sancağı" şeklinde adlandırılan merkez sancağına bağlı bulunmaktaydı. 14. yüzyılda Rumeli beylerbeyliği makamının I. Murad döneminde teşekkül etmesi ve Edirne'nin fethi ile birlikte Çirmen, Vize ve Kırkkilise (Kırklareli) bölgeleri sancak statüsünü kazanmıştır.[33] Çirmen bölgesinin 1371'de fethedilmesiyle burada sancağın kurucusu ve ilk sancakbeyi Saruca Paşa olmuştur.[34] Gelibolu Tersanesi ve deniz üssünü kurması ile de bilinen Saruca Paşa Çirmen sancağının iskânını ve sancakbeyi sıfatıyla burada teşkilat yapısının yerleşmesini sağlamıştır.[35] O dönemde Rumeli yayalarının da başı olan Saruca Paşa 1388 yılında Bulgaristan seferine Rumeli yayabaşısı sıfatıyla katılmış olup 1389 yılında Kosova Meydan Muharebesi'nde ise sağ kolda yer almıştır. Ankara muharebesinde de (1402) bulunan Saruca Paşa'nın bu gibi askeri başarıları vesilesi ile I. Murad ve Yıldırım Bâyezid'in de başlıca komutanları arasında yer aldığı bilinmektedir.[36]

---

[31] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.

[32] Halil İnalcık, "Eyalet," *DİA*, c.11 (1995), s. 548-549.

[33] Yusuf Halaçoğlu, "Çirmen," *DİA*, c.8 (1993), s. 341. Çirmen'in Rumeli'de beylerbeyliği makamına bağlı teşekkül eden ilk sancaklardan biri olmasında bölgenin Meriç Vadisi'ne hakim bir alana sahip olması ve Edirne'yi koruyabilecek bir yerde olması etkili olmuştur denilebilir. Kaynak için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı* (İstanbul: Üçler Basımevi, 1952), s. 12. Ayrıca bazı kaynaklarda Kırkkilise (Kırklareli) bölgesi için Vize sancağına bağlı bir kaza merkezi olduğu bilgisi de geçmektedir. Kırkkilise bölgesinin sancak merkezi haline gelmesi Tanzimat dönemi sonrasında gerçekleştirilen eyalet sisteminden vilayet sistemine geçilmesi ile olmuştur. Kaynak için bkz. Metin Tuncel, "Kırklareli," *DİA*, c.25 (2022), s. 478-479.

[34] İdris Bostan, "Saruca Paşa," *DİA*, c.36 (2009), s. 168-169.

[35] a.g.e., s. 169. Kaynaklardan edinilen bilgiler doğrultusunda Sârımüddin Saruca Paşa'nın Çirmen sancağındayken tutmuş olduğu müsellem defteri tespit edilmiştir. Bu defterden anlaşıldığı üzere Saruca Paşa yaya ve müsellemler üzerinde biti vermeye yetkilidir. Bu dönemde ise bilinmektedir ki yapılan bu tayinlerden genellikle sancakbeyleri zaman zaman ise subaşı ve kadılar sorumlu idi. Bu tevcih bilgisini defterde vermesi de kuvvetle muhtemel buradaki görevinin sancakbeyliği olduğunu doğrular mahiyettedir. Müsellem defterinde geçem iki kayıt şöyledir: 1) *Mezra'a-i Şeyh Cemal Derviş hâric ez defter Akpınar katında sınuru iki yol arasında Saruca Paşa zamanından beru vakf üzere tasarruf edermiş Hasköy cami mescidi imamının elindedir* 2) *Karasili köyünde bir müsellem çiftliği altında çiftlik-i âlî yeri kadîmden merhûm Saruca Paşa vermiş yaya mevkûfundan*. Kaynak için bkz. Halil İnalcık, *Hicrî 835 tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1954), s. xv-xvi.

[36] Halil İnalcık, *Hicrî 835 tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1954), s. xvi.

Saruca Paşa'nın oğlu olan Umur Bey'in de Çirmen'de sancakbeyliği yaptığı tahmin edilmektedir.[37] Bey sancağı kavramının kullanımının ise 14. yüzyılın sonlarına doğru olduğu kabul edilir. Orhan Bey'in İznik'i almasının ardından burayı merkez yapıp oğlu Murad'ı Bursa'ya göndermesiyle bu tabirin kullanılmaya başlandığı söylenebilir.[38] 1430'larda düzenlendiği bilinmekte olan bir listede bu tarihte Anadolu'da 16 sancak olduğu görülmektedir.[39]

Eyaletlerin alt birimi olan sancakların da kendilerine bağlı kaza, nahiye ve köy gibi alt birimleri bulunmaktaydı. Genel bağlamda sancakların teşkilatlanmasında kazalar sancaklara, nahiyeler kazalara ve köyler de nahiyelere bağlıydı. Sancakların başında bulunan ve "Mîr-i Livâ" adıyla da anılan sancakbeyleri 14. yüzyılda daha çok askeri bir komutan olarak anılıyorken 15. yüzyılda eyaletlere bağlı olan sancakların kurulması ve çeşitli yetkililerle donatılmasıyla idari bir mahiyet kazandığı âşikardır.[40] Bu yönüyle sancakların Osmanlı hanedanına mensup kişiler tarafından da eğitim amacıyla gönderildiği birimler olduğu anlaşılmaktadır.

Eski Türk geleneklerinde yönetimde görülen ülüş sistemi yani toprakların hanedan üyeleri tarafından bölüştürüldüğü uygulama bu geleneği benimseyen Osmanlı Devleti'nde bir takım yönetim sorunlarına yol açmaktaydı. Osmanlı devleti bu geleneği değiştirip geliştirerek hanedanın daha uzun ömürlü ve güçlü olmasını sağlamak için hanedan üyelerini kontrol altında tutabilecekleri mekanizmalar inşa etmekteydiler. Bu mekanizmalardan biri de hanedan üyesi kişilerin taşrada sancaklara gönderilip askeri ve idari tecrübe kazanmalarını sağlamaktı.[41] Bu mekanizma merkezi idarenin gücünü sağlamakla birlikte aynı zamanda burada bulunan hanedan mensuplarının tahta geçme çabalarına yol açmakta ve zaman zaman merkezi otoriteyi sarsmaktaydı. Hanedan mensubu olan şehzâdelerin taşrada bulunan sancaklara, sınır boylarına gönderilmesi ve burada gösterdikleri başarıları neticesinde tahtın yolu kendilerine açılmaktaydı. Bu durum

---

[37] a.g.e., s. xvii.
[38] Feridun M. Emecen, "Beylikten Sancağa: Batı Anadolu'da İlk Osmanlı Sancaklarının Kuruluşuna Dair Bazı Mülâhazalar", *Belleten*, c. 60, S. 227 (1996), s. 86.
[39] Liste İzmir Beyi Cüneyd'in bölgede gerçekleştirdiği karışıklıklardan sonra çıkartılmıştır. Menteşe, Saruhan, Aydın, Karesi, Bursa, Biga, Bergama, Kütahya sancaklarının adları da bu liste dahilinde yazılmıştır. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, "Beylikten Sancağa: Batı Anadolu'da İlk Osmanlı Sancaklarının Kuruluşuna Dair Bazı Mülâhazalar", *Belleten*, c. 60, S. 227 (1996), s. 87-88.
[40] İlhan Şahin, "Sancak," *DİA*, c.36 (2009), s. 97.
[41] Kaynaklar için bkz. Feridun M. Emecen, Zekai Mete, Arif Bilgin, *Osmanlı İdarî Teşkilâtının Kaynakları Şehzâde Dîvânı Defterleri* (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), s. 21-22., Cevdet Kırpık, *Osmanlı'da Şehzade Eğitimi* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016), s. 37-38.

zaman zaman şehzâdeler arasında ya da hanedan ve şehzâdelerin arasında gerçekleşen güç savaşlarına dönüşmekteydi.[42]

Bu sistem 17. yüzyılın başlarına kadar taviz verilmeden devam etmiştir. Osman Bey ile başlayan bu uygulama diğer sultanların da oğullarını uç bölgelere göndermesi ile devam etmiştir.[43] Şehzâde torunları ise Fatih Sultan Mehmed döneminde uç bölgelerde görev yapmaya başlamışlardır. Bu usul III. Mehmed'in 1583'te sancağa gönderilmesinin ardından son bulmuştur.[44]

Araştırmamız sancakbeylerinin yazmış oldukları mektup ve arzlar da diplomatik bakımdan incelenmiştir. Bu kısımda incelenen belge sayısı ise sancakbeyi mektuplarında 64 iken arzlarda 29'dur. Tespit ettiğimiz en erken tarihli sancakbeyi mektubu ise 1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey tarafından yazılan mektuptur. Bu mektup Sancakbeyi İsa Bey'in pençesini barındırması bakımından mühimdir.[45] Çeşitli kaynaklarda İshakbeyoğlu İsa Bey ve Gazi İsa Bey olarak anılmaktadır. Babası ise Üsküp fatihi olarak da bilinen Osmanlı meşhur uç beylerinden Paşa Yiğit adlı kişidir. İsa Bey'in ailesi hakkında kesin bilgiler olmasa dahi Dubrovnik beyleriyle yapmış olduğu yazışmalar dolayısıyla Bosna'da bulunan aristokrat sülalelerden Kosaç ve Pavlovicler ile akraba olduğu düşünülmektedir. Balkanlar'da yapmış olduğu mücadelelerle ünlenen İsa Bey'in 1439 senesinde Üsküp sancakbeyliğinde olduğu tahmin edilmektedir. Babasının ölümüyle ise 1444 yılında Semendire sancakbeyliği görevini üstlenmiştir. II. Murad

[42] Cem Sultan'ın Memlük sarayına sığınıp onlardan yardım beklemesi ya da Orhan adlı bir şehzâdenin İstanbul kuşatmasında Bizanslılara yardım etmesi bu durumun olumsuz etkilerindendir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, Zekai Mete, Arif Bilgin, *Osmanlı İdarî Teşkilâtının Kaynakları Şehzâde Dîvânı Defterleri* (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), s. 18-19.

[43] Osman Bey oğlu Orhan'ı Karacahisar'a vermiştir. Orhan Bey ise oğlu Murad'a Bursa'yı vermiştir. I. Murad ise oğlu Bâyezid'a Sultanönü ve Germiyan'ı, Yakub'a ise Karesi ilinin bir bölümünü vermiştir. Yıldırım Bâyezid döneminde bu muamele iyice geliştirilmiş olup farklı uç merkezleri de verilmeye başlanmıştır. Bu bölgeler Kütahya, Manisa, Amasya, Aydın ili, Hamid ve Teke ili ve Sivas'tı. 15. yüzyılın ikinci yarısında ise bazı merkezler daha fazla ön plana çıkıp şehzâdelerin bulunduğu sancaklar konumuna gelmiştir. Bu bölgeler Amasya, Sivas, Konya, Kütahya, Isparta, Antalya, Kastamonu ve Trabzon'dur. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, Zekai Mete, Arif Bilgin, *Osmanlı İdarî Teşkilâtının Kaynakları Şehzâde Dîvânı Defterleri* (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), s. 21.

[44] Şehzâde Selim'in oğlu Süleyman'ın Kefe'de II. Bâyezid döneminde görev yapması bu uygulamaya gösterilebilecek örneklerdendir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, Zekai Mete, Arif Bilgin, *Osmanlı İdarî Teşkilâtının Kaynakları Şehzâde Dîvânı Defterleri* (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), s. 22. Başka bir kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri", *Belleten*, c. 39, S. 156 (1975), s. 661., Feridun M. Emecen, Zekai Mete, Arif Bilgin, *Osmanlı İdarî Teşkilâtının Kaynakları Şehzâde Dîvânı Defterleri* (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), s. 23., Cevdet Kırpık, *Osmanlı'da Şehzade Eğitimi* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016), s. 54.

[45] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.

döneminde de muharebelerde önemli işler yapan İsa Bey II. Mehmed dönemindeki Balkan fetihlerinde önemli uç beylerindendi.[46] 1463 yılında ise Bosna sancakbeyliği görevine getirilen İsa Bey hem askeri hem de siyasi, bürokratik yönden maharetlere sahipti. Kaynaklara göre kesin olmasa da 1476 yılında vefat ettiği tahmin edilmektedir.[47]

Tespit ettiğimiz diğer erken tarihli sancakbeyi mektubu ise 1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in mektubudur. İsa Bey'in mektubu gibi bu mektupta da Hamza Bey'in pençesi mevcuttur. Pençesinde bulunan "*Harrarahû el-fakîr Hamza*" ifadesi diğer pençelerde gördüğümüz ifadelerden farklı olarak belgenin Hamza Bey tarafından yazıldığını göstermektedir. Mektupta Hoca, Avrejde ve Çerniçe pazarlarını bir yıl süreyle Javane adlı kişinin bundan önceki amillerin tasarruf ettiği gibi yetmiş bin akçe ile tasarruf edeceği belirtilmiştir. Janvane üç ayda bir ödemeleri yapacaktı.[48]

Araştırma kapsamında erişilen en eski tarihli sancakbeyi arzı ise 1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzıdır. II. Murad döneminde yazılan bu arzda Mustafa Bey, Müs adlı bölgeyi kendisinin tasarruf etmesi yönündeki talebini iletmiştir. Aynı zamanda Yuvan adlı kişinin Akçahisar'ı kuşattığı ve bu kişinin oğlu olan İskender'in Müs bölgesini talep ettiği yazılmıştır. İskender kendisinden şefkatname yazmasını da istemiştir. Sancakbeyi Mustafa Bey şefkatname yazabileceğini ama bu kişinin göreve gelirken çok tedbirler almak gerektiğini ifade etmiş olup kendisinin tasarrufu yönünde talebini bildirmiştir.[49]

Tespit ettiğimiz diğer bir arz ise II. Mehmed döneminde yazılmıştır. 1472 tarihli Sancakbeyi Hamza'nın arzı Dubrovnik kafirlerinin yaptırdığı Milnet adlı kalenin yirmi gün içinde kendileri tarafından yıkılmasının emredildiği hükme cevap olarak yazılmıştır. Sancakbeyi yirmi günün sonunda kalenin yıkılıp yıkılmadığını kontrol etmekle görevlidir. Yıkılmadı ise bu yıkma işlemini sağlaması emredilmiştir. Milnet kalesine

[46] II. Murad devrinde Varna ve II. Kosova savaşlarında yer almıştır. Kaynak için bkz. Enes Pelıdıja, Feridun Emecen, "Îsâ Bey," *DİA*, c.22 (2000), s. 475-476.
[47] Enes Pelıdıja, Feridun Emecen, "Îsâ Bey," *DİA*, c.22 (2000), s. 475-476.
[48] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.
[49] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.

yirmi günün sonunda giden Hamza Bey kalenin yıkıldığını devlet merkezine iletmektedir.[50]

[50] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.

BÖLÜM I EYALET BÜROKRATİK YAPISI VE ÜRETİLEN BELGELER (15-16. Yüzyıllar)

1.1. Eyalet Bürokratik Yapısı

Eyalet beylerbeyliği Osmanlı Devleti'nin taşra teşkilatlarında en yüksek idari makam olup beylerbeyiler geniş yetkilere sahipti. Eyalet yapısının kurulması ve teşkilatlanması Rumeli eyaletinin kurulması ile doğrudan ilişkilidir. I. Murad'ın Edirne'yi fethinin ardından burada beylerbeyliği makamı kurulmuş olup ilk olarak Lala Şahin Paşa daha sonra Lala Şahin Paşa'nın vefatı ile Kara Timurtaş Paşa beylerbeyi olmuştur. Rumeli beylerbeylik makamı gibi altında pek çok sancak barındıran ve diğer beylerbeyliklerden daha geniş ve büyük olan Anadolu beylerbeyliği Yıldırım Bâyezid döneminde merkezi Ankara olmak üzere 1393 tarihinde kurulmuştur. Anadolu beylerbeylik makamının ise ilk idarecisi Timurtaş Paşa olmuştur.[51] Daha sonrasında gerçekleştirilen gazalar ile birlikte eyalet ve vilayet sayıları da artmıştır. Rumeli ve Anadolu beylerbeylik makamlarından sonra Rum ve Karaman beylerbeylikleri teşekkül etmiştir.[52] Kanuni Sultan Süleyman devrinin sonlarına doğru ise bu sayı yirmi bire yükselmiştir.[53] Mesela Doğu Trakya bölgesinde gerçekleştirilen gazalardan elde edilen zaferlerle birlikte Rumeli beylerbeyliğine bağlı üç sancak (Vize, Kırk-Kilise, Çirmen) meydana gelmiştir. Bu

[51] Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-70.
[52] Dündar Aydın, *Erzurum Beylerbeyiliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), s. 165.
[53] a.g.e., s. 165.

sancak ve eyalet sayısı ise zaman içerisinde yeni bölgelerin fethi ile artmış olup 17. asır başlarında yirmi dört sancağa ulaşmıştır.[54]

O zamanlar için eyalet kavramı günümüzde taşımış olduğu manasını barındırmıyordu hatta bazen vilayet kelimesi bu anlamı karşılıyordu.[55] 16. yüzyıl ortalarında vilayet ve liva kelimeleri beylerbeylik bölgesi olmayan küçük merkezleri de ifade edebilmekteydi.[56] Eyalet teriminin beylerbeylik için kullanılmaya başlanması ise Osmanlı Devleti'nin 16. yüzyıl sonlarına tekabül etmekteydi. 16. yüzyıl sonrasında yaygın olarak kullanılmaya başlanan eyalet kelimesine eski vesikalarda tesadüf edildiği çeşitli kaynaklarda geçmektedir.[57] Tez kapsamında incelenen bir belgede de bu kullanıma rastlamaktayız. 1515 tarihli vesikada geçmekte olan "*diyar ve vilayeti dest-i tasarruf*" ifadesi Trabzon Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından divana sunulan arzda yer almaktadır.[58] Nahiye kelimesi de keza diğer kullanım şekillerinde olduğu gibi sancakları ve beylerbeylik makamına sahip bölgeleri ifade etme maksadıyla kullanılmıştır.[59] Bu kullanımları değerlendirecek olursak görülmektedir ki 17. yüzyıla değin kullanılan vilayet, liva, nahiye gibi kelimeler sancakları ifade edebildiği gibi zaman zaman beylerbeylik makamını da işaret etmektedir.[60]

Beylerbeyinin kendi görev ve yetkileri doğrultusunda aldığı kararlar, yürüttüğü işlemler müstakil bir idari yapı olarak teşekkül eden ve "Paşa Livası" adı verilen merkezden yönetilirdi. Beylerbeyinin kendisi "Paşa Livası, Paşa Sancağı" adı verilen eyalet merkezinde bulunurdu. Burada kurulan beylerbeyi divanı ile beylerbeyinin görev yaptığı yer/merkezde ifa edilmekteydi.[61] Ne zaman kurulduğu bilinmemekle birlikte yürütücülüğünü beylerbeyinin yaptığı beylerbeyi divanı Divân-ı Hümâyûn'dan sonra eyaletlerde bulunan en önemli karar mekanizmasıydı.[62] Bu kurulan divanda askeri statüye sahip olan şahısların yargılanması gerçekleştirilebiliyordu ve aynı zamanda zeâmet ve

[54] M. Tayyib Gökbilgin, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı* (İstanbul: Üçler Basımevi, 1952), s. 6-7.
[55] M. Tayyib Gökbilgin, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı* (İstanbul: Üçler Basımevi, 1952), s. 7.
[56] a.g.e., s. 7.
[57] Halil İnalcık, "Eyalet," *DİA*, c.11 (1995), s. 548-549.
[58] BOA. TSMA.E. 6316/1. 756-41.
[59] M. Tayyib Gökbilgin, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı* (İstanbul: Üçler Basımevi, 1952), s. 8.
[60] a.g.e., s. 8-9.
[61] Halil İnalcık, "Eyalet," *DİA*, c.11 (1995), s. 549.
[62] a.g.e., s. 549-550.

tımar tevcihi gibi meseleler görülmekteydi.[63] Kurulan bu beylerbeyi divanında divanın başkanlığını beylerbeyinin yaptığı bir heyet bulunmaktadır.[64] Bu heyetin başkanı beylerbeyi olup diğer üyeleri ise vilayet kadısı, defter kethüdası, tımar defterdarı ve hazine defterdarıdır. Ayrıca divanda divan katibi, kapıcılar kethüdası, çavuşlar kethüdası, tezkireci, defter katipleri, müteferrika ve çavuşlar da yer almaktadır. Bazı gelişen özel durumlarda ise şehir subaşısı ve asesbaşısı da bu toplantılara katılabilmekteydi. Bu görevliler her divanda bulunmamaktadır. Beylerbeyi divanında görev yapmakta olan bu üyeler divanın işleyiş bakımından üç kısımda incelenebilmektedir. Bunlar divan heyeti, yazı heyeti ve ayakta hizmet gören yardımcı personeller olarak ayrılabilmektedir. Divan heyetinde beylerbeyi, kadı, defter kethüdası ve tımar defterdarı bulunmaktadır. Yazı heyetinde ise divan katibi, tezkireci ve defter katipleri yer almakla birlikte kapıcılar ve çavuşlar kethüdaları, çavuşlar ve müteferrikalar ayakta hizmet gören yardımcı personellerdir.[65]

Divan heyetinde bulunan defter kethüdası vilayetlerin zeâmet işlerine bakmakla yükümlüdür. Defter kethüdası timar defterdarının amiri olmakla birlikte bu iki görevli de defter emânetine bağlıdırlar. "Tımarlar kethüdası" veya "tımarlar defteri kethüdası" ünvanı kendisinin tımar ve zeamet tevcihatı ile ilgili vilayetteki en üst görevli olduğuna işaret etmektedir. Defter kethüdasının altında tımar defterdarı ile birlikte defter emini, rusûm-ı tezkire emini, defter katipleri ve tezkireci bulunmaktaydı.[66] Tımar defterdarı ise vilayetlerdeki tımarlarla ilgili tüm iş ve işlemlere bakmakta ve timar işlemlerine ilişkin defterleri tutmakla görevliydi. Her beylerbeylik makamında mutlaka bir tane bulunan bu görevli ulûfe müteferrikaları, dergâh-ı âlî çaşnigirleri ve bölge zaimleri arasından tayin edilmekle beraber tezkirecilerden de seçilebiliyordu. Tezkireciler ise genel manada yazı işleri ile ilgilenmekte ve divanda alınan kararları tutmaktan sorumluydu.[67]

Osmanlı devlet merkezinde bulunan defterhanede arazi, tımar, zeamet, has ve evkaf defterleri bulunmaktaydı. Bu defterlerin birer kopyasının bağlı olduğu vilayete gönderildiği de bilinmektedir. Bu defterlerden mufassal, icmal ve ruznamçeler tımar,

[63] Dündar Aydın, *Erzurum Beylerbeyiliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), s. 170.
[64] a.g.e., s. 184.
[65] a.g.e., s. 184.
[66] a.g.e., s. 184-185.
[67] a.g.e., s. 188-192.

zeamet ve has tevcihi ile ilgiliydi. Arazi tahrirleri sonucunda tutulan bu defterler bir ya da birkaç sancak bölgesi dahilinde yapılırdı. Tahrir emini ya da il yazıcıları adlı bu görevli kişiler yanlarına aldığı katip ve vilayetlerden yanlarına aldıkları görevliler ile görevli olduğu köy, kasaba ve şehrin bir yıllık her türlü vergisinin, vergi mükelleflerinin, vermeyenlerin muafiyet derecesi gibi hususiyetleri hiçbir vergi bilgisi eksikliği kalmamak kaydı ile müsveddeler halinde tespit ederdi. Daha sonra görevde olduğu yerin ya da sancağın mufassal defterini tutardı. Tahrir emini aynı zamanda bu vergilerin nasıl ve hangi usullerle verileceğine ilişkin kural ve kaideleri de yazardı. Tutulan bu mufassal defteri tetkik için Divân-ı Hümayun'a gönderilir ve nişancı tarafından kontrol edildikten sonra bir kopyası çıkartılırdı. Aslı defterhanede kalan bu defter üzerine tuğra çekilip tahrir eminine gönderilir ve kendisinden vergilerin timarlı sipahilerin sayısına göre eksiksiz bir şekilde dağıtması beklenirdi. Tahrir emininin dağıtma işlemini gerçekleştirdikten sonra tutmuş olduğu deftere de icmal defteri denmektedir. Yine mufassal defterde olduğu gibi icmal defteri de kontrol edildikten sonra tuğralı bir kopyası vilayete gönderilirdi. Ruznamçe ve Derdest adı verilen defterlerde ise iki tahrir arasında olan has, zeamet ve tımarların tevcihi bulunurdu. Yine bu defterler de defterhaneye gönderilirdi.[68] Tüm bu defterler ise vilayette bulunan defter sandıklarında muhafaza edilir ve muhafazasından ise defter emini sorumlu bulunurdu.[69]

Defter eminlerinin zaman zaman rüsûm-ı tezkire eminliğine de baktıkları görülmektedir. Rusûm-ı tezkire eminleri ise has, zeâmet ve tımar sahiplerinin tezkireleri için alınan vergileri toplamakla mükelleftiler.[70] Beylerbeyi divanında yazı işlerinden sorumlu olan kişi ise divan katipleridir. Divan katiplerinin altlarında onlara bağlı olarak görev yapan katiplerin olup olmadığı hususunda ise net bir bilgi yoktur.[71] Vilayette bulunan beylerbeylik makamına hizmet eden çavuşlar ise beylerbeyine tabi olup onun emirlerini yerine getirmektedirler. Beylerbeyiler tarafından sık sık divana gönderilen çavuşlar devlet ve halk ile ilgili işlerde hizmet etmekteydiler.[72] Ayrıca kaynaklarda görülmektedir ki vilayet ve sancaklarda mîr-i âlem adlı görevliler de bulunabilmektedir. Bu görevlilerin vilayetlerde teşkilat yapısı tam olarak bilinmese de beylerbeyi sancağının

[68] a.g.e., s. 192-193.
[69] a.g.e., s. 193.
[70] a.g.e., s. 193-194.
[71] a.g.e., s. 197.
[72] a.g.e., s. 197-198.

muhafazası ve taşınması ile görevli olan teşkilatın amiri olduğu tahmin edilmektedi.[73] "Mevleviyet kadıları" da denilen vilayet kadıları beylerbeyinden bağımsız ve adli işlemlerden sorumlu olarak Şeyhülislâm'ın arzı ile atanmaktaydı. Vilayet kadıları kaza ve sancak kadıları ile aynı işleri yapmakla birlikte bu kadılardan daha üst konumda bulunurdu. Vilayet kadıları almış oldukları kararlarda beylerbeyine tabi olmayıp serbest karar alma yetkisine sahiplerdi. Hatta zaman zaman beylerbeyi adına gelen şikayetlere de baktıkları çeşitli kayıtlarda geçmektedir.[74] Bu bağlamda incelenecek olursa geliştirmiş olduğu teşkilat yapısı ve uygulamalarıyla beylerbeyi divanı vilayetlerde önemli ve geniş teşekküle sahip karar mekanizması olmaktadır.

Bahsedilmiş olan idari görevlerinin yanı sıra askeri görevleri bakımından da önemli bir payeye sahip olan beylerbeylik makamı Osmanlı kuvvetinin en büyük ve hacimli kısmını oluşturan tımarlı sipahilerden de sorumlu idi. Beylerbeyi tımarlı sipahilerin en büyük komutanı olarak kabul edilmekteydi. Bu bağlamda da tımarlı sipahilerin iş ve işlemleri ile beylerbeyi ve vezaretinde bulunan görevli kimseler ilgilenmekteydi. Eyaletlerde bulunan askeri ve idari yönetici olan beylerbeyinin altında sancakbeyi, alay beyi ve çeribaşları bulunmaktaydı.[75]

Hükm-i hümâyûnla sancaklara atanan sancakbeyleri sancağın tabi olduğu beylerbeyi iletilen hüküm doğrultusunda kendisine has tevcihinde bulunup tezkire teslim ederdi. Atanan sancakbeylerinin ikamet yeri bulunduğu sancağın merkezi olan kazalarda olurdu. Kendisine bağlı olan nahiye ve kazalar için buralarda kaza, nahiye ve köy sağlamakla görevli zâim, subaşı ya da voyvoda adlı yetkililer görevlendirirdi. Aynı zamanda dirliklerin toplanması için ise kendisinin görevlendirdiği âmil ya da iş erleri bulunabilmekteydi.[76] Kendisine bağlı olarak bulunan ve sancakbeyinin gücüne, konumuna göre sayıları değişebilen ulûfeci ya da kulları da bulunmaktadır. Bu adını saydığımız görevlilerin haricinde hususi işleri için ise istihdam etmiş olduğu kethüda, kapıcı başı, şehir subaşısı, mîr-î âhur, çaşnagîr başı, ulûfeci başı, şatır, matracı, tüfenkçi ve katipleri vardır.[77] Sancakbeyi bulunduğu sancakta görevli olan subaşı, alay beyi, şehir

[73] a.g.e., s. 199-200.
[74] a.g.e., s. 203.
[75] Abdülkadir Özcan, "Çeribaşı," *DİA*, c.8 (1993), s. 271.
[76] Dündar Aydın, *Erzurum Beylerbeyiliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), s. 212.
[77] a.g.e., s. 213.

başıları ve sipahi gibi yetkililerin halkla aralarındaki durumu kanun nizamına uygun bir şekilde yönetmekle görevli idi.[78] Aynı zamanda sancakbeyi için farklı kaynaklarda özellikle Rumeli ve Anadolu vilayetleri kapsamında bazı sancaklarda müsellem, piyade (yaya), voynuk ve çingâne birliklerinin başında olup zeâmet tasarruf ettiği de geçmektedir.[79] Bu yetkililerden farklı olarak sancakbeyinin görev yaptığı merkezde sancak ve kaza kadıları mevcuttur.[80] Sancak ve kaza kadılarının sorumlulukları hemen hemen aynı olup sancak kadısı kaza kadısından daha üst konumdadır. Kadıların kaza ve sancaklarda en yüksek adli merci olmaları onları bu sebeple bir nevi hem devletin hem de sivil halkın merkeze karşı temsilcileri haline getirmektedir. Esas görevleri bulundukları şehirdeki davalara bakmak olan kadılar aynı zamanda halkın arzlarını merkeze iletirdi. Kadı, beylerbeyinin emri yahut divandan gelen emir ile sancakbeyini yargılamakla görevlendirilebilirdi, beledi iş ve işlemleri de yürütmekle mükelleftir. Bu bağlamda pek çok iş ve işlem ile sorumlu olan kadılara yanlarında çalışması için naib ataması da gerçekleştiriliyordu. Bölgede bulunan Hıristiyan halkın istek ve şikayetleri yetkililer tarafından toplanıp kadılara teslim edilmekteydi. Kadılar da almış oldukları bu şikayetleri merkeze iletmekle görevliydi.[81] Sancakların altında bulunan nahiyeler adlî yönden kaza kadılarına bağlı naibler tarafından idare edilirlerdi idari yönden ise kazalara bağlı olurlardı. Nahiye kethüdaları ise kadının gerçekleştirdiği iş ve işlemler bütünü için nahiye kapsamında yardımcı olurdu. Bu bağlamda nahiye kethüdalarının tayin ve görevden alınma işleri kadıların arzı ile sağlanırdı. Nahiyelere bağlı olan köylerde ise idari temsilci köy kethüdasıydı, ondan başka köy melikleri de bulunmaktaydı.[82] Sancaklar altında bulunan görevli kişiler düşünülecek olursa aynı eyaletlerde olduğu gibi önemli bir teşkilatlanmaya sahipti.

Özellikle Anadolu beylerinden alınan illerin merkez halini alıp şehzâdelerin burada görevlendirilmeye başlamasıyla birlikte belli başlı mühim merkezler "Şehzâde sancağı"

[78] İlhan Şahin, "Sancak," *DİA*, c.36 (2009), s. 98.
[79] Dündar Aydın, *Erzurum Beylerbeyiliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), s. 206.
[80] Kaynaklarda geçtiği üzere kadılık makamının bir paye olarak yalnızca vilayet kadısı adı ile geçtiği bilinmektedir. Sancak ve kaza kadıları ile ilgili bu şekilde net bir ibare geçmediği için vilayet kadısının tam olarak neyi karşıladığı bilinememektedir. Kaynak için bkz. Dündar Aydın, *Erzurum Beylerbeyiliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), s. 217.
[81] Dündar Aydın, *Erzurum Beylerbeyiliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), s. 218-220.
[82] a.g.e., s. 221-224.

olarak da anılmaktaydı. Fatih Sultan Mehmed döneminde Manisa, Amasya, Konya sancakları, II. Bâyezid döneminde Kastamonu, Sinop, Muğla, Antalya, Çankırı, Kefe, Trabzon, Akşehir ve Doğu Karahisar şehzâde sancaklarına örnek olarak gösterilebilecek sancaklardır.[83] Şehzâdeler bu şehzâde sancaklarına gönderilirken yanlarında kendilerine hizmet edecek görevliler de verilirdi. Bu görevliler sarayda bulunan teşkilatın birebir aynısı olmasa da örneği konumundaydı denilebilir. Burada kurulan divanın diğer sancak ve beylerbeyi divanlarından çok da farklı olmadığı bilinmektedir.[84] Bu divanda şehzâdeler merkez ve sancak arasında yazışmaları sağlamakta olup en ufak bir tevcih durumunda bile merkeze haber vermek durumundaydılar. Burada tutulan şehzâde sancak defterlerinde sancakla ilgili tüm muamelelerin tutulduğu bilinmektedir.[85] Şehzâde divanının üyelerinin ise lala, defterdar ve nişancı olduğu bilinmektedir. Kaynaklardan anlaşılmaktadır ki şehzâde divanları da aynı divan-ı hümayun gibi belli dönemlerde toplanıp sancakta meydana gelen meseleler hakkında çözümler üretmekteydi. Bu konular tayin ricası, ulufe dağıtımı, yapı ile ilgili işlemler olabilmekteydi.[86]

[83] İsmail H. Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri", *Belleten*, c. 39, S. 156 (1975), s. 679.
[84] Şehzâdelerin kendileriyle birlikte sancağa götürdükleri kişilerin listelerinden en erken tarihlilerinden biri Şehzâde Korkut'a aittir. Bu listeye göre; annesi, vezir makamındaki lalası, süt annesi, kapı ağaları, sipahioğlanları, silahtarlar, ulufeciler ve hizmetliler bulunmaktadır. Ayrıntılı bir başka liste ise Şehzâde Süleyman'ın 1511'de Kefe sancakbeyi bulunduğu sırada yer almaktadır. Bu listeye göre; annesi, kız kardeşi, süt annesi, hareminde rikâbdâr başı, hazine başı, kilarcı başı, harem ağası, yedi gulam, hocası, nişancısı, iki mîrâhûru, iki kapıcı başısı, çaşnigiri, çakırcı başısı, sipahiler ağası, silahtar başısı, ulufeci başısı, ser gurebası, baş çavuşu, şahinci başısı, sekban başısı, kapucular kethüdası, çadır/hayme baş mehterânı, atmacacı ve balabancı başıları hizmetlileri yanında divan ve hazine işlerini gören üç hazine katibi, dört divan katibi, arpa emini, harc-ı has emini, matbah emini, mekâtib emini, veznedar divittar hizmetliler vardı. Kaynaklar için bkz. Feridun M. Emecen, Zekai Mete, Arif Bilgin, *Osmanlı İdarî Teşkilâtının Kaynakları Şehzâde Dîvânı Defterleri* (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), s. 23-24., İsmail H. Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri", *Belleten*, c. 39, S. 156 (1975), s. 659-696., Cevdet Kırpık, *Osmanlı'da Şehzade Eğitimi* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016), s. 38-41.
[85] Kaynaklar için bkz. Haldun Eroğlu, *Osmanlı Devletinde Şehzadelik Kurumu* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2004), s. 136-137., Feridun M. Emecen, Zekai Mete, Arif Bilgin, *Osmanlı İdarî Teşkilâtının Kaynakları Şehzâde Dîvânı Defterleri* (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), s. 23-37.
[86] Haldun Eroğlu, *Osmanlı Devletinde Şehzadelik Kurumu* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2004), s. 138-139. Bu iş ve işlemler yalnızca şehzâde sancaklarında değil diğer sancaklarda da uygulanmaktaydı. Nitekim araştırma kapsamında incelenen 1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzından anlaşılacağı üzere Yuvan'ın İskender adlı oğlunun kendisine Müs bölgesinin tevcihi için divana şefkatname yazma talebinde bulunduğu yazılmıştır. Kaynak için bkz. BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.

1.2. Beylerbeyi ve Sancakbeyi Tarafından Düzenlenen Belgeler

Eyaletlerde askeri ve idari tüm iş ve işlemlerden sorumlu olan beylerbeyi taşra teşkilatında en yüksek kademeye sahiptir.[87] Bu bağlamda beylerbeyi eyaletlerde görev ve sorumlulukları muvâcehesinde belge düzenleme yetkisine sahip yegâne otoriteydi. Beylerbeyi bilindiği üzere tımar tevcihlerinin yapılmasını sağlamaktaydı. Merkez tarafından onaylanan bu tevcihlerle ilgili tımarlar sahiplerine verilirdi. Tımarların tevcihinde beylerbeyi tarafından hazırlanan beylerbeyi tezkiresi dikkate alınır ve tevcih buna göre yapılırdı.[88]

Beylerbeyi ve sancakbeyleri kendi adlarına arz, mektup ve buyuruldu yazma yetkisine de sahipti. Arzlar, kendilerine iletilen bir hükme cevaben yazıldığı gibi eyalet ya da sancakta yaşanan herhangi bir husus için de divana yazılabilmekteydi. Mektuplar da keza arzlar gibi hem sancakbeyi hem de beylerbeyi tarafından düzenlenebilmektedir. Mektuplar genel bağlamda sadrazamlarda olduğu gibi üstten alt makama ya da alt makamdan üst makama yazılabilen yazılar olabilmektedir. Buyuruldular ise yine mektuplarda olduğu gibi emir ihtiva eden yazılardır. Bilindiği üzere sancakbeylerinin buyuruldu yazma yetkileri yoktur fakat beylerbeyi buyuruldu yazma yetkisine sahiptir. Buyuruldular bilinen diplomatik özellikleri bakımından 16. yüzyılın sonları 17. yüzyılın başlarında yazılmaya başlanmıştır. Bu döneme kadar ise beylerbeylerinin emir ihtiva eden yazıları mektuplar üzerinden ifade edilmekteydi.[89]

1.2.1. Arz

Arzlar, Osmanlı İmparatorluğu'nda genellikle devlet iş ve işlemleriyle alakalı olarak muhtelif idareciler tarafından merkeze bilgi sunmak için yazılmaktaydı.[90] Padişaha bizzat sunulacak olan arzlarda en üst makamda bulunan bürokratlar yetkiliydi. Bu

[87] Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 71.
[88] a.g.e., s. 71.
[89] Mübahat S. Kütükoğlu, "Buyruldu," *DİA*, c.6 (1992), s. 478-479. Başka bir kaynak için bkz. Ekrem Tak, "Beylerbeyi Belgelerinde Diplomatik Değişim: Mektuptan Buyurulduya Geçiş", *Arşiv Dünyası*, c. 7, S 1 (2020), s. 45-58.
[90] Mübahat S. Kütükoğlu, "Arz," *DİA*, c.3 (1991), s. 438.

bürokratlar arasında en başta sadrazam bulunmakla birlikte defterdar, kazaskerler, Enderun'dan kapı ağası, hazinedarbaşı, has odabaşı, kilercici başı ve saray ağası yer almaktadır. Beylerbeyi, kadılar ve ümera makamları ise yalnızca yazılı olarak padişaha arzda bulunma yetkisine sahipti.[91] Beylerbeylik makamından Anadolu ve Rumeli beylerbeyleri diğer beylerbeylerinden farklı olarak sadrazam ve kubbealtı vezirleriyle birlikte arza girme yetkisine de sahipti.[92]

1.2.1.1. Beylerbeyi arzları

Beylerbeyi mektup, buyuruldu türünde belgeleri kendi adına düzenleyebildiği gibi arz türünde belgeler de düzenleme yetkisine sahiptir. Eyalet yönetiminde ve divanda önemli bir yere sahip olan arz türündeki belgeler beylerbeyi gibi eyalet kadısı, alimler ve müftünün de kaleme alma yetkisine sahip olduğu bir belge formudur.[93] Eyaletlerde bulunan bu görevlilerin kendi adlarına arz düzenleme yetkisine sahip olmaları beylerbeyinin adil ve ölçülü olmasında önemli bir etkiye sahiptir.[94] Bu bilgi bağlamında çeşitli kaynaklarda da geçtiği üzere beylerbeyi aleyhinde çeşitli arzlar da kaleme alınmış olup bu arzlar neticesinde görevden azledilen ve cezalandırılan beylerbeyleri de olmuştur.[95] Araştırma kapsamında ise 92 adet beylerbeyi arzı tespit edilmiş olup kronolojik ve dönemsel listesi ekler kısmında verilmiştir.

Tez kapsamında tespit edilen ilk beylerbeyi arzı 1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa tarafından yazılan arzdır. II. Mehmed döneminde yazılan bu arz "*Kemterîn-i bende Mehmed el-fakîr el-hakîr*" imzasını taşımaktadır. Ali Bey oğlu Ahmed'in getirdiği mektuba binaen İskenderiye'nin fethedildiğini ve daha sonra Çirne oğlu üzerine gidildiğini yazmıştır. Çirne oğlunun İskenderiye kalesinin fethedildiğini duymasıyla kaleye gittiği ve burayı yaktığını demiş olup kalenin onarılması üzerine de

[91] Mübahat S. Kütükoğlu, "Arz," *DİA*, c.3 (1991), s. 438.
[92] a.g.e., s. 438-439.
[93] Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 71.
[94] a.g.e., s. 71.
[95] a.g.e., s. 71-73.

gereklilikler ifade edilmiştir.[96] Bu arz hem fetih haberini divana bildiriyor olup hem de kale ahvaliyle ilgili yapım, onarım süreçlerinin gerekliliğini aktarmaktadır.

Yine II. Mehmed dönemine ait olan 1481 tarihli Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından yazılan arzda Venedik'e gönderilen casusun haber getirdiği. Bu haberlerin ise İspanya'da Katalan Beyi ile Polia kralı arasındaki münasebetlerle ilgili olduğu bildirilmiş olup alınan haberler aktarılmıştır.[97] Bu bağlamda casuslardan alınan haberlerin sıklıkla divana sunulduğu görülmektedir. Bu bağlamda yazılan bir diğer arz ise 1487 tarihinde Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın divana sunduğu arzdır. Hadım olması onun daha önce sarayda Harem'de bulunduğunu göstermektedir. Yazdığı arzda Budin'e casus olarak gönderilen Murat adlı kişinin kendisinin yanına geldiğini bildirmiş ve ilgili meseleleri divana sunmuştur.[98]

Beylerbeyleri kendilerine gönderilen hükümler doğrultusunda da hareket etmektedir ve bu hususta yapmış oldukları işleri divana arzlar aracılığıyla bildirmektedirler. 1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzında hüküm doğrultusunda kendisine verilen görevlere binaen Ahmed Paşa oğlunun ve adamlarının yakalandığı bildirilmektedir.[99] Gedik Ahmed Paşa'nın yazdığı bu arz kendisine gönderilen hüküm üzerine düzenlenmiş ve hadisenin neticeleri hakkında merkezi bilgilendirmiştir.

II. Bâyezid devri önemli beylerbeylerinden olan Diyarbakır valisi olan Bıyıklı Mehmed Paşa'nın 1511 tarihli arzı bölgenin savaş ortamına doğru sürüklendiğini bildirmesi bakımından önemlidir. Nereli olduğu ve ne zaman doğduğu bilinmeyen Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Akkoyunlular'a mensup olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönemde şehzâdeler arasında çıkan taht kavgalarında Yavuz Sultan Selim'in lehine taraf olan Bıyıklı Mehmed Paşa Şehzâde Ahmed'e karşı gönderilen öncülerden biridir.[100] Bu bağlamda Şehzâde Ahmed'in mağlup edilmesinde muharebelerde çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle Diyarbakır'ın muhasarasında ve ele geçirilmesinde önemli bir rolü olan Bıyıklı Mehmed Paşa Diyarbakır'ın fethinin ardından burada beylerbeyi görevine tayin

[96] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.
[97] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.
[98] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.
[99] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.
[100] M. Mehdi İlhan, "Bıyıklı Mehmed Paşa," *DİA*, c.6 (1992), s. 116-117.

edilmiştir.[101] Paşa tarafından 1511 tarihinde kaleme alınan belgede Paşa Kızılbaşların silah tedarik ettiğini ve yakın bir zamanda bir karışıklık çıkabileceğini ifade etmektedir.[102]

Kimi zaman arzlar casuslar aracılığıyla alınan haberleri divana aktarmak için yazılmaktadır. 1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzında Yusuf adlı bir kişinin padişah tarafından şehzâdenin ahvali ile ilgili haberleri alıp iletmekle görevlendirildiği belirtilmiştir. Kili'de bulunan şehzâdeden haberler almak için Yusuf kaleye girmiş ve aldığı malumatı yazmıştır. Şehzâdenin Han canibinden gelen adamlarla Akkirman tarafında görüştüğünü ve burada bulunan halkın kendisine boyun eğmediğini nakletmiştir. Bu minvalde burada bulunan askeri durumu ve şehzâdenin faaliyetlerini aktarmıştır.[103] Yine bu bağlamda yazılan 1512 tarihli Haydar Paşa'nın arzında Fenayi ve Dellak İbrahim olarak bilinen kişi fesatlar çıkartıp Şehzâde Şehinşah'ın aklına girip onu yoldan çıkarttıkları kaydedilmiştir. Hatta yakın bir zamanda Kızılbaş taifesiyle görüşmüş olup onlarla ittifak edeceği de bildirilmiştir. Eğer bu durumun bir an önce önüne geçilmez ise Karaman eyaletinin elden çıkabileceği ifade edilmiş konuyla ilgili endişeler Divan'a aktarılmıştır.[104] Hersekzâde Ahmed Paşa tarafından yazılan 1513 tarihli arzda Şehzâde Sultan Ahmed hakkında bilgi almak üzere bir çavuşun gönderildiği ve ondan şehzâde hakkında malumatlar alındığı görümektedir.[105]

1512 tarihinde Trabzon valisi tarafından divana yazılan arzda ise Şehzâde Süleyman'a Sultanönü, Giresun, Kürtün ve Şiryan sancaklarından birinin tevcih edilmesinin ferman buyurulduğu fakat adı geçen yerlerin kendisine tevcih edilmesinin uygun olmadığı yazılmıştır. Bu sancakların yerine Karahisar veya Kefe sancaklarından birinin tevcih edilmesinin daha uygun olacağı bildirilmiştir.[106]

1512 tarihinde Hersekzâde Ahmed Paşa tarafından divana yazılan arzda Macar kralının bir elçisini Fransa tarafına gönderdiği bildirilmiştir. Fransa kralının kızını oğluna isteyeceği ve bu elçi ile Fransa kralının Cem'i de göndereceğini işittiğini aktarmıştır.[107]

[101] a.g.e., s. 116-117.
[102] BOA. TSMA.E. 4650/1. 699-6. 1.1.
[103] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.
[104] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.
[105] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.
[106] BOA. TSMA.E. 5970/1. 752-18.
[107] BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.

1516 yılında Diyarbakır Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından yazılan arzda ise Mısır sultanının Mısır'dan çıktığı haberlerinin doğru olmadığı onun Mısır'dan çıkmadığı yazılmıştır. Diyarbakır'da bulunan askerin baskına uğraması gibi bir durum hasıl olur ise kendilerinin Zülkadriye'yi zapt etmeleri gerektiği bildirilmiştir. Aynı zamanda Hizan ve Bitlis'te olan beylerin askere ihtiyaçlarının olduğu, asker istedikleri eğer bu istekleri gerçekleşmesi ise memleketlerinin harap olma tehlikesi bulunduğu ifade edilmiştir.[108] Yine Diyarbakır Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın 1520 tarihinde yazıldığı arzda Diyarbakır kadılığına Abdullah Çelebi'nin tayin edildiği fakat Abdullah Çelebi'nin kendisine tevcih edilen görevi gereği gibi yapamadığı, suistimal ettiği yazılmıştır. Bu sebeple Abdullah Çelebi yerine kadılık makamına başka bir kişinin tayini talebi Divan'a iletilmiştir.[109]

1540 tarihli Mısır Valisi Hadım Süleyman Paşa'nın arzı Hac tarihi bakımından ve yerel anlaşmazlıkların nedenleri açısından önemlidir. Macar kökenli olduğu tahmin edilen Hadım Süleyman Paşa hazinedarbaşı ve kaptan-ı derya olduktan sonra 1524 tarihinde Şam beylerbeyliğine getirildi. 1525 tarihinde ise Mısır beylerbeyi olarak atanmıştır.[110] Bu vesikada Mekke Emiri ve Şam Hac Emiri Hacı Hüseyin Paşa arasında birtakım anlaşmazlıkların olduğu ve bu anlaşmazlıkların bazı hacıların eşyalarının kaybolmasından kaynaklandığı bildirilmektedir.[111]

1559 tarihinde Erzurum Beylerbeyi bulunan Ayas Paşa tarafından yazılan arzda ise İran'a kaçan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in gizlice öldürülmesi için paralı fedailer tutulduğu bildirilmiştir.[112] Ayas Paşa'nın 1560 tarihinde ilettiği bir diğer arzında ise reayanın korunduğu ve emniyette olduğu ifade edilmiştir. Tahmasb'ın Kazvin'de ikamet ettiğini yazan Ayas Paşa İsmailoğlu'nun ise Tebriz'de bulunduğunu bildirmiştir.[113]

1566 tarihinde Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın devlet ricaline ilettiği arzda Hasan b. Süleyman padişahın İskit kalesine hareket edeceğini öğrendiğini yazmış ve bunun doğru olmayacağını bildirmiştir. Çünkü İskit kalesinin sancakbeylerinin mücadelesi sonucu düşebileceği yazılmıştır. Eğri kalesinin ise fethinin daha mühim

[108] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.
[109] BOA. TSMA.E. 5706/1. 748-32. 1.1.
[110] Erhan Afyoncu, "Süleyman Paşa, Hadım," *DİA*, c.38 (2010), s. 96-98.
[111] BOA. TSMA.E. 6607/2. 759-26. 2.1.
[112] BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.
[113] BOA. TSMA.E. 4492/1. 696-47. 1.1.

olduğu çünkü Eğri kalesinin fethi ile civar kalelerinin fethinin daha da kolaylaşacağı iletilmiştir.[114]

1.2.1.2. Sancakbeyi arzları

Çalışmada 38 sancakbeyi arzı tespit edilmiş olup bunların kronolojik ve dönemsel listesi ekler kısmında verilmiştir. Sancakbeyi arzları beylerbeyi arzlarında olduğu gibi kendi görev ve yetkileri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Sancakbeyi arzlarından tespit edilen en erken tarihli vesika 1451 yılına aittir. Bu vesika Sancakbeyi Mustafa tarafından kaleme alınmıştır. Müs adlı yerin tasarrufunda bırakılması talebine dairdir. Yuvan oğlunun bu bölgeye daha önce hakimi olduğunu bu kişinin oğlu olan İskender'in ise buraya tasarruf etmek istediğini belirtmiştir.[115]

Sancakbeyi arzlarından 1472 tarihli Hamza Bey'in arzı fermana cevaben kaleme alınmıştır. Dubrovnik kafirlerinin inşa ettiği Milnet adlı kalenin yıkılması yirmi günlük vade verildiği ve bu vadede bu kaleyi kendilerinin yıkmaları gerektiği emredilmiştir. Yirmi günün sonunda adamların gidip bu kaleye baktığı ve kalenin padişah emrine uygun olarak yıkıldığı bildirilmiştir.[116]

II. Mehmed döneminde Bosna Sancakbeyi Davud Paşa tarafından yazılan arz, sancakbeyinin bölge asayişi hakkındaki rolünü göstermesi bakımından önemlidir. Bosna 1463 tarihinde Minnetoğlu Mehmed Bey'in idaresi verilmiş ve burada bir sancak kurulmuştu. Rumeli beylerbeyliğine bağlı olan Bosna sancağının daha sonraki sancakbeyi ise Davud Paşa olmuştur.[117]

---

[114] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.
[115] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.
[116] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.
[117] Feridun Emecen, "Bosna Eyaleti," *DİA*, c.6 (1992), s. 296-297.

Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına yazdığı 1481 tarihli arz onun kullandığı bazı ilaçlar hakkındadır. Arzda babasının ellerini öpmek için İstanbul'a gelmesine müsaade buyrulması talebi de dikkat çekicidir.[118]

II. Bâyezid dönemine ait 1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın arzında ise Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda bu sadakatlerine karşılık olarak kendilerine birer mansıb verilmesinin münasip olacağı bildirilmiştir.[119]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına yazdığı arzında ise Trabzon vilayetinin asayişine ve muhafazasına önem verdiği bildirilmiştir. Aynı zamanda Şah tarafından gelen haberlere göre İstanbul'dan Şah'a giden elçilerin geri döndükleri ve Şah'ın elçiler gönderdiği yazılmıştır. Ercincan ve Kemah'ın Mahmud Bey'e, Tercan'ın Şeyh Ali Bey'e verildiğini yazan Selim diğer tevcihat ile ilgili hususları da bu arzında zikretmiştir.[120]

1566 tarihli bir arzda ise birden fazla mesele aktarılmıştır. İlk olarak Kulaksız Ahmed, Sinan gibi korsanların Venedik gemilerini basarak yağma ettiği bildirilmiştir. Ardından Bosna Sancakbeyi Mihaloğlu'nun Venedik köylerini, Mora Beyinin de Anapoli kalesini basıp yağma ettiğine dair şikayette bulunmuştur.[121]

1566 tarihinde Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzında Yanya sancağının Ragoz nahiyesini tasarruf eden Ali isimli şahsın vefat ettiği bildirilmiş yerine oğlu Mustafa'nın geçmesi talep edilmiştir.[122]

1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in arzında ise Bali Bey kaçan esirlerin yakalandığını bildirmiştir. Memleketin korunmasına, gelişmesine önem verdiğini belirten Bali Bey, Sava nehrinden geçilebilirse düşman askerlerinin bulunmasının ihtimal dahilinde olduğunu ve tahkikat yapacağını yazmıştır. Kendisinin ayrıca Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini iletmiştir.[123]

[118] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.
[119] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.
[120] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.
[121] BOA. TSMA.E. 5934/1. 751-29. 1.1.
[122] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.
[123] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.

1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arzda ise Hacı Şeyh Bey'in yardımına gönderilen Derteng ve Mendelicin Beyi Osman Bey kuvvetleri ile Baban'da Mir Hüseyin'in askerleri arasında bir savaşın meydana geldiği ve savaş sonucunda İranlıların bozguna uğratıldığı haberi verilmiştir.[124]

1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin'in yazmış olduğu arzda İspanya beyinin Şarlken'den yardım aldığı ve büyük bir donanma tedarik ettiği yazılmıştır. Donanma ile İnebahtı, Mora ve Rumeli'ye saldırma hazırlığı niyetinde olduğu ifade edilmiş bu haberlerin ise Korfuz beyinden alındığı bildirilmiştir.[125]

1599 tarihli Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzında Vidin'de Seferlik Kalesi kethüdası Nusret'in vefat ettiği İlyas ve Hızır adında iki yetiminin olduğu mahlul kalan tımarının bu iki oğluna tevcih buyurulması talep edilmiştir.[126]

1.2.2. Mektup

Beylerbeyi ve sancakbeyleri tarafından yazılan ve emir ihtiva eden vesika türüdür. Beylerbeyi ve sancakbeyleri çeşitli kaynaklarda da geçtiği üzere 15 ve 16. yüzyıllar arasında emirlerini ihtiva eden ve ileten mektup türünde belgeler kaleme almışlardır.[127] Tez kapsamında 55 adet beylerbeyi mektubu ve 68 adet sancakbeyi mektubu tespit edilip kronolojik ve dönemsel listeler dahilinde ekler bölümünde bulunmaktadır.

1.2.2.1. Beylerbeyi mektupları

Araştırma kapsamında en erken tarihli ulaştığımız mektup Balaban Paşa tarafından H. 842 M. 1439 tarihinde kaleme alınmıştır. Balaban Paşa'nın pençesinin de

[124] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.
[125] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.
[126] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.
[127] Ekrem Tak, "Beylerbeyi Belgelerinde Diplomatik Değişim: Mektuptan Buyurulduya Geçiş", *Arşiv Dünyası*, c. 1, S. 1 (2020), s. 46.

belge içerisinde bulunduğu bu mektup araştırma kapsamında elimizde olan II. Murad dönemine ait en erken tarihli belgelerden biridir.[128]

Beylerbeylerinin yazmış olduğu mektupların bir kısmında Balaban Paşa'nın mektubunda olduğu gibi pençe görülmektedir. Bu pençeler mektubun beylerbeyi tarafından yazıldığını göstermekte olup mektubun orijinal olduğunu da ifade eden alametlerden biridir. Bu mektuplar ile Osmanlı klasik döneminde beylerbeylerinin yazdıkları mektuplarda pençe kullanma yetkisine sahip olduklarını göstermeleri bakımından önemlidir. Araştırma kapsamında 26 pençeli beylerbeyi mektubu tespit edilmiştir. Bu mektupların en eski tarihlisi II. Murad döneminde 1439 tarihinde Balaban Paşa tarafından yazılan mektuptur. Burada kullanılan pençe formunun 15. yüzyılda kullanılan diğer pençe formlarına göre daha basit bir şekilde stilize edildiği söylenebilir. II. Murad döneminde yazılan bu mektup Balaban Paşa'nın Seydi Hasan'ın oğlu ve halefi olan Abd-ul-Hannan'ı babasının vefatının ardından boş kalan zaviye için onun Şeyh ve Mütevelli olarak görevlendirildiğini bildirir.[129]

II. Mehmed dönemine ait olan en erken tarihli beylerbeyi mektubu ise Şahin Paşa'ya aittir. Pençeli mektuplardan bir diğeri olan bu mektubun sağ üst köşesinde el-Hâc Şahin b. Abdullah ibaresinin bulunduğu pençe bulunur.[130] 1453 tarihli belge doğrudan Ayo Pavlo'nun durumu ile ilgili düzenlenmiş olup Kriyaric ve Sarti adlı isimlerle isimlendirilen kışla yerlerindeki beylerin ellerinde padişah hükm-i hümayunu ve mektuplarının olduğu belirtilmiştir. Şahin Paşa kadıların yazmış olduğu hüccet belgesi ile belgesini metin içerisinde isimlendirmiştir. Fakat belge mektub niteliğini taşımakla birlikte Şahin Paşa'nın yazdığı konuyla ilgili emir ve ikazını da içermektedir bu bölüm ise diplomatik incelemede te'yid ve te'kid rüknüne tekabül etmektedir.[131]

II. Bâyezid döneminde tespit edilen pençeli beylerbeyi mektubu sayısı beştir. Bunlardan en eski tarihli olanı 1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa tarafından yazılan mektuptur. Bu mektup Radovi adlı kişinin kendisine gelip Dubrovnikliler tarafından bir

[128] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[129] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[130] Mektupta Ayo Pavlo Manastırında Longozda kışlası yer almaktadır denir ve kışlada bulunan Kriyaric ve Sarti adlı yerlerde her yıl uygulanan adet üzere usulün devam edileceğine dair bilgi verilmiştir.
[131] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.

dostunun öldürülmesi ile ilgili olarak yazılmıştır.[132] Hersekzâde Ahmed Paşa'ya ait olan bir diğer 1500 tarihli mektup Raguza cumhuriyetine gönderilmiş olup Slavca yazılmıştır. Bu belgenin Slavca yazılmış olması 15. yüzyılda gerek Raguza gerekse Dubrovnik bölgeleriyle Slavca yazışma yapıldığını göstermesi bakımından önemlidir.[133] Hersekzâde tarafından yazılan diğer mektup 1508 tarihli olup, Hersek'te olan evler ve bahçelerin kirasının ücretlerinin ödendiğini ifade etmektedir.[134]

1507 tarihli Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed'e gelen mektupta Hüseyin Giya'dan kendisine bir adam geldiği ve bu adamdan aldığı bilgileri bildirmiştir. Buna göre Hüseyin Giyay ile Kızılbaş ordusu muharebe etmiş olup Kızılbaş taifesinin tamamı katledilmiştir. Bu alınan bilgi üzerine ise Hüseyin Giyay'a ahvallerin alınması için adam gönderildiği yazılmıştır. Ahvalin tarafına ulaşması ile de bu ahvali padişaha bildireceğini yazmıştır.[135]

II. Bâyezid dönemi Haleb valisi olan Hayır Bey tarafından 1511 tarihinde Hadım Ali Paşa ve Hersekzâde Ahmed Paşa'ya mektub iletilmiştir. Haleb Valisi Hayır Bey bilindiği üzere Mısır'ın ilk beylerbeyidir. Çerkez asıllı olan Hayır Bey Halep nâibliği sırasında hem Osmanlı Memlük hudud savaşlarına şahit olmuş hem de Kansu Gavri ve Yavuz Sultan Selim arasındaki mektuplaşmalarda vasıta olmuştur.[136] Çerkez ve Arapları zapt etme kuvveti, sadakatle göstermiş olduğu hizmetleri vasıtasıyla Mısır beylerbeyliğine getirilmiştir.[137] Tespit ettiğimiz bu mektubunda Mısır hükümetine iltica etmiş olan Bağdad'lı Barik Bey'den ve Barik Bey'in kendisine yaylak ve kışlaklar verilmesine rağmen kaçtığından bahsetmektedir. Aynı zamanda Şehzâde Şehinşah'ın adamıyla Şah İsmail'e gönderdiği mektubun elde edilip gönderildiğini iletmiştir.[138]

1512 tarihinde Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa tarafından yazılan mektup kendisine Anadolu beylerbeyliği görevinin verildiğini ve bununla ilgili

[132] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[133] a.g.m., s. 113. Kaynağın kendisinin varlığına makale üzerinden erişilmiş olunup görselin kendisine ise şu kaynaktan erişim sağlanmıştır: Tarihi Osmani Encümeni, vol: 35 s. 689.
[134] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.
[135] BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1.
[136] Seyyid Muhammed es-Seyyid, "Hayır Bey," *DİA*, c.17 (1998), s. 49-50.
[137] a.g.e., s. 49.
[138] BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.

faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir.[139] Bu mektup çeşitli görevlilerin tayini hakkındadır.[140]

1512 tarihli Divriği Beyi Mamay'ın Alaüddevle Bey'e verdiği bilgileri içeren mektupta ise Erdebil oğlu ve Mehmed İstaclu oğlunun evlatlarının aynı zamanda Şehzâde Şehinşâh ulağının Divriği'den geçerken kendisinin yarar erleri ile yakalandığını bildirmiştir. Halep Meliği'ne gönderdiği mektupta da İstanbul'a gönderileceğini iletip mektubu adamları ile göndereceği bildirilmiştir.[141]

1512 tarihli bir diğer beylerbeyi mektubu ise Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa tarafından yazılmıştır. Bu mektupta Teke livasında Erdebil'in başkaldırdığı ve bu başkaldırıya istinaden yapılması gereken mücadele ve alınması gereken her türlü tedbirle ilgili durumu aktarılmıştır.[142]

I. Süleyman dönemi beylerbeyinin yazmış olduğu ilk mektuplar arasında Rumeli Beylerbeyi Ayas Paşa tarafından 1522 tarihinde yazılmış mektup bulunmaktadır. Himera'da doğan Ayas Paşa Yavuz Sultan Selim dönemi seferlere katılmaktaydı. Buralarda yararlı faaliyetler ve işler çıkarmasından dolayı 1519 sonrasında ilk önce sancakbeyi ardından da beylerbeyi olarak görev yapmıştır. Anadolu beylerbeylik de yapmış olan Ayas Paşa 1521 yılında Şam beylerbeyi 1522 yılında ise Rumeli beylerbeyi olarak göreve atanmıştır. 1526 tarihinde ise İbrahim Paşa'nın vefatının ardından veziriazamlık makamına getirilmiştir.[143] Bu mektup Ayas Paşa tarafından padişahın hocasına gönderilmiştir. Mektupta Yeniçeri ağası olan Ferhad Ağa'nın ihanetinin ortaya çıktığı yazılmış olup Ferhad Ağa'nın Dubrovnik'e yakın bir yerlerde bulunan kardeşleri ve yakınlarının olup bu kişilerin bulundukları yerden devlet işleri müdahil oldukları bu sebepten dolayı da kişinin devlet hizmetine alınmasının sıkıntılı olduğu beyan edilmiştir.[144]

I. Süleyman döneminde tespit edilen pençeli beylerbeyi mektup sayısı 18'dir. Bu mektupların ilki Ayas Paşa tarafından yazılan 1533 tarihli mektuptur. Bu mektupta Ayas

[139] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1. Başka bir kaynak için bkz. Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-74.
[140] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[141] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.
[142] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.
[143] Bekir Kütükoğlu, "Ayas Paşa," *DİA*, c.4 (1991), s. 202-203.
[144] BOA. TSMA.E. 3164/1. 576-45. 1.1.

Paşa'nın pençesi bulunmaktadır. Paşa tarafından Dubrovnik Dojuna gönderilmiştir.[145] Mustafa adlı beyin yazdığı mektup 1536 tarihli olup Bedaş adlı kişinin borcunu ödememesi üzerine yazılmıştır.[146] Ayas Paşa'nın 1536 tarihinde yazdığı bu mektup da bir önceki mektupta olduğu gibi Duvrovnik Dojuna hitaben yazılmıştır.[147] Venedik Dojuna ya da beylerine gönderilen mektuplardan 1546 tarihli olanı Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından yazılmıştır.[148] 1548 ve 1549 tarihli olanları ise Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından yazılmıştır.[149]

I. Süleyman dönemi 1546 tarihinde İbrahim Reis tarafından hazırlanan mektup da bu çalışma kapsamında listeye dahil edilmiştir. İbrahim Reis tarafından hazırlanan mektup Venedik Doju'na gönderilmek üzere yazılmıştır. Bir diğer beylerbeyi mektubu ise Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından yazılmıştır. Hersekli olduğu bilinen Ali Paşa'nın ilk görevleri ve tarihleri hakkında kesin bir bilgi bilinmemektedir. 1545 tarihinde mîr-i alem, 1546 yılında yeniçeri ağası ardından da Rumeli beylerbeyi olarak tayin edilmiştir.[150] Ali Paşa tarafından Venedik Dojuna yazılan bu mektup 1546 tarihlidir. Bu mektupta Harem adlı kişi ile ibrişim, yani ipekten elde edilen ipliklerin ilgili yere gönderildiği ve adamın geri döndüğü yazılmıştır. Ardından padişaha gümrükhane meselesi ve gemi bulmak için lütfetmesi yönünde talebi ifade edilmiştir.[151]

Sokullu Mehmed Paşa'nın kendisine Rumeli beylerbeyliği tevcih edilmesiyle birlikte Venedik Beylerine ilettiği 1549 tarihli mektubu bulunmaktadır. Bilindiği üzere Mısır beylerbeyine atanan Semiz Ali Paşa'dan sonra Sokullu Mehmed Paşa 1549 tarihinde Rumeli beylerbeyiliğine tayin edilmiştir. Bosna'da bulunduğu sırada papaz yardımcısı olarak çalışan Sokullu Mehmed Paşa Yayabaşı Yeşilce Mehmed Bey tarafından beğenilip saraya devşirme olarak alınmıştır. Edirne sarayında eğitimini almış olup Mehmed ismini de burada edinmiştir. Rumeli beylerbeylik makamına getirilmeden

[145] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 163-164.
[146] a.g.m., s. 164-165.
[147] a.g.m., s. 157-158.
[148] a.g.m., s. 172.
[149] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 173., M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 174-175.
[150] Erhan Afyoncu, "Semiz Ali Paşa," *DİA*, c.36 (2009), s. 495-496.
[151] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172.

önce Barbaros Hayreddin Paşa'nın 1546 yılında gerçekleşen ölümü ile kaptan-ı deryalığa tayin edilmişti. Daha sonra önce 1561 yılında vezirlik 1565 yılında ise sadrazamlık görevine kadar yükselmiştir.[152] Mektubunda Kızılbaş taifesine karşı çeşitli zaferler dinildiği iletilmiş olup kendilerinin de şenlikler etmeleri için ol tarafa çavuş gönderdiklerini iletmiştir.[153]

Erzurum Valisi İskender Paşa tarafından Selmas'a gelen İran Şâh'ı Tahmasb'a 1551 tarihinde yazılmış mektup bulunmaktadır. İsim olarak döneminde yaşayan diğer İskender Paşalardan ayrılması için zaman zaman "Çerkez" adının da kullanıldığı bilinmektedir. 1547 yılında Anadolu defterdarlığına getirilen İskender Paşa, 1548 yılında Van'ın fethinin ardından burada kendi isteğiyle beylerbeyi oldu. İskender Paşa başarılı geçirdiği askeri ve idari zaferlerinin ardından 1551 yılında ise Erzurum beylerbeyliğine nakledilmiştir.[154]

1554 tarihinde Mısır Beylerbeyi Ali Paşa tarafından yazılan mektup pençeli olup bir Yahudi tüccarın Frenk memleketlerine giderken yol emniyetinin sağlanması hakkındadır.[155] Mısır Beylerbeyi Dukakinzâde Mehmed Paşa'nın 1554 tarihli yazdığı mektubunda da pençe bulunmaktadır. Burada Paşa, kendi eyaletine gelen kişinin gelmeden önce durumu hakkında bilgi talep etmektedir.[156] 1554 tarihinde yazılan Budin Beylerbeyi Toygun Paşa'ya ait mektup Nemçe Kralına gönderilmiştir.[157] Mısır Beylerbeyi Ali Paşa tarafından 1560 yazılan bir mektupta Ali Paşa Venedik beylerine hitaben iki Yahudi tüccar için ticaret garantisi talep etmektedir.[158]

1561 tarihinde Erzurum Valisi Mustafa Paşa tarafından yazılan mektupta ise Şahkulu Sultan'ın İran'a giden Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'i öldürmeyeceğinin bildirildiği yazılmıştır.[159] Aynı zamanda Şahkulu Sultan'ın Şehzâde (sonraları II.)

---

[152] Erhan Afyoncu, "Sokullu Mehmed Paşa," *DİA*, c.37 (2009), s. 354-357.
[153] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 173.
[154] Abdülkadir Özcan, "İskender Paşa," *DİA*, c.22 (2000), s. 565-566.
[155] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 32.
[156] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 219-220.
[157] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.
[158] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 33.
[159] BOA. TSMA.E. 6070/1. 753-50.

Bâyezid'i Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'e teslim edeceğini bildirdiği de iletilmiştir. Yine aynı tarihte Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'ya yazılan mektup bulunmaktadır. Bu mektupta Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in taraflarına tesliminin gecikmesi durumunda padişahın İran'a sefer düzenleneceği yazılmıştır.[160] Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın Yavuz Sultan Selim döneminde kardeşi Deli Hüsrev Paşa aracılığıyla saraya alındığı bilinmektedir. Saraydan ilk ayrılışı Safed sancakbeyliği görevine tayini ile olmuştur. 1557 yılında ise Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'e lala olmuştu. Bu sebeple de Selim ve Bâyezid arasında yaşanan taht kavgasında da önemli bir rol üstlendiği bilinmektedir. Van beylerbeyliğine 1560 senesinde atandı ardından 1562 senesinde Erzurum 1563'te ise Halep ve Şam beylerbeyliği görevine getirilmişti.[161]

Budin Beylerbeyi İskender Paşa tarafından 1565 tarihinde yazılan ve İskender Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup seferle ilgili hususlar hakkında bilgi vermektedir.[162]

1566 tarihinde Semendire beyi Bali Bey tarafından yazılan mektupta ise Saraç Hüseyin ile 15 bin akçe gönderildiği ve bu gönderilen akçenin ahırların tamiri aynı zamanda davarların samanının temini için kullanılması gerektiğini yazmıştır. Bu mektubu ise ahır kethüdasına yazmıştır.[163]

III. Murad döneminde 7 pençeli mektup tespit edilmiştir. Bunlardan biri beylerbeyi beratı olarak çeşitli kaynaklarda incelenmiştir.[164] Bu dönemdeki ilk mektup Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa tarafından yazılmıştır. 1575 tarihli bu mektup Paşa'nın pençesini ihtiva etmektedir. Bir diğer mektup 1583 tarihinde Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından yazılmıştır. Hasan Paşa'nın pençesini ihtiva eden bu mektup Hüseyin Ağa'ya yazılmıştır. Aynı tarihte Yemen valisi tarafından Hüseyin Ağa'ya gönderilen bir mektup daha vardır. Bu mektupların dili Arapçadır.[165] Aynı tarihte yazılan bir diğer mektup ise Sana Beylerbeyi Hasan Paşa tarafından yazılmıştır. Muha'da görevli

[160] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.
[161] Bekir Kütükoğlu, "Lala Mustafa Paşa," *DİA*, c.27 (2003), s. 73-74.
[162] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.
[163] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.
[164] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 454.
[165] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8., BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8. 2.2.

olan Hüseyin Ağa'ya gönderilmiştir. Karabiber ve öd ağacı alınmak üzere Ali Ağa ile gönderilen paranın alındığını ve gönderilen kumuşlar için teşekkürü hâvîdir.[166] Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından yazılan bir diğer mektup ise alınan gümrük hasılatı hakkında Gümrük Emini Hüseyin'e yazılmıştır. Bu mektup da 1583 tarihli olup Paşa'nın pençesini ihtiva etmektedir.[167] 1584 tarihinde yazılan mektup Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa tarafından Duceyl naibine, Kalender Subaşı'na ve Emir-i alem İbrahim Çelebi'ye gönderilmiştir. Duceyl'e bağlı Beled reayasının zimmetlerinde kalan paranın tahsil ve hazineye teslim edilmesi emrini içermektedir.[168]

1.2.2.2. Sancakbeyi mektupları

15 ve 16. yüzyıla ait sancakbeyi mektupları sancak idarecileri tarafından yazılmış olmaları ve nadir örneklerinin günümüze ulaşmış olması dolayısıyla önemlidir ve bize sancakbeylerinin yetkilerini ve idarî tasarruflarını bildirmektedir. 15 ve 16. Yüzyılda yazılan mektupların çeşitli örneklerinde pençeler görülmüş olup bu örnekler de listeler dahilinde kronolojik olarak verilmiştir. Sancakbeylerinin pençe atma yetkilerinin tasarrufunu göstermesi bakımından bu belgeler önemli bir değere sahiptir.

Tespit edilebilen en erken tarihli sancakbeyi mektubu II. Mehmed dönemine aittir. 1464 tarihli bu mektup Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey'in pençesini ihtiva etmekte olup Franko isimli bir Latin bezirganın kendilerine mensup olduğunu bildirmekte ve ona ticari imtiyaz ve yol güvenliği sağlamaktadır.

1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in pençesini ihtiva eden mektup Hoca, Avrejde ve Çerniçe pazarının bir yıl için Javane adlı kişiye yetmiş bin akçeye verildiğini bildirmektedir.[169]

II. Bâyezid döneminde 15 pençeli mektup tespit edilmiştir. Bu dönemdeki ilk pençeli mektup 1482 tarihinde Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah tarafından yazılmıştır. Pençe ihtiva eden bu mektupta Alaüddevle'nin kardeşi Abdürrezzak Bey ve

[166] BOA. TSMA.E. 8759/1. 877-61. 2.1.
[167] BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.1.
[168] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.
[169] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.

yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden ve bu sebeple bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağından bahsedilmektedir.[170]

II. Bâyezid dönemi belgelerinden 1482 tarihli Veliyüddin Ahmed Paşa'nın yazdığı mektupta Veliyüddin oğlu Bursalı Ahmed Paşa, Bursa sancakbeyliği yapmaktadır.[171] Ahmed Paşa Fatih döneminde Sultanönü, Tire ve Ankara'da sancakbeyliği görevinde bulunmuş olup II. Bâyezid döneminde ise Bursa Sancakbeyliğine getirilmiştir.[172] "*Abdülhakîr Ahmed el-fakîr*" imzasını taşıyan belge Ahmed Paşa'nın Sultan Cem hakkında aldığı malumatı II. Bâyezid'e bildirildiği yazıdır.[173]

1484 tarihinde Şehzâde Ahmed tarafından yazılan mektupta şehzâde istenilen yerde daha fazla kalamayacağını bildirmiştir.[174] 1507 tarihli olan ve "*Mehmed b. Ali*" pençesini ihtiva eden mektup Dubrovnik elçisinin geldiğini ve tekrar Dubrovnik'e gittiğini bildirmekte ve elçinin güvenliğinin sağlanmasına ilişkin emirleri içermektedir.[175] 1512 tarihinde Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim tarafından yazılan ve pençesini ihtiva eden 11 mektup bulunmaktadır. Bu mektupların tamamı Trabzon ahvali ile ilgili bilgileri içermektedir.[176] Bu döneme ait bir diğer mektup Şehzâde Süleyman'ın Trabzon'da iken 1512 tarihinde yazdığı mektuptur. Bu mektupta yine Trabzon ahvali hakkında bilgi verilmektedir.[177]

I. Selim döneminde tespit edilen pençeli sancakbeyi mektupları 5 adettir. Bu mektupların üçü Şehzâde Korkut tarafından yazılan mektuplardır. Bir mektubu şehzâde divandaki vezirlere hitaben yazmıştır. Bu mektubunda Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü,

---

[170] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.
[171] Nicolas Vaitn, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 373.
[172] Günay Kut, "Ahmed Paşa, Bursalı," *DİA*, c.2 (1989), s. 111.
[173] İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152-153.
[174] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.
[175] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.
[176] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.,
[177] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.

zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair malumatları içerir.[178] Diğer mektup yine 1512 tarihinde yazılmış olup Şehzâde Korkut'un Mısır'da bulunuyorken lalası İskender Bey'e yazdığı mektuptur. Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine ilişkin ricasını içermektedir.[179] Yine aynı tarihte yazdığı diğer mektubunu da lalası İskender Bey'e yazmıştır. Kendi eşyalarının gönderilmesini talep etmiştir.[180] Bu dönemde yazılan diğer iki pençeli mektup ise 1518 tarihinde Şehzâde Süleyman tarafından yazılmıştır. Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındadır.[181]

1512 tarihli Şehzâde Korkut'ın kardeşi Ahmed'e yazdığı başka bir mektubunda Korkut kardeşi Ahmed'den gelen mektubun eline ulaştığını yazmıştır. Korkut'un oğlunun padişahın elinin elini öpmek üzere İstanbul'a götürüleceği de bildirilmiştir. Korkut kendisinin de padişahın bir kulu olduğu ve oğlunun değil kendisinin İstanbul'a gelmesi yönündeki isteğini bildirmiş. Oğlunun güvenliğinin sağlanmasını istemiştir.[182]

I. Süleyman dönemine ait tespit edilebilen en erken tarihli sancakbeyi mektubu ise Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'e aittir. Bosna sancakbeyi olan Gazi Hüsrev Bey'in doğum tarihi net olarak bilinmemekle birlikte 1480'de doğduğu tahmin edilmektedir. Semendire sancakbeyliği görevini ifa eden Hüsrev Bey bu görevi esnasında önemli askeri hizmetlerde bulunması sonucunda Bosna sancakbeyliğine tayin edilmiştir.[183] Onun Bosna sancakbeyiliği dönemine ait iki mektup günümüzü ulaşmış olup bunlardan ilki Venedik beylerine yazılan 1537 tarihli olup diğeri ise Venedik Dojuna gönderilen 1539 tarihli mektuptur.[184]

I. Süleyman döneminde 3 pençeli sancakbeyi mektubu tespit edilmiştir. Bu mektupların ilki Rüstem Paşa tarafından 1545-1546? tarihinde yazılmıştır. Mektupta

[178] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.1.
[179] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.
[180] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 213-214.
[181] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1., BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.
[182] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221-222.
[183] Muhammed Tayyib Okiç, "Gazi Hüsrev Bey," *DİA*, c.13 (1996), s. 453-454.
[184] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 165-166., M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 167.

Rüstem Paşa'nın pençesi bulunmakta olup mektup Venedik Dojuna gönderilmiştir.[185] Diğer bir mektup 1552 tarihinde Mora Mirlivası Mustafa Bey tarafından yazılmıştır. Kendilerinden yardım beklendiği sırada çeşitli sebeplerden dolayı adamlarıyla yardım edemediğini bildirilmektedir.[186] 1561 tarihinde Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa tarafından yazılan mektup bu dönemdeki son mektuptur. Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa bu mektubu Venedik Dojuna hitaben yazmıştır.[187]

1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubunda ise ilinde mutasarrıf olan Ağa adlı kişinin Rodos seferinden gelirken yolda vefat ettiği ve sahip olduğu dirliğin oğulları Ali ve İskender'e verilmesi talep edilmektedir.[188]

1.2.3. Mektuptan Buyurulduya Geçiş

Emretmek, hüküm eylemek anlamlarına gelen buyuruldu Osmanlı yetkililerinden sadrazam, vezir ve beylerbeyleri tarafından yazılan resmi belgelerdir.[189] Divanda buyuruldu yazma yetkisine sahip diğer görevliler defterdar ve kazaskerlerdir.[190] Merkez ve taşrada çeşitli konular ile ilgili yazılan buyuruldu belgesi re'sen yazıldığı gibi bir arz yahut arzuhal üzerine de yazılmaktaydı.[191]

Taşrada beylerbeyi tarafından yazılan buyuruldular beylerbeyinin çeşitli konular hakkındaki emirlerini ihtiva etmektedir. 17. yüzyıla kadar herhangi bir beylerbeyi emrinde buyuruldu ibaresinin geçmediği bilinmektedir ve yapılan araştırmalara göre buyurulduların bilinen diplomatik özellikleri kazanması 16. yüzyıldan sonra olmuştur.[192]

---

[185] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 161.
[186] a.g.m., s. 175-176.
[187] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 36-37.
[188] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.
[189] İsmail H. Uzunçarşılı, "Buyuruldı", *Belleten*, c. 19 (1941), s. 289-318.
[190] Mübahat S. Kütükoğlu, "Buyruldu," *DİA*, c.6 (1992), s. 478-479.
[191] a.g.e., s. 478-479.
[192] Mübahat S. Kütükoğlu, "Buyruldu," *DİA*, c.6 (1992), s. 478-479. Başka bir kaynak için bkz. Ekrem Tak, "Beylerbeyi Belgelerinde Diplomatik Değişim: Mektuptan Buyurulduya Geçiş", *Arşiv Dünyası*, c. 7, S 1 (2020), s. 45-58.

15. ve 16. Yüzyıllara ait beylerbeyi mektupları buyuruldu formuna geçmeden önce beylerbeylerinin kaleme aldıkları yazılı emirlerini ihtiva eder.[193]

1.2.3.1.Buyurulduların Diplomatik Özellikleri

Hüküm vermek, emretmek anlamlarına gelen buyuruldular vezirler ya da beylerbeyleri tarafından yazılmaktaydı. Buyuruldular re'sen (beyaz üzerine) ya da bir muamele üzerine derkenar usulü ile yazılmaktadır.[194] Bir iş ile ilgili "*şöyle yapılması emrolundu*" yerine "*şöyle yapmak buyuruldı*", "*hükümleri yazılmak buyuruldı*" şeklinde gerçekleşen kullanımları ifade etmekte olup konuya ilişkin yapılması gerekenlerin direktif verildiği hükümlerdir. Buyuruldı kelimesinin ekseriyetle kullanılması sebebiyle veziriazam, vezirler ve beylerbeylerinin emirlerini ihtiva eden yazılara bu ad verilmiştir. [195]

Beylerbeylerinin yazmış olduğu buyuruldu re'sen verilmiş ise buyuruldunun sonundaki tarih yerine "*buyuruldu*" işareti çekilir ve ardından bu emrin sahih olduğunun gösterilmesi için buyuruldunun baş tarafına ve ilk satırının olduğu yere mühür basılırdı. Bahsedilen bu buyuruldular ise beylerbeyinin bulunduğu eyaletin divanından çıkardı. Eğer buyuruldu herhangi bir muamele üzerine yazılacak ise o kağıdın üst tarafına yazılır, alt tarafına buyuruldu işareti yazılırdı. Ardından yazının üstü mühür ile mühürlenirdi. [196]

Yapılan araştırmalardan ve elde ettiğimiz belgelerden de anlaşılacağı üzere beylerbeylerinin 17. yüzyıla kadar yazdığı emirleri ihtiva eden belge formu mektup, biti, huruf, kağıt, vesika, varak olarak adlandırılmaktaydı. 17. yüzyıldan sonra yazılan buyurulduların bilinen diplomatik özellikleri barındırdığı bilinmektedir.[197] 17. yüzyıla kadar beylerbeyi emirlerinin ihtiva edildiği vesikalar içerisinde "*buyuruldu*" kelimesinin

[193] Ekrem Tak, "Beylerbeyi Belgelerinde Diplomatik Değişim: Mektuptan Buyurulduya Geçiş", *Arşiv Dünyası*, c. 7, S 1 (2020), s. 45-58.
[194] İsmail H. Uzunçarşılı, "Buyuruldı", *Belleten*, c. 19 (1941), s. 289-318.
[195] a.g.m., s. 289-318.
[196] a.g.m., s. 289-318.
[197] Ekrem Tak, "Beylerbeyi Belgelerinde Diplomatik Değişim: Mektuptan Buyurulduya Geçiş", *Arşiv Dünyası*, c. 7, S 1 (2020), s. 45-58. Başka bir kaynak için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, "Buyruldu," *DİA*, c.6 (1992), s. 478-479.

geçtiği bir örneğin bulunmaması bu dönem sonrasında bu belgenin ortaya çıkışını güçlendirmektedir.[198] Nitekim tespit ettiğimiz mektup formunda yer alan belgelerde biti vb. kelimelerin de kullanılıyor olduğu tespit edilmiş olup bu belgelerde yer alan te'yid ve te'kid rüknünden de anlaşılacağı üzere çeşitli emirlerini barındırdığı pek çok yazı da mektuplarda bulunmaktadır.[199]

Osmanlı diplomatiğinde beylerbeyi ve sancakbeyleri tarafından yazılan mektuplarda zaman zaman söylenilen hükmün ifadesini güçlendirmek amacıyla te'yid zaman zaman ise nakil ve iblağ kısmından sonra konuya bağlı olarak uygulanacak olan uygulamanın müeyyideleri hakkında ikaz etmek için te'kid kullanılmıştır.[200] Günümüze ulaşan en eski Paşa mektubu olan 1439 tarihli Balaban Paşa'nın mektubunda "*mektub-ı mutâla'a kılanlar i'timad kılıp tahkik bileler*" ifadesi ile mektupta belirtilen kaidelere uyulması gerektiği ifade edilmiştir.[201] Belgenin dili ve diplomatik kaideleri bu yönüyle ferman formuna benzemekte olup emir ihtiva etmektedir.[202]

Diğer tespit edilen beylerbeyi mektupları ise araştırma kapsamında diplomatik olarak incelenmiş olup beylerbeyi emirlerine ilişkin hususlar da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Sancakbeyi mektupları bu bağlamda incelendiğinde bu mektupların da 15 ve 16. yüzyıllar dahilinde aynı beylerbeyi mektuplarında olduğu gibi benzer diplomatik hususları içerdiği görülmektedir. Araştırma kapsamında tespit ettiğimiz en erken tarihli sancakbeyi mektubu 1464 tarihli İshak Paşazâde İsa Bey'in mektubudur. Bu mektup da beylerbeyi mektuplarında olduğu gibi nakil ve iblağ rüknünden sonra te'yid ve te'kid rüknü ile devam etmiştir. Bu rükünde geçen "*ilümden bunun başına ve malına hayf olmaya ve eğer benüm ilümden buna bir zarar yetişirse azim belaya uğrarsız şöyle bilesiz bu bâbda gereği gibi i'tiyâd idesiz biti tahkik bilip i'timad kılasız*"[203] ifadesi ile

[198] Mübahat S. Kütükoğlu, "Buyruldu," *DİA*, c.6 (1992), s. 478-479. Başka bir kaynak için bkz. Ekrem Tak, "Beylerbeyi Belgelerinde Diplomatik Değişim: Mektuptan Buyurulduya Geçiş", *Arşiv Dünyası*, c. 7, S 1 (2020), s. 45-58.
[199] Ekrem Tak, "Beylerbeyi Belgelerinde Diplomatik Değişim: Mektuptan Buyurulduya Geçiş", *Arşiv Dünyası*, c. 7, S 1 (2020), s. 45-58.
[200] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 166.
[201] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[202] Ekrem Tak, "Beylerbeyi Belgelerinde Diplomatik Değişim: Mektuptan Buyurulduya Geçiş", *Arşiv Dünyası*, c. 7, S 1 (2020), s. 45-58.
[203] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.

anlaşılmaktadır ki mektupta iletilen emre uyulması gerektiği yazılmış olup uyulmaz ise belaya uğrayacaklarına ilişkin de te'kid kısmı yazılmıştır.

Diğer tespit edilen sancakbeyi mektupları da beylerbeyi mektuplarında olduğu gibi araştırma kapsamında diplomatik olarak incelenmiş olup sancakbeyi emirlerine ilişkin hususlar da ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu bağlamda incelendiğinde taşrada beylerbeyi ve sancakbeyleri için 15 ve 16. yüzyıllarda yazılan mektupların emir barındırdığı söylenebilir.

BÖLÜM II BEYLERBEYİ VE SANCAKBEYİ ARZ VE MEKTUPLARININ DİPLOMATİK ÖZELLİKLERİ (15-16. Yüzyıllar)

2.1. Arzların Diplomatik Özellikleri

Devlet adamları tarafından kaleme alınan arzlar, Osmanlı İmparatorluğu'nda genellikle devlet iş ve işlemleriyle alakalı olarak yazılırdı.[204] Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan herkesin arz-ı hal yazarak durumunu devlet makamlarına bildirme yetkisi bulunmaktaydı.[205] Padişaha doğrudan sunulacak olan arzlar için ise en üst düzeyde bulunan bürokratlar tarafından kaleme alınmıştır. Bu bürokratlar arasında en başta sadrazam bulunurdu. Defterdar, kazaskerler, Enderun'dan kapı ağası, hazinedarbaşı, has odabaşı, kilerci başı ve saray ağası da arz yazabilirdi. Beylerbeyi, kadılar ve ümera ise sözlü arzda bulunamaz yalnızca yazılı olarak padişaha arzda bulunabilirlerdi.[206] Beylerbeylik makamda olan Anadolu ve Rumeli beylerbeyleri diğer beylerbeylerinden farklı olarak sadrazam ve kubbealtı vezirleriyle birlikte arza girme yetkisine de sahipti.[207]

[204] Mübahat S. Kütükoğlu, "Arz," *DİA*, c.3 (1991), s. 438.
[205] Yasemin Ayhan, "*Yavuz Sultan Selim'e Sunulan Arz ve Arzuhaller*" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2023), s. 16.
[206] Mübahat S. Kütükoğlu, "Arz," *DİA*, c.3 (1991), s. 438.
[207] a.g.e., s. 438-439.

2.1.1. Beylerbeyi Arzları

2.1.1.1.Giriş Protokolü

Davet

Davet formu arzlarda daha çok "*Hüve*" formülü şeklinde kullanılır ve Allah'ın adını zikr etmek, hamd etmek, şükretmek anlamlarına gelmektedir.[208] Davet formülü her arzda bulunmamakla birlikte arzların genelinde mevcuttur.

Araştırma kapsamında tespit edilen ilk beylerbeyi arzı II. Mehmed devrinde yazılmıştır. 1480 tarihinde Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzıdır. Araştırma kapsamında elde edilen bu arzda davet formülünün bulunmadığı görülmektedir.[209] Bir diğer en erken tarihli tespit edilen beylerbeyi arzı ise Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından 1481 tarihinde yazılan arzdır. Bu arzın en üst orta tarafında "*Hüve*" alametinin kullanıldığı davet rüknü görülmektedir.[210] Aynı devirde yazılmış olan bir diğer erken tarihli beylerbeyi arzı Kemal Paşa'nın 1481 tarihinde yazmış olduğu arzdır. Bu arzda diğerlerinden farklı olarak "*Hüve'l-mu'in*" davet formülü kullanılmıştır.[211]

II. Bâyezid devrinde yazılmış olan 1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın arzında "*Hüve*" davet formülü kullanılmıştır.[212] Aynı devirde yazılan 1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzında da "*Hüve*" davet formülü yer almıştır.[213] Aynı tarihli Zülkadiroğlu Şahruh'un arzında da yine "*Hüve*" formülü kullanılmıştır.[214]

16. yüzyılda yazılan beylerbeyi arzlarında kullanılan davet formülleri ekseriyetle "*Hüve*" şeklindedir.

1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzı: "*Hüve*"[215]

1512 tarihli Zülkadiroğlu Alaüddevle'nin arzı: "*Hüve*"[216]

---

[208] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 217.
[209] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.
[210] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.
[211] BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.
[212] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.
[213] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.
[214] BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.
[215] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.
[216] BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.

1513 tarihli Hersekzâde Ahmed tarafından Yavuz Sultan Selim'in hocası Ali Efendi'ye yazılan arz: "*Hüve*"[217]

1520 tarihli Ahmed (Muhtemelen Hersekzâde) Paşa'nın arzı: "*Hüve'l-affü'l-müste'ân*"[218]

1559 tarihli Kanuni Sultan Süleyman'ın bazı suallerine Veziriazam Rüstem Paşa'nın cevaben verdiği arz: "*Hüve*"[219]

1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın arzı: "*Hüve*"[220]

1566 tarihli Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın arzı: "*Hüve*"[221]

Elkab ve Dua

Elkab kullanımı arzın kime ve hangi yetkili kişi tarafından sunulduğuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir.[222] Beylerbeyi arzlarında da davet rüknünün ardından elkab ve dua rüknünün yer aldığı görülmektedir. Burada kullanılan "*arz, ma'ruz*" ibareleri metnin form özelliğinin arz olduğunu gösteren en önemli alametlerden biridir.

Araştırma kapsamında tespit edilen en eski tarihli beylerbeyi arzı olan 1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzında ilk önce dua cümlesi bulunduğu ardından elkab ve dua rüknünün yer aldığı görülmektedir. "*Halledallâhû te'âlâ sübhânehû mülkuhû ve sultânuhû kemâ evzaha ale'l-âlemîne burhânuhû*" dua cümlesinin ardından "*Devletlü sultanımın hâk-i pây-ı saltanât-ı destgâhına arza dâşet bende-i muhlis anki tâbud ve mest ve hasidbûd derd-i câniş du'â-yı devlet test oldur ki*" elkab ve dua rüknü mevcuttur.[223]

En erken tarihli ikinci bir arz 1481 tarihinde Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından yazılan arzdır. Burada geçen elkab ve dua formülü "*Gıbbe't-*

[217] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.
[218] BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.
[219] BOA. TSMA.E. 8782/1. 877-84. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 718-719.
[220] BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.
[221] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.
[222] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 217.
[223] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.

du'â arz-ı bendegân-ı çâkerân budur ki" cümlesiyle bir önceki kullanımdan farklı olarak daha kısa tutulmuştur.[224]

1481 tarihinde Kemal Paşa tarafından yazılan arzda "*Hazret-i sultânım [..] sâye-i hümâ âsâya ma'rûz-ı bende-i bî-mikdar ve ferve-i[?] hâkisâr oldur ki*" elkab ve dua cümlesi yer almıştır. Beylerbeylerinin yazmış olduğu mektuplarda olduğu gibi arzlarda da elkabda kullanılan "*Sultan*" kelimesi bulunmaktadır.[225]

1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın padişaha arzında yer alan dua ve elkab şu şekildedir: "*Azzemallâhû te'âlâ şânuhû sâye[?] bi'l-hayri ammâ şânuhû ubûdiyyet makamında yüz yere koyup devâm-ı devlet du'âsın ve bâre[?] mu'attar kılmaktan sonra hazret-i âlîye lâ-zâle âliyen ma'rûz-ı bendegî olunan oldur kim*"[226]

1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzındaki elkab ve dua rükbü şu şekildedir: "*Hazret-i paşayân-ı kâmurân dergâh-ı âsumân rıf'ate ve bârigâh-ı geyvân menzilete arz-ı da'iyi fakîr budur ki*"[227]

1499 tarihli Zülkadiroğlu Şahruh'un arzındaki dua ve elkab rüknü şu şekildedir: "*Hazret-i Sultanım yüz yere koyup devâm-ı devlet ve izdiyâd-ı rıf'at ve âyîn-i taze ve mu'attar kılmaktan sonra arza-i bende-i fakîr budur ki*"[228]

16. yüzyılda kullanılan elkab formülleri aşağıdaki gibidir.

1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzı: "*Dergâh-ı mu'allâ'ya ve bârgâh-ı â'lâya arz-ı bende-i bî vüfûr budur ki*"[229]

1512 tarihli devlet ricalinden biri tarafından bir tavsiye olarak padişaha takdim edilen arz: "*Kemâl-i istikâmet ki fart-ı sadâkat ki i'timâd ve i'tikâd-ı küllî idüp ol e'azze azîmin itmâm ve ihtimâmı hüsn-i ferâset ki ve lütf-i kiyâset ki tevfîz ve tahsîs olundı kim*"[230]

[224] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.
[225] BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.
[226] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.
[227] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.
[228] BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.
[229] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.
[230] BOA. TSMA.E. 9224/1. 886-5. 1.1.

1512 tarihli Zülkadiroğlu Alaüddevle'nin arzı: "*Hazret-i Sultanım yüz ubûdiyet makamında yığıp devâm-ı devlet ve kıvâm-ı azamet ve şân-ı saltanat ed'iyyelerine ihlâsla iştigal göstermekden sonra ma'rûz-ı bende-i fakîr olunur [oldur] ki*"[231]

1512 tarihli Trabzon valisi tarafından divana yazılan arz: "*Âsitân-ı keyvan mekâna ma'rûz-ı bendegî oldur ki*"[232]

1512 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed'in harekatının takip edildiğinin Mehmed Paşa tarafından arzı: "*Devletlü sultânımın semend-i semenk-i hâk iksirlerine yüz sürmekden sonra arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki*"[233]

1512 tarihli Haydar Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri muhtevi arz: "*Sultanım Hazretleri'nin hâk-i pâyî-i kimyâ hisâline arz-ı bedegi budur ki*"[234]

1512 tarihli Hersekzâde Ahmed'in arzı: "*Lâzâlet sâhâtzâ behim[?] maksad evle'l-hâcât ba'de ez hâkî bus Dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı a'lâ refe'allâhû te'âlâ fevka's-semâvâtü'l-alâ arza-i bendegî budur ki*"[235]

1512 tarihli Ferhad Paşa'nın Şehzâde (sonraları Yavuz Sultân) Selim'e yazdığı arz: "*Yüz yere koyup devâm-ı devlet du'âsın taze ve muattar kılmakdan sonra ma'rûz-ı abd-ı fakîr olunur ki*"[236]

1512 tarihli Kırım Hanı Mengli Giray imzalı II. Bâyezid'e gönderilen arz: "*Hazret-i [pâ]dişâh-ı kît-i sitân ebbedallâhû meliki'l-müste'ân türâb-ı bâb-ı sa'âdet me'âba arz-ı bende-i ubûdiyet menâb oldur ki*"[237]

1513 tarihli Hersekzâde Ahmed tarafından Yavuz Sultan Selim'in hocası Ali Efendi'ye arzı: "*Cenâb-ı fazilet me'âb Mevlânâ-yı kâm-yâb ammerallâhû serîr-i fazîletehû ilâ yevmi'l-haşr-ı ve'l-hesâb ba'de tenfîz-i dererü'd-du'â-i bi-yedi'l-ihlâs [?] ve tecdîd-i [...] dırârü'ş-şâ' âlâ vechi'l-ihtisâs ma'rûz-ı re'y-i enver budur ki*"[238]

---

[231] BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.
[232] BOA. TSMA.E. 5970/1. 752-18.
[233] BOA. TSMA.E. 6532/1. 758-32.
[234] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.
[235] BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.
[236] BOA. TSMA.E. 8312/1. 858-68. 1.1.
[237] BOA. TSMA.E. 6382/2. 756-111. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [496].
[238] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.

1513 tarihli Hemdem Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arz: "*Yüz yere koyup devâm-ı devlet ebed peyvend-i rûz-ı efzûn du'âsın taze ve mu'teber kılmakdan sonra arz-ı bendegî budur ki*"[239]

1513 tarihli Durali imzasıyla Yavuz Sultan Selim'e gönderilen tahrirat: "*Dergâh-ı mu'âllâya ve bargâh-ı âlâya lâ zâle âliyen ma'rûz-ı bendegî budur ki*"[240]

1516 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından rikab-ı hümayuna yazılan arz: "*Dergâh-ı âsumân-ı [...] ve bârgâh-ı felek destgâhı ki tûtiyâ-yı haşm-i devletdir arz-ı bende-i bî-mikdâr derdest-i hâkisâr oldur ki*"[241]

1520 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzı: "*Hazret-i Sultanım kâm-yâb ba'de eztecdîd-i temhîd-i kavâ'id-i bünyân-ı du'â ve eser-i te'kîd-i te'yîd-i esâs-ı erkân-ı sena ma'rûz-ı bende-i bila reyb-i deryâ budur ki*"[242]

1520 tarihli Ahmed (Muhtemelen Hersekzâde) Paşa'nın arzı: "*Meddallâhû te'âlâ zilâl-i âtıfetuhûmü'ş-şâmile ilâ kıyâmü's-sa'â bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr-ı cebîn dıra'ât ve ifti'âr-ı zemîn-i istikânet ve inkisâ üzere vaz' idüp merâsim-i ubûdiyyet ve du'â ve levâzım-ı rukiyyet ve sena edâ etdikten sonra hâk-i pây-ı şeriflerine arz etdiği budur ki*"[243]

1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı: "*Dergâh-ı Mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâyâ arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr oldur ki*"[244]

1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı: "*Dergâh-ı Mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâyâ ma'rûz-ı bende-i hâkisâr oldur ki*"[245]

1529 tarihli Konya Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı: "*Yüz ubûdiyyet makamında koyup devâm-ı devlet ve izdiyâd-ı rif'at du'âsını tecdîd kılınmakdan sonra arz-ı bende-i fakîr budur ki*"[246]

[239] BOA. TSMA.E. 7055/11. 812-10. 2.1.
[240] BOA. TSMA.E. 7062/1. 812-17. 1.1.
[241] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.
[242] BOA. TSMA.E. 6438/1. 757-45.
[243] BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.
[244] BOA. TSMA.E. 8283/2. 858-36. 1.1.
[245] BOA. TSMA.E. 6627/1. 759-46. 2.1.
[246] BOA. TSMA.E. 10160/237. 969-30. 1.1.

1552 tarihli Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın arzı: "*Âsitâne-i sa'âdet âşiyân turâbına arz-ı bende-i nâ tuvân budur ki*"[247]

1555 tarihli Bedon Valisi Lala Hüseyin Paşa'nın arzı: "*Sa'âdetlü ve şevketlü ve azametlü pâdişâhım Hazretleri'nin hüdâ-yı içün ba'is-i nizâm-ı â'lem olan vücûd-ı hümâyûnların hatâ ve hatarlardan mahsûl idüp ömr ü devletlerin efsûn ve vâsıl-ı safa ve server-i gû nâ gûn eyleye arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki*"[248]

1559 tarihli Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa tarafından padişaha bildirilen arz: "*Südde-i seniyye-i saltanat ve atabe-i aliyye-i hilâfet disâr turâbına arz-ı bende-i hâkisâr budur ki*"[249]

1560 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'dan padişaha gönderilen arz: "*Dergâh-ı felek-murâd ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr turâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki*"[250]

1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın arzı: "*Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki*"[251]

1566 tarihli Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın arzı: "*Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr kıbeline arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki*"[252]

1566 tarihli Erzurum Valisi Kasım b. Abdüssamed'in arzı: "*Be-Dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı â'lâ refe'ahullâhû te'âlâ fevga's-semavâti'l-âlî arz-ı bendegî budur ki*"[253]

1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı: "*Yüz Âsitâne-i sa'âdet bahşâ sürmekden sonra arz-ı bende-i bî-vücûd budur ki*"[254]

1566 tarihli Mahmud Paşa'nın tahriratı: "*Sem-i semend-i sa'âdete ruhsâre'-i niyâzı sürüp takbîl-i rikâb-ı hümâyûnla devlet-res buldukdan sona arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr oldur ki*"[255]

---

[247] BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.1.
[248] BOA. TSMA.E. 6054/1. 753-34. 1.1.
[249] BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.
[250] BOA. TSMA.E. 3238/1. 583-20. 2.1.
[251] BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.
[252] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.
[253] BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.1.
[254] BOA. TSMA.E. 6629/1. 759-49. 2.1.
[255] BOA. TSMA.E. 6369/1. 756-97. 1.1.

1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın arzı: "*Dergâh-ı felek-misâlin südde-i merâm-bahşına ma'rûz-ı bende-i hâkisâr oldur ki*"[256]

1566 tarihli Bağdad Beylerbeyi Üveys Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı: "*Dergâh-ı Mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâya refe'ahullâhu te'âlâ fevka's-semâvâtü'l-âlî lâ-zâle't-âliyen ve gıbbean nekebâtü't-dehr arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr budur ki*"[257]

1566 tarihli Diyarbekir Valisi Hüsrev Paşa tarafından padişaha arz: "*Hazret-i sultânım kâbisi[?] ve kâm-yâb südde-i seniyye-i sa'âdet mersûm ve atabe-i aliyye-i adâlet merkûm ki [...] şifât[?] zamâı ale'l-umûm der-sunûf-ı zirâ'at ve [...] birle mukabbel ve müseccel olundukdan sonra ma'rûz-ı bende-i dâ'î-yi bi'l-ihlâsî budur ki*"[258]

1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey tarafından yazılan arz: "*Dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı a'lâya lâ-zâle âliyen ve gıbbe an nekebâtü't-dehr hâliyen arz-ı bende-i bî-vücûd oldur ki*"[259]

1566 tarihli Mısır Valisi Semiz Ali Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı: "*Devletlü ve sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin rikâb-ı hümâyûnuna yüz sürmekden sonra ma'rûz-ı abd-i hakîr budur ki*"[260]

1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği arz: "*Dergâh-ı sa'âdet karâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâra ma'rûz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki*"[261]

1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi İskender Paşa'nın sadarete arzın: "*Sa'âdetlü sultânım Hazretleri'nin hâk-i pây-ı şerîflerine arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki*"[262]

1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey imzasıyla arz: "*Dergâh-ı Mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâya refeahullâhu te'âlâ fevka's-semâvâti âlî arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki*"[263]

[256] BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.1.
[257] BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.1.
[258] BOA. TSMA.E. 7691/1. 851-54. 1.1.
[259] BOA. TSMA.E. 8171/1. 857-23. 2.1.
[260] BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.1.
[261] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.1.
[262] BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.1.
[263] BOA. TSMA.E. 7184/1. 814-39. 1.1.

1566 tarihli İstolni Belgrad Beyi Bali Paşazâde Derviş'in sadarete arzı: "*Sa'âdetlü sultânımın hâk-i pây-ı kimyâ-âsâr ve cevâhir-i dîsârlarına/îsârlarına[?] arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki*"[264]

1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa'nın padişaha arzı: "*Be-Dergâh-ı mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâya refeahullâhu fevka's-semâvâti'l-âlî arz-ı bende-gî budur ki*"[265]

1575 tarihli Mısır Valisi Hadım Mesih Paşa'nın arzı: "*Sa'âdetlü sultânım Hazretleri'nin hâk-i pây-ı sa'âdetlerine arz-ı bende-i bî-mikdâr zerre-i hâkisâr oldur ki*"[266]

2.1.1.2.Muhteva

Nakil-İblağ

Nakil-iblâğ rüknünde arzı yazmaya asıl sebep olan mesele aktarılır. Kimi zaman elkab ve duadan sonra nakil ve iblağ rüknüne geçildiği görülmekte olup zaman zaman ise elkab ve dua rüknü kullanılmadan doğrudan nakil ve iblağ kısmına geçildiği görülmektedir. Arzda kullanılan iblağ rüknünde "*halâ*", "*bu esnâda*", *bu hilâlde*", "*bu def'a*", "*şimdiki halde*", "*bundan öndin*", "*bundan akdem*" gibi ifadeler kullanılmaktadır.[267] Bu ifadeler arzın yazıldığı anın durumunu göstermekte olup nakil rüknüne geçişte kullanılmaktadır.

Araştırma kapsamında tespit edilen en eski tarihli arz 1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın İskenderiye (İşkodra)'nın fethinden sonra verdiği bilgileri içeren arzdır. Bu arzda elkab ve dua rüknünün ardından arzın yazılmasına sebep olan konu aktarılmıştır. "*Ali Bey oğlu Ahmed Bey kulunuzdan mektûb ve adam geldi*" ifadesiyle Ahmed Bey'den kendisine mektup ve adam geldiğini yazan Mehmed Paşa ardından mektupla gelen malumatı bildirmiştir. Arzın içeriğinde İskenderiye bölgesinin

[264] BOA. TSMA.E. 8572/1. 873-9. 2.1.
[265] BOA. TSMA.E. 6423/1-3. 757-30. 6.5.
[266] BOA. TSMA.E. 6416/1. 757-23. 1.1.
[267] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*" (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 141. Hal bildirimi rüknü için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 225.

fethedilmesinden sonra zafer kazanan askerlerle Çirne oğlu üzerine gidildiğini yazmıştır. Hod dağına vardıktan sonra kafir kişinin kalbine korku saldıklarını iletmiştir. Hod dağındaki görevlinin kalenin düştüğünü ve Osmanlı askerinin yaklaşmakta olduğunu anladıktan sonra kalesini ateşe vererek kaçtığını bildirmiştir. Bu durumu "*İskenderiyye'nin alındığın ve üzerine leşker vardığın işüdüp kal'asına od vurup kendüsi kaçmış*" cümlesi ile aktarmıştır. Vilayet halkı Osmanlılara itaat edip boyun eğmiştir. Kale bu süreçte ziyadesiyle yanmış bulunmaktadır. Kolaylıkla bu hasarın onarılabileceği ve daha sonra kale içine dizdar, elli nefer ise hisar eri koymanın gerekliliği yazılmıştır. Ardından "*Allah-ı te'âlâ inâyetinde ve hazreti resûlün mu'cizât-ı berekâtında ve pâdişâh-ı âlem-penâhın azze izzuhû ve nasruhû devletinde*" bu dua ve övgü ifadeleri ile devletin kendisine atıfta bulunulmuştur. "*ol cânibden olan cemî'i mesâlih ve mühimmât sûret-i ittimam bulmuş*" cümlesinden de anlaşıldığı üzere adı geçen yerde tüm işler ve gerekliliklerin tamamlandığı ifade edilmiştir. Ardından divana arz olunan yenilik ve işlerin ve kaleden olan askerlerin kayıtlarının sağlandığı "*ve divan günü arz olunan maslahatlar ve kıla'ada olan azepler kayıtları görüldü*" cümlesiyle ifade edilmiştir. Bu cümle ile nakil ve iblağ rüknü tamamlanmış olup bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.[268]

Tespit ettiğimiz diğer erken tarihli sancakbeyi arzı ise 1481 tarihinde Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından yazılan arzdır. Arzda elkab ve rdua rüknünden sonra Venedik'ten haberler getiren casusun birkaç malumatı bu arzda yazılmış bulunmaktadır. Mektupta Venedik'in siyasi durumunun öğrenilmesi için İskender Paşa tarafından Venedik'e bir adamın gönderildiği ve bu adamın kendisine gelip çeşitli bilgiler verdiğinden bahsedilmektedir. Fakat bu isim açıklanmamıştır. "*elhâletu hâzihî Venedik'in ahvâlini bilmek içün Venedik'e bir adam gönderildi adı ile olsa mezkûr adamımız gelüp şöyle haber getirüp etdiki*" cümlesi ile konuya giriş sağlanmıştır. O dönemler müstakil bir yönetime sahip olduğu anlaşılan Riga'da Bey olan Deklini Radakasikla'nın memleketi bırakıp gitmesini ve bulunduğu memleketin kendisine ait olduğunu söylemiştir. Deklini Radakasikla'nın ortadan kaldırılması için harekete geçip iki adamı da bu amaç için elçi olarak göndermiştir ve Radakasikla'yı ortadan kaldırmak niyetindedirler. Radakasikla'ya elçiler kendisi ile gizlice görüşmek istediklerini

[268] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.

belirtmişlerdir. Fakat bu buluşma gizli gerçekleşmemiş olup sonra bir buluşma yeri belirlenip orada buluşmuşlardır. Elçiler Radakasikla'yı yaralamışlardır, elçileri ise doğrudan yakarak öldürmüşlerdir. Elçilerin ölümünden sonra Vedenedik Radakastili ile buluşmuşlardır. Buradan sonra Venedik beylerinin de Macaristan'a birkaç adam gönderdikleri ve bunların o bölgedeki şöhretli birini bey seçerek Polye'de bulunan Rika'nın üzerine asker göndermek suretiyle bu beyi ve orduyu oraya yönlendirmişlerdir. Burada malumat veren kişi yapılan uygulamayı "*ülerin adetleri bu imişki*" diyerek açıklamıştır. Askerin komutasının kendi beylerinden değil de dışarıdan atanan bir bey tarafından yürütülmesinin gelenek olduğu ifade edilmiştir. Bu saldırıların Türk gemilerinin eşkıyalıkları dolayısıyla yapıldığı iddialarına karşılık kendi eşkilayalarınızın hakkından geliniz, bu denizde asıl eşkıyalık yapan sizin gemilerinizdir denilmiştir. "*padişahımızın memleketünden halkını istemek sizin ne haddinüzdür padişahımız kendi memleketünün harâmisini te'kit ve tehdid eder sizin yolunuz değildir kendi harâminizün hakkından gelsenüz*" verilen cevap ise bu cümle ile ifade edilmiştir. Burada Venedik'e gönderilen casus Venedik'ten gelen gemilerin komutanı ya da yetkilisi ile görüşme yapmış olmalıdır. Casusun ifadelerinden bu kişinin kendisini çok gizlemediği anlaşılmaktadır. Özellikle "*bâdehû biz bendelerine bu yer virilmezden akdem*" ifadesi ile bir amaç için gönderilmiş yetkili biri olduğunu ortaya koymaktadır. Biz bu göreve getirilmeden önce Eğriboz adasından korsan gemileri gelip altı nefer haraçgüzar olarak alınmıştır. Bu haraçgüzarları Kastili'ye ilettikten sonra Kastili Beyi Varan Barçay kendisine gelen gemileri parçalayıp içindeki esirleri azad etmiştir. Kastili Beyi bunları serbest bırakmış ve herkes kendi memleketine varmıştır denmiştir. Burada başka bir bölüme geçilerek Radakastile için verilen cevap üzerine beyin herhangi bir müdahale etmeden oturduğu belirtiliyor. Lakin gemi bayrağını ve Papalığa gönderilen istihbarat adamları göndermişlerdir deniyor. Onlar henüz gelmemişlerdir, onlardan haber alındığı zaman size de haber verilecektir denmiştir. "*Polye memleketinin balı çok arusı azdur*" ifadesiyle yine de burada çokça asker bulunsa bile buradan elde edilecek fayda sınırlı ve azdır denmektedir. "*ol memleketi celp tama'lara yürürler nolaki Hakk Te'âlâ devletlü padişâhıma müyesser edivire*" cümlesinden anlaşıldığı üzere bu Polye memleketini yani Lehistan'ın Osmanlılar'a ilhakı gibi bir düşüncenin var olduğu anlaşılmaktadır. "*amin*

yarabbel âlemîn" diyerek de kendi duasını tamamlamaktadır. Nakil ve iblağ rüknünün bu şekilde bitmesi ile bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.[269]

1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın arzında ise yine diğer örneklerde olduğu gibi elkab ve duadan sonra nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. "*bundan öndin*" ifadesi ile o anki durum kısaca ifade edilip ardından arzı yazmaya asıl sebep olan konu özetlenmiştir. Murad adlı kişinin Despot'a bölgesine gönderildiği ve bu kişinin gönderildiği yerden döndüğü, Murad'ın ise yarar haberler getirdiği ve kişinin Budin'e geldiği "*maslahat yarâr haberlerdir elinden geldiği mikdâr say ve ceht idüb Budin'e varup*" cümlesi ile yazılmıştır. Murad'ın edindiği haberleri devlete iletmek için devlet merkezine varmak üzere yola çıkacağı söylenmiştir. Bitiş formülüne geçilmeden önce "*ümîzdir ki bu kimesne kulun hakkında sultânumun kimyâ nazarı diri' olunmayup himmet ve şefâ'at oluna*" kullanılan bu cümle ile padişahın nazarında güçlük çıkarılmayıp padişahın yardımı ve inayetinin olunması yönünde isteği, ümidini yazmıştır. Bu cümle ile nakil ve iblağ rüknü tamamlanıp bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.[270]

15. yüzyılda yazılan diğer bir beylerbeyi arzı ise 1499 tarihinde Gedik Ahmed Paşa tarafından yazılan arzdır. "*biz muhibbinize ulak birle hüküm vârid olup emr olunmuş ki*" ifadelerinden anlaşılmaktadır ki bu arz bir hükmün üzerine yapılan uygulamanın bildirilmesini içermektedir. Gedik Ahmed Paşa'ya bu hüküm ile Ahmed Paşa adlı kişinin adamları ile birlikte yakalanıp tüm eşyalarının mühürlenmesi emredilmiştir. Bu hüküm üzere Ala Kaya'dan üzerine gidilip Ahmed Paşa'yı, oğlu Ayas'ı ve adamlarını yakalamış ve kadı huzuruna çıkartmıştır. Kadı huzurunda tüm eşyası deftere kaydedilip ardından "*ulak birle yarâr adamlar katup irsâl oluna*" cümlesiyle kendisinin adamları ile devlet ricaline gönderileceği yazılmıştır. Burada iletilen mesele tamamlanmış olunup bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.[271]

16. yüzyılda yazılmış olan beylerbeyi arzlarından 1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzında yine diğer arzlarda olduğu gibi elkab ve dua rüknünün ardından nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. "*şimdi ki halde*" ifadesi ile o anki durumu iblağ eden Bali Bey ardından arzı yazmasına asıl sebep olan meseleyi aktarmıştır. "*Yusuf bendenüz Kili cânibine şehzâde Hazretleri'nin haberini/sırrını[?]*

[269] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.
[270] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.
[271] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.

bilmek için gönderilmiş idi" diyerek kendisinin Kili adlı yere şehzâdenin yapmış olduğu işleri, buradan gelecek olan haberleri alması ve bildirmesi için gönderildiği yazılıp öncelikle kendisine bu arzı yazmaya asıl sebep olan görevi ifade etmiştir. Bu sebeple Kili kalesine girdiği ve burada bilgi edindiği iletilmiştir. Şehzâdenin yüz gemi ile Akkirman'da bulunan Saruvar adlı yere gittiği ve burada bulunan Han bölgesinden gelenlerle görüştüğü yazılmıştır. Ardından Akkirman halkının boyun eğmediğini ve Kili'ye de dört kayığın geldiğini ve Kili halkının da boyun eğmeyerek Karaboğdan'ın da tüm askerini toplayıp Üngürüs ve Leh'den yardıma gelmiş olan askerin olduğu yazılmıştır. Bu askerin ise hazır bir şekilde beklediklerinin olduklarının haberini "*deyû haber getürdüğü atabe-i ülyâyâ arz olundı*" cümlesiyle açıklamıştır. Böylece arzın nakil ve iblağ rüknü tamamlanmış olup bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.

1512 tarihinde Haydar Paşa'nın arzında da bir önceki arzda olduğu gibi şehzâdenin durumu hakkındaki bilgiler verilmektedir. Elkab ve dua rüknünün ardından arzın yazılmasının asıl sebebi aktarılmıştır. Kendisine Fenayi ve Dallak İbrahim denilen birinin dinsiz, ara bozucu, fesatçı, münafık olduğu "*mezhebsiz mülhidler ve müfsidler ve kâfirûn eşedler*" sıfatları ile yazıp "*şehzâde hazretlerini bi'l-külliye izlâl idüp tarîkden ve tabi'âtdan çıkardılar*" cümlesi ile şehzâdeyi yoldan çıkarttığı bildirilmiştir. Hatta kıymetsiz ve dinsiz diye nitelendirdiği Kızılbaş cemaati ile ittifakı olup Kızılbaş'ın şehzâde ile yahut şehzâdenin Kızılbaş ile görüştüğü ifade edilmiştir. Bu durumun gizlemeyip sultanın görüşüne sunulmuştur. "*sultânım hazretlerine vacib ve lâzımdır ki*" cümlesi ile bu durum üzerine sultanın bu haberi diğer tüm işlerden önemli bilip ardından bu canibe gelerek kimlerin buradan gönderileceği sultan tarafından yapılacaktır denmiştir. Konunun ehemmiyetine daha çok vurgu yapmak için ise Karaman eyaletinin elden çıktığına ve hemen harekete geçilmesi gerektiğine dair görüşünü "*billâhi'l-azîm memleket-i Karaman hemen elden çıkmıştır bir an ve bir lahza tevakkuf câ'iz değildir*" cümlesiyle yazmıştır. Ardından "*şöylece mülâhaza buyrula bâkî-i garâibin ve fesâdın nihayet yokdur*" ifadesiyle yaşanan tuhaflıkların ve fesatlıkların sonunun olmadığı yazılmıştır. "*inşâallah ânlar dahî hâk-i pây-ı şerîfinize muhtefî olmaya*" cümleleriyle onların gizlenmemeleri temennisinde bulunmuştur. Bu cümle ardından ise dua ve bitiş formülü rüknüne geçilmiştir.[272]

[272] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.

1566 tarihli Diyarbekir Valisi Hüsrev Paşa'nın yazmış olduğu arzda elkab ve duanın ardından nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. "*Ergani sancağı beği olan Hâlid oğlu Velid Bey evvelden ser'/mer'[?] illeti olup*" cümlesiyle Ergani'de sancakbeyi olan Halid oğlu Velid Bey'in daha öncesinde bir hastalığa yakalandığı bildirilmiştir. Geldiği bu diyarda hastalığının nüksettiğini ve adamlarının kendisini alıp kaçması sonucunda sancağın boşaldığını ifade etmiştir. Sancak halkının çoğunluğunun Kürtlerden oluştuğunu ve kavgadan eksik olmadıklarını bu sebeple buraya bir sancakbeyinin lazım olduğunu "*mezbûr olan sancağın ekser halkı Kürd olup gavgadan hâlî olmayup hıfzı içün sancağı beği lâzım olup*" cümlesiyle yazmıştır. Hali hazırda timarlar ketkühası olan Kasım'ın yararlı ve yiğit bir yoldaşlık yaptığı aynı zamanda bu diyara geldiğinden beri halkla güzel yaşamış olup tüm halkın kendisinden razı olduğunu bildirmiştir. Aynı zamanda Kasım'ın yanında çalışan adamların kusur işlememiş olmaları ve kendilerine verilen her görevin üstesinden geldiklerinden bahsedilmiştir. "*zikr olan sancağı mezbûr bendelerine vech ve münâsib görülüp sadaka olunmak ricâsına*" cümlesiyle de bu bahsedilen kişinin zikredilen sancağa sancakbeyi olarak tevcih edilmesi talep edilmiştir. "*varaka-i ubudiyyet birle bâb-ı mürüvvet bahşâ arz olundı*" ifadesiyle bu varakanın arz edildiği bildirilmiştir. "*ümîzdir ki sâ'ir müreffehü'l-hâl olan bendeler silkinde münserık olunup mukziyyü'l-merâm/mukazziyyü'l-merâm[?] ve muhassilü'l-murâd kılınmasına himmet ve inâyet oluna ki mezbûr bendelerine vâki' olan âsâr-ı inâyet mahzâ bu bendelerine âitdir*" cümlesi ile bu muradın yerine getirilmesine yardım ve inayet olunması ümit edilmiş olup adı geçen kişilerin ortaya çıkan bu ihtiyacın inayetinin kendisine ait olduğunu ifade etmiştir. Bu fasıl ile nakil ve iblağ rüknü tamamlanmış olunup bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.

Bitiş Formülü ve Dua

Arzın son rüknü olan bitiş formülü ve dua rüknü nakil ve iblağ rüknünden sonra yer alır. Beylerbeyi arzlarında da yine mektuplar olduğu gibi bitiş formülü ve dua rüknü mevcuttur. Bu rükün ekseriyetle ebedi, bundan başka anlamlarına gelen "*bâkî*" kelimesi ile başlamaktadır.

15. yüzyılda yazılan beylerbeyi arzlarının bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir:

1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzı: "*bâkî sultânımın hâtır-ı âtırından olan cemî' murâdâtın hakk sübhane ve te'âlâ müesser ve mukadder eyleye ömr-i der ezbâd-ki evdâd mâ hâmise ânest subh-i şân ki ömür der-erbâd*"[273]

1481 tarihli Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından verilen bilgileri içeren arz: "*bâkî bu bâbda fermân âsitâne-i âlem penâhımdır*"[274]

1481 tarihli Kemal Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân sultânımındır ilahîn tâcihânrâ bekâbûd mümkün izzet in cenâb-ı zâyid-bâd âmîn bi hakkı'l-hayrü'l-ibâd*"[275]

1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın padişaha arzı: "*bâkî fermân sultânımın kemâl-i keremine menût ve müfavvazdır hemîşe der mesnet-i saltanat müstedan ve müstahken bâd*"[276]

1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[277]

1499 tarihli Zülkadiroğlu Şahruh'un arzı: "*[…] kemâ sebaka*"[278]

16. yüzyılda yazılan beylerbeyi arzlarının bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir:

1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[279]

1512 tarihli devlet ricalinden biri tarafından bir tavsiye olarak padişaha takdim edilen arz: "*fermân pâdişâhındır*"[280]

1512 tarihli Zülkadiroğlu Alaüddevle'nin arzı: "*bâkî ömr-i devlet-i pâdişahî dâ'im ve kâim-bâd bi-Rabbi'l-i-bâd*"[281]

[273] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.
[274] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.
[275] BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.
[276] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.
[277] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.
[278] BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.
[279] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.
[280] BOA. TSMA.E. 9224/1. 886-5. 1.1.
[281] BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.

1512 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed'in harekatının takip edildiğinin Mehmed Paşa tarafından arzı: "*bâkî emr-i sultânımındır hemîşe zıll-i vücûd serbeser âlem în memdûdbad*"[282]

1512 tarihli Haydar Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri muhtevi arz: "*bâkî sultânum Hazretleri'nin hâk-i pây-ı şerîflerine i'lâm hâcet değildir ömr-i devlet bâkî bâd*"[283]

1512 tarihli Hersekzâde Ahmed'in arzın: "*bâkî fermân erkân-ı devletindir bâd*"[284]

1512 tarihli Ferhad Paşa'nın Şehzâde (sonraları Yavuz Sultân) Selim'e yazdığı arz: "*inşâllâhû Te'âlâ ed-du'â mu'tâd bâd müyesser[?] o[?]*"[285]

1512 tarihli Kırım Hanı Mengli Giray imzalı II. Bâyezid'e gönderilen arz: "*bâkî kıvâm-ı/kavâsım-ı[?] serîr-ı devlet müstahkembâd*"[286]

1513 tarihli Hersekzâde Ahmed tarafından Yavuz Sultan Selim'in hocası Ali Efendi'ye verilen arz: "*bâkî himmet-i ömr ve devlet ve'l-müstedân-bâd*"[287]

1513 tarihli Hemdem Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arz: "*bakî hemîşe zıll-i vücûd memdûd bâd*"[288]

1513 tarihli Durali imzasıyla Yavuz Sultan Selim'e gönderilen tahrirat: "*bâki emr ü fermân ol cenâb-ı âlem-ârâya husûsdur*"[289]

1516 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından rikab-ı hümayuna yazılan arz: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[290]

1520 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân sultânımındır*"[291]

---

[282] BOA. TSMA.E. 6532/1. 758-32.
[283] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.
[284] BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.
[285] BOA. TSMA.E. 8312/1. 858-68. 1.1.
[286] BOA. TSMA.E. 6382/2. 756-111. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [496].
[287] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.
[288] BOA. TSMA.E. 7055/11. 812-10. 2.1.
[289] BOA. TSMA.E. 7062/1. 812-17. 1.1.
[290] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.
[291] BOA. TSMA.E. 6438/1. 757-45.

1520 tarihli Ahmed (Muhtemelen Hersekzâde) Paşa'nın arzı: "*inşâallah-ı Te'âlâ bâkî bilâ da'iyye vel-ubûdiyye [...]*"[292]

1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı felek iştibâhındır*"[293]

1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[294]

1529 tarihli Konya Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nundur*"[295]

1551 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Bey'in arzı: "*hakîkat-i hâl alâ mâ hüve'l-vâki' der-i devlete arz olundu*"[296]

1552 tarihli Buda Beylerbeyisi Ali Paşa'dan muhtemelen Veziriazam Hadım Süleyman Paşa'ya giden arz: "*bâkî emr u fermân sultânımındır*"[297]

1552 tarihli Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[298]

1555 tarihli Bedon Valisi Lala Hüseyin Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân adâletlü ve şevketlü ve azametlü pâdişâhımındır*"[299]

1559 tarihli Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa tarafından padişaha verilen arz: "*bâkî fermân atabe-i ulyâlarınındır*"[300]

1560 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'dan padişaha gönderilen arz: "*bâkî fermân Dergâh-ı felek destgâh türâbındır*"[301]

---

[292] BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.
[293] BOA. TSMA.E. 8283/2. 858-36. 1.1.
[294] BOA. TSMA.E. 6627/1. 759-46. 2.1.
[295] BOA. TSMA.E. 10160/237. 969-30. 1.1.
[296] BOA. TSMA.E. 9208/1. 885-61. 2.1.
[297] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s. 191-193.
[298] BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.1.
[299] BOA. TSMA.E. 6054/1. 753-34. 1.1.
[300] BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.
[301] BOA. TSMA.E. 3238/1. 583-20. 2.1.

1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân der-i adlindir*"[302]

1566 tarihli Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nın emr-i şerîflerine menût ve müfavvazdır*"[303]

1566 tarihli Erzurum Valisi Kasım b. Abdüssamed'in arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[304]

1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân sultânımındır*"[305]

1566 tarihli Mahmud Paşa'nın tahriratı: "*bâkî fermân sa'âdetlü sultânım hazretlerinindir re'-yi şerîflerine menûtdur*"[306]

1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[307]

1566 tarihli Bağdad Beylerbeyi Üveys Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[308]

1566 tarihli Diyarbekir Valisi Hüsrev Paşa tarafından padişaha arzı: "*bâkî fermân sultânım Hazretleri'nin re'-yi şerîflerine menûtdur*"[309]

1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey tarafından yazılan arz: "*bâkî emir Dergâh-ı felek rif'ate menûtdur hemîşe zill-i vücûd-ı hema/hüma[?] [...] kaffe-i [...] ilâ yevmü'l-kıyâ[m] memdûd-bâd kemîne-i bende-i hâkisâr*"[310]

1566 tarihli Mısır Valisi Semiz Ali Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı: "*bâkî emr-i fermân üli'l-emrin emr-i şerîf-i cihân-mutâ'larına müfavvazdır*"[311]

[302] BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.
[303] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.
[304] BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.1.
[305] BOA. TSMA.E. 6629/1. 759-49. 2.1.
[306] BOA. TSMA.E. 6369/1. 756-97. 1.1.
[307] BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.1.
[308] BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.1.
[309] BOA. TSMA.E. 7691/1. 851-54. 1.1.
[310] BOA. TSMA.E. 8171/1. 857-23. 2.1.
[311] BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.1.

1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi İskender Paşa'nın sadarete arzın: "*bâkî fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerinindir*"[312]

1566 tarihli Diyarbekir Valisi Deli Hüsrev Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[313]

1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey'in arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[314]

1575 tarihli Mısır Valisi Hadım Mesih Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân sultânım hazretlerinindir*"[315]

2.1.1.3.Son Protokol (Hâtime)

Tarih

Beylerbeyi arzlarının ekseriyetinde tarih rüknü bulunmamaktadır. Araştırma kapsamında incelediğimiz beylerbeyi arzlarından yalnızca birinde tarih rüknü bulunmakta olup bir kısmı okunamamıştır. Yalnızca ay kısmı okunan Cümâdi'l-âhire Hicri takvimde beşinci ayı ifade etmektedir.

Bu tarih rüknü 1516 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından rikab-ı hümayuna yazılan arzında "*fî [...] cumâdi'l-âhiri [...]*" olarak geçmektedir.[316]

İmza

Beylerbeyi arzlarında imzaya sahip olan kişinin adının önünde ya da arkasında "*el-fakîr, el-hakîr, bende, Ez-afü'l-ibâd, kemîne*" gibi kulunuz, fakiriniz, bendeniz anlamlarına gelen ifadeler kullanılmaktaydı.[317] Beylerbeyi arzlarının çok büyük bir çoğunluğunda imza rüknünün kullanıldığı görülmüştür.

15. yüzyılda yazılan beylerbeyi arzlarında kullanılan imzalar şu şekildedir:

[312] BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.1.
[313] BOA. TSMA.E. 7115/1. 813-31. 2.1.
[314] BOA. TSMA.E. 7184/1. 814-39. 1.1.
[315] BOA. TSMA.E. 6416/1. 757-23. 1.1.
[316] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.
[317] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 219-220.

1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzı: "*Kemterîn-i bende Mehmed el-fakîr el-hakîr*"[318]

1481 tarihli Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından verilen arz: "*el-fakîr bende İskender*"[319]

1481 tarihli Kemal Paşa'nın (ibn-i Kemal'in büyük babası) uhdesine vezaret tevcihinden duyduğu memnuniyeti havi arz: "*el-fakîr […]*"[320]

1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın padişaha arzı: "*Bende-i kemîne Ali el-fakîr el-hakîr*"[321]

1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Ahmed el-hakîr*"[322]

1499 tarihli Zülkadiroğlu Şahruh'un arzı: "*Bende el-fakîr Şahruh el-hakîr*"[323]

16. yüzyılda yazılan beylerbeyi arzlarında kullanılan imzalar şu şekildedir:

1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Bâlî el-hakîr*"[324]

1512 tarihli Zülkadiroğlu Alaüddevle'nin arzı: "*Bende el-hakîr Alaüddevle el-fakîr*"[325]

1512 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed'in hakkında Mehmed Paşa tarafından yazılan arz: "*Bende el-fakîr Mehmed*"[326]

1512 tarihli Haydar Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri muhtevi arz: "*Abduküm el-muhlis Haydar el-fakîr*"[327]

1512 tarihli Hersekzâde Ahmed'in arzın: "*El-abd el-muhlis Mehmed el-fakîr*"[328]

[318] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.
[319] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.
[320] BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.
[321] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.
[322] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.
[323] BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.
[324] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.
[325] BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.
[326] BOA. TSMA.E. 6532/1. 758-32.
[327] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.
[328] BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.

1512 tarihli Ferhad Paşa'nın Şehzâde (sonraları Yavuz Sultân) Selim'e yazdığı arz: "*el-fakîr Abduhû ki Ferhad el-hakîr*"[329]

1512 tarihli Kırım Hanı Mengli Giray imzalı II. Bâyezid'e gönderilen arz: "*Abd-i Kemter Mengli Giray el-fakîr el-hakîr*"[330]

1513 tarihli Hersekzâde Ahmed tarafından Yavuz Sultan Selim'in hocası Ali Efendi'ye yazılan arz: "*El-muhibbü'l-Muhlis bende Ahmed el-fakîr*"[331]

1513 tarihli Hemdem Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arz: "*Ez-âfü'l-ibâd Hemdem el-fakîr*"[332]

1513 tarihli Durali imzasıyla Yavuz Sultan Selim'e gönderilen tahrirat: "*Bende el-hakîr Dur Ali el-fakîr*"[333]

1516 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından rikab-ı hümayuna yazılan arz: "*Mehmed [...]*"[334]

1520 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Mehmed el-fakîr*"[335]

1520 tarihli Ahmed (Muhtemelen Hersekzâde) Paşa'nın arzı: "*Bende-i fakîr Ahmed hakîr*"[336]

1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı: "*Bende-i Kemter Mehmed el-fakîr*"[337]

1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı: "El-abdü'l-fakîr Mehmed el-hakîr"[338]

1529 tarihli Konya Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı: "*Bende Hüseyin el-fakîr*"[339]

---

[329] BOA. TSMA.E. 8312/1. 858-68. 1.1.
[330] BOA. TSMA.E. 6382/2. 756-111. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [496].
[331] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.
[332] BOA. TSMA.E. 7055/11. 812-10. 2.1.
[333] BOA. TSMA.E. 7062/1. 812-17. 1.1.
[334] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.
[335] BOA. TSMA.E. 6438/1. 757-45.
[336] BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.
[337] BOA. TSMA.E. 8283/2. 858-36. 1.1.
[338] BOA. TSMA.E. 6627/1. 759-46. 2.1.
[339] BOA. TSMA.E. 10160/237. 969-30. 1.1.

1552 tarihli Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın arzı: "*Bende el-fakîr Ali*"[340]

1555 tarihli Bedon Valisi Lala Hüseyin Paşa'nın arzı: "*Bende Hüseyin*"[341]

1559 tarihli Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa tarafından padişaha yazılan arz: "*Kemîne Bende-i Ayas*"[342]

1560 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'dan padişaha gönderilen arz: "*Bende-i bî-riyâ el-fakîr Mustafa*"[343]

1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın arzı: "*Bende-i bî-riyâ el-fakîr[?] Mustafa*"[344]

1566 tarihli Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın arzı: "*Bende Hasan*"[345]

1566 tarihli Erzurum Valisi Kasım b. Abdüssamed'in arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd[?] el-fakîr Kasım el-hakîr*"[346]

1566 tarihli Mahmud Paşa'nın tahriratı: "*Ez-âfü'l-ibâd Mahmud el-fakîr*"[347]

1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Hüsrev el-fakîr/hakîr[?]*"[348]

1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey tarafından yazılan arz: "e*l-fakîr Faik el-hakîr*"[349]

1566 tarihli Mısır Valisi Semiz Ali Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Ali el-fakîr*"[350]

1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği arz: "*Bende Kubad*"[351]

[340] BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.1.
[341] BOA. TSMA.E. 6054/1. 753-34. 1.1.
[342] BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.
[343] BOA. TSMA.E. 3238/1. 583-20. 2.1.
[344] BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.
[345] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.
[346] BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.1.
[347] BOA. TSMA.E. 6369/1. 756-97. 1.1.
[348] BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.1.
[349] BOA. TSMA.E. 8171/1. 857-23. 2.1.
[350] BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.1.
[351] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.1.

1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi İskender Paşa'nın sadarete arzın: "*Bende-i kemîne el-hakîr İskender*"[352]

1566 tarihli İstolni Belgrad Beyi Bali Paşazâde Derviş'in sadarete arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Derviş el-fakîr*"[353]

1575 tarihli Mısır Valisi Hadım Mesih Paşa'nın arzı: "*Bende el-hakîr Mesih*"[354]

Mühür

Mühür, kullanımı beylerbeyi mektuplarında olduğu gibi beylerbeyi arzlarında da kullanılmaktadır ve Arzın sahih olduğunu gösteren önemli alametlerden biridir. Ekseriyetle metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen arzlarda ilk mühür örneği 1500 tarihli Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği arzın arka yüzünde sağ alt köşede bulunmaktadır. Metinde bulunan imzanın hemen arkasına denk getirilmiştir.[355]

1520 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa'nın verdiği arzın arka yüzünde mühür ibaresi yer almaktadır. Mühür, metnin arka yüzünde sol üst köşede bulunur.[356]

1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın verdiği arzın arka yüzünde sağ alt köşede mühür bulunmaktadır.[357]

1552 tarihli Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın arzının arka yüzünde metnin sağ alt köşesinde mühür bulunmaktadır.[358] Metnin ön yüzünde bulunan imzanın hemen arkasına denk gelmektedir.

1566 tarihli Erzurum Valisi Kasım b. Abdüssamed'in arzın arka yüzünde mühür metnin sağ alt köşesinde yer alır. Diğer örneklerde olduğu gibi imzanın arka tarafına denk gelmektedir.

[352] BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.1.
[353] BOA. TSMA.E. 8572/1. 873-9. 2.1.
[354] BOA. TSMA.E. 6416/1. 757-23. 1.1.
[355] BOA. TSMA.E. 5900/2. 750-80. 2.2.
[356] BOA. TSMA.E. 5674/1. 747-89. 2.2.
[357] BOA. TSMA.E. 6627/2. 759-47. 2.2.
[358] BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.2.

1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın arzının arka yüzünde olan mühür sağ alt köşede metnin ön yüzünde bulunan imzanın arkasına denk gelecek şekilde basılmıştır.[359]

1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kara Ahmed Paşa tarafından bildirilen arzın sağ alt köşede bulunan mühür, metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde basılmıştır.[360]

1566 tarihli Mısır Valisi Semiz Ali Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzıın arka yüzünde sağ alt köşede bulunan mühür metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde basılmıştır.[361]

1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği arzın arka yüzünde sağ alt köşede bulunan mühür metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde basılmıştır.[362]

1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi İskender Paşa'nın sadarete arzının arka yüzünde sağ alt köşede bulunan mühür metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde basılmıştır.[363]

1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey'in verdiği arzın arka yüzünde sağ alt köşede bulunan mühür metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde basılmıştır.[364]

1566 tarihli Diyarbekir Valisi Deli Hüsrev Paşa'nın arzın arka yüzünde sağ alt köşede bulunan mühür metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde basılmıştır.[365]

1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa'nın padişaha arzın arka yüzünde sağ alt köşede bulunan mühür metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde basılmıştır.[366]

---

[359] BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.2.
[360] BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.2.
[361] BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.2.
[362] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.2.
[363] BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.2.
[364] BOA. TSMA.E. 6678/1. 759-100. 2.2.
[365] BOA. TSMA.E. 7115/1. 813-31. 2.2.
[366] BOA. TSMA.E. 6423/1-3. 757-30. 6.6.

1594 tarihli vefat eden Mısır Beylerbeyi Dokaginzâde Mehmed Bey'in rikab-ı hümayuna iletilen arzının arka yüzünde sağ alt köşede bulunan mühür metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde basılmıştır.[367]

2.1.2. Sancakbeyi Arzları

2.1.2.1.Giriş Protokolü

Davet

Davet formu sancakbeyi arzlarında beylerbeyi arzların da olduğu gibi ekseriyetle "*Hüve*" formülü şeklinde kullanılır ve Allah'ın adını zikr etmek anlamına gelmektedir.[368] Davet formülü arzların genelinde bulunmakla birlikte her arzda mevcut değildir.

15. yüzyılda yazılmış olan tespit ettiğimiz ilk sancakbeyi arzı 1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzıdır. II. Murad döneminde yazılan bu arzda davet rüknü kullanılmış olup "*Hüve*" olarak ifade edilmiştir.[369]

Araştırma kapsamında tespit ettiğimiz en erken tarihli bir diğer sancakbeyi arzı 1472 tarihli fermana Sancakbeyi Hamza'nın cevabi yazısıdır. II. Mehmed döneminde yazılan bu arzda herhangi bir davet formunun kullanılmadığı görülmektedir.[370]

Diğer bir arz ise 1481 tarihli Bosna Sancakbeyi Davud Paşa'nın arzıdır. Bu arzda davet rüknü kullanılmış olup "*Hüve*" olarak ifade edilmiştir.[371]

Erken tarihli arzlar içerisinde sancakbeyi arzlarından 1481 tarihli Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına yazmış olduğu arzdır bulunmaktadır. Burada da davet rüknü olarak "*Hüve*" tercih edilmiştir.[372]

---

[367] BOA. TSMA.E. 8174/1. 857-26. 2.2.
[368] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 217.
[369] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.
[370] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.
[371] BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.
[372] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.

15. yüzyılda yazılan sancakbeyi arzları incelendiğinde elimizdeki örneklerin neredeyse tamamında davet rüknü olarak basit bir forma sahip olan "*Hüve*" ifadesinin tercih edildiği görülmektedir.

16. yüzyılda yazılmış olan sancakbeyi arzlarındaki davet rükünleri şu şekildedir:

1512 tarihli Havası mutedil olan Bergama'nın kendisine verilmesi hususunda Şehzâde Korkut'un arzı: "*Hüve*"[373]

1512 tarihli Mısır'dan dönen Şehzâde Korkut'un arzı: *"[...] Te'âlâ ve te'addüs*"[374]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına arzı: "*Hüve*"[375]

1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arz: "*Hüve*"[376]

1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arzı: "*Hüve*"[377]

1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arz: "*Hüve*"[378]

1549 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın Belgrad Sancakbeyi Bali Beyzâde Derviş Bey tarafından şikayetini konu alan arz: "*Hüve*"[379]

1566 tarihli Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazâde Mehmed Paşa'nın arzı: "*Hüve*"[380]

1566 tarihli Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzı: "*Hüve*"[381]

1566 tarihli Solnok Sancakbeyi Hasan Bey'in arzı: "*Hüve*"[382]

[373] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209-210.
[374] BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 217-220.
[375] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.
[376] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.
[377] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.
[378] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.
[379] BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.
[380] BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.
[381] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.
[382] BOA. TSMA.E. 4893/1. 704-49. 2.1.

1566 tarihli Mısırlı Elvend Bey'in padişaha arzı: "*Hüve*"[383]

1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı: "*Hüve*"[384]

1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arz: "*Hüve*"[385]

1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arz: "*Hüve*"[386]

1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği arz: "*Hüve*"[387]

1599 tarihli muhtemelen Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzı: "*Hüve*"[388]

Araştırma kapsamında incelediğimiz sancakbeyi arzlarında görüldüğü gibi her iki dönemde de davet rüknü olarak ekseriyetle "*Hüve*" ifadesinin tercih edildiği görülmektedir.

Elkab ve Dua

Elkab kullanımı arzın kime ve hangi yetkili kişi tarafından sunulduğuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir.[389] Sancakbeyi arzlarında da beylerbeyi arzlarında olduğu gibi davet rüknünün ardından elkab ve dua rüknünün kullanıldığı görülmektedir. Burada kullanılan "*arz, ma'ruz*" ibareleri metnin form özelliğinin arz olduğunu gösteren en önemli alametlerden biridir.

15. yüzyılda yazıldığını tespit ettiğimiz en erken tarihli arz 1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzıdır. II. Murad döneminde yazılan bu arzda elkab ve dua rüknü "*Hazret-i uhuvvet-me'âb kâm-yâb evrâd-ı du'âvât-ı salihât-ı nâ-mâ'dûd vâhidâd-ı tahiyyât-ı sâfiyât nâ-mahdûd ki mahz-ı ihlâs ve aynü'l-ihtisâsdan [...] ve lâyıh [...]*

[383] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.
[384] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.
[385] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.
[386] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.
[387] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.
[388] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.
[389] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 217.

kılındıkdan sonra zâmir-i münîri bî-nazîre ma'rûz-ı muhlisâne budur ki" olarak metinde geçmektedir. Elkabın sonunda bulunan "*ma'ruz*" ibaresi metnin arz olduğunu gösteren önemli göstergelerden biridir.[390]

Diğer bir erken dönemli tespit edilen arz ise Sancakbeyi Hamza'nın 1472 tarihli arzdır. II. Mehmed döneminde yazılan bu arzda "*Lâ-zâle kasr-ı umruhû ma'mûren ve ammrâ hasmuhû maksûren rûy-ı acz ve mezelle toprağına nihâde idüp atabe-i ülyâyâ ma'rûz-ı kemîne-i ahkâr budur kim*" cümlesi ile elkab ve dua rüknü kullanımı söz konusudur.[391]

1481 tarihli Bosna Sancakbeyi Davud Paşa'nın arzı: "*Zeyyenallâhû serîrü's-sa'âde be-vucûd-ı nemse-i vucûd-ı cûd gıbbe vaz'ü'l-hudûd alâ mevâkı'i's-sucûd ma'rûz-ı bendegî budur ki*"[392]

1481 tarihli Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına yazdığı arz: "*Halledallâhû subhânehû berra ve ihsânehû Âsitâne-i sa'âdet âşiyâna yüz sürmekten sonra ma'rûz-ı bende-gî budur kim*"[393]

16. yüzyılda yazılmış olan sancakbeyi arzlarında kullanılan elkab ve dua rükünleri şu şekildedir:

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı arz: "*Dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı a'lâya lâ-zâle âliyen ve izz-i nikbânü'd-dehr [?] hâliyen arz-ı bende-i ahkâr budur ki*"[394]

1512 tarihli Havası mutedil olan Bergama'nın kendisine verilmesi hususunda Şehzâde Korkut'un arzı: "*Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâna yüz sürüp devâm-ı devlet ve izdiyâd-*

[390] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.
[391] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.
[392] BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.
[393] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.
[394] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.15.

ı saltanat du'âsın tâze ve mu'attar kılmakdan sonra ma'rûz-ı bende-i fakîr ve hakîr oldur ki"[395]

1512 tarihli Mısır'dan dönen Şehzâde Korkut'un oradaki ahvali hakkındaki arzı: "*Yukbilü'l-arzı harresallâhu hamâhâ ve sânihâ min'l-fiyer ve hamâhâ ve lâ-zâlet muvattınü'l-kerem ve menhedi tahvîlü'n-ni'âm ve makarr-ı rüsûh-ı kadem ve min zellet bihi'l-kadem ve meşhed-i ta'lîdül-minen mine'l-kıdem ve ka'beti tüvehhe'l-kassâdı min sâiri'l-ümem ve ba'dehû arz-ı abd-i fakîr ve hakîr budur ki*"[396]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına arzı: "*Ol Âsitâne-i felek-iştibâhâ arz-ı abd-i hâkisâr budur ki*"[397]

1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arz: "*Cenâb-ı sa'âdet-me'âb-ı hazret-i sultânım kâm-yâb refeahullâhû Te'âlâ uluvvû kadruh [kadruhû] ilâ yevmi'l-hisâb vezâyif-i da'avât-ı muhlisâne ve merâsim-i hıdemât-ı bendegâne ki zîver-i sıdk-ı ihlâsla mecâlib ve mevâ'ib-i şîb-i rebâ [?] edâ olundukdan sonra ma'rûz-ı bendegî budur ki*"[398]

1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından yazılan arz: "*Hazret-i Sultânım dâmallâhû te'âlâ eyyâm-ı sa'âdetuhû ilâ yevmi's-su'âl ve'l-cevâb vezâif-i de'avât-ı muhlisâne ve merâsim-i hıdemât-ı bendegâne ki zîver-i sıdk-ı ihlâsla mücellâ ve şevâtib-i [...] diyâra müberrâ edâ kılındıkdan sonra ma'rûz-ı bendegî bî-vücûd budur ki*"[399]

1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arz: "*Sultanım hazretleri [...] kâm-yâb ba'de ez edâ-yı vezâif-i da'avât-ı bendegâne ve eser-i enbâ-yı merâsim-i ubûdiyyet-i [...] çâkerâne hezar [...] ve niyâzmendi birle ol cenâb-ı refi'a-i lâ-zâle refi'an arz-ı bendegî budur ki*"[400]

---

[395] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209-210.
[396] BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 217-220.
[397] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.
[398] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.
[399] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.
[400] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.

1544 tarihli Yahya Paşazâde Bali Bey'in oğlu, Estolni Belgrad Sancakbeyi Derviş Bey'in padişaha arzı: "*Sa'âdetlü sultânımın hâk-i pây-ı şerîflerine arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki*"[401]

1549 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın Belgrad Sancakbeyi Bali Beyzâde Derviş Bey tarafından şikayet edildiği arz: "*Sa'âdetlü sultânımın hâk-i pây-ı kimyâ âsar ve cevâhir-i isârlarına arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki*"[402]

1566 tarihli Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazâde Mehmed Paşa'nın arzı: "*Ba'de'n-nakl[?] erzen-i sa'âde ve'l-ikbâl ve eser-i ta'dîl-i farzü'l-i'âde ve'l-iclâl ma'rûz-ı bendegî budur ki*"[403]

1566 tarihli Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzı: "*Cenâb-ı izzet-me'âb-ı hazret-i sultânım kâm-yâb übbided/Ebbeded[?] kavâ'id-i saltanatahû ilâ yevmi'l-hisâb devâm-ı izz u sürûr ve sebât-ı kadr-ı vucûd ed'iyyelerin merâsim-i ubûdiyyet birle tecdîd ve temhîd kılındıkdan sonra ma'rûz-ı bende-i fakîr budur ki*"[404]

1566 tarihli Mısırlı Elvend Bey'in arzı: "*Devletlü sultânım devâm-ı izz ü devlet ve mezîd-i izz ü rif'at bi's-sıdk ve'l-ihlâs tecdîd ve temyîne kılınmakdan sonra ma'rûz-ı bendegî budur ki*"[405]

1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı: "*Dergâh-ı mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâya refe'ahullâhû te'âlâ fevka's-semâvâti'l-âlî arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki*"[406]

1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı: "*Dergâh-ı mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâya refe'ahullâhû Te'âlâ fevka's-semâvâti'l-âlî arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki*"[407]

1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arz: "*Dergâh-ı mu'allâ'ya ve bergâh-ı a'lâyâ arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr oldur ki*"[408]

[401] BOA. TSMA.E. 6394/1. 757-1. 2.1.
[402] BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.
[403] BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.
[404] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.
[405] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.
[406] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.
[407] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.2.
[408] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.

1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arz: "*Sultânım rûy-ı arz u mezellet-turâbına koyup arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr oldur ki*"[409]

1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı: "*Dergâh-ı adâlet-penâh ve bârgâh-ı sa'âdet destgâha lâ-zâle mahrûsen bi-himâyetilillâhi arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki*"[410]

1599 tarihli muhtemelen Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzı: "*Hazret-i sultânım mu'azzam ubbided kavâ'id-i saltanatuhû bi'l-izz-i ve'l-nesîm bi-hakk-ı men hüve şefî'u'l-ümem devâm-ı izz u sürûr ve sebât-ı kadr ve ubûr-ı ed'iyyeleri tekrâr ve teskâr kılınup hıdemât-ı bî-had ve da'vât-ı bî-adl takdîm olundukdan sonra ol cenâb-ı âliye lâ-zâle âliyen ve an nikebâtı't-dehr hâliyen arza-i bende-i rahîf budur ki*"[411]

2.1.2.2.Muhteva

Nakil-İblağ

Nakil-iblâğ rüknünde arzı yazmaya asıl sebep olan mesele aktarılır. Ekseriyetle elkab ve dua rüknünden sonra nakil ve iblağ rüknüne geçildiği görülmektedir. Arzda kullanılan iblağ rüknünde "*halâ*", "*bu esnâda*", "*bu hilâlde*", "*bu def'a*", "*şimdiki halde*", "*bundan öndin*", "bundan akdem" gibi ifadeler kullanılmaktadır.[412] Bu ifadeler arzın yazıldığı anın durumunu göstermekte olup nakil rüknüne geçişte kullanılabilmektedir.

Tespit ettiğimiz en erken tarihli sancakbeyi arzı 1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzıdır. Elkab ve dua rüknünün ardından arzı yazmaya asıl sebep olan husus nakil ve iblağ rüknünde yazılmaya başlanmıştır. Müs adlı yerin iki tarafının deniz ve bir tarafının Azmak nehri olup bir başka yerden geçidinin olmadığı ada olduğu yazılmıştır. Azmak'ın üzerinde bulunduğu geçidin denize uzaklığının bir günlük mesafede olduğu ifade edilmiştir. Bu olan geçitten başka yolun bulunmadığı ve sığınılacak tek bir yer

[409] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.
[410] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.
[411] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.
[412] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*" (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 141. Hal bildirimi rüknü için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 225.

olduğu yazılmıştır. Bundan önce arz olunduğu üzere sancak tasarrufunda olan sancakbeyi voyvodası burası için tasarrufta bulunamayacağı ve aynı zamanda sancakta tasarruf etmeye tabi olan bu kişilerin buradaki yeri bilmedikleri iletilmiştir. "*memleketden hâric yerdir deryâ ahbârı alınması dahî müşküldür*" ifadesiyle bu yerin memleketteki diğer yerlerden başka olduğu ve buradan haberlerin dahi zor verileceği iletilmiştir. Bu adı geçen bu yerin zeamet olduğu ve burada tasarruf etmek isteyenlerin buna karar veremeyecekler "*şimdi ze'âmete tasarruf olunur zâ'im olan iç illerde seyreder aralarında karâr etmez ve aralarında karâr etmek dahî mümkün değildir*" cümlesi ile yazılmıştır. "*hemen sancağa tasarruf olması ile zabt olursa olur olmazsa zabta ve deryadan haber alup vermeğe kâbil değildir*" cümlesiyle bu adı geçen sancağa bilirkişinin tevcih edilmesiyle zabt olunabileceği yoksa denizden haber uşaltırmak mümkün olmayacaktır denmiştir. Burayı bilen kişi yok ise memleketten aralarına herhangi birini almayacakları ifade edilmiştir. "*garaz-ı muhibbiniz bu sancakta kalup intifâ olsun deyû tâlib değiliz muhibbiniz olsun gayri olsun sancağa tasarruf olmayunca zabt olmaz*" cümlesiyle kendisinin burada yapmak istediği tasarrufun kendi yararına olacağı için istemediğini başka birisinin de olabileceğini yalnızca buranın zabt edilmesinin gerektiği belirtilmiştir. "*Âsitâne-i devletden muhibbinize sancak sadaka olıcak beş yüz bir ile emr olunmuş idi şimdi on bin yedi yüz on akçe kesri vardır ve İskorya nâhiyeti Müs ze'âmeti ile bile tasarruf olunurdu*" cümlesiyle kendisine sadaka verilen yerin hesabını iletmiş olup bu hesaba göre İskorya ya da Müs adlı yerlerin sadaka olunmasıyla bulunduğu sancağın tamam olacağını bildirmiştir. Şimdi ise adı geçen yerin vurulup yağmalandığını yazmıştır. "*ihbârât-i deryaya âsân olmağın taleb ideriz*" diyerek Müs bölgesi için tasarrufa talebini dile getirmiştir. Adamları talebi iletmek için varıp gelene kadar burasını zapt edilemeyeceği ve fesadın ortaya çıkabileceği bir yer olduğu söylenmiştir. Adamların varıp gelmelerinden önce haberi olamayan kendisi için herhangi bir fesat ortaya çıkarsa kendisinden bilinilmemesini yazmıştır. "*pâdişâh-ı âlem-penâhın maslahatına mülâyimi ve münâsibi budur ki arz olundı*" cümlesiyle padişaha durumun arz edildiği bildirilmiştir. Nakil kısmı burada bitmeyip devam etmiştir. "*ammâ Yuvanoğlu ki mezkûr Müs ânun tahtgâhı idi*" cümlesiyle Yuvan oğlu adlı kişinin bu bölge için daha önce hakimiyetinin olduğu söylenmiştir. "*Müs içinde nice zamân karâr edüp Akçahisâr'ı muhâsara idüp nice muhârebeler olmuşdır*" ifadesi ile Müs'te bir zamanlar kararlar alıp Akçahisar'ı kuşattığı ve kendisi ile bu bölgede çatışmalar yaşandığı yazılmıştır. Yuvan'ın İskender adlı

oğlunun Müs bölgesine talip olduğunu demiş olup kendisinden de devlete şefkatname yazma konusunda talep ettiğini dile getirmiştir. "*gerçi ri'âyet olup sûreta şefkatnâme virürüz*" cümlesiyle İskender adlı kişiye yardım edip şefkatname verilebileceği söylenmiştir fakat yine kendisi Müs'de eski tasarruf eden kişinin oğlu olmasından dolayı burada kendisine zeamet verilecek olan bu yerin tasarrufu için tedbirin şart olduğu yazılmıştır. "*bâkisin hazretiniz bilür*" cümlesi ile kalanını sultanın bileceği yazılmıştır. Ardından bu cümle ile nakil ve iblağ rüknü tamamlanmış olunup bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.[413]

1472 tarihli Sancakbeyi Hamza'nın fermana yapmış olduğu cevabi arzı içeren vesikada elkab ve dua rüknünden sonra nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. "*bundan öndin hükm-i hümâyûn vârid olup*" cümlesi ile kendisine daha önce hüküm olunmuş olduğu yazılmıştır. Hüküm üzere Dubrovnik kafirlerinin inşa ettiği Milnet adlı kalenin yıkılması için adı geçen kafirlere bu kaleyi yıkmak için yirmi günlük vade verildiği ve bu vadede bu kaleyi kendilerinin yıkmaları gerektiğini demiştir. "*yirmi günden sonra adam gönderip gördürsün eğer yıkmışlar ise hoş*" cümlesiyle bu yirmi günün ardından bu bölgeye adam gönderilip yıkılmış mı yıkılmamış mı kontrol ettirilsin eğer yıkılmış ise durumun iyi olduğu ifade edilmiştir. Yıkılmamış ise kendisinin varıp yıktırması gerektiği hükümde geçmektedir. Hüküm üzere "*yirmi gün va'de virsün kim kendüler yıkalar ve yirmi günden sonra adam gönderüp gördürsün eğer yıkmışlar*" cümlesi ile yirmi günün sonunda adamların gidip bu kaleye baktığı ve kalenin padişah emrine uygun olarak yıkıldığı bildirilmiştir. "atabe-i ülyâyâ şöylece vâkıf oluna" cümlesi ile malumatın devlete arz olunduğu yazılmış olup nakil ve iblağ rüknü burada tamamlanmıştır. Ardından bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.[414]

1512 tarihli Şehzâde Korkut'un arzında elkap ve dua rüknünün ardından diğer arzlarda olduğu gibi nakil ve iblağ rüknüne geçildiği görülmektedir. Sultanın devlet eşiğine yüz sürüp mübarek yüzünü görüp istifade etmiş olduğunu demiştir. "*sultânım vaktinde tenbîh oluna deyû emr etmişler*" diyerek sultanının döneminde tenbih olunup kendisine emr etmişler denmiştir. Bu ümit ile örtünmüştür fakat "*lütuflarından ben*

[413] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.
[414] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.

kemîne-i kemterîn ve bende-i dîrînin hâl-i za'îfinden istifsâr olundukda arz olunur" cümlesi ile iyiliklerinden kendisinin istifade etmesi arz edilmiştir. Bu cümlenin ardından kendisinin arz ettiği konuyu yazmaya başlamıştır. "*her yıl yaylakda soğuk tilişüp ovaya inmek lâzım gelüp inildikde*" cümlesiyle her yıl yaylakta soğuk vaktinde ovaya inilmesinin gerektiği ve bu gereklilik üzere inildiği denmiştir. Henüz bayrağın, livanın, sancağın burada yükselmemiş olduğu yazılmış olup bu husus için zahmetin çekilmeden olmayacağı yazılmıştır. "*husûsâ bu senede bu sancakta ma'rûf hastalıkdan ârî yer yokdur*" cümlesiyle bu sene için de sancakta bilinen hastalığın olmadığı bir yerin bulunmadığı yazılmıştır. Bu sancakta yeteri kadar temiz, iyi bir havanın olmadığı "*pes bir mu'tedîl havalı makâm bu sancakda bulunmayıp*" cümlesiyle ifade edilmiştir. O tarafta Bergama bölgesinin münasip olduğu yazılmıştır. Buradaki fakirlik, zorluk, kıtlık durumunun olduğu ve iyi geçinen kimselerin az olduğunun, iyi geçinmenin zor olduğu cüret olunan bir yerdir denmiştir. "*sultânımın in'âmı hod âmmdır mutazarrı' ve mütevakkı'dır ki mezkûr Bergama fakîre sadaka oluna*" cümlesiyle sultanın yardımını alçakgönüllülük ve niyaz ile istemekte olup Bergama'nın kendisine tevcih edilmesini talep etmiştir. Bu cümle ile nakil ve iblağ rüknü tamamlanmış olunup bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.[415]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in babasına arzında da diğer arzlarda görülen husus gibi elkab ve dua rüknünden sonra nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. Trabzon ahvalinin haberlerinin iletilmesi için kendisine hüküm buyurulduğu yazılmıştır. Emir üzere de Trabzon vilayetinin zaptının sağlandığı ve sarıldığı bildirilmiş olup Şah tarafından gelen haberler bunun üzerine geçerlidir. Daha önce devletten Şah tarafına gönderilen elçi huzura gelip devlet eşiğine yönelmiştir. Şahın elçisi de hünkarın olduğu tarafa elçiliğe gider denmiştir. "*Şah dahî bu kış Kum'da kışlayup*" cümlesiyle Şah'ın Kum bölgesinde kışladığı yazılmış olup "*azmi Tebriz ve Hoy'dur ve Kürd beylerinden Hâlid ve Şeyh Emiri Hacı Rüstem'den gayrı mâ-bâkî Kürd beylerini depelemiş*" diyerek Kürt beylerinden Halid ve Şeyh Emiri Hacı Rüstem 'ten hariç diğer Kürt beyleri dövülmüştür. Varsak'tan Mahmud Bey adlı kişiye Erzincan ve Kemah'ın verildiği, Şeyh Ali Bey'e ise Kemah bedeliyle Tercan'ın verildiği, Mansur Bey

[415] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209-210.

oğlu Rüstem Bey'in Şamah'a varacağı denilip Bayburt ve Geyanis, Kelkit ve Sadak elinden alınmıştır. Çepni'den Maksut Bey'e verilmiştir. Rüstem Bey'e ise Irak tarafından Derader adlı yerin verildiği, Güril dahi eksiksiz sandallar ile Maferbay canibine çıkıp Ürgür vilayetidir denmiştir. "*ümîzdir ki memleket hıfzı içün bu cânibe fâ'ik himmet oluna*" cümlesi ile memleketin muhafazası için üstte bir mertebede lütuf olunmasının ümit edildiği iletilmiş olup nakil ve iblağ rüknü tamamlanmıştır.[416]

1566 tarihli Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzında elkab ve dua rüknünün ardından nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. Yanya sancağının Ragoz nahiyesinde beş bin yedi yüz akçe ile Dimaryo ve Domosko adlı karyelerde mutasarrıf iken Ali adlı kişinin vefat ettiği iletilmiştir. "*işbu râfi'-i ruk'a-i ubûdiyyet Mustafa nâm bendenüz sulbi oğlu olup ve elindeki berât atası berâtı idüğine*" cümlesi ile boşalan yere kendi oğlu Mustafa'nın tevcih edilmesini talep etmiştir. "*liva-i mezbûrenin âyân sipâhileri şehâdet etdiler*" diyerek adı geçen yerdeki yarar olan askerlerin şahitlik ettiklerini iletmiştir. "*öyle olsa bu bâbda arz-ı hâl taleb itdüği ecilden sultânımın kimyâ-yı murâd-bahşlarına arz olundı mercûdur ki nevmîd ve mahrûm ad olunmaya*" cümlesiyle bu durumun padişaha arz edildiği yazılmış olup ümitsiz ve yardımından, nimetinden uzak eylemeye ifadesi ile nakil ve iblağ rüknü bitirilmiş dua ve bitiş formülüne geçilmiştir.[417]

1566 tarihli Venediklilerin Akdeniz'de, Kulaksız Ahmed, Sinan gibi korsanların gemilerini basarak yağma ettiğine, Bosna Sancakbeyi Mihaloğlu'nun köylerini, Mora Beyinin de Anepoli kalesini basıp yağma ettiğine dair şikayette bulundukları ve bunlara engel olunmasını istediklerini bildiren arz: "*Hâk-i pây-ı kimyâ-yı sa'âdet bahşâ yüz sürüp ve mübârek dest-i pûst kılmakdan sonra arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki*" cümlesi kullanılmıştır. Bu arz diğer arzlardan farklı bir nakil rüknüne sahiptir. Tek bir arzda birden fazla şikayet yazılmıştır. Bu da şikayetler arasında geçiş ifadelerinin oluşmasını sağlamıştır. İki arz arasında bir önceki arzın bitiminde "*bâkî fermân sultânımındır*" formülü kullanılıp diğer bir arza geçilirken de *"ve bundan gayrı arz olan budur ki*" cümlesinin kullanıldığı görülmektedir.[418]

[416] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.
[417] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.
[418] BOA. TSMA.E. 5934/1. 751-29. 1.1.

Bitiş Formülü ve Dua

Arzın son rüknü olan bitiş formülü ve dua rüknü nakil ve iblağ rüknünden sonra kullanılır. Sancakbeyi arzlarında da yine beylerbeyi arzlarında olduğu gibi bitiş formülü ve dua rüknü olmaktadır. Bu rükün ekseriyetle ebedi, bundan başka anlamlarına gelen "*bâkî*" kelimesi ile başlamaktadır.

15. yüzyılda yazılan sancakbeyi arzlarının bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir:

1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzı: "*bâkî hemîşe zıll-i vücûd memdûd bâd bi-Rabbi'l-ibâd*"[419]

1472 tarihli fermana Sancakbeyi Hamza'nın cevabi arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır ki hemîşe sâye-i âlî himmet-i gâlî lâ yezâlî-bâd*"[420]

1481 tarihli Bosna Sancakbeyi Davud Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır ki zıll-i vücûd memdûd-bâd bi-Rabbi'l-ibâd*"[421]

1481 tarihli Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır zillu vücûd müverred ve bâd bi-Rabbi'l-ibâd*"[422]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı arz: "*bâkî fermân atabe-i ülyâyâ menût ve müfavvazdır zill-i zalîl-i pâdişâhî memdûd-bâd*"[423]

1512 tarihli Havası mutedil olan Bergama'nın kendisine verilmesi hususunda Şehzâde Korkut'un arzı: "*bâkî fermân sultânımındır zıll-i vücûd memdûd bâd bi-hürmeti'n-nebiyyi ve âlihi'l-emcâd*"[424]

---

[419] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.

[420] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.

[421] BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.

[422] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.

[423] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.15.

[424] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209-210.

1512 tarihli Mısır'dan dönen Şehzâde Korkut'un oradaki ahvali hakkındaki arzı: "*bâkî emr ol cenâb-ı âlînin re'y-i sâ'ibine müfavvazdır ve'd-du'â fi'n-nihâye kemâ fi'l-bidâye*"[425]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına arzı: "*bâkî zilâl-i âlî ber-mefârık-ı eyyâm-ı âlemyân memdûdbâd bi Muhammed'i ve âlîhî illâ mecâl/mehâd[?] bi'n-nûn ve'l-kıbâd[?]*"[426]

1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arz: "*bâkî umûr sultânımın re'-yi şerîflerine ve efkâr-ı sâkıblarına menût ve müfavvazdır ki şemli ömr ve devlet ve sa'âdet memdûd-bâd [...]*"[427]

1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arzı: "*bâkî umûr sultânımın re'-yi şerîflerine ve efkâr-ı [...] menût ve müfavvazdır ki şem'-i ömr-i devlet ve sa'âdet/me'âdet[?] bâbân ve dırahşan-bâd*"[428]

1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arz: "*bâkî fermân sultânımın emr-i şerîfine menûtdur*"[429]

1544 tarihli Yahya Paşazâde Bali Bey'in oğlu, Estolni Belgrad Sancakbeyi Derviş Bey'in padişaha arzı: "*bâkî fermân sa'âdetlü sultânımundur*"[430]

1549 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın Belgrad Sancakbeyi Bali Beyzâde Derviş Bey tarafından şikayet edildiği arzı: "*bâkî fermân sultânımındır*"[431]

1566 tarihli Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazâde Mehmed Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı a'lânın emrine müfavvazdır*"[432]

1566 tarihli Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzı: "*bâkî fermân sultânımındır re'-yi â'lem ârâlarına menût ve müfavvazdır*"[433]

---

[425] BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 217-220.
[426] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.
[427] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.
[428] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.
[429] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.
[430] BOA. TSMA.E. 6394/1. 757-1. 2.1.
[431] BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.
[432] BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.
[433] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.

1566 tarihli Mısırlı Elvend Bey'in arzı: "*bâkî fermân re'y-i â'lem-ârâ hazretlerine müfavvazdır hemîşe zıll-i âlî lâ-yezâlî bâd bi-Rabbi'l-ibâd*"[434]

1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı: "*bâkî bu bâbda fermân ol Dergâh-ı âlem-penâhındır*"[435]

1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arz: "*bâkî emr ü fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[436]

1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arz: "*bâkî emr-i fermân sultânım Hazretleri'nin re'y-i âlem-ârâlarına menût ve müfavvazdır*"[437]

1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı: "*bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır*"[438]

1599 tarihli muhtemelen Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzı: "*bâkî fermân devletlü sultânımındır ve'd-du'â bâd*"[439]

2.1.2.3.Son Protokol (Hâtime)

Tarih

Beylerbeyi arzlarının ekseriyetinde tarih rüknü bulunmamaktadır. Araştırma kapsamında incelediğimiz sancakbeyi arzlarının hiçbirinde tarih rüknü bulunmamaktadır.

Mahall-i Tahrir

Mahall-i tahrir belgenin nerede yazıldığını ifade etmektedir.[440] Sancakbeyi arzlarının araştırma kapsamında gösterilen büyük bir çoğunluğunda mahall-i tahrir bulunmamaktadır.

[434] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.
[435] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.
[436] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.
[437] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.
[438] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.
[439] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.
[440] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*" (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 169.

İncelediğimiz sancakbeyi arzlarının 1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzıda mahall-i tahrir bulunmaktadır. "*Mir livâ-i Akkirman*" ifadesi ile mahall-i tahrir alameti yazılmıştır.

İmza

Sancakbeyi arzlarında imzaya sahip olan kişinin adının önünde ya da arkasında "*el-fakîr, el-hakîr, bende, Ez-afü'l-ibâd*" gibi kulunuz, fakiriniz, bendeniz anlamlarına gelen ifadeler kullanılmaktaydı.[441] Sancakbeyi arzlarının çok büyük bir çoğunluğunda imza rüknünün kullanıldığı görülmüştür.

15. yüzyılda yazılan sancakbeyi arzlarında bulunan imzalar şu şekildedir:

1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Mustafa el-fakîr*"[442]

1472 tarihli fermana Sancakbeyi Hamza'nın cevabi arzı: "*Kemîne bende Hamza*"[443]

1481 tarihli Bosna Sancakbeyi Davud Paşa'nın arzı: "*Bende el-fakîr Davud*"[444]

1481 tarihli Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına arzı: "*Egallü'l-abd kemîne Bâyezid*"[445]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı arz: "*Efgarü'l-ibâd Selim Şah* "[446]

[441] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 219-220.
[442] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.
[443] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.
[444] BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.
[445] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.
[446] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.15.

1512 tarihli Havası mutedil olan Bergama'nın kendisine verilmesi hususunda Şehzâde Korkut'un arzı: "*Abdühü'l-fakîr Korkud el-hakîr*"[447]

1512 tarihli Mısır'dan dönen Şehzâde Korkut'un oradaki ahvali hakkındaki arzı: "*El-abdü'z-za'îf Korkud ve'n-nahîf*"[448]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Selim*"[449]

1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arz: "*Ez'âfü'l-ibâd Mahmud el-fakîr*"[450]

1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Mahmud el-hakîr*"[451]

1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arz: "*Ez-âfü'l-ibâd Ali el-fakîr*"[452]

1544 tarihli Yahya Paşazâde Bali Bey'in oğlu, Estolni Belgrad Sancakbeyi Derviş Bey'in padişaha arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Derviş el-fakîr*"[453]

1549 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın Belgrad Sancakbeyi Bali Beyzâde Derviş Bey tarafından şikayet edildiği arz: "*Ez-âfü'l-ibâd Derviş el-fakîr*"[454]

1566 tarihli Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazâde Mehmed Paşa'nın arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Mehmed el-hakîr*"[455]

1566 tarihli Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Lütfi el-fakîr*"[456]

---

[447] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209-210.
[448] BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 217-220.
[449] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.
[450] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.
[451] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.
[452] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.
[453] BOA. TSMA.E. 6394/1. 757-1. 2.1.
[454] BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.
[455] BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.
[456] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.

1566 tarihli Mısırlı Elvend Bey'in arzı: "*Bende el-fakîr Elvend el-hakîr*"[457]

1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Bali el-hakîr*"[458]

1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arz: "*Bende-i fakîr Mehmed hakîr*"[459]

1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arz: "*Ez-âfü'l-ibâd Hüseyin Karlı el-fakîr*"[460]

1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Hasan el-fakîr*"[461]

1599 tarihli muhtemelen Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzı: "*Ez-âfü'l-ibâd Yahyayü'l-fakîr*"[462]

Mühür

Mühür kullanımı beylerbeyi arzlarında olduğu gibi sancakbeyi arzlarında da kullanılmaktadır. Arzın sahih olduğunu gösteren önemli alametlerden biridir. Ekseriyetle metnin ön yüzünde yer alan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulduğu görülmektedir.

Tespit ettiğimiz sancakbeyi arzlarındaki ilk mühür örneği 1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından yazılan arzda görülmüştür. Arzın arka yüzünün sağ alt köşesinde bulunmakta olup metnin ön yüzünde bulunan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulmuştur.[463]

[457] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.
[458] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.
[459] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.
[460] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.
[461] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.
[462] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.
[463] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.2.

1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arzın arka yüzünün sağ alt köşesinde bulunmakta olup metnin ön yüzünde bulunan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulmuştur.[464]

1531 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in arzının bulunan matbu görselinde sağ alt köşede mühür olduğu görülmektedir.[465]

1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arzın arka yüzünün sağ alt köşesinde bulunmakta olup metnin ön yüzünde bulunan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulmuştur.[466]

1566 tarihli vefat eden Ali isimli sipahinin Yanya sancağında Ragoz nahiyesindeki tımarının oğlu Mustafa'ya tevcihini talep eden Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzın arka yüzünün sağ alt köşesinde bulunmakta olup metnin ön yüzünde bulunan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulmuştur.[467]

1566 tarihli Bağdad vilayetinde kendisine Hılle sancağı tevcih edilen Mısırlı Elvend Bey'in seferdeki hizmetlerine karşılık sekbanlık vazifesinin de kendisine ihsan buyurulmasını padişaha sunduğu arzının arka yüzünün sağ alt köşesinde bulunmakta olup metnin ön yüzünde bulunan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulmuştur.[468]

1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arzın arka yüzünün sağ alt köşesinde bulunmakta olup metnin ön yüzünde bulunan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulmuştur.[469]

1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arzın arka yüzünün sağ alt köşesinde bulunmakta olup metnin ön yüzünde bulunan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulmuştur.[470]

[464] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.2.
[465] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 22-23.
[466] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.2.
[467] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.2.
[468] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.2.
[469] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.2.
[470] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.2.

1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzıın arka yüzünün sağ alt köşesinde bulunmakta olup metnin ön yüzünde bulunan imzanın arkasına denk gelecek şekilde vurulmuştur.[471]

2.2. Mektupların Diplomatik Özellikleri

Lügat manası ile "yazılmış" anlamına gelen mektup, resmi ya da özel tüm iş ve işlemlerle ilgili şahısların birbirlerine ilettikleri yazıları ihtiva etmektedir.[472] Osmanlı devletinde kullanılan bu yazışma türü resmi makamlarca idari bilgi alışverişi için de kullanılmıştır. Mektuplar bu hüviyetiyle 15 ve 16. yüzyıllar arasında eyalet ve sancaklarda gelişen ve değişen durumlar ile ilgili bilgi alışverişini sağlamak amacıyla beylerbeyi ve sancakbeyleri tarafından yazışma aracı olarak kullanılmıştır.[473] Askerin mağlubiyet haberi, casuslardan yahut elçilerden alınan bilgilerin iletimi, çeşitli yetkililerin uyguladığı tavırlar hakkında malumat verilmesi ya da bir şikayeti konu alan mektuplar aynı diğer resmi belge türlerinde olduğu gibi yazan kişi, gönderilen kişi, tarih, mühür vb. kaideler üzerinden çeşitli rükün özelliklerine sahiptir.[474]

2.2.1. Beylerbeyi Mektupları

2.2.1.1.Giriş Protokolü

Davet

Davet rüknü Osmanlı Devleti'nde üretilen hemen hemen her belgede geçerli bir rükün olup belgelerin en başında yer alır. "*Tahmid"* ve "*temcid"* anlamlarına da karşılık gelen davet rüknü en basit anlamıyla "*Hüve, Hû"* şeklinde yazılmakla birlikte Allah'ın

[471] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.2.
[472] Nebi Bozkurt, "Mektup," *DİA*, c.29 (2004), s. 13.
[473] Devlet ileri gelenleri tarafından yazılan belge türleri arasında beylerbeyi mektupları da yer almaktadır. Kaynak için bkz. Rıfat Günalan, "*Osmanlı Bürokrasisinde İradeler ve İradelerin Form Özellikleri*" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1997), s. 5.
[474] Mübahat S. Kütükoğlu, "Mektup," *DİA*, c.29 (2004), s. 18-19.

adını zikr etmek, hamd etmek, şükretmek anlamlarına gelmektedir.[475] Kullanım şartı kati olmamasına binâen "*Hüve"* kullanımı 15 ve 16. yüzyıllar arasında beylerbeyi mektuplarında sıklıkla kullanılmaktadır.

Tez kapsamında tespit edilen ilk beylerbeyi mektubu Balaban Paşa'nın 1439 tarihli mektubudur. II. Murad dönemine ait olan bu mektubun günümüze ulaşmış olan hali çok yıpranmış ve kötü durumda olmasından dolayı davet formülünün belge üzerinde kullanılıp kullanılmadığı seçilememektedir.[476] Diğer en erken tarihli beylerbeyi mektubu ise Şahin Paşa'nın 1453 tarihli mektubudur.[477] Balaban Paşa'nın mektubunda olduğu gibi bu mektubun da yıpranmış olmasından dolayı vesikada davet formülünün yazılıp yazılmadığı görülememektedir.

15. yüzyıl dahilinde tespit edilen vesikalar içerisinde tek farklı davet formülünün kullanıldığı mektup Fenârîzâde Ahmed Paşa tarafından 1498 yılında yazılan mektuptur.[478] Bu mektupta "*Hüve'l-hayyü'l-mu'ni"* formülü kullanılmış olup Allah'ın isimlerinden hayat veren anlamına gelen Hayy ve doyuran, zengin edici manalarına gelen Mu'ni esmaları kullanılmıştır. 15. yüzyıl dahilinde beylerbeyi mektuplarında daha çok "*Hüve"* gibi basit davet formülünün kullanım bakımından tercih edildiği söylenebilir.

16. yüzyılda yazılan mektuplarda ise daha önceki mektup örneklerinde olduğu gibi sıklıkla "*Hüve"* davet formülünün kullanıldığı görülmektedir.[479] Bazı mektup örneklerinde ise davet formülü hiç kullanılmamıştır.[480] Bu dönem dahilinde kullanılan farklı bir davet formülü 1511 tarihinde Halep Valiliği sırasında Hadım Ali Paşa tarafından yazılmıştır. "*Hüve'l-mu'iz"* olarak kullanılan davet formülünde diğer kullanımlarından

---

[475] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 100.
[476] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[477] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.
[478] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[479] Kullanım örnekleri için bkz. BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1., BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12., BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.
[480] Kullanım örnekleri için bkz. BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1., İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.

farklı olarak Allah'ın izzet ve ikram eden anlamına tekabül eden ismi olan mu'iz esması kullanılmıştır. Diğer davet formüllerinden farklı olarak belgenin en üstünde kullanılmak yerine metne başlamadan metnin hemen üstünde konumlandırılmıştır.

Elkab ve Dua

Elkab formülü gönderen ve gönderilen arasındaki ünvan, mevki ve yetkiye bağlı olarak farklılıklar gösterir. Üst makamdan alt makama yahut alt makamdan üst makama yazılan mektuplarda elkablar farklı şekilde formüllendirilir.[481] Elkab kime yazıldığına ve yazılış dönemine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Dua ise çoğu zaman elkabdan sonra kullanılır. Beylerbeyilerin yazmış olduğu mektuplarda genellikle önce elkab daha sonra dua kullanılırdı. Bazı mektuplarda ise bu kullanım şekli elkab, dua ve elkab şeklinde olabilmekteydi.[482]

Günümüze ulaşan en eski Paşa mektubu olan II. Murad dönemine ait Balaban Paşa mektubu, "*Oldur kim"* hitabıyla başlamaktadır.[483] Günümüze ulaşan en eski mektuplardan bir diğeri ise II. Mehmed dönemine ait Şahin Paşa'nın mektubudur. 1453 yılında yazılan bu mektup bir önceki örnekte olduğu gibi "*oldur kim"* hitap cümlesiyle başlamaktadır. Buradaki kullanımının bir önceki kullanımdan farkı ise "*Mazmûn-ı mektûb oldur kim"* şeklinde formülize edilmesidir. "*Mazmûn"* kelimesinin yeni bir ifade olarak kullanılıyor olması ve belgenin form özelliğinin mektup olarak metinde geçiyor olması önemli hususlardandır.

1507 tarihli Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed'e giden mektubunda *"Tahiyyât-ı muhabbet-simâd ve teslîmât-ı meveddet âyâd mübella' ve müheddâ olundukdan sonra inhâ olunan oldur ki"* dua rüknü kullanılmıştır.*[484]*

1511 tarihli Haleb Valisi Hayır Bey'in Hadım Ali Paşa ve Hersekzâde Ahmed Paşa'ya verdiği bilgileri içeren mektup: *"Risâlâtân-ı fe'r-rif'a fe's-sa'âde ve'l-ikbâl Ali Paşa hazretleri kâmurân*" elkabı metnin üstünde yer alıp metin girişinde ise "*Na'lâ/ta'lâ[?] cenâb-ı emâret şâh-ı memleket destgâh-ı uhuvvet şi'âr-ı nısfet diyâr-ı*

[481] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 223-224.
[482] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[483] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul,* c. 2, S. 7-12 (1954), s. 7-12, s. 81.
[484] BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1.

ma‘delet âsâr-ı â‘lâ tebâreket devlet iktirân-ı İslâm medâr-ı mecâlit/mehâlit[?] şikâr vezir-i a‘zâm-ı efham kâm-ı kânûnîn-i â‘del refi‘-i mikdâr-ı iftihârü’l-ümerâ fi’l-akdâr umdetü’l-nesâlidi’l-hükkâm fi’l-emsâr ihtiyâr-ı ecille li’l-havâkîn i‘tisârü’l-mülük ve’s-selâtîn müdebbir-i umûr-ı cumhûr bir re’yi’s-sâyib mütemmim-i mehâmü’l-enâm bi’l-fikri’s-sâkıb râkibü’d-devleti’l-âmire[?] azdul/uzdul[?] hilâfeti’l-bâhire” elkabının ardından *‘‘edâmallâhu te‘âlâ ikbâluhû ilâ yevmi’l-haşr ve’l-nîzân olup da‘vât-ı muhabbet-simâd ve sunûf-ı teslîmât-ı mevedded-âyâd kemâl-i ihlâsla ve ayn-i ihtisâsdan fâ’iz ve lâyih ola kavâfil-i masâdır ve ecl-i ittihâd birle müttahif ve mühellâ kıldıktan inhâ-i sa‘-i[?] memâlik ebrâr-ı felek ve nisâr-ı [...] oldur kim*” cümlesi ile devam eden dua rüknü kullanılmıştır. Burada kullanılan Arapça kelimelerin yoğun olarak kullanılmasının bir sebebi olarak yetkilinin konumunun etkili olmuş olabileceği söylenebilir.[485]

1512 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa’nın Hemdem Bey’e mektubunda yer alan elkab: “*Karındaşım Hemdem Bey hazretleri kâm-yâb*”.[486] Bu tarihte Hersekzâde Ahmed Paşa’nın sadrazam olarak görev yaptığı bilinmekte olup Hemdem Bey’in ise Karaman valisi olduğu bilinmektedir.[487] Üst makamdan alt makama yazılan bu mektupta elkab üzerinde diğerlerinden farklı olarak “*Karındaşım*” ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Elkab rüknünden sonra “*Zâdallâhû eyyâme sa‘âdetuhû ilâ yevmi’l-haşr-i ve’l-hessâb*”[488] dua cümlesi kullanılmıştır. Bu dua cümlesinin ardından duanın devamı niteliğinde “*Du‘âlar ki ûd-ı ihlâsla tebahhur ve senâlar ki abîd-i ihtisâsla ta‘tîr oluna kavâfil-i vedâd-birle müttahîf ve müheddâ kılındıkdan sonra inhâ-i muhibbâne budur ki*” cümlesi kullanılmıştır. Bu rüknün ardından ise nakil ve iblağ rüknü gelmektedir.

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa’nın mektubunda “*Fahrü’l-emâcîd fâli[?] e‘âlî Karesi Sancağı alay beği ve subaşıları ve çeribaşıları karundaşlarım zîde’t-kadruhûm ve sipâhileri ve çavuşları ve yaya başları ve ehl-i berât olan erbâb-ı timâr*” elkabı kullanılmış olup üst makamdan alt makama yazılmış bir mektup olduğu görülmektedir.[489]

[485] BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.
[486] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.
[487] Şerafettin Turan, “Hersekzâde Ahmed Paşa,” *DİA*, c.17 (1998), s. 235-236. Hemdem Paşa’nın ahvali için bkz. Feridun Emecen, “Selim I,” *DİA*, c.36 (2009), s. 410.
[488] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.
[489] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1.

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubunda kullanılan üst makamdan alt makama iletilen elkab rüknü şu şekildedir: "*Fahrü'l-ekâbir fâli[?] e'âlî Biga alaybeyi ve subaşıları ve çeribaşıları karındaşlarım -zîde kadruhû- ve hem sipâhileri ve çavuşları ve yaya başıları ve ehl-i berât olan erbâb-ı timâr*"[490]

1512 tarihli İskender Paşa'nın Paşa'ya hitaben yazdığı mektubunda elkab şu şekildedir: "*Hazret-i celâlet me'âb paşa-yı kâmurân*".[491] Kullanılan elkab rüknünün ardından "*Lâ-zâle't şumûs-ı devletuhû ilâ ebedi'd-devrân*" cümlesi ile dua rüknü gelmiştir. Daha sonra bu sefer farklı bir biçimde "*Tahiyyât-ı tayyibât-ı gâyât-ı şehr-i nesimât ve tesımât-ı vâfiyât-ı adedi kamârî[?] fevehât ki fart-ı hulûs ve şart-ı husûs-ı ittihâtdan sâdır olur ol cenâb-ı cüneyt me'âba*" cümlesi ile elkab yazılmış olup ardından nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir.

1512 tarihli Divriği Beyi Mamay'ın Alaüddevle Bey'e ilettiği mektubunda kullanılan elkab şu şekildedir: "*Alaüddevle ve's-se'âde ra bi-hükümetî ve rif'ati ve'l-ikbâl Paşa Bey hazretleri kâmurân cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-âbâd emâretbâb rıf'at [...] nısved nisâb sa'âdet-iktisâb emîrü'l-mu'azzam melikü'd-devle fi'l-â'lem kebâir-i zamân hulâsatü'l-anâsır ve zübdetü'l-erkân el-mahsûs bi-inâyeti'l-Meliki'l-Mennân edâmâllâhû devletuhû ve rıf'atahû ilâ yevmi'l-haşri ve'l-mîzân da'âvât-ı bîgâye ve hıdemât-ı muhlisâne*".[492]

I. Selim dönemi 1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın mektubunda geçen elkab ve dua formülü şu şekildedir: "*Cenâb-ı izzet-me'âb sa'âdet nisâb paşayân-ı izâm kâmin ve kâm-yâb lâyık-ı da'âvat-ı vâfiyât devlet-ferâ ve âfâk-ı teslîmât-ı râ-kitâb izzet-sezâ ki hem'iş kabûl-i sübhâni ve me'ser-i karîn-i yezdânidir*"[493]

1522 tarihli Sultan Süleyman döneminde Rumeli beylerbeyilik görevine havi olan Ahmed Paşa'nın Foça kadısı ile Smaapor dizdarına gönderdiği mektubun elkab ve dua

[490] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[491] BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.
[492] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58. Dulkadıroğlu Alaüddevle Bozkurt Bey tam adı ile Alaüddevle Bey, 1480 tarihinde Dulkadırlı tahtını ele geçirmiştir. Alaüddevle'nin kızıyla da evli olan Alaüddevle Bey, II. Bâyezid'in döneminde çeşitli muharebelerde bulunmuş olup zaman zaman Osmanlı devletinin desteğini almıştır. 1515 tarihinde ise çıkartmış olduğu güçlüklerden sebep Yavuz Sultan Selim tarafından üzerine ordu gönderilip mağlup edilmiştir. Mağlubiyet sonrasında ise öldürülmüştür. Gaziantep'te Dulkadıroğulları devrine ait olduğu bilinen Alaüddevle Camii yapmış olduğu imarettir. Kaynaklar için bkz. Refet Yınanç, "Dulkadiroğlulları," *DİA*, c.9 (1994), s. 555-556., Ara Altun, "Alâüddevle Camii," *DİA*, c.2 (1989), s. 344.
[493] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.

rüknü şu şekildedir: "*Cenâb-ı uhuvvet me'âb-ı kâm-yâb tahiyyât-ı emâret me'âb devlet-nisâb sa'âdet-iktisâb hâvî-i hasâyis-i erbâbü'l-elbâb el-mahsûs bi-mezîd-i avâtıfü'l-meliki'l-vehhâb ebbedallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-haşr-i ve'l-hesâb kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm mazharü'ş-şerâyi' ve'l-hükkâm el-hâkim bi-kazâ-i Foça dâmet fezâyilihû ilâ yevmi'l-kıyâm ve fahrü'l-müstahfizîn kal'a-i Samapor dizdârı -zîde kadruhû- gıbbe't-tahiyyât-ı sâfiyât ve'l-[...] el-vâfiye inhâ-i muhibbâne oldur ki*".[494]

1546 tarihinde Rumeli Beylerbeyi Semiz Ali Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektupta geçen elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Mefâhirü's-salâtîn fî dîni'l-mesihiyye efharü'l-havâkîn fî müzehhebü'l-[...] sâhibü't-dîrü'l-nâkus muhtârü'l-asl ve'l-nâdüs Venedik pâdişâhı adam me'âliyye ba'de't-tahiyye ve't-tekrîm bâ neva'ü'l-azü't-ta'zîm*".[495]

1548 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral I. Zygmunt August'a üç adet mektup gönderilmiştir. Bu mektuplarda yer alan elkab ve dua rüknü şu şekildedir:

"*Cenâb-ı izzet-me'âb ve sa'âdet-nisâb kral hazretleri kâm-yâb zâdallâhu ömrehû ve devletuhû ilâ yevmi'l-haşr ve'l-hisâb dürer-i da'avât-ı sâlihât-ı sâfiyyât muhabbet-i devlet-âyât ve esnâf-ı gurer-i teslîmât-ı vâfiyyât-ı hâlisât-ı izzet-gâyât ki mahz-ı muhabbet ve ayn-ı meveddetden fâ'iz-i medâyih olur kavâfil-i vidâd ve revâhil-i ittihâd birle*".[496]

"*Hazret-i Kral emîru ümerâi'i'l-milleti'l-Mesîhiyye azîmu uzemâ'i'-tâ'ifeti'l-İseviyye muslihu mesâlihi cemâhîri'n-nasrâniyye vilâyet-i Lih Kralı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr*".[497]

"*Hazret-i Kral ekberû küberâi'i'l-milleti'l-Mesîhiyye a'zamu uzamâ'i'-tâ'ifeti'l-İseviyye muslihu mesâlihi cemâhîri'n-nasrâniyye Lih kralı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr*".[498]

1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'na gönderilen mektupta kullanılan elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*İş'âr-ı muhabbed savab-âmiz ve*

[494] BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.
[495] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172.
[496] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.143.
[497] a.g.e., s. 148-149.
[498] a.g.e., s.156-157.

izhâr-ı mevedded sevâb-engîz mahz-ı muhâlesed sadâkât-rîz ve fart-ı musâdakat muvâfakat bizden peydâ ve hüveydâ olup tekdîm-i cenâb-ı nısfet-me'âb ve tersîm-i mahfel-i re'fet nisâb".[499]

1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey tarafından ahır kethüdasına iletilen mektupta kullanılan elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Ahur kethüdâsı el-mükerrem ba'de't-tahiyye ve's-selâm*".[500]

1566 tarihli Sahipkıran Kubad b. Ramazan'ın yazdığı mektubunda geçen elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Teslimât-ı muhabbet rûh-perver ve lema'at-ı meveddet rûh-küster mehibb-i muhâlesâtdan ceneyân[?] ve matla'-ı musâdakatdan rahşan*".[501]

1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine Kalender subaşısına ve emir-i alem İbrahim Çelebi'ye gönderdiği mektubunda geçen elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Mefharü'n-nüvvâb ve zeynü'l-ashâb Duceyl nâ'ibi zîde ilmihû ve kıdvetü'l-emâcid Emîr-i Alem İbrahim Çelebi zîde mecduhû ve havâle[?] Kalender subaşı -zîde kadruhû-*".[502]

2.2.1.2.Muhteva

Nakil-İblağ

Nakil-iblâğ rüknünde mektubu yazmaya asıl sebep olan mesele aktarılır. Davet, elkab, dua rükünlerinin ardından kullanılan nakil ve iblağ rüknünde beylerbeyleri mektubun asıl yazılış amacını aktarırlardı. Bu bağlamda belgenin muhataba aktarılacak olan asıl sebebi nakil kısmında zikr ediliyorken nakil alanına geçişte mektubun o anki durumunu gösteren iblağ rüknü kullanılırdı. Literatürde hal bildirme olarak da geçen iblağ rüknünde "*halâ*", "*bu esnâda*", "*bu hilâlde*", "*bu def'a*", "*şimdiki halde*" gibi ifadeler kullanılmaktadır. Bu ifadeler mektubun yazıldığı dönemin o anki durumunu kısa, açık bir

[499] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.
[500] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.
[501] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.3.
[502] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.

anlatımla aktarmaktadır.[503] Zaman zaman ise nakil ve iblağ rüknüne geçilmeden geçiş cümlesi olabilecek bir giriş cümlesi yazılırdı.[504]

Günümüze ulaşan en eski Paşa mektubu olan II. Murad dönemine ait Balaban Paşa mektubunda bu örnek görülmektedir. "*Oldur kim"* hitabıyla başlayıp ardından "*şimdiki halde"* cümlesi ile birlikte hal bildirimine geçmektedir. Bu ifade ile mektubun yazıldığı dönemin halini bildirmesinin ardından mektubun asıl yazılış amacı olan nakil rüknüne geçilir.

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubunda elkab rüknünün ardından nakil ve iblağ rüknüne geçilmektedir. "*şöyle ma'lûm ola ki*" giriş cümlesi kullanılmış olup mektuba konu olan asıl meseleye geçilmektedir. II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Ahmed Mehmed Paşa'ya beylerbeyilik makamını tevcih etmiştir. Giriş cümlesinin ardından mektubu konu olan mesele Mehmed Paşa tarafından kendisine tevdi edilen payeyi açıklamak için "*sultân-ı selâtin-i zamân pâdişâhîmiz Sultân Ahmed Han e'azzallâhu ensâruhû hazretleri avâtıf-ı hüsrevânelerinden bu kullarına Anadolu beylerbeyiliğini sadaka ve inâyet buyurdular*" bu cümleyi kullanmıştır. Mehmed Paşa'nın Anadolu beylerbeyliği görevi itibari ile kendi altında çalışan alaybeyi, su başıları, çeri başıları, sipahileri, çavuşları, yaya başılarına bu mektubunun iletileceğini "*imdi gerekdür ki mektûbum sizlere vâsıl olıcak*" cümlesi ile nakl etmiştir. Mektubun elkabda da yer alan kişilere iletilmesiyle birlikte bu yetkilileri Bursa'ya görüşmeye "*bir an ve bir lahza tevakkuf itmeyip âlât-ı harb ve esbâb-ı ceyşünüz ile fi'l-cümle müretteb ve mükemmel düşman yarağıyla nevbetlü nevbetsüz demeyüp ale't-ta'cîl gelüp Bursa'da bizümle mülakat idesiz*" bu cümle ile çağırmıştır. Ardından "*ve berâtlarunuzu dahî bile getirüp tecdîd-i berât idesiz berâtların getürmeyenlerin timârları mahlûl olup âhâra virülür*" cümlesi ile kişilerin beratlarını getirmelerini ve beratlarının tecdid edilmesini yani

[503] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 141. Hal bildirimi rüknü için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 225.

[504] 1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği ahidnamede nakil ve iblağ rüknüne geçilmeden önce kullanılan giriş cümlesi "*tevkî'-i ref'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki*" şeklindedir. Kaynak için bkz. Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167. Şehzâde Korkut'un divandaki vezirlere yazdığı mektubunda nakil ve iblağ rüknüne geçilmeden önce "*ithâf ve ihdâ olunup i'lâm-ı muhibbâne budur ki*" giriş cümlesi kullanılmıştır. Kaynak için bkz. BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. 1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Semiz Ali Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektupta ise "*i'lâm huzûr-ı pür hubûr oldur ki*" giriş cümlesi kullanılmıştır. Kaynak için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172.

yenilenmesini nakletmiştir.[505] Beratlarını getirmeyenlerin ise timarlarının ellerinden alınıp başka kimselere verileceği belirtilmiştir. Ardından da te'kid ve te'yid rüknüne geçilmiş olup mülakata gelmeyenlere uygulanacak yaptırımdan ve mektupta geçen duruma uyulması, itaat edilmesi gerekliliği yazılmıştır.[506] Bu belgede Anadolu Beylerbeyi olarak görev yapacak olan Mehmed Paşa'nın çeşitli görevlileri yetkilendirmek istemesi, görüşmeye çağırması ve ellerindeki beratları yenilemesinin nakl edilmiş olması bu dönemde yeni beylerbeyliği payesi verilen bir Paşa'nın iş akışına ve yetkilerine de şahitlik edilmesi bakımından önemlidir.

I. Selim dönemi 1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın mektubunda elkab rüknünden sonra kullanılan giriş cümlesi ve iblağ şu şekildedir: "*iblâ' ve irsâl kılındı mütâla'-i şerîflerinize vusûl buldukda suvûf-ı zamâyir münevverlerinize ki kırât-ı mektûbdur inhâ olur ki şimdiki hâlde*".[507] Teke livasında bulunan Erdebili isimli şahsın başkaldırdığını ve birçok askerini toplayıp bir beyini sahil diğer bir beyini ise Taş iline gönderdiğini "*livâ-i Teke beği Erdebîlî başı kaldırıp ve bir nice asker cem' idüp bir bey sahil tarafına ve bir bey Taş iline oldı*" cümlesiyle ifade etmiştir. Sultan Korkud'un defterdar ve subaşısı görevlilerinin bunun üzerine askerlerini topladıklarını ve Yenice adlı yerde karşılaşıp savaştıklarını bildirmiştir. Defterdarın öldürüldüğünü ve Antalya subaşısı Hasan Bey'in pek çok yerinden yaralandığını iletmiştir. Bölgenin bu sebeple hasarlar aldığını ve Antalya dizdarının ulağını geçirmedikleri bu sebeple de çeşitli sipahilerden erleri vekil eylediklerini yazmıştır. Taş ilinde Karaca oğlunun savaştığını ve beş yüz kişinin öldüğünü iletmiştir. Sofu adlı şahsın askerinin yeterli sayıda olduğunu ve habersiz kalmamaları için de Mevlânâ Teke hisarı kadısı olan Hamid, alay beyi Kasım Bey ve Isparta su başısı Sinan adlı kişiler aracılığıyla mektupla durumu bildirecektir diye haber vermiştir. Adı geçen kişilerin kadının mektubunu Sultan Mehmed'e iletecekleri ve mektubu Paşa'ya göndereceklerini iletmiştir. Bu sebeple gelen haberin ardından zikredilen bölgeye yarar adamların gönderilmesinin lazım olduğu yazılmıştır. Bunun

[505] Beratların tecdid edilmesi ile ilgili kaynak için bkz. Necdet Gök, "Osmanlı Diplomatikasında Fermân ve Berât Arasında Benzerlik ve Farklar", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 11 (2000), s. 225. Başka bir kaynak için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, "Berat," *DİA*, c.5 (1992), s. 472-473.
[506] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[507] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.

üzerine her ne hüküm verilecekse acele verilmesi istenmiş olup mektubun nakil kısmı bu minval üzere yazılmıştır.[508]

1522 tarihli Sultan Süleyman döneminde Rumeli beylerbeyliği görevine havi olan Ahmed Paşa'nın Foça kadısı ile Smaapor dizdarına gönderdiği mektubun elkab ve dua rüknünün ardından "*şimdiki hâlde işbu muvassıl-ı/mûsıl-ı[?] mektûb*" ifadesiyle giriş cümlesi/iblağ rüknü yazılmış olur. Bu ifade sonrasında ise mektubun asıl yazılış amacı olan nakil rüknüne geçilir. Müezzin Atmaca oğlu Ali'nin Belgrad seferinde yer aldığı ve babasının hayatta olduğu ve hali hazırda hisar erliği yapmasından ötürü adı geçen Ali'ye bir hisar erinin gediğinin verilmesi sebepsiz yere uygun bulunmamış olduğu yazılmıştır. Ali hisar erliği gediği arzı mahlul olan bir gedik bulunması için ol tarafa gönderilmiştir. Adı geçen kalede vefat edip gediği mahlul olan ve görevinden çeşitli sebeplerle alınan ya da ayrılan kimselerden geriye kalan gediklerden birinin düştüğü gibi Ali'nin eline arz verilmesinin istendiği yazılmıştır. Aynı zamanda Ali'nin babasının da hisar eri olduğunun kayd edilip seferde bulunduğu için Ali'nin tekrar taraflarına gönderilmesi istenmiştir. Ali'ye verilecek olan gedik dahilinde beratının verilmesi iletilmiştir. Bu mektubu Ali'nin elinde bulundurmaları ve bu mektubu herhangi bir zorluk ya da mani yaşamaması için delil gösterebilsin denmiştir.[509] Nakil ve iblağ rüknü dahilinde bu şekilde bir malumat verilip ardından bitiş formülü, dua ve tarih ile mektup rükünleri yazılmıştır.

---

[508] "*Sultan Korkud tâl-i bekâhu hazretlerinin defterdârı ve subaşısı asker cem' eyledi Yenice nâm mevzide cenk eylediler ve defterdârın başını aldılar ve Antalya subaşısı Hasan Bey bir nice yerde yaralayup hasara/hısara[?] düşdü âbâd harab oldu Antalya dizdarının ulağın geçirmezler sipâhilerden bazı kimesneler de mu'avin oldular Taş ilinde olan Karaca oğlu ve [...] oğlu adam cem' eyledi iki def'a cenk oldu beş yüz mikdârı adam düşdü Sofu'nun zinun ziyâde askeri vardır gâfil olmayasız deyu Mevlânâ Teke hisarı kadısı olan Hamid sancağı alay beyi Kasım Bey ve Isparta subaşı Sinan kullarınıza mektubuyla i'lâm idecek mezbûrân kullarınız dahi kadı-i mezbûrun [...] mektubunu Sultan Mehmed tâl-i bekâh hazretlerine gönderip ve suretini ihrâc etdirüp dahi kendü mektubları ile muhibbinize i'lâm idecek bir an ve bir sa'at te'hîr olunmayup hakikine ve gavrına müttali' olmak için livâ-i mezbûra ulak birle yarar adamlarımız kullarımız gönderilip ve zikr olunduğu üzere arz olunması lazım ve lâbüt olmağın alâ mâ hüve'l-vâki' tesvîd olunup hâk-i pây-i şerîflerinize irsâl olundu bu bâbda ol âlî dergâhdan ale'l-acele her ne vecihle emr ü fermân sâdır olursa ana göre amel oluna bevâkî umûr re'y-i sâyibe ve efkâr-ı sâkıba ayinize[?] menut ve müfevvazdır"*. Kaynak için bkz. BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.

[509] Şimdiki halde işbu muvassıl-ı/mûsıl-ı[?] mektub Müezzin Atmaca oğlu Ali Belgrad seferi hizmetinde bile bulunup ve atası mezbûr Atmaca hâl-i hayatta olup hisar erliği tasarruf ettiği sebepten mezbûr Aliye bilâ sebepten bir hisar erinin gediği verilmek münasib görülmedi öyle olsa mezbûr Ali'nin hisar eri oğlu idüğü arzı bu bende defterde alı konulup mahlûl bulup getürmek içün ol canibe irsâl olundu inde'l-vusûl gerekdir ki kale-i mezbûrede vâki' olan hisar erlerinin müteveffa olmuşundan ve yahut mûceb-i azl olacak bir hizmetini koyup fera'gat edenlerden bir mahlûl düşdüğü gibi mezbûr Ali'nin eline arz virüp ve arzı dâşenizde[?] atası hisar eri olduğunu bile kayd edüp bu cânibe gönderesiz ki sefer seferledüğü içün mezkûra ol virilecek mahlûl üzere berat verile ve ba'de'l-nazar bu mektub-ı meveddeti mezbûr Ali'nin yedinde ibkâ edesiz ki bunda geldükde ihticâc idünüp kimesne mâni' ve dâfi' olmaya bâkî ve's-selam

1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'na yazılan mektupta elkab ve dua rüknü sonrasında nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. İblağ rüknü şu şekildedir: "*kılındıkdan sonra inhâ-i muhibbî bî-irtiyâb budur ki bundan akdem*".[510]

1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey tarafından ahur kethüdasına iletilen mektupta elkab sonrasında nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. "*inhâ olunan budur ki hâliyâ*" ifadesi kullanılmıştır.[511] Bu iblağ cümlesinin ardından Semendire Beyi Saraç Hüseyin adlı kişi on beş bin akçe gönderilip ahırların ve davarların samanının teminin sağlanacağı belirtilmiştir. Geciktirmeden Kadı efendiden ihtiyaç duyulan gereklilikleri giderip davarların samanlarını tedarik etmelerini belirtmiştir. Ardından "*ve geru ne vecihle olduğın yazup i'lâm eyleyesiz*" cümlesi ile uygulanan işleyişten kendisini haberdar etmelerini istemiştir. Bu şekilde kısa ve öz bir biçimde nakil rüknü yazılmış olup bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.

1566 tarihli Sahipkıran Kubad b. Ramazan'ın yazmış olduğu mektupta geçen nakil ve iblağ rüknü şu şekildedir: "*mu'attar-ı dima'-ı sıdk u safa ve münevver-i şera'-ı fart-ı velâ kılındıkdan sonra merfû'-ı zamîr-i vâlâ ola ki bundan akdem*".[512] Asıl konuya (nakil) geçilmeden önce giriş cümlesi kullanılmış olup "*bundan akdem*" ifadesiyle iblağ rüknü kullanılmıştır.

1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender subaşısına ve emir-i alem İbrahim Çelebi'ye ilettiği mektubunda elkab rüknünden sonra gelen "*ba'de'l-yevm ma'lûm ola ki sâbıka*" cümlesiyle nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. Duceyl'de bulunan Ferhad Bey'in kendi bulunduğu divana geldiğini "*Duceyl'e tâbi' Beled emîni olan Bağdad kullarından Ferhad divân-ı Bağdad'a gelüp*" cümlesi ile belirten Süleyman Paşa, daha önceki kişilerden bazı reaya ve kişilerin defterlerin zimmetlerinde kaldığı ve devlet malı olduktan sonra defterleri Ferhad Paşa'dan talep ettiğini "*zamân-ı atâyimden bâ'zı re'âyâ ve gayrılar zimmetlerinde defter mûcibince bâkî kalmış mâl-i mîrî olup taleb ittiğimde*" cümlesi ile belirtmiştir. Ferhad Paşa ise bazı defterlerin önceki zamanda havale edildiğini cevap etmiştir. Aynı zamanda havalelerle verilen akçelerin hazineye teslim edilmemesi üzerine kendisinden bu akçelerin talep

tahriren fî evâsıt-ı şehr-i Saferü'l-muzaffer sene semâne ve ışrîn ve tis'a mie. Kaynak için bkz. BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.

[510] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.

[511] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.

[512] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.3.

edildiğini söylemiştir. Kanun ve şer‘i nizamla akçelerin ilgililerden alınması talebinin mektup ile gönderildiği “*bâzıları der sâbıkda havâleye edâ itmüşüz deyû cevâb idüp havâleler dahî aldıkların akçeyi teslim-i hazîne etmemekle benden taleb olunur hayıftır görülüp şerî‘ ve kânûnla müteveccih olanlardan tahsîl olunmasını taleb ederim deyû i‘lâm eylemeyin mektûb irsâl olundı*” cümlesiyle belirtilmiştir. Bu mektup üzerine İskender Paşa “*i‘nde’l-vusûl gerekdir ki*” ifadesiyle gerekli olan uygulamayı aktarmaya geçmiştir. Adı geçen emin ve katibi ve zimmetlerinde olan kişileri ve dahi diğer gerekli olan kişileri ve başka yerde bulunanları şer‘i kanunlar üzerine gerekli kişiler tarafından buldurmasını ve getirtmesini talep etmiştir. Ardından “*husûs-ı mezbûru onat vecihle Hak üzere ve şer‘ ve kânûnla tetebbu idüp göresiz*” kullanılan bu cümle ile adı geçen konuyu dini kanunlar üzerine araştırmalarını talep etmiştir. “*fi’l-vâki‘ kaziyye bu cânibe i‘lâm olunduğı gibi olup*” cümlesi ilde de araştırma neticesinde aktarılan durumun belirtildiği gibi olduğu yazılmıştır. Adı geçen eminin zümresinde reayadan kişilerin zimmetlerinde devletin malı var ise, aynı zamanda havale edinilip bu havaleler kişilerce devlet hazinesine aktarılmamış ise bunların kanunlarla sabit ve belli olması istenmiştir. “*şer‘le sâbit ve zâhir ola ol takdîrce*” cümlesi ile bu durumun kanunlarla tescillenmesinin ardından uygun görülen uygulamaların yerine getirilmesi istenip bu uygulamalar ifade edilmeye başlanmıştır. Reaya zimmetinde olanı reayadan, reaya zimmetinde oulp havale edilen malı hazineye teslim edilmeyenini noksansız kişilerden şer‘ ve kanunla alınmasını “*re‘âyâ zimmetinde iken havâle tahvîl idüp hazîneye teslîm olunmayan malı dahî bî-hasebi’ş-şer‘ ve’l-kânûn müteveccih olanlardan bî-kusûr velâ küsûr tahsîl itdirüp*” ifadesi ile aktarılmıştır. Tedarik edilen akçenin adı geçen eminin borç bedeli kadarını havale etmesini ve geri kalanını ise adamlarla ile Bağdad hazinesine gönderilmesini istemiştir. “*tezvîr ve telvîz ve şuhûd-ı zuhûrdan ve şer‘-i şerîf ve kânûn-ı münif ve deftere mugâyir vaz‘dan ve mâl-i mîriye gadirden hazer idüp muhtâc-ı i‘lâm olursa yazup bildiresiz*” bitiş cümlesi ile ara bozuculuk yapanlara şahit olunması, şer‘i ve kanuni uygulamalara aykırı durumlardan, devlet malına yapılacak olan fenalıktan kaçınılması ve eğer bu husus üzere aykırı bir durum olursa yazılıp bildirilmesi istenmiştir. Bu fasıl üzere nakil ve iblağ rüknü tamamlanmış olup tarih belirtilerek metin yazılmıştır.[513]

[513] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.

Te'yid ve Te'kid

Osmanlı diplomatiğinde beylerbeyi ve sancakbeyleri tarafından yazılan mektuplarda zaman zaman söylenilen hükmün ifadesini güçlendirmek amacıyla te'yid zaman zaman ise nakil ve iblağ kısmından sonra konuya bağlı olarak uygulanacak olan uygulamanın müeyyideleri hakkında ikaz etmek için te'kid kullanılmıştır.[514] Te'yid ve Te'kid rüknü mektubun kime yazıldığına, kim tarafından yazıldığına ve konusuna bağlı olarak değişmektedir.

Günümüze ulaşan en eski Paşa mektubu olan 1439 tarihli Balaban Paşa'nın mektubunda "*mektûbı mutâla'a kılanlar i'timâd kılıp tahkîk bileler*" şeklinde te'yid rüknü kullanılmıştır.[515] Bu rükünde belgenin form özelliğinin mektup olarak yazılmış olması diplomatik inceleme açısından önemli bir değere haizdir. Nakil ve iblağ kısmında kişiye vefat eden babasının evkaf ve zaviyesinde Şeyh ve Mütevelli olarak görev verilmesi üzerine, mektupta belirtilen kaidelere uyulması ve uygulamaya itimat edilmesi söylenmiştir.

Günümüze ulaşan en eski Paşa mektuplarından bir diğeri de Şahin Paşa'nın 1453 tarihli mektubudur. Yine bu mektupta da diğer örnekte olduğu gibi te'yid rüknü "*Bu bâbda biti mütâla'â kılanlar tahkîk bilüp i'timâd kılalar*" şeklinde kullanılmıştır.[516] Burada da belge türü söylenmiş olup form özeliği olarak vesikaya biti denmiştir.

1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın mektubunda; "*biz dahî hükm-i cihân mutâ' üzere amel idüp hükm-i hümâyûn elümde ibkâ idüp ve bu vesika ber sebeb-i temessük tesbit olunup illerine virildi vakt-i hâcetde arz ideler*" ifadesi ile ihtiyaç zamanında bu hükmün neticesinin sancakbeyi tarafından arz edilmesi te'yid edilmiştir.[517]

1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın mektubundaki te'yid rüknü: "*vakt-i hâcetde temessük oluna*"[518]

---

[514] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 166.
[515] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[516] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.
[517] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[518] a.g.m., s. 140.

1512 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Hemdem Bey'e mektubundaki te'yid rüknü: **"***mülâhaza oluna bâkî haber kendüden istifsâr oluna*"[519]

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa'nın mektubunda geçen te'kid ve ardından te'yid rüknü şu şekildedir: "*şöyle bileler ve mübârek Rebî'ü'l-âhîr ayınun beşinci gününe dek benümle mülakat olmayup emre itâ'at etmeyenler azîm ikâbâ müstehak olurlar kendüler kapuları önünde salb olunup evleri yağma olur şöyle bileler mektûbu muhakkak bilüp i'timâd kılalar gâfil olmayalar*"[520] Emre itaat etmeyenlerin onurlarını zedeleyecek bir cezaya müstahak olduğu te'kid rüknünde verilmiş olup mektuba itaat edilmesinin gerekliliğinin belirtilmesi ile de te'yid rüknü verilmiştir.

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubunda yer alan te'kid ve te'yid rüknü şu şekildedir: "*mübârek Rebî'ü'l-âhir ayının beşinci gününe dek benümle mülâkat olmayup emr-i pâdişâhîyye itâ'at etmeyenler azîm itâbâ müstehak olup kendüler kapuları önünde salb olunup evleri yağma olur gâfil olmayalar mektûbu muhakkak bilüp i'timâd kılasız şöyle bilesiz*"[521]

1546 tarihinde Rumeli Beylerbeyi Semiz Ali Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektupta geçen te'yid ve te'kid rüknü şu şekildedir: "*kemâkân vücûda getirmeğe himmet idesiz*".[522]

1548 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral I. Zygmunt August'a mektup gönderilmiştir. Bu mektupta yer alan te'yid ve te'kid rüknü şu şekildedir:

"*vusûlü müyesser oldukda eltâf-ı mâ-lâ-nihâyenizden mercû ve mutazarrıdır ki huzûr-ı şerîfinizde her ne takrîr ve ta'bîr iderse bu cânibden bilinip hüsn-i i'tikâd ile i'timâd buyurula*".[523]

1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender subaşısına ve emir-i alem İbrahim Çelebi'ye mektubunda geçen te'yid ve te'kid rüknü şu şekildedir: "*tezvîr ve telvîz ve şuhûd-ı zuhûrdan ve şer'-i şerîf ve kânûn-ı münif ve deftere*

[519] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.
[520] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1.
[521] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[522] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172.
[523] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.143.

mugâyir vaz'dan ve mâl-i mîriye gadirden hazer idüp muhtâc-ı i'lâm olursa yazup bildiresiz şöyle bilesiz".[524]

Bitiş Formülü ve Dua

Mektubun son rüknü olan dua formülü nakil-iblağ kısmından sonra kullanılmaktadır. Beylerbeyi mektuplarında zorunlu olarak kullanıldığı söylenmese de bazı örneklerde dua formülünün kullanıldığı görülmektedir.

Dua formülünün tez kapsamında incelediğimiz mektuplar arasındaki ilk örneği 1507 tarihli Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed'e iletilen mektupta görülmektedir. "*evvâb-ı müra'selât meftûh-ı devlete ziyâde ıtnab-ı nerfed sa'âdet câvidânî bâd*" dua cümlesi ile mektuplaşmalardan geri dönen bilgilerin devlete hayli tafsilatla iletilmiş olması ve devletin cömertliği üzerine dua edilmiştir.

1512 tarihli Haleb Valisi Hayır Bey'in Hadım Ali Paşa ve Hersekzâde Ahmed Paşa'ya mektubundaki nakil ve iblağ rüknünden sonra gelen dua cümlesi: "*ânın arzı re'-yi münîrinîze menût durur devlet-i dârî ve sa'âdet-i meserret-bâd Rabbi'l-ibâd [...]*"[525]

1512 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Hemdem Bey'e mektubundaki te'yid rüknünden sonra gelen dua cümlesi: **"***bâkî hemîşe ömr ü devlet der-mesned-i izzet müstedâm-bâd*"[526]

1512 tarihinde İskender Paşa tarafından yazılan mektupta kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*bu bâbda bâkî emr ve fikr-i sâyib ve re'-yi sâkıbınıza menût ve merbûtdur devlet-i ebedi ve sa'âdet-i sermedi müstedân ve müstahkenbâd ilâ yevmi't-tenât bi Rabbi'l-ibâd*"[527]

1512 tarihli Divriği Beyi Mamay'ın Alaüddevle Bey'e verdiği bilgileri içeren mektupta geçen bitiş formülü ve dua şu şekildedir: "*ziyâde kesb [...] ve inbisâtdan hâsıl ola devlet be-kâmbâd[?]*".[528]

[524] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.
[525] BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.
[526] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.
[527] BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.
[528] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.

I. Selim dönemi 1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın mektubunda bitiş formülü ve dua şu şekildedir: "*bevâkî umûr re'y-i sâyibe ve efkâr-ı sâkıba ayinize[?] menût ve müfavvazdır*".[529]

1515 tarihli Trabzon Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından yazılan mektupta kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*bâkî emr ü fermân Dergâh-ı felek-feşânındır*".[530]

1546 tarihinde Rumeli Beylerbeyi Semiz Ali Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektupta geçen bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*ziyâde ne dimek lâzımdır ki hemîşe devlet ve sa'âdet bir devâm-ı pâyidâr bâd bi-Rabbü'l-ibâd*".[531]

1548 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral I. Zygmunt August'a üç adet mektup gönderilmiştir. Bu mektuplarda yer alan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir:

"*bâkî hemîşe ömr u devlet müstedâm bâd bi-Rabbi'l-ibâd*".[532]

"*bâkî hemîşe ömr u devlet müstedâm bâd bi-Rabbi'l-ibâd*".[533]

"*bâkî fermân kral hazretlerinindir*"[534]

1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'na yazılan mektupta geçen bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*hemîşe izz ü ikbâl der-terakkî-bâd*".[535]

1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey tarafından ahır kethüdasına iletilen mektupta kullanılan bitiş formülü ve dua şu şekildedir: "*bâkî selâm[?]*".[536]

[529] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.
[530] BOA. TSMA.E. 6316/1. 756-41.
[531] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172.
[532] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.143.
[533] a.g.e., s.148-149.
[534] a.g.e., s.156-157.
[535] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.
[536] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.

2.2.1.3.Son Protokol (Hâtime)

Tarih

Beylerbeyi mektupları metni dua ve bitiş formülünün hemen ardından tarih rüknü ile tamamlanmaktadır. Fakat tarih rüknünün kullanımı her metinde geçerli değildir, kullanılmadığı metinler de bulunur.[537] Mektupta tarih yer alıyor ise başlangıçta genel bağlamda "*tahriren*" ifadesi kullanılmaktadır. Tarihler Hicri takvime göre yazılmakta olup Arapça ay, gün, yıl şeklinde yazılmaktadır. Bazen gün yerine ayın onar günlük dilimlerini ifade eden ayın ilk on günü için evâil, ayın on biri ile yirmi biri arasındaki on günü için evâsıt ve ayın son on günü için ise evâhir kelimeleri kullanılabilmekteydi.[538]

Tespit ettiğimiz en erken tarihli beylerbeyi mektubu olan 1439 tarihli Balaban Paşa'nın mektubunda tarih bilgisi te'yid ve te'kid rüknünden sonra yazılmıştır. Tarihin hemen başında yazıldı manasına gelen "*hurrire*" ifadesi kullanılmıştır.[539] De-da ekini veren "*Fî*" bağlacından sonra "*evâil-i min şehri'l-mu'azzam zi'l-hicce li-sene isna ve erba'in ve semane mie hicriyye*" ifadesi ile tarih yazılmıştır. "Evâil" ifadesi kullanılıp net bir gün belirtilmemiştir. Bu da günün ayın ilk on günü kapsadığını göstermektedir. Ay "*Zi'l-hicce"* olarak gösterilmiş olup Hicri takvime göre son ay yani on ikinci ayı ifade etmektedir. Sene, yıl anlamlarına gelen ve devamında belirtilen yılı hitap eden "*li-sene"* ifadesi kullanılmıştır. Ardından Arapça sayılar ile Hicri takvime göre 842 yılı gösterilmiştir.[540]

En eski belge türlerinden bir diğeri ise 1453 tarihli Şahin Paşa'nın mektubudur. Bu mektupta da te'yid ve te'kid rüknünden sonra tarihin kullanıldığı görülmektedir. "*hurrire*" ifadesinde olduğu gibi "*tahriren*" kelimesi de yazıldı manasına gelmektedir. Balaban Paşa'nın mektubundaki yazıldı ifadesi burada farklı bir kelime ile cereyan etmektedir. "*tahrîren fî evâhir-i min şehri Şevvâlil-mu'azzâm sene-i seb'a ve hamsin ve semâne mi'e*" tarihinde bir önceki örnekte olduğu gibi "*fî*" bağlacı kullanılmış olup ayın

[537] Uygulama örnekleri için bkz. BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1., BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1., BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1., BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.
[538] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 168-169. Başka bir kaynak için bkz. Rıfat Günalan, "*Osmanlı Bürokrasisinde İradeler ve İradelerin Form Özellikleri*," (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1997), s. 6.
[539] Mustafa Özsaray, "Osmanlı Belgelerinde Kullanılan Tarih Türleri", *Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 1 (2019), s. 34. Belge için bkz. M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[540] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.

son on gününe delalet eden "*evâhir*" kelimesi kullanılmıştır. Ay olarak "*Şevval*" gösterilmiş olup Hicri takvime göre onuncu ay ifade edilmiştir. Arapça sayıların kullanımı ile de yıl gösterilmiş olup Hicri takvime göre 857 yılını ifade etmektedir.[541]

15. yüzyıldaki mektuplardan bir diğeri 1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektuptur. Bu mektupta ise tarih "*tahrîren fî evâhir-i Muharremü'l-harâm sene erba'a ve tis'a mi'e*" bu haliyle yazılmıştır.[542] Hicri takvime göre 904 senesi Muharrem ayının son on gününde yazıldığını göstermektedir.

15. yüzyıla ait tespit ettiğimiz üç adet beylerbeyi mektubu bulunmaktaydı. Bu üç örnekte de tarihin kullanılıyor olması o dönem dahilinde bu uygulamanın diplomatik anlamda kullanılabileceği çıkarımını oluşturmaktadır.

16. yüzyıl kullanımları ise şu şekildedir:

1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup: "*fî evâhir-i Muharremü'l-harâm sene erba' aşera ve tis'a mi'e*". 914 senesinin Muharrem ayının son on gününde yazıldığını göstermektedir.[543]

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa'nın mektubu: "*tahrîren fî evâhir-i şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene semâne aşera ve tis'a mi'e*". 918 senesinin Rebi'u'l-evvel ayının son on gününde yazıldığını göstermektedir.[544]

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubu: "tahrîren fî evâhir-i şehr-i Rebî'ü'l-evveli sene semâne aşer ve tis'a mi'e". 918 senesinin Rebi'u'l-evvel ayının son on gününde yazıldığını ifade etmektedir.[545]

1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa'nın Foça kadısı ile Samapor dizdarına gönderdiği mektup: "*tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i Saferü'l-muzaffer sene semâne*

[541] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.
[542] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[543] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.
[544] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1.
[545] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.

ve ışrîn ve tis'a mi'e". 928 senesinin Safer ayının 11-21 günleri içerisinde yazıldığını ifade etmektedir.[546]

1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup: "*tahrîren fî evâsıt-ı Cumâdi'l-ûlâ sene selase ve hamsin ve tis'a mi'e*". 953 senesi Cumâdi'l-ûlâ ayının 11-21 günleri içerisinde yazıldığını ifade etmektedir.[547]

1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender subaşısına ve emir-i alem İbrahim Çelebi'ye mektubu diğer mektuplardan daha farklı bir tarih gösterimine sahiptir. "*tahrîren fî 15 Cumâdi'l-âhire sene 992*" cümlesi ile tarih belirtilmiştir. Diğer örneklerden farklı olarak yıl sayıyla ifade edilmiş olunup genellikle günün net bir şekilde ifade edilmediği örneklerden sıyrılıp gün sayısının rakamla ifade edildiği görülmektedir.[548]

16. yüzyıla ait beylerbeyi mektuplarında tespit edilen 34 adet mektuptan yalnızca 6'sında tarih kullanıldığı görülmektedir.

Mahall-i Tahrir

Mahall-i tahrir belgenin nerede yazıldığını ifade etmektedir.[549] Beylerbeyi mektuplarında da zaman zaman kullanıldığı görülmektedir. Genel bağlamda belgenin sol alt kısmına yazılmaktadır. Genel anlamda "*be-makâm*", "*bi-yurt*" ifadesi ile başlayıp devamında yazılan şehri nitelemektedir.

Araştırma kapsamında 15. yüzyıla ait 3 adet beylerbeyi mektubu tespit etmiştik. Bu tespit ettiğimiz 3 adet mektupta da herhangi bir mahall-i tahrir ifadesi kullanılmamıştır.[550]

---

[546] BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.
[547] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri,* c. 1, S. 2 (1964), s. 172.
[548] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.
[549] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 169.
[550] Belgeler için bkz. M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul,* c. 2, S. 7-12 (1954), s. 7-12, s. 81., Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM),* c. 76 (1986), s. 66., İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten,* c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.

Tespit ettiğimiz ilk Mahall-i tahrir kaydının bulunduğu beylerbeyi mektubu 1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektuptur. Mahall-i tahrir kaydı "*Bi-yurd-ı Burusa*" olarak ifade edilip Bursa'da mektubun yazıldığını göstermektedir.[551]

Diğer örnekler ise şu şekildedir:

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa'nın mektubu: "*Bi-yurd-ı Bursa*"[552]

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubu: "*Bi-yurd-ı Bursa*".[553]

1512 tarihli Divriği Mamay'ın mektubu: "*bi-Divriği*"[554]

1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa'nın Foça kadısı ile Samapor dizdarına gönderdiği mektup: "*Be-makâm-ı Konstantiniyye*".[555]

1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup: "*Be-makâm-ı Sofya*"[556]

İmza

İmzalar mektubu yazan kişinin adını içermekle birlikte makamına göre ya da mektubu yazdığı kişinin makamına göre farklılıklar gösterebilmektedir. Beylerbeyi mektuplarındaki imzalarda genellikle sahip olan kişinin adının önünde ya da arkasında "*el-fakîr, el-hakîr, bende*" gibi kulunuz, bendeniz anlamlarına gelen ifadeler kullanılmaktaydı.[557]

[551] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.
[552] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1.
[553] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[554] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.
[555] BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.
[556] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172.
[557] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 219-220.

15. yüzyılda yazılmış olan beylerbeyi mektuplarında imza kullanılmadığı bunun yerine mektubun sahih olduğunu ifade eden pençe kullanıldığı görülmektedir.[558]

16. yüzyılda yazılmış beylerbeyi mektuplarındaki imza örnekleri şu şekildedir:

"*E'l-muhlisü'l-fakîr Hayır Bey el-hakîr*"[559]

"*Mine'l-muhibb-i muhlis Ahmed el-fakîr*"[560]

"*El-muhlis Muhib Mehmed*"[561]

"*Bende muhlis Mamay*"[562]

"*Mine'l-muhibbi'l-muhlis Karagöz el-fakîr*"[563]

"*El-fakîr bende Mehmed*"[564]

"*Mine'l-muhibbi'l-tibak Ahmed el-fakîr*"[565]

"*Ayas [...]*"[566]

"*Muhibbü'l-muhlis Mustafa el-fakîr*"[567]

"*El-fakîr el-hakîr İbrahim Reis*"[568]

"*Ahlasu'l-vidâd İbrahim el-fakîr*"[569]

"*Ahlasu'l-vidâd İbrahim el-fakîr*"[570]

---

[558] Belgeler için bkz. M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81., Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66., İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[559] BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.
[560] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.
[561] BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.
[562] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.
[563] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.
[564] BOA. TSMA.E. 6316/1. 756-41.
[565] BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.
[566] BOA. TSMA.E. 3164/1. 576-45. 1.1.
[567] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 164-165.
[568] a.g.m., s. 172-173.
[569] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s. 143.
[570] a.g.e., s.148-149.

"*Ezafü'l-vidâd İbrahim Paşa el-fakîr*"[571]

"*El-fakîr Mustafa çavuş-ı dergâh-ı âlî*"[572]

"*El-fakîr Bali*"[573]

"*Bende-i fakîr/hakîr[?] [...]*"[574]

Pençe

Bilindiği üzere tuğralar yazılış itibari ile padişahın emrini ihtiva eden önemli bir alamettir.[575] Padişah emri haricinde kalan diğer resmi yazışma türünde olan belgeler üzerinde görülen pençeler ise Osmanlı bürokrasisinde yüksek rütbeli devlet adamları tarafından kullanılmaktaydı.[576] Pençe alameti devlet erkanından olan sadrazam başta olmak üzere eyaletlerde bulunan beylerbeyi, sancakbeyi, mutasarrıf ve mütesellimlerle aynı zamanda Haremeyn vakfı nazırı olan dârüssa'âde ağaları tarafından da kullanılmaktaydı.[577] Hangi tarihte ortaya çıktığı ve kullanılmaya başlandığı bilinmeyen pençe alameti kısmen tuğraya benzetildiği gibi şekil bakımından ise çeşitli farklılıklara sahiptir. 15. yüzyıl ve hatta 16. yüzyıla kadar tuğra ve pençe arasındaki benzerlikten dolayı bazı şehzâde pençelerine de tuğra denildiğine kaynaklarda rastlamaktayız.[578] 1510 tarihinde Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah tarafından kaleme alınan mektupta görüldüğü üzere belgede pençe aynı tuğrada olduğu gibi belgenin üst orta kısmında konumlandırılmıştır.[579] Bu şekilde bir kullanım da zaman zaman tuğra ile pençenin ilk bakışta ayırt edilmesini zorlaştırmıştır.

---

[571] a.g.e., s.156-157.
[572] a.g.e., s. 167-168.
[573] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.
[574] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.
[575] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 76-77.
[576] Jan Reychman ve Ananiasz Zajaczkowski, *Osmanlı – Türk Diplomatikası El Kitabı* (İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, 1993), s. 165.
[577] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 76-77. Kaynaklar için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 111. Başka bir kaynak için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, *Osmanlı İmparatorluğu Medeniyet Tarihi Çerçevesinde Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979), s. 94-95.
[578] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 110-113.
[579] a.g.m., s. lev. xxxi.

Pençeler biçimlerine göre çeşitli sıfatlar almaktadır. Beyzeli, keşîdeli ve imza şeklinde adlandırılırlar. Beyzeli pençeler beyzeli olması sebebi ile tuğraya benzerler fakat buradaki beyze sayısının tek oluşu tuğradan ayırt edilmesini sağlamaktadır. Tuğ işareti bulunan bu pençeler beylerbeylerinde üç, sancakbeyi, mütesellim ve diğer aşağı yetkililerde iki adet olmaktadır. Beyzenin için de ise bazen "*dâimâ*" kelimesi bazen ise "*sahh*" kelimesi kullanılmaktadır. Bir kısmı beyzeli pençelere benzeyen keşîdeli pençelerde ise beyze kaybolurken muzaffer kelimesinde kullanılan "râ" harfi uzatılır ve bu uzatmaya keşîde adı verilir.[580]

Belgede konumlandırıldıkları yer, imzayı atan kişinin ünvanı, yetkisi gibi hususlar ise bu iki imza türünü birbirinden ayıran özelliklerdendir. Beylerbeyi mektupları incelendiğinde araştırma kapsamında elde edilen ilk iki vesikada pençenin sağ üst köşede yatık olarak yer aldığı görülmektedir. 1439 tarihli Balaban Paşa tarafından yazılan mektupta pençe ilk üç satır kadar alanda belgenin sağ tarafında yatık haldedir ve biçim olarak imza şeklindeki pençelere benzemektedir.[581] 1453 tarihli Şahin Paşa'nın mektubunda da bir öncekinde olduğu gibi pençenin metinde ilk üç satır kadar alanda sağ üst köşede yatık olarak bulunduğu görülmektedir.[582]

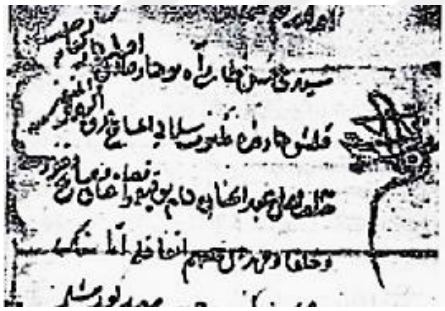

"Balaban Paşa'nın mektubundaki pençe"[583]

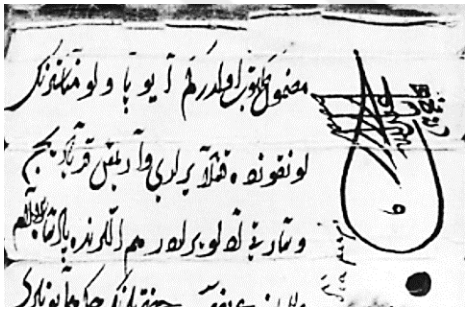

"Şahin Paşa'nın mektubundaki pençe"[584]

[580] Mübahat S. Kütükoğlu, "Pençe," *DİA*, c.34 (2007), s. 229.
[581] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[582] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.
[583] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[584] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.

Şahin Paşa'nın pençesi "*el-Hâc Şahin b. Abdullah*" şeklinde okunmaktadır. Bu kullanım üzerine de aynı tuğra formunda olduğu gibi pençelerde de baba adının geçebileceği görülmektedir. Biçim olarak ise beyzeli pençelere benzemektedir.

Bir diğer pençe kullanımı 1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın mektubundadır. 15. yüzyılda yazılmış olan bu mektupta pençe mektubun sağ tarafında metnin ortasına gelecek şekilde hizalanmış olup yatık halde bulunmaktadır. Pençe "*el-hakîr Ahmed*" olarak okunmuştur.[585] İmza şeklindeki pençe formunda çekilmiştir.

"Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın mektubundaki pençe"[586]

1500? tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa tarafından Ragoza Cumhuriyeti'ne gönderilen Slavca mektupta Ahmed Paşa'nın sol üst köşede yatık halde pençe bulunmaktadır.[587] Şekil bakımından beyzeli pençedir.

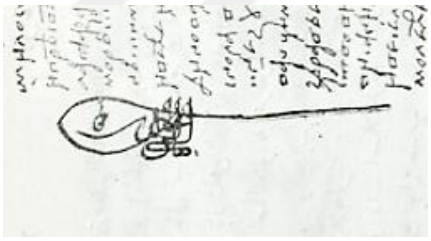

"Hersekzâde Ahmed Paşa'nın mektubundaki pençe"[588]

Hersekzâde Ahmed Paşa'nın 1508 tarihli mektubunda pençeye tekrar rastlamaktayız. Pençe boyut olarak önceki pençelerden daha hacimli olup beyzeli pençe örnekleri arasındadır.[589] Metnin sağ tarafında metin boyunca boyutlandırılmış olup yatık halde bulunur.

[585] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[586] a.g.m., s. 134-135.
[587] a.g.m., s. 113.
[588] a.g.m., s. 113.
[589] a.g.m., s. 140.

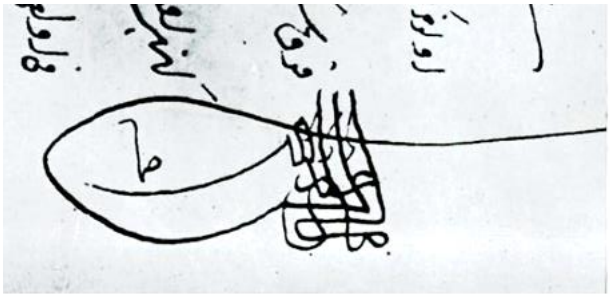

“Hersekzâde Ahmed Paşa’nın mektubundaki pençe”[590]

Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa’nın 1512 tarihli iki mektubunda da pençe bulunmaktadır. Bu pençe ise şekil bakımından kısa keşîdeli pençe olarak gösterilebilir. İki mektupta da pençeler, belgenin sağ tarafında aşağıda bulunmaktadır. Metnin bitişine doğru yatık halde çekilmiştir.[591]

“Mehmed Paşa’nın mektubundaki pençe”[592]

“Mehmed Paşa’nın mektubundaki pençe”[593]

1554 tarihli Budin Beylerbeyi Toygun Paşa’nın Nemçe Kralına gönderdiği mektubunda sağ kenarda yatık halde pençe bulunmaktadır. “*Toygun Paşa Muzaffer Daimâ*” ifadesinin yer aldığı pençe şekil bakımından beyzeli pençe örneklerindendir.[594]

[590] a.g.m., s. 140.
[591] Mektuplar için bkz. BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1., BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[592] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1.
[593] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[594] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair”, *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.

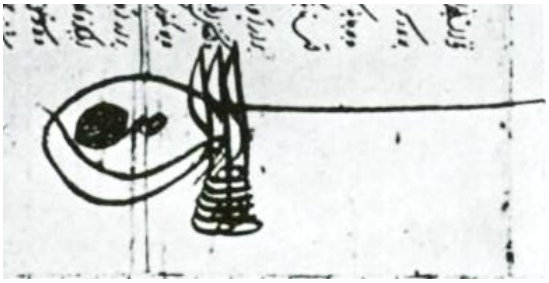

“Toygun Paşa’nın mektubundaki pençe”[595]

1565 tarihli Budin Beylerbeyi İskender Paşa’nın pençesinin yer aldığı mektupta pençe şekil bakımından beyzeli olup metnin sağ üsrt tarafında yatık olarak bulunmaktadır.[596] Pençesinde “*el-fakîr İskender*” ifadesi okunmaktadır.

“İskender Paşa’nın mektubundaki pençe”[597]

1575 tarihli Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa pençesini ihtiva eden mektupta ise pençe belgenin sağ orta kısmında yatık olarak bulunmaktadır. Şekil bakımından ise uzun keşîdeli pençelere örnek gösterilebilir. Pençede üzerinde “A*bdi Hakîr Mustafa Paşa el-fakîr*” ifadeleri okunmaktadır.[598]

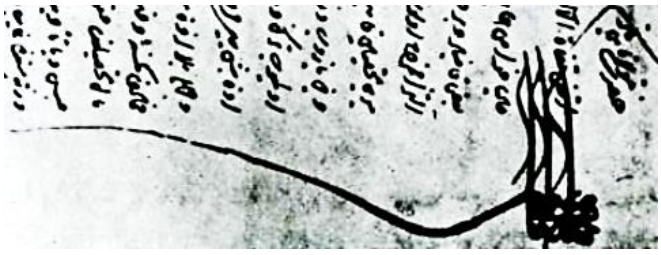

“Sokullu Mustafa Paşa’nın mektubundaki pençe”[599]

[595] a.g.m., s. lev. xli.
[596] a.g.m., s. lev. xli.
[597] a.g.m., s. lev. xli.
[598] a.g.m., s. lev. xlvii.
[599] a.g.m., s. lev. xlvii.

1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından yazılan 4 mektupta da Paşa'nın pençe görülmektedir. Şekil bakımından beyzeli pençeye sahip olan Yemen Paşa pençeleri belgenin sağ üst kısmında yatık olarak ilk paragrafın başladığı yere doğru çekmiştir.[600]

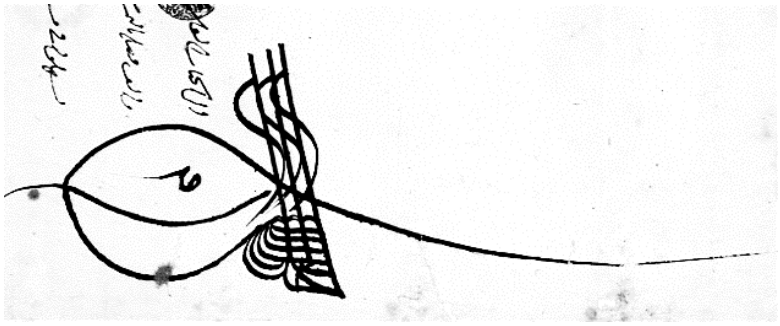

"Hasan Paşa'nın mektubundaki pençe"[601]

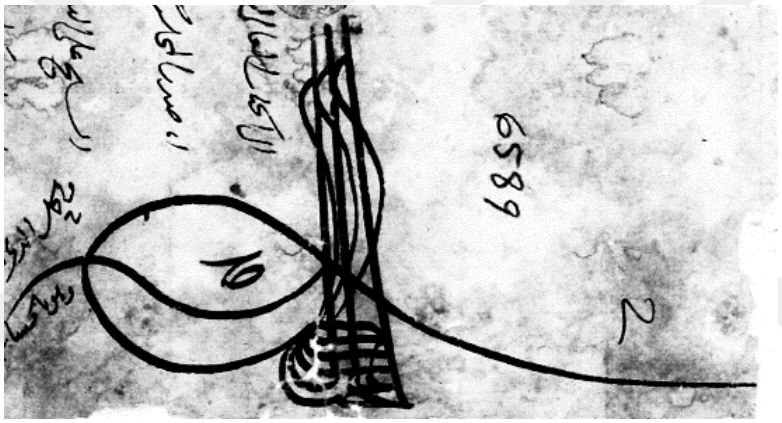

"Hasan Paşa'nın mektubundaki pençe"[602]

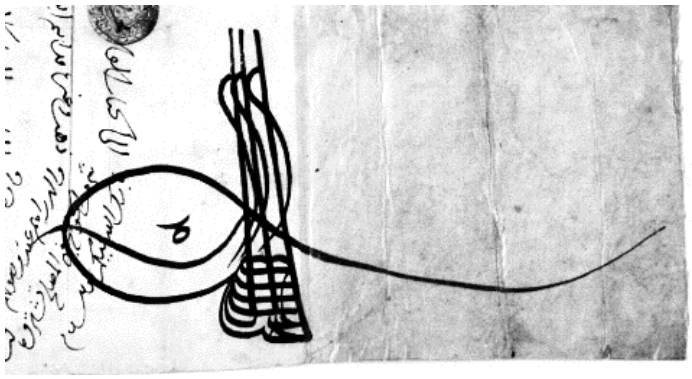

"Hasan Paşa'nın mektubundaki pençe"[603]

[600] Belgeler için bkz. BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8., BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8. 2.2., BOA. TSMA.E. 8759/1. 877-61. 2.1., BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.1.
[601] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8.
[602] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8. 2.2.
[603] BOA. TSMA.E. 8759/1. 877-61. 2.1.

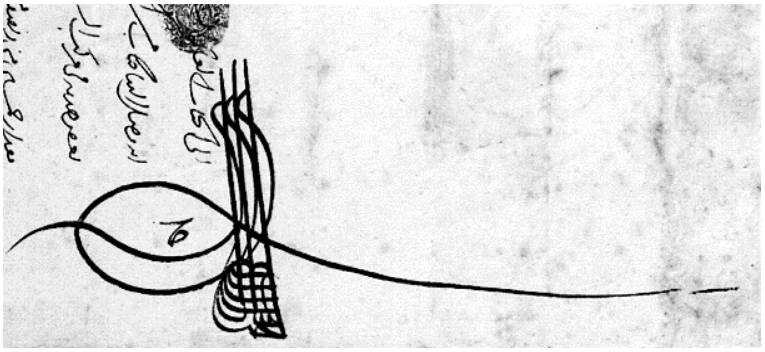

“Hasan Paşa’nın mektubundaki pençe”[604]

1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa’nın Duceyl naibine, Kalender subaşısına ve emir-i alem İbrahim Çelebi’ye mektubunda pençe belgenin sağ alt tarafında yatık olarak bulunmaktadır. Kısa keşîdeli pençelere örnek gösterilebilir.[605]

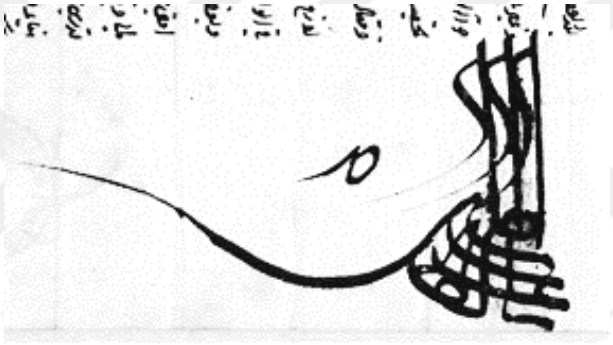

“Süleyman Paşa’nın mektubundaki pençe”[606]

Araştırma sonunda vermiş olduğumuz künye listesinde bulunan bir beylerbeyi beratında da pençe görülmektedir. Tarihi konusunda net bir bilgi bulunmayan bu vesikanın pençesi belgenin sağ üst kısmında yatık olarak bulunmaktadır. Bu pençe beyzeli pençelere örnek olarak gösterilebilir.[607]

[604] BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.1.
[605] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.
[606] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.
[607] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 454.

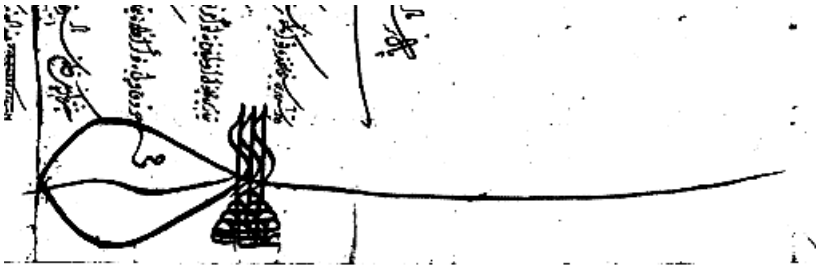

"Beylerbeyi beratındaki pençe"[608]

Mühür

Osmanlı resmi yazışma dilinde sık sık kullanılan mühürler belgenin doğruluğunu ispatlama bakımından önemli alametlerden biridir.[609] Beylerbeyi mektuplarında da sıkça rastlanılan mühürler metnin ön yüzüne yahut arka yüzüne basılabilmektedir.

15. yüzyılda yazılmış olan beylerbeyi mektuplarının elimizdeki belgelerin hiçbirinde mühür tespit edilememiştir.[610]

Araştırma kapsamındaki liste dahilinde 16. yüzyılda ise mührün ilk görüldüğü belge örneği olarak 1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın mektubunu gösterebilmekteyiz.[611] Mühür belgenin sağ alt köşesinde tam olarak pençenin altında bulunmaktadır.

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın mektubunun arka yüzünde sağ alt köşede mühür bulunmaktadır.[612]

1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektubun matbu belgesinde pençe ve mühür aynı yerde bulunuyor olup metnin en üstünde olduğu görülmektedir.[613]

---

[608] a.g.e., s. 454.
[609] Mübahat S. Kütükoğlu, "Mühür," *DİA*, c.31 (2020), s. 529-530.
[610] Belgeler için bkz. M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81., Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66., İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[611] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.
[612] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.2.
[613] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172.

1548 tarihli İstanbul kaymakamı Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektubun matbu görselinde pençe ve mühür aynı yerde bulunuyor olup metnin en üstünde olduğu görülmektedir.[614]

1554 tarihli Budin Beylerbeyi Toygun Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektubunda pençenin beyze kısmında mühür olduğu tahmin edilmektedir.[615]

1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey tarafından yazılan mektupta belgenin arka yüzünün sağ alt köşesinde mühür bulunmaktadır.[616]

1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından yazılan 4 mektupta da mühür metinin üzerine vurulmuş olup daha çok pençeye yakın bir yerde basılmıştır.[617]

1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın mektubunda, mektubun arkasına orta alt kısmına mühür basılmıştır.[618]

1585 tarihli Erzurum Beylerbeyi Osman Paşa'nın mektubunda, mektubun arkasında sağ alt köşeye mühür basılmıştır.[619]

2.2.2. Sancakbeyi Mektupları

2.2.2.1.Giriş Protokolü

Davet

Beylerbeyinde olduğu gibi sancakbeyi de mektup yazma yetkisine sahip olan yetkililerdendi. Sancakbeyi mektuplarında Osmanlı Devleti'nde üretilen hemen hemen her belgede olduğu gibi davet rüknü ile başlandığı görülmektedir. "*Tahmîd"* ve "*temcîd"* anlamlarına da karşılık gelen davet rüknü en basit anlamıyla "*Hüve, Hû"* şeklinde yazılmakla birlikte Allah'ın adını zikr etmek, hamd etmek, şükretmek anlamlarına

[614] a.g.m., s. 173., M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 174-175.
[615] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.
[616] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.2.
[617] Belgeler için bkz. BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8., BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8. 2.2., BOA. TSMA.E. 8759/1. 877-61. 2.1., BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.1.
[618] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.2.
[619] BOA. TSMA.E. 8417/1. 865-103. 2.2.

gelmektedir.[620] Her belgede kullanılmıyor olsa dahi sancakbeyi mektuplarında da beylerbeyi mektuplarında olduğu gibi ekseriyetle "*Hüve*" formunun kullanıldığı görülmektedir.

Tespit ettiğimiz en erken tarihli sancakbeyi mektubu İshak Paşazâde İsa Bey tarafından 1464 tarihinde yazılmıştır. II. Mehmed döneminde yazılmış olan bu mektubun araştırma kapsamında incelenen belgede davet rüknü bulunmamaktadır.[621] Diğer tespit ettiğimiz en erken tarihli mektup ise Sancakbeyi Hamza Bey tarafından 1471 tarihinde yazılmıştır. Mektubun en üst kısmında "*Hüve"* davet formülünün kullanıldığı görülmektedir.[622] 1480 tarihli Abbdullah'ın Mevlana Gıyas adlı kişiye cevabi mektubunda ise "Hüve" formülü belgenin sağ üst tarafında kullanılmıştır.[623] 1481 tarihli Semendire Sancakbeyi Mihaloğlu Ali Bey'in mektubunda da incelediğimiz belgede davet formülü kullanılmamıştır.[624] 15. yüzyılda yazılmış olan diğer bir mektup ise Veliyüddin Ahmed Paşa'nın II. Bâyezid'e yazmış olduğu mektuptur. 1482 tarihli bu mektup II. Bâyezid döneminde yazılmıştır. Araştırma kapsamında incelediğimiz belgede ise herhangi bir davet rüknü kullanılmamıştır.[625] Şehzâde Ahmed'in 1484 ve 1486 tarihlerinde yazdığı mektuplarda da davet rüknü olarak "*Hüve"* formülü kullanılmıştır.[626] Bu ilk dönem örnekler incelendiğinde 15. yüzyıl kapsamında incelemiş olduğumuz sancakbeyi mektuplarında davet rüknü için daha çok "*Hüve"* formülünün tercih edildiği söylenebilir.

16. yüzyılda yazılmış olan sancakbeyi mektuplarından tespit ettiğimiz en erken tarihli mektup Sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektuptur. Elimizde bulunan belgede davet formülünün kullanılmadığı görülmüştür.[627] Erken tarihli tespit ettiğimiz diğer bir mektup ise 1507 tarihli Foça Sancakbeyine ait olan

---

[620] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 100.
[621] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.
[622] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.
[623] BOA. TSMA.E. 5577/1. 746-94. 2.1.
[624] BOA. TSMA.E. 10160/6. 968-6. 1.1.
[625] Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152.
[626] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.
[627] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.

mektuptur. Bu mektubun aslına ulaşılamamasından ötürü davet formülünün ne biçimde kullanıldığı bilinmemektedir.[628]

1510 tarihli Şehzâde Korkut'un Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya yazmış olduğu mektubunda davet formülü olarak "*Hüve*" ifadesi kullanılmıştır. 1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubunda ise erişmiş olduğumuz belgede davet rüknünün bulunmadığı görülmektedir.[629]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in yazmış olduğu 14 adet mektubunda ekseriyetle "Hüve" ifadesi davet rüknünde kullanılmıştır.[630] Davet rüknünün kullanılmadığı yahut belgenin üst tarafındaki hasarlar sebebiyle kullanılmadığı görülen örnekler de bulunmaktadır.[631]

16. yüzyılda yazılmış olan tüm sancakbeyi mektupları incelendiğinde davet rüknü olarak ekseriyetle "*Hüve*" formülü kullanılmış olup farklı herhangi bir kullanıma incelenen belgelerde rastlanmamıştır.

Elkab ve Dua

Elkab formülü gönderen ve gönderilen arasındaki ünvan, mevki ve yetkiye bağlı olarak farklılıklar gösterir. Üst makamdan alt makama yahut alt makamdan üst makama yazılan mektuplarda elkablar da farklı şekilde formüllendirilir.[632] Beylerbeyinin altında görev yapan sancakbeylerinin de mektup yazmaya yetkileri vardı. Sancakbeylerinin 15. ve 16. yüzyıllar kapsamında üst yahut alt makama yazmış oldukları mektuplarda davet rüknünden sonra elkab ve dua formülü kullanılırdı.

Tespit ettiğimiz en eski tarihli sancakbeyi mektubu İshak Paşazâde İsa Bey'in 1464 yılında yazdığı mektuptur. Bu mektupta elkab ve dua rüknü yerine hal bildirimi,

---

[628] a.g.m., s. 112.
[629] a.g.m., s. lev. xxxi.
[630] Davet rüknünün kullanıldığı örnekler için bkz. BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.
[631] Belgeler için bkz. BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13.
[632] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 223-224.

iblağ olarak adlandırılan "*Sebeb-i tahrîr-i kitâb ve bâ'is-i tastîr-i hitâb oldur ki*" cümlesi kullanılmıştır.[633] 1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in mektubunda da elkab ve dua rüknü yerine "*Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı kalem ve mûcib-i tastîr-i hitâb-ı rakam oldur ki*" cümlesi kullanılmıştır. Tespit edilen en eski tarihli mektuplarda davet rüknünden sonra bu ifadelerin kullanılıyor olması davet rüknünden sonra direkt elkab ve dua rüknünün kullanılmayabildiğini de göstermektedir.

1482 tarihli Veliyüddin Ahmed Paşa'nın yazdığı mektubunda kullanılan elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Zayyâna Allâhu bi's-safâ ömrihi mâ-tahallaya bî-huccâtı ömrihî ba'de nasal atebe hiya kıblatü'l-ikbâl ve kâbetü'l-âmâl matla'ü's-sa'âde bâbuhâ ve iksirü'l-hayât türrabuhâ rey-i cihân-ârâya mahfî*".[634]

II. Bâyezid döneminde Şehzâde Ahmed'in 1484 tarihinde babasına yazdığı mektupta metnin hemen üstünde "*Hazret-i mekremet […] babam kâm-yâb"* elkabı yer almaktadır.[635] Bu elkab ise şehzâdenin yazmış olduğu mektubunu babasına hitaben yazdığını göstermektedir. "*İftihârü's-selâtînü fihâm ihtiyârü'l-havakîni'l-izâm es-sârîmü's-sâmsâm râkibi […] el-hâmhâm el-mahsûs bi-avâtıf-ı zeyniyyü'l-meliki'l-allâm -dâme ömruhû- ilâ yevmi'l-haşvel-kıyâm tahiyyât-ı sâfiyât anber nesîm ve teslimât-ı zâkiyat-ı […] şemîm irsâl olundukdan sonra arz olunan oldur ki"* cümlesi ile diğer örneklerden farklı olarak daha girift ve hacim olarak geliştirilmiş bir elkab örneği görülmektedir. Şehzâde Ahmed'in Amasya sancakbeyi iken yazmış olduğu 1486 tarihli mektubu ise dönemin sadrazamına yazılmıştır. Mektupta "*Hazret-i paşa lalalarım kâmurân"* elkabının kullanılıyor olması mektubun direkt paşaya yazıldığını göstermekte olup çok önemli örneklerden biridir.[636] Elkab kullanımlarında babam, paşa lalalarım gibi kelimelerin kullanımı mektubun kime yazıldığını göstermekle birlikte bu dönemde bu kullanımın belgeler üzerinde tekrar ediyor olması dönemin resmi yazı dilinde bu yönde bir üslup geliştirildiğini göstermesi bakımından da önemlidir.

[633] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.
[634] Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152.
[635] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.
[636] BOA. TSMA.E. 3288/1. 592-6. 1.1.

1507 tarihli sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektupta kullanılan elkab ve dua rüknü "*Fahrü'l-emâcid ve'l-emâsil Rüstem Voyvoda el-mükerrem -zîde kadruhû-*" cümlesi ile ifade edilmiştir.[637]

1510 tarihli Şehzâde Korkut'un Sadrazam Hadım Ali Paşa'ya yazdığı mektubunda "*Hazret-i paşa-yı Mu'azzâm Ali paşa lalam kâmurân ve kâm-yâb"* elkabı kullanılmıştır. Önceki elkablardan farklı olarak sadrazamın adı verilmiş olup "*kâmurân ve kâm-yâb*" ifadeleri bir arada kullanılmıştır.[638] Belirttiğimiz elkab metnin üst kısmında yazılmış olup metne giriş kısmında ise *"Ve'l-ahbâb-ı devlet-nisâb celâlet-şihâb izzet-kâm-yâb sa'âdet-ittisâb mümıtti sicâl-i eltâf-ı ilâhî ve muhittî ricâl-i âtâf-ı pâdişâhî nûr-ı necl-i vazîlet ve nûr-ı necm-i menkabet[?] hâdim-i kavâ'idü'l-cûd ve'l-intisâf ve mâhidi mekâidi adl ve'l-insâf felekiyyü'l-himem melekiyyü'ş-şimem el-muhtâs biahsı eltâfi'l-meliki'l-vehhâb lâ-zâlet kevâkib-i ikbâluhû ve tali'aten ve i'lâm-ı sebâtuhû râfi'atuhû fütühât-ı gaybi/ayni[?] ve mevâhid-i âsumânî teslîmât-ı kudsi ve tahiyyât-ı câvidânî ithâf ve ihdâ kılındıkdan sonra zamîr-i münîr-i âyine-i nazîre inhâ-i muhibbâne budur ki"* elkab ve dua formülü kullanılmıştır.

1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubunda davet rüknünden sonra kullanılan *"Fahrü'l-ümerâ-i ve'l-ekâbir müstecmi'ul-me'âli ve'l-mefâhir zü'l-menâkibi ve'l-me'âsir İçil sancağı beği Umur Bey-zîde izzühû ve fahrü'l-kuzâti'l-Müslimîn zahrü'l-[...] vârisü'l-mü'minîn ma'denü'l-fazli ve'l-yakîn Mevlânâ Silifke kadısı -dâme fazlühû- ve Subaşısı -zîde kadrühû- tevki'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki"*[639] elkabında dua olarak "*dâme fazlühû"* ve "*zîde kadrühû*" ifadeleri kullanılmıştır.

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim tarafından Paşa'ya yazılan 14 adet mektupta kullanılan elkablar şu şekildedir:

[637] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.
[638] BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 206-208.
[639] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.

"*Hazret-i paşa-yı kâm-yâb"*[640]

"Hazret-i paşayân-ı izâm"[641]

"Hazret-i paşayân-ı izâm"[642]

"[...] kâm-yâb"[643]

Bu kullanılan elkab örnekleri metnin hemen üst kısmında yazılmışlardır. Elkablarda kullanılan Paşa kelimesi de mektupların dönemin paşasına hitaben yazıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

1512 tarihinde Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in divandaki yetkililere yahut babasına iletmiş olduğu 14 adet mektubunda geçen dua kullanımları şu şekilde gösterilebilir:

"*Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-hisâb*"[644]

"Zâdallâhû devletuhûm ilâ yevmi'l-kıyâm"[645]

"Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-kıyâm"[646]

"*Ulûf-ı tahiyyat-ı sâfiyât muhabbet-âmiz ve sunûf-ı teslîmât ve ikbâl-*i *mevedded-engîz ki mahz-ı muhabbetden sâdır ola huzûr-ı hubûr bahşınıza ki melce'-i erbâb-ı hâcâtdır ithâf ve ihdâ olundukdan sonra inhâ olunan budur ki*"[647]

"*Ulûf-ı tahiyyât-ı sâfiyât muhabbet-âmiz ve sunûf-ı teslîmât-ı vâfiyât mevedded-engîz ki mahz-ı muhabbetden sâdır ola huzûr-ı hubûr-ı bahşâ ki melce'-i erbâb-ı hâcâtdır ithâf olundukdan sonra inhâ olunan budur ki*"[648]

---

[640] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.
[641] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.
[642] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10.
[643] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.
[644] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.
[645] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10.
[646] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.
[647] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.
[648] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.

"*Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-şi'âr ve sunûf-ı teslîmât-ı mevedded-âsâr ki mahz-ı muhabbetden sâdır olur huzûr-ı şerîfe ithâf olundukdan sonra inhâ olunan budur ki*"[649]

"*Bi Hakk-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı muhâleset-nümâyi ve taraf-ı teslimât-ı vâfiyât muvâfakat-efzâ-yı ki mahz-ı fevâd ve fart-ı ittihâtdan [...] bulmuş ola cenâb-ı delâlet-kıyâs[?] cezâlet [...] sa'âdet intisâb siyâdet iktisâb el-müsta'nî ani'l-[...] ve'l-elkâb eş-mü'eyyed bi-te'yîdillâh-i meliki'l-vehhâb ebbedallâhû ilâ yevmi'l-hisâb kıbeline ihdâ olucak oldukdan sonra*"[650]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde Süleyman'ın divandaki paşalara mektubunda da Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'de olduğu gibi elkab ve dua rüknü kullanılmıştır. Davet rüknünden sonra "*Huzûr-ı paşayân-ı izâm*" elkabı kullanılmış olup "*Sebbedallâhu esâse devletehum ilâ yevmi'l-kıyâm*"[651] cümlesi ile dua rüknü kullanılmıştır. Dua cümlesi sonrasında ise "*Bi-cenâb-ı muhabbed-libâs ve teslîmât-ı meveddet-simâd ki mahs-ı afvı himmet ve safâ-i tâviyetde sâdır ve münba'is olur erbâb-ı devlet ve erkân-ı saltanat âlâhullâhu şânihum huzûrlarına*" elkab cümlesi kullanılmıştır.[652]

1512 tarihli Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya yazdığı mektubu diğer mektuplardan daha farklı bir form özelliğine sahiptir. Davet rüknünün ardından "*Sultan babam [...]*" cümlesi ile elkab kullanmıştır. Metne geçmeden önce vesikanın üst orta kısmında aynı tuğra formunda olduğu gibi imza alameti yer alır. İlk cümleye başlamadan evvel ise mührü basılmıştır. Ardından elkab rüknüne "*İftihârü'l-ümenâi'l-mû'temedîn Borlu salyânesine hazretleri tarafından emîn olan Mehmed Lala izzuhû*" cümlesi ile devam eder. Ardından nakil ve iblağ rüknüne geçilir.[653]

Zarif Orgun'un 1942 yılında kaleme aldığı makalesinde ahidname olarak değerlendirilen bu belge diplomatik bakımdan mektup formuna sahiptir. 1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektupta kullandığı elkab ise şu şekildedir: "*Mefâhirü'l-emsâil ve'l-akrân yaya yoldaşlar -zîde kadruhum-*".[654]

---

[649] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12.
[650] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.
[651] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[652] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[653] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[654] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.

1512 tarihli Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in sadrazama yazdığı mektupta elkab, dua, elkab kullanılmıştır. Davet formülünden sonra kullanılan elkab "*Paşa Lalam Hazretleri Mu'azzâm*" ifadesiyle kullanılmıştır. Ardından gelen "*Lâ-zâle cenâbühü'ş-şerîf li-mesâlihi'l-kaffetü'l-ümem*" cümlesi ile dua rüknü yazılmıştır. *[...] be-cenâb-ı sâfiyat mehvi'n-nâ'ibi öşr-i nesîm ve taraf-ı teslîmât ve ikbâl-i mesâliyât [...] mehib-i selâm kavlen min rabb-i rahîmden fâyih ve fâ'iz olmuş olan mütâla'â kılınup istinbak [...] dermendi ve bi'atş ve nüvâzmendi derece-i ahsârdan mütecâviz mülâhaza buyurula mevhîbe-i mülâfat ki ayn-i atiyye-i [?] hazret-i vehhâbü'l-ittiyâb hüsn-i ahseni ve hâlât-ı eymeni sa'âtde mukarrer ve müyesser kılınup bi-mennihi ve vûdihî ba'de inhâ-yı re'bi[?] â'lem-ârâ*" cümlesi ile de elkab rüknü tamamlanmıştır.[655]

1512 tarihli Şehzâde Korkut'un kardeşi Şehzâde Ahmed'e yazdığı mektubunda kullanılan elkab şu şekildedir: "*Karındaşım Ahmed Bey hürmetleri kâm-rân ve kâm-yâb tahiyyât-ı uhuvvet-me'âb celâlet-nisân devlet-intisâb sa'âdet-iktisâb hâmî-i hasâyis-i erbâbü'l-elbâb mümehhidü bünyâni'l-izzi ve'l-efdâl müşeyyidü erkani'l-mecdi ve'l-ikbâl el-mahsûsü'l-mevsûf bi-inâyeti'l-meliki'l-müte'âl edâmallâhü izzuhu ilâ inkirâzi'z-zamân tuhâf-ı tahiyyât-ı muhıbbâne ve sunûf-ı teslîmât-ı müştâkâne*".[656] Elkab sonrasında "*ber-vech-i icmâl muhassıl bâd bi-Rabbi'l-ibâd*" ifadesi ile dua rüknü kullanılmıştır.

1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine ilettiği mektubunda kullanılan elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Devletlü Hüdâvendigârın e'azzallâhû ensârehû hazret-i paşayân-ı izâm ebbedallâhû te'âlâ devletehum ilâ yevmi'l-kıyâm bi-mefâhir-i mekârim-i erkân-ı devlet ve uyûn-ı â'yân-ı erbâb-ı rıf'at mütekemmilîn-i mesâlihü'l-ümem cevâmi'u'l-mahâmidi'ş-şiyem tuhâf-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı mevedded-âmîz ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât-ı muhabbed-engîz*".[657] Aynı tarihte Şehzâde Korkut'un Lalası İskender Paşa'ya ve Ayas Paşa'ya yazmış olduğu 3 adet mektup bulunmaktadır. Bu mektuplarda kullanılan elkab ve dua rükünleri şu şekildedir:

[655] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.
[656] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221-222.
[657] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 215-216.

"*Min Korkud mine's-Sultân Bâyezid Han -halledallâhu mülkehû ve ebbede devletuhû- iftihârü'l-ümerâi'l-kirâm ihtiyârü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadri ve'l-ihtirâm lalam hazretleri -dâme fi'l-i'zâz ve'l-ikrâm- tuhâf-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı gubâr bâr ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât-ı gevher-nisâr*".[658]

"*Hazret-i Ayas Ağa Lalam kâm-yâb zâdallâhu te'âlâ me'âlih ilâ yevmi'l-hisâb ulûf-ı tahiyyât-ı sâfiyât muhibb-i âsâr ve sunûf-ı teslîmât-ı vafiyât mevedded-disâr ki mahz-ı muhabbetden fâ'iz ve lâyıh olur kavâfil-i muhabbet ve revâtıb-ı musâdakat birle*".[659]

"*Fahrü'l-ümerâi'l-kirâm zahrü'l-küberâi'l-fihâm zül-kadri ve'l-ihtirâm İskender Bey Lalam -dâme lehü'l-i'zâz ve'l-ikrâm- tuhâf-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı miskin-âmîz ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât-ı anberîne*".[660]

1513 tarihli Selim'den kardeşi Korkut'a iletilen mektupta kullanılan elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Cenâb-ı uhuvvet-me'âb izzet-nisâb devlet-intisâb sa'âdet-iktisâb zü'd-devleti'r-râsi'â ve'l-izzü'l-ba'riçe el-mahfûf bi-sunûf-ı letâif-i âvâtıf-ı meliki'l-vedûd karındaşım Sultân Korkud -edâmallâhû te'âlâ me'âlîhi-*".[661]

1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın divana yazdığı iki mektup bulunmaktadır. Bu mektuplarda kullanılan elkab ve dua rükünleri şu şekildedir:

"Cenâb-ı rif'at me'âb-ı hazret-i paşa-yı kâm-yâb zîde't-rıf'atuhû ilâ yevmi'l-hisâb taht-ı-i tahiyyât-ı sâfiyât muhibbi âyât ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât meveddet-gâyât ki mahz-ı muvâlât ve ayn-i musâfâtdan fâ'iz ve lâyih olur kavâfil-i vedâd ve revâsil-i ittihâd birle".[662]

"*Hazret-i paşayân-ı izâm e'âlallâhû te'âlâ şânuhûm ilâ yevmi'l-kıyâm bi-hakk-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı mütevâliyât-ı [...] ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât-ı müte'âliyât*

[658] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 211-212.
[659] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.
[660] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 213-214.
[661] BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [494].
[662] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.

gevher/güher[?] şâr ki mahz-ı sufûviyyet [...]erbâb-ı devlet ve erkân-ı saltanat-ı a'lâyâ huzûr-ı pür cüsûrlarına kavâfil-i ihlâs ve revâhil-i ihtisâs birle".[663]

I. Süleyman devrinde yazılan 1542 tarihli Silistre Sancakbeyi Osman Şah'dan Kral Zygmunt'a gönderilen mektupta kullanılan elkab ve dua formülü şu şekildedir: "*Cenâb-ı sa'âdet-me'âb kral hazretleri Dergâh tuhâf-ı tahiyyât-ı sâfiyyât-ı muhabbet-feşân ve turûk-ı teslîmât-ı vâfiyyât-ı meveddet-zîşân ki mahz-ı muhabbet ve gayb-ı meveddedden feyezân ve cereyân bulur kavâfil-i ta'zîm ve revâhil-i tekrîm birle*".[664]

1550 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Kral Zygmunt August'a mektubunda geçen elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Gıbbe du'â-i devâm-ı devlet-i ulyâ ve isr-i edâ-i kıyâm-ı rıf'at-i uzmâ alâ men ittebe'â'l-Hüdâ mahfil-i menî'-i rıf'at ve cenâb-ı âlî-mertebet*".[665]

1551 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Podolya Voyvodası Jan Mielecki, Lublin Voyvodası Andrzej Teczynski ve Belz Voyvodası Mikolaj Sieniawski'ye giden mektubunda kullanılan elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Mefâhiru'l-ekâbiri'l-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye ve iftihâru'l-künerâ'i't-tâ'ifeti'l-İseviyye Pan Yan Melçaki[?] voyvoda-i Podolski ve Pan Andriya Teçençaki [?] voyvoda-i Lubelski ve Pan voyvoda Mikola Şinaviski hutimet avâkibuhum bi'l-hayr-gıbbe't-ta'zîm ve't-tekrîm*".[666]

1566 tarihli Bosna Sancakbeyi Yusuf'un mektubunda geçen elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Hazret-i paşa-yı kâm-kâr ve kâm-yâb ibkâhulâhû Te'âlâ bekâ'en hasenen ilâ yevmi'l-hisâb tahiyyât-ı hâlisât sâlihât-ı muvâlât-âyâd ve teslîmât-ı zâkiyât-ı vâkiyât muvâfât-ı simâd ki mahz-ı muhabbet ve ihlâs ve sarf-ı meveddet ve [...] fâ'iz ve cârî olup kâbil-i muhâlesâd ve sâhil-i musâdakat birle menzil ve mecra/mecri[?]"*.[667]

1566 tarihli Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubunda kullanılan elkab ve dua rüknü şu şekildedir: "*Cenâb-ı izzet-me'âb Paşa hazretleri kâm-kâr zâdallâhû Te'âlâ devletuhû ve izzetehû ilâ yevmi'l-haşrı ve'l-hisâb verd-i tahiyyât-ı sâfiyât-ı muhabbet-*

[663] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.
[664] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.105.
[665] a.g.e., s.169-170.
[666] a.g.e., s. 179.
[667] BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.1.

amîz ve sunûf-ı teslîmât-ı tayyibât-ı meveddet-engîz ki mahz-ı ihlâs-ı fart-ı muvâlat ve kemâl-i ihtisâs ve ayn-ı muzâfâtdan".[668]

2.2.2.2.Muhteva

Nakil-İblağ

Nakil-iblâğ rüknünde mektubu yazmaya asıl sebep olan mesele aktarılır. Mektubu nakil-iblağ rüknünün sonunda ise zaman zaman belgenin türünü ifade eden "*mektub*" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Beylerbeylerinde olduğu gibi sancakbeylerinin yazmış olduğu mektuplarda da elkab formülünden sonra nakil ve iblağ rüknüne geçiş söz konusudur. Literatürde hal bildirme olarak da geçen iblağ rüknünde "*halâ*", "*bu esnâda*", "*bu hilâlde*", "*bu def'a*", "*şimdiki halde*" gibi ifadeler kullanılmaktadır.[669]

Tespit ettiğimiz en erken tarihli mektup 1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey tarafından yazılan mektuptur. Bu mektupta davet formülünün ardından "*Sebeb-i tahrîr-i kitâb ve bâ'is-i tastîr-i hitâb oldur ki*" cümlesiyle hal bildirme/iblağ rüknü yazılmıştır. Bu rüknün devamında ise nakil dediğimiz asıl mektubun yazılış sebebi anlatılmaktadır. "*dârende-i mektûb*" ifadesinin kullanılmış olması yazılan mektubun form özelliği anlatması bakımından önemlidir. Franko isimli bir Latin bezirganın kendilerine mensup olduğunu ifade etmiştir. "*benim ilde yürüdüğü yerde benüm adamlarum her kim olursa bu mektûb size arz edicek*" cümlesiyle anlaşılmaktadır ki Latin bezirgana bu mektup verilecek ve kendi iline mensup yerlerde yürüdüğünde bu mektubu oradaki görevlilere arz edecektir. Franko adlı kişi ve yanında bulunanların bu mektubu adamlara ulaştırmaları sonrasında ise yollarda kendilerine destek olunmasını ve kılavuzluk edilmesini "*bunu ve yoldaşlarını yolda ve izde gözedeler korkulu yerlerde buna kılavuz ve yoldaş koşalar*" bu cümle ile aktarmıştır. Ardından kullanılan "*fi'l-cümle*" ifadesi ile te'yid ve te'kid rüknüne geçilmiştir.[670]

---

[668] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.

[669] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 141. Hal bildirimi rüknü için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 225.

[670] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.

Diğer en eski tarihli sancakbeyi mektubu ise 1471 tarihli Hamza Bey'in mektubudur. Bir önceki mektupta olduğu gibi bu mektupta da dua rüknünden önce iblağ rüknü kullanılmıştır. "*Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı kalem ve mûcib-i tastîr-i hitâb-ı rakam oldur ki şimdiki halde*" cümlesi ile nakil rüknüne geçilmiş olup mektubun asıl yazılma sebebi anlatılmaya başlamıştır. Hicri takvime göre 875 yılında olan Hızır İlyas günü olarak tarih verilmiş olup "*sene hamse ve seb'in ve semâne mi'e yılında vâki' olan Hızır İlyas gününden*" cümlesi ile ifade edilmiştir. Hoca, Avrejde ve Çerniçe pazarında bir yıla kadar "*dârende-i hurûf*" olan Javane adlı kişinin bundan önceki amillerin tasarruf ettiği gibi yetmiş bin akçe verildiği yazılmıştır. "*ba'de'l-yevm*" ifadesi ile bundan sonra önceki amillerin tasarruf ettiği gibi Javane'nin tasarruf etmesi yazılmıştır. Kişinin üç ayda bir ödemeyi iletmesi gerektiğinden "*üç ayda bir kısta cevap ide*" cümlesi ile bahsedilmiştir. "*özür ve bahane etmeye iderse dahi nâ-mesmu' oluna*" cümlesi ile verilmiş olunan göreve ilişkin uyarı yapılmış olup özür ve herhangi bir bahanenin edilmemesi edilse dahi bunun işitilmemesi iletilmiştir. "*zikr olan pazarların halkı dahi mezkûru kendülere amil bilüp sözünden tecavüz etmeyeler*" cümlesi ile de adı geçen kişinin halk tarafından da kabul edilip sözünden çıkılmaması gerekliliği ifade edilmiştir. Bu cümle ile nakil ve iblağ rüknü tamamlanmış olunup ardından te'yid ve te'kid rüknüne geçilmiştir.[671]

II. Bâyezid döneminde Şehzâde Ahmed'in 1484 tarihli babasına yazdığı mektupta ise elkabdan sonra hal, durum bildiren iblağ rüknü "*şimdiki halde mektûb-ı şerîf irsâl edip*" şekliyle ifade edilmiştir.[672]

1512 tarihli Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya yazdığı mektubu diğer mektup formlarından farklı olarak tuğra alametine benzer bir imza barındırmaktaydı. Elkab rüknünün ardından "*tevki'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lûm ola ki şimdiki halde*" cümlesi ile nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. "*şimdiki halde*" ifadesinin kullanımı ile o anki durumu gösteren iblağ rüknü yer almıştır. "*salyane-i mezbûrdan semane ve aşer ve tis'a mi'e muharreminin gurresinden yılda dört yüz iki akçe sadaka idüp berat-ı hümâyûn hükm-i şerîf verdikleri ecilden*" cümlesi ile adı geçen salyânenin 918 senesi Muharrem aynın ilk gününden yılda dört yüz bin akçe verildiği yazılmıştır. Daha sonra Muharrem, Safer ve Rebi'u'l-evvel aylarının akçesinin yüz bin akçe olması ve bu akçenin huzuruna

[671] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.
[672] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.

getirilmesi için Emre adlı kula dört er gönderdiğini şu cümlesi ile nakletmiştir: "*işbu Muharrem ve Safer ve Rebî'ü'l-evvel aylarının akçesi yüz bin akçe olur alup bâb-ı sa'âdetime getürmek içün dârende-i misâl-i şerîf kulum emre bâlîye dört nefer yoldaş koşup gönderdüm*". Ardından "*varduğı gibi lütf idüp zikr olan yüz bin akçe ber-vech-i isti'câl varan adamlaruma teslîm edüp gönderesiz eylendirmeyesiz ziyâde müzâyakamız vardır*" cümlesiyle talep ettiği akçenin darlıkta olduğu sebepten giden erlerine kolaylıkla teslim edilmesini istemiştir. Bu belitmiş olduğu durum sonrasında ise iletilen bu hükme itimat edilmesini istediği te'yid rüknü gelmekte olup nakil ve iblağ rüknü tamamlanmıştır.[673] Bu mektubun diğer mektuplardan farkı hem şekil hem de üslup bakımından görülmektedir. Ferman formuna benzemesi ile de özgün bir tarafı olduğu gibi o dönem dahilinde yazılan mektuplardan da farklı bir üsluba haiz olması bakımından önemli bir değere sahiptir denilebilir.

1512 tarihli Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in sadrazama yazdığı mektubunda iblağ rüknü "*â'lem ârâ oldur ki bundan evvel*" ifadesi ile kullanılmış olup nakil rüknüne geçişte metnin yazıldığı dönemin durumu hakkında bilgi veren bir ifadeyi içermiş olmaktadır.[674] Babasına karşı isyan eden kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in üzerine gitmesine müsaade edilmediğini ve İstanbul'a gelmesini sadrazamdan talep ettiği nakil metni bulunmaktadır. Ardından te'yîd ve te'kîd rüknüne geçilmiştir.

1512 tarihli Şehzâde Korkut'ın kardeşi Ahmed'e yazdığı mektubunda elkab ve dua rüknünden sonra "*bundan evvel*" ifadesi ile iblağ rüknü kullanılmış olup ardından nakil rüknüne geçilmiştir. Kardeşi Ahmed'in mektubunun kendisine ulaştığını "*bu bendenize mektûb-ı şerîfiniz irsâl idüp*" cümlesi ile yazmış olup bu mektubunda "*oğlunuzu bize gönderin varalım pâdişâhımızın elin öptürelim deyû buyurmuş idiniz*" cümlesi ile Korkut'un oğlunun padişaha el öptürmeye götürüleceğinin yazıldığını görmekteyiz. Kendisinin de padişahın bir kulu olduğu ve oğlunun değil kendisinin gitmesi talebi "*öyle olsa ben pâdişâhımızın kuluyum oğlum varmak değil buyurursanız ben kendim varayım*" cümlesiyle ifade edilmiştir. "*değil ki oğlum varmak*" cümlesi ile de olmaz ise oğlunun varması gerekiyorsa deyip ardından talebini yazmıştır. "*ammâ oğlumun bir nesnesine hatâ olunmamasına boynunuza alırsanız işte ânda devlet*

[673] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[674] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.

Âsitânesine adamımız varıyorur" yazan Şehzâde Korkut oğlunun canının sahip olunması yönündeki endişesini yazmış olup eğer çocuğu korunacaksa adamlarıyla iletileceğini yazmıştır. Ardından te'yid rüknünde hükme ilişkin bildirimde bulunmaları istenmiştir. Ne demek lazımdır diyerek de bu rükün tamamlanmıştır.[675]

1566 tarihli Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubunda elkab ve dua rüknünden sonra "*fâ'iz ve lâyıh olur mutâla' kılındıkdan sonra zamîr-i münîrlerine nazîrinize mahfî ve pûşîde olmaya ki*" giriş cümlesi ile nakil ve iblağ rüknüne geçilmiştir. Kırlı (Karlı) ilinde mutasarrıf olan Ağa adlı kişinin Rodos seferinden gelirken yolda vefat ettiği "*Kırlı [Karlı] sancağında Andi ve Admo/Odmo[?] nâm timâra mutasarrıf olan Ağa nâm sipâhi Rodos seferinden gelürken yolda fevt olup*" *bu cümle ile yazılmıştır. "livâ-i mezkûrdan bir nice yarâr sipâhileri şehâdet edüp eğitdiler ki işbu râfi'-i ruk'a-i rıkkiyyet Ali ve İskender nâm timârı mezbûr Ağa'nın sulbi oğullarıdır deyû şahâdet etmeğin*" cümlesi ile bir takım yarar erin Ağa adlı kişinin oğulları olduğuna dair şahitlik ettiği söylenmiş olup bu oğulların Ali ve İskender adlı oğlanlar olduğu yazılmıştır. "*biz muhibbinizden sahîfe-i meveddet taleb etmeğin sultânımın rûşen çerağı olmak ricâsıyla himmet ve inâyet sezâvâr bendelerinüzden olmak ve ruk'a-i bendegî birle hâk-i pây-ı şerîfe revâne olundı*" cümlesiyle bu oğlanların timara mutasarrıf olmaları rica edilmiştir. "*ümîzdir ki nazar-ı[?] ebnânınız[?] diri' olunmayup Âsitâne-i mahrâme bahşlarından mahrûm adâvet olunmayup himmet ve inâyet oluna*" cümlesi ile padişahın yardım ve inayetinden mahrum bırakılmamasına ilişkin ümit dile getirilip konuyla ilgili talebine cevap verilmesinin beklendiği yazılmıştır. Ardından nakil rüknü tamamlanmış olunup bitiş formülü ve dua rüknüne geçilmiştir.[676]

Te'yid ve Te'kid

Osmanlı diplomatiğinde beylerbeyi ve sancakbeyleri tarafından yazılan mektuplarda zaman zaman verilen hükmün ifadesini güçlendirmek amacıyla te'yid zaman zaman ise nakil ve iblağ kısmından sonra konuya bağlı olarak yapılacak olan

[675] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221-222.
[676] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.

uygulamanın müeyyideleri hakkında ikaz etmek için te'kid kullanılmıştır.[677] Te'yid ve Te'kid rüknü mektubun kime yazıldığına, kim tarafından yazıldığına ve konusuna bağlı olarak değişmektedir.

En erken tarihli sancakbeyi mektubu olan 1464 tarihli İshak Paşazâde İsa Bey'in mektubunda te'yid ve te'kid rüknü kullanılmış olup şu cümle ile ifade edilmiştir: "*ilümden bunun başına ve malına hayf olmaya ve eğer benüm ilümden buna bir zarâr yetişirse azîm belâya uğrarsız şöyle bilesiz bu bâbda gereği gibi i'tiyâd idesiz biti tahkîk bilüp i'timâd kılasız*".[678]

1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in mektubunda geçen te'yid ve te'kid rüknü şu şekildedir: "*zikr olan pazarların halkı dahî mezkûru kendülere âmilbilüp sözünden tecâvüz etmeyeler mektûb mütâla'a kılanlar tahkîk bilüp i'timâd kılalar*".[679]

1484 tarihli Şehzâde Ahmed'in babası II. Bâyezid'e yazmış olduğu mektubunda "*şöyle bilüp âna göre tedârik edüp bizi ânda itmeye mümeyyiz[?] idesiz ve dahî lütf edüp Yahyaoğlu kulunuzun cemâ'ati tarafından nazar-ı merhâmetinizi diri' bulmayasız ben ânın hizmetinden hoşnûdum öyle olsa gerekdir ki sizler dahî bizim hâtırımız içün ânın cemâ'atini hoşnût idesiz*" uzunca bir te'yid cümlesi kullanılmıştır.[680] Bu mektubun direkt olarak "*babam*" elkabı ile dönemin padişahı olan II. Bâyezid'e yazılması kullanılan dil bakımından te'yid kısmını özgün kılmaktadır. Şehzâde Ahmed babasından görevlendirildiği yerde daha fazla kalmak istemediğini bu te'yid cümlesi ile aktarmıştır.

Mektuplarda karşılaşılan te'kid rüknü ise te'yid ile birlikte 1486 tarihli Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in dönemin sadrazamına yazdığı mektupta görülmektedir. "*bu bâbda re'-yi tedbîr her nice olmalu ise tedâriki oluna yoksa nizâm-ı âlem fesâda mü'eddî"* cümlesi bir şehzâdenin emir formundaki cümlelerini ihtiva ediyor olması dolayısıyla dikkate değerdir.[681] Nakil ve iblağ kısmında mağlubiyet haberinin alındığı ve Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa, Mehmed Paşa, Sinan Bey ve Veliyüddin oğlunun sağ

[677] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 166.
[678] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.
[679] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.
[680] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.
[681] BOA. TSMA.E. 3288/1. 592-6. 1.1.

salim kurtulduklarını bildiren Şehzâde Ahmed, alınacak tedbirleri hatırlatmakta ve aksi takdirde "*nizâm-ı alemin fesâda*" uğrayacağını bildirmektedir.

1510 tarihli Şehzâde Korkut'un Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya yazdığı mektubunda te'yid rüknü şu şekilde zuhur etmiştir: "*şol ki şân-ı şerîfinize lâyıkdır zuhûra getirüp muhassinü'l-merâm buyurasız bâkî umûr ârâyı sâyibinize müfavvazdır ve's-selâm bi'l-ikrâm*"[682]

1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubundaki te'yid rüknü: "*şöyle bilesiz âna göre amel idüp te'hîr ve terâhi itmeyesiz bir türlü eğleyüp tâ'cil be-tâ'cil viresiz alâmet-i şerîfe i'timat [kılasız]*"[683]

1512 tarihinde Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in divandaki yetkililere yahut babasına iletmiş olduğu 14 mektuptaki te'yid ve te'kid rükünleri şu şekildedir:

"*şöylece mülâhaza oluna*"[684]

"*şöyle ki sizler memleket tedârikinde bu vechle ihmâl edüp mukayyed olmayasız bize hod şer'an farz lâzımdır ki vilâyetin ahvâlini tedârik idevüz olunmaz dahî mülâhaza eylemeyesiz tatvîl-i kelâm âkıl olâna hod lâzım değildir*"[685]

"*öylece mülâhaza oluna*"[686]

"şöyle biline"[687]

"*i'timâd olunacak mevâlîden gayrı olsun bu cânibe irsâl oluna ki cemî' kazâya keşf olunup cadde-i şer' ve aklından tecâvüz olunmaya*"[688]

"*ol sebebden tevakku' olunur ki devletlü Hüdâvendigâr'ın bu halkın harcına vefâ edecekçe ber-sebîl-i kars himmet oluna ba'dehû emînler nasb oluna ki sancak*

[682] BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 206-208.
[683] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.
[684] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.
[685] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.
[686] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.
[687] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7.
[688] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8.

mahsulâtından zabt oluna tâzarûret mürtefi‘ olup min ba‘d bunun emsâli küstahlığa cür’et olunmağa”[689]

“*şöyle ki sizler memleket tedârikinde bu vechle ihmâl idüp mukayyed olmayasız bize hod şer‘a farz lâzımdır ki vilâyetin ahvâlini tedârik idevüz olunmaz dahî mülâhaza eylemeyesiz tatvîl-i kelâm âkıl olâna hod lâzım değildir*”[690]

1512 tarihli Şehzâde Süleyman’ın yazdığı mektubunda te’yid rüknü şu şekildedir: “*şöylece mülâhâza buyurula*”[691]

1512 tarihli Şehzâde Şehinşah’ın Mehmed Paşa’ya iletiği mektubunda kullanılan te’yid rüknü şu şekildedir: “*şöylece bilesiz alâmet-i şerîf üzere i‘timâd kılasız*”[692]

1512 tarihli Şehzâde Ahmed’in yayalara verdiği mektupta geçen te’yid rüknü şu şekildedir: “*i‘lâm idüp ahbârınızı eksik etmeyesiz inşaallahü’l-azîz şöyle bilesiz”*.[693]

1512 tarihli Şehzâde Ahmed’in dönemin sadrazamına iletmiş olduğu mektupta diğer te’yid ve te’kid rüknü örneklerden farklı bir şekilde kullanılmıştır. Şehzâde Ahmed nakil ve iblağ rüknünden sonra “*tahkîken şöyle mülâhaza buyrula bir bu mikdâr dahî ömrüm bir dahî bunun gibi murâdım ve maksûdum vâki‘ olacağı ma‘lûm değildir âna göre ihtimâm gösterile*” cümlesini kullanmıştır. Ömrünün yeterli olamayacağını bildirerek ilettiği duruma ehemmiyet verilmesini istemiştir.[694]

1512 tarihli Şehzâde Korkut’un divan vezirlerine ilettiği mektubunda kullanılan te’yid ve te’kid rüknü şu şekildedir: “*lütf olunup bu murâdın husûlünde te’hîr olunmaya ki mühimmâtdandır ve minnet-i azîmdir*”.[695]

1513 tarihli Selim’den kardeşi Korkut’a yazılan mektupta kullanılan te’yid ve te’kid rüknü şu şekildedir: “*siz dahî dâ’im ahdimizi ri‘âyet idüp şol ki cadde-i kemâl-i*

[689] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.
[690] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.
[691] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[692] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[693] Zarif Orgun, “Şehzade Ahmed’in Yayalara Verdiği Ahidname”, *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.
[694] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.
[695] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, “Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut’un Mektupları”, *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 215-216.

muhabbet ve mevedded ve hüsn-i ihlâs ve ihtisâsdır ânı meslûk dutup gönlünüzü her vechle hoş dutasız şöyle bilesiz".[696]

1566 tarihli Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubunda geçen te'yid rüknü şu şekildedir: "*nazar-ı[?] ebnânınız[?] diri' olunmayup Âsitâne-i mahrâme bahşlarından mahrûm adâvet olunmayup himmet ve inâyet oluna*".[697]

Bitiş Formülü ve Dua

Mektubun son rüknü olan duâ formülü nakil-iblağ kısmından sonra kullanılmaktadır. Beylerbeyi mektuplarında olduğu gibi sancakbeylerinin yazmış olduğu mektuplarda da kullanım şekli aynıdır. Zorunlu olarak kullanıldığı söylenmese de pek çok örnekte bitiş formülü ve dua rüknünün kullanıldığı görülmektedir.

1482 tarihli Veliyüddin Ahmed Paşa'nın II. Bâyezid'e yazdığı mektubunda Farsça bir bitiş formülü ve dua rüknü kullanılmıştır, şu şekildedir: "*bâkî be-nevrûz-ı bahtâd cihân tâze bâd ki ser-i hasm-ı tô tâc-ı dervâze bâd*".[698]

1510 tarihli Şehzâde Korkut'un Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya yazdığı mektubunda kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*bâkî umûr ârâyı sâyibinize müfavvazdır ve's-selâm bi'l-ikrâm*".[699]

1512 tarihinde Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in divandaki yetkililere yahut babasına iletmiş olduğu 14 mektuptaki dua rükünleri şu şekildedir:

"*bâkî re'-yi sayibinize menût ve müfavvazdır sa'âdet [...] mukarrer-bâd bi-Rabbi'l-ibâd*"[700]

---

[696] BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [494].
[697] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.
[698] Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152.
[699] BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 206-208.
[700] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.

"*bâkî ve's-selâm ale'd-devâm bâd bi-Rabbi'l-ibâd*"[701]

"*bâkî lütfünuza menût ve müfavvazdır sa'âdet-i dâreyn mukarrer-bâd bi-Rabbi'l-ibâd [...]*"[702]

"*bâkî ve'd-du'â kemâ sebaka*"[703]

"*cemî' mesâlihimüzün itmâmı sizün ihtimâm-ı tammınıza menût ve müfavvazdır bâkî ve'd-du'â kemâ sebaka*"[704]

"*bâkî ve'd-du'â kemâ sebaka*"[705]

"*bâkî fermân südde-i seniyye menût ve müfavvazdır ve'd-du'â kemâ sebaka*"[706]

"*bâkî ve's-selâm ale'd-devâm-bâd bi-Rabbi'l-ibâd*"[707]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde Süleyman'ın mektubundaki bitiş formülü ve dua rüknü: "*bâkî re'-i sâbınıza menûd ve müfavvazdır sa'âdet-i dâreyn mukarrer-bâd bi-Rabbi'l-i-bâd"*[708]

1512 tarihli Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in dönemin sadrazamına iletmiş olduğu mektupta kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*inşâallâhü Te'âlâ çün vüfûr-ı re'fet ve inâyetinize i'timâd-ı küllî hâsıldır bu mikdârla ihtisâr olundı bâkî zıll-i vücûd memdûd bâd bi-Rabbil-ibâd*".[709]

1512 tarihli Şehzâde Korkut'un kardeşi Şehzâde Ahmed'e yazdığı mektubunda kullanılan bitiş formülü ve dua şu şekildedir: "*bâkî sizlere ne dimek muhtâcdır ve'd-du'â kemâ sebak*".[710]

1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine ilettiği mektubunda kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir. "*bâkî ârâ-yı cihân-ârâya menût ve*

[701] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.
[702] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3.
[703] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.
[704] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6.
[705] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.
[706] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10.
[707] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.
[708] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[709] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.
[710] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221-222.

müfavvazdır"[711] Aynı tarihte Şehzâde Korkut'un Lalası İskender Paşa'ya ve Ayas Paşa'ya yazmış olduğu 3 adet mektup bulunmaktadır. Bu mektuplarda kullanılan bitiş formülüve dua rükünleri şu şekildedir:

"*bâkî umûr ol ârâ-yı cihân-ârâya menût ve müfavvazdır*".[712]

"*be-vâki'-i umûr eltâf-ı kemâl-i keremînize müfavvazdır ve's-selâm*".[713]

"*bâkî ve's-selâm*"[714]

1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın divana yazdığı iki mektup bulunmaktadır. Bu mektuplarda kullanılan bitiş formülü ve dua rükünleri şu şekildedir:

"*bâkî [...] hemîşe zıl-i vucûd memdûd-bâd bi-Rabbi'l-ibâd*".[715]

"*bâkî ne dimek lâzımdır lütfunuza menût ve müfavvazdır sa'âdet-i dâreyn mukarrer-bâd bi Rabbi'l-ibâd*".[716]

1542 tarihli Silistre Sancakbeyi Osman Şah'ın Kral Zygmunt'a gönderilen mektubunda kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*bâkî ve's-selâm ale'd-devâm*".[717]

1548 tarihli Osmanlı elçisi Yusuf tarafından Kral I. Zygmunt'a yazılan mektupta kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*bâkî fermân ol yüce kapının emrine müfavvazdır*".[718]

---

[711] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 215-216.
[712] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 211-212.
[713] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.
[714] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 213-214.
[715] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.
[716] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.
[717] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.105.
[718] a.g.e., s.140-141.

1550 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Kral Zygmunt August'a mektubunda kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*bâkî ve's-selâm alâ men ittebe'a'l-Hüdâ.*".[719]

1551 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Podolya Voyvodası Jan Mielecki, Lublin Voyvodası Andrzej Teczynski ve Belz Voyvodası Mikolaj Sieniawski'ye giden mektupta kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*şöylece ma'lûm-ı şerîfleriniz ola bâkî ve'selâm alâ men ittebe'a'l-Hüdâ bâd*".[720]

1566 tarihli Bosna Sancakbeyi Yusuf'un mektubunda kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*inâyât-ı şâmile ve himâyât-ı fâ'izanız mebzûl ve makrûn buyrula bâkî hemîşe devlet-i pâdişâhî be-vucûd-ı ân menba'-ı me'âbendi ilâhî müzeyyen-bâd bi-Rabbi'l-ibâd*".[721]

1566 tarihli Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubunda kullanılan bitiş formülü ve dua rüknü şu şekildedir: "*bâkî fermân sultânımındır ki hemîşe hakdan âlî mevdûd erbâb-ı hâcil olmakdan hâlî olmaya*".[722]

2.2.2.3.Son Protokol (Hâtime)

Tarih

Sancakbeyi mektuplarında dua ve bitiş formülü rüknünden sonra zaman zaman hâtime alanı için tarihin kullanıldığı görülür. Fakat tarih rüknünün kullanımı her metinde geçerli değildir, kullanılmadığı metinler de bulunur.[723] Mektupta tarih yer alıyor ise başlangıçta genel olarak "*tahrîren*" ifadesi kullanılmaktadır. Tarihler Hicri takvime göre yazılmakta olup Arapça ay, gün, yıl şeklinde yazılmaktadır. Bazen gün yerine ayın onar günlük dilimlerini ifade eden ayın ilk on günü için evâil, ayın on biri ile yirmi biri

[719] a.g.e., s.169-170.
[720] a.g.e., s.179.
[721] BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.1.
[722] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.
[723] Uygulama örnekleri için bkz. Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152., BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1., BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.

arasındaki on günü için evâsıt ve ayın son on günü için ise evâhir kelimeleri kullanılabilmekteydi.[724]

1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey'in mektubunda kullanılan tarih rüknü şu şekildedir: "*tahrîren fî evâhir-i Cumâdil-ûlâ sene semâne ve sittin ve selâse mi'e*". Tarih, yazıldı ifadesine karşılık gelen "*tahrîren*" kelimesi ile başlamıştır. De-da anlamlarını karşılayan "*fî*" bağlacı ile devam edilmiş olup ayın son on günü anlamına gelen "evâhir" terimi kullanılmıştır. Ay olarak Hicri takvimde beşinci ayı olan "*Cumâdil-ûlâ*" gösterilmiştir. 868 yılının beşinci ayının son on gününde yazıldığını göstermektedir.[725]

1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in mektubunda ise tarih rüknü şu şekilde geçmektedir: **"***tahrîren fî evâil-i Zilhicce sene hamse ve seb'in ve semâne mi'e*". Yazıldı anlamına gelen "*tahrîren*" ifadesinden sonra "*fî*" bağlacı gelmiş olup ayın ilk on gününü ifade eden "*evâil*" kelimesi kullanılmıştır. Daha sonra ise Hicri takvimde on ikinci ayı ifade eden "*Zilhicce*" yazılmış olup yılı göstermek için Arapça sayılar belirtilmiştir. 875 senesinin Zilhicce ayının ilk on gününde mektubun yazıldığı kast edilmiştir.[726]

1484 tarihli Şehzâde Ahmed'in babasına yazdığı mektubunda diğer mektuplardan farklı olarak tarih rakamsal olarak ifade edilmiştir. Tarih rüknü şu şekilde gösterilmiştir: "*tahrîren fî evâil-i Zilkade min şuhûr-ı sene 889 min hicret-i nebeviye*". Diğer tarih gösterimlerinden farlı olarak "*hicret-i nebeviye*" ifadesi kullanılmış olup Hz. Muhammed'in (a.s.m.) Mekke'den 622 yılında Medine'ye hicretini ifade etmektedir.

1507 tarihli sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektupta geçen tarih rüknü şu şekildedir: "*tahrîren fî evâhir-i şehr-i Zilhicce sene isna aşera ve tis'a mi'e*"[727]

---

[724] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 168-169. Başka bir kaynak için bkz. Rıfat Günalan, "*Osmanlı Bürokrasisinde İradeler ve İradelerin Form Özellikleri*," (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1997), s. 6.

[725] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.

[726] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.

[727] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.

1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubunda geçen tarih rüknü şu şekildedir: "*tahrîren fî evâsıt-ı Şevvâli'l-mükerrem sene hamse aşere ve tis'a mi'e*".[728]

1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya mektubunda geçen tarih rüknü şu şekildedir: "*tahrîren fî evâhir-i Saferü'l-muzaffer sene semâne ışrîn ve tis'a mi'e*".[729]

1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektupta geçen tarih rüknü şu şekildedir: "*tahrîren fî evâsıt-ı Şevvâl sene-i semâne aşere ve tis'a mi'e*"[730]

1513 tarihli saltanat makamına geçen Selim'den kardeşi Korkut'a iletilen mektupta geçen tarih rüknü şu şekildedir: "*tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i Saferü'l-muzaffer sene semâne aşera ve tis'a mi'e*".[731]

1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektubunda kullanılan tarih rüknü şu şekildedir: "*tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i Recebü'l-müreccb min-şühûr-ı sene erba' ve ışrîn ve tis'a mi'e*".[732]

1542 tarihli Silistre Sancakbeyi Osman Şah'tan Adam Sieniawski'ye giden mektupta diğer mektuplardan farklı olarak tarih ve gün rakamsal olarak gösterilmiştir. Tarih rüknü şu şekildedir: "*tahrîren fî 22 şehri Cemâziyelevvel sene 949*".[733]

Mahall-i Tahrir

Mahall-i tahrir belgenin nerede yazıldığını ifade etmektedir.[734] Sancakbeyi mektuplarında da zaman zaman kullanıldığı görülmektedir. Genel olarak belgenin sol alt

[728] a.g.m., s. lev. xxxi.
[729] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[730] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları,* c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.
[731] BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [494].
[732] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.
[733] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.101.
[734] Büşra Aktaş Kütükçü, "*Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar)*", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s. 169.

kısmına yazılmaktadır. "*be-makâm*", "*bi-yurt*" ifadesi ile başlayıp devamında yazılan şehrin adı mevcuttur.

15. yüzyılda yazılmış olan sancakbeyi mektuplarından araştırma kapsamında incelenen belgelerde mahall-i tahrir kaydı bulunamamıştır.

16. yüzyılda yazılmış olan sancakbeyi mektuplarda geçen mahall-i tahrir ifadeleri şu şekildedir:

"*Bi-yurt-ı Foça*"[735]

"*Be-makâm-ı Konya*"[736]

"*Be-makâm-ı Amasya*"[737]

"*Be-makâm-ı Mısır*"[738]

"*Be-makâm-ı Kostantiniyye*"[739]

"*Der Hasköy*"[740]

"*Mîr-livâ-i Niğbolu*"[741]

İmza

İmzalar mektubu yazan kişinin adını içermekle birlikte makamına göre ya da mektubu yazdığı kişinin makamına göre farklılıklar gösterebilmektedir. Sancakbeyi mektuplarında beylerbeyi mektuplarında olduğu gibi imzalarda genellikle sahip olan

[735] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.
[736] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[737] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.
[738] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 211-212.
[739] BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2.
[740] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.
[741] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.179.

kişinin adının önünde ya da arkasında "*el-fakîr, el-hakîr, bende*" gibi kulunuz, bendeniz anlamlarına gelen ifadeler kullanılmaktaydı.[742]

15. yüzyılda yazılmış olunan sancakbeyi mektuplarındaki imzalar şu şekildedir:

"Abdü'l-hakîr Ahmed el-fakîr"[743]

16. yüzyılda yazılmış olunan sancakbeyi mektuplarındaki imzalar şu şekildedir:

"*El-Muhibbi nâzimü'l-hurûf el-Müştak Korkud el-za'uf*"[744]

"*Min-muhibbü'l-muhlis Selim Şah*"[745]

"*Muhibbi bî minnet Ahmed*"[746]

"*Muhibbi'l-vedâd Korkud*"[747]

"*Muhibbikümü'l-fakîr Korkud el-hakîr*"[748]

"*Ez'âfü'l-ibâd Korkud el-fakîr*"[749]

"*Ez'âfü'l-ibâd Yusuf*"[750]

"*Ez'âfü'l-ibâd Ahmed [...]*"[751]

"*El-fakîr Ahmed*"752

---

[742] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 219-220.

[743] Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152.

[744] BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 206-208.

[745] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.

[746] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.

[747] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221-222.

[748] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 215-216.

[749] BOA. TSMA.E. 5882/3. 750-60. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 223-225.

[750] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.140-141.

[751] a.g.e., s.169-170.

[752] a.g.e., s.179.

"*Ez'âfü'l-fakîr Yusuf*"[753]

"*Ez'âfü'l-ibâd Kabilbay*"[754]

Pençe

Pençe alameti devlet erkanından olan sadrazam başta olmak üzere eyaletlerde bulunan beylerbeyi, sancakbeyi, mutasarrıf ve mütesellimlerle aynı zamanda Haremeyn vakfı nazırı olan dârüssa'âde ağaları tarafından da kullanılmaktaydı.[755] Sancakbeyleri mektuplarında da görülen pençe mektubun sahih olduğunu gösteren önemli alametlerden biridir.

II. Mehmed döneminde yazılmış olan 1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey'in mektubunda pençe yer almaktadır. Pençe, mektubun sağ üst köşesinde yatık olarak bulunmaktadır. Beylerbeyi pençelerinden farkı beyze yahut keşide içermiyor olmasıdır. "*İsa Hattıyla*" okunan pençe diğer pençelerden farklı bir ifadeyi içermektedir. Bu da pençenin hattının Sancakbeyi İsa Bey'e ait olduğunu göstermektedir. Bu ifade ile metni sancakbeyinin kendi yazmış olduğunu anlamaktayız. Bu da o zaman için sancakbeylerinin kullanmış olduğu dil ve üslubu göstermesi bakımından önemli bir değere haizdir.

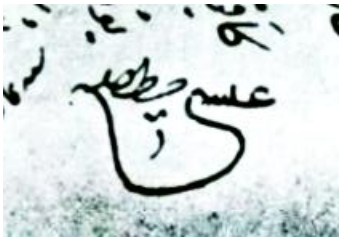

"İshak Paşazâde İsa Bey'in mektubundaki pençe"[756]

[753] BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.1.
[754] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.
[755] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 76-77. Kaynaklar için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 111. Başka bir kaynak için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, *Osmanlı İmparatorluğu Medeniyet Tarihi Çerçevesinde Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979), s. 94-95.
[756] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxiii.

1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in pençesini ihtiva eden mektupta ise pençe mektubun sağ kenarında bulunup aşağıya doğru yazılmıştır. Bu pençe de şekil bakımından beylerbeyi pençelerinden farklıdır. Pençe, "*Harrarahû el-fakîr Hamza*" yazdı, tahrir etti anlamlarına gelen ifadeyi içermektedir. Bu da pençenin direkt Hamza Bey tarafından çekildiğini göstermekte olup bir önceki örnek ile değerlendirildiğinde bu dönemde bazı sancakbeylerinin mektuplarını kendilerinin kaleme aldıklarını göstermesi bakımından da önemlidir.

"Hamza Bey'in mektubundaki pençe"[757]

1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubunda da pençe bulunmakta olup metnin sağ alt köşesinde yer almaktadır. Yatık olarak bulunan bu pençe şekil bakımından imza yerine kullanılan pençeye örnek gösterilebilir.

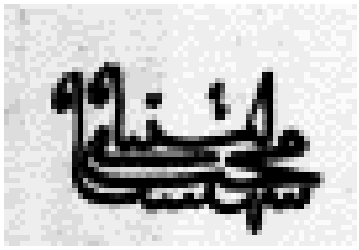

"Şehinşah'ın mektubundaki pençe"[758]

1507 tarihli sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektupta pençe mektubun sağ alt köşesinde yatık olarak çekilmiştir. Diğer pençelerden farklı olarak beyzeli pençede Mehmed b. Ali ifadesi geçmektedir. Ali'nin oğlu Mehmed anlamına gelmektedir.

[757] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.
[758] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.

"Mehmed'in mektubundaki pençe"[759]

1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubunda diğer mektuplardan farklı olarak tuğra formuna çok benzer olarak imza atıldığı görülmektedir. Pençeler bilindiği üzere metnin üst orta kısmına atılmamaktadır. Bu belgede görülen tuğra ise pençelerden farklı olarak metnin üst orta kısmına atılmıştır. Kütükoğlu'nun "*Osmanlı Belgelerinin Dili*" adlı kaynağından anlaşılacağı üzere pençeleri tuğradan ayıran özelliklerinden en barizinin beyze sayısının olduğu bilinmektedir. Tuğralarda ise bu sayı değişiklik göstermektedir.[760] Diğer pençelerden farklı olarak bu tuğra formunda olan imzalarda çift beyze kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda tuğra formunda atılan bu imzada kullanılan "*Şehinşah b. Bâyezid Hân Muzaffer Dâimâ*" ifadesi tuğralarında kullanılan ifadelerle çok benzer bulunmaktadır.[761]

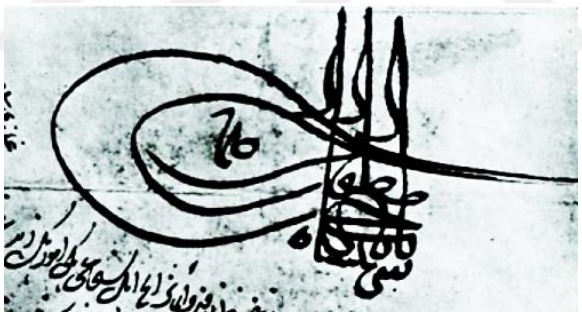

"Şehzâde Şehinşah'ın tuğra formundaki imzası"[762]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplarında geçen pençeler

[759] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.
[760] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 71-77.
[761] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi. Tuğra için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 71-76.
[762] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.

ekseriyetle metnin sağ alt köşesine atılmıştır. Pençeler ekseriyetle imza yerine kullanılan pençe formuna uygun şekil özelliği barındırmaktadır. Pençeleri şu şekildedir:

“Selim’in mektubundaki pençe”[763]

“Selim’in mektubundaki pençe”[764]

“Selim’in mektubundaki pençe”[765]

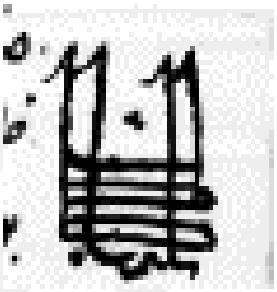

“Selim’in mektubundaki pençe”[766]

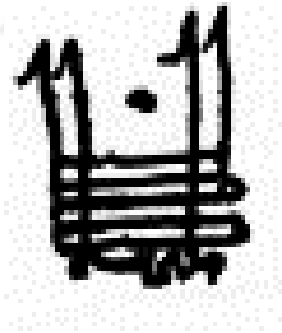

“Selim’in mektubundaki pençe”[767]

“Selim’in mektubundaki pençe”[768]

[763] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.
[764] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3.
[765] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.
[766] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6.
[767] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7.
[768] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8.

“Selim’in mektubundaki pençe”[769]

“Selim’in mektubundaki pençe”[770]

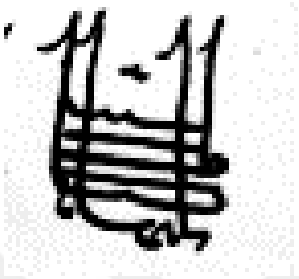

“Selim’in mektubundaki pençe”[771]

“Selim’in mektubundaki pençe”[772]

“Selim’in mektubundaki pençe”[773]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde Süleyman’ın divandaki paşalara mektubunda pençe mektubun sağ alt tarafında yatık olarak bulunmaktadır. Pençe şekil bakımından imza yerine kullanılan pençelere örnek gösterilebilir.

[769] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.
[770] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10.
[771] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12.
[772] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13.
[773] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.

"Şehzâde Süleyman'ın mektubundaki pençe"[774]

1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya mektubunda tuğrası yer almaktadır. Bu imza şekli pençelerden farklı olarak metnin üst orta kısmında yer almaktadır. Bu özelliği ile tuğralar ile aynı yerde konumlanmıştır. Pençeler bilindiği üzere metnin orta üst kısmına atılmamaktadır. Belgelerin kenarında yatık yahut düz olarak yer alırlar. Bu tuğra çift beyze kullanılması sebebi ile de pençelerden farklı olarak değerlendirilmek durumundadır. Pençeler ekseriyetle tek beyzeli olmakla birlikte beyze sayısı tuğralarda farklılık göstermektedir.[775]

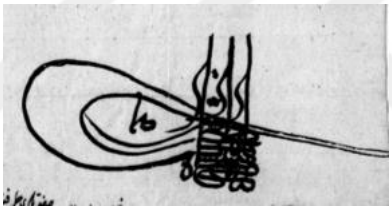

"Şehzâde Şehinşah'ın tuğra formundaki imzası"[776]

1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektupta kullanılan tuğra belgenin en üst orta kısmına atılmıştır.[777] Okunan ifade "*Ahmed b. Bâyezid Hân el-Muzaffer Dâimâ*" şeklinde olup Bâyezid'in oğlu Ahmed'e ait olduğunu göstermektedir.

[774] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[775] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 71-77.
[776] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[777] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 77.

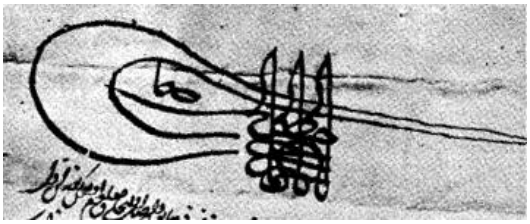

"Şehzâde Ahmed'in tuğra formundaki imzası"[778]

1512 tarihli Şehzâde Korkut'un pençesini ihtiva eden mektubunda pençe metnin sağ alt köşesinde yatık halde bulunmaktadır. Şekil bakımından imza yerine pençe örneklerinden biridir.

"Şehzâde Korkut'un mektubundaki pençe"[779]

1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un lalası İskender Bey'e yazdığı mektubunda mektubun sağ alt köşesinde pençe yatık olarak bulunmakta olup imza yerine kullanılan pençeye örnektir.

"Şehzâde Korkut'un mektubundaki pençe"[780]

1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un lalası İskender Bey'e yazdığı bir diğer mektubunda pençe mektubun sağ üst tarafına yatık olarak çekilmiş olup metnin ilk satırının başlangıç yerinde bulunmaktadır. Pençe şekil bakımından imza yerine kullanılan pençelerden biridir.

[778] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.
[779] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.1.
[780] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.

"Şehzâde Korkut'un mektubundaki pençe"[781]

1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın yazmış olduğu mektuplardan ikisinde pençe bulunmaktadır. Pençeler mektubun sağ alt köşesinde yatık olarak bulunuyor olup metnin sondan dördüncü satırında bitirilecek şekilde atılmıştır. Pençeler şekil bağlamında imza yerine kullanılan pençe formuna örnek gösterilebilir.

"Şehzâde Süleyman'ın mektubundaki pençe"[782]

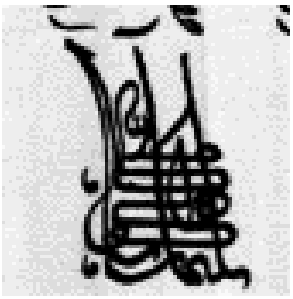

"Şehzâde Süleyman'ın mektubundaki pençe"[783]

[781] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride,* c. 1, S. 2 (2023), s. 213-214.
[782] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.
[783] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.

Mühür

Osmanlı resmi yazışma dilinde sık sık kullanılan mühürler belgenin doğruluğunu ispatlama bakımından önemli alametlerden biridir.[784] Sancakbeyi mektuplarında da görülen mühürler belgenin ön tarafında olduğu gibi arka tarafında da olabilmektedir.

15. yüzyılda beylerbeyi mektuplarında olduğu gibi sancakbeyi mektuplarında da elimizdeki belgelerde mühür kullanımı tespit edilememiştir.

1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubunda mühür yer almaktadır. Mühür metnin ilk iki satırının olduğu yerde sağ tarafta bulunmaktadır.[785]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in mühür bulunmakta olup metnin sondan dördüncü satırının başında yer almaktadır.[786]

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in başka bir mektubunda metnin sondan beşinci satırının başında bulunmaktadır.[787]

1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya mektubunda mühür yer almakta olup metnin başlangıç satırında yer almaktadır.[788]

1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektupta mühür bulunmakta olup metnin ilk satırının başında yer almaktadır.[789]

1545-1546? tarihli Sadrazam Rüstem Paşa tarafından Venedik Dojuna hitap edilen mektubun matbu hali araştırma kapsamında yer almaktadır. Matbu belgeden anlaşıldığı üzere mühür ve pençe belgenin en üst kısmında bulunmaktadır.[790]

1552 tarihli Mora Mirlivası Mustafa Bey tarafından yazılan mektupta matbu halinden anlaşıldığı üzere mühür pençe ile birlikte metnin en üst orta kısmında bulunmaktadır.[791]

---

[784] Mübahat S. Kütükoğlu, "Mühür," *DİA*, c.31 (2020), s. 529-530.
[785] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.
[786] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.
[787] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.
[788] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[789] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.
[790] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 161.
[791] a.g.m., s. 175-176.

1561 tarihli Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın Venedik Dojuna mektubunun matbu halinde pençe belgenin sonunda sağ köşede bulunmaktadır. [792]

1561 tarihli Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın Venedik Dojuna mektubunun matbu halinde mühür bulunmuş olup metnin sağ alt tarafına basılmıştır.[793]

1564 tarihli Kilis Mirlivası Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine gönderilen mektubun matbu halinde mühür bulunmakta olup metnin sağ alt kenarında yer almaktadır.[794]

1566 tarihli Bosna Sancakbeyi Yusuf'un mektubunun arka yüzünde sol üst köşede mühür bulunmaktadır.[795]

1566 tarihli Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubunun arka yüzünde sol üst köşesinde mühür yer almaktadır.[796]

Hersek Sancağı nazırı olduğu tahmin edilen Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine yazılan mektubunun matbu halinde mühür metnin alt tarafında yer almaktadır.[797]

Bosna ve Hersek taraflarında Mustafa adlı bir vazifeli tarafından yazılan mektubun matbu halinin sağ alt köşesinde mühür bulunmaktadır.[798]

İskenderiye Mirlivası ve Kapudanı Ali imzası ile Venedik Beylerine gönderilen mektubunun matbu halinde sağ alt köşede mühür yer almaktadır.[799]

Kilis Mirlivası Hüsrev imzası ile Venedik Dojuna gönderilen mektubun matbu halinde sağ alt köşede mühür yer almaktadır.[800]

Bazen mektuplarda davet formülünün ardından asıl metinden önce, metnin üstündeki boş alana çeşitli notların bırakıldığı da görülmektedir. Aynı zamanda bu notlar yalnızca metinlerin üzerinde olmayıp nadir rastlamış olsak da metnin farklı alanlarında da yazılmış

[792] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 36-37.
[793] a.g.m., s. 37-38.
[794] a.g.m., s. 126.
[795] BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.2.
[796] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.2.
[797] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 121.
[798] a.g.m., s. 35.
[799] a.g.m., s. 125.
[800] a.g.m., s. 129-130.

olabilmektedir.[801] Bu uygulama hem beylerbeyi mektuplarında hem de sancakbeyi mektuplarına görülmüştür.

1507 tarihli Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed'e iletilen mektupta metnin hemen üstünde *"Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed hazretlerine gelen mektubun mazmunudur"* ifadesi geçmektedir. Bu cümle ile mektubun kimden kime iletildiği ile ilgili kağıdın üzerine not düşülmüştür.

1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon'un ahvali ile ilgili Paşa'ya ilettiği mektubunda "*Sultan Selim kağıdıdır*" ifadesi düşülmüş olup bu ifade ile kağıdın kim tarafından iletildiği not düşülmüştür.[802]

1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey'in ahur kethüdasına yazmış olduğu mektupta ahırın tamiri ve saman tedarikinin yapılması istenmektedir. Bu belgede metnin sağ tarafında yatık olarak "*ve Tursun oğlunda olan oğlan içün efendiye mektub gönderildi ki ol oğlanı alıviresin dahi akçesin virüp bile alup gelesiz şöyle bilesiz aldı[?]*" cümlesi yer almaktadır. Mektupta bitiş formülünde geçen "*mümkün olan meremmâtı görüp ve davarların samanı hususunu dahi tedarik idiviresiz ve geru ne vecihle olduğun yazıp i'lâm eyleyesiz*" cümlesi ile yapılan uygulamanın bildirilmesi talebinin istendiği anlaşılmaktadır. Yapılan uygulama ise metnin sağ kenarına yazılmış olup akçeyi verdikleri bildirilmiştir.[803]

Bazı mektupların arka taraflarında belgeye ilişkin muamele ya da yalnızca belge ile ilgili notlar düşüldüğü de görülmektedir.[804] Bu notlar daha çok belgenin en üst kısmına yazılmaktadır.

1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın divandaki paşaya iletmiş olduğu mektubun arka sayfasında "*Anadolu beylerbeyisinden gelen mektubdur*" cümlesi ile vesikanın form özelliği ve mektubun kimden geldiğine dair not düşülmüştür.[805]

[801] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.
[802] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10.
[803] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.
[804] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 220.
[805] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.2.

1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'na yazılan mektubun arka yüzünde geçen ifade şu şekildedir: "*Şah Eyricelü yaylağına gitmek istedikde Mustafa Paşa'nın Şahkulu sultana gönderdiği mektubun suretidir*".[806] Bu not ile mektubun kim tarafından kime karşı yazıldığı eklenmiştir.

1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender subaşısına ve emir-i alem İbrahim Çelebi'ye mektubunun arka yüzünde kullanılan "*Duceyl [...] İbrahim Çelebi'ye ve havâle[?] Kalender subaşı*" cümlesi ile mektubun kimlere havale edildiği yazılmıştır.[807]

[806] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.
[807] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.2.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Osmanlı Devleti'nin en önemli yönetim mekanizması olan Divân-ı Hümâyûn'dan çıkan karar ve emirlerin eyaletlerde uygulanmasından sorumlu olan eyaletlerin askeri ve idari yöneticisi beylerbeyi ve altında görev yapan sancakbeylerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun 15 ve 16. yüzyılları arasında üretmiş olduğu arz, mektup ve buyuruldular diplomatik bakımdan incelenmiştir. Araştırma kapsamında tespit edilen en erken tarihli beylerbeyi belgesi Balaban Paşa'ya ait olup II. Murad dönemi 1439 yılında kaleme alınmış bir mektuptur. Mektupta diğer devirlerde de görüldüğü gibi diplomatik hüviyeti gösteren rükün özellikleri bulunmaktadır. En erken tarihli tespit edilen sancakbeyi belgesi ise II. Murad dönemi 1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa tarafından yazılmıştır.

Divana arz edilen konular, başka bir yetkiliye yazılan mektuplar ve çeşitli konularda kaleme alınan beylerbeyi ve sancakbeyi arz, mektup ve buyurulduları araştırma kapsamında da görüldüğü üzere konu, şekil, formüller bakımından tarihsel bağlamda değişim ve gelişim göstermiştir. Bu bağlamda tez kapsamında tespit edilen belgelere ilişkin oluşturulan kronolojik listeler, özet listeleri ve belge görselleri bu dönemi anlama ve belgenin diplomatik özelliklerinin gelişiminin takibi açısından süreci kolaylaştırmıştır.

Bu tez çalışması kapsamında Osmanlı İmparatorluğu'nda 15-16. yüzyıllar arasında üretilen beylerbeyi ve sancakbeyi arz, mektup ve buyurulduları ilk defa kronolojik ve çeşitli listeler halinde bütüncül olarak ele alınmış olup diplomatik incelemesi yapılmıştır. Diplomatik inceleme kapsamında ise zaman içerisinde gelişen ve değişen formüller, imza yöntemleri, mühür süreçleri, pençeler, üslup farklılık ve benzerlikleri dönemsel olarak incelenmiş olup beylerbeyi ve sancakbeyi tarafından üretilen bu belgelerin tarihsel süreç ve diplomatika ilmi açısından da değerlendirmesi yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BOA. TSMA.E. 0745.32. 1.1.

BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.1.

BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.2.

BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.

BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.2.

BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.

BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.

BOA. TSMA.E. 10160/237. 969-30.1.1.

BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.

BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.

BOA. TSMA.E. 10160/6. 968-6. 1.1.

BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.

BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.

BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.1.

BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.2.

BOA. TSMA.E. 1142/1. 427-35. 2.1.

BOA. TSMA.E. 1142/1. 427-35. 2.2.

BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.

BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.

BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.1.

BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.2.

BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.3.

BOA. TSMA.E. 2496/1. 533-13.

BOA. TSMA.E. 3118/1-2, 575-28. 4.3.

BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.1.

BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.2.

BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.4.

BOA. TSMA.E. 3164/1. 576-45. 1.1.

BOA. TSMA.E. 3238/1. 583-20. 2.1.

BOA. TSMA.E. 3288/1. 592-6. 1.1.

BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592.13.

BOA. TSMA.E. 3525/1. 642-24. 1.1.

BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.1.

BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.2.

BOA. TSMA.E. 4492/1. 696-47. 1.1.

BOA. TSMA.E. 4650/1. 699-6. 1.1.

BOA. TSMA.E. 4893/1. 704-49. 2.1.

BOA. TSMA.E. 5045/1. 714-20.2.1.

BOA. TSMA.E. 5045/1. 714-20.2.2.

BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.

BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.

BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.

BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.2.

BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.1.

BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.2.

BOA. TSMA.E. 5577/1. 746-94. 2.1.

BOA. TSMA.E. 5577/1. 746-94. 2.2.

BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.

BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.

BOA. TSMA.E. 5674/1. 747-89. 2.1.

BOA. TSMA.E. 5674/1. 747-89. 2.2.

BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1.

BOA. TSMA.E. 5693/1. 748.19.

BOA. TSMA.E. 5706/1. 748-32. 1.1.

BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.

BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.

BOA. TSMA.E. 5858/1. 750-32. 2.1.

BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.

BOA. TSMA.E. 5879/1. 750-55. 1.1.

BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.

BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.2.

BOA. TSMA.E. 5882/3. 750-60. 1.1.

BOA. TSMA.E. 5887/1. 750-66.

BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.

BOA. TSMA.E. 5900/2. 750-80. 2.1.

BOA. TSMA.E. 5900/2. 750-80. 2.2.

BOA. TSMA.E. 5934/1. 751-29. 1.1.

BOA. TSMA.E. 5970/1. 752-18.

BOA. TSMA.E. 6054/1. 753-34. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6070/1. 753-50.

BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6168/1. 754-83. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.15.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.4.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8.

BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.

BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.

BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.

BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6316/1. 756-41.

BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6344/1. 756-69. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.

BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6369/1. 756-97. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6382/2. 756-111. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125.2.1.

BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125.2.2.

BOA. TSMA.E. 6394/1. 757-1. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6416/1. 757-23. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6423/1-3. 757-30. 6.5.

BOA. TSMA.E. 6423/1-3. 757-30. 6.6.

BOA. TSMA.E. 6438/1. 757-45.

BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6532/1. 758-32.

BOA. TSMA.E. 6544/1. 758-45. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6580/. 758-81. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6581/1. 758-82. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8.2.1.

BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8.2.2.

BOA. TSMA.E. 6607/2. 759-26. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6627/1. 759-46. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6627/2. 759-47. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6627/2. 759-47. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6629/1. 759-49. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6665/1, 759-87.

BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6678/1. 759-100. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6678/1. 759-100. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.1.

BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.

BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106.3.3.

BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1.

BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.1.

BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2.

BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1.

BOA. TSMA.E. 7055/11. 812-10. 2.1.

BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.1.

BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.2.

BOA. TSMA.E. 7062/1. 812-17. 1.1.

BOA. TSMA.E. 7086/1. 813-1. 1.1.

BOA. TSMA.E. 7115/1. 813-31. 2.1.

BOA. TSMA.E. 7115/1. 813-31. 2.2.

BOA. TSMA.E. 7184/1. 814-39. 1.1.

BOA. TSMA.E. 7618/1. 850-25.

BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.

BOA. TSMA.E. 7649/1. 851-8. 1.1.

BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.1.

BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.2.

BOA. TSMA.E. 7691/1. 851-54. 1.1.

BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.

BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.2.

BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8171/1. 857-23. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8174/1. 857-26. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8174/1. 857-26. 2.2.

BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.2.

BOA. TSMA.E. 8283/1. 858-35. 1.1.

BOA. TSMA.E. 8283/2. 858-36. 1.1.

BOA. TSMA.E. 8312/1. 858-68. 1.1.

BOA. TSMA.E. 8417/1. 865-103. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8417/1. 865-103. 2.2.

BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.2.

BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1.

BOA. TSMA.E. 8572/1. 873-9. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8759/1. 877-61. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8782/1. 877-84. 1.1.

BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.2.

BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.1.

BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.2.

BOA. TSMA.E. 9208/1. 885-61. 2.1.

BOA. TSMA.E. 9208/1. 885-61. 2.2.

BOA. TSMA.E. 9224/1. 886-5. 1.1.

Diğer Kaynaklar

Açıkel, A. (2012). Tokat. *DİA*, 41, s. 219-223.

Afyoncu, E. (2009). Semiz Ali Paşa. *DİA*, 36, s. 495-496.

Afyoncu, E. (2009). Sokullu Mehmed Paşa. *DİA*, 37, s. 354-357.

Afyoncu, E. (2010). Süleyman Paşa, Hadım. *DİA*, 38, s. 96-98.

Aktaş Kütükçü, B. (2022). *Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu ve Gelişimi (xiv-xvi. Yüzyıllar).* Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altun, A. (1989). Alâüddevle Camii. *DİA*, 2., s. 344-345.

Aydın, B. (2003). *Osmanlı Bürokrasisinde Divan-ı Hümâyun Defter Formlarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi (XV-XVI. Yüzyıl)*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Aydın, D. (1998). *Erzurum Beylerbeyiliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ayhan, Y. (2023). *Yavuz Sultan Selim'e Sunulan Arz ve Arzuhaller*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Björkman, W. (1920). *Ofen zur Türkenzeit*. Hamburg: L. Friederichsen & Co.

Bostan, İ. (2009). Saruca Paşa. *DİA*, 36, s. 168-169.

Bostan, M. H. (2019). Yavuz Sultan Selim'in Şehzâdelik Dönemi (1487-1512). *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 40, 1-86.

Bozkurt, N. (2004). Mektup. *DİA*, 29, s. 13-14.

Çelik, M. (edt., 2015). *Fatih Sultan Mehmed Dönemi Ferman ve Arşiv Belgeleri*. İstanbul: Gebze Belediyesi Kültür Yayınları.

Emecen, F. (1992). Bosna Eyaleti. *DİA*, 6, s. 296-297.

Emecen, F. (1996). Gelibolu. *DİA*, 14, 1-6.

Emecen, F. (2009). Selim I. *DİA*, 36, s. 407-414.

Emecen, F. (2019). Şehâbeddin Paşa. *DİA*, gözden geçirilmiş 3.bs., EK-2, s. 547-549.

Emecen, F. M. (1996). Beylikten Sancağa: Batı Anadolu'da İlk Osmanlı Sancaklarının Kuruluşuna Dair Bazı Mülâhazalar. *Belleten*, 60(227), s. 81-91.

Emecen, F. M. (2021). *Yavuz Sultan Selim*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Emecen, F. M. (2022). *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Emecen, F. M., Mete, Z., Bilgin, A. (2017). *Osmanlı İdarî Teşkilâtının Kaynakları Şehzâde Dîvânı Defterleri*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Eroğlu, H. (2004). *Osmanlı Devletinde Şehzadelik Kurumu*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Ertaylan, İ. H. (1951). *Sultan Cem.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Eyice S. (1994). Edirne. *DİA*, 10, 431-442.

Eyice, S. (1996). Gazi Mihal Bey Camii. *DİA*, 13, 459-461.

Fotic, A. & Kiel, M. (2009). Semendire. *DİA,* 36, s. 467-470.

Gök, N. (2000). Osmanlı Diplomatikasında Fermân ve Berât Arasında Benzerlik ve Farklar. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (11), s. 211-226.

Gökbilgin, M. T. (1952). *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı*. İstanbul: Üçler Basımevi.

Gökbilgin, M. T. (1964). Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri. *Türk Tarih Belgeleri*. 1(2). 119- 220.

Gökbilgin, M. T. (1968-1971). Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler. *Türk Tarih Belgeleri*. V-VIII (9-12). 1-151.

Gökbilgin, M. T. (1979). *Osmanlı İmparatorluğu Medeniyet Tarihi Çerçevesinde Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Gurulkan, K. (2023). Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları. *Ceride*, 1(2), s. 205-225.

Günalan, R. (1997). *Osmanlı Bürokrasisinde İradeler ve İradelerin Form Özellikleri*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Halaçoğlu, Y. (1993). Çirmen, *DİA,* 8, s. 341-342.

İlhan, M. M. (1988). *Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Doğu Anadoludaki Askeri Faaliyetleri (C. 2).* Ankara: IX. Türk Tarih Kongresi.

İlhan, M. M. (1992). Bıyıklı Mehmed Paşa. *DİA,* 6, s. 116-117.

İnalcık, H. (1954). *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İnalcık, H. (1954). *Hicrî 835 tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İnalcık, H. (1995). Eyalet. *DİA,* 11, s. 548-550.

İpşirli, M. (1992). Beylerbeyi. *DİA,* 6, s. 69-74.

Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi Cilt 2*, (y.t.y.).

Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi Cilt 3*, (y.t.y.).

Kırpık, C. (2016). *Osmanlı'da Şehzade Eğitimi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kraelitz, F. (1922). *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache,*

Kut, G. (1989). Ahmed Paşa, Bursalı. *DİA*, 2, s. 111-112.

Kütükoğlu, B. (1991). Ayas Paşa. *DİA,* 4, s. 202-203.

Kütükoğlu, B. (2003). Lala Mustafa Paşa. *DİA*, 27, s. 73-74.

Kütükoğlu, M. S. (1991). Arz. *DİA*, 3, s. 438-440.

Kütükoğlu, M. S. (1992). Berat. *DİA*, 5, s. 472-473.

Kütükoğlu, M. S. (1992). Buyruldu. *DİA*, 6, s. 478-480.

Kütükoğlu, M. S. (1994). *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*. İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı.

Kütükoğlu, M. S. (2004). Mektup. *DİA*, 29, s. 18-21.

Kütükoğlu, M. S. (2007). Pençe. *DİA*, 34, s. 228-229.

Kütükoğlu, M. S. (2020). Mühür. *DİA*, 31, s. 529-530.

Lee, Y. (2020). *Osmanlı Devleti'nde Devşirme Sistemi (Fatih Dönemi'nde Vezir-İ Azamlar ve Zağanos Paşa)*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Moacanin, N. (1996). Foça. *DİA*, c. 13, s. 166-167.

Okiç, M. T. (1996). Gazi Hüsrev Bey. *DİA*, c. 13, s. 453-454.

Oral, M. Z. (1954). Balaban Paşa Buyurultusu. *Fatih ve İstanbul*, c.II/7-12, 79-81.

Orgun, Z. (1942). Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname. *Tarih Vesikaları*, 2(9), s. 166-167.

Öz, M. (2010). Tahrir. *DİA*, 39, s. 425-429.

Özcan, A. (1993). Çeribaşı. *DİA*, 8, s. 270-272.

Özcan, A. (2000). İskender Paşa. *DİA*, 22, s. 565-566.

Özsaray, M. (2019). Osmanlı Belgelerinde Kullanılan Tarih Türleri. *Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1, 28-41.

Pelıdıja, E., Emecen, F. (2000). Îsâ Bey. *DİA*. 22, s. 475-476.

Reindl-Kiel, H. (1996). Gedik Ahmed Paşa. *DİA*, 13, s. 543-544.

Reychman, J. & Zajaczkowski, A. (1993). *Osmanlı – Türk Diplomatikası El Kitabı*. İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

Seyyid Muhammed es-Seyyid. (1998). Hayır Bey. *DİA*, 17, s. 49-50.

Sezgin, İ. (2007). Paşa Livâsı. *DİA*, 34, s. 183-184.

Skopje, V. V. B. (1986). Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453, Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM).

Şahin, İ. (2009). Sancak. *DİA*, 36, s. 97-99.

Tak, E. (2020). Beylerbeyi Belgelerinde Diplomatik Değişim: Mektuptan Buyurulduya Geçiş. *Arşiv Dünyası*, 1(1), s. 45-58.

Tarihi Osmani Encümeni, c. 35.

Taşkın, N. (2012). Osmanlı Dşplomatikasında Mülknameler. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Tekin, Ş. (2002). *Ottoman Manual 1*.

Topaktaş, H., Arslantürk, H. A. (2014). Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566). İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık.

Topkapı Sarayı Müzesi Direktörlüğü. (1938). *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Kılavuzu (1. Cilt)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Topkapı Sarayı Müzesi.

Topkapı Sarayı Müzesi Direktörlüğü. (1940). *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Kılavuzu (2. Cilt)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Topkapı Sarayı Müzesi.

Tuncel, M. (2022). Kırklareli. *DİA*, 25, s. 478-480.

Turan, Ş. (1998). Hersekzâde Ahmed Paşa. *DİA*, 17, s. 235-237.

Uluçam, A. (2010). Şam. *DİA*, 38, s. 320-325.

Uzunçarşılı, İ. H. (1960). Cem Sultan'a Dair 5 Orijinal Vesika. *Belleten*, 25(95), s. 457-484.

Uzunçarşılı, İ. H. (1941). Buyuruldı. *Belleten*, 19, s. 289-318.

Uzunçarşılı, İ. H. (1941). Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair. *Belleten*, 5(17-18), 101-157.

Uzunçarşılı, İ. H. (1963). Hızır Bey Oğlu Sinan Paşa'nın Vezir-i Âzamlığına Dâir Çok Kıymetli Bir Vesika. *Belleten*, 27(37-44), 37-44.

Uzunçarşılı, İ. H. (1967). Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika. *VI. Türk Tarih Kongresi*, s. 359-363.

Uzunçarşılı, İ. H. (1975). Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri. *Belleten*, 39(156), s. 659-696.

Vatin, N. (1994/2004). *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık*. (Çev. Tülin Altınova). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (Eserin orijinali 1994 yılında yayımlandı).

Yınanç, R. (1994). Dulkadıroğlulları. *DİA*, 9, s. 553-557.

EKLER

EK 1: Belge Transkripsiyonları Listesi

I. Beylerbeyi Mektupları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 842/1439 tarihli Balaban Paşa'nın mektubu.[808]

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

2) 857/1453 tarihli Şahin Paşa'nın mektubu.[809]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

3) 904/1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[810]
4) 912/1507 tarihli Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed'e gelen mektup.[811]
5) 914/1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[812]
6) 916/1511 tarihli Haleb Valisi Hayır Bey'in Hadım Ali Paşa ve Hersekzâde Ahmed Paşa'ya verdiği bilgileri içeren mektup; Mısır hükümetine iltica eden Bağdatlı Barik Bey'in, kendisine yaylak ve kışlıklar verilmesine rağmen kaçtığı ve Şah İsmail'e, Şehzâde Şehişah'ın adamıyla gönderdiği mektubun elde edilip gönderildiğine dair yazılan mektup.[813]
7) 917/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in hareket ve tavırları hakkında Bursa muhafızı Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Hemdem Bey'e mektubu.[814]

---

[808] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[809] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.
[810] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[811] BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1.
[812] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.
[813] BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.
[814] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.

8) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa'nın mektubu.[815]
9) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubu.[816]
10) 918/1512 tarihli İskender Paşa'nın hudutlardaki tecavüzlere karşılık verdiğine dair Rumeli Valisi Mehmed Paşa'nın mektubu.[817]
11) 918/1512 tarihli Divriği Beyi Mamay'ın Alaüddevle Bey'e verdiği bilgileri içeren mektup; Erdebil oğlu ve Mehmed İstaclu oğlunun evlatları ile Şehzâde Şehinşah ulağının Divriği'den geçerken yakalandığı, Haleb Meliğine gönderdiği mektuplarının İstanbul'a gönderileceğini ihtiva eden mektup.[818]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

12) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın, Teke livasında başkaldıran Erdebil'e karşı yapılan mücadele ve alınması gereken tedbirleri Divan-ı Hümayuna arz ettiği mektup.[819]
13) 920/1515 tarihli Trabzon Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından yazılan mektup; Ordu Kemah'tan çekildikten sonra Nurali'nin Harput'tan gelerek Murad suyunu geçtiğinin ve yapılan muharebede Nurali kuvvetlerinin mağlup olduğunun bildirildiği mektup.[820]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

14) 927/1521 tarihli Sakız beyinden rikab-ı hümayuna gelen mektubun tercümesi.[821]

[815] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1. Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-74. (Aynı belge bu kaynak içerisinde de bulunmaktadır).
[816] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[817] BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.
[818] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.
[819] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.
[820] BOA. TSMA.E. 6316/1. 756-41.
[821] BOA. TSMA.E. 5887/1. 750-66. Aynı zamanda başka bir kaynakta daha aynı belgeden bahsedilmiştir fakat tarih olarak Miladi 1522? olarak geçirilmiştir. Kaynak için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", Türk Tarih Belgeleri, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 140-141.

15) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa'nın Foça kadısı ile Samapor dizdarına gönderdiği mektup; Akçaoğlu Ali'ye Belgrad seferinde gösterdiği yararlılıktan dolayı mahlul bir hisar eri gediğinin verilmesine dair mektup.[822]
16) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ayas Paşa'dan padişahın hocasına gönderilen mektup. İhaneti meydana çıkan Yeniçeri Ağası Ferhad Ağa'nın Dubrovnik'e yakın bir yerde kardeşleri ve akrabaları bulunup hükümet işlerine müdahalede bulunduklarından devlet hizmetine alınmasının mahzurlu olduğu, keyfiyetin padişaha arz edilmesine ilişkin mektup.[823]
17) 1533-1534? tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[824]
18) 942-943/1536 tarihli Mustafa imzalı (belki Vezir Mustafa Paşa) mektup.[825]
19) 943/1536 tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna yazılan mektup.[826]
20) 952-953/1546 tarihli İbrahim Reis tarafından Venedik Beylerine mektup.[827]
21) 953/1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[828]
22) 1548 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral I. Zygmunt August'a mektup.[829]
23) 1549 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral Zygmunt August'a mektup 1.[830]
24) 1549 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral Zygmunt August'a mektup 2.[831]
25) 1550 tarihli Mustafa Çavuş'tan Kral Zygmunt August'a mektup.[832]

[822] BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.
[823] BOA. TSMA.E. 3164/1. 576-45. 1.1.
[824] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri,* c. 1, S. 2 (1964), s. 163-164.
[825] a.g.m., s. 164-165.
[826] a.g.m., s. 157-158.
[827] a.g.m., s. 172-173.
[828] a.g.m., s. 172.
[829] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.143.
[830] a.g.e., s.148-149.
[831] a.g.e., s.156-157.
[832] a.g.e., s. 167-168.

26) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'na mektup; Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in tesliminin gecikmesi halinde padişahın İran'a sefer yapacağının bildirilmesine ilişkin mektup.[833]
27) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey tarafından ahır kethüdasına yazılan mektup; Saraç Hüseyin ile gönderilen 15 bin akçe ile ahırın tamirinin ve davarların samanlarının tedarik edilmesinin bildirildiği mektup.[834]
28) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği mektup; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebine ilişkin mektup.[835]

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

29) 992/1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender subaşısına ve emir-i alem İbrahim Çelebi'ye mektubu; Duceyl'e bağlı Beled reayasının zimmetlerinde kalan paranın tahsil ve hazineye teslim edilmesi emrini havi mektup.[836]

II. Beylerbeyi Arzları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 884/1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın İskenderiye (İşkodra)'nın fethinden sonra verdiği bilgileri içeren arz.[837]
2) 886/1481 tarihli Venedik'e gönderilen casusun, İspanya'da Katalan Beyi ile Polia kralı arasındaki münasebetlere dair getirdiği haberleri muhtevi Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından verilen bilgileri içeren arz.[838]

[833] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.
[834] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.
[835] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.3.
[836] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.
[837] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.
[838] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.

3) 886/1481 tarihli Kemal Paşa'nın (ibn-i Kemal'in büyük babası) uhdesine vezaret tevcihinden duyduğu memnuniyeti havi arz.[839]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

4) 892/1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın padişaha arzı; Budin'e casus olarak gönderilen Murat'ın Budin'den döndüğünü bildirdiği arzı.[840]
5) 905/1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzı; varid olan hükm-i hümâyûn gereği Ahmed Paşa oğlu ve Ayas'ın kadı huzuruna celbi ile metrukatın deftere kaydedilip tespit işi sonrası hepsinin birlikte gönderileceği hakkında arzın.[841]
6) 905/1499 tarihli Zülkadiroğlu Şahruh'un arzı.[842]
7) 917/1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzı.[843]
8) 918/1512 tarihli devlet ricalinden biri tarafından bir tavsiye olarak padişaha takdim edilen arz; Mısır Memluklerine karşı yapılan sefer esnasında Mısır'a gelen bir zata (muhtemelen Hersekzâde Ahmed Paşa) isyankar vaziyet alması üzerine onu itaate getirmek için istenilen talebe ilişkin arz.[844]
9) 918/1512 tarihli Zülkadiroğlu Alaüddevle'nin arzı.[845]
10) 918/1512 tarihli Trabzon valisi tarafından divana yazılan arz; Şehzâde Süleyman'a Sultanönü, Giresun, Kürtün veya Şiryan sancaklarından birinin tevcih edilmesi ferman buyrulmuş ise de bu sancakların uygun olmadığının, Karahisar veya Kefe sancaklarından birinin verilmesinin daha uygun olacağının ifade edildiği arz.[846]
11) 918/1512 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed'in harekatının takip edildiğinin Mehmed Paşa tarafından arzı.[847]
12) 918/1512 tarihli Haydar Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri muhtevi arz; Fenayi ve Dellak İbrahim demekle maruf ve bunun gibi kişilerin şehzâdeyi

[839] BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.
[840] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.
[841] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.
[842] BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.
[843] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.
[844] BOA. TSMA.E. 9224/1. 886-5. 1.1.
[845] BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.
[846] BOA. TSMA.E. 5970/1. 752-18.
[847] BOA. TSMA.E. 6532/1. 758-32.

(Şehinşah) yoldan çıkardıkları, yakında Kızılbaşlarla ittifak edeceği, önüne geçilmezse Karaman eyaletinin elden çıkacağına dair bilgileri içeren arz.[848]

13) 918/1512 tarihli Hersekzâde Ahmed'in arzın; Üngürüs (Macar) kralının bir elçisini Fransa kralına gönderdiği, Fransa kralının kızını oğluna isteyeceği ve Fransa kralının bu elçi ile Cem'i dahi göndereceğini işittiği hakkındaki arz.[849]
14) 918/1512 tarihli Ferhad Paşa'nın Şehzâde (sonraları Yavuz Sultân) Selim'e yazdığı arz; çıkan isyan dolayısıyla yanına gelemeyeceğini, halkın kendisini ve askerini dört gözle beklediğini ifade ettiği arz.[850]
15) 918/1512 tarihli Kırım Hanı Mengli Giray imzalı II. Bâyezid'e gönderilen arz. Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in durumu hakkında.[851]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

16) 918/1513 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed hakkında bilgi almak üzere onun yanına casus olarak gönderilen Çavuş Hoca'nın verdiği malumatın Hersekzâde Ahmed tarafından Yavuz Sultan Selim'in hocası Ali Efendi'ye bildirildiği arz.[852]
17) 918/1513 tarihli Hemdem Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arz.[853]
18) 918/1513 tarihli Durali imzasıyla Yavuz Sultan Selim'e gönderilen tahrirat.[854]
19) 922/1516 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından rikab-ı hümayuna yazılan arz; Mısır sultanının Mısır'dan çıktığı haberinin doğru olmadığının, eğer Karahan Diyarbekir'deki askeri basarsa Mısır sultanı tarafından kendilerinin de Zülkadriye'yi zapt etmelerinin emrolunduğu, Hizan ve Bitlis beylerinin bir miktar asker istediği, yoksa memleketlerinin harap olma tehlikesi bulunduğunun bildirildiği arz.[855]
20) 926/1520 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzı; Niğbolu sancağında İsmerdşeyh köyünde tımara mutasarrıf iken mazul olan Ali b. Ahmed'in daha

[848] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.
[849] BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.
[850] BOA. TSMA.E. 8312/1. 858-68. 1.1.
[851] BOA. TSMA.E. 6382/2. 756-111. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [496].
[852] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.
[853] BOA. TSMA.E. 7055/11. 812-10. 2.1.
[854] BOA. TSMA.E. 7062/1. 812-17. 1.1.
[855] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.

sonra yaptığı hizmetlere karşılık olarak kendisine Vidin'de mahlul bir tımarın tevcih edilmesinin bildirildiği arz.[856]

21) 926/1520 tarihli Ahmed (Muhtemelen Hersekzâde) Paşa'nın arzı; Yavuz'un şehzâdeliği zamanında kardeşi Sultan Ahmed'in Kefe'ye vardığında kendisinin de Bolu'ya varmasının şahsına karşı bir niyeti ifade etmeyip zamanın icabına göre alınmış bir karar olduğundan kendisinin suçlu tutulmayıp, affedilmesi ricasına ilişkin arz.[857]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

22) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Çemişgezek Hakimi Pir Hasan Bey'in Şah (İsmail Sofi) ile bi'l-vasıta temas ve münasebetinde bulunduğu ve Osmanlı Devleti'ne ihanette bulunulduğu, Pir Hasan Bey'in yakınları tarafından haber verildiğine dair arzı.[858]

23) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Hizan Hakimi Davud Bey'in araştırma için İran'a gönderdiği kethüdası Mehmed'in Şah hakkında verdiği malumata ilişkin bilgileri içeren arz.[859]

24) 935/1529 tarihli Konya Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; kadı ve kendi adamlarının isyan eden Taşili ahalisinin arasına girerek sükuneti sağladıklarına dair verdiği bilgileri içeren arz.[860]

25) 957/1551 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Bey'in arzı; Alman İmparatoru V. Şarl ile kardeşi Ferdinand'ın, Nemçe hudud beyleri ve bilhassa Petro Bey ile anlaşarak Osmanlı Devleti'ne ait kalelere hücum yapmak için hazırlık içinde olduklarına dair arzı.[861]

26) 1552 tarihli Buda Beylerbeyisi Ali Paşa'dan muhtemelen Veziriazam Hadım Süleyman Paşa'ya giden arz.[862]

[856] BOA. TSMA.E. 6438/1. 757-45.
[857] BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.
[858] BOA. TSMA.E. 8283/2. 858-36. 1.1.
[859] BOA. TSMA.E. 6627/1. 759-46. 2.1.
[860] BOA. TSMA.E. 10160/237. 969-30. 1.1.
[861] BOA. TSMA.E. 9208/1. 885-61. 2.1.
[862] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s. 191-193.

27) 959/1552 tarihli Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın Segedin'in Avusturya kuvvetleri tarafından muhasarası üzerine yapılan taarruz ve kazanılan zafere dair arzı.[863]
28) 962/1555 tarihli Bedon Valisi Lala Hüseyin Paşa'nın görevine başladığı, Bedon'un ve hududların muhafazası için gerekli barutun Belgrad'a geldiğinin padişaha arzı.[864]
29) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 1; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkında yazılan arz.[865]
30) 966/1559 tarihli Kanuni Sultan Süleyman'ın bazı suallerine Veziriazam Rüstem Paşa'nın cevaben verdiği arz.[866]
31) 967/1559 tarihli Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa tarafından padişaha bildirilen arz; İran'a kaçan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in gizlice öldürülmesi için paralı fedailer tutulduğunun bildirildiği arz.[867]
32) 967/1560 tarihli Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in durumu hakkında, Kanuni Sultan Süleyman'ın sorduğu bazı sorulara veziriazamın verdiği cevaplar ve alınacak tedbirlere ilişkin arz.[868]
33) 967/1560 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'dan padişaha gönderilen arz.[869]
34) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın arzı.[870]
35) 973/1566 tarihli Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın arzın; Padişahın İskit Kalesi'ne hareket edeceği haberini aldığı, halbuki kalenin sancakbeylerinin muhasarasıyla da düşürülebileceği, buna karşılık Eğri Kalesi'nin fethi, diğer kalelerin de düşmesi sonucunu doğuracağına dair yazılan arz.[871]

[863] BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.1.
[864] BOA. TSMA.E. 6054/1. 753-34. 1.1.
[865] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.1.
[866] BOA. TSMA.E. 8782/1. 877-84. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 718-719.
[867] BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.
[868] BOA. TSMA.E. 3525/1. 642-24. 1.1. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 720-721.
[869] BOA. TSMA.E. 3238/1. 583-20. 2.1.
[870] BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.
[871] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.

36) 974/1566 tarihli Edirne'den gelen çavuşa ulufe verilmesi irade buyrulmuş ise de fitnelerin başı Miralem'in adamı olan bu adama bir tımar verilmesinin daha münasip olacağını ihtiva eden arz.[872]
37) 974/1566 tarihli Erzurum Valisi Kasım b. Abdüssamed'in arzı; İran ve şahın ahvalini araştıran eden casuslardan Mirk ile Bayburd Beyi Faik Bey'in takririnin gönderildiğine dair verdiği bilgilere dair arz.[873]
38) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; Paşa sancağına bağlı Köprülü nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Kasım sipahinin yerine tımarının oğlu Musa'ya verilmesi ricasına ilişkin arz.[874]
39) 974/1566 tarihli Mahmud Paşa'nın tahriratı; Budaközü ve Keskin nahiyelerinden çıkan Kızılbaş'ın Artukabad'a konduğu, Sivas beylerbeyinin Sivas'a geldiği, Kızılbaş'ın şarka doğru çekildiği ve sair hususlar hakkındaki arz.[875]
40) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın arzı; İran'dan iltica eden Kirman Sancakbeyi Seyyid Nasıroğlu Seyyid Mehmed'in iltica sebepleri ve bölge hakkında verdiği bilgilere ilişkin vesika.[876]
41) 974/1566 tarihli Bağdad Beylerbeyi Üveys Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; isyan eden Rumahiye kabile şeyhi Arar'a karşı gönderilen Rumahiye Sancakbeyi Osman Bey'in Arar'ın adamlarını dağıtması üzerine Arar'ın Cezayir'e kaçtığı, ancak tekrar dönerek fesada devam etmesi üzerine Bağdad valisinin memur ettiği Kılıç Bey'in çıkan fesadı bertaraf ettiğine dair yazılan arz.[877]
42) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Hüsrev Paşa tarafından padişaha arzı; hasta olan Ergani Sancakbeyi Halid oğlu Veled Bey'in yerine Diyarbekir Vilayeti Tımarlar Kethüdası Kasım'ın tayin olunmasının talebine ilişkin yazılan arz.[878]
43) 974/1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey tarafından yazılan arz; Bayburd tarafındaki sipahilerden bazılarının reayaya zulmettiklerinden dolayı sürülmeleri için gelen emirden haberdar olduğunun, kendisinin orada bulunduğu müddetçe

[872] BOA. TSMA.E. 2496/1. 533-13.
[873] BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.1.
[874] BOA. TSMA.E. 6629/1. 759-49. 2.1.
[875] BOA. TSMA.E. 6369/1. 756-97. 1.1.
[876] BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.1.
[877] BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.1.
[878] BOA. TSMA.E. 7691/1. 851-54. 1.1.

kanunsuz bir harekete meydan vermeyeceğinin ve böylece karşı taraftakilerin de celbine çalışılacağının bildirildiği arz.[879]

44) 974/1566 tarihli Mısır Valisi Semiz Ali Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Mısır'da baş gösteren Taun hastalığı yüzünden vergilerin tahsilinde güçlük çekilmesi sebebiyle gönderilmesinin geciktiği, devlet malına el uzatmak adetleri olan bazı ileri gelenlerin tezvirata başladıkları, Cidde Beylerbeyi Murad Bey hakkında yapılan şikayetler ve sair hususlara dair yazılan arz.[880]

45) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği arz; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebine ilişkin arz.[881]

46) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi İskender Paşa'nın sadarete arzın; İran Şâhı'nın Sultan Bâyezid'in adamlarını öldürüp kendisine hakaret ettiği İran Şâh'ı ve beylerinden gelen mektupların hakaret dolu olduğu ne lazımsa yapılması gerektiğini bildiren vesika.[882]

47) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Deli Hüsrev Paşa'nın İran şahının Tebriz'den Evcan yaylasına gittiğini Horasan'daki Kör Emirin şahın yanına geldiği diğer serhat beylerinin yerlerinde kaldığını ve alınacak haberlerin bildirildiği arz.[883]

48) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey imzasıyla arz; Karadan ve denizden asker çıkarılarak Petrevaradin istikametinde pusu kurulup düşmanın bozguna uğratıldığını bildirerek bu hususta kahramanlık gösteren Bali beyin taltif edilmesi talebine dair arz.[884]

49) 974/1566 tarihli İstolni Belgrad Beyi Bali Paşazâde Derviş'in sadarete arzı; Selefi Ahmed Bey zamanında kale muhafazasında bulunan askerin mühim bir kısmı Hatvan ve Sunda kalelerine nakledildiği, elde kalan askerlerle kalenin

[879] BOA. TSMA.E. 8171/1. 857-23. 2.1.
[880] BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.1.
[881] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.1.
[882] BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.1.
[883] BOA. TSMA.E. 7115/1. 813-31. 2.1.
[884] BOA. TSMA.E. 7184/1. 814-39. 1.1.

muhafazasının mümkün olmadığından adı geçen kalelere nakledilen askerlerin iadesi talebini havi vesika.[885]

50) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa'nın padişaha arzı; Ağrıboz ve Avlonya sancaklarında tımara mutasarrıf Rodos muharebesinde şehit olan Mahmud, Mehmed ve İbrahim'in mahlul kalan tımarlarının oğullarına verilmesi talebine ilişkin arz.[886]

Sultan II. Selim Dönemi (1566-1574)

51) 974/1567 tarihli Macaristan'daki kaleler, kral Ferdinand ve İspanya kralı Karlo hakkında bir esirden alınan bilgilerden oluşan ve Budin beylerbeyi tarafından gönderilen takrir. [887]

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

52) 982/1575 tarihli Mısır Valisi Hadım Mesih Paşa'nın 1.000 kantar kurşunun İstanbul'a gönderildiğini bildirdiği arz.[888]

III. Sancakbeyi Mektupları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 868/1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[889]
2) 875/1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[890]

[885] BOA. TSMA.E. 8572/1. 873-9. 2.1.
[886] BOA. TSMA.E. 6423/1-3. 757-30. 6.5.
[887] BOA. TSMA.E. 1142/1. 427-35. 2.1.
[888] BOA. TSMA.E. 6416/1. 757-23. 1.1.
[889] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-1332, lev. xxxiii.
[890] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

3) 886/1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın Divan-ı Hümayuna mektubu; Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağıyla ilgili mektup.[891]
4) 1482 tarihli Veliyüddin Ahmed Paşa'nın II. Bâyezid'e mektubu. (1482, eylülün başı)[892]
5) 889/1484 tarihli Şehzâde Ahmed'in babası İkinci Bâyezid'e gönderdiği mektubunda kalınması istenilen yerde daha fazla kalamayacağını arz ettiği mektup.[893]
6) 890/1486 tarihli Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in veziriazama mektubu; askerin mağlubiyet haberinin alındığı ve bu mağlubiyetten Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa, Mehmed Paşa, Sinan Bey ve Veliyüddin oğlunun sağ salim kurtuldukları hakkındaki mektup.[894]
7) 912/1507 tarihli Sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektup.[895]
8) 915/1510 tarihli Şehzâde Korkut'un Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya mektubu.[896]
9) 915/1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubu.[897]
10) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1.[898]

[891] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.
[892] Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152.
[893] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.
[894] BOA. TSMA.E. 3288/1. 592-6. 1.1.
[895] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.
[896] BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 206-208.
[897] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.
[898] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.

11) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2.[899]
12) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 3.[900]
13) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 4.[901]
14) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 5.[902]
15) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 6.[903]
16) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 7.[904]
17) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 8.[905]
18) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 9.[906]

[899] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.
[900] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3.
[901] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.
[902] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6.
[903] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7.
[904] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [491].
[905] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.
[906] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [492].

19) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 10.[907]
20) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 11.[908]
21) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 12.[909]
22) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 13.[910]
23) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 14.[911]
24) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde Süleyman'ın divandaki paşalara mektubu.[912]
25) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya mektubu; yılda 400.000 akçe olan Borlu saliyanesinin üç aylığı 100.000 akçenin memur ettiği adamlara teslim ederek gönderilmesi hakkındaki mektup.[913]
26) 918/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektup.[914]
27) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in; Babasına karşı isyan eden kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz

[907] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.
[908] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12.
[909] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13.
[910] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.
[911] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.
[912] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[913] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[914] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.

Sultan) Selim'in üzerine gitmesine müsaade edilmediği, İstanbul'a gelmesine izin verilmesi hususlarında sadrazama mektubu.[915]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

28) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un, oğlunun hayatı teminat altına alınırsa göndereceğini kardeşi Şehzâde Ahmed'e bildirdiği mektup.[916]
29) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine mektupları 2; Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair mektuptur.[917]
30) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 1.[918]
31) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 2.[919]
32) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 3.[920]

[915] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.
[916] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221-222.
[917] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 215-216.
[918] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 211-212.
[919] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.
[920] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 213-214.

33) 918/1513 tarihli Şehzâde Korkut'un kardeşi Yavuz Sultan Selim'e mektubu. Cülusunu müjdeleyen fermanını sevinçle aldığı, kendisinin layık olduğu hizmette istihdamı hakkındaki mektup.[921]
34) 919/1513 tarihli saltanat makamına geçen Selim'den kardeşi Korkut'a mektup.[922]
35) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki mektup.[923]
36) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki mektup.[924]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

37) 949/1542 tarihli Silistre Sancakbeyi Osman Şah'tan Adam Sieniawski'ye giden mektup.[925]
38) 949/1542 tarihli Silistre Sancakbeyi Osman Şah'tan Kral Zygmunt'a gönderilen mektup.[926]
39) 1548 tarihli Osmanlı elçisi Yusuf tarafından Kral I. Zygmunt'a yazılan mektup.[927]
40) 1550 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Kral Zygmunt August'a mektubu.[928]

[921] BOA. TSMA.E. 5882/3. 750-60. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 223-225.
[922] BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [494].
[923] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.
[924] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.
[925] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.101.
[926] a.g.e., s.105.
[927] a.g.e., s.140-141.
[928] a.g.e., s.169-170.

41) 1551 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Podolya Voyvodası Jan Mielecki, Lublin Voyvodası Andrzej Teczynski ve Belz Voyvodası Mikolaj Sieniawski'ye giden mektup.[929]
42) 974/1566 tarihli Hersek'de İmocik(?) Kalesi Dizdarlığı'na tayin edilen Abdi'nin tevcih muamelesinin tamamlanması ricasıyla Bosna Sancakbeyi Yusuf'un mektubu.[930]
43) 974/1566 tarihli Kırili sancağında tımara mutasarrıf Ağa adlı sipahi Rodos seferinden dönüşünde vefat ettiğinden mahlul tımarının yetim kalan oğulları Ali ve İskender'e tevcih buyurulması ricasıyla Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubu.[931]

IV. Sancakbeyi Arzları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 855/1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzı; meşhur İskender Bey'in memleketinde tımar verilmesini talep ettiği daha az gelirli tımar verildiğinden evvelce Yuvanoğlunun mekanı olup oğlu İskender Bey tarafından da talep edilen İşkodra'ya bağlı Musa nahiyesi zeametinin kendisine tevcih olunması talebine ilişkin arz.[932]

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

2) 877/1472 tarihli fermana Sancakbeyi Hamza'nın cevabi arzı.[933]
3) 886/1481 tarihli Bosna Sancakbeyi Davud Paşa'nın arzı; Todor Harko Kandil nam Hıristiyanların emir mucibince tutulup gönderildiği, Bohali'nin Venedik idaresinde bulunan İnebahtı'da olduğu anlaşıldığından gönderilemediğine dair arzın.[934]

---

[929] a.g.e., s.179.
[930] BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.1.
[931] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.
[932] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.
[933] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.
[934] BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.

4) 886/1481 tarihli Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına arzı; şişmanlığa karşı kullandığı bazı ilaçları müskirat olarak aksettirenlerin cezalandırılması ve ellerini öpmek için İstanbul'a gelmesine müsaade buyrulması talebine ilişkin arz.[935]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

5) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı arz.[936]
6) 917/1512 tarihli Havası mutedil olan Bergama'nın kendisine verilmesi hususunda Şehzâde Korkut'un arzı.[937]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

7) 918/1512 tarihli Mısır'dan dönen Şehzâde Korkut'un oradaki ahvali hakkındaki arzı.[938]
8) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına arzı; Trabzon vilayetinin asayişine ve muhafazasına itina ettiği, Şah tarafından gelen haberlere göre İstanbul'dan Şah'a giden elçilerin avdet ettikleri, Şah'ın elçiler gönderdiği, Ercincan ve Kemah'ı Mahmud Bey'e, Tercan'ı Şeyh Ali Bey'e verdiği ve diğer bazı tevcihat ile ilgili verdiği bilgileri içeren arz.[939]
9) 926/1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arz; Vefat eden Hersek sancağı İmoçka kalesi mustahfızı Yusuf oğlu Süleyman'ın tasarrufunda bulunan Lonik köyündeki tımar hissesinin oğlu Mustafa'ya verilmesinin bildirildiği arz.[940]

---

[935] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.
[936] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.15.
[937] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209-210.
[938] BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 217-220.
[939] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.
[940] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

10) 928/1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arzı; Hersek sancağının Zagorye nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Ali sipahiden münhal kalan tımarı Mustafa Paşa'nın adamlarından Ali'ye verilmesi hakkındaki arz.[941]
11) 938/1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arz; Mısır harbinde vefat eden sipahi Timurhan'ın mutasarrıf olduğu Tırhala sancağındaki tımarın oğlu Mehmed'e tevcih edilmesinin istendiğine dair arz.[942]
12) 950/1544 tarihli Yahya Paşazâde Bali Bey'in oğlu, Estolni Belgrad Sancakbeyi Derviş Bey'in padişaha arzı; Asi kalelere yapılan baskınlara Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mani olduğu ve bu hususta nasıl hareket edileceğinin emir buyrulması talebine ilişkin arz.[943]
13) 955/1549 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın Belgrad Sancakbeyi Bali Beyzâde Derviş Bey tarafından şikayet edildiği arz.[944]
14) 974/1566 tarihli Venediklilerin Akdeniz'de, Kulaksız Ahmed, Sinan gibi korsanların gemilerini basarak yağma ettiğine, Bosna Sancakbeyi Mihaloğlu'nun köylerini, Mora Beyinin de Anepoli kalesini basıp yağma ettiğine dair şikayette bulundukları ve bunlara engel olunmasını istediklerini bildiren arz.[945]
15) 974/1566 tarihli Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazâde Mehmed Paşa'nın Macaristan kralının ahvali ile ilgili elde ettiği bazı haberleri padişaha bildirdiği arzı.[946]
16) 974/1566 tarihli vefat eden Ali isimli sipahinin Yanya sancağında Ragoz nahiyesindeki tımarının oğlu Mustafa'ya tevcihini talep eden Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzı.[947]
17) 974/1566 tarihli Solnok Sancakbeyi Hasan Bey'in arzı; Kral Ferdinand'ın üç aydan beri Lenç kalesinde bulunduğu, yerine bir Hersekli vekil tayin ettiği, etraftaki beylerle istişare ederek sefere karar verdiğini bildirdiği arz.[948]

[941] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.
[942] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.
[943] BOA. TSMA.E. 6394/1. 757-1. 2.1.
[944] BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.
[945] BOA. TSMA.E. 5934/1. 751-29. 1.1.
[946] BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.
[947] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.
[948] BOA. TSMA.E. 4893/1. 704-49. 2.1.

18) 974/1566 tarihli Bağdad vilayetinde kendisine Hılle sancağı tevcih edilen Mısırlı Elvend Bey'in seferdeki hizmetlerine karşılık sekbanlık vazifesinin de kendisine ihsan buyurulmasını padişaha arzı.[949]
19) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 1; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[950]
20) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 2; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[951]
21) 974/1566 tarihli Hüsrev ve Bali beyler tarafından gönderilip, kapıcıların hapsinde olan Hıristiyanların ifadelerinin padişaha arzı.[952]
22) 974/1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arz; Hacı Şeyh Bey'in yardımına gönderilen Derteng ve Mendelicin Beyi Osman Bey kuvvetleriyle Baban'da İran sergerdesi Mir Hüseyin'in askerleri arasında yapılan savaşta İranlıların bozguna uğratıldığının bildirildiği arz.[953]
23) 974/1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arz; İspanya beyinin Şarlken'in askeri yardımı ile büyük bir donanma tedarik ederek İnebahtı, Mora ve Rumeli'ye saldırmak niyetinde olduğu Korfuz (Korfu) beyinden gelen mektupta belirtildiğine dair yazılan arz.[954]

[949] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.
[950] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.
[951] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.2.
[952] BOA. TSMA.E. 6168/1. 754-83. 1.1.
[953] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.
[954] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

24) 990/1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Boğdan voyvodasının katli, Dimitraş'ın Leh taraftarı olduğu ve ahalinin Dimitraş safından döndürülmeye çalışıldığına dair yazılan arz.[955]

Sultan III. Mehmed Dönemi (1595-1603)

25) 1008/1599 tarihli muhtemelen Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzı; Vidin'de Seferlik Kalesi kethüdası Nusret vefat ettiğinden yetimleri İlyas ve Hızır'a, Mehmed'in kasr-ı yedi ile mahlul kalan tımarının tevcih buyurulması talebine ilişkin vesikadır.[956]

[955] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.
[956] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.

EK 2: Belge Transkripsiyonları

V. Beylerbeyi Mektupları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 842/1439 tarihli Balaban Paşa'nın mektubu.[957]

Oldur kim

Şimdiki hâlde iftihârü'l-meşâyih kutb-ı zamân Seydi Hasan tâbe serah bu dâr-ı fenadan ol dâr-ı bekâya rihlet kılmış. Dârende-i mektûb [?]-meşâyih kıdvetü'l-zühhâd ve'l-müttekin Halef oğlu Abdulhannan dâme tevfikihi kuzât-ı a'yân ve meşâyih ve fukarâ ve hulefa ve müridân ve bî-cem'ihim ittifakla atasının seccadesine geçirip cem'isi maslahat görmüşler öyle olsa Sultânü'l-İslâm ve Müslimîn halledallâhu sultânuhu ve livâ-i [?] mâzînin ahkamların dahî mezkûr Abdulhannan getirüp arz etdi sem'an ve ta'aten diyüp biz dahî maslahat görüp yine atasının evkâfını ve zâviyesini mukarrer ve müfavvaz kıldık ta ba'de'l-yevm ber-karar-ı sâbık babasının zâviyesinde şeyh ve mütevelli olup cadde-i sebilde oturup gelene gidene küşâde-rû[y]la hizmet ede hiç âferide bi-vechin mine'l-vücûh ânın evkâfına atası yediği gibi mâni' olmayalar tağyir ve tebdîl etmeyeler bâ min cemî'i'l-vücûh fâri'ü'l-bâl ve müreffehü'l-hâl olup Padişah-ı İslâm Hazretleri'nin devâm-ı devletinin du'âsına leylen ve nehâren sırran ve alâniyeten mülâzemet kılıp meşgûl ola. Ulemâ ve fukarâ ve meşâyih sâyir cemâ'at-ı evkâf müşarü'n-ileyh-i şeyh ve kâimmakâm bilüp î'zâzına ve ihtirâmına meşgûl olalar doğrulukla evkâflarının bî müzâyaka ve bî münâza'a atası tasarruf ettiği gibi vireler gadr etmeyeler mektûbı mutâla'a kılanlar i'timâd kılıp tahkîk bileler ve hurrire fi evâil-i min şehri'l-mu'azzam zi'l-hicce li-sene isnâ ve erba'in ve semâne mi'e hicriyye.

[Balaban Paşa'ya ait pençe]

[957] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

2) 857/1453 tarihli Şahin Paşa'nın mektubu.[958]

Pençe: el-Hâc Şahin b. Abdullah

Mazmûn-ı mektûb oldurkim Ayo Pavlo manastırının Longozda kışla yerleri varmış Kriyaric ve Sarti adlı yerlerdir hem ellerinde Padişahü'l-İslâm ve Müslimîn azze nasruhû Hazretleri'nin hükm-i hümâyûnları vardır hem bizden ilerü gelen beylerün bitileri varmış getirüp arz etdiler biz dahî müsellem dutup ellerine bu hüccet virdüm ki her yıl davarları kışlaya mezkûrlar dahî her yıl ne virügeldilerse girü adet üzerine vireler ve hem hiç âferîde kâ'inen men kân mâni' ve mu'ârız olmaya. Bu bâbda biti mütâla'â kılanlar tahkîk bilüp i'timâd kılalar. Tahriren fî evâhir-i min şehri Şevvâli'l-mu'azzâm sene-i seb'a ve hamsin ve semâne mi'e.

[958] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

3) 904/1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[959]

Hüve'l-hayyü'l-muğni

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı kâlem ve mûcib-i tasdîr-i hitâb-ı rakâm oldur ki el-hâletü hâzihî Dergâh-ı mu'allâdan hükm-i hümâyûn vârid olub mazmûn-ı dürer-bârında bundan öndin Radoviye nâm kâfir Dergâh-ı mu'allâm'a gelüp Dubrovnik içinde Dubrovnik kâfirleri Radovi'yi Doşça nâm karındaşı katl ettiler deyû arz edüp ve ol husûs içün sen ki sancakbeyisin sâna hükm-i şerîf ile kul isâl olunmuş idi ol cânib ile söyleşüp muktezâ-yı şer' ne ise icra edesin denilmiş idi hâliyâ Dubrovnik elçileri Dergâh-ı mu'allâm'a gelüp bu kaziyye vâki' olalı yirmi sekiz yıldır gâh ve begâh gelüb ve berâtlı[?] içindür deyû arz eylediler öyle olsa buyurdum ki teftîş edüp göresin vâkıa bu kaziyye vâki' olalı yirmi yıldan ziyâde ise dinlemeyesiz ve bu husûs içün giden nizâ' etmek isterlerse men' idüp ittirmeyesiz ve ba'de'n-nazar bu hükm-i şerîfi mezkûrların ellerinde ibkâ idesiz şöyle bilesiz deyû emr olunmuş öyle olsa me'mur-ı emr-i âlî mûcibince teftîşe şurû' olunup ve Dubrovnik kibarlarından Perko Lokar Dik nâm adamları ra'iyyetleri Radivi oğlu Vuki'nin ve husemâlarından Kinez Raloviç […] olup mezkûr maktûl Radovi katl olalı kaç yıldır mezkûr asabelerinden ber mûcib-i hükm-i pâdişâhî teftîş olıcak mezkûrlar/mezkûrsiz[?] müdde'îler bizüm hasmumuz Radovi'yi Doşçe[?] oğlu Paşa Yiğit Bey bu Hersek sancağı ol tasarruf olduğı zamânda katl olunupdur deyû cemâ'at-i kesire içinde ikrâr ve itiraf etdiler ol mucibince mezkûr Paşa Yiğit[?] oğlu bu Hersek sancağın ibtida tasarruf ederken merhûm Süleyman Paşa ki sene ihdâ ve semânin ve semâne mi'e yılında İnebahtı kalesi üzerine yürüyüş idüp alduğı ahyânen vech[?] bu takdîrce ol tarihten bu hîne değin yirmi üç yıldır ammâ mezkûr Perkolu Karavik Foça kadısı huzûrunda mezkûr maktûl Hamza Bey zamânında vâki' olduğuna Valiko[?] Bey ve Nalbedralo[?] ve nâm kâfirler şehadetleriyle isbat eylediler ve nakl-i şehadet dahî getürdiler bu takdîrce yirmi sekiz yıldan ziyâde olur ve padişâhımız eazallâhû emr-i hod bu kaziyye vâki' olalı yirmi yıldan ziyâde ise suveri münâsib ve tecdid-i nizâ' itmek isterse men' idüp itdirmeyesin deyû emr olunmuşdur çünki kendüzün ikrarıyla ve tarifiyle yirmi üç yıldan ziyâde idüği sâbit ve zâhir olduğu cihetden biz dahî hükm-i cihân mutâ'

[959] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.

üzere amel idüp hükm-i hümâyûn elümde ibkâ idüp ve bu vesika ber sebeb-i temessük tesbit olunup illerine virildi vakt-i hâcetde arz ideler tahrîren fî evâhir-i Muharremü'l-harâm sene erba'a ve tis'a mi'e.

[Pençe] el-hakîr Ahmed

4) 912/1507 tarihli Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed'e gelen mektup.[960]

Elvend Mirza'dan Sultân Ahmed hazretlerine gelen mektûbun mazmûnudur

Tahiyyât-ı muhabbet-simâd ve teslîmât-ı meveddet âyâd mübella' ve müheddâ olundukdan sonra inhâ olunan oldur ki Kızılbaş'ın ahvâlinden istifsâr olunmuş şimdiki hâlde Hüseyin Giyadan[?] ki hâkim-i fîrûz ve gûhver[?] ve adam gelüp şöyle haber getirdi ki Hüseyin Giyayla Kızılbaş ortasında hayli muhârebe ve mücâdele olunmuş Kızılbaş tâ'ifesinden cem'-i kesîr katl olmuş Hüseyin Giya'dan gelen arza dâşet mütâla'a nüvvab kâm-yâba gönderildi ki tefâsil-i ahvâle müttali' oluna yine ne haber olursa i'lâm olunur müterakkib ki evvâb-ı müra'selât meftûh-ı devlete ziyâde ıtnab-ı nerfed sa'âdet câvidânî bâd.

[960] BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1.

5) 914/1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[961]

Sebeb-i tasdîr-i kâlem ve mûcib-i tasdîr-i rakâm budur ki Hersek'te olan evlerimizin ve bahçemizin kirası içün Samako Bonik ve Yakane Gönelik nâm kimesneler kırk sekiz filori getirüp teslîm ettikleri ettikleri sebebden bu hüccet ketb olunup müşarünileyha ellerine vaz' olundı vakt-i hâcetde temessük oluna fî evâhir-i Muharremü'l-harâm sene erba' aşera ve tis'a mi'e.

Bi-yurd-ı Burusa

[Pençe] Hersekzâde Ahmed Paşa

[Mühür]

[961] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.

6) 916/1511 tarihli Haleb Valisi Hayır Bey'in Hadım Ali Paşa ve Hersekzâde Ahmed Paşa'ya verdiği bilgileri içeren mektup; Mısır hükümetine iltica eden Bağdatlı Barik Bey'in, kendisine yaylak ve kışlıklar verilmesine rağmen kaçtığı ve Şah İsmail'e, Şehzâde Şehişah'ın adamıyla gönderdiği mektubun elde edilip gönderildiğine dair yazılan mektup.[962]

Hüve'l-mu'iz

Risâlâtân-ı fe'r-rif'a fe's-sa'âde ve'l-ikbâl Ali Paşa hazretleri kâmurân

Na'lâ/ta'lâ[?] cenâb-ı emâret şâh-ı memleket destgâh-ı uhuvvet şi'âr-ı nısfet diyâr-ı ma'delet âsâr-ı â'lâ tebâreket devlet iktirân-ı İslâm medâr-ı mecâlit/mehâlit[?] şikâr vezir-i a'zâm-ı efham kâm-ı kânûnîn-i â'del refi'-i mikdâr-ı iftihârü'l-ümerâ fi'l-akdâr umdetü'l-nesâlidi'l-hükkâm fi'l-emsâr ihtiyâr-ı ecille li'l-havâkîn i'tisârü'l-mülük ve's-selâtîn müdebbir-i umûr-ı cumhûr bir re'yi's-sâyib mütemmim-i mehâmü'l-enâm bi'l-fikri's-sâkıb râkibü'd-devleti'l-âmire[?] azdul/uzdul[?] hilâfeti'l-bâhire edâmallâhu te'âlâ ikbâluhû ilâ yevmi'l-haşr ve'l-nîzân olup da'vât-ı muhabbet-simâd ve sunûf-ı teslîmât-ı mevedded-âyâd kemâl-i ihlâsla ve ayn-i ihtisâsdan fâ'iz ve lâyih ola kavâfil-i masâdır ve ecl-i ittihâd birle müttahif ve mühellâ kıldıktan inhâ-i sa'-i[?] memâlik ebrâr-ı felek ve nisâr-ı [...] oldur kim nüvvâb-ı âlâ hazret-i sultânî ariza Barmek Bey Bağdad'da diyâr-ı Şark'tan gelmişde[?] şeref-i [...] müşerref olundı envâ' i'zâz ve ihtirâmlar gösterüp iki sancakbeyliği ki Şiraz ve Maskad/Masyad[?] kalesidir inâyet etdi ve ri'âyetler gösterdi hattâ kala-i Haleb'den dahî re'yine[?] küllî mukarrer etmişdi ve dâimâ bu cânibe merâsim-i şerîfe gönderir idi Barmek Bey'i vasiyyet iderler idi ki inâyet-i murâkabet idesiz herkandedir istemeye yaylaya ve kışlaya bu mûcib dahî alâkât ri't-tâkâ ri'âyet hidemâtını takdîme[?] yetürür idik âhar Haleb havâlisinde Mercidabık adlı yaylak vâr idiydi bizim hassa yürütmez[?] idi ânı taleb etdi virdik ânda vardı yayladı andan dahî göğercinlik havalesine kışlarız deyû vardı andan dahî kaçup gitmiş çün fî ma'-ba'de[?] tarîka-i vedâd ve ittihâd-ı sülûk-ı ebedî ve südde-i refi'in Şernûbin aralarında uhuvvet ve muhabbet olduğu cemî' âleme vâzıhdı binâ'en alâ zâlik halka[?] i'lâm etdik siz dahî bilesiz [...] yüz/düz[?] eğmeyin nasib/basıp[?] düstûrsuz serâhat kaçup gitdi Şam ilin Rum [...] olduğu sebebden i'lâm olundı ve fi'l-vâki' pir olupdurur size yaramayan bize dahî yaramaz eyle kim Divriği nâ'ibi babasının Sofu mahzûle kasdın ve şehzâde-i âlemyân

[962] BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.

Şehinşâh Bey adamı [...] aralarında irsâl-i resûl olur imiş deyû dutdu bize i‘lâm etdi bu mûcib dahî Şehzâde-i Kamkâr Sultân Ahmed Bey’e bildirdik bu Sofu Bey bendeleriyle ki Dergâh-ı a‘lâ ve bârgâh-ı mu‘âllaya arz ide hizmetinize dahî mektûb ilen i‘lâm etmişdik şayet mutâla‘â-yı gurâba şehzâde-i müşârünileyh adamı arz etdi evvelâ garaz oldur kim mâbeynde ittihâd ve vedâd-ı mülük olduğu ecilden olan ahvâli hizmetinüze vâcibdi bildirmek devletlü Hüdâvendigâr’a dahî bu bâbda ariza-i mürsel olupdurur ânın arzı re’-yi münîrinîze menût durur devlet-i dârî ve sa‘âdet-i meserret-bâd Rabbi’l-ibâd [...].

el-muhlisü’l-fakîr Hayır Bey el-hakîr

[Sağ tarafta yatık olan kısım] el-hakîr hallede humullâhû te‘âlâ

7) 917/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in hareket ve tavırları hakkında Bursa muhafızı Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Hemdem Bey'e mektubu.[963]

Hüve

Karındaşım Hemdem Bey hazretleri kâm-yâb

Zâdallâhû eyyâme sa'âdetuhû ilâ yevmi'l-haşr-i ve'l-hessâb

Dualar ki ûd-ı ihlâsla tebahhur ve senâlar ki abîd-i ihtisâsla ta'tîr oluna kavâfil-i vedâd-birle müttahîf ve müheddâ kılındıkdan sonra inhâ-i muhibbâne budur ki bundan akdem bu muhibbiniz İslâmbolda iken işbu hâmil-i varaka-i mevedded Çavuş Hoca Bâlî bendenüz Sultân Ahmed canibine tecessüse gönderilmişti. Akşehir'e varup içlerine girüp çavuşluk hizmetine duhûl edüp ol zamândan berû içlerinde olurdu. Cümle ahbârdan birisi bu kim Ramazan oğlu haber gönderüp eğer Bulgar cânibine gelürseniz cemî' ağırlığunuz bırakup tenhâ gelmek gerekdir ki Bulgar Beyleriyle mu'avenet edüp Karaman beylerinin hıyânet idenlerini kılıçtan geçirüp mâ-bâkîsi itâ'at etdürüp arka yardım olamam demişler ve dahî Şam melik-i ümerâsına ve Halep melik-i ümerâsına adam gönderilmiş ki mu'avenet taleb edeler ammâ ol cânibe adam göndermekden garaz taşrada karâr idemeyecek olursa varup Şam cânibini penâh edine vâkı'â mezkûr çavuş bendenüz içlerinde iken Sultân Ahmed cümle tecemmülâtın ve eskâlin ayırup ve ulûfeciler başını ve garîpler ağasını baş diküp beş yüz mikdârı adam ve yirmi nefer çavuş koşup Amasya'ya göndermiş kendüsi tenhâ olup Ankara'nın üzerinde oturup on iki kere yüz bin akçe şehürlüye salgun salıp evvel salınan garîpleri[?] ve zikr olan akçeyi virmezsenüz şehri yıkup yakup harâb eylerin diyüp el'an şehrin üzerinde mütemekkindir deyû cevâb virdü. Şimdiye değin bu haberden sahîh haber gâlibâ gelmemişdir bu haber devletlü hüdâvendügâra dahî takrîr olunur ki hâbirdir şöylece mülâhaza oluna. Bâkî haber kendüden istifsâr oluna bâkî hemîşe ömr ü devlet der-mesned-i izzet müstedâm-bâd.

Mine'l-muhibb-i muhlis Ahmed el-fakîr

[963] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.

8) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa'nın mektubu.[964]

Hüve

Fahrü'l-emâcîd fâli[?] e'âlî Karesi Sancağı alay beği ve subaşıları ve çeribaşıları karundaşlarım zîde't-kadruhûm ve sipâhileri ve çavuşları ve yaya başları ve ehl-i berât olan erbâb-ı timâr şimdi ki hâlde şöyle ma'lûm ola kim sultân-ı selâtin-i zamân pâdişâhîmiz Sultân Ahmed Han e'azzallâhu ensâruhû hazretleri avâtıf-ı hüsrevânelerinden bu kullarına Anadolu beylerbeyiliğini sadaka ve inâyet buyurdular imdi gerekdür ki mektûbum sizlere vâsıl olıcak bir an ve bir lahza tevakkuf itmeyip âlât-ı harb ve esbâb-ı ceyşünüz ile fi'l-cümle müretteb ve mükemmel düşman yarağıyla nevbetlü nevbetsüz demeyüp ale't-ta'cîl gelüp Bursa'da bizümle mülakat idesiz ve berâtlarunuzu dahî bile getirüp tecdîd-i berât idesiz berâtların getürmeyenlerin timârları mahlûl olup âhâra virülür şöyle bileler ve mübârek Rebî'ü'l-âhîr ayınun beşinci gününe dek benümle mülakat olmayup emre itâ'at etmeyenler azîm ikâbâ müstehak olurlar kendüler kapuları önünde salb olunup evleri yağma olur şöyle bileler mektûbu muhakkak bilüp i'timâd kılalar gâfil olmayalar tahrîren fî evâhir-i şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene semâne aşera ve tis'a mi'e.

Bi-yurd-ı Bursa

[Pençe] Mehmed[?] b. Davud [...]

[964] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1. Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-74. (Aynı belge bu kaynak içerisinde de bulunmaktadır).

9) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubu.[965]

Hüve

Fahrü'l-emâcîd fâli[?] e'âlî Karesi Sancağı alay beği ve subaşıları ve çeribaşıları karundaşlarım zîde't-kadruhûm ve sipâhileri ve çavuşları ve yaya başları ve ehl-i berât olan erbâb-ı timâr şimdi ki hâlde şöyle ma'lûm ola kim sultân-ı selâtin-i zamân pâdişâhîmiz Sultân Ahmed Han e'azzallâhu ensâruhû hazretleri avâtıf-ı hüsrevânelerinden bu kullarına Anadolu beylerbeyiliğini sadaka ve inâyet buyurdular imdi gerekdür ki mektûbum sizlere vâsıl olıcak bir an ve bir lahza tevakkuf itmeyip âlât-ı harb ve esbâb-ı ceyşünüz ile fi'l-cümle müretteb ve mükemmel düşman yarağıyla nevbetlü nevbetsüz demeyüp ale't-ta'cîl gelüp Bursa'da bizümle mülakat idesiz ve berâtlarunuzu dahî bile getirüp tecdîd-i berât idesiz berâtların getürmeyenlerin timârları mahlûl olup âhâra virülür şöyle bileler ve mübârek Rebî'ü'l-âhîr ayınun beşinci gününe dek benümle mülakat olmayup emre itâ'at etmeyenler azîm ikâbâ müstehak olurlar kendüler kapuları önünde salb olunup evleri yağma olur şöyle bileler mektûbu muhakkak bilüp i'timâd kılalar gâfil olmayalar tahrîren fî evâhir-i şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene semâne aşera ve tis'a mi'e.

Bi-yurd-ı Bursa

[Pençe] Mehmed[?] b. Davud [...]

[965] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.

10) 918/1512 tarihli İskender Paşa'nın hudutlardaki tecavüzlere karşılık verdiğine dair Rumeli Valisi Mehmed Paşa'nın mektubu.[966]

Hüve

Hazret-i celâlet me'âb paşa-yı kâmurân

Lâ-zâle't şumûs-ı devletuhû ilâ ebedi'd-devrân

Tahiyyât-ı tayyibât-ı gâyât-ı şehr-i nesimât ve tesımât-ı vâfiyât-ı adedi kamârî[?] fevehât ki fart-ı hulûs ve şart-ı husûs-ı ittihâtdan sâdır olur ol cenâb-ı cüneyt me'âba ithâf ve ihdâ olundukdan sonra eğer bâb-ı lütuf meftûh tutulup bu muhibb-i muhlis tarafından ûbûr-ı ahvâl istifsâr olunursa elan bihamdilillâhi'l meliki'l-mennan yümn ü himmetinizle suhan-ı sıhhat [...] [münzevi] olup dîzâr-ı ferahiyyet ve asâr-ı keremşâhiresine ittisâf-ı gâyet kemâlde mülâhâza buyrula. Şeref-i mülâkât husûl-i murâdâtdır. Ber-veh-i [...] ve eyser-i müyesser ve muhassalbâd Rabbi'l-ibâd ba'de arzü'l-mahiyye[?] ve'l-vedâd huvûz-ı re'-yi münir olunur ki şimdiki hâlde bu cânibin suver-i ahvâli pâdişâh-ı âlem-penâh devletinde murâd ve maksûd üzere olup a'da kıbelinden hiç vecihle akreb-i evkâtda ihtiyâd idecek nesne görünmez bu bâbda hakîkî hâl-i â'lem hâsıl olduğu tafsîliyle [...] devlet eşiğine arz-ı nâme gönderildi mütala' şerefine vusûl bulucak ıttıla'-ı küllî hâsıl ola ammâ re'y-i münirinize mestûr olmaya kim bu kenârlarda olan sâ'ir uç beyleri dahî pâdişâhın rızâsın ve devlet-i maslahatın görülmek murâd idünüp emre muhâlefet itmezler merâm-ı küllî husûl bulup hiç vecihle bu cânibde olan düşmandan havf lâzım gelmez di mücerred biz muhibbiniz sulh bâbını tenhîd itmekle olmaz biz bir taraftan çözdüğümüzü[?] ânlar bozup hilâf emr hareket edicek düşman bize dahî i'timâd ve i'tikâd kalmaz lâ cerem sâirler dahî biz muhibbiniz gibi istikâmet ve emanet üzere olup emr ve rızâ-i pâdişâhî yerine varsa pâdişâhın emrini bâ'zı kulları dutup bâ'zı kulları dutmayup nâşâyeste hareketleri zâhir olıcak ne kadar dostluk ve rastlık ola vara husûsu muhkem olsun deyû murâd olunur emre muhâlefet idenlere dahî mukayyed olunmaz kâfir dahî ânların hareketine pâdişâh emriyle olur bilirler şimdiki hâlde Bosna'da vâki' olan kaziyye Belgrad banlarından tefahhus olundı İskender Paşa içün iderler ki vara arasında ol nice bunun gibi işler eyledi bizim adamlarımuz dahî acuduklarından bir iştir eylemişler ol/evvel[?] deydürmeyecek ânlara dahî izin cümleden bir cümle lâzım gelüp öyle etmişler ve bu cevâb verirler fi'l-vâki' bu taraftan bir iş olmayınca ânlar dahî mübâşeret etmezler

[966] BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.

şöylece mülâhaza buyrula fi'l-cümle Bosna'da olan kaziyye içün kral tarafına ulağla çavuş kulunuz ki gönderildi krala serreş[?] içün gönderilmedi mi ki adamlarunuz bunun gibi nâşâyeste iş etdi deyû cevâb taleb etse gereği mezkûr çavuş kulunuz getirdikten sonra bu taraftan İskender Paşa ol açlığıyla hilâf-ı emr Kaledine'de duran voyvoda size birkaç yüz adamıyla harâmîliğe gönderüp Ketotiç nâm yeri virmişler ol esnâda İzvornik Bey'i Şadi Bey bendenize adamımız varmış idi mezkûr adamımızla Şadi Bey mektûb gönderüp bu husûs muhibbinize arz etmişler. Belgrad banlarından dahî bu muhibbinize kağıt ve adam geldi ki bizümle nice dostluk edersiz işte tekrâr şimdi sizün taraftan Bosna'dan bu kadar adamınız geldi kalan yeri verdi aldı gitti deyû lâ ceren bu husûsu mezkûr bânlar dahî krallarına bildürecek kral dahî varan çavuşa su'âli mukâbelesinde sizin adamınız dahî benüm memleketimden bu kadar yerden esîr eylemişler beraber olmuşuz deyû cevab verse gerek imdi bu hareket adâvete sebeb olduğu malumunuzdur. Kral tarafına giden çavuş gelince bâri niye tahammül olunmayup giru bunun gibi hareket sâdır olsaydı fi'l-cümle bunun gibi işler dahî ânlar edüb te'dîb ve tehdîd olunmazlar eğer padişah emriyle ederlerse bize dahî niçün icâzet verilmedi ki bunun gibi fırsat biz dahî bir yanından vurub yakub yıkâvuz yok hod hilâf-ı emr ise niçün tehdîd olunmaz ki padiŞah'ın sözü söz ve sulhî sulh ola bir tarafta duran kullarına vara[?] muhkem etmek içün envâ'ı te'kidât olunur bir tarafta durânlar sulhu bozar ânlara mukayyed olunmaz bu ne hikmettir böyle ile sulh mu olur ya bir iş tutulub ileri mi varır eğer dostluk ve eğer düşmanlık ittifâkı gerekdir vallâhü'l-azîm ve billâhi'l-kerîm bu kelimâttan bi-vechin mine'l-vücûh garaz fehîm olunmaya ki mücerred padişahımız buyruğu bir tarafta tutulub ve bir tarafta tutulmadığı sebebden kâfir-i la'înin her yazusu serzeniş kâğıdları gelür ol sebebden [...] vâki' olub bu küstâhlığa cür'et olundı bunun gibi kelimât etmek biz muhibbiniz lâzım ve lâbüt değildi âmmâ ifratla infi'âlden hâsıl oldı ümîzdir ki lütfu mâlâ nihâyenize mebni kılınub ma'zûr buyrula ki el özr-i inde kirâmi'n-nâs makbûldür bu bâbda bâkî emr ve fikr-i sâyib ve re'-yi sâkıbınıza menût ve merbûtdur devlet-i ebedi ve sa'âdet-i sermedi müstedân ve müstahkenbâd ilâ yevmi't-tenât bi Rabbi'l-ibâd.

El-muhlis muhib Mehmed

11) 918/1512 tarihli Divriği Beyi Mamay'ın Alaüddevle Bey'e verdiği bilgileri içeren mektup; Erdebil oğlu ve Mehmed İstaclu oğlunun evlatları ile Şehzâde Şehinşah ulağının Divriği'den geçerken yakalandığı, Haleb Meliğine gönderdiği mektuplarının İstanbul'a gönderileceğini ihtiva eden mektup.[967]

Hüve

Alaüddevle ve's-se'âde ra bi-hükümetî ve rif'ati ve'l-ikbâl Paşa Bey hazretleri kâmurân

Cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-âbâd emâretbâb rıf'at [...] nısved nisâb sa'âdet-iktisâb emîrü'l-mu'azzam melikü'd-devle fi'l-â'lem kebâir-i zamân hulâsatü'l-anâsır ve zübdetü'l-erkân el-mahsûs bi-inâyeti'l-Meliki'l-Mennân edâmâllâhû devletuhû ve rıf'atahû ilâ yevmi'l-haşri ve'l-mîzân da'âvât-ı bîgâye ve hıdemât-ı muhlisâne [...] ve ihdâ kılmakdan sonra ma'rûz-ı bendegî oldur ki elhâletü hâzihî bundan akdem Erdebil oğlunun ve Mehmed İstaclu'nun iki nefer kâsıdları hazret-i şehzâde-i âlem-penâh celâlüddevle ve'd-dîn Şehinşah Bey kâsıdıyla ellerine mükâtebât ve merâsim olup durur ki vilâyetinden geçerken bunda muhlis[?] dutup haps idüp bâ'zı mektûbları Haleb melik-i ümerâsına irsâl olundu. Öyle olsa re'y-i şerîfleri ile iktizâ etdi ki mükâtebât-ı mezkûre Sultan-ı Mısır Nasrullah hizmetine tehcir[?] olunup sûretleri yazılup bu bendenin âdemisiyle hizmet-i şerifeye irsâl oluna hâliyâ Erdebil oğlunun iki bayrağıyla/buyruğuyla[?] bâkî mükâtebâtın sûreti irsâl olundı şimdi re'y-i şerîfin muktezâsınca Dergâh-ı selâtin-penâh hizmetine arz etmesi ne vechle mütesavver ise fikr-i sâkıbınız menût ve müfavvazdır elhamdülillâhil ve'l-minne â'lem u a'kâl-i âlemyansız bu husûsta tegâfül ve tehâvün câ'iz değildir ve bu bende-i muhlis ol Dergâh-ı cihân-penâhın cümle bendelerinden mağdûddur yukarı taraftan her ne haber mütecerrid[?] olup ma'lûm olsa sultân hizmetine arz olunan haber Amasya'dan pâdişâhzâde hizmetine arz olur ziyâde kesb [...] ve inbisâtdan hâsıl ola devlet be-kâmbâd[?].

Bende muhlis Mamay bi-Divriği

[967] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

12) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın, Teke livasında başkaldıran Erdebil'e karşı yapılan mücadele ve alınması gereken tedbirleri Divan-ı Hümayuna arz ettiği mektup.[968]

Hüve

Cenâb-ı izzet-me'âb sa'âdet nisâb paşayân-ı izâm kâmin ve kâm-yâb

Lâyık-ı da'âvat-ı vâfiyât devlet-ferâ ve âfâk-ı teslîmât-ı râ-kitâb izzet-sezâ ki hem'iş kabûl-i sübhâni ve me'ser-i karîn-i yezdânidir iblâ' ve irsâl kılındı mütâla'-i şerîflerinize vusûl buldukda suvûf-ı zamâyir münevverlerinize ki kırât-ı mektûbdur inhâ olur ki şimdiki hâlde livâ-i Teke beği Erdebîlî başı kaldırıp ve bir nice asker cem' idüp bir bey sahil tarafına ve bir bey Taş iline oldı Sultân Korkud tâl-i bekâhu Hazretleri'nin defterdârı ve subaşısı asker cem' eyledi Yenice nâm mevzîde cenk eylediler ve defterdârın başını aldılar ve Antalya subaşısı Hasan Bey bir nice yerde yaralayup hasara/hısara[?] düşdü âbâd harâb oldı Antalya dizdârının ulağın geçirmezler sipâhilerden bâ'zı kimesneler de mu'avin oldular Taş ilinde olan Karaca oğlu ve [...] oğlu adam cem' eyledi iki def'a cenk oldı beş yüz mikdârı adam düşdü Sofu'nun zinun ziyâde askeri vardır gâfil olmayasız deyû Mevlânâ Teke hisârı kadısı olan Hamid sancağı alay beği Kasım Bey ve Isparta subaşı Sinan kullarınıza mektûbuyla i'lâm idecek mezbûrân kullarınız dahî kadı-i mezbûrun [...] mektûbunu Sultân Mehmed tâl-i bekâh hazretlerine gönderüp ve sûretini ihrâc etdirüp dahî kendi mektûbları ile muhibbinize i'lâm idecek bir an ve bir sa'at te'hîr olunmayup hakikine ve gavrına müttali' olmak için livâ-i mezbûra ulak birle yarâr adamlarımız kullarımız gönderilüp ve zikr olunduğı üzere arz olunması lâzım ve lâbüt olmağın alâ mâ hüve'l-vâki' tesvîd olunup hâk-i pây-ı şerîflerinize irsâl olundı bu bâbda ol âlî Dergâhdan ale'l-acele her ne vecihle emr ü fermân sâdır olursa âna göre amel oluna bevâkî umûr re'y-i sâyibe ve efkâr-ı sâkıba ayinize[?] menût ve müfavvazdır.

Mine'l-muhibbi'l-muhlis Karagöz el-fakîr

[968] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.

13) 920/1515 tarihli Trabzon Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından yazılan mektup; Ordu Kemah'tan çekildikten sonra Nurali'nin Harput'tan gelerek Murad suyunu geçtiğinin ve yapılan muharebede Nurali kuvvetlerinin mağlup olduğunun bildirildiği mektup.[969]

Hüve

Çün fettâh-ı zü'l-celâl vehhâb-ı lâyezâl celle celâluhû ve âmme nevâluhû mefâtîc-i ef'âl-i ebvâb-ı memâlik ve diyâr u vilâyet-i dest-i tasarruf ve kabza-i kudret-i hazret-i Hüdâvendigâr-ı gerdûn iktidâr ve deryâ nevâle teslîm ve tefvîz idüp yevmen fe-yevmen her cânibden kefere-i müşrikîni melâhide-i melâ'îni üzerine âsar- fütüvhad-ı celîle-i cedîde ile safahât-ı rüzgar ve eyyâm-ı devlet ve avvâm-ı sa'âdet rûz-ı efrûz-ı ma'nûn ve nizîn eyleyüp tevâzir-i/tevâriz-i[?] âyât-ı nusret şi'ârın âyât-ı feth-i mübûn ile serefrâz ve asâkir-i zafer me'serîn ve inne cündenâ lehumu'l-gâlibûn fehvâ-i münîfine mütâbık ve a'dâ-yı dîn-i devlet üzerine mansûr ve muzaffer kılmışdır ki ne diyâr ve vilâyetin teshîrine teveccüh itseler musahhar ve fakî[?] muhâlif-i dîn-i devletin kamının kasdına yüz dutsalı müyesser olup her zerre-i Hâk ve pertev envâr-ı himmet ve terbiyetiyle mühr ü mâha mu'âdil ve bende-i bî-mikdâr ne etmeğe inâyet ve himmeti mukârrin olsa Şâh'a mukâbil olur ki hemîşe zıll-i zalîl-i sa'âdet âyâtı kâffe-i en'am üzerine müstedâm olup Dergâh-ı felek iştibâhı tavâif-i ümem ve halk-ı âleme melâz ve melce ve penâh olmadan hâlî olmağa âmîn binâ'en alâ hâza ol Âsitâne-i felek-medâr bârgâh-ı gerdûn-iktidâra yüz sürıyü hezâr acz ü kusûr ve dıra'at ve iftikârla arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki orduyu hümâyûn yümn ü ikbâlle Kemah'dan müraca'at etdikde ol menba'-ı fitne-i fesâd mecma'-ı ehl-i tu'yân ve ilhât serdefter-i mütemerredîn Nur Ali ibidîn bâ'zı kendi emsâli mela'înle Ulaş ve Uygun oğlu ve Yusuf ve Arşak/Artak[?] ve Saru şeyh la'înin Divan Bey'i bâ'zı asâkirimle[?] yukarıdan gelmiş bir nice korucuyla Harpurt'tan gelüp Murad Suyun geçüp bin beş yüzden ziyâde mülâhede-i melâ'în-i gümrahla Pirsani[?] Beyin haberin alup ânın kasdına Okçuğa azm idüp fitne ve fesâda niyyetler itdiğü istimâ' olunacak ber-muktezâ-yı dîn-i devlet-i zâhide ve hamiyyet-i saltanat-ı kâhire inâyet-i yezdân-ı müste'âna tevekkül-i devlet ve himmet-i pâdişâh-ı cihâna teviyyet idüp hazret-i hâtemü'l-enbiyâ alâ ravza-i revâyihi'-iltihâyâdan isti'ânet ve istimdâd taleb idüp hâzır bulunan dilîr ü dilâverlerü isti'mâletleyüp himem ve inâyet-i pâdişâhâneye ümitvâr idüp

[969] BOA. TSMA.E. 6316/1. 756-41.

mübârek şehr-i Cemâziye'l-ûlânın gurresi penşenme günü te'hîr ve tevakkuf etmeyip Rum sarayından ol tâife-i evbaş kasdına Kız Uçan yolundan ılgar idüp akabların girizgâhların alup düşenbe günü beyne's-salâteynde Göksu kenârındaki ordusuna varınca iki fersengden ziyâdece yerdir ârâm ve karâr olundı ale's-sabah seşenbe günü sudan geçüp yemîn ü yesâr sağ ve sol ve Kulb cenâhı tertib idüp sağ kola gureba ağası Hüseyin bendenüze ihtiyâr ile yoldaşlığa kalan kapu halkı koşup üç yüz mikdârı erle tarh koyup sol kola dahî karındaşım Hızır bendenüzle Tur Ali Bey Orçolu[?] Karahisâr sancağın bâ'zı güzîde erlerin ve yaya oğlu İskender bendenüzle gelen Karamanlu nebi ve bâ'zı ihtiyarlarıyla yoldaşlığa gelen subaşı ve erbâb-ı timâr ve gönüllüyü iki yüz mikdârı dilâverlerle tarh koyup Canik sancağı Bey'i Balta oğlu Kulb'da sağ tarafta ve Âsitâne-i sa'âdetden himmet ve inâyetle gelen ümerâ-i ekrâd Kasım Bey ve Cemşid Bey ve Pir Ali sancaklarıyla ve hâliyâ gelen Atak Bey'i Ahmed Bey ki sultân Ahmet Bey'i Kulb'da sol cânibde ve bu bendeye mahsûs yarâr adam ve bendelerünüz Kulb'da sancağı önünde ta'yîn olunup tarh konulan yemîn ü yesâr Kulb'dan mukaddemce sancağı gözleyü ihmâl ve iş'âli akabda koyup pîs ü pesden kimingâhları kalup üstüvâr ve ber-karâr âheste âheste yürüyüp mahiyet-i[?] sultânide Tanaz nâm mevzîde Allah Allah deyû ordusu üzerine varıldı serdâr-ı mülâhide-i la'îni dahî iki gün öndin ılgardan haberdâr olup firara âr tahammül ve kararı çâr u nâçâr ihtiyâr idüp ol mekkâr ve hilekâr-ı hud'a fâsilesine[?] i'timâd idüp ordusunun üzerinde rûbâh [...] idüp bu mekr u âlî dahî şirân-ı kâriz er toyup orduyu [...] valvesine[?] iltifât itmeyüp nâm ve nâmus-ı pâdişâhî gözleyü i'lâm-ı nusret-şi'ârla şu beyâna ra'yet mansûr-ı pâdişâh-ı resîd nevi' feth ü beşâret mihr ü mâh-ı resîd gecâset havfı ve câl-i şekli ve mülhidkîş beyü besûz ki mehdi-i dîn ü penâh-resîd deyû üzerlerine âşikâr varıcak kemingâhdan çıkup yümn ü yesâra bakmayup rast-ı kalbî gözleyüp hûk-i vâr/hok-i vâr[?] bî-kibâr hamle itdiler göğüs göğüse mukâbil gelüp Kulb'dan mukaddem Turan mübâriz ve dilîrler şirâne ve merdâne cünbüşler idüp cânibeynden cenk ü cidâl ve harb-i kıtâle nîzeler dil-i tı'lar el uzatduğu demde sol kolda duran Hızır kulunuz ile koşulan dilaverler ve şirdarlar[?] ile mahallinde Hızır yetişüp evvelâ cenge duhûl ol cânibden vâki' olup akabince Gureba Ağası Hüseyin bendenüz Kapu kullarıyla amel idüp her taraftan cenk ve âşup ulaşup tı'-ı âbdâr gâziyân-ı dindar a'dâ-yı dîn ü devlet üzerine ebr-i âteşbâr olup seylâb-ı hûn oldukda mânendi ceyhûn burç urup[?] içinde [...] be-devletyân hemçün cenâb-ı külli-i sa'âdethân gark-ı hûn-ı türâb idüp ol tâ'ife-i mekirle tu'yân ve inâd etdükçe mübâriz ve dilâverler serdâr ve sürûrlar dahî

devletlü Hüdâvendigâr uğruna can ve baş feda idüp her taraftan gayret ve hamiyyet ile gereği gibi erlikler nihâyet mertebede yoldaşlıklar itdiler yüzleri a‘ olsun Sahra-i Kübra’dan Züheyre/Zahire[?] varınca cenk-i azîm olup âhâr nesâim-i feth ve fîrûzî asâkir-i zafer-nigâr üzerinde esüp Allâhû te‘âlânın inâyetinde hazret-i risâlet-penâhin sellallâhû alâ aleyhi ve sellem mûcizât-ı berekâtında sa‘âdetlü Hüdâvendigâr’ın eyyâm-ı devlet-i hümâyûn ve himmetinde serdârları olan la‘în-i Nur Ali-i bî-din ve ulaş ve yaraş hayli cenk idüp âhar nefin/nazım/nefen[?] sehmânınla mecrûh ve giriftar gelincek deri durmağa kâbil olmadığı sebebden kelle-i bî-devletlere alınup ve nice kapucı ve yarârları dahî cenkde düşüp bâkî binden ziyâde mela‘îni kemrâha tûme-i şimşîr-i gâziyân-ı dîn ü penâh olup [...] oğlu Yusuf ve Arşak ve bir mikdâr âdemle hâl nolacağın bilüp dahî cenk âhar olmadın firar ihtiyâr idüp ânların dahî akablarından yarâr ekrâd gönderilüp mezbûru önündeki sudan geçince kovup ekserî dahî koyulup ol kavm-i şûmun ve vücûd-ı nâ pakleri evc-i âlemden tı‘ âbdarla Hak ve mahvedüp cümlesi makhûr ve mahzûl oldukdan sonra ol mel‘ûnun evlâdı ve ensâli sayir ve kebîrden tevâbi‘ ve levâhıkıyla kılıçdan geçüp bâkî ordusu ehl ü iyâl ve esbâblarıyla gârret ve talan olup kable’t-zuhûr bu feth ve nusret müyesser olup gâziyân-ı dindar a‘dâ-yı dîn ü devlet üzerine mansûr-ı muzaffer oldular ve fekudi‘a dâbirü’l-gavmü’llezîne zâlem û ve elhamdülillâhi Rabbi’l-âlemîn ki hemîşe asâkir-i pâdişâh-ı İslâm-mansûr ve a‘dâ-yı liyâm makhûr olup şarkan ve garben şimşîr-i âbdâr-ı zafer-nigâr-ı hazret-i hüdavendigâr-ı gerdûn-iktidâr a‘dâ-yı milk ü millet üzerine ateşbâr olup shâyif-i rüzgâr âyad feth ve nusretle ilâ yevmi’l-karâr mânend-i nakş-ı nigâr nakş ü nigâr ola âmin yâ Rabbe’l-âlemîn hâliyâ Dergâh-ı felek-iştibâha yüz sürıyü bâlî bendenüz ahbâr-ı feth ve nusret ve mesâret ve la‘în-i makhûrun kardaşı oğlu ve şarabdârı ve altı yüzden ziyâde baş ve başlarunun başlaruyla sem-i semendi Şâh-ı cihân-ı kît-i sitân ki çevgân-ı feth-i zaferdir gûy-ı[?] vesk-i gıltan[?] olunup irsâl olundı yevmen fe-yevmen küllî ve şemetân/şümnân[?] sergerden keşân bu seyr-i sülûkla pâye-i serîr-i a‘lâya arz ola inşâallâh ve istimâlet mâ mehâ-i pâdişâh-ı gönderilen ümerâ-i ekrâd ve etrafa ellişer ve yüzer mikdârı başlar ile bu feth-i azîmin beşâret-nâmeleri dahî irsâl olunup Erzincan cânibine avdet olundı bâkî emr ü fermân Dergâh-ı felek-feşânındır.

El-fakîr bende Mehmed

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

14) 927/1521 tarihli Sakız beyinden rikab-ı hümayuna gelen mektubun tercümesi.[970]

Hüve

Sakız Beyin'den ve Rum [...] atabe-i ülyâyâ gelen mektûb sûretidir

İstanbul ve Acem ve Mısır ve deniz pâdişâh-ı Sulan Süleyman Venedik Bey'i evvelki güz ayınun on ikinci gününde devletlü hünkâra bir gemi gönderüp mezbûr gemi Kavus Sande Marye[?] nâm adaya gelicek gark oldı ammâ haberi bu idi ki her nice yedi pâre gemi donadup her cins yarağlı uğraşçı kâfir ile ve azık ile yardım içün Rodos'a gönderse gerekdi ve iki pâre gemi dahî Anadolu vilâyetinden gelse gerekdi ve Ceneviz dahî iki pâre gemi donadup ve Mesine dahî iki pâre gemi donatup ki cümle on üç pâre büyük gemi olur şöyle haber aldık ki zikr olan gemiler limanda hâzır olup hemen çıkup mu'âvenet içün Rodos'a gelmek üzere olup ve bundan gayrı şöyle haber aldık ki Galata'da/Galtan Bey'i seksen pâre gemi ile ve mübâlağa leşker ile Françe üzerine cengi varup Françe ile cengi eyleyüp Galata'da galip olup Frence'nin hayli âdemisin kırdı ve andan sonra Françe dahî [...] gemiler ile ve hayli leşker ile İspanya üzerine cenge varup İspanya ile yl-i cenk eyleyüp İspanya'nın hayli beylerin ve adamisin kırup Françe gâlib oldı. Devletlü Hüdâvendigâr'a ma'lûm olsun ve bunlardan gayrı Papas nâm kadırga ve gemiler ile Rumya[?] üzerine vardı deyû istimâ' olundı Fatana[?] içün vaduğu sahîh bilinmedi ki deletlü hüdâvendigâr hazretlerine arz oluna ve hem gece ve gündüz Hak Te'âlâ Dergâhından istid'â olunur ki devletlü hüdâvendigâr Hazretleri'nin yevmen fe yevmen fırsatı ve nusret-i ziyâde olup a'dâsı makhûr ola bâkî.

[970] BOA. TSMA.E. 5887/1. 750-66. Aynı zamanda başka bir kaynakta daha aynı belgeden bahsedilmiştir fakat tarih olarak Miladi 1522? olarak geçirilmiştir. Kaynak için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", Türk Tarih Belgeleri, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 140-141.

15) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa'nın Foça kadısı ile Samapor dizdarına gönderdiği mektup; Akçaoğlu Ali'ye Belgrad seferinde gösterdiği yararlılıktan dolayı mahlul bir hisar eri gediğinin verilmesine dair mektup.[971]

Hüve

Cenâb-ı uhuvvet me'âb-ı kâm-yâb

Tahiyyât-ı emâret me'âb devlet-nisâb sa'âdet-iktisâb hâvî-i hasâyis-i erbâbü'l-elbâb el-mahsûs bi-mezîd-i avâtıfü'l-meliki'l-vehhâb ebbedallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-haşr-i ve'l-hesâb kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm mazharü'ş-şerâyi' ve'l-hükkâm el-hâkim bi-kazâ-i Foça dâmet fezâyilihû ilâ yevmi'l-kıyâm ve fahrü'l-müstahfizîn kal'a-i Samapor dizdârı -zîde kadruhû- gıbbe't-tahiyyât-ı sâfiyât ve'l-[...] el-vâfiye inhâ-i muhibbâne oldur ki şimdiki hâlde işbu muvassıl-ı/mûsıl-ı[?] mektûb Müezzin Atmaca oğlu Ali Belgrad seferi hizmetinde bile bulunup ve atası mezbûr Atmaca hâl-i hayâtta olup hisâr erliği tasarruf ettiği sebebden mezbûr Aliye bilâ sebebden bir hisâr erinin gediği verilmek münâsib görülmedi öyle olsa mezbûr Ali'nin hisâreri oğlu idüği arzı bu bende defterde alı konulup mahlûl bulup getürmek içün ol cânibe irsâl olundı inde'l-vusûl gerekdir ki kale-i mezbûrede vâki' olan hisâr erlerinin müteveffa olmuşundan ve yahûd mûcib-i azl olacak bir hizmetini koyup fera'gat idenlerden bir mahlûl düşdüğü gibi mezbûr Ali'nin eline arz virüp ve arzı dâşenizde[?] atası hisâreri olduğunı bile kayd idüp bu cânibe gönderesiz ki sefer seferledüğü içün mezkûra ol virilecek mahlûl üzere berât verile ve ba'de'l-nazar bu mektûb-ı meveddeti mezbûr Ali'nin yedinde ibkâ idesiz ki bunda geldükde ihticâc idünüp kimesne mâni' ve dâfi' olmaya bâkî ve's-selâm tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i Saferü'l-muzaffer sene semâne ve ışrîn ve tis'a mi'e.

Mine'l-muhibbi'l-tibak Ahmed el-fakîr

Be-makâm-ı Konstantiniyye

[971] BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.

16) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ayas Paşa'dan padişahın hocasına gönderilen mektup. İhaneti meydana çıkan Yeniçeri Ağası Ferhad Ağa'nın Dubrovnik'e yakın bir yerde kardeşleri ve akrabaları bulunup hükümet işlerine müdahalede bulunduklarından devlet hizmetine alınmasının mahzurlu olduğu, keyfiyetin padişaha arz edilmesine ilişkin mektup.[972]

Uhuvvet-me'âb Hazret Efendi kâm-yâb

Zeyyenallâhu serîrü'l-izzi bi-vücûdihi ve nevverâl-âlemîn bi-âsârı ihdâ-yı vücûdihî

Tuhâf-ı tahiyyât-ı anber-bâr ve taraf-ı teslimât-ı abher[?] nisâr ki hulûs-ı cândan bi'l-ihlâs ve hulâsât-ı cihândan ale'l-ihtisâs hudud bula metâli' yürüyüp[?] iştikâk ideler ferhûnde âsâra dâire-i tahrîrden mücavizü'l-had[?] bili ne mülâkât-ı hidmet-i şerîf ki ehemm-i [...] hurûc-ı ecmel-i muhassıl-bâd bi-Rabbi'l-ibâd ba'dehû arza-i muhibb-i bî-riyâ budur ki padişahımızın azze nasruhûnun devletlü aziz başıiçün olsun bu kaziyye devletlü ayakları toprağına arz idesiz eğer dahî görürseniz varaka-i du'â-yı husûsiyle arz idesiz ki Ferhad Ağâ'nın bunda Dubrovnik'e muttasıl yerde karındaşları ve hısımları vardır ve envâ'-i fesâdlar ve hıyanetler ederler kendünün dahî ağa iken ne kadar fesâda sebeb olmuşdur devletlü pâdişâh dahî bilir ve şimdi Dubrovnik kâfirlerin hayinleri tahrik edüp her mesâlihlerine ve hizmetlerine iltizâm göstermiştir hattâ şimdi adamlarını karındaşını devlet eşiğine iletdi. Bir kaziyye bâbında ki hızâne-i âmire ve Noel kal'asına muhkem zarardır hattâ Âsitâne-i devletden bir kul gelse gayet azâları on filoridir Ferhad Ağa'dan gelse kırk elli filori verirler ziyâde tatvil-i kelâm idüp der ki devler idi ve sa'âdet-i sermedî müstedâm ve müstahkem-bâd

Muhibb-i muhlîs Ayas el-fakîr

[972] BOA. TSMA.E. 3164/1. 576-45. 1.1.

17) 1533-1534? tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[973]

[Pençe] Muhibbü'l-fakîr Ayas

Dojuna Bey hazretleri kâm-yâb

Halkü'l-a'yân ümerâi'l-milleti'l-mesîhiyye ve fahrü'l-ekâbir et-tâifetü'l-iseviyye sâhibü'd-dir tahiyyât-ı ve'v-nâkus yesserallâhu tarîkü's-savâb ve'n-nâmus a'nâ-bihî selâm-ı ferâvân ve tahiyyâ-yı bî-pâyân iblağ ve irsâl kılındıkdan sonra i'lâm-ı muhibbâne oldur ki hâliyâ sizün ile aramızda olan muhabbete binâ'en bundan devlet-i Âsitânesinde olan elçiniz umûr-ı mühimmâtın içün bu muhibbinizden her ne kaziyye ve maslahat murâd edindiler ise dirig olunmayup itmâmına say'-i ve ikdâm olunmuşdur öyle olsa şimdiki hâlde sefer müzâyakası olmağın Anabolu etrafında vâki' olan haslarımızın dokuz yüz otuz sekiz ve dokuz yüz otuz dokuz ilk kıstın mezkûr elçilikden murâd edinip taleb olundukda yok demeyüp edâ eylediler ve andan gayrı Anaboluda sâkin olan Giyorgiyo [Giorgiyo] nâm kimesnede tereke bahâsından on iki bin yedi yüz akçe bakimiz kalmış idi zikr olan akçe dahî mezbûr elçinizden taleb olunmağın ânı dahî sözümüzden çıkmayup edâ eylediler ümitdir ki zikr olunan akçelerimiz mezkûr elçinizden alunduğuna kabûl oluna ki şimdiki hâlde zikr olan akçeler hemen kendi bahşişinizden ad olunur şöylece bilin ve mezkûr akçelerden gayrı Anabolu re'âyasından nice bâkilerimüz vardır alınmağa kâbil olmamağın me'mûldür ki bu husûsda lütfunuz zuhûra getirüp Anabolu re'âyasında vâki' olan bakayamuzı alıverüp ânda olan adamımıza teslîm eylemesine ikdâm-ı tâm oluna ki inşaallah sizün dahî bu cânibde her ne hizmetiniz vâki' olursa itimâmına say'-i ve ihtimâm olunur şöylece biline bâkî ve's-selâm alâ meni't-tebe'âl-Hüdâ.

[973] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 163-164.

18) 942-943/1536 tarihli Mustafa imzalı (belki Vezir Mustafa Paşa) mektup.[974]

[Pençe] Mehmed el-Muhlis Mustafa el-fakîr

Zindegân-ı makar-ı münîf umûr-i kâm-kâr ve kâmurân-ı celâlü'd-devle gurrâ-i mülk-i rikâbü'l-uzemâ azîmü'd-dünya sultânü'l-ensâr nasırü's-selâtin halîfetü'l-cevânibin a'del-i sebatü'l-ekâlim[?] halledallâhu âlâ sırâtü'l-müstakîm hemîşe pâyende ve pâyidar bâd ba'de ma'lûm ola ki bundan evvel işbu sahib-i varaka olan Cerim[?] oğlu Bedaş'a[?] elli üç bin akçelik esbâb verilmiş idi mezkûr dahî taht-ı hükümet adâletinizde olan tacirlerden Porolaroşa[?] nâm kimesneye bey' edüp Borolu[?] ve Laroşa[?] nâm kimesneleri kefil bi'l-mâl vermiş imiş müddet-i medîddir ki mezkûr Bedaş[?] akçemiz getirüp teslîm etmedüği ecilden tahsîli içün ânda kendi gönderilmeyüp talebi içün tercüman Yunus Bey vekîl nasb olunup sipariş olundı varup izz-i huzûrunuza vusûl buldukda mekârim ahlâkınızdan temennâ ve istid'â olunur ki mezkûr Porula ruşeyi[?] ve kefillerden izz-i huzûrunuza getürdüp kendüden ve kefillerden zikr olunan elli üç bin akçemiz tahsîl etdirivirüp mezbûr Yunus Bey'e teslîm idüp bu cânibe gönderilmesine himmet oluna ve'l-hâsıl bu zikr olan akçemüzün husûlü gayr-ı husûlü sizün emr-i şerîfinize müfavvazdır alıvirülüp gönderilmesine inâyet oluna. Bâkî ne dimek lâzımdır hemîşe ömr ü devlet müstedam-bâd.

Muhibbü'l-muhlis Mustafa el-fakîr

[974] MM. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 164-165.

19) 943/1536 tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna yazılan mektup.[975]

[Pençe ve mühür bulunmaktadır] [Pençe] el-muhibbü'l-muhlis Ayas el-fakîr [Mühür] Ayas Paşa

Kıdvetü ümerâi'l-izâmü'l-Îseviye üsvetü küberâi'l-fihâm fî milleti'l-mesîhiyye Muslih-i mesâlih-i cemâhirü't-tâyifeti'n-nasrâniye sâhibü'l-ezyâlü'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibü mecd ve'l-iftihâr delâyilü'l-ve'l-iftihâr Venedik Doju Andrea hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr mektûb-ı vedâd vardıkda bundan akdem Venedik tacirlerinden Provolariş nâm tacir Avlonya'da ve Eğriboz'da ve Yenişehir'de vâki' olan haslarımız terekesinden dört yüz seksen yedi bin akçelik terekemiz satun alup Venedik'e gönderüp akçesin bundan virmek sadedinde iken ol kadar akçesi bunda hâzır bulunmamağın Venedik cânibine gitmiş öyle olsa müddet-i medîd ve zamân-ı ba'iddir ki akçemiz gelüp vâsıl olmayup ve kendüsi dahî nice olduğu ma'lûm olmamağın husûs-ı mezbûr pâdişâh-ı âlem-penâh medde zıllıhû ve hullide ve [...] hilâfetuhû hazretlerinin pâye-i serîr-i a'lâlarına arz olundukda vâki' olan akçemizin husulü içün sizlere hükm-i hümâyûn ile fahrü'l-emâsil ve'l-akrân tercüman Yunus Bey-zîde kadruhû- irsâl olundı inşaallahü'l-e'azz vusûl me'muldür ki mezbûr Provolariş'de olan dört yüz seksen yedi bin akçemizi alıverip irsâl olunmasına himmet oluna. Ma'lûmunuzdur ki bu cânibde sizlere müte'allik olan husûslarda ne vechle ikdâm ve ihtimâm olunur devletlü pâdişâh-ı âlem-medâr Hazretleri'nin eyyâm-ı adâletlerinde sizlere müte'allik olsun ve sâ'ir memleketlere müte'allik olsun her kim olursa olsun a'lâ ve ednâ i'tibâr olunmayup kat'a meyl ü mehâbâ dahî itmeyüp Hak müstahıkkına isâl olunur ümid ki siz dahî şol ki üslûb-ı muhabbetdir zuhûra getirüp mezbûr Provolariş'de olan akçemizi bî kusûr alıverüp müşarün-ileyh tercüman Yunus Bey'le bu cânibe irsâl eylemesine himmet idesiz ki bizim maslahatımız fi'l-hakika sizlerindir bu bâbda mercûdur ki tekrâr mektûb ve adam gönderelü itmeyüp her ne tarîkle husûlü mümkün ise görüverüp itmâm-ı maslahat etmeğe say'-i cemîliniz zuhûr bula. Bu bâbda ne dimek lâzımdır ki ma'lumunuz olmağa. Bâkî ve's-selâm alâ men ittiba'u'l-hüda.

[975] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 157-158.

20) 952-953/1546 tarihli İbrahim Reis tarafından Venedik Beylerine mektup.[976]

Venedik beylerine

Dergâh-ı âliyeniz ve bârigâh-ı sa‘âdetiniz ben ki İbrahim re’isim arz iderim ki bizim gemimizin içinde bâ‘zı ehl-i fesâd kimesne vardır hazretlerinize temennâ olunur ki ol kimesnesi dutup habs oluna sonra gitdüğümüz vakitde gene bize vermesine himmet ve inâyet oluna bâkî fermân hazretinizindir.

El-fakîr el-hakîr İbrahim Reis

Vikâyâ ve himmet ve Süleyman cümle yavacığınızdır [du‘âcınızdır?] ma‘lûm ola.

[976] M. Tayyib Gökbilgin, “Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri”, *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172-173.

21) 953/1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[977]

[Pençe] Ez-âfü'l-ibâd Ali [Mühür] Hâtem-i şod hud benâm-ı Ali vî bûd[?]

Mefharü's-salâtîn fî dîni'l-mesihiyye efharü'l-havâkîn fî mezhebi'l-iseviyye sâhibü'd-dehr ve'n-nâkûs muhtârü'l-asl ve'n-nâdüs Venedik pâdişâhı edâme me'âlihî ba'de't-tahiyye ve't-tekrîm bi-envâ'i'l-izzi ve't-ta'zîm i'lâm-ı huzûr-ı pür hubûr oldur ki bundan akdem adamımız Hürrem ile ol cânibe bâ'zı ibrişim gönderilüp avdet eylemesi karîb olduğu ecilden cenâb-ı âliye güzden tevakki' olunur ki gümrükhâne maslahatında ve gemi buluvermek bâbında ide geldüğiniz lütfu kemâkân vücûda getirmeğe himmet idesiz ziyâde ne dimek lâzımdır ki hemîşe devlet ve sa'âdet ber-devâm ve pâyidâr bâd bi-Rabbi'l-ibâd tahrîren fî evâsıt-ı Cumâdi'l-evvel sene selase ve hamsin ve tis'a mi'e.

Be-makâm-ı Sofya

[977] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri,* c. 1, S. 2 (1964), s. 172.

22) 1548 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral I. Zygmunt August'a mektup.[978]

Cenâb-ı izzet-me'âb ve sa'âdet-nisâb kral hazretleri kâm-yâb zâdallâhu ömrehû ve devletuhû ilâ yevmi'l-haşr ve'l-hisâb

Dürer-i da'avât-ı sâlihât-ı sâfiyyât muhabbet-i devlet-âyât ve esnâf-ı gurer-i teslîmât-ı vâfiyyât-ı hâlisât-ı izzet-gâyât ki mahz-ı muhabbet ve ayn-ı meveddetden fâ'iz-i medâyih olur kavâfil-i vidâd ve revâhil-i ittihâd birle müthaf ve mühdâ kılındıkdan sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-tenvîrenize mahfi ve pûşîde buyurulmaya ki Rüstem Paşa hazretleri atanız kral Hazretleri'nin şikest olup gine sıhhat haberini işidicek hâlini ve hâtırını istifsâr etmeğe mektûb-ı muhabbet göndermişler ve mefhûmunda bâ'zı at arabaların ihsân etsin demişler mezkûr mektûbu alıkoduğu zîri bunda atanız fevt oldı deyû istimâ' olundı sizler bâkî olun innâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn bu fani dünyada bunda gelsin elbette kederlenmek gerek el-hükmü lillâh ile âmil olup tanrı fermânına kâyil olmak gerek ve pâdişahlık mübârek olsun hemîşe izzette ve sa'âdet'de olasız ve pâdişah hazretleri babandan ziyâde hoşnud idi her zamânda iyi adıyla zikr ederdi inşâallâh ümîdimiz budur ki sizlerden dahî ziyâde hoşnud ola dostunuza dost ve düşmanınıza düşman ola ve hâtır-ı şerîfinizi istifsâr etmeğe mektûb-ı meveddet birle işbu Hasan Ağa'yı hâk-i pây-ı şerîfinize irsâl olundı vusûlü müyesser oldukda eltâf-ı mâ-lâ-nihâyenizden mercû ve mutazarrıdır ki huzûr-ı şerîfinizde her ne takrîr ve ta'bîr iderse bu cânibden bilinip hüsn-i i'tikâd ile i'timâd buyurula bâkî hemîşe ömr u devlet müstedâm bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

Ahlasu'l-vidâd İbrahim el-fakîr

[978] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.143.

23) 1549 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral Zygmunt August'a mektup 1.[979]

Hazret-i Kral

Emîru ümerâi'i'l-milleti'l-Mesîhiyye azîmu uzemâ'i'-tâ'ifeti'l-İseviyye muslihu mesâlihi cemâhîri'n-nasrâniyye vilâyet-i Lih Kralı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr hâliyâ hazretinizi tefekkür ve tezekkür ederken nâgehân cânib-i şerîfinizden mektûb-ı şerîf-ı vâcibü't-ta'zîminiz vârid olup mazmûn-ı münîfinde sıhhat ve selâmetiniz ayân ve bu muhibb-i muhlisanıza olan iştiyâk-ı muhabbetiniz ve pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerine olan muhabbetiniz ve dostluğunuz beyân olnmuş ki kâbi'l-i ta'bîr değildir ahsen-i evkât ve eymen-i sa'âtda vusûl bulup tâc-ı ser kılındı billâhi'l-azîm vürûdundan ve ahbâr-ı selâmetiniz istimâ'ında bir mertebede behcet ve bir derecede meserret hâsıl oldı ki kâbil-i ta'bîr değildir müstedâm-ı ömr olup hemîşe dil-nüvâz olmakdan hâlî olmayasız ve mektûb-ı şerîfinizde olan muhabbetleri ve Hasan Bey takrîr etdiği dostlukları pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerine arz edüp pâdişah hazretleri şol kadar hazz etmiş ki diliyle takrîr ve kâlem ile tahrîr olmağa kâbil-i ta'bîr değildir ol hînde mahabbet ve meveddet için hükm-i şerîf emr edüp bendenize gönderüp ben dahî mühürleyip mezkûr Hasan Bey'e teslîm edüp hâk-i pây-ı şerîfinize irsâl olundı ba'dehû pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinden istifsâr olunursa sürh-ser-i la'înşn karındaşı Elkas İmirza sürh-sermemleket urup Bağdad'a geldikten sonra pâdişâh hazretlerine bî-nihâye pîşkeş çekti ki vasfa kâbil değildir mezkûrdan sonra üç bin yeniçeri bir bölük ağası bölüğüyle ve Rumili beylerbeyisi ve Haleb beylerbeyisi ve Van beylerbeyisi askerler bile istedikten sonra pâdişah hazretleri çavuşlar gönderdi gelsin görelim deyû re'yler ve fikirleri bunun üzerine olmuşdur ki Elkas İmirza'ya bu kadar asâkiri verip pâdişah-ı âlem-penâh hazretleri akabince varup Allah'ın inâyetiyle sürh-ser-i la'îni bana getireler ondan sonra pâdişah-ı âlem-penâh hazretleri [...] dahî sa'âdetle İstambul'a gele ve mümkin değilse Hudâ-yı rabbü'l-âlemînden gayrı kimesne bilmez gelir mi gelmez mi ve mezkûr Hasan Bey'i Engürüs vilâyetine emr-i şerîf ile gönderdik sizlerden temennâmız budur ki âsân vechle götürmesine himmet ve inâyet idesiz dostluğa binâ'en mektûb-ı muhabbet tehî-i dest olmamağ için bir doru at gönderdik ma'rûr buyurula bâkî hemîşe ömr u devlet müstedâm bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

[979] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.148-149.

Ahlasü’l-vidâd

İbrahim el-fakîr

24) 1549 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral Zygmunt August'a mektup 2.[980]

Hazret-i Kral

Ekberû küberâi'i'l-milleti'l-Mesîhiyye a'zamu uzamâ'i'-tâ'ifeti'l-İseviyye muslihu mesâlihi cemâhîri'n-nasrâniyye Lih kralı hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr hükm-i şerîfiniz vusûl buldukda şol kadar behcet ve sürûr hâsıl oldı ki diliyle takrîr ve kâlem ile tahrîr kâbil-i ta'bîr değildir ve dahî pâdişah-ı âlem-penâh hazretlerine hükm-i şerîfinizi gayrı çavuş ile irsâl eyledik fahrü'l-emâsil ve'l-akrân Hasan Çavuş pâdişah hazretleri hükm-i şerîflerinde ta'yîn edüp hâk-i pây-ı şerîfinize irsâl eylemişler vusûlü müyesser oldukda ma'lûm ola ki pâdişah-ı âlem-penâh hazretleri hazretinizle anayla oğul gibi olalım dedikde siz dahî hoş ola deyû hükm-i şerîf gönderdiniz bu kerre pâdişah Hazretleri'nin Cankerman demekle ma'rûf hisârının etrâfını üç def'a urup nice cân telef olup mallarını ve davarlarını sürüp alıp gitmişler mezkûr tâife bunda şekvâ edüp dediler ki kendimizi oğlumuzu ve mallarımızı Leh tâifesi vilâyetimizi urup kimin katl edüp ve kimin sürüp alıp gitdiler ammâ Leh Kralı'nın icâzetiyledir ben dahî etdim ki beylerine âdemîniz vardımı etdiler ki varup cevab buyurmuşlar ki bende kral hazretleri de pâdişah hazretlerini sever ikimizin dahî haberi yokdur harâmzâdelerin işidir demiş ben dahî etdim ki pâdişah hazretleri kral hazretlerine emr-i şerîf göndereli mezkûr vardıkda haber-i şâfi'i ne ise ma'lûm olur ve dahî kral hazretleri pâdişah-ı âlem-penâh hazretlerini can ü gönülden sever diler sizin esirlerinizi mezkûr hisâr yanlarından aldıkların salıverir dedikde onlar dahî mütesellî olup kendüler imdi kerem [ü] lutf edüp eğer beylerbeyinizdir ve harâmzâdedir hakkından gelüp ve bunların esirlerini salıveresiz dostluk tamâm zâhir olur ve mezkûra buyurmuşsuz ki bizim bâzergânlarımızı İstanbul'da dutup haps etmişler her ne şenâ'at ederse bunda dinlensin demişsiz mezkûrdan onun cevabını istifsâr edesiniz ve sizlere dahî bundan akdem at gönderdik idi mıh değip bize vusûl buldu ve mezkûr Hasan Bey'e sizlerden su'âl olundukda eyitdi ki Tercemân Nikola Ermeni bana eyitdi ki inşâallâhu'r-rahmân kral hazretleri dahî tedârük üzerinedir sizin Hacılar bayramında veyâ şol bayramdan bir ay sonra ben dahî elçi ile varırım demiş ben dahî bu haberi işidicek âdemîniz geldikde tavlamdan beğendiği Arab atlardan üç at alsın dedim şimdi dahî gönderirdim mezkûr olan atıyla gitdi ve kışın ol cins at bul demediği ecilden göndermedim ve mezkûra dedim ki eğer kral Hazretleri'nin elçisi ile gelicek veyâhûd

[980] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.156-157.

onların elçisi bunda geldikde pâdişah hazretlerine eğer tez gelecek olursan pâdişahı [...] kral hazretlerine elçileri ile bile gönderirim deyû ahd etdikten mezkûr dahî yüz yere koyup Âsitâne-i sa‘âdetinize revâne olundı bâkî fermân kral hazretlerinindir.

Ezafü’l-vidâd İbrahim Paşa el-fakîr

25) 1550 tarihli Mustafa Çavuş'tan Kral Zygmunt August'a mektup.[981]

Cenâb-ı rif'at-me'âb kral hazretleri kâm-yâb ile'l-merci' ve'l-me'âb ba'd-ez edâ du'â ve revâhil-i senâ birle ithâf ve ihdâ kılındıktan sonra i'lâm-ı muhibbâne ve inhâ-i dostâne oldur ki bundan akdem kal'a-i Cankerman ve Akkerman mehâyifi için pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri kıbelinden emr-i şerîf ile huzûr-ı berhûrunuza[?] vusûl buldukda emr-i şâhîye ittibâ' edüp elçiniz eline verilen mehâyif defteri mûcibince edâ olunmasın emr edüp muhibbinize iki nefer yarâr âdemîniz koşup bu cânibe irsâl eylemiş idiniz ki bunda gelüp husûs-ı mezkûreye pâdişah-ı âlem-penâh hazretlerinden me'mûr olan beyler ile bir yere cem' olunup muktezâ-yı şer'-i şerîf ve icrâ-yı hükm-i münîf üzerine teftîş olunup her kişinin dahî varup mâbeynde kat'-ı nizâ' ve fasl-ı husûmet ola eyle olsa âdemleriniz ile Braslav nâm la'anızdan üç [...] beri geldikde müşâvere olunup âdemleriniz ma'rifetiyle Ferhad nâm tilmaçınız kal'a-i Akkerman'a irsâl olundı ki beği hazretleriyle buluşup ne mahâlde cem' oluruz deyû müşâvere edüp haber getire mezkûr Ferhad kal'a-i Akkerman'a gelüp beği hazretlerin bulamayup geri geldikde muhibbiniz kalkıp yine mezbûr Ferhad kulunuz ile kal'a-i Akkerman'a geldim ki teftîşi emr olunan beği kim idüğün sahîh bilüp haber irsâl edem li ale't-ta'cîl gelüp ber-mûcib-i emr-i âlî maslahat görüle hâliyâ pâdişah-ı âlem-penâh hazretleri husûsî kaziyyenin teftîşin vâr ve müstakîm beylerinden olup bi'l-fi'il Niğbolu beği olan Ahmed Bey hazretlerine emr edüp el-ân kal'a-i Akkerman'a gelüp maslahat görmek için karâr edüp muhibbinizi ve tilmaçınız Ferhad kulunu<u huzûr-ı şerîflerine getirdip her birimizi söyledüp haberi bildikten sonra vâki' olan mehâyifin beher-hâl görülmesi ehemm-i mühimmâtdandır deyû üç kıt'a hükm-i şerîf ibrâz edüp mezkûr tilmaçınız mahzarında okudup ve vukû'u üzere mektûb yazup bir yarâr çavuş eline verip âdemîniz Ferhad'a koşup izz-i huzûr-ı mevfûru'l-hubûrunuz cânibine irsâl eyledi imdi muhibbinizden dostluk haberi budur ki yine pâdişah-ı âlem-penâh hazretlerine itâ'at ve inkıyâdınız zuhûra getirip Âsitâne-i sa'âdetden hazretinize irsâl olunan mehâyif defteri mûcibince verilmesin emr edüp muhibbinize koştuğunuz âdemleriniz ile ve mezkûr tilmaç Ferhad kulunuz ile bey Hazretleri'nin mektûb mûcibince çavuş ile ale't-ta'cîl bu cânibe irsâl buyurula ki âdemleriniz gelüp bey hazretleriyle bir yere cem' olup ber-mûcib-i şer'-i şerîf ve ahkâm-ı münîf teftîş olunup kat'-ı nizâ' ve fasl-ı husûmet olunup envâ'-i iyilikleriniz pâdişah-ı âlem-penâh

[981] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s. 167-168.

hazretlerine arz oluna ve müşârünileyh bey hazretleri kemâl mertebe âdil hiçbir cânibe meyl ü mühâbâ eylemez Hak üzere maslahat görür kimesnedir her vechîle pâdişah-ı âlem-penâh Hazretleri'nin Âsitâne-i sa'âdetinde sözü ve arzı makbul beylerindendir ma'lûm-ı hazret buyurula ve irsâl olunan âdemi onat vechîle ri'âyet buyurula ki gelüp bunda iyiliklerinize şehâdet eyleye ve bey hazretleri huzûrunda hakkınızda ne mertebe şehâdet eylediğim kulunuz Ferhad'dan istifsâr buyurula ve bu cânibe yine Ferhad kulunuz irsâl olunmamakda ihmâl buyrulmaya ki bey hazretleri sözü ve maslahat-güzârlığını tamâm beğenip makbûl görmüşdür şöyle ki vâki'-i hâldir dostluğa binâ'en huzûr-ı şerîfe i'lâm olundı bâkî es-selâm âlâ meni't-tebe'a'l-hüdâ.

El-fakîr Mustafa çavuş-ı Dergâh-ı âlî

26) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'na mektup; Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in tesliminin gecikmesi halinde padişahın İran'a sefer yapacağının bildirilmesine ilişkin mektup.[982]

İş'âr-ı muhabbed savab-âmiz ve izhâr-ı mevedded sevâb-engîz mahz-ı muhâlesed sadâkât-rîz ve fart-ı musâdakat muvâfakat bizden peydâ ve hüveydâ olup tekdîm-i cenâb-ı nısfet-me'âb ve tersîm-i mahfel-i re'fet nisâb kılındıkdan sonra inhâ-i muhibbî bî-irtiyâb budur ki bundan akdem pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin sem'-i şerîflerine Sultân Bâyezid'in verilmesine müte'allik bâ'zı erâcif vâsıl olur ve tesliminde bu zamâna dek vukû' bulan ta'vîk ve te'hîr zikr olunan erâcif-i mesmu'ânın sıdkına delâlet eylemeğin tedârik-i sefer görülüp sa'âdet-i hümâyûnla teveccüh müveccihleri bu def'a irsâl oluna ve resûlât-ı beşâret resânın vürûduna mevkûf kılınmış idi hâliyâ irsâl olunan ümdeti'l-efâhim ve'l-ekârim ve züddeti'l-e'âzım ve'l-mekârim Veli Bey ve Beşaret Bey zîde't-me'âlihimânın ol Dergâh-ı aliyyü'ş-şândan mufârakatları haberi istimâ' olundukda Sultân Bâyezid'in verilmesi muhakkak ve mukarrer olup tahkîki haberinin isâli içün mûmâileyhumâ Veli Bey ve Beşaret Bey hizmetlerinin teveccühleri Dergâh-ı sa'âdet medâra arz olunup sefer-i hümâyûnunun te'hîrinde envâ'-ı mukaddemâd netîce tertib ve terkib olunmuş idi hâliyâ ol ahbârı isâl eden ulaklar vârid olan bu haber-i meserred eserbirle [yırtık alan] ve mûmâileyh Veli Bey hizmetlerine Merzifon'un İstanbul cânibde [cânibinde] ve mukaddemâ ulağa [yırtık alan] Mustafa muhibbinize İstanbul'a karîb yerde mülâkat itdüğin haber virüp bu eser-i müberret ahbârın inba ve iş'ârı levâzım-ı muhabbet [ve] sadâkat âsârdan olmağın kitâb-ı mevedded-simar/semar[?] huzûr-ı devlet disâr savbına imlâ ve istâr olundı ve lâkin vârid olan elçiyân-ı izâm Şah-ı cemcâh sitâre sipah Hazretleri'nin sa'âdet ve ikbâlle berû cânibde olan Eğrüceler nâm yaylağa gelmelerini haber virüp ol haberden bünyân-ı sulh ve salâhda ihtilâl ihtimâli bu muhibbinize infi'âl virüp mazarrâtın tenbîhi ve te'kîdine bilâ ihtiyâr cür'et olundı zîrâ bu zamânda ordu-yu hümâyûn berû cânibe müteveccih olıcak bu cânibden arz olunmasına dahî Bağdad ve Şehrizor ve Diyarbekir ve Van taraflarından Dergâh-ı âlîye arz olunmak mukarrer olup def'-i tevbîh içün bu cânibden dahî arz olunmak lâzım olup pâdişâh-ı rub'-meskûn eyyedallâhu te'âlâ ilâ yevm-i yüb'asun Hazretleri'nin sefer-i nusret eserleri vukû'una sebeb olur öyle olsa bu muhlisinize sâhib kırân-ı devrân eyyeded saltanatuhû

[982] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.

ilâ âhiri'z-zamân hazretlerini sefer-i hümâyûndan men‘ idüp bünyân-ı sulh ve salâhın teşyîdi bâbında kelimât-ı maslahat-âmiz ve urûz-ı salâh-engizde sa‘-i beliğ ve cidd ü bî-diri‘ itmekle lehb-i hiddetlerine teskin ve şule-i şiddetlerine temkin virüp re‘âya ve berâyânın huzûr ve refâhiyetleri bâbında bezl-i meçhûd ve sarf-ı makdûr eylemek üzeredir ol zât-ı salâh-ı simâd ve sa‘âdet a‘yâtın aceze ve sakinîn hakkında şâmil olan re'fet ve şefkatlerinden mercû ve me'mûldür ki ol Şah-ı kerem-encişim haşem hazretlerine berû cânibe bir kadem teveccühleri sebeb-i ihtilâl-i â‘lem ve mûcib-i halel-i beni âdem olmasında şüphe-i şâibe-i hâtır-ı hutûr bilinmeyüp esâs-ı salâhın istikrârı ve bünyân-ı emânın istimrârı murâd olunursa makar-ı sa‘âdetlerinden hareket ettürmeyüp ufûlet-i hevâdan bir yaylak-ı hoş fezâya teveccühe müveccih lâzım olursa öte cânibe sevk olunup berû cânibe gelmeleri aslâ ve kat‘a câ'iz ve revâ görülmeye ziyâde ne demek lâzımdır hemîşe izz ü ikbâl der-terakkî-bâd.

27) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey tarafından ahır kethüdasına yazılan mektup; Saraç Hüseyin ile gönderilen 15 bin akçe ile ahırın tamirinin ve davarların samanlarının tedarik edilmesinin bildirildiği mektup.[983]

Hüve

Ahur kethüdâsı el-mükerrem

Ba‘de’t-tahiyye ve’s-selâm inhâ olunan budur ki hâliyâ adamlarınızdan Saraç Hüseyin ile on beş bin akçe gönderilüp ahur meremmeti ve davarların samânı ihzâr olunmak ısmarlandı varıcak te’hîr eylemeyüp kadı efendi ma‘rifetiyle mümkün olan meremmâtı görüp ve davarların samânı husûsunu dahî tedârik idiviresiz ve geru ne vecihle olduğın yazup i‘lâm eyleyesiz bâkî selâm[?].

El-fakîr Bali

[Yatık alan] ve Tursun oğlunda olan oğlan içün efendiye mektûb gönderildi ki ol oğlânı alıviresin dahî akçesin virüp bile alup gelesiz şöyle bilesiz aldı[?]

[983] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.

28) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği mektup; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebine ilişkin mektup.[984]

Nesemât-ı muhabbet rûh-perver ve lema'at-ı meveddet rûh-küster mehibb-i muhâlesâtdan cereyân ve matla'-ı musâdakatdan rahşan olup mu'attar-ı dimağ-ı sıdk u safa ve münevver-i şerağ-ı fart-ı velâ kılındıkdan sonra merfû'-ı zamîr-i vâlâ ola ki bundan akdem Sultân Bâyezid'in verilmesi haberin irâd eden elçiyân-ı i'zâm-ı beşâret resân Şah-ı Sikender bârgâh-ı meddallah zilâle celâletuhu ilâ yevmü'l-intibâh Hazretleri'nin Eğricelere yaylağına teveccühlerin haber virüp eğerçi fikr-i metin ile güzîde olan re'y-i rezîne muvâfık ve re'y-i rezînle sencîde olan fikr-i metine mutâbık olmamağın i'timâd olunmamışdı lâkin nâkil ânlar olup ve sene-i maziyede dârü's-saltanata Kazvin'den vâki' olan vehâmet-i havâdan muktezâ-yı beşeriyyet üzere zuhûru muhtemel olan nefret ihtimâliyle hakîkatine şu'ur içün istifsâr ve vâki' ise vukû'-ı bâ'is-i inhidâm bünyân-ı sulh u salâh olmağın men'-i bâbında mübtegây-ı re'y-i sâyibiniz zuhûru iş'âr olunmuş idi hâliyâ kaziyye-i ma'hûdenin gayr-ı vâki' idüğin mutazammın kitâb-ı dilgüşâh ve hitâb-ı ferah fezâ birle bârgâh-ı geyvan-eyvan cânibinden pâdişâh-ı rub'-ı mezkûn eyyedallahu te'âlâ ilâ yevm-i yüb'asûn Hazretleri'nin mizâc-ı sa'âdet imtizâclarından vev'a inhırâf istimâ' olunduğunda kemâl derecede bî-huzûrluk ârız olmuşken sıhhatleri haberi ıttıla'ından envâ'-i behçet ve surur tahsîlinden sonra levâzım-ı meveddet sadâkat-ı müretteb ve vâcibât-ı hıllet/hallet[?] atûfet-i rutbed iktizâsı üzere tevzi'-i sadakat ve leyâli-i mübâreket nukaba ve sâdât ve etkıyâ ve ehl-i sa'âdat ittifakıyla ed'iyye-i icâbet-âyâta mübâşeret ve mübâderet olunup ve bu ahbâr-ı sârrenin isâli ile müstes'it olan bendeleri gayet mekremet ve nihâyet-merhâmet ile mazhar-ı re'âyet-i inâyet menzilet vâki' olup ol nakl olunan ahbârın hâtır-ı âtırlarına hutûru gayr-ı makul idüğin müştemil ve müş'ir vârid olan fermân-ı hümâyûn-ı meserred-makrûn irsâl buyrulmuş eşref-i evkâdda şeref müşâhede el-fâzı dîde-i bâ-firâka nûr-ı celâ ve sine-i pür-iştiyâka sürûr-ı safâ i'tâ idüp lev-keşefe'l-i'zâ mâ-ezderet yakinen mûcibince cümle-i husûsda istihrâc ve i'timâdımız noksan-pezîr ve ziyâde gîr olmadığından haz-ı kâmil ve safa-i şâmil hâsıl oldı

[984] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.3.

sümme elhamdülillâh ba‘de mukaddemâ merdümân-ı elçiyân-ı i‘zâm ve çâvuşân-ı bâ-ihtirâm birle südde-i seniyye-i sa‘âdet arâm-ı hazret-i şâh-ı şevkat-sihâm cânibine irsâl olunan Kara Kulu çavuş ki kıdveti’l-efâhim ve’l-ekârim cami‘ü’l-mehâsin ve’l-mekârim Veli Bey ve Beşaret Bey dâmet me‘âli-i himânın vürudları haberi isâli içün dergân-ı mu‘alla cânibine irsâl olunmuşdı hâliyâ vârid olup elçiyân-ı i‘zâm-ı yeserallah murâdâtuhum kemâl mertebede ri‘âyet olundukdan sonra kabz-ı metâlib içün vüzerâ-yı i‘zâmdan biri ta‘yîn olunup gelmek üzeredir deyû icmâlen haberi irâd eylemişdir inşallahü’r-rahman zamân-ı karîbde ale’t-tafsîl i‘lâm ve iş‘âr olunur ve sâbıka tabâbet hizmetine varup ba‘de edâ-yı mâ-lüzûm avdet eyleyüp gelirken varan adamları katl eyledüği çeribaşının ahvâli Dergâh-ı felek-iştibâhda şuyu‘ bulup ba‘is-i tekeddür olmasın deyû fesâd idenlerin hakkından gelinmek veyâ muhtâc-ı arz olursa atabe-i aliyyeye arz olunup cezâ ve sezâsı verilmek ve Gürci beylerinden Neversab/Teversab[?] Melik Simon üzerine bâ‘zı asker gönderilmek istimâ‘ olunup hâlâ münâsib olmamağın men‘ ve def‘ olunmak ricâ olunmuşdı bârgâh-ı devlet destgâhdan vârid olan fermân-ı âlişân ve cenâb-ı eyâlet-penâhdan sâdır olan kitâb-ı meserred-ünvanda ânlara müte‘allik ahbârdan nişân olmayup ve mezbûr Simon üzerine asker gönderilmek ol bâbda ihmâl ve imhâli müvehhem olduğu sebebden hâliyâ fermân-ı şeref ünvân ve kitâb-ı müstedâb-ı letâfet nişân birle vârid olan bendenüzden Melik Simon üzerine gönderilen asker ahvâli su‘âl olundukda sizin murâdınız olmağın irsâl olunmuşdur deyû cevâb virdiler def‘-i gâile içün hakkından gelinmeleri murâd olunan hod ve raze[?] keferesidir lillâhi’l-hamd pâdişâh-ı rûy-ı zemîn hullidet mülkuhû ilâ Yevmüddin hazretleri cadde-i ahd ü misakda dâ’im ve seccâde-i muhabbet ve vefâkatde kâim olmağın pâye-i serîr-i sa‘âdet masirlerine hâliyâ Van beylerbeyisi olan Mustafa Paşa’dan ol tarafa müte‘allik edebden hâric bâ‘zı evza‘ sudûru arz olundukda bilâ imhâl ma‘zûl idüp vilâyet-i Van beylerbeyliği halil-i cemiliniz olan cenâb-ı sa‘âdet me‘âb celâlet nisâb rif’at iktisâb Pasin beği olan Hüsrev Bey dâmet me‘âli-i hazretlerine sadaka buyrulup ol tarafın ri‘âyet-i hâtırlarından dakika fevt buyrulmaz ve şâh-ı deverân bâsitü’l-emn ü ve’l-emân Hazretleri’nin fermân-ı âlişânlarında bünyân-ı sulh ve selâhın istihkâm ve istid‘amı içün bu muhibbiniz ile hillet-i bî-külfet bâbında te’kîd ve ihtimâm buyrulmuşdur ahlâk-ı pesendîdenüzden me’mûl ve mesuldür ki pâdişâh-ı âlem-penâhların bu mertebede ve safada iken kedere ba‘is olıcak vaz‘ cevâz ve revâ ve sezâ buyrulmaya ziyâde ne dimek lâzımdır.

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

29) 992/1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender subaşısına ve emir-i alem İbrahim Çelebi'ye mektubu; Duceyl'e bağlı Beled reayasının zimmetlerinde kalan paranın tahsil ve hazineye teslim edilmesi emrini havi mektup.[985]

Hüve

Mefharü'n-nüvvâb ve zeynü'l-ashâb Duceyl nâ'ibi zîde ilmihû ve kıdvetü'l-emâcid Emîr-i Alem İbrahim Çelebi zîde mecduhû ve havâle[?] Kalender subaşı -zîde kadruhû- ba'de'l-yevm ma'lûm ola ki sâbıka Duceyl'e tâbi' Beled emîni olan Bağdad kullarından Ferhad divân-ı Bağdad'a gelüp zamân-ı atâyimden bâ'zı re'âyâ ve gayrılar zimmetlerinde defter mûcibince bâkî kalmış mâl-i mîrî olup taleb ittiğimde bâzıları der sâbıkda havâleye edâ itmüşüz deyû cevâb idüp havâleler dahî aldıkların akçeyi teslim-i hazîne etmemekle benden taleb olunur hayıftır görülüp şerî' ve kânûnla müteveccih olanlardan tahsîl olunmasını taleb ederim deyû i'lâm eylemeyin mektûb irsâl olundı i'nde'l-vusûl gerekdir ki mezkûr emîn ve katibi ve tahvîlinden zimmetlerinde bâkî olan kimesneleri ve sâ'ir huzûr-ı lâzım olanları ihzâr idüp gaybet idenleri şer'le buldurması lâzım olânlara buldurup getürdüp husûs-ı mezbûru onat vecihle Hak üzere ve şer' ve kânûnla tetebbu idüp göresiz fi'l-vâki' kaziyye bu cânibe i'lâm olunduğı gibi olup emin-i mezbûr tahvîlinden bâ'zı re'âyâ zimmetinde bâkî kalmış mâl-ı mîrî vâr ise ve bâzıları bâ'zı havâlelere edâ idüp havâlelelerden teslîm-i hazîne etmemişler ise ki tamâm şer'le sâbit ve zâhir ola ol takdîrce emîn-i mezbûr tahvîline şer' ve kânûn ve defter mûcibince re'âyâ zimmetine zâhir olânı re'âyâdan ve re'âyâ zimmetinde iken havâle tahvîl idüp hazîneye teslîm olunmayan malı dahî bî-hasebi'ş-şer' ve'l-kânûn müteveccih olanlardan bî-kusûr velâ küsûr tahsîl itdirüp hâsıl olan akçeyi emîn-i mezbûrun deyn-i bedeli havâleye ve [...] kadarı yarâr adamlar ile hazîne-i Bağdad'a gönderüp teslîm etdiresiz Hâk üzere olup tezvîr ve telvîz ve şuhûd-ı zuhûrdan ve şer'-i şerîf ve kânûn-ı münif ve deftere mugâyir vaz'dan ve mâl-i mîriye gadirden hazer idüp muhtâc-ı i'lâm olursa yazup bildiresiz şöyle bilesiz tahrîren fî 15 Cumâdi'l-âhire sene 992.

Bende-i fakîr/hakîr[?] [...] [Pençe]

[985] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.

VI. Beylerbeyi Arzları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 884/1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın İskenderiye (İşkodra)'nın fethinden sonra verdiği bilgileri içeren arz.[986]

Halledallâhû te'âlâ sübhânehû mülkuhû ve sultânuhû kemâ evzaha ale'l-âlemîne burhânuhû

Devletlü sultânımın hâk-i pây-ı saltanât-ı destgâhına arza dâşet bende-i muhlis anki tâbud ve mest ve hasidbûd derd-i câniş du'â-yı devlet test oldur ki Ali Bey oğlu Ahmed Bey kulunuzdan mektûb ve adam geldi İskenderiyye feth olundukdan sonra asker-i zafer rehberle Çirne oğlu üzerine ki müteveccih olmuşlar Hot dağına vardıkları gibi ol mel'ûnun kalbine havf ve ru'b müstevli olup İskenderiyye'nin alındığın ve üzerine leşker vardığın işüdüp kal'asına od vurup kendüsi kaçmış il ve gün muti' ve munkâd olup ilcan taleb etmişler kala dahî ziyâde yanmış[?] âsanlıkla meremmet olunurmuş fi'l-hâl ânı yapıp içine dizdâr ve elli nefer hisâreri komak gerekdir Allah-ı te'âlâ inâyetinde ve hazreti resûlün mu'cizât-ı berekâtında ve pâdişâh-ı âlem-penâhın azze izzuhû ve nasruhû devletinde ol cânibden olan cemî'i mesâlih ve mühimmât sûret-i ittimam bulmuş ve divan günü arz olunan maslahatlar ve kıla'ada olan azepler kayıtları görüldü bâkî sultânımın hâtır-ı âtırından olan cemî' murâdâtın hakk sübhane ve te'âlâ müesser ve mukadder eyleye ömr-i der ezbâd-ki evdâd mâ hâmise ânest subh-i şân ki ömür der-erbâd.

Kemterîn-i bende Mehmed el-fakîr el-hakîr

[986] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.

2) 886/1481 tarihli Venedik'e gönderilen casusun, İspanya'da Katalan Beyi ile Polia kralı arasındaki münasebetlere dair getirdiği haberleri muhtevi Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından verilen bilgileri içeren arz.[987]

Hüve

Gıbbe't-du'â arz-ı bendegân-ı çâkerân budur ki elhâletu hâzihî Venedik'in ahvâlini bilmek içün Venedik'e bir adam gönderildi adı ile olsa mezkûr adamımız gelüp şöyle haber getirüp etdiki bundan akdem Gelan Bey'i Radakasikla Polye Bey'i Rifaye haber gönderüp etdiki mezkûr Riga içün Rigayaki Bey'i oğlu Deklini haramzâdesin memleketi bırak çık git memleket benimdür ol dahî ol haftan Radakastilenin helakini kasd edüp iki adamını elçi tarîkli Radakastiliye gönderüp fursatında helâk ideler deyû ânlar dahî andan Radakastiliye varup bizi Halvet beyinize buluşturun beyini buluşturun beyümizden sözümüz vardır deyû Halvet buluşmaya ahd idüp Halvet buluşturmayup nâçâr kalmışlarken alyede[?] buluşdukları yerde el uzatup helâk idemediler ammâ mecrûb itdiler ânlar dahî mezkûrları dutup işkence idüp ikrâr ettiklerinden sonra oda yaktılar ve hâliyâ Venedik Radakastili ile birliktedir ve mezkûr Venedik beyleri dahî Üngülüs diyârına birkaç yarâr adamlar gönderdilerki bir yarâr bahadır Bey bulup kendülerine beylerbeyi idüp Polye Bey'i Rikânın üzerine asker ile göndereler ve kendülerin adetleri bu imişki bir yere çeri göndermelü olsalar aralarından çeri üzerine bey nasb itmeyüp gayrı yerden bey getirüp çerileri üzerine nasb ederler imiş ve hem şimdiki hâlde Venedik'in bu cânibe üç pâre kadırgası gelüp bu aralığı dolandı anlardan istifsâr olunduki niye geldünüz şöyle cevâb verdilerki bu deryada harâmilik idüp gezen Türk gemilerini isteriz bu fakîr dahî şöyle cevâb virdiki padişahımızın memleketünden halkını istemek sizin ne haddinüzdür padişahımız kendi memleketünün harâmisini te'kit ve tehdid eder sizin yolunuz değildir kendi harâminizün hakkından gelsenüz ne ki deryâ yüzünde nice fesatlar iderler ve bâdehû biz bendelerine bu yer virilmezden akdem cezire-i Ağrıboz'dan harâmi barçalar gelüp altı nefer haracgüzar alıvirürlerdi haracgüzarları Kastili'ye ilettiklerinden sonra Kastili Bey'i Varan Barçay'ı bozup içinde haps olan esiri âzâd idüp mezkûrun haracgüzarlar yerli yerleriyle geldiler ve mezkûr Vanaldan dahî ol yerin ahbârı nedir deyû istifsâr olundukta mezkûr Radakastile içün şöylece cevâb verdilerki epsem olup oturuvirür lâkin […] gemi bayrağını ve Rim'e gönderilen adamlarımız gelmedi inşâallah

[987] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.

geldiklerinden sonra müte‘âkip haberleri gönderile şimdiki hâlde bu tarafta olan ahbârlar budur ammâ şol Polye memleketinin balı çok arusı azdur etraftan ol memleketi celp tama‘lara yürürler nolaki Hakk Te‘âlâ devletlü padişâhıma müyesser edivire âmîn yarabbel âlemîn bâkî bu bâbda fermân âsitâne-i âlem penâhımdır.

el-fakîr bende İskender

3) 886/1481 tarihli Kemal Paşa'nın (ibn-i Kemal'in büyük babası) uhdesine vezaret tevcihinden duyduğu memnuniyeti havi arz.[988]

Hüve'l-mu'in

Hazret-i sultânım [..]

Sâye-i hümâ âsâya ma'rûz-ı bende-i bî-mikdâr ve ferve-i[?] hâkisâr oldur ki çünhak celle ve âlâ zilletinin ve mütehayyin olan kulların mesrûr ve handan ve kedûreti[?] Eflak'tan müteessif ve mütehayyir[?] olan bendelerin ferhân ve şâdan itmelü olsa bi-hükmü nas inne ma'al usri yüsra mukaddema-yı tâkat ve delil ve şikeste hâtırı ve alîl ider maksûd bu mukaddemattan oldur ki bu bende fakîrki mesa'dan bizüm haktan içün ve çerh-i pür muhaliften diğergûn idi her subhu mesa'a canib-i veliyyü'l-eyâdi velni'ema kılındık murâdım bu idi ki devletlü sultânımı merâtib-i a'lâ ve manâsıb-ı ulyalara müşâhede idüp câm-ı gam gine behçet-i aslı ve dil-i miskîne meserret-i küllî hâsıl olundı elan sabıka-i inâyeti ilâhî ve eltâf-ı avâtıf-ı nâmütenâhi irüşüp amme-i re'âyaya Behçet ve kafe-i berâyâya beşaret içün sultânımın keffe-i kifâyet ve kabza-i pür himâyetinde vezaret hizmeti mufevvaz oldı deyû kapıcılar kethüdasından istimâ' olunduğı gibi Hak alimdirki sürûrurumdan aklım zâyid oldı bâ'zı kimesneyi gördümki sevindüğünden hayâtı memata vardı elhamdülillahki ben kuluna hayât-ı ebedi hasıl oldı beyt [...] minbâ'd bârî te'âlâdan tazarru'um budur ki ol libas-ı devlet say'-id ve bostan-ı ikbalinden sarsarı te'assüf ba'îd ikbâl-i devletinizi bî-küsuf ve mahiyyât-ı sa'âdetinizi bî-husuf meşâm-ı âlem yân reyahini eltâfınızla dutar[?] düvel-i ademyan esnâf-ı a'tâfınızla münevver vâki' ola âmîn ya mucibü'-l müteferri'în ve bu encef vera ve el garik-i fi bi-bahrü'l-umül[?] dîde-i ümidden ol cenâbının tûtiya-i kert ikdamına ecveb/ücub[?] kılıp zaif-i tâm-ı cezm idiği Dergâh-ı âlîde olan defter eminliğin kûrum şeçün ârif der-tatvîl-i kelâm cahil-i […] bâkî fermân sultânımındır ilahîn tâcihânrâ bekâbûd mümkün izzet in cenâb-ı zâyid-bâd âmîn bi hakkı'l-hayrü'l-ibâd.

el-fakîr […]

[988] BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

4) 892/1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın padişaha arzı; Budin'e casus olarak gönderilen Murat'ın Budin'den döndüğünü bildirdiği arzı.[989]

Hüve

Azzemallâhû te'âlâ şânuhû sâye[?] bi'l-hayri ammâ şânuhû

Ubûdiyyet makamında yüz yere koyup devâm-ı devlet du'âsın ve bâre[?] mu'attar kılmaktan sonra hazret-i âlîye lâ-zâle âliyen ma'rûz-ı bendegî olunan oldur kim bundan öndin devlet Âsitânesinden murâd [adlu] adamınuz Despota irsâl olunmuş idi eyle olsa gelüp şöyle ki pâdişâhın devletine maslahat yarâr haberlerdir elinden geldiği mikdâr say ve ceht idüb Budin'e varup ânda olan ihbâratdan bilüp devlet-i Âsitânesine revâne oldı ümîzdir ki bu kimesne kulun hakkında sultânumun kimyâ nazarı diri' olunmayup himmet ve şefâ'at oluna bâkî fermân sultânımın kemâl-i keremine menût ve müfavvazdır hemîşe der mesnet-i saltanat müstedan ve müstahken bâd.

Bende-i kemîne Ali el-fakîr el-hakîr

[989] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.

5) 905/1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzı; varid olan hükm-i hümâyûn gereği Ahmed Paşa oğlu ve Ayas'ın kadı huzuruna celbi ile metrukatın deftere kaydedilip tespit işi sonrası hepsinin birlikte gönderileceği hakkında arzın.[990]

Hüve

Hazret-i paşayân-ı kâmurân

Dergâh-ı âsumân rıf'ate ve bârigâh-ı geyvân menzilete arz-ı da'iyi fakîr budur ki ol Dergâh-ı ma'delet penahdan biz muhibbinize ulak birle hüküm vârid olup emr olunmuş ki Ahmed Paşa oğlunu ve Ayas'ı yarâr kullarıyla ele gitürüp muhkem bend idüp cem'-i rızkını mühürleyesin deyû emr olunmuş öyle olsa muhibbi muhlisiniz dahî Ala Kaya'dan üzerine yürütüp Hüdavendigar devletinde Ahmed Paşa oğluyla Ayas'ı cemî' kullarını ele getirüp kadı huzûrunda cemî' metrukâtı defter olunup tamâm olıcak tefâsiliyle defter olunup ulak birle yarâr adamlar katup irsâl oluna bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır.

Ez-âfü'l-ibâd Ahmed el-hakîr

[990] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.

6) 905/1499 tarihli Zülkadiroğlu Şahruh'un arzı.[991]

Hüve

Hazret-i Sultanım

Yüz yere koyup devâm-ı devlet ve izdiyâd-ı rıf'at ve âyîn-i taze ve mu'attar kılmaktan sonra arza-i bende-i fakîr budur ki amucanız tarafından istifsâr buyurulursa Amid üzerine varup etrafun yıkıp yakup ata/atla[?] üç günlük yerde imaret komayup ve Ergani kalesinin dahî şehrini yıkup köylerini yakup ve Eğil ve İre'sinde olan Ekrad beyleri itaat idüp ve Berber kalesi alınup içine abdâl-i pâk Bey koyup ve Selim oğlu kalesi alınup içine Selim oğlunu bey koyup ve Atak ve Mefârikini ve Zerakı ve Süleymânî beyleri gelüp itaat idüp Mefarikini kalesine Abdurrezzak Bey oğlu Hüdâdâd konulup ve Savra Abdurrezzak Bey oğlu Hamza konulup andan Mardin'e varup Mardin içinde olan Lala Murad ve Lala Dilcan ve Elvend Bey Lalası Kite oğlu Ali Bey gelüp itaat idüp Mardin kalesini teslîm idüp içine Bey muhibbiniz üç yüz adamla kul Yunus'u koyup ve Sincar Beyleri üzerine Kara Bey oğlu Abdi kulunuzla adam gönderüp varup uğraşıp ve sıyup ve cezîre-i Musul'a varınca feth edüp açmış ve Sofo Halil oğlu Yusuf Bey Eriha üzerinde hisâr eden adamı basmağa giderken Bey muhibbiniz kulu Yunus mukâbil olup uğraşıp Yusuf sınıp münhezim olup kaçup Bire kalesine düşüp […] ve etban alup Yusuf Bey anuncıla vardı ve Ahmed kulunuz Bire kalesinden aşağı yedi günlük Perteye de ulusla[?] Arap ve Kürt içinde ve Bey muhibbiniz şimdiki hâlde Eriha üzerinde biline min bâd tecdîd-i ahbâr Âsitâne-i sa'adete arz olunur biline […] kemâ sebaka.

Bende el-fakîr Şahruh el-hakîr

[991] BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.

7) 917/1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzı.[992]

Hüve

Yahya Paşa oğlu Bâlî Bey'in kağıdıdır

Dergâh-ı Mu'allâ'ya ve bârgâh-ı â'lâya arz-ı bende-i bî vüfûr budur ki şimdiki hâlde Yusuf bendenüz Kili cânibine şehzâde Hazretleri'nin haberini/sırrını[?] bilmek içün gönderilmiş idi öyle olsa mezkûr kulunuz Kili hisârına girüp habere muntazır iken şehzâde hazretleri yüz pâre gemi ile Akkirman kurbunda Saruyar dimekle ma'rûf nâm yere gelüp Han cânibinden dahî bin kırk gelüp bile mülakat oldular ammâ Akkirman halkı itâ'at etmediler ve Kili'ye dahî dört pâre kayığı geldi Kili halkı dahî itâ'at itmeyüp [...] Karaboğdan'ın dahî cümle-yi askerin cem' eyleyüp Üngürüs'den ve Leh'den yardıma gelmiş askeri vardır hâzır ve müheyyâ olup dururlar deyû haber getürdüğü atabe-i ülyâyâ arz olundı bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır.

Ez-âfü'l-ibâd Bâlî el-hakîr

[992] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.

8) 918/1512 tarihli devlet ricalinden biri tarafından bir tavsiye olarak padişaha takdim edilen arz; Mısır Memluklerine karşı yapılan sefer esnasında Mısır'a gelen bir zata (muhtemelen Hersekzâde Ahmed Paşa) isyankar vaziyet alması üzerine onu itaate getirmek için istenilen talebe ilişkin arz.[993]

Kemâl-i istikâmet ki fart-ı sadâkat ki i'timâd ve i'tikâd-ı küllî idüp ol e'azze azîmin itmâm ve ihtimâmı hüsn-i ferâset ki ve lütf-i kiyâset ki tevfiz ve tahsîs olundı kim ru'yet-i sâkıb ve fikr-i avâkıb mülâhazasıyla şol ki levâzım-ı kardanlık ve muktezâ-yı kargüzârlık ve mûcib-i şeca'at ve müstevcib-i selâbet ve mehâbetdir yerine getürüp keyd-i adüvvden ve mekr-i ve hud'a-i bed-endîşden âtıl ve âkıl olmayup her husûsda cemî' cevânibi gözleyüp te'hîr ve gururdan ve ta'cîl ve surûrdan iştinâb ve ihtiyâd üzerine olup belki sağ idüp mümkün oldukça hâb-ı hargûşla düşmânı uyudup miâd-ı bî-bünyâdla bünyân-ı evkâr[?] fâsidlerin muhtel ve mu'attal etmeye mukayyed olup haber-i/hîz-i[?] te'hîrle âciz idüp buluşmakda ise te'hîr idüp veyâ ta'cîl idüp gözlerin açdurmayup ikdâm etmekde ise ahvâl-i mecma'ların ve keyfiyet-i cemî'yetlerin tamâm ma'lûm idüp imtisâl ve irtikâb idüp bi-inâyetillahi te'âlâ mübâşeret idesiz ve Ali Devlet Bey[?] bu cânibe hod âkıbet[?] ve mu'âvenetin ve anlarunla muhâlefet muhâlesat ve adâvetin tahkîk itmekle say' idüp bu mağna vâzıh ve lâyıh olmayınca hasımla husumete ikdâm etmeyesiz ve Turgut oğlu cânibini hafî gâfil görmeli değüldür e'âdi-i bed-endîşden ol kadar râzı olmamaışdır bu cânibden nev'a inâyet olacağın ma'lûm etse gadri/özrü[?] mâfât idüp Dergâh-ı âlem-penâha ilticâ ederdi deyû istimâ' olunur imdi zâhirdir ki ânun gibi kimesnenün âsî ve tâyi' olması gayet hamakatinden ve sefâhetindendir tarîk-i akılla ikdâm idicek ânun emsâli süfehâ-yi ele getürmek âsân görünür ânun ahvâlin biran[?] evvel yerlülerden dahî bilir kimesneler bulup söyleşilse câizdir ki emr olmuşdur ânun kaydı bu def'a elbette görülse gerekdir bir yoldaş yiğid imiş zâyi' olmasun dahî gönül kabule etmez pâdişâhdan günâhın iltimâs idüp afv olmasına iltizâm iderün deyû kelimât-ı tayyibe ile dostluk idüp yanuna getürmek mümkün ise söyleşüp bu tarîka dahî sulûk olunsa câizdir ve yanında a'vânı ve ensârı olan bî-devletlerden[?] bâzını itmağla ve ihsânla getirüp nevâziş idüp ânlarun evciyle ânı hafî sayd etmek kâbil ise

[Yatık alan] sağ idüp ânlara nev'a i'tikâd ve i'timâd gösterilse ve sâna hüsn-i i'timâdları ise vâcibdir ânlarun husûsunda afv ve iyânı[?] babında her ne vecih görürsen izz-i

[993] BOA. TSMA.E. 9224/1. 886-5. 1.1.

huzûrumda mesmu‘ ve makbüldür şöyle bilesiz beher hâl cemî‘ husûsda lütfü ve mülâyemeti takdîm idüp düşamâna bu tarîkle muzaffer olmak münâsib ise mukaddemâ imdâdı ve istimdâdı bu yollardan taleb idüp tarîk-i müdârâ ne kadargerek ise dikkat ve tasarruf zuhûra getüresin cebr ve anef ki âhir-i kârdır şeca‘at ve merdlik[?] gayretiyle inâyet mu‘ayyen-i/mu‘in-i[?] ibâda [...] nâmus-ı saltanatı bi gayr-ı gurûrin yerine getürmeyi say‘ idüp bu bâblarda senin dahî hâturuna geleni[?] idüp ve keyfiyet-i ahvâli alâ vech-i ta‘cîl cevâb-ı hükm-i vâcibü’l-imtisâlle i‘lâm idüpte’hîd etmeyesin bu üslûb üzere Davud Paşa ile ittifak idüp say‘ idesin deyû Rum İli Beylerbeyisi Ali Paşa kulunuza hükmi irsâl olmak vâcib ise fermân pâdişâhındır.

9) 918/1512 tarihli Zülkadiroğlu Alaüddevle'nin arzı.[994]

Hüve

Hazret-ı Sultanım

Yüz ubûdiyet makamında yığıp devâm-ı devlet ve kıvâm-ı azamet ve şân-ı saltanat ed'iyyelerine ihlâsla iştigal göstermekden sonra ma'rûz-ı bende-i fakîr olunur [oldur] ki sultânü'l-haremeyn hullide't-ma'deletuhûnun Haleb naibine buyruğu gelüp Dergâh-ı âlem-penâha ve erkân-ı devletde mektûb yazup göndermek buyurmuş Haleb naibi dahî bir mektûb hazret-i Hüdâvendigâr hullide't-hilâfetuhuya ve iki mektûb erkân-ı devletlere yazup bu bendenüze göndermişler ki Dergâh-ı âlem-penâha isâl ide yüz ve sifâriş etmiş ki muhlisinizi sultân istemiş âna müteveccih alındı bu ecilden bu mektûblar hazretinize gönderildi Dergâh-ı mu'allâ'ya irsâl idüp cevâbın gönderile demişler felizâlik gelen mektûbları İlyas bendenüzle hâk-i pâyî-i şerîfe revâne olundı me'mûl ve mültemisdir ki mektûblar Dergâh-ı mu'allâ'ya gönderile üdde-i sa'âdetden ne cevâb emr-i âlî olunursa bu bendenüze isâl etmek buyurasız ki bu yâna Haleb naibi murâd etdiği bigi [gibi] gönderüz varup vâsıl ola ve ta'cîl gelmek içün gelen cevâbın ânda Bekir bendenüze mektûbun gönderesiz ki ol dahî bunda be'dehû göndere taki Haleb naibi sultân yanında iken gönderevüz vâsıl ola bâkî ömr-i devlet-i pâdişahî dâ'im ve kâim-bâd bi-Rabbi'l-i-bâd.

Bende el-hakîr Alaüddevle el-fakîr

[994] BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.

10) 918/1512 tarihli Trabzon valisi tarafından divana yazılan arz; Şehzâde Süleyman'a Sultanönü, Giresun, Kürtün veya Şiryan sancaklarından birinin tevcih edilmesi ferman buyrulmuş ise de bu sancakların uygun olmadığının, Karahisar veya Kefe sancaklarından birinin verilmesinin daha uygun olacağının ifade edildiği arz.[995]

Âsitân-ı keyvan mekâna ma'rûz-ı bendegî oldur ki bundan evvel bizüm Süleyman Şâh'a sancak olma husûsunda himmet ve iltifât olunmağıçün sâbıka devlet Âsitânesine mektûb gönderildü idi hâliyâ hükm-i şerîf irsâl buyurulup mazmûn-ı meymûnunda Sultân Önü sancağı emr olunup ânun ıraklığından kaçılsa Giresun ve Kürt'ün ve Şiryan sancak kılınmağa emr ve tevcîh olunduğı i'lâm buyurulmuş öyle olsa vüzera-i memleket ve erkân-ı saltanat bu yüzden tedbîr idüp ve bu vechle cevâb virdikten sonra mukâbelede kelimât etmek eğerçi ne muktezâ-yı akıldır ve ne fayda verir ammâ devletlü Hüdâvendigâr'ın emr-i şerîfine ve hükm-i hümâyûnuna tekrîmen inhâ ve arza kılınır ki pâdişâh-ı âlem-penâhın oğlu adında bendesi mücerred bendeyülün ve her birinin mahdûmzâdesi vardır ve her mahdûmzâdeye ve şehzâdeye şimdiye dek sancaklar verüli gelmişdir ve pâdişâh-ı âlem-penâhın eyyâm-ı devletinde kangı şehzâdeye sancak virildi ki ol sancakla babası olduğu yerün arası bir aylık yol ola ve yakın yerde olduğu takdîrce Giresun ve Kürt'ün ve Şiryan gibi yer sancak kılınma tevcîh oluna ki Kürt'ün subaşılığı gâlibâ on altı bin akçe yazâr veyâ cüz'i ziyadesi vardır ve Giresun bir kaledür Kürt'ün semtindeki hiçbir tarafında bir ok atım mikdârı kazâsı yokdur belki Trabzon vilâyetinde değil tamâm Gürcistan'da havası vahim olup ve kendi murdarlıkta ve darlıkda haşa halâdan beter olmada bir ol asıl yer dahî yokdur ve bu kale ile Şiryan'ın arasında bir dağ vardır ki atlı adam aşmak muhaldür ve iki üç günlük mesâfe bir günde ve yürüme ile meşhûr olan Türkler üç günde güc ile aşabilür ve bütün Kürt'ün vilâyetinde bir köy yokdur ki dört ev bâri iki ev bir yerde ola belki bir ev iskele tarafında farz olunsa bir ev Mustafa Paşa hizmetleri mescidindedir ve Şiryan nâhiyesinin dahî köy sûretli kaç köy vâr idiğü ve yazısı ve hâsıl ne idüği defterde mestûr ve halkın ma'lûmudur ve olancasının ve halkı cümle dimek mübâla'a gibidür ammâ nısfından artuğı civârımızda olan Kızılbaş'a gitmiştir şöyle ki bize gelicek bunun gibi yerler sancak kılınma eğer hassaten pâdişâh-ı âlem-penâhun hâtır-ı âtırından nâşî oldı ise bu yerün cümlesinin evsâfı erkân-ı devletin

[995] BOA. TSMA.E. 5970/1. 752-18.

cem‘isine ma‘lûm iken hiç vecihle kâbil değil idüğün arz etmemek ve devletlü Hüdâvendigâr’ın hâtır-ı şerîfini ol re’yden döndürme kat etmemek hizmeti firâretde ve umûr-ı hilâfetde gadr u taksîr olur neûzubillah min zâlik ve eğer devletlü Hüdâvendigâr’dan olmayup mücerred vüzerâ-i mülk fikr idüp ve yaya-i serîr pâdişâhîde ânlar tevcîh etdiler ise hâşâ zulm olur ve hiç memleketde bu vechle zulm olmaz ve bize bu vecihle zulüm şer‘a münâfî olduğundan gayrı efrâd-ı insandan her ferd bâbında hârici edepdür şöyle mülâhaza buyrula ve eğer bu re’y-i hassaten devletlü Hüdâvendigâr’ın kendülerinin olup ve ol yerün bu evsâfı ma‘lûmumdur ve ol Süleyman Şah bâbında inâyetim bu yüzdendir bel bunun birle ânı mu‘azzeb kılurun deyû buyursa mezbûr Süleyman’ın bu hâlde sancakbeyi kılınmamasın devletlü Hüdâvendigâr’ın isti‘fâ ve istid‘â kılırun ümiddir ki devletlü Hüdâvendigâr kemâl-i rahmet ve gâyet-i şefkatinden karîn kabûl buyura ki bu sualin kabulüne bu denlü iltifata devletlü Hüdâvendigâr’dan müstehakkın zîrâ ki devletlü Hüdâvendigâr’a bu bende-i hâkirinin ihlâsı ve hizmeti ol mertebede değildir ki bu denlü cüz’î âna hâyil ola vallâhi’l-azîm Hüdâvendigâr’ın zeyl-i ismetine kasem iderin ki şöyle ki rızâ-yı şerîfleri bunun üzere ola ki eyyâm-ı hilâfetinde âm ve hâs huzûr ve refâhiyetde iken bu bende-i hakîri bir mikdâr huzûrdan bu‘d ve hırman üzere olam ânlarun rızâsını ri‘âyet içün bir harâbe kûşenin riyâsetinden değil tamâm dünyânın saltanatından kemâl-i ihlâs ve ubûdiyyetim cihetiyle ve allahu te‘âlânın tevfîki ve inâyeti ile feragat idem ve eğer vilâyet-i şarkdan kale ve il almağa devletlü Hüdâvendigâr’ın emri ve rızâsı yoğiken bir nice kale ve yerler alup zabt idüp ve sûfiye virmede tereddüd eylemek bu davaya muhâlifdir deyû buyurulursa ânı dahî memleketim ve hâsılım çoğ olsun deyû nefsim havasına tabi‘ olup itmedüm belki sedd-i İslâm’ın siyâneti içün etdim ve bu hizmeti adl-i insâf üzere nazar olunsa bu mukâbelede mücerred devletlü Hüdâvendigâr’dan huld ve in‘âm değil âlişân-ı emürlerümüzden ve erkân-ı devletden ve her mü’mîn-i muvahhidden envâ‘i imdad ve i‘ânet lâzım iken hizmetimiz küstahlığa bel âna berû a‘yân i‘tikâtınca sufinin evvel hurûcunda sufiye nisbet ve mütâba‘ad mülâhaza etdükleri gibi neûzübillah şimdi isyâna haml olunursa ol gayreti biz terk etdük şimden girü ol hizmeti oturdukları yerden hüsn-i tedbîr ile erkân-ı devlet def‘ ideler ve mezbûr Süleyman Şâh’a dahî civârımızda olup aklen ve insâfen bize münâsib olan Karahisâr sancağı himmet olunup ol olmazsa Kefe sancağına inâyet olunma mümkün ise hoş ve illâ ol şarabdar başına işaret oluna ki ekâbir ve a‘yâna varup tasaddi‘

itmeyüp gelüp gide biz dahî kendi tedârikimizde olup her ne vaz‘-ı zâhir olur ise ma‘lûmunuz ola.

11) 918/1512 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed'in harekatının takip edildiğinin Mehmed Paşa tarafından arzı.[996]

Hüve

Devletlü sultânımın semend-i semenk-i hâk iksirlerine yüz sürmekden sonra arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki Osmancık kalesine üç yüz mikdâr adam seçüp göndermiş idük ki varub ol cânibde olan sipâhî tâifesine ve sâ'ir halâyıka isti'mâlet edüb il memleket devletlü Hüdâvendigârındır deyû çağırdup ve Osmancık kalesinde oturub etrâf-ı â'lem tecessüs edüb Sultân Ahmed ne cânibe teveccüh eder fikr-i ferâset nedir bilineydi öyle olsa Sultân Ahmed dahî Hüseyin Âbâda çıkup kaçmak mukarrer olmuş iken bizim cânibimizden adam yetişüb nereye kaçarsız mirâhûr dört beş yüz adamla Tosya'da (Tosiyye'de) oturup ve bir kaç yüz adam Osmancık'a göndermişdir dicek ol dahî hemân dönüp ol geçeyim kesüb Osmancığına ılgâr idecek bizim dahî adamlarımız haber alup cem'isi hisâra girüp oturdular Sultân Ahmed dahî hisârun üzerine gelicek adamlarumuzun bir kaç ittifak etmişler ki biz Bursa'dan berû bunun niyetine gelüp Hüdâvendigâr yoluna çalışmağa geldük deyû otuz kırk mikdâr adam çıkup bunlar ile buluşup savaş idüp bir nice anlardan ve bir kaç bizden düşüp yine hisâra girdüler ve biz dahî Tosya'dan (Tosiyye'den) göçüb Kangırı cânibine gelüp Kalecik cânibine teveccüh etmişizdir ammâ cem'i cevânibe câsuslar gönderüp haberler bilmekteyüz [beklemekteyüz] ve devletlü sultânım ve devletli bu cânibe teveccüh idicek zâhirdir ki bu yine bir tarafa çekülür imdi bize bir mikdâr adam inâyet oluna ki iki bin kadar ola biz geldiğimiz bigi (gibi) ala koyup [?] on on beş güne dek gelüp bize kavuşa ki her ne tarafa azîm ederse yanına düşüp ve hiç kesilmeyüp dâ'imâ arkuru yolun almak ardınca olalalım ki devletlü pâdişâh devletinde ola ki ele getüre ve Zohum Han Hazretleri'nin oğlunu dahî ılgarla eğlemeyüp bu cânibe buyurasız zîrâ elbette niyyeti mâtâkatdemden çekülüp gitmektedir husûsaki sultânım cânibinden teveccüh eşercek bir saat te'hîr itmeyüp hemen kaçar kaziyye bir dürlü dahî olur ola ki bu kadar adam gelüp bize kavuşmak bu aradan çıkarulmayup sultânımın himmeti bu arada ümîzdir ki ele getirevüz ve şol ki vâki' hâldir hâki pây-ı tûtîya âsâya arz olundı bâkî emr-i sultânımındır hemîşe zıll-i vücûd serbeser âlem în memdûdbad.

[996] BOA. TSMA.E. 6532/1. 758-32.

Bende el-fakîr Mehmed

12) 918/1512 tarihli Haydar Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri muhtevi arz; Fenayi ve Dellak İbrahim demekle maruf ve bunun gibi kişilerin şehzâdeyi (Şehinşah) yoldan çıkardıkları, yakında Kızılbaşlarla ittifak edeceği, önüne geçilmezse Karaman eyaletinin elden çıkacağına dair bilgileri içeren arz.[997]

Hüve

Sultanım Hazretleri'nin hâk-i pâyî-i kimyâ hisâline arz-ı bedegi budur ki Fenayi ve Dallak İbrahim dimekle ma'rûf mezhebsiz mülhidler ve müfsidler ve kâfirûn eşedler şehzâde hazretlerini bi'l-külliye izlâl idüp tarîkden ve tabi'âtdan çıkardılar hattâ bir derecedir ki an karîbi'z-zamân mahzûlin ve mel'ûnin Kızılbaş cemâ'atinin hezelehullâh-ı te'âlâ ve şehzâdenin ittifakları bunun üzerine olmuşdur ki şehzâde ânlara yahud ânlar şehzâdeye mülâkât olalar zamir-i münir-i cihân-ârânızda mestûr olmayup bir dürlü dahî mülâhaza buyrulmaya öyle olsa sultânım hazretlerine vacib ve lâzımdır ki bu maslahatı sâ'ir mühim-i mesâlih kıyâs itmeyüp cem'-i mesâlihden akdem ve ehemm bilüp ta'cîl ale't-ta'cîl devlet ve sa'âdetle bu cânibe gelüp her ne tarikle def' ve men' mümkün ise def' etmeğe ikdâm oluna billâhi'l-azîm memleket-i Karaman hemen elden çıkmıştır bir an ve bir lahza tevakkuf câ'iz değildir şöylece mülâhaza buyrula bâkî-i garâibin ve fesâdın nihayet yokdur inşaallah ânlar dahî hâk-i pây-ı şerîfinize muhtefi olmaya bâkî sultânum Hazretleri'nin hâk-i pây-ı şerîflerine i'lâm hâcet değildir ömr-i devlet bâkî bâd.

Abduküm el-muhlis Haydar el-fakîr

[997] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.

13) 918/1512 tarihli Hersekzâde Ahmed'in arzın; Üngürüs (Macar) kralının bir elçisini Fransa kralına gönderdiği, Fransa kralının kızını oğluna isteyeceği ve Fransa kralının bu elçi ile Cem'i dahi göndereceğini işittiği hakkındaki arz.[998]

Hüve

Lâzâlet sâhâtzâ behim[?] maksad evle'l-hâcât

Ba'de ez hâkî bus Dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı a'lâ refe'allâhû te'âlâ fevka's-semâvâtü'l-alâ arza-i bendegî budur ki elhâletü hâzihî Yağı vilayetde olan akrabalarımızdan mu'in haber alındı ki Üngürüs kralı kendi bir benâm yarâr elçisini bî-nihâye peşkeş ile Freng diyârına irsâl idüp Hırvat nâm mevzi'ye geldikde Hırvat bânı dahî kendüye müte'allik olan halkıyla kurudan mezkûr elçi ta Frenk diyârına geçüp deryaya girince göndermiş deyû ve bu bende dahî hakîkat-i hâli işbu minvalce olduğu tamâm ilmümüz yetişdi ve mezbûr elçi deryaya girdükde bu bende mezkûrun akabince Kragostini dimekle bir benam kâfir İspalam nâm hisârı ki Frengin kalesidir ânın civârındadır ya kenârında mütemekkîn olmağın adam gönderdüm ki tahkîk haber ala ki bu kral elçisi ki deryaya girmiştir kangı tarafı ve kangı vilâyete ve bunun gibi mesâlihi ile gitdi deyû bize bir rast haber alıver ki âna göre Âsitâne-i devlete arz oluna deyû mezkûr dahî şöyle sah haber alup kendi dillerince mektûb ile arz etdi ki mezbûr elçi Frenç kralına tahkîk metbu' oldı ki ânlarun kralı Françe kralıyla ahid etmiş ki kızın kendi oğlu içün vire elçi dahî kıza nişan koyup Cem'i taleb edicektir mezfûr Frenç kralı dahî kraldan gelen elçi ile Cem'i bilece gönderecekmiş deyû müstemi' olundı işte Kragostini nâm kâfirden bu bendeye gelen mektûb dahî atabe-i ülyâyâ irsâl olundı âna dahî nazar oluna ve kaziyye-i mezbûr bu vechle cârî oldukta teftîş etdüm ki Frenç kralın Üngürüs kralıyla dostluğu vâr mı deyû sâbıka Üngürüs kralı üzerine inzimâm makâsıdına Çesar oğlu asker çeküp gelürken Frenç kralı dahî mezbûr kral üzerine asâkir çektüğüne vâkıf olup kendi leşkerün biraz cemî' idüp arkuru yoluna gelüp mezbûr ile müvâcehe olup ol kadar mühâbere ve mukâtele olmuş ki âhirü'l-emr Çesar oğlu leşkerine hayal bârî/târî[?] hezimet vâki' olmuş hattâ kendüzü dahî mecrûh kurtulmuş ol [...] oldı ki birbiriyle ittifâkı bir imiş ve Üngürüs diyârında olan Peç nâm kalede bir mu'azzam kilise içinde Üngürüs kralıyla Çeh kralı buluşup şol vecihle ahd ü yemîn etmişler ki hiçbir vechle mâbeynde min bâd adâvet vâki' olmaya ve birimizden birimiz kangı tarafa azm olunmalu olur ise haber oluna ki kifâyet

[998] BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.

mikdârı asâkir ile birbirimize mu‘âvenet ve müzâheret ide deyû mu‘âbere olunmuşdur ve deryâ cânibinden ale’t-tahkîk haber alındı ki Frenk kralı otuz beş ağrapa ve yüz mağna ve yüz kâtırga ve Polye kralı seksen mağna ve seksen kâtırga ve Rim Papa yirmi mağna ve kırk kâtırga bu zikr olan benâm la‘înler şol mikdâr gemü hâzır etmişlerdir ve anlardan gayrı her birinin taht-ı hükümetinde olan boy beylerine ve sâ’ir benâm kimesnelere emr etmişler ki mikdârlu mikdârınca gemü donatup bara‘ı ve esbâbı hâzır ide deryâ yüzünde havf şunun gibi barak ve esbâb kayırlarmış ki kayası yok ve işbu demediğin dahî bu barak muheyyâ olını geldiği kimesne görmüş değil ki şimdiki hînde hâzır olunudurur ve işbu zikr olan krallar birbirine elçiler gönderüp tedbirlerin ve tedâriklerin birüküp berr ü bahırda şol kadar asâkir ve yarak ve sâ’ir hâcet olan esbâbın görürlermiş ki kâfir diyârında dahî bu mikdâr asâkir ve yarak hazurlanduğu hiçbir kimesne istimâ‘ idüp görmüş değil fi’l-cümle [...] bendekilerince durmayup yara‘ ve yasaktadır ammâ niyetleri ve tedârikleri neydüği dahî ma‘lûm olunmadı ve illâ yer yer adamlar irsâl olunmuş ki tecessüs idüp tedbirleri ve tedârikleri neydüği ma‘lûm olundukda inşâallâh âna göre Âsitâne-i devlete arz oluna bu bâbda şol ki mâ-vak‘a hâldir Dergâh-ı mu‘allâ’ya arz olundı bâkî fermân erkân-ı devletindir bâd.

El-abd el-muhlis Mehmed el-fakîr

14) 918/1512 tarihli Ferhad Paşa'nın Şehzâde (sonraları Yavuz Sultân) Selim'e yazdığı arz; çıkan isyan dolayısıyla yanına gelemeyeceğini, halkın kendisini ve askerini dört gözle beklediğini ifade ettiği arz.[999]

Hüve

Yüz yere koyup devâm-ı devlet du'âsın taze ve muattar kılmakdan sonra ma'rûz-ı abd-ı fakîr olunur ki bundan evvel sultânımın izz ü ikballe gelüp yetişmesi husûsunda kerrât ile ulaklar irsâl olunmuş idi sultânıma mahfi değildir ki işbu hâdise-i azîm vâki' olalıdan baba oğulları aralarında değin vâki' olup ba'zılarından nev'-i muhâlefet dahî sâdır olmuş idi anları teskîn eylemekde ve sultânım cânibine mutî' etdirmekde ol ki şürûr nice nev'le ânun komadık bihamdililâhi te'âlâ ve'l-minne pâdişâh-ı âlem-penâh sabi'i[?] oğlânlar ve bâki kapu halkı inkiyad ve itâ'at kemerin can beline bağlayup sultânımın kadem-i meymûnlarına muntazırlardır ümîzdir ki zamân-ı karîbde sultânımı makarr-ı izzetde müşâhede eyleyevüz ne denlü gerek ise isti'câl mahallidir ümîzdir ki her kişinin sözü ile amel olunmayup ta'cil oluna te'hir olunmaya ve hem bu bende-i nahîf içün gelsün bana vâsıl olsun deyû buyurmuşsuz bu bendenüz oğlânlarun içinden çıkarsam şehri haraba virirler gice ve gündüz ârâm itmeyüp şehri muhafaza ideriz şöyle ki bir lahza aralarından gâib olam be-gâyet yaramazdır ol sebebden sekbân başı kulunuzu üç bin yeniçeri ile ayağınız toprağına irsâl eyledik bâki fermân-ı kazâ cereyân her ne vecihle câri olur ise âna göre amel eyleyiver bir gün bu halk ile va'deler ve mudârâlar ideriz sultânımın devletle gelmesini ilkâ ideriz öyle etmez isevüz birbirini yer biraz te'hir görünicek bir va'de dahî ider bu tarîk ile halkı idevüz ümîzdir ki maksûd-ı âlem an-karîb müyesser ve muhassal ola inşâllâhû Te'âlâ ed-du'â mu'tâd bâd müyesser[?] o[?].

el-fakîr Abduhû ki Ferhad el-hakîr

[999] BOA. TSMA.E. 8312/1. 858-68. 1.1.

15) 918/1512 tarihli Kırım Hanı Mengli Giray imzalı II. Bâyezid'e gönderilen arz. Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in durumu hakkında.[1000]

Hüve

Hazret-i [pâ]dişâh-ı kît-i sitân

Ebbedallâhû meliki'l-müste'ân

Türâb-ı bâb-ı sa'âdet me'âba arz-ı bende-i ubûdiyet menâb oldur ki sâbıka kıdvetü'l-ulemâi'l-fühûl umdet erbâbü'ş-şurû' ve'l-usûl usvetü'l-âlimîne'l-âmilîn Mevlânâ Nureddin zîde efzâluhû vesilesi birle bu abd-i dîrîne hükm-i kazâ-yı ahkâm vârid olup Mevlânâ-yı mûmâileyh bu cânibden her ne kelimât nakl iderse benüm kelâm-ı şerîfim bilüp sem-i rızâ ile ısgâ idesiz deyû buyurulup Mevlânâ-i müşârünileyhden istimtak olundukda emr-i şâhî ol vech üzeredir ki Sultân Selim Şah ebbedallâhû cânibine bu bir müstakil adam gönderir elbette hazret-i pâdişâh devlet-penâhının emr-i şerîf-i müseccelü't-tecrîf[?] ri'âyet kılup mahmiyye-i Trabzon cânibine ric'at kılasız rızâ-yı şerîfleri üzere olasız muhâlefet etmeyesiz ve illâ ben dahî hazret-i pâdişâh-ı [...] iştibâhın rızâsından hâric fiile rızâm yokdur benüm rızâm dahî pâdişâh rızâsındadır deyu/deyuceğin[?] hükm-i nasihat idüp mukâbelede vâki' olan cevabını dersaâdete arz idesiz deyû emr olunmuş öyle olsa ittifâk ol esnâda Sultân Selim hazretleri bu bendeye Mansur nâm mu'temed adamın göndermişdi bu bâbda mezbûra te'kîd olundukdan sonra Sultân Selim Şah tâl-i bekâh cânibine yarâr adamım buna mektûb gönderüp şol üslûb üzere temhîd-i nushat/nasihat[?] olundı ki billâhî lâ-te'ammîdir[?] ki hazret-i pâdişâh-ı kît-i penâh hizmetinizi ta'zimen vilâyetün bu müte'ayyen mu'azzâm mollasını risâlete gönderüp umûr-ı memlekete ve şuyûn-ı saltanata lâyık budur ki def'i fitne içün varsun yine sancağına gitsün inşâallâh kendüm ri'âyet ederim deyû buyrula siz bâ'zı ta'allülât kılup imtisâl etmeyesiz [...] idesiz adem-i imtisâliniz haberi dersaâdete vâsıl olmazdan evvel bize imtisâl haberi gönderün der-i devlete arz idelüm fitne def'a olunsun ve illâ ben hazret-i pâdişâh-ı gerdûn-penâhın muhlis bendesiyin benüm pâdişâh rızâsına muhâlif emre rızâm yokdur şöyle bilesiz denilüp mukâbelede şöyle cevab yazmış ki sâbıka Dergâh-ı felek-iştibâh kıbelinden Mevlânâ Nureddin gelüp tekrâr Trabzon'a varılmak bâbında hükm-i cihân-mutâ' isâl idüp kemâ-yenbeği ibrâm ilhâ idüp ol bâbda aslâ rızâ

[1000] BOA. TSMA.E. 6382/2. 756-111. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [496].

gösterilmeyüp ve Mevlânâ-i mûmâileyhe cevab ne vecihle virilüp/virilürse[?] hod mufassalan ma‘lûmunuz olmuşdur kaziyye yine hemân ol minval üzere mukarrerdir şol ki hayât-ı ebedî[?] eğer Trabzon’a varmak emri ile müyesser olup ve her taşı cevâhir-i dahî olursa Trabzon’a râzı olmazın gayrı sancak verildüği takdîrce dahî emrem Sultân Ahmed tâl-i bekâh cihetinden şol ki bir akçe ve bir habbe eksik olursa dâire-i kabule gelmek emr-i muhâldir bundan gayrı bir dürlü dahî olmaz şöylece ma‘lûmunuz ola deyû cevab birmiş[virmiş] öyle olsa şol ki vâki‘ hâldir sahha-i peymâ-sipâya [...] isâr olundı minbad dahî emr-i vâcibü’l-i‘timâd-ı şehriyârî her ne vecihle cârî olursa sem‘an ve ta‘aten itâ‘at olunur mülâhaza buyurula bu husûsda emr-i şâhî ne olursa bu kulum Yusuf birle hükm-i şerîf irsâl buyrula bâkî kıvâm-ı/kavâsım-ı[?] serîr-ı devlet müstahkembâd.

Abd-i Kemter Mengli Giray el-fakîr el-hakîr

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

16) 918/1513 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed hakkında bilgi almak üzere onun yanına casus olarak gönderilen Çavuş Hoca'nın verdiği malumatın Hersekzâde Ahmed tarafından Yavuz Sultan Selim'in hocası Ali Efendi'ye bildirildiği arz.[1001]

Hüve

Cenâb-ı fazilet me'âb Mevlânâ-yı kâm-yâb

Ammerallâhû serîr-i fazîletehû ilâ yevmi'l-haşr-ı ve'l-hesâb

Ba'de tenfîz-i dererü'd-du'â-i bi-yedi'l-ihlâs [?] ve tecdîd-i [...] dırârü'ş-şâ' âlâ vechi'l-ihtisâs ma'rûz-ı re'y-i enver budur ki bundan akdem bu muhibbiniz İslâmbolda iken işbu hâmil varaka Davud Çavuş Hoca bendenüz Sultân Ahmed cânibine tecessüsen gönderilmişti Akşehir'e varup içlerine girüp Çavuşluk hizmetine duhûl idüp ol zamândan berû içleründe olurdu cümle ihbârdan birisi bu kim Ramazan oğlu Cafer gönderüp eğer Bulgar cânibine gelürseniz cemî' Ağrıgöz bırakup tenhâ gelmek gerekdir ki Bulgar beyleriyle mu'âvenet idüp Karaman beylerine hıyânet idenlerin kılıçtan geçirüp bâkîsin itâ'at etdirüp arka yardım uladalım demişler ve dahî Şam ve Halep mülk ümerâsına adam gönderilmiş ki mu'âvenet taleb ideler ammâ ol cânibe adam göndermekden arz- taşra karâr idemeyecek olursa varup Şam canibi penâh tutula [?] mezkûr Çavuş bendenüzz içlerinde iken Sultân cümle tecemmülâtın ve esgâlin ayırup ulûfeciler başını ve garipler ağasını baş koşup beş yüz mikdârı adam ve yirmi nefer çavuş koşup Amasya'ya göndermiş kendi tecemmülâtdan/tahmilâtdan [?] tenhâ olup Ankara üzerinde oturup on ki kere yüz bin akçe şehirlüye salgun salup evvel salunan garbî ve zikr olan mikdârı akçe virmezsenüz şehri yıkıp yakup harâb eylerin diyüp el'an şehri üzerinde mütemekkindir deyû cevab virüldü mâ-bâkî haber kendülerden istifsâr oluna bâkî himmet-i ömr ve devlet ve'l-müstedân-bâd.

El-muhibbü'l-Muhlis bende Ahmed el-fakîr

[1001] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.

17) 918/1513 tarihli Hemdem Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arz.[1002]

Hüve

Yüz yere koyup devâm-ı devlet ebed peyvend-i rûz-ı efzûn du'âsın taze ve mu'teber kılmakdan sonra arz-ı bendegî budur ki yukarı Rum tarafına tecessüs içün adamlar göndermişdim hâliyâ gelüp haber ne ise ma'lûm olduktan sonra kendülere bi nefsihî gönderildi ve Sivas sancağı beyünün dahî mektûbu bile irsâl olundı ammâ ol diyârlarda şöylece mesâvî/müsâvi[?] çağırmışlar ki kapu halkı ve Anadolu ve Rumeli beylerinin ittifâkı bizimledür deyû il içinde söz edinüp memlekete bu vech ile fitne ve fesâd bırakup ilden bir sûretiyle harac alup halkı kendülere yakıştırmak fikr ederler imiş imdi bu memleketin vazı'ı ve şerîfi devletlü Hüdâvendigâr hazretlerinden bir hareket umarlar ânlara teveccühleri yokdur bâri elan hareket olmayacak olursa biz hareket etmek sırası çıkarmaya himmet oluna hareketün vaktini hodsizler dahî pek bilürsüz ammâ kalan vakit hareket olunur diyüp karîb hareket gösterilmeyince olunmaya andan sonra Sultân Ahmed hareket edicek Taş Âbâd içüne gelüp girmek ihtimâli vardır deyû mesâvî/müsâvi[?] iderler ot Taş içine girerse gâlibâ devletlü Hüdâvendigâr'ın devlet-i maslahatı ânın taşa girmesidir bakî hemîşe zıll-i vücûd memdûd bâd.

Ez-âfü'l-ibâd Hemdem el-fakîr

[1002] BOA. TSMA.E. 7055/11. 812-10. 2.1.

18) 918/1513 tarihli Durali imzasıyla Yavuz Sultan Selim'e gönderilen tahrirat.[1003]

Hüve

Dergâh-ı mu'âllâya ve bargâh-ı âlâya lâ zâle âliyen ma'rûz-ı bendegî budur ki bundan evvel bu bendeniz Yenişehre geldükde Sultân Ahmed cânibini tecessüs etdirip asker ile Sultân Ahmed Karahisâr'a geldi, deyû istimâ' olunup hakîki ile haber ma'lûm olunmaduğu ecilden Kütahya kadısına ve dizdârına mektûb gönderüp Sultân Ahmed Karahisâr'a geldüğü muhakkak mıdır değil midir keyfiyyet-i ahvâlleri ve kemmiyet-i evza'ları nevechle olduğunı hakîkatle bilmek içün adam gönderüp tecessüs idüp ahvâlleri ve evzâ'ilarını hakîkatiyle bilüp dahî ta'cîl bu cânibe i'lâm idesiz denilmiş idi hâliyâ bu bendenin mektûb ile mezkûrân kadı ve dizdâr işbu râfi'ân-ı ruk'â-i ubûdiyyet Bey Kavaklu Hüseyin oğlu Mustafa ve Ahmed oğlu Mustafa Sultân Ahmed cânibine tecessüse gönderilüp mezkûrân dahî varup Sultân Ahmed'i Karahisâr önünde çayak çayırı nâm mevzîde bulup iki gün asker asker ile aralarında bile durup cemî'-i ahvâllerine ve evza'larına vâkıf olup işbu yekşenbe günü aralarından çıkup gidüp bu cuma günü gelüp bu bendeye mülakat olmak mezkûrân Mustafa ve diğer Mustafa varaka-i bendegî birle âsitân-ı felek âşiyâna revâne kılındılar tafsîl ile ahvâl mezbûrlardan istifsâr oluna ve ba'dehû devletlü hüdâvendigârın cânibinden bu memalik ahvâlinden istifsâr buyurulursa tamâm ol cânibden kat'ı nazar idüp teveccühleri devletlü hüdâvendigâr ve her devletlü ayağı topraklarına etmişlerdir ümîzdir ki bu mühhimmin te'hîri münâsib görülmeyüp isti'câline himmet buyurula bâki emr ü fermân ol cenâb-ı âlem-ârâya husûsdur

Bende el-hakîr Dur Ali el-fakîr

[1003] BOA. TSMA.E. 7062/1. 812-17. 1.1.

19) 922/1516 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından rikab-ı hümayuna yazılan arz; Mısır sultanının Mısır'dan çıktığı haberinin doğru olmadığının, eğer Karahan Diyarbekir'deki askeri basarsa Mısır sultanı tarafından kendilerinin de Zülkadriye'yi zapt etmelerinin emrolunduğu, Hizan ve Bitlis beylerinin bir miktar asker istediği, yoksa memleketlerinin harap olma tehlikesi bulunduğunun bildirildiği arz.[1004]

Hüve

Dergâh-ı iştibâh-ı ve bârgâh-ı felek-destgâh-ı ki tûtiyâ-yı hişem-i devletdir arz-ı bende-i bî-mikdâr derdest-i hâkisâr oldur ki elhâletü hâzihî mübârek Cumâdi'l-ûlâ ayının yirmi sekizinci günü Turhan nâm bendeler ile hükm-i cihan-muta' nâzl olup fühûl-i münîfinde Mısır Sultân'ı Haleb'e geldi deyû ittima' olundı vâkı'âmız vâki' midir olduğu takdîrce oturduğun yerleri onat hıfz idesiz deyû emr olmuş bundan esbak Kızılbaş-ı mela'în hurûc etdikde Mardin şehrinden Hacı Emir Ali nâm kimesne Mekke-i Şerife şerrefehallâhu Te'âlâ cânibine gidüp ol tarihden berû ve gâh ânda mütemekkin olup ve gâh Mısır ve Şam ve Haleb câniblerin mutavattın olup Karahanlığın alınup bu diyârlar dârü'l-islâm olduğın istimâ' edicek bu bende gelüp on üç gündür Haleb'den gideli bu haberi verdi ki Haleb'e kul geldi ammâ pes beş on yirmi otuz geldi cümle ben ânda iken iki yüz nihâyet iki yüz elli nefer kul geldi artık gelmedi Sultân Mısır'dadır Mısır'dan çıktığı gayrı vâki'dir içlerine haber yuydun ki Sultân bizi bu maslahata gönderdi ki varun ol diyârlarda durun eğer Karahan diyârından gelen askeri Basra'ya siz dahî varduğun Zülkadiroğlu Ali Bey'in koyup ol memleketi zabt eylemek eğer Diyarbekir'de olan asker Karahânı Basralı olmaya ki bir hareket idesiz ol yerlerde oturup ânlara göz kulak dutun deyû emr olmuştur deyû cevab verirler imiş bu haberin getüren Emir Ali nâm kimesne gayet Müslüman kimesnedir andan hilâf gelir kimesne değildir ve hem bu yerler ile halbuki arası on günlük yerdir gelür gitse eksük değildür minbad her an gelen haber Haleb'in bunun emsâli haberlerdir deyû bendenüz dahî kendi adamlarından bir nice yerler mu'temed adamlar gönderir kulum Fersad'ı alıviz ânlar dahî geldikde irsâl olunur ve Ruha sancağı Bey'i Batazâde Pîrî Bey bendeleri dahî yarâr adamlar göndermişti ümîzdir ki an-karîb anlarun adamları dahî gelmek mukarrerdir ekser ihtimâl budur ki Sultân Mısır'da olan madam ki kendülerün memleketine dahl olunmaya edilmeye kendi sınurlarından çıkup muhâsame

[1004] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.

etmeyeler eğer ederler ise bu mukarrerdir ki ânlarun dahî zevâlleri karîb olmuş ola ve bu bende dahî olanca asker ile Mardin üzerinde ammâ bu olan hisârlar üzerine ben bâʻzı adamlar konulup hisâr olunmuşdur bu bâʻzı adam dahî Musul ve Hoy[?] ağızlarına gönderilmişdirüzerimizde ol kadar ulakdır ziyâde âdem yokdur ulûfeye yazılup gelen cemîʻ gitmişlerdir bu cânibde Çağan sultân dahî bir kaç bin adam ile Van üzerine gelmişdir ol cânibde olan beylerden Hizan'ın Bey'i Davud Bey ve Bitlis Bey'i Şeref Bey adam gönderüp bir sancak beyiyle bin mikdârı adam gönderin aramızda olsun Kürd beyleri cemʻ olup bize gelür ise cevab ederiz derler şimdiki hâlde bizde ol kadar adama olmamağın taʻyûn irsâl olunmayup hemen Kürd beylerine Bitlis'e Şeref Bey yanına cemîʻ ulak[?] Deyu tenbîh olundı irşâda an-karîb adama dahî irsâl olunur deyû cevâb verildi amâ ânlara muʻâvenet olmasa emr-i kârları harâbe müteveccih olup sâ'ir beyler dahî bizden nefret ederler zîrâ bunca müddetden berû yanımıza dutup azîm-i azimleyesin kimesnelere başlarına iş düşecek muʻâvenetimiz olmayacak sıfat-ı taʻaf eğlenüp bu cânibe gelicek beyler dahî mirâren etmeğe meşgûl olurlar eğer şöyle ki bu hisârları hisâr edecek denlü asker gelüp yetişmiş ola bir an tevakkuf olunmayup ânlarun feryadlarına feryad....olmak murâd olunup ol cânibe taze adam yetişeydi ol dahi müyesser olmadı ümîzdir ki minbaʻd bâri bu cânibin ahvâli taʻcilce görüle ve zahire bâbında dahî yeni bitmiştir irsâl ol kadar müzâyaka çekülmeyüp mümkün oldukça bu yerlerde bulunan cemʻ oluna bâkî fermân Dergâh-ı muʻallâ'nındır fî Cumâdil-âhir [...]

Mehmed [...]

20) 926/1520 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzı; Niğbolu sancağında İsmerdşeyh köyünde tımara mutasarrıf iken mazul olan Ali b. Ahmed'in daha sonra yaptığı hizmetlere karşılık olarak kendisine Vidin'de mahlul bir tımarın tevcih edilmesinin bildirildiği arz.[1005]

Hüve

Hazret-i Sultanım kâm-yâb

Ba'de eztecdîd-i temhîd-i kavâ'id-i bünyân-ı du'â ve eser-i te'kîd-i te'yîd-i esâs-ı erkân-ı sena ma'rûz-ı bende-i bila reyb-i deryâ budur ki bundan akdem Niğbolu sancağında nâhiye-i mezbûrede iki bin yüz altmış altı akçe yazuyla İsmerdşeyh nâm karyeyi timâr tasarruf edüp ma'zûl olan işbu râfi'-i ruk'a-i rukiyyet Ali veled-i Ahmed voyvoda bendenüz müddet-i mediddir ki zillet-i azilli nâtuğân olup bu kenârlarda vâki' olan muhârebelerde ve mücâdelelerde hizmetlerde ve yoldaşlıklarda bu bende ile bile hizmet idüp mahall-i himmet ve müstahik-i inâyet kulunuzdur hâliyâ livâ-i Vidin'de mahlûlcesi vardır ümîzdir ki sadaka olunmakda sultânımın himmet-i aliyyeleri diri' buyrula bâkî fermân sultânımındır.

Ez-âfü'l-ibâd Mehmed el-fakîr

[1005] BOA. TSMA.E. 6438/1. 757-45.

21) 926/1520 tarihli Ahmed (Muhtemelen Hersekzâde) Paşa'nın arzı; Yavuz'un şehzâdeliği zamanında kardeşi Sultan Ahmed'in Kefe'ye vardığında kendisinin de Bolu'ya varmasının şahsına karşı bir niyeti ifade etmeyip zamanın icabına göre alınmış bir karar olduğundan kendisinin suçlu tutulmayıp, affedilmesi ricasına ilişkin arz.[1006]

Hüve'l-affü'l-müste'ân

Meddallâhû te'âlâ zilâl-i âtıfetuhûmü'ş-şâmile ilâ kıyâmü's-sa'â

Bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr-ı cebîn dıra'ât ve ifti'âr-ı zemîn-i istikânet ve inkisâ üzere vaz' idüp merâsim-i ubûdiyyet ve du'â ve levâzım-ı rukiyyet ve sena edâ etdikten sonra hâk-i pây-ı şeriflerine arz etdiği budur ki unfuvân-ı şebâbdan bu zamâna dek dâimâ hâtır-ı zekâme'ser Şehinşahî ki mazhar-ı eltaf ve inâyât-ı nâ mütenâhî ve muhît-i envâr-ı ilhamât-ı ilâhîdir bu bende-i fakîr ve zerre-i hakîrin akval ve ef'âlinden şâibe-i gubâr fütur-ı ârız olmamağa kemâ yenbegî cehd olunmuşdur ve hemçünân gayrı şunun üzerine musammemdir ki kayd-ı huyuda oldukça rızâ-yı şerîfleri üzere olmak ki sebeb-i salâh-i dîn ve devlet ve sermâye-yi felâh-ı dünya ve âhiretdir müyesser ola ve ale'd-devam bu merâm husûle mefsûl olmasına tevfîk-i ilâhî refîk-i bende-i şâmî olmağa bârî-i Te'âlâ Dergâhımdan iltimâs ve istid'a olunur ümiddir ki icâbete makrûn olancak Muhammed seyyidü'l-enbiya ve senedü'l-evliya emâsil-i nesne ki karındaşı Kefe'ye varmakdan kendüsi de Bolu'ya varmak lâzım oldı deyû arz olunmuş idi yedd-i gayret inân-ı ihtiyâr-ı esâbi'-i iktidârdan kapmağla oldı zîrâ ki ol ızdırâbda tahammüle mecâl kalmaz ve illâ haşa ve kella ki rızâ-yı şerîfleri müte'allik olmayan yerde olmak murâd olunmuş ola eğer şöyle ki bir takdîr farz-ı mahâl bin yıl ömrü olacak olup ol müddet içinde bir nefes adam rızâları üzere teneffüs etmelü ise ol ömür mukadder ve müyesser olmasun elhâsıl dünya-yı faninin iki üç günlük huyutu rızâ-yı şerîfleri içün istenilür ki sebeb-i felâh-ı saray-ı bâkîdir şöyle mülâhâta buyrula ve bi'l-cümle husûs-ı mezkûr zuhûr bulmasından elaffü hilyetü's-selâtin mazmûnuna zeyline teşebbüs kılup hezar i'tizâr ve istifar ile rakam-ı affu ve dâimâ hayır du'ârına mazhar olması iltimâs ve istid'â olunur ümiddir ki karîn-i kabûl vâki' ola inşaallah-ı Te'âlâ bâkî bilâ da'iyye vel-ubûdiyye [...].

Bende-i fakîr Ahmed hakîr

[1006] BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

22) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Çemişgezek Hakimi Pir Hasan Bey'in Şah (İsmail Sofi) ile bi'l-vasıta temas ve münasebetinde bulunduğu ve Osmanlı Devleti'ne ihanette bulunulduğu, Pir Hasan Bey'in yakınları tarafından haber verildiğine dair arzı.[1007]

Dergâh-ı Mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâyâ arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr oldur ki hâliyâ Hotin'e süver etmek ecli içün Kürdistan beylerin cem' etdikde Çemişgezek hâkimi olan Pir Hüseyin Bey bendelerinin yarâr mu'temed adamlarından kethüdası gibi ve veziri gibi bâ'zı kimesneler gece ile defâ'atle gelüp bu hâkisâra hufyeten buluşup mezkûr Pir Hüseyin Bey içün hayli müddetdir ki Şah-ı merdûd ile mu'âmele idüp her zamânda hufyeten adamı varup gelüp muttasıl bu cânibin za'fı haberini verip elbette elbette bu kış Diyarbekir üzerine gelesin inşâllâhü'l-azîz memâlik-i diyârınızı külliyen feth etdirelüm deyû iltizâm idüp hattâ Diyarbekir'ün kendüye dahî berâtla[?] gelmişdir eğer i'timâd etmezseniz mezkûr Pir Hüseyin Bey ve bizi habs idün hemşiresi yanından varup Şâh'ın berâtlarını gönderelüm deyû envâ'-i ibrâm idüp hattâ bu safaya ol vilâyetin â'yânı ve kadısı müttali'dir deyû dava idüp elbette mezkûru ile/eli[?] muvaffak gereksiz yoksa min ba'd ele girmez deyû çok i'vâ virdiler bu hâkisâr-ı mezkûr Hüseyin Bey'den bunun emsâl-i hıyânet ricâ etmediği sebebden i'timâd itmeyüp ve hem bu bâbda mezkûre ta'arruz idüp eli kovacak fikri olursa Kürdistan beylerinin sâirlerini hayli vehim etmek lâzım gelmeğin arz olunması evveli görüldü ammâ kendi adamları gelüp arz etdiklerinden gayrı sâbıka Mazenderan beği oğlu ki bu hâkisâr yanuna gelüp bâb-ı Mu'allâ'ya dahî arz olunmuş idi ol dahî mezkûr hakkında hayli kelimât idüp Melik Bey yanında mahbus iken dâ'imâ benüm ile nezr idünüp musahabed ederlerdi her zamân da mezkûr Pir Hüseyin Bey'in mektûbu ve adamı gelüp Çayak üzerine[?] ve [...] mektûbları gelüp pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin bu yıl sefer etmeğe kudreti yokdur deyû dâimâ za'f haberini yazup Hacı nâm adamıyla her ne olsa bildirirlerdi hattâ devletlü pâdişâh-ı Âsitânesinden Tebriz'de tamgacı imiş Hoca Pir Ali derler imiş ânun dahî mektûbunu bile getirüp andan gayrı yine bâb-ı mu'allâdan yine bir kimesnenin dahî mektûb geldi adını ol herif bilür deyû arz eyledi hattâ ol diyârlarda her ne ahvâl olmuş ise defter etmiştir yazduğu defteri dahî getirüp arz eyledi sa'âdetlü pâdişâh hazretlerine dahî vardıkda arz etmek mukarrerdir

[1007] BOA. TSMA.E. 8283/2. 858-36. 1.1.

hayli ahvâle muttali‘dir inşâllâhü’l-azîz Sofu Davud oğlu Mehmed Çelebi’nin bendeleriyle Âsitâne-i murâd ki vardıkda arz eyleye mezkûr Mazenderan Bey’i oğlu bu vecihle arz edicek hâsılı bu bende-i hâkisâr dahî teyakkuz gelür gibi oldı ammâ bu cânibde girift olup veyâ bir vaz‘ olup sâirlere nev‘â elem gelmekden hâlî değildir ümîzdir ki tâcilce bir hükm-i şerîf gelüp şimdiki hâlde sefere niyyet olmuşdursuz ve küllî müşâvere olıcak maslahat vardır gerekdir ki bir an ve bir sa‘at haber itmeyüp gelüp asker-i zâfer-mü‘esserime kılavuz olasız ve bu bâb-ı Mu‘allâ’ya da‘vet olunmaya himmet oluna mücerred ânlar da‘vet olıcak mübâla vehim eyleye Harput Bey’i dahî böyle da‘vet olup sonradan Harput Bey’i yine bu cânibe irsâl oluna bâkî fermân Dergâh-ı felek iştibâhındır.

Bende-i Kemter Mehmed el-fakîr

23) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Hizan Hakimi Davud Bey'in araştırma için İran'a gönderdiği kethüdası Mehmed'in Şah hakkında verdiği malumata ilişkin bilgileri içeren arz.[1008]

Hüve

Dergâh-ı Mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâyâ ma'rûz-ı bende-i hâkisâr oldur ki Serhad beylerinden Hizan Hakimi Davud Bey bendeleri ki dâimâ adüvvvü mahzûlün her kangı cânbine hareketi vâki' olsa andan ma'lûm olup her vechle sâdıkü'l-kavl ve mu'temedü'n-aleyh pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin uğrunda istikâmeti ziyâde olmağın bundan akdem defâ'atle Bukeyf[?] cânibden mektûblar irsâl olunup Kızılbaş-ı bedma'aş cânibine ale'd-devâm yarâr ve müstakim adamlar gönderüp Kızılbaş'ın evza'ı ve etvârı ve azmi ve hareketi ve re'y-i fâsidesi neyinin üzerinde ise ma'lûm idünüp dahî ale't-te'âkub adamın bu cânibinden eksük etmeyesiz deyû tenbîh olunmağın müşârünileyh dahî mukaddemâ Şah-ı gümrâh Aladağ yaylaklarına varmak mukayyed idüp korumak/korucak[?] adamlar gönderdik de kethüdâsı olan Mevlânâ Mehmed'i bir tarîkle tecessüse Tebriz'e gönderüp yirmi beş gün mikdârı Şah-ı gümrâh ile nefs-i Tebriz'de olup sonra Aladağ sevdâsından ferâgâd idüp Evcan yaylağına müteveccih olıcak mûmâ ileyh bendeleri Tebriz'de kalup Horasan'da olan Gor Emir'den feryatcı gelüp Abid Sultân ve Bayır Mirza ve sâ'ir ânlara tâbi' olan beyler askerler ile Horasan tahtı olan yeri şehrini gelüp muhâsâra idüp şöyle ki ankarîbi'z-zamân mu'âvenete asker gelüp vusûl bulmaya Heri şehri dahî elden gider deyû takazâ itdüği nefs-i Tebriz'de şâyi' olıcak Mevlânâ-yı mezkûr zikr olan ahbâr vak'a sahîh midir yoksa gayr-ı vâki' midir ma'lûm edinmek maslahatı içün kendüsi bizzât Evcan'a varup Şah-ı bed-fi'âl ol cânibin mu'âveneti içün Gor Emir karındaşı İbrahim Sultân ve Turmuş Han ve Mercimek Bey ve Nohud Bey nâm beylerine ol beyden ziyâde asker koşup Horasan tarafına göndercek Mevlânâ-yı mestûr dahî zikr olan asâkir ol cânibe müteveccih oldukda beş gün ânda Şah-ı gümrâh ordusunda durdukdan sonra berû cânibe azîm idüp sekiz günde Hayran'a müşârünileyh Davud Bey'e gelüp mülâki oldukda mezkûru [...] yanına gönderüp mah-ı Şaban'ın onuncu günü gelüp vâsıl olup mezbûrdan sâ'ir havâdis tefahhus olundukda şöyle takrîr eyledi ki Şah-ı gümrâh dahî cemî' mühimmâtın görüp Horasan'a giden asker akınca kendüsi dahî gitmek kasdını eylemişdir ammâ te'hîr etmiş Geylan ve Şirvan beyleri gelmesine dir zikr olan

[1008] BOA. TSMA.E. 6627/1. 759-46. 2.1.

beyler gelüp kendüye mülâkî oldukdan sonra Horasan'a gitmek ihtimâlin verürler deyû aralarından şâyi' olduğın takrîr etmeyin Mevlânâ-yı mesfûrun takrîri bi't-tamâm yazılup ve Horasan cânibinden iki aydan ziyadedir ki bir bazergan andan gidüp ol dahî Geçebaş husûsunda hareket olup Heri şehri üzerine gelmek kasıtları vâr idi deyû tasdik idüp ve mukaddemâ tecessüs ve ahvâli içün Şah-ı gümrâh ordusuna imdi[?] mahrûsenin kadîmi zımmilerinden bir kimesne irsâl olunup mezbûr dahî gelüp Geçe Başı yeri şehrini muhâsâra idüp mezkûr Emir karındaşı İbrahim'e asker koşulup mu'âvenete irsâl olunduğunda ânda olup ol dahî bu ma'na tahkîkdir deyû cevâb virüldüğü ecilden şol ki vâki' hâldir tesvîd olunup Âsitâne-i sa'âdete arz olundı ammâ pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri küffâr-ı nigûnsâr üzerine teveccih buyurdukların henüz isti'ma etmemişlerdir hâliyâ vâki' olan ahbâr budur ki arz olundı inşâallâh min ba'd dahî ne haber gelürse Dergâh-ı felek-iştibaha arz olunur bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır.

El-abdü'l-fakîr Mehmed el-hakîr

24) 935/1529 tarihli Konya Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; kadı ve kendi adamlarının isyan eden Taşili ahalisinin arasına girerek sükuneti sağladıklarına dair verdiği bilgileri içeren arz.[1009]

Hüve

Yüz ubûdiyyet makamında koyup devâm-ı devlet ve izdiyâd-ı rif'at du'âsını tecdîd kılınmakdan sonra arz-ı bende-i fakîr budur ki elhaletühazihi Taş İli tâ'ifesinin ahvâlinden istifsâr olunmak buyurulursa şimdiye değin gelmeyüp inâd ve isyân idenlere istimâled idüp hod ârâ ile bi'l-külliye cemî'sini getirüp gidüp her birisinin mizacı üzere teselli[?] edüp Hüdâvendigâr devletinde aralarına kadı ve bu bende-i fakîrin adamları varup her kaziyyelerine şer'le kânûnla mutasarrıf olunup her vecihle muti' olup itâ'at etmişlerdir ümîzdir ki Hüdâvendigâr devletinde min ba'd vecihle itâ'at edüp bir vecihle inâd ve muhâlefet olunmaya bu bâbda Ters/Teres[?] cânibe ve Haleb cânibine câsuslar irsâl olunmuşdur bende ne hâl vâki' olursa arz oluna şol ki vâki' hâldir arz olundı bâkî fermân Dergâh-ı mu'allânundur.

Bende Hüseyin el-fakîr

[1009] BOA. TSMA.E. 10160/237. 969-30. 1.1.

25) 957/1551 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Bey'in arzı; Alman İmparatoru V. Şarl ile kardeşi Ferdinand'ın, Nemçe hudud beyleri ve bilhassa Petro Bey ile anlaşarak Osmanlı Devleti'ne ait kalelere hücum yapmak için hazırlık içinde olduklarına dair arzı.[1010]

Bundan sâbık serhâd muhâfazası içün konulan küffâr-ı hâkisâr beyleri Ferendoş menhusa mülâkat itmek içün nice varup yine durdukları yerlerine gelüp karâr eyledikleri Âsitâne-i sa'âdet âşiyâna arz olunmuştu ve hâliyâ câsuslarımız gelüp şöyle haber verdi ki serhâd beyleri ve kılâ' Porkulabları tekrâr kral taraflarına nice da'vet olunup varup mülâkat etdiklerinden sonra yine yerlerine gelüp ancak kadîmden Şilte nâm varoşda ve Serhad bekleyen Kişkarol ve Pakaşok ve Nadejdi Tomaş ve Patiri Anderaş nâm beyler kral yanında kalup ve Porkolabların birer neferi krala varup gelüp tekrâr kal'ada kalânlar gitmek üzeredir ve Frendos melhûsun fikr-i fâsid ve tedbîr-i kâsidi budur ki milâd-ı isâdan üç gün sonra Peç'ten kalkup Irak'a varup ânda karındaşı Karol mel'ûn ile buluşup Kızıl Yumûrta gününde nehr-i Vağ üstünde Sopend/Supened[?] nâm azîm varoşa gelüp cemî'et ideler hattâ cemî' vilâyetlerden zâd u zebâde cem'ine şüru' etmişlerdir deyû haber virüp mezkûr câsusun takrîri der-i devlete arz olunmak üzere iken Tise cânibinde itâ'at üzere olan beylerden Tire Petrovik nâm beyin Yuvan nâm âdemiyle mektûbu gelüp mefhûmunda adamım mezkûr Yuvan'a bâ'zı ağız haberi ısmarlamıştır her ne derse i'timâd oluna deyû i'lâm idüp mezkûr adamı Yuvan dahî merkûm Petronun ağzından şöyle takrîr eyledi ki İspanya kralı olan Karol mel'ûn İspanya vilâyetinden altmış bin âhenpûş atlı ve yirmi bin mikdârı tüfeng endaz piyâde cem' idüp ve Françe kralı ile barışıp oğluna kendi kızın virüp ve mezkûr Karol mürd oldukda Françe kralı oğlu yerine kral ola deyû mâbeynlerinde mu'âhede oldukda Françe kralı dahî bu ahid üzere mezkûr oğlun kırk beş bin mikdârı asker ile Karol'a gönderüp şol şart ile ki dâimü'l-evkât oğlu Karol yanından ayrılmayup hizmetinde olan ve bu husûs şâyi' olmak için İspanya vilâyetlerinde ve Nemçe memleketlerinde olan kıl'ada toplar atulup ve şehirlerde şenlikler olup cemî' vilâyetlerde meşhûr olmuşdur ve nehr-i Tuna'da ve deryâ cânibinde azîm donanma tedârik eylemişlerdir ilk yaz oldukda Karol mel'ûn zikr olunan askeri ile kalkup mahall-i cemiyyet olan mezkûr Sonpet/Sonapet[?] nâm varoşa gelüp karındaşı Frendoş menhûs ile buluşup kuvve-i kâire-i pâdişâhla feth olunan kıl'a üzerine gelmek mukarrer eylemiştir

[1010] BOA. TSMA.E. 9208/1. 885-61. 2.1.

ve berât-ı muttasıl ulûfeci yazmak sadedinde olup kral Frendoş devletlü pâdişâh hazretlerine ne vecihle adüvvv ise mezkûr berâta dahî öyledir deyüp ve Leh tarafı sükûn üzere olup ol cânibden haber bilmeziz deyû cevâb verdi ve mezkûr Petrovik ve Kraliçe'ye Budun cânibinden mü'ekked mektûblar gönderilmiş taleb eylemişler ki zinhar zabtunuzda olan vilâyetden Frendoş'a tâbi' olan beylere ulûfeci yazdurmayasız yazılmak isteyenlere siyaset edüp men' idesiz dedikleri cihetden üslûb-ı mezkûr üzere bî tefakkuf Petrovik'e Kraliçe'ye mektûblar gönderüp hakîkat-i hâl alâ mâ hüve'l-vâki' der-i devlete arz olundu.

26) 1552 tarihli Buda Beylerbeyisi Ali Paşa'dan muhtemelen Veziriazam Hadım Süleyman Paşa'ya giden arz.[1011]

Ali Paşa'nın arzıdır

Arz-ı bende-i nâ-tüvân budur ki işbu sene tis'a ve hamsîn ve tis'a mi'e Saferi'nin selh günü ki rûz-ı pencşenbihdir Kariçe [?] kal'ası dizdârı voyvodası kullarından bu bendelerine mektûb gelüp küffâr-ı hâk-sâr Segedin kadısı muhâsara etdiğin bildirdiler bu bendeleri dahî serhâd beylerine mektûblar perâkende edüp yarındası Cum'a nazamın edâ etdikten sonra Peşte'ye geçip ale's-sabah Allah'ın inâyetine tevekkül ve resûlullahın aleyhi efdalü's-salavât ve ekmelü't-tahiyyât-ı mu'cizâtına tevessül edüp atlıdan ve piyadeden üç bin mikdârı âdemle bilâ-tevakkuf yürüyüp evvelki gün geride asker yetişmek için üç mil yer yürüyüp iki gün muhkem ılgar edüp yedişer mil yer menzil kat' edüp dördüncü gün duhâ-yı kübrâda Segedin'e varup kal'a-i mezbûreyi muhâsara eden Tut Mihâl nâm melîun kral-ı bed-fi'âl ma'rifetiyle nefs-i Segedin peyrevleri ile ittifâk edüp iki bin mikdârı piyade cem' edüp gece ile nehr-i Tise geçip ve iç parkânın bir köşesini yıkıp içeriye girip pâspânları katl edüp ve başlı tâ'ifesini ve sâ'ir ehl-i İslâmdan üç yüz nefer âdem katl edüp başların parkan etrafında dizip ve tenlerin hâşâ mezbelelere bırakıp ve yüz nefer dahî girifdâr edüp ve ehl [ü] ıyâllerinden beş yüz nefer mikdârı esîr edüp bey kulları ve yeniçeri kullarına başbuğ olan yaya başı kendi nefsleriyle uryân kal'aya düşüp kâdî ve hatîb şehîd olup parkanda olan ehl-i İslâmın emvâli ve esbâbı bi'l-külliye gârret olunup ve mezkûr Tut Mihâl etrafta olan hark-ı kal'alara ve Erdel vilâyeti zabtına gelen Nemçe beylerine âdemler gönderüp bir hafta içinde beş yüz demirli Nemçe askeri ki feküberş [?] demekle meşhûrdur gelüp yetişip ve sâ'ir Macar atlısından ve piyade ve tuğyân eden Segedin keferesinden ve etrafta olan kılâ'dan on altı binden ziyâde kâfir cem' olup feküberşe baş ve buğ olan Hançub Aşbor [?] nâm mel'ûn ki Kızılelma'dan gelmiş ve Nak Kanboroş Kabnor [?] ve Toci Makloş [?] ve Kapudan İştevan ve Bakik Perte ve Hege İştevan ve piyadeye başbuğ olan Nak Anberoş [?] ve Törk Petre ve Todoryaş ve mezkûr Tut Mihâl nâm mel'ûnlar bu bendeleri gelindiğinden haberdâr olup iki kıt'a darbuzan ve şakaloz ve tüfeng-endaz ile alaylar yığılıp ve âlem ler kaldırıp buçuk mil yer mukâbele edüp iki askerini muhâbâ birbirine karışıp gün öğle yerinde iken cenge ibtidâolunup âsır vaktine dek azîm ceng olup bi-inâyetillâh küffâr-ı bed-kirdâr mağlûb ve

[1011] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s. 191-193.

makhûr olup ve asker-i İslâm-ı pâdişahımız e‘azzallâhu ensârehû Hazretleri’nin ulüvv-i himmetiyle mansûr ve muzaffer olup küffâr askerinden ceng yerinde beş bin mikdârı kâfir maktûl olup bâkîsi şehrin kiliselerinden penâh edüp onların dahî bilâ-ihmâl üzerlerine hücûm edüp yatsı namazına değin kemâ kân cem‘ olup ekserî kılıçtan geçip ve bâkîsi diri alınıp ve feküberşe baş olan Hançup Aşbor nâm me‘ûn kılıç havfından bi’z-zarûre yanında bulunan kâfirler ile nehr-i Tise’ye gark olup ve Nak Anberoş mahall-i cengde katl olunup bâkî serdarların hayâtı ve meâtı nâ ma‘lûm olup ve ol gece ârâm olunup küffâr askerinden sekiz yüz nefer kâfir yüzü atlı ve yedi yüzü piyade etrafta olan mandıralara davar sürmeye çıkmış imiş küffâr hezimet olduğundan haberdâr olmayup Segedin’e yakın gelecek ale’s-sabah namazıyla âgâh olup bu bendelerine de haber olup bilâ-tevakkuf karşı varılıp ve mezkûrlar dahî mukâbele edüp tekrâr ceng edüp ekserî kılıçtan geçirip ve bir mikdârı diri alınıp bâkîsi nehr-i Tise’ye gark olup cümle esîr ile helâk olan kâfir tahmînen on binden ziyâde olup benüm sa‘âdetlü sultânım bir mertebede ceng olmuşdur ki yakın zamân olmamaışdır takrîr olunmağla i‘timâd olunmaz sultânım Hazretleri’nin nimetini yiyip envâ‘-i ihsânın görüp sâdıku’l-kavl mu‘temed kullarından istifsâr olunup ma‘lûm-ı şerîfleri ola ve beyler kullarından Usturgon (Estergon) Bey’i Derya Bey kulları Budun’da bilinip Novigrad Bey’i Hüseyin Bey kulları isti‘câl üzere gelüp ve mâl defterdarı Defter Kethüdası Mahmud ve Defterdar Hızır kulları bu bende ile Budun’dan bile çıkıp ve Hatvan Bey’i Arslan Bey kulları ve Şimontorna Bey’i Ahmed Bey kulları Budun ile Segedin mâbeyninde Gökcek nâm mahâlde ılgar ile yetişip devletlü ve sa‘âdetlü sultânım bir derecede yoldaşlık etmişlerdir ki ancak olur yüzleri ağ olsun ve Derya Bey ve Ahmed Bey ve Hüseyin Bey kulları mecrûh olup ve Arslan Bey kulları dahî gereği gibi yoldaşlık edüp şöyle ki iki gün veyâ dahî eksik zamân te’hîr olunda def‘i gâyet müşkil olurdu zîrâ bu bendeleri ceng üzerinde iken atlıdan ve piyadeden binden ziyâde kâfir nehr-i Tise’yi geçmek üzere olup ve nice atlı ile piyade etrafta olan mandıralara davar sürmeğe çıkıp gelüp yetişmek müyesser olmayup devletlü ve sa‘âdetlü pâdişahımız a’azzallâhu ensârehû Hazretleri’nin âlî himmetinin bir yüz aklığı vâki‘ olmuşdur ki ancak olur küffâr elinde ehl-i İslâm’dan ehl [ü] ıyâllerinden esîr olan beş yüz neferden ziyâde halâs olup ve bey kulları âdemlerinden yüz yirmi nefer kimesneden kırk üç nefer âdem küffâr elinde bilinip onlar dahî halâs olup mâ‘adâsı katl olunmuşdur ve Segedin varoşunun ağniyâsı ve fi’l-cümle iktidârı olânlar ehl [ü] ıyâlleriyle geri Tise geçip ve levendi küffâr askerine karışıp muhârebede bulunmağla katl olunup bâkî emr u fermân sultânımındır.

27) 959/1552 tarihli Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın Segedin'in Avusturya kuvvetleri tarafından muhasarası üzerine yapılan taarruz ve kazanılan zafere dair arzı.[1012]

Hüve

Âsitâne-i sa'âdet âşiyân turâbına arz-ı bende-i nâ tuvân budur ki işbu tis'a ve hamsin ve tis'a mi'e Saferinin self günü ki rûz-ı penşenbedir kal'a-i Kalaca/Kılaca[?] dizdârı ve voyvodası kulları bu bendelerine mektûb gönderüp küffâr-ı hâkisâr Segedin kal'asın muhâsara itdüğün bildirdiler bu bendeleri dahî Serhad beylerine mektûblar perâkende idüp yarıntası Cuma günü namazı edâ edtikden sonra Peçte'ye geçüp ale's-sabah Allah u Te'âlâ'nın inâyetine tevekkül ve Rasulullahın aleyhisselâti ve ekbel-i tahiyyat mûcizâtına tevekkül idüp beşlüden ve piyadeden üç bin adam ile bilâ tevakkuf yürüyüp evvelki gün gerüde olan asker yetişmek içün üç mil yer yürüyüp iki gün muhkem ılgar edüp yedişer mil menzil kat idüp dördüncü gün Sahra-i Kirada[?] Segedin'e varup kal'a-i mezbûreyi muhâsara iden Totmihâl nâm mel'ûn kral-ı bed fi'al ma'rifetiyle nefs-i Segedin berû ile ittifak idüp iki bin mil mikdârı piyade cem' idüp gece ile nehr-i Tis''yi geçüp ve İç Parga'nın bir köşesini yıkup içeriye girüp Pasbanları katl idüp beşlü tâ'ifesini ve sâ'ir ehl-i İslâm'dan üç yüz mikdârı adam katl idüp başların Pargan etrafında dizüp ve tenlerin hâşâ mezbelelere bırakup ve yüz nefer dahî girifdâr idüp ve ehl-i iyâllerinden beş yüz nefer mikdârı esîr idüp bey kulları ve yeniçeri kullarına başbunca olan Yaya Başı kendi nefisleriyle uryan kal'aya düşüp ve kadı ve hatib şehit düşüp ve Pargan'da olan ehl-i İslâm'ın emvâli ve esbâbını bi'l-külliye gârret olunup ve mezkûr Tot Mihâl etrafında olan cezlî/cezelî[?] kal'alara Varol vilâyeti zabtına gelen Peç beylerine adamlar gönderüp her hafta ancak beş yüz demirlü Peç askeri ki Fekvireş[?] dimekle meşhûrdur gelüp yetişüp ve sâ'ir Macar atlusundan ve piyâdeden ve tûyan eden Segedin keferesinden ve etrafta olan kıl'adan on altı binden ziyâde kâfir cem' olup bu Fekvireş'e başbuğ olan Hançon İşpor nâm mel'ûn ki Kızıl Elma'dan gelmiş imiş ve Nakkanpor/Nankanpor[?] ve Kişkanpor ve Toçi Makloş ve Kapudan İstevan ve Bakik Tere ve Heke İstevan ve piyâdeye başbuğ olan Nak İmroş ve Türk Petre ve Todor Yanoş ve mezkûr Ton Mihâl nâm mel'ûnlar bu bendeleri geldüğünde haberdâr olup iki kıt'a darbuzan sikloş ve tüfeng endâz ile alaylar bağlayup ve âlem ler kaldurup buçuk mil yer mukâbele idüp iki askerini muhâya birbirine karşu gün öğle yerinde iken cenge/cengi[?] ibtida' olunup asır vaktine

[1012] BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.1.

denk azîm cenk olup bi inâyetillâ küffâr-ı bed fi‘al ve ma‘lûb ve makhûr olup asker-i İslâm pâdişâhımız e‘azzallâhû ensârahû hazretlerin uluv u himmetiyle mansûr ve muzaffer olup küffâr askerinden cenk yerinde beş bin mikdârı kâfir maktûl olup bâkîsi şehrin kiliselerin binâ idünüp ânlarun dahî bilâ ihmâl üzerlerine hücum idüp yatsı namazına dek kemâkân cenk olup ekserî kılıçtan geçüp ve bâkîsi diri alınup ve Fekvireş’e baş olan Haçon/Hamçon/Hasçon[?] İşlor nâm mel‘ûn kılıç havfından bi’z-zarûrî yanında bulunan kâfirler ile nehr-i Tise’ye gark olup ve Nak Andoş mahall-i cenkte katl olunup bâkî serdarların hayâtı ve memâtı na ma‘lûm olup ol gece a‘râm olunup küffâr askerinden sekiz yüz kâfir yüz neferi atlu ve yedi yüz piyade etrafta olan mandıralara davar sürmeğe gitmişler küffâr hezimet olunduğundan haberdâr olmayup Segedin’e yakın gelecek ale’s-sabah gaziler âgâh olup ve bu bendelerine de haber olup bilâ tevakkuf karşu varup ve mezkûrlar dahî muhâbele idüp tekrâr cenk idüp ekserî kılıçdan geçüp ve bir mikdârı diri alınup bâkîsi nehr-i Tise’ye gark olup cümle esîr iki helâk olan kâfir tahmînen on binden ziyâde olup bir mertebede cenk olmuşdur ki yakın zamânda olmamışdır takrîr olunmağla i‘timâd olunmaz ve beyler kullarından Ostorgon Bey’i deryâ kulları Budun’da bulunup ve Novigrad Bey’i Hüseyin kulları isti‘câl üzere gelüp ve mâl defterdârı Halil ve defter kethüdâsı Mahmud ve timâr defterdârı Hızır kulları bu bende ile Budun’dan bile çıkup ve Hatvan Bey’i Arslan ve Şimantorina Bey’i Ahmed kulları Budun ile Segedin mâbeyninde Gecikmek/Keçekmek[?] nâm mahâlde ılgar ile yetişüp bir derecede yoldaşlık etmişlerdir ki yüzler ağ olsun ancak olur ve deryâ ve Ahmed ve Hüseyin Bey kulları mecrûh olup ve Arslan Bey kulları dahî gereği gibi yoldaşlık idüp şöyle ki iki gün veyâ dahî ziyâde zamân te’hîr olunsa dagi gâyet müşkil olurdu zîrâ bu bendeleri cenk üzerinde iken atludan ve piyadeden binden ziyâde kâfir nehr-i Tise’yi berû yakaya geçmek üzere olup ve nice atlu ile piyade etrafta olan mandıralara davar sürmeye çıkup yetişmek müyesser olmayup devletlü ve sa‘âdetlü pâdişâhımız e‘azzallâhû ensârahû hazretlerin âlî himmetlerinde yüz aklıkları vâki‘ olmuşdur ki ancak olur ve küffâr elinde ehl-i İslâm’dan ve ehl-i iyâllerinden esîr olan beş yüz neferden ziyâde halâs olup ve bey kulları adamlarımdan yüz yirmi nefer adamlarından kırk üç nefer adam küffâr elinde bulunup ânlar dahî halâs olup ma‘adâsı katl olunmuş ve Segedin varoşunun âliyâsı ve fi’l-cümle iktidârı olanları ehl-i iyâlleriyle nehr-i Tise’yi geçip dârü’l-harbe gidüp ve levendi ve mu‘temedleri küffâr askerine karuşup muhârebede bulunmakla katl olunup nefs-i Segedin’de bir ferd

kalmayup ve etrâfında olan köylerde olan re‘âyasından dahî ekserî perâkende olmuşdur bâkî fermân Dergâh-ı mu‘allâ’nındır.

Bende el-fakîr Ali

28) 962/1555 tarihli Bedon Valisi Lala Hüseyin Paşa'nın görevine başladığı, Bedon'un ve hududların muhafazası için gerekli barutun Belgrad'a geldiğinin padişaha arzı.[1013]

Hüve

Sa'âdetlü ve şevketlü ve azametlü pâdişâhım Hazretleri'nin hüdâ-yı içün ba'is-i nizâm-ı â'lem olan vücûd-ı hümâyûnların hatâ ve hatarlardan mahsûl idüp ömr ü devletlerin efsûn ve vâsıl-ı safa ve server-i gû nâ gûn eyleye arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki mukaddemâ bu kullarına inâyet ve ihsân buyrula hil'at-i fâhire ile gelen Çakırcı Başı kullarıyla ahvâl-i serhâd-i mensûre rikâb-ı hümâyûnlarına arz olundukdan sonra me'mûr olduğum Budun muhâfazasına azîmet olunmuş idi adâletli ve şevketlü pâdişâhımın uluv-i himmetleri berekâtıyla sıhhat ve selâmet ile mahrûse-i Budun'a dâhil olduğum gibi serhat-i mensûrenin dört cânibine mü'ekked emir ve şerîfler ve mektûblar irsâl olunup hıfz-ı ve hirâset-i memleket ve hıyânet ve siyânet-i fukarâ ve ra'iyyet bâbında ri'âyet-i sulh-i salâh husûsunda bezl-i maktûl üzere iken serhâd-ı mansûre ehemm mühimmâtından olan yüz kantar barut-ı siyah ihsân ve Dergâh-ı sa'âdet destgâhları kapucı başılarından Mustafa Paşazâde Mehmed Ağa kulları ta'yîn ve irsâl buyrulmakla zikr olunan barut bi't-tamâm selamet ile vâsıl olup Belgrad nâm mahâlde zabt ve hıfz ettiklerinden sonra mûmâileyh kulları işbu mâh-ı Zilhicce'nin dokuzuncu günü gelüp mahrûse-i Budun'a bu kulları ile mülâki olup edâ-yı hizmet itmekle rikâb-ı hümâyûnlarına yüz sürıyü müteveccih ve revâne olmuşdur benüm sa'âdetlü ve azametlü pâdişâhım hakka ki bu serhad-ı mansûrenin umûru ile tekayyüd lâzım olup ihsân buyurulan barutun mahalliyle gelüp vusûl bulduğundan ve mühimmât serhâd ile tekayyüd ü hümâyûnları küllî olduğundan âmme-i guzât-ı Müslimin kulları memnun olup azametlü ve şevketlü pâdişâhım ömr-i devletleri du'âsına iştigâl eylemişlerdir ve Hak Sübhâne ve Te'âlâ vücûd-ı hümâyunları hatalardan mshun edüp saye-i sa'âdetlerin kâffe-i en'am üzerinden zâyil etmeye Lillâhi'l-hamd ve'l-minne eyyâm-ı hümâyunlarında şimdilik serhad-ı mansûre emn ü emân ve adâletlü pâdişâhımın kılıcı havfından küffâr-ı hâkisâr hem câna düşüp hilâf-ı sulh hareketleri nümâyân olmaya re'âya ve berâya dahî istirhâd ve itminân üzerelerdir ve bi'l-cümle benüm devletlü pâdişâhım bu kulları leyl ü nehâr hâb ve rahatı ve vücûduma haram idüp ri'âyet-i sulh ve salâh bâbında ve def'-i mezâlim emrinde bezl-i kudret idüp sa'âdetlü

[1013] BOA. TSMA.E. 6054/1. 753-34. 1.1.

şevketlü pâdişâhıma du‘â-yı hayr tahsîlinde sarf-ı kudret üzereyim benim devletlü pâdişâhım bundan sonra serhad-i mansûre ahvâlinden her ne zuhûr ederse inşaallâhü’l-Te‘âlâ rikâb-ı hümâyûnlarına arz olunur bâkî fermân adâletlü ve şevketlü ve azametlü pâdişâhımındır.

Bende Hüseyin

29) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 1; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkında yazılan arz.[1014]

Hüve

Sa'âdetlü devletlü pâdişâhî âlem-penâh Hazretleri'nin hâkipây-ı şerîflerine arz-ı bende-i hakîr oldur ki şehzâde Hazretleri'nin arpa emîni eline ol müteferrika gelmiş andan haber [...] girüşecek yanına kalsa gerek idi şimdi ol fikri yokdur üç [...] ikdâm etdüm katl ve bu can olmadı bunda kalsa sahîh haber almak asân etdi ol takrîrce her nesne-i sürmedüm[?] ammâ askerin sürdüm on bin vârid yarâr adam şehzâde Hazretleri'nin dahî murâd idenler bulunur dedi fikirleri [...] dedüm şimdiki hâlde ilinden gayrı değildir dedi tamâm iyilik[?] Üzeredir dedi neden bildük dedim tâ'ife ve er diyâr-ı[?] defterdardan haber almak içün çayır[?] Edvali[?] Nice olur dediler kurdu[?] şehzâde hazretleriyle buluşub söylemişdi çıkdı haber verdi çayır tedârikini görsünler hem kişi içün otluk tedâriki isti'tâd[?] dedi her kişi [...] gibi evvelden[?] Dudup tedârik üzere oldular dedi tek oturmasa fikri[?] nedir dedüm ne cânibe müteveccih olurlar dedim şöyle [...] kılmışlardır ki bundan ziyâde olmaz dedi fikirleri budur ki sa'âdetlü devletlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri [...] geçirse ol yerden kalkalar bir yere dahî varalar yabanda ahı gitmek fikri yokdur dedi sâlet[?] gâh bir cânibe gâh bir cânibe varalar Kızılbaş vilâyetine vardılar sa'âdetlü Kızılbaş'a zarâr olmadı bana dahî umûrum[?] Zarar olmaya deyû buyururlar dedi kâdir olursa karındaş üzerine varırdı ammâ şimdi [...] otur dedi tamâm iken üzeredir dedi şöyle [...] olmuşdur ki gah olur ki [...] çukalar gideler elçi [...] ulûfe verdi derüm verir dedi kulunuz isterim elçi olursa bu kadar adama ulûfe vermeye çok kudretdir dedim yemîn etdi biz ve erlerden yüri virür dedi bâkî emr-i fermân sa'âdetlü devletlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinindir.

[1014] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.1.

30) 966/1559 tarihli Kanuni Sultan Süleyman'ın bazı suallerine Veziriazam Rüstem Paşa'nın cevaben verdiği arz.[1015]

Hüve

Arz-ı bede-i bî-mikdâr budur ki sekban başı husûsu fermân buyrulmuş yeniçeri kethüdası kullarının yoludur ve yaramaz adam değildir lâkin yerine kethüdâ olacak çendân adam değildir ve yeniçeri hıyânet eder mi nice anlarsız diye buyrulmuş hâşâ ve kellâ sa'âdetlü pâdişah-ı âlem-penâh Hazretleri'nin mübârek vücûd-ı şerîfşerine karşı söz söyleyeler ammâ aralarında bâ'zı alçak ve onmazları vardır ânlar biri biri ile söyleşirmiş ittifak üzere olmadıkları kâkipây-ı sa'âdetlerine arz olunmuşdı ve lâkin söyleşerek ittifakları ziyâde olmaya mukaddemce tenbîd ü te'kîd olunmasıyçün hâkipây-ı kimyâ-te'sîrlerine arz olundı ve içlerinden bir yarâr adam bu gece getirdilip suâl olundukda ol asıl nesne şimdi yokdur deyû cevab eyledi ve şimdi bir işe mübâşeret eder mi yoksa zamânı mı gözler deyû buyrulmuş sa'âdetlü pâdişah-ı kâm-kâr Hazretleri'nin ilm-i âlem-ârâlarına muhîtdir ki zamân gözlemeği vâfir hâzine gerekdir levendât tâifesini besleyüp perâkende olmayalar kendüsünde ol denli hazîne fehm olunmaz meğer ki bâ'zı bed-baht dostları mu'âvenet edeler ol takdîrce birkaç güne değin her ne fikri ve ferâseti vâr ise zâhir olması mukarrerdir ve hem kış eyyâmı olmağın asker taşrada çadır ile durmağa mütehammil değildir ahvâl ne ise ma'lûm olur bâkî fermân der-saî âdetindir.

[1015] BOA. TSMA.E. 8782/1. 877-84. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 718-719.

31) 967/1559 tarihli Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa tarafından padişaha bildirilen arz; İran'a kaçan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in gizlice öldürülmesi için paralı fedailer tutulduğunun bildirildiği arz.[1016]

Ayas Paşa kulların mektûbudur

Südde-i seniyye-i saltanat ve atabe-i aliyye-i hilâfet disâr turâbına arz-ı bende-i hâkisâr budur ki bundan akdem Sultân Bâyezid [...] ale'l-gafle bir tarîk ile kande gitmek ümîziyle Sarulu tâifesinden on nefer fedaiye mübâla'a akçe verilüp ol cânibe gönderildiği arz olunmuş idi hâliyâ bir âhar tâifeden dahî yine ve on nefer iş görür [...] kimesneler tedârik olunup mübâla'a mâl taahhüdüyle yine ol cânibe irsâl olundı ammâ evvel gönderilen kimesneler yarâr yiğitler olmakla varup ulûfeye yazılup gice ve gündüz bir an hizmetden hâlî olmayup takarrüb tahsîli ile fırsat ele getürmek oldukları haberi geldi ümîzdir ki hayr ile bu merâm müyesser olup ol zâlimin şer u şurûrundan âmide-i enâm haslâs olmağla fitne ve fesâd mündef'i ola inşâllâhû Te'âlâ hemen mütezarridir ki hayır du'âdan ferâmuş buyurulmaya ve mütevakkidir ki bu haber şâyi' olmamak içün ba'de'l-müte'lâ bu mektûbun ihrakına inâyet buyrula ve hâliyâ işbu şehr-i Zilhicce'nin yedinci günü Şahkulu sultândan bu hâkisârlarına mektûb verip bâ'zı ahvâl i'lâm eylemeğin ne haber iş'âr etmişler ise mefhûmu tekmille ma'lûm olmak içün mûmâileyhden gelen mektûb aynıyla südde-i sidre-i hâkânilerine[?] irsâl olunduğı bu üzre der-i devlet medârlarına arz olundı bâkî fermân atabe-i ulyâlarınındır.

Kemîne Bende-i Ayas

[1016] BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.

32) 967/1560 tarihli Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in durumu hakkında, Kanuni Sultan Süleyman'ın sorduğu bazı sorulara veziriazamın verdiği cevaplar ve alınacak tedbirlere ilişkin arz.[1017]

Hüve

Anadolu beylerbeyisinden kağıd gelüp ahbâr-ı beyân buyrulmuş adam yazâr demiş ol kaziyye vâki' midir ve Tokat nâzırından ve gayrı ümerâdan akçe istediği sahîhdir ammâ henüz alıp kazbz eylediği ma'lûmumuz olmadı ve müşârünileyhden akçe istemiş ise ba'îd değildir ve Dukakinzâde Hasan nâm kethüdası yanında olup Haleb'de hayli akçesi ve esbâbı vâr imiş ol akçei varup getürmesine icâzet aldığı işitildi ve Maraş Beylerbeyisi Ali Bey kulları Perşembe gün ale's-seher göçüp gitti ve mühim ve lâzım olan ahvâl mezkûr ile söyleşildi Sultân Selim Han hazretleri oğluna terakki ve hocasına arpalık istediği buyrulmuş şimdi ânın zamânı olmadığı ma'lûm-ı şerîfdir ve bu cânibden ne tedârik gerekdir buyrulmuş tedâriki iki dürlü olduğu ol gün hâkipây-ı sa'âdet-âsârlarına arz olunmuşdur lâkin şimdi fikrimize bu dahî geldi ki eğer sa'âdetlü pâdişah-ı âlem-penâh Hazretleri'nin izz-i huzûr-ı fâ'izü'n-nûrlarında câ'iz buyrulursa Sultân Selim Han hazretlerine takviyyet verile zîrâ sa'âdetlü Hüdâvendigâr-ı kâm-kâr hazretleri üzerine teveccüh-i hümâyûn buyrulursa gelmeyeceği mukarrer anlarız gelmeyip gitmeli olduğu takdîrce orta yerde çok fesâd ve fitne zâhir olacağı ma'lûm-ı hazretdir ve Rumeli beylerbeyisi kullarının boşluğu yokdur yohsa İpsala cânibine sefer-i hümâyûn adına çıksa dahî câizdir zîrâ Rumeli olmayınca yalnız kapu halkı ile maslahat bitmez Rumeli'nden asker lâzımdır ve katı ba'id olan sipâhilerden lâzım değildir karîb yerlerde olan beylerine ve sipâhilerine emr-i şerîf gönderilse câizdir ve bu husûsusun tedâriki ne vechle müyesserdir her ne tedârik görülse fevri ânda hayır vardır ve Mısır'dan adam geldi habere vâkıf oldun mu buyrulmuş gelen adamı görmedim lâkin hâkipây-ı sa'âdetlerine gitdiği işidildi ve Yemen beylerbeyisinden dahî adam geldi Mısır beylerbeyisi Yemen vilâyetinde olan nâzır-ı emvâli kaldırmak istemiş ve nâzır olan kulları sipâhi oğlanları kullarında hâsıl olmuş kânûn ve kaidei güzel bilir yarârca kullarıdır ve ânda olan beylerbeyi kulları kalkdığına râzı değildir hizmetinden honut imiş ve Yemen vilâyetinin ahvâli muhtel ve müşevveş iken bir mikdâr mezkûr kullarının ma'rifetiyle ıslah olmuşdur

[1017] BOA. TSMA.E. 3525/1. 642-24. 1.1. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 720-721.

derler ve Özdemir kullarının ahvâlinden kimesneden haber işidilmedi ve Yemen vilâyetinde yavuz ta‘ûn vâki‘ olup çok adam fevt olmuş dedi Hak te‘âlâ hayırlar müyesser edüp murâd ve maksûd-ı şerîfleri üzere nasîb ve mukadder kılavere âmin yâ Rabbe’l-âlemîn.

33) 967/1560 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'dan padişaha gönderilen arz.[1018]

Dergâh-ı felek-murâd ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr turâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki bundan akdem Serhad ahvâli ile der-i devlete gönderilen Kara Hüseyin Çavuş ve bendeleri işbu şehr-i Zilhicce'nin on dokuzuncu günü der-i devletden fermân-ı âlişânla vârid olup Şâh'ın hayâtını ve memâtını tamâm tahkîk idüp ve sultân Bâyezid'in husûsunu arz idüp ve zahîre der-ambar idesiz deyû fermân olunmağın fermân-ı vâcibü'l-izân gelmezden üç gün mukaddem şehr-i mezbûrun on altıncı günü Şahkulu Sultân'dan kendi âdemilere mektûb vârid olup mazmûnunda nâme-i hümâyûnla Kazvin'e varan kethüdâsı Cemşid kendüye mektûb ve adam gönderüp nâme-i hümâyûn Şâh'a vâsıl olup mazmûn-ı sa'âdet makrûnundan gâyetde hazz-ı beliğ idüp kemâl mertebede ta'zîm ve tekrîm eyleyip her vecihle nâfiz ve mütehayyiz olmuşdur ve Kazvin'den Şahkulu Sultân'a gelen adam nâme-i hümâyûn Şâh'a vâsıl oldukdan sonra iki gün durup üçüncü gün Kazvin'den gitmiştir nâme-i hümâyûn muktezâsınca Sultân Bâyezid ve evlâdı husûs-ı mezkûr Kazvin'den gitdikten sonra tedbîr olunup ayd-ı ezhâdan sonra berû cânibe müteveccih olacaktır deyû iş'âr olunmağın Şahkulu Sultân'ın ve kethüdâsı olan merkûm Cemşid'in mektûbları aynı ile der-i devlete gönderildi ve şimdiki hâlde dahî serhâd sultânlarına mektûbla gönderilmiş adamlar ve Kazvin'e gönderilmiş câsuslar vardır dahî mukaddem ne haber vârid olur ise arz olunur ve emr-i celîlü'l-kadr muktezâsınca geçen senede ve bu senede havâss-ı hümâyûndan hâsıl olan galal ki/gılal ki[?] tahmînen elli bin sumar olur Karahisâr-ı Şarkî'de ve sâ'ir kazâlarda der-ambar etdirilmek üzeredir fe-emmâ dahî ziyâde zahîre lâzım olup cem' olunması fermân olunur ise mahrûse-i Haleb hazînesinden fermân olunduğı kadar mebla' gönderilmek lâzımdır ki vakti ile tedârik oluna. Lâkin eğer şimdiki hâlde Erzurum'a zahîre çeküp der-ambar etdirülür ise beher hâl Kızılbaş'a şüphe hâsıl olup sefer niyyeti olduğunı tahkîk iderler dahî müsâlaha yüzünden söyleşilmiş müte'assir olur fe-emmâ beher hâl zahîre der-ambar olmak lâzımdır deyû fermân olunur ise emr-i şerîf gönderile ki hasların terekesi çektirilüp Erzurum'a getürdüldükden gayrı emr-i şerîf mûcibince vilâyete dahî zahîre tarh olunup zamân geçmeden akçesiyle satun alınıp kira ile nefs-i kal'a-i Erzurum'a getürdülüp der-ambar oluna ve bi'l-fi'il Şâh hayâtta olduğu muhakkak olup ve oğulları İsmail ve Mehmed Hüdâbende ve karındaşı

[1018] BOA. TSMA.E. 3238/1. 583-20. 2.1.

Şam yerlü yerinde ve Sultân Bâyezid mahbûs ve mukayyed olup ve nâme-i hümâyûnla varânlar inşâallâh şehr-i Muharremü'l-harâm'ın evâhirine dahî gelmek umulur keyfiyet-i ahvâl ânlar ile tamâm ma'lûm ve zâhir olup vukû' üzere Dergâh-ı felek-destgâh türâbına arz olunur ve arz tahrîr olunduğı saatde Şahkulu Sultân'dan tekrâr mektûbla adam vârid olup ve dört yük kavun gönderüp ve Şâh'dan Şahkulu Sultan'a emir vârid olup kiler mühimmâtı için bir mikdâr Kemah peyniri taleb edüp Erzurum Beylerbeyisi'ne mektûb gönderesin deyû tenbîh eylemeyin Şahkulu Sultân dahî Şâh'dan kendüye gelen emrin sûretin bu bendelerine gönderüp Şahlık'a bir mikdâr peynir istid'a eylediler ve bu bendeleri bundan akdem bir mikdâr armağan Şahkulu Sultân'a göndermiş idi âna binâ'en ânlar dahî bir mikdâr kavun gönderdiler ve bu husûs içün dahî vârid olan mektûblar aynı ile der-i devlete gönderildiği arz olundı bâkî fermân Dergâh-ı felek destgâh türâbındır.

Bende-i bî-riyâ el-fakîr Mustafa

34) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın arzı.[1019]

Hüve

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki emr-i şerîf ile yukarı cânibe giden Ali Paşa ve Kapucubaşı Hasan Ağa bendelerinin eylenmeleri zamânı mümted olmağın yokdur [bu kadar?] eyyâmı avb ve te'hîrlerine sebebi nedir maslahat her ne vecihle olmuş ise beher hâl mâ hüve'l-vâki'in elbette elbette i'lâm idesiz deyû Şahkulu Sultân'a bir nice def'a mü'ekked mektûblar gönderilmeğin işbu şehr-i Zilka'de'nin gurresinden merhûm Şahkulu Sultân'ın adamı mektûbuyla vârid olup mazmûnunda mukaddemâ i'lâm olunduğı üzere elçilerin mühimmâtı mezâd üzere görülüp ve Tebriz Sultân'ı olan Mir Gayb Sultân Şah cânibinden elçi koşulup Dergâh-ı mu'allâ türâbına gönderilmek muhakkak olup Mir Gayb Sultân dahî Tebriz'den Kazvin'e vardıkda Sin cihetinden tâze olup rüzgar dîde olmamakla elçiliğe gönderilmesi münâsib olmamağın tekrâr ol tedbîr ta'yîr olunup umûr dîde olduğuna binâ'en Cafer Sultân elçi ta'yîn olunup şehr-i Şevvâli'l-mükerrem'in on yedinci günü Ali Paşa ve on sekizinci günü Hasan Ağa Kazvin'den çıkup teveccüh etdikleri gibi Sultân Selim Han Hazretleri'nin elçileri Tebriz'e geldükleri haberi isti'calle Tebriz'den Şâh'a arz olunmuş mukarrerdir ki bunların dahî mühimmi görünmek içün mûmâileyh Ali Paşa ve Hasan Ağa bendeleri bir mikdâr zamân alıkonulmak lâzım gelür birkaç gün ziyâde eylendüklerine bâ'is bu mevâni' ve vekâyi'in vukû'udur ve illâ Şâh'ın emri muktezâsınca menâzil ve menâhil elçilerin zâd-ı zevâdeleri görülüp hâzır ve müheyyâ olalı kırk günden mütecâvizdir bu târihe gelince Allâhû âlemdir ki hîle ve hud'aya sülûk olunmamışdır her ne ki iş'âr olunmuşdur beyan vâki' olup Şâh'ın hükümleri mazmûnun üzere i'lâm olunmuşdur ve elçiliğe ta'yîn olunan Cafer Sultân'a koşulacak on beş nefer adam içün Şâh'dan gelen hüküm dahî aynıyla gönderildi ve pâdişâh-ı zıllullah Hazretleri'nin safâ-yı hümâyunlârına muhâlif bu âna dek Şâh'ın aslâ fikri olmayup bi'l-fi'il dahî uhde-i râsi'ha[?] olup hattâ bâ'zı emir okurcı/okurçu[?] başı devletlü pâdişâh uğrundan on binden mütecâviz asker ile Sultân Bâyezid evlâdı gibi hasmın mübâla'a mâl u menâl sarf edüp kavl ve fi'ille mümkün olduğuna göre şer'i def' ettirildü bunun mukâbelesinde ne gönderilmişdir ki biz Sultân Bâyezid'i evlâdıyla virevüz deyû Şâh'a arz eylediklerinde Şâh dahî pâdişâhlar katında mâlın ne i'tibârı vardır ve sâbık pâdişâhlar rahimehumullâh

[1019] BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.

mâldan ne vefâ görmüşlerdir hülâsâ-i kelâm ahde muhâlif ve sa‘âdetlü pâdişâh-ı zillullâh Hazretleri’nin rızâ-i şerîflerine mugâyir maslahat ihtiyâr olunmak ihtimâli yokdur deyû cevâb virdüğini ve Ali Paşa ve Hasan Ağa bendelerinin bu mikdâr eylendüklerinin sebebin ve kendi dahî bu zamâna değin maslahat netîce virmeyüp her an birbirinin nakîzi haberlerin sudûrundan kemâl-i hayretde olduğunı bildirmeğin mestûr Şahkulu Sultân’ın hükmü nedir[?] ve Şâh’ın hükmü ayni iledir devlete gönderilüp ahvâl neye müncer olduğu henüz ma‘lûm olmayup bir haberin vürûduna dahî mevkûf idüği Dergâh-ı mu‘allâ türâbına arz olundı bâkî fermân der-i adlindir.

Bende-i bî-riyâ el-fakîr[?] Mustafa

35) 973/1566 tarihli Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın arzın; Padişahın İskit Kalesi'ne hareket edeceği haberini aldığı, halbuki kalenin sancakbeylerinin muhasarasıyla da düşürülebileceği, buna karşılık Eğri Kalesi'nin fethi, diğer kalelerin de düşmesi sonucunu doğuracağına dair yazılan arz.[1020]

Hüve

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr kıbeline arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki hâliyâ devletlü pâdişâhü'd-deverân hullidet saltanatuhû ve übbidet/eyyedet[?] devletuhû ilâ inkirâzı'z-zamâ[n] hazretleri devlet ve sa'âdet ile Segedin nâm harbî kal'a üzerine teveccüh ve in'ân-ı azîmet buyurmak tasmîm buyurmaları istimâ' olunup sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin hâk-i pây-ı şerîflerinin hafî ve nihân buyurulmaya ki kal'a-i mezkûrun cevânib-i erba'asından sular ihâta itdüğinden gayrı hizâne-i âmireye mâl tahsîl olıcak ma'denler ve ânın gibi yerler olmayup sa'âdetlü pâdişâh-ı gerdûn-iktidâr hazretleri ceyş-i nusretiyle bizzât ol makûle kal'anın üzerine varup askerin beyhûde kırılmasına ümîzdir ki sezâ buyrulmaya bir mikdâr asker ile birkaç sancakbeyleri varup etrâf ve eknâfın ihâta ve muhâsara eyleyüp zâd u zevâtların kesüp içerüye koyuvirilmemekle açlıkdan zebûn idüp bi-avnillâh alınmak kâbildir husûsâ ki içerüde olan mela'înin Kral-ı bed-fi'âl tarafından ulûfeleri olmayup ancak hırsız ve harâmilik ile geçünürler ve ol serhâdde Zerinoğlu'ndan gayrı vâki' olan Macar beyleri Erdel tarafında olan tabura dernekde olup Kral-ı bed-fi'âlin dahî asker-i hezîmet sezâya çendân kudret ve kuvveti olmayup Saç Purut[?] dimekle ma'rûf nâm mevzi'' ki altı herseklik yer olup yardım lâzım oldukda Kral-ı mezbûr anlardan taleb idüp kifâyet mikdârı alurmuş şimdiki hâlde ise mezbûrun Hersekler Kralı mezkûra âsi olmağla üslûb-ı sâbık üzere mezbûrlardan bu def'a dahî yardım ve asker taleb etdükde aslâ virmesine rızâ göstermemişler bir mertebe hâlî diğergûn olup vasfa[?] kâbil değüldir deyû vârid olan câsusumuz vech-i meşrûh üzere haber virdi inşâallâh bir taraftan ol cânibe yardım varmak fehm olunmaz ve Eğri nâm Harbi tarafında nice ma'denler ve mâl-i pâdişâhî hâsıl olıcak nice varoşlar olup kal'a dahî muhkem ve hasîn cümlesinin serçeşmesi olduğu ecilden asker dinç ve kıvâmlu iken mukaddem kal'a-i mezbûrun fethi ve teshîri müyesser olıcak ümîzdir ki bi-avnillâh kalanının vücûdları kalmayup kendüler virilür andan gayrı vilâyet-i Erdel'e ilâ gayri'n-nihâye tedâvül eden taburun inhidâmı ve envâ'-ı feth ve fütûhat

[1020] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.

müyesser ola kal‘a-i mezbûrun bi-avnillâh te‘âlâ mukaddem feth olunması her vechle evlâ ve uhrâ fehîm olunur bâkî fermân Dergâh-ı mu‘allâ’nın emr-i şerîflerine menût ve müfavvazdır.

Bende Hasan

36) 974/1566 tarihli Edirne'den gelen çavuşa ulufe verilmesi irade buyrulmuş ise de fitnelerin başı Miralem'in adamı olan bu adama bir tımar verilmesinin daha münasip olacağını ihtiva eden arz.[1021]

Hüve

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki bu vâsi'-i Çavuş kulunuz içün hâtıra gelen budur ki bu bende geleli ikinci def'adır ve bunu hayli zekî gördüm Edirne'den bir şeyh oğlanudur bu ulûfeye dilekden murâdları bâ'zı muttali' olduğu ahvâle dil sokmak içün bunda Âsitâne'de tutalar kulunuz bunu anladım cümle olan fitne vü fesâdın müdebbiri hod Mirâlem idüği âlem halkına rûşendir ânı bir vechle meth eder ki üstünden yel estirmez şimdi buna ulûfe buyrulmuş emr-i şerîf devletlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerünindür acabâ câ'iz değil mi ki taşrada buna bir timâr verilse timâra verilmek evlâ gibi kulunuz bunun katı çok dillu gördüm Sultân Mustafa'nın bir Mirâhur'u vâr idi çâk ol makûle adam anladım.

[1021] BOA. TSMA.E. 2496/1. 533-13.

37) 974/1566 tarihli Erzurum Valisi Kasım b. Abdüssamed'in arzı; İran ve şahın ahvalini araştıran eden casuslardan Mirk ile Bayburd Beyi Faik Bey'in takririnin gönderildiğine dair verdiği bilgilere dair arz.[1022]

Hüve

Be-Dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı â'lâ refe'ahullâhû te'âlâ fevga's-semavâti'l-âlî arz-ı bendegî budur ki bundan akdem Bayburt Sancağı beyi kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm Faik Bey kulunuz Şâh-ı mahzûlün ahvâlini cüsd-i cû içün gönderdüği câsuslarından Mirek nâm câsusu gelüp Şâh-ı mahzûlün ahvâlinden ve yanında olan mürdesinin ve ittiba' ve eşba'ının mâbeynlerinde vâki' olan ihtilâfını ve Tercan Kevâbi-i Honek nâm karye-i gârret olunduğunun sebebini ale't-tafsîl mezkûr Mireğin takrîri üzere müşârünileyh der-i devlet-nisâba nâme-i özür yazılup adamıyla mezkûr câsus Mirek bile koşulup der-i devlete irsâl olundılar ammâ kaziyyenin hakîkati mahzûl-i mezbûr ma'rifetiyle olup bu asıl ihtilâfları olup bu cânibe el'an hareket etdikleri tevâtürüyle ma'lûmumuz olmamağın Diyarbekir cânibine ve gayrı ahbâr nâzil olacak mahallere müte'addîd adamlar ulağıyla gönderilüp henüz gelmemişler idi inşâallâh eyyâm-ı devlet-i pâdişâhîde adüvv-i bed-fi'al kahr u hâkisâr olduğının ahbâr-i sahîhası nâzil olduğu dem bî-tevakkuf der-i devlete i'lâm olunur ammâ bu vâki'nin ahbârı mezkûr câsusdan istihbâr olunup ve mektûbdan kazâyânın özrü istiz'ân oluna bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır.

Ez-âfü'l-ibâd[?] el-fakîr Kasım el-hakîr

[1022] BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.1.

38) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; Paşa sancağına bağlı Köprülü nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Kasım sipahinin yerine tımarının oğlu Musa'ya verilmesi ricasına ilişkin arz.[1023]

Hüve

Yüz Âsitâne-i sa'âdet bahşâ sürmekden sonra arz-ı bende-i bî-vücûd budur ki bundan evvel Paşa sancağında Köprülü nâhiyesinde dokuz bin beş yüz kırk yedi akçe yazâr karye-i Rakil'e ve gayrı nâm timâra mutasarrıf olan Kasım nâm sipâhi fevt olup müteveffâ-yı mezbûrun işbu râfi'-i ruk'a-i rıkkiyyet sulbü Musa nâm bendenüzdür ve elindeki berât sahîh babası berâtıdır deyû dirlik ümîzine arz taleb itdükde erbâb-ı timârdan teftîş olundukda nâhiye-i mezbûrdan dört bin dört yüz akçe yazâr karye-i Yavcene[?] ve gayrı nâm timâra mutasarrıf olan mutasarrıf olan Mustafa nâm sipâhi ve Manastır nâhiyesinde dört bin iki yüz akçe yazâr karye-i Bof nâm timâra mutasarrıf olan Hızır nâm sipâhiler şehâdetleriyle bu bende-i bî-riyânuz katında sâbit olundukdan sonra âlâ mâ hüve'l-vâki' ketb olunup sultânımın hâk-i pây-ı şerîflerine i'lâm olundı bâkî fermân sultânımındır.

el-fakîr Hüseyin [...]

[1023] BOA. TSMA.E. 6629/1. 759-49. 2.1.

39) 974/1566 tarihli Mahmud Paşa'nın tahriratı; Budaközü ve Keskin nahiyelerinden çıkan Kızılbaş'ın Artukabad'a konduğu, Sivas beylerbeyinin Sivas'a geldiği, Kızılbaş'ın şarka doğru çekildiği ve sair hususlar hakkındaki arz.[1024]

Sem-i semend-i sa'âdete ruhsâre'-i niyâzı sürüp takbîl-i rikâb-ı hümâyûnla devlet-res buldukdan sona arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr oldur ki bundan akdem Budaközü ve Keskün nevâhilerinde hurûc iden Kızılbaş Kazgölü nâm mahalden kalkup Artukâbâd cânibine müteveccih olduğu haberi arz olunup şimdiki hâlde beylerbeyi hazretleri cânibinde olan adamlarımızdan Veis nâm adamımız Artukâbâd ayağında Sisözü nâm mahâlde gelüp şöyle haber verdi ki Kızılbaş-ı la'în Artukâbâd'a konduğu haberi istimâ' olup nefs-i Sivas ihrâk itmek niyyetin istimâ' idecek Rum beylerbeyi hazretleri dahî ılgayup Sivas'a kondukda Kızılbaş-ı mahzûl dahî Artukâbâd'dan Yılduz'a dönüp Sivas İli Tokat arasundan geçüp Yılduz'a konup andan Gökçebel'den aşup Kara Koray'ı bırakup ağzını çithâne eyleyüp diyâr-ı Şark'a gitmeye müteveccih oldukda beylerbeyi hazretleri dahî mahrûse-i Sivas'tan kalkup Sivas'ın Tahta Köprü nâm köprüye konup andan Koçhisâr'a vardıkda[?] tedârik oldukda bu nahîf dahî mübârek Recep ayını on dokuzuncu günü ki düşenbe gündür Aruk âbâd'dan öte Yılduz'a karîb olan Kanzi nâm mahâle konup andan arayânı Koçhisâr'da beylerbeyi hazretlerine mülâkat olmak üzere tahmîn olunmuşdur inşâllâhü'l-azîz pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin eyyâm-ı sa'âdetlerinde envâ'-i yüz ağıllıkları hâsıl ola ve melâ'în-i mezkûre dahî eski Kızılbaş'dan kimesne tâbi' olmayup ve bâ'zı yerlere ki fitne ve fesâd bırakup hurûc etdirmek tedârik etmiş idi ol fitneleri dahî rast gelmeyüp yer yer bozulup ve yüz on tâ'ifesinden dahî ümîzvâr olduğu kimesneler dahî kendülere tâbi' olmayup bu nahîf yanına gelüp ve andan gayrı her gün bölük bölük içlerinden adamlar kaçup ve kaçup gelenlere dahî kat'a kimesne dâhil etdirmeyüp ekser ile aynı ile bulunan rızık ve mâlın dahî ile vermek ile içlerinden hayli adam kaçup perişân-ı hâl olup hattâ Çiçekoğlu Hasan Bey nâm kimesne ki sâbıka tutulup bu [...] geldikde hil'atlenüp salıverildikde Kızılbaş arasında olan karındaşı Durak Bey ki cemî' umûrlarını görüp yeşeren/yaşaran[?] mezkûr durağa mektûblar gönderilüp ol dahî içlerinden kaçup ammâ bu nahîf'e dahî gelüp ulaşmayup bâzılar akabinden Kızılbaş yitüp katl etdi ve bu [...] gelmeye ihtiyâd nihâyet yedi sekiz yüz atlu ve üç dört yüz piyâde kaldı deyû tahkîk iderler ümîzdir ki Hak

[1024] BOA. TSMA.E. 6369/1. 756-97. 1.1.

sübhânehû te‘âlânın inâyetinde ulaşılduğu mahâlde olancası dahî kılıçdan geçüp sâ‘irlere ibret vâki‘ ola inşâllâhu te‘âlâ bâkî fermân sa‘âdetlü sultânım hazretlerinindir re’-yi şerîflerine menûtdur

Ez-âfü’l-ibâd Mahmud el-fakîr

[Sağda yatık kısım]

Ve bu abd-i nahîf dahî gayet sür‘at ile gitmeğin Bozok tâ‘ifesinin boy beyleri ve sipâhileri yetişüp ekser çerileri gelüp mülâkat olamadılar ammâ rûz be-rûz gelmek üzeredirirler hemân boy beylerinden birkaç boy beği gelüp mülâkat olamadı ânlar dahî bir iki menzil bu nahiften giruda gelüp ulaşmak üzeredürler.

40) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın arzı; İran'dan iltica eden Kirman Sancakbeyi Seyyid Nasıroğlu Seyyid Mehmed'in iltica sebepleri ve bölge hakkında verdiği bilgilere ilişkin vesika.[1025]

Hüve

Dergâh-ı felek-misâlin südde-i merâm-bahşına ma'rûz-ı bende-i hâkisâr oldur ki el-hâletü hâzihî Rebî'ü'l-evvel ayının yirmi beşinci günü diyâr-ı Şark cânibinden Seyyid Mehmed Kemâne Novasından/Nevesinden[?] Seyyid Nasıroğlu Seyyid Mehmed nâm kimesne Kızılbaş-ı bed ma'aşdan gaybet idüp bu cânibe gelüp niye geldün deyû istifsâr olundukda şöyle takrîr eyledi ki sâbıka Kirman sancağı beği idüm ânı alup Irak'da vâki' olan Sava nâm ülkeyi verdiklerinde Şirvan Bey'i oğullarının mâbeynlerinde babaları memleketi husûsunda nizâ' vâki' oldukda [...] olan Tahmas'ı beni adamları sulh eylemek içün Şirvan'a gönderdikde Gürcü beylerinden Levend Bey nâm Gürcü Seki beği olan Hasan Bey katl idüp ülkesin aldıkda adamları Tahmas'a vardukda Kepek Sultân'ı bâ'zı beyler ile mezbûr Gürcü'nün üzerine gönderüp Karabağ'a geldiklerinde adam gönderüp beni taleb idüp mezbûr Levend Bey'i gönderüp her yıl virdüğin haracı ve Şeki Bey'in ülkesini vir deyû tenbîh eyledik mezkûr dahî râzı olup vermekde iken Tahmas cânibinden İpek Yasavul nâm kimesne mezbûr Levend Bey'i nâm la'îne gelüp üzerine varan Kepek Sultân'ı benüm adüvvvümdür haracı viresiz deyû tenbîh eyledikde mezbûr Levend Bey bu askere ne cevâb vireyüm deyû başın yarup Tahmas'a gönderüp ben dahî bu hâli görücek avdet idüp Kepek Sultân'ı yanına gelüp ahbârı söylediğimde ülkelerimizden adamlar geldiği ülkelerinüzü âhar beylere virdüler deyû haber virdikde mezbûr Kepek sultân ile avdet idüp Erdebil'e gelüp Şâh'ın ammuları olan Hoca Hüseyin ve Hoca Hasan ve Han Ahmed ile müşâvere eyledikde ve Şirvan Bey'i ve Tağar Bey'i eline sulh idesiz deyû re'y gördüklerinde beni Geylan beyine gönderüp ahvâllerini i'lâm eylediğimde müşârünileyh dahî yarâr bey olan kara bahâdırı koşup sulh eylemek içün irsâl eyledikde mezbûr Tahmas Div Sultân ve Çuka Sultân ile üzerimize gelüp Beylü tâ'ifesi ileriden gelüp bünyâd cek ü cidâl olup Istoşlu tâ'ifesinden Kürd Bey'i ve Hüseyin Bey nâm beyler maktûl olup ve Tekelü tâ'ifesinden Burun Sultân ve Karaca Sultân ve Mehmed Bey ve Maksud Bey nâm beyler maktûl oldukda Beylü tâ'ifesi basulup askerimiz mezbûr Tahmas'ı askerine yetdikde pâdişâh üzerine kılıç çekmeyüp döndüklerinde mezkûrun

[1025] BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.1.

askeri ordumuzu nehl ü gârret eyledüler Kepek Sultân ile Salt Tarım nâm ülkeye varduğımuzdan mezbûr Kepek Sultân adam gönderüp Rey Bey'i olan Sofuoğlu Ahmed Sultân'ıı ve Maksud Bey Afsarı/Afşarı[?] ve Demri Bey'i bâ'zı beyler ile da'vet idüp getirüp yine hamiyyet eyledikde yine Tahmas Beylü tâ'ifesiyle üzerimize gelüp tekrâr muhârebe oldukda Tekelü tâ'ifesinden hayli adam maktûl olup Çuka sultân mecrûh oldukda mezbûr Tahmas askeriyle avdet idüp Kazvin nâm şehre gidüp kışladılar ve Kepek Sultân yanında olan beyler ile Geylan beyine sığınup kışladı kış bertaraf oldukdan sonra bir dahî muhârebe etdikleri mukarrerdir Kızılbaş tâ'ifesi kerte kerte olup etrâf ve cevânibden Servar Zanadıka'ya mâl veren kimesneler dahî bu hâli görücek nesne vermez oldular ve Keçebaşı askeri dahî Horasan'a gelüp Merv nâm kal'ayı ta'mir idüp belki elan[?] Horasan'ı zabt eylemişdir ben dahî bu ahvâli görücek içlerinde durmayıp Dergâh-ı adâlet-penâh cânibine gitmek tedârikinde olup yüz elli mikdârı adam ile kaçup Tebriz havâlisine yetdikde Necd Sultân vâki' olup yetdikde hayli cenk idüp beni mecrûh eyleyip ellerinden halâs olup Bitlis serhaddine yetişdikde yine tebdiller[?] dört adamımı katl eylediler Ulu[?] [...] halâs olduk deyû haber verdi öyle olsa mezbûr yarâr ve gereklü ve cemî' ahvâlden haberdâr ve sahib-i vukûf olmağın râfi'-i ruk'a-i ubûdiyyet Kurt Çavuş bendelerine koşup bâb-ı sa'âdet destgâhına revâne olundı bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır.

Ez-âfü'l-ibâd Hüsrev el-fakîr/hakîr[?]

41) 974/1566 tarihli Bağdad Beylerbeyi Üveys Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; isyan eden Rumahiye kabile şeyhi Arar'a karşı gönderilen Rumahiye Sancakbeyi Osman Bey'in Arar'ın adamlarını dağıtması üzerine Arar'ın Cezayir'e kaçtığı, ancak tekrar dönerek fesada devam etmesi üzerine Bağdad valisinin memur ettiği Kılıç Bey'in çıkan fesadı bertaraf ettiğine dair yazılan arz.[1026]

Hüve

Dergâh-ı Mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâya refe'ahullâhu te'âlâ fevka's-semâvâtü'l-âlî lâ-zâle't-âliyen ve gıbbean nekebâtü't-dehr arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr budur ki sâbıka Rumâhiye sancağında kabîle şeyhi olup isyân eden Arara/Gargara[?] fahrü'l-ümerâi'l-kirâm Osman Bey bendeleri livâ-i mezbûra sancağı beği iken Bağdad askeriyle gûş-mâl virüp haklarından geldikde mezbûr Arara/Gargara[?] bi-nefsihî [...] kurtulup Cezayir'e firar idüp gitdikde yurdu olan Samavad feth olunup kal'a-i Yapsup[?] zabt olundukda müfsid-i mezbûr dahî zikr olan Cezayir'den dâ'imâ Semavad'a gelüp fitne ve fesâdâtdan hâlî olmamağla kal'a-i Ane mustahfızlarından üç yüz nefer hisâreri müstemirren ol yerlerde nevbetci olup muhâfazat iderken mukaddemâ Bağdad beylerbeyisi olan Mehmed Paşa bendeleri hâliyâ livâ-i mezbûre sancağı beği olan râfi'-ı ruk'a-i rıkkiyyet Kılıç Bey bendelerine mezbûr Arara/Gargara[?] içün tarîkle mümkün ise ele getirüp hakkından gelesiz didikde ele getürmek sadedinde iken paşa-yı müşârünileyh fevt olup ve zikr olan nevbetci tâ'ifesine icâzet vermiş bulunmağın bu esnâda yeğen müfsid-i mezbûr eyyâmı fırsat mülâhaza idüp üzerine [...] atlu ve kemendâr cem' eyleyüp fitne ve fesâda mübâşeret kasd eyledikde mûmâileyh Kılıç Bey bendeleri Hâk te'âlâ'nın avn ü inâyetiyle mezbûrların üzerine ilgâr idüp ale'l-gafle basup muhkem cenk olup âhirü'l-emr-i mezbûr Arara'rın/Gargara'nın[?] ve karındaşlarının ve akvâm-ı te'allükâtla nice yarârlarının bi'l-cümle yirmi sekiz nefer üserâsının başların kesüp gereği gibi haklarından gelüp bi-hamdilillâh ol vilâyetin re'âyâ ve berâyâsı emn ü emân üzere âsûde hâl ve müreffehü'l-bâl olup devletlü pâdişâh-ı zıllullâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin devâm-ı eyyâm-ı saltanat-ı hümâyûnlarına du'âya iştigâlet üzere olduklarından sonra müşârünileyh bendelerinin i'lân-ı mûcibince şol ki vâki' hâldir pâye-i serîr-i â'lâya arz olundı der-i devletin gayyâr-ı[?] şerîflerinden pûşîde buyurulmaya ki bu yoldaşlık yakın zamânda bu diyârlarda vâki' olmayup mezbûr bendeleri her vecihle yarâr mezîd-i âkıbet-

[1026] BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.1.

i hâkâniye sezâvâr bendelerden olmağın zeyl-i[?] hûde-i şefâ‘ate ümîzvâr olunup şol ki vâki‘ hâldir Âsitâne-i sa‘âdet âşiyân’a arz olundı bâkî fermân Dergâh-ı mu‘allâ’nındır.

Ez-âfü’l-ibâd Üveys el-hakîr/fakîr[?]

42) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Hüsrev Paşa tarafından padişaha arzı; hasta olan Ergani Sancakbeyi Halid oğlu Veled Bey'in yerine Diyarbekir Vilayeti Tımarlar Kethüdası Kasım'ın tayin olunmasının talebine ilişkin yazılan arz.[1027]

Hüve

Hazret-i sultânım kâbisi[?] ve kâm-yâb

Südde-i seniyye-i sa'âdet mersûm ve atabe-i aliyye-i adâlet merkûm ki [...] şifât[?] zamâı ale'l-umûm der-sunûf-ı zirâ'at ve [...] birle mukabbel ve müseccel olundukdan sonra ma'rûz-ı bende-i dâ'î-yi bi'l-ihlâsî budur ki Ergani sancağı beği olan Hâlid oğlu Velid Bey evvelden ser'/mer'[?] illeti olup ve bu diyâra geldikde illet-i mezbûr hareket idüp aklı zâ'il olup adamları mezbûru alup teperlerine[?] kaçup zikr olan sancak mahlûl kalup mezbûr olan sancağın ekser halkı Kürd olup gavgadan hâlî olmayup hıfzı içün sancağı beği lâzım olup hâliyâ vilâyet-i mezbûrda timârlar kethüdâsı olan kıdvetü'l-ekârim ve'l-e'âlî Kasım kethüdâ-dâme mecduhû-bendeleri yarâr ve dilâver yoldaşlık ve merdânelikle ve mersûf kadîmi bendeleri olup bu diyâra geleliden berû halkla ahsen-i hulkla zindegâni idüp cemî' hisâlinden râzı ve şâkir olup yarağında ve yoldaşında mutalaka kusûr olmaya bir vecihle mahall-i himmet ve müstahıkk-ı terbiyet her hıdmetin uhdesinden gelür bendeleri olmağın zikr olan sancağı mezbûr bendelerine vech ve münâsib görülüp sadaka olunmak ricâsına varaka-i ubudiyyet birle bâb-ı mürüvvet bahşâ arz olundı ümîzdir ki sâ'ir müreffehü'l-hâl olan bendeler silkinde münserık olunup mukziyyü'l-merâm/mukazziyyü'l-merâm[?] ve muhassilü'l-murâd kılınmasına himmet ve inâyet oluna ki mezbûr bendelerine vâki' olan âsâr-ı inâyet mahzâ bu bendelerine âitdir bâkî fermân sultânım Hazretleri'nin re'-yi şerîflerine menûtdur.

Ez-âfü'l-ibâd Hüsrev el-hakîr

[1027] BOA. TSMA.E. 7691/1. 851-54. 1.1.

43) 974/1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey tarafından yazılan arz; Bayburd tarafındaki sipahilerden bazılarının reayaya zulmettiklerinden dolayı sürülmeleri için gelen emirden haberdar olduğunun, kendisinin orada bulunduğu müddetçe kanunsuz bir harekete meydan vermeyeceğinin ve böylece karşı taraftakilerin de celbine çalışılacağının bildirildiği arz.[1028]

Hüve

Dergâh-ı mu‘allâ ve bârgâh-ı a‘lâya lâ-zâle âliyen ve gıbbe an nekebâtü’t-dehr hâliyen arz-ı bende-i bî-vücûd oldur ki bu diyârın re‘âyâlarında ve sipâhilerinde bâ‘zı kimesneler celâ-yı vatan içün emr-i âlî sâdır olup hükm ü hümâyûn virülmüş istimâ‘ olundı eğer bu [...] kimesneler re‘âyâlar ne zulüm ve te‘addî iderler deyû arz olunmuş bundan esbak il yazıcısı bu vilâyet yasaduğı vakit evvelâ bir kânûn koyup ve sipâhiler eline mühürlü defter vermiş ba‘dehû bir yüzden dahî yasayup yine sipâhilere mühürlü sûret-i defter vermiş ol ecilden sipâhiler re‘âyâ ortasında ihtilâf düşüp teftîşe mü’eddi olup merhûm Hüdâvendigâr’ın hükm-i hümâyûn nâzil olup teftîş olurken ma‘furu’n-leh dâr-ı dünyadan saray-ı âhirete intikâl itdiği esnâda İdlib ve bir diyâr üç yer olup ve Kızılbaş-ı la‘în [...] çukurunda olup ve sipâhilerin re‘âyâlardan aldığı sûret-i defterle olup vakt-i teftîş münâsib olmadığı sebebden sâbıkda alınan kazâyânın teftişi mülâyim görülmeyip te’hîr olmuş idi ammâ bu fakîr bu diyâra geleliden berû icrâ-yı ahkâm-ı şer‘îye ve tenfîz-i kavânîn-i Osmâniye’den gayrı kat‘a bir iş vâki‘ olmamışdır eğer Kızılbaşlığa ve yahûd bir âhar hıyânetle arz olunmuşsa bunların ekserî merhûm Hüdâvendigâr’ın eski emekdârı olup bu diyârın ibtidâ fethinde Diyarbekir Beylerbeyisi Mehmed Paşa’ya sipâhi oğlanları zümresinden ve gayrı bölüklerden intihâb olunup kendüler yoldaş kimesneler olup ve bu diyârın ahvâline vâkıf olup istikâmetlerine cürüm olunmadığı sebebden yoldaşlık maslahatı içün bunda konulup ol zamândan berû bunda yirleşüp kalmışlardır cümlesi evlâdı ensâbla can baştan geçüp hazret-i Hüdâvendigâr’ın yoluna istikâmetle durmuşlardır eğer bu asıl istikâmetle emekdâr olan kimesneler bâ‘zı müfsîd gammazlar gamziyle hasâret olursa bundan olan sipâhileri ve sâ‘ir tavâ‘ife tefrîka düşer ma‘lûm-ı re’-yi âlem-ârâlarıdır ki bu yir serde yirdir ve etrafımızı düşman ihâta etmiştir halkının ekserî etrafta istimâletle gelmiş mecrûhü’l-kalp kimesnelerdir bu bende bu diyâra geleliden berû hilâf-ı şer‘-i şerîf-i nebevî ve kânûn-ı Osmâniye muhâlif ve mugâyir iş

[1028] BOA. TSMA.E. 8171/1. 857-23. 2.1.

vâki‘ oldı ise cezaları ve sezâları içün her ne emr-i âlî sâdır olursa ânınla amel oluna ammâ ümîzdir ki bu fakîr bu diyâra gelmezden evvel olan işler karıştırulup bâ‘zı eh-i ârâzın sûret-i Hâk’dan arz etdiği sözlerine ve memâlik-i ahvâlinden gâfil kimesneler kelimâtlarına iltifât olunmaya bu diyâr serhaddi memâlik-i Acem’dir ve Gürci’dir ekserîsi dahî menba‘-ı fitne ü fesâddır mercûdur ki bu asıl kazâyâlara iltifât olunmayup hemen icrâ-i şer‘-i şerîf-i nebeviyyeye tamâm dikkat olup ve kânûn-i Osmânî’den tecâvüz olunmayup adl ü dâd ve uhde-i/ahde-i[?] istimâlet birle ihlâsa kâbil olan kimesnelerin bu tarafa getürtmeye imkân ola bu bendeye der-i devletden nâzil olan ahkâm-ı şerîfelerde emr-i âlî olunmuşdur ki ol serhadlerde vâki‘ olan ahvâl eğer a‘dâ tarafından mıdır ve ger gayrıdandır âlâ mâ hüve’l-vâki‘ mufassal ve meşrûh yazup Dergâh-ı adâlet-penâhıma arz idesin deyû emr-i âlî olduğu sebebden şol ki vâki‘ hâldir Âsitân-ı sa‘âdet destgâha arz olundı bâkî emir Dergâh-ı felek rif‘ate menûtdur hemîşe zill-i vücûd-ı hema/hüma[?] [...] kaffe-i [...] ilâ yevmü’l-kıyâ[m] memdûd-bâd kemîne-i bende-i hâkisâr.

El-fakîr Faik el-hakîr

44) 974/1566 tarihli Mısır Valisi Semiz Ali Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Mısır'da baş gösteren Taun hastalığı yüzünden vergilerin tahsilinde güçlük çekilmesi sebebiyle gönderilmesinin geciktiği, devlet malına el uzatmak adetleri olan bazı ileri gelenlerin tezvirata başladıkları, Cidde Beylerbeyi Murad Bey hakkında yapılan şikayetler ve sair hususlara dair yazılan arz.[1029]

Hüvellâhu sübhânehû

Devletlü ve sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin rikâb-ı hümâyûnuna yüz sürmekden sonra ma'rûz-ı abd-i hakîr budur ki eğer bir zerre-i inâyet-i pâdişâhî zuhûra gelüp vilâyet-i Mısriye ahvâlinden nev'an/nav'a[?] tefahhus buyurulur ise elhamdülillâh ve'l-minne eyyâm-ı hümâyûn-ı pâdişâhîde memleket emn ü emân ve re'âya ve berâya âsude-bâl ve itminân üzere olup devâm-ı ömr-i devlet-i hümâyûn-ı pâdişâhî du'ârına can u dilden meşgûllerdir lâkin hayli müddet vâki' olmuşdur ki memleket-i Taun müstevli olup imtidâd üzere olmağla halka perişânlık hâsıl olmuşdı ol sebebden hızâne-i âmirenin ammerahullâhu te'âlâ cem' ve tahsîli bâbında haylice müzâyeka çekildi ammâ bî-hamdillâhi ve'l-minne pâdişâh-ı âlem-penâh devletinde kadîmden irsâl olunı geldüği üzere yine tahsîl olunup bu cânibde gönüllüler ağası olan Mehmed Ağa bendeleri ile işbu Cumâdi'l-evvel'in yedincî gününde südde-i gerdûn-penâh türâbına irsâl olunmuşdur inşâllâhu an-karîb varup vâsıl olur hâliyâ devletlü ve sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin ilm-i şerîf-i âlem-ârâlarına hâfî ve mestûr buyrulmaya ki devlet-i hümâyûn-ı pâdişâhîde re'âya ve berâya ahvâli fi'l-cümle nazm u intizâm üzere olmuşdur ammâ bâ'zı ekâbir-i memleket ki kadîmden mâl-ı mîrîye ve gayra el uzadı gelmişler hâliyâ elleri munkatî' olmağla her birine güç gelüp bî-huzûr olmuşlardır şimdiki hâlde istimâ' olunur ki mahz-ı güzîde suverinde hakda düzme koşma mektûblar yazup intisâb idegeldükleri yerlere gönderirler imiş pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin kemâl-i mürüvvet ve adâletlerinden ricâ ve temennâ olunur ki ânın gibi bir kaziyye vâki' olmalu olursa bu hakîr kullarından sahîhce haber alamayınca mücerred hasım sözüyle amel olunmayup gadr olunmalu olmaya haşa sümme haşa ki emr-i şer'-i şerîfden ve kânûn-ı kadîm-i münîfden bir zerre udûl ve inhirâf gösterilmiş olan ammâ Cidde sancağı beği Murad Bey bendelerini sâbıka Mekke-i Mu'azzamâ kadısı da'ilerinin mektûb ve defteri

[1029] BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.1.

muktezâsınca ve Cidde-i Ma‘mûre ve Mekke-i Mükerreme’de vâki‘ olan beytülmâl emînini ve sâ‘ir Cidde-i Ma‘mûre’de olan tüccâr mektûbları müsted‘âsınca bâ‘zı ef‘âl ve ahvâli mufassal ve meşrûh yazılup Dergâh-ı mu‘allâ’ya irsâl olunmuşdur lâkin tevehhüm olunur ki mezkûr kulunuza himâyet olunup kaziyyesini pâdişâh-ı âlem-penâh huzûrunda tamâmca keşf itmeyüp ıslah-ı kasd ideler Hak âlimdir mezkûr bendeleri keyfiyeti arza sebebiyle bir mertebeye varmışdır ki kat‘a kelâmından nesne fehm olunmaz hemân kendi yanında olan adamları kendi bildikleri gibi ta‘lîm idüp istedikleri gibi amel etdürirler fi’l-hakîka ânun gibi kimesne ol asl-ı makâm-ı şerîfde hâkim olmak münâsib değildir Yemen vilâyeti fethine mu‘âvenet içün Özdemir Paşa bendeleri kuvvetlü ve kudretlü beyler taleb ider bunun ise kuvvet ve kudret-i tâmmı vardır müfettiş ta‘yîn buyrulup zimmetinde olan mâl-ı mîrî alındıkdan sonra ol cânibin fethi hizmetine ta‘yîn olunmak câ‘izdir ki bâri varup bir hizmetde buluna sa‘âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri’nin ilm-i şerîf-i âlem-ârâları muhit ola ki bu husûslar ki mübârek hâk-i pây-ı kimyâ-hâsiyete arz ve i‘lâm olunmuşdur Hak sübhânehû ve te‘âlâ hazretlerine ma‘lûmdur ki zümlesi bî-garaz vâki‘ olup hiçbir kimesneye bugz ve adâvet vechiyle mücerred hazz-ı nefs içün hilâf-ı vâki‘ kaziyye isnâd olunup garaz-ı fâsidle arz olunuş değildir belki pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri’nin emr-i şerîflerine ita‘ât-i tâm üzere olmayup şer‘-i şerîfe ve kânûn-ı münîfe muhâlif fi‘illeri müşâhede olunup tenbîh ve te’kîd dahî fâ’izde etmedüği ecilden bi’z-zarûrî arz olunmuşdur eğer yaramazluk idenlerin tutmayup haklarından gelinmez ise şeri‘ât emrine ve pâdişâh kânûnuna muhâlefet olunmuş olur bir kişi kim şeri‘âta tâbi‘ olmayup pâdişâh emrine itâ‘at etmeye şer‘a ânun katli vâcib olup halkla medâr-ı pâdişâh maslahatına yaramaz pâdişâh maslahatına dikkat ve ihtimâm olıcak halk adâvet ederler bu takdîrce halka yaramak mümkün değil bâ‘zı kimesnelerin ef‘âlinden anlanan budur ki bu hakîr ki iş ileri geldüğin iken[?] istemezler kul pâdişâhın memleket-i pâdişâhın pâdişâhın memleketine ve kullarına benim ne medhalim vardır ki hilâf-i vâki‘ kaziyye arz idem mücerred ırz ve nâmus-ı pâdişâhîye halel gelmesün deyû cidd ü sa‘-yi beliğ olunur yohsa benüm gibi değil nice nice pâdişâhın yarâr kulları gelüp gitmişdir pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri sağ olsun niceleri dahî gelüp gideler eğer şimdiye değin eğer pâdişâh kullarındandır ve eğer gayrıdır bi’l-cümle bir kimesneyi kasdla gayr-ı vâki‘ kaziyye isnâd idüp arz etmiş isen veyâ arz etmeye kasd etmiş olan ol bâbda Dergâh-ı Hak’da cevâbın virevüz ve hâliyâ Yemen beylerbeyisinden Yemen’e müte‘allik ve Aden beyinden Aden kal‘asına müte‘allik mektûblar vârid olup Yemen’e müte‘allik mektûblar aynıyla

gönderilüp Aden ahvâli arz olunmuşdur şol ki vâki‘ hâldir vukû‘ üzere küstahâne arz olundı bâkî emr-i fermân üli’l-emrin emr-i şerîf-i cihân-mutâ‘larına müfavvazdır.

Ez-âfü’l-ibâd Ali el-fakîr

45) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği arz; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebine ilişkin arz.[1030]

Hüve

Dergâh-ı sa'âdet karâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâra ma'rûz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki bundan akdem Sultân Bâyezid habs olunup ve adamları katl olunduğı üç nevbetdir devlet-penâha arz olunup ve zikr olunan ihbârı sıhhatin ma'lûm edinmek içün bu kullarının adamlarından biri Alâ'iyye-i[?] Kazvin'e ve tecessüs-i ahvâl içün mukaddemâ ma'iyyetine bâ'zı adamlar gönderildiği arz olunmuşdı Kazvin'e irsâl olunan bu bende adamıyla Van çavuşlarından râfi'-i ruk'a-i rıkkiyyet Muharrem kulları bile koşulup Tebriz'e vardukdan sonra tecessüs-i ahvâl içün hufyeten irsâl olunan Hizanlu Abdal nâm Kürd Kazvin'den Tebriz'e gelmiş olmağın merkûm çavuş kullarıyla Van'a gelüp haberi su'âl olundukda Sultân Bâyezid tutulup ve adamları katl olundukda hâzır ve keyfiyet-i ahvâle sıhhati üzere vâkıf olunup yedi sekiz gün durdukdan sonra avdet idüp Van'a gelmeğin tafsîl üzere haber alınmak içün mezbûr câsus çavuş kullarıyla koşulup Tebriz hâkimi gönderdiği mektûb ile südde-i aliyye irsâl olundı bâkî fermân Âsitâne-i sa'âdet [...].

Bende Kubad

[1030] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.1.

46) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi İskender Paşa'nın sadarete arzın; İran Şâhı'nın Sultan Bâyezid'in adamlarını öldürüp kendisine hakaret ettiği İran Şâh'ı ve beylerinden gelen mektupların hakaret dolu olduğu ne lazımsa yapılması gerektiğini bildiren vesika.[1031]

Hüve

Sa'âdetlü sultânım Hazretleri'nin hâk-i pây-ı şerîflerine arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki devletlü sultânım ilm-i âlem-ârâlarına rûşen buyrula ki Şah-ı gümrâh dîn-i tebâh bu hâdisede Sultân Bâyezid'in bunca adamların kayırup kendüye bu makûle hakâret eyledüği eğer kendülerden gelen mekâtibde ve eğer öte cânibden gelen adamlarda ve eğer küffârda olan beylerbeyiler bendelerine vârid olan mekâtiblerinde aslâ berû cânibin ri'âyeti hâtırı içün idüği mukayyed ve mestûr bulunmayup kendi murâdı üzere idüp fahr idinmeğe başlamuşlardır ve şehzâdeleri ayırup her birini bir yere koduğu dahî buna delâlet eder kâtil ve habs acep değildir ammâ bu üslûb ile hıfz eylediği mahzâ bû'z-ı adâvetinden idüğinde iştibâh yokdur bu cânibden bâ'zı varan kimesne ile dahî mu'ammâ ile söyleşmeğe başladı ve câsus ile dahî nesne bilmek olmaz bizim hod câsusdan gayrıya dahî kudretimiz yokdur bunun gibiye müstakil adam varup söyleşmek lâzımdır mâbeynde bunca sulh u salâh vâr iken bunca müddetden berüdür devlete bir adam göndermeyüp bu cânibe aslâ iltifât dahî eylemez eğerçi bu cânibden dahî hüsn-i mu'âhede ile mâbeynde vâki' olan sulha ri'âyet olunup temellük ile söyleşilmek yaramaz değildir lâkin ol bî-din bunu bilür ahid ve mürüvvet gözedür mel'ûn değildir mâdem ki yine bu üslûb üzere tutula kendüye küllî vücûd virüp ittiğün bir hüner zanneder şöyle ki adam gönderilüp kendi ile muhkem kelimât olunmaya kendi aslâ iltifât itmeyüp sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri teşvîşinden hâlî olmayup askerin dağdağa üzere olduğın murâd ve fahr idünür murâd-ı şerîf üzere söyleşildikden sonra min bâd ne icâb ederse maslahat bir gün mukaddem olup müble-i âmme def'i içün cümleten cidd ü cehd eylemek lâzım idüği ve gelenler dahî hayli zâ'fın söyleyüp ve revişinden bu kulları haz itmedüği ber-vech-i küstâhî tesvîd olunup hâk-i pây-ı şerîfe arz olundı bâkî fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerinindir.

Bende-i kemîne el-hakîr İskender

[1031] BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.1.

47) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Deli Hüsrev Paşa'nın İran şahının Tebriz'den Evcan yaylasına gittiğini Horasan'daki Kör Emirin şahın yanına geldiği diğer serhat beylerinin yerlerinde kaldığını ve alınacak haberlerin bildirildiği arz.[1032]

Hüve

Dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı a'lâ rafeahullâhu te'âlâ fevka's-semâvâti'l-a'lâya arz-ı bende-i hakîr budur ki şimdiki hâlde Kızılbaş-ı Evbaş cânibine tecessüs içün irsâl olunan câsuslarımızdan bir câsus gelüp şöyle takrîr eyledi ki Şah Gümran Tebriz'den hurûc idüp Evcan yaylağına varup ve serhadden olan beyler yerlü yerlerinde sâkin ve mütemekkindirler ve Horasan'da olan Kör Emir dahî gelüp zikr olan yaylakda Şâh-ı Bed-fi'âle mülhak olup ve lâkin gayet marîz olup ve hâlet-i nezde olup ve Şah dahî üç dört def'a ziyâde hasta ve marîz olup nice def'a meft derecesine varup âhirü'l-emr sıhhat bulup mezkûr yaylakta Hamr şürbünde meşgûldür deyû cevâb virüp ve Şirvan hâkimi olan Şeyh Şâh'ın akabince nice def'a adamlar gönderüp mezbûr tevakkuf eyleyüp Şâh'a gelmeyüp yarak idüğ oğlun gönderir deyû söylenir kâna gelmeği ma'lûm değildir ve Şah-ı gümrâh bu kış Irak memleketinde olan Isfahan ve Kum nâm ülkeler ta'yîn olunmuşdur deyû söylenir hâliyâ olan ahbâr budur ki arz olundı kâna müte'âkib ve [...] gelüp vâsıl ola ahbâr içün yarâr ve mu'temedü'n-aleyh câsuslar gönderilüp ve serhâdde olan Kürdistan beylerine ihbâr içün mektûb ve adamlar irsâl olunup ânlar dahî mu'temedü'n-aleyh adamlar gönderüp inşâallâhu te'âlâ an karîbü'z-zamân gönderdiğimiz câsuslar ve Kürdistan beylerinin mektûbları gelüp vâsıl oldukda ahbâr-ı sahîha ile Kürdistan beylerinin mektûbları bile Âsitâne-i felek-iştibâha irsâl kılınur bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır.

Ez-âfü'l-ibâd Hüsrev el-fakîr

[1032] BOA. TSMA.E. 7115/1. 813-31. 2.1.

48) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey imzasıyla arz; Karadan ve denizden asker çıkarılarak Petrevaradin istikametinde pusu kurulup düşmanın bozguna uğratıldığını bildirerek bu hususta kahramanlık gösteren Bali beyin taltif edilmesi talebine dair arz.[1033]

Hüve

Dergâh-ı Mu‘allâ’ya ve bârgâh-ı a‘lâya refeahullâhu te‘âlâ fevka’s-semâvâti âlî arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki şimdiki hâlde hükm-i hümâyûn nâzil olup mazmûn-ı âlişânında küffâr gemilerinden ve taburlarından sahîh dil alınmak murâd-ı şerîfindir gerekdir ki kat‘a havf itmeyip Hak celle ve a‘lânın inâyetine tevekkül idüp gemilere yarâr yoldaşlar koşup gönderüp ve Peter Varadin cânibinde olan küffâr içün dahî pusuya kâbil yerlerde basu idüp yarâr dil alasın deyû buyrulmuş öyle olsa emr-i âlî muktezâsınca gemiler gönderilüp ve bu cânibden yanumuzda olan cümle yoldaşlarımızla Peter Varadin tarafına pusu itmeye azm olunup giderken ittifâk mukâbelemizde hayli yirden bir kerede atlu küffâr zâhir olup Bali bendeleri dört yüz mikdârı atlu yoldaşla mukaddem getürdilüp ve bu bende-i bî-mikdâr ardınca sürüp ılgar idicek kefere-i fecere yetişilüp bi-avn-i inâyetillah ve yümn ü himmet-i pâdişâhî kırk yedi mikdâr diri kâfir alınup ve bir nicesinin başları kesildi mâ-bâkî ormânlara perâkende olup te’bîd oldular hâliyâ kefere-i mezbûre ne cânibden gelüp geçdikleri tefahhus oluncak şöyle cevâb verdiler ki üç yüz mikdârı atlu idük yetmiş neferimiz nâzır/nâtır[?] Şabab’ın kendi kapısından güzîde yoldaşlarındandır ve mâ-bâkî sâ’ir bânların adamlarındandır işbu geçen Cumartesi’nde Zarışan taburundan ayrılup berû yakaya dil ecline gönderdiler idi deyû haber virdiler ve bi’l-cümle alınan kâfirler ekser Nâtır Şan adamlarından olup yarâr sipâhi kâfirlerdir Üngürüs kralının ve banlarının ve askerlerinin ahvâllerinden ve kasd-ı azîmetlerinden vâkıflardır öyle olsa Bali Bey bendeleriyle sitte-i merâm-bahş kıbeline irsâl olundılar mezkûr bendeleri gereği gibi yoldaşlık etmişdir ümîzdir ki zerre inâyet-i şâhîden nevmîz ve mahrûm olunmaya bâkî fermân Dergâh-ı mu‘allâ’nındır.

Ez-âfü’l-ibâd Baki el-fakîr

[1033] BOA. TSMA.E. 7184/1. 814-39. 1.1.

49) 974/1566 tarihli İstolni Belgrad Beyi Bali Paşazâde Derviş'in sadarete arzı; Selefi Ahmed Bey zamanında kale muhafazasında bulunan askerin mühim bir kısmı Hatvan ve Sunda kalelerine nakledildiği, elde kalan askerlerle kalenin muhafazasının mümkün olmadığından adı geçen kalelere nakledilen askerlerin iadesi talebini havi vesika.[1034]

Hüve

Sa'âdetlü sultânımın hâk-i pây-ı kimyâ-âsâr ve cevâhir-i dîsârlarına/îsârlarına[?] arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki bundan evvel İstolni-i Belgrad beği olan Ahmed Bey bu sancakda iken atludan yayadan İstolni-i Belgrad kal'asında üç bin adam kalup giru memleket muhâfazasına kâdir olmayup ol hînde nice şenâ'atler olmuşdur sonra âhar kal'alara ihrâc olunup ve ref' olunmakla şimdi cümle iki bin altmış yedi nefer kalmışdır Budin Beylerbeyisi Mehmed Paşa Hazretleri'nin hemân bu kullarına küllî adâveti olup mahzâ bu kulların sancağına müte'allik yerlerde bir şenâ'at olup bu kulunuza bir bela getürtmek içün hiç lâzım değil iken dahî falan yere şu denlü nefer lâzımdır deyû ihrâc idüp eksiltmek üzeredir geçelerde Hatvan nâm mahâlde yüz nefer ihrâc etdiler şimdi tekrâr Sunda/Sonda[?] dedikleri kasteli durmayup bu kal'adan nefer ihrâc ideyürürler bâ-vucûd ki Sunda/Sonda[?] dedikleri bir küçük kastel olup kâfir zamânında dahî ol kastelde atludan yayadan kırk elli neferden ziyâde olmamışdır şimdi üç yüz mikdârı adam ta'yîn olunmuşdur Estergon câniblerinde hod Estergon yakasında memleketden bir köy yok ki atlusunun hizmeti ola Allah saklasun kâfir gelüp kal'aya üşdüğü takdîrce dahî atlu levendin kal'ada olmaması fâide değil aynı zarârdır bu yıl dahî kâfirin gelmesi haberi olmakla ekserî ol kal'anın atlusu çıkup Budin'e gelmişler idi Süleyman Paşa ve babam merhûm Budin beylerbeyleri olup yakın yerlerde bunca âsi kal'alar vâr iken Beşte'de bir nefer hisâreri olmayup Beşte'yi azâbe Martoloz'a yakalattırırlardı/bekletirlerdi[?] şimdi bunca hisâreri ve bunca martoloz azep vardır ki hiçbir hizmetleri yokdur ammâ geru anlardan ihrâc itmezler sultânımın ayakları topraklarından tazarru' olunur ki bu def'a Sunda/Sonda[?] nâm kastele ihrâc etdikleri nefer giru İstolni-i Belgrad kal'asında mukarrer kalup ve min bâd dahî müstakil emr-i şerîf sâdır olmayınca bu kal'adan neferler ihrâc olunmamak içün vilâyet-i Budin'in mâl defterdârına hükm-i şerîf ihsân buyrula ki

[1034] BOA. TSMA.E. 8572/1. 873-9. 2.1.

buz/boz[?] zamânında İstolni-i Belgrad kal‘asında her vecihle düşmandan ihtiyâd idecek yer olduğu sultânımın rûşen-i ma‘lûm-ı şerîfleridir bâkî fermân sultânımındır.

Ez-âfü’l-ibâd Derviş el-fakîr

50) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa'nın padişaha arzı; Ağrıboz ve Avlonya sancaklarında tımara mutasarrıf Rodos muharebesinde şehit olan Mahmud, Mehmed ve İbrahim'in mahlul kalan tımarlarının oğullarına verilmesi talebine ilişkin arz.[1035]

Hüve

Be-Dergâh-ı mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâya refeahullâhu fevka's-semâvâti'l-âlî arz-ı bende-gî budur ki sipâhizâdelerden râfi'-i ruk'a-i rıkkiyyet İlyas Mehmed bendelerünüz Avlonya sancağında Tepedelen nâhiyesinde mütemekkin olup yine mezbûr sancakda Avlonya nâhiyesinde iki bin dokuz yüz yüz altmış altı akçe ile işbu kaziyye ve gayrı karyeye timâr mutasarrıf iken Rodos muhârebesinde dönüp gelirken deryada gark olan İbrahim'in sulbi oğullarıdır deyû yine bu sancağın alay beğisi olan Ahmed ve çeribaşısı olan İsa nâm kimesneler şehâdet-i sahîh eylediklerinden sipâhi zâdelikleri sultânımın gubâr-ı kimyâ-misâllerine arz olundı bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır.

Ez-âfü'l-ibâd Kasım el-fakîr

[1035] BOA. TSMA.E. 6423/1-3. 757-30. 6.5.

Sultan II. Selim Dönemi (1566-1574)

51) 974/1567 tarihli Macaristan'daki kaleler, kral Ferdinand ve İspanya kralı Karlo hakkında bir esirden alınan bilgilerden oluşan ve Budin beylerbeyi tarafından gönderilen takrir. [1036]

Budun beylerbeyisi kulunuzun gönderdiği dilek takrîrdir

Mezbûrun ahvâli su'âl olundukda kırk yiğidin başı idim ve kal'a-i Komaran kurbunda Marcahaze nâm karyede tutuldum deyû cevâb verdi ve kal'adan taşra niye çıkdın idi deyû su'âl olundukda İstolni Belgrad'a veyâ Üstürgon kal'alarına varan azığı alup Komaran kal'asına iletmek kasdına çıkdım deyû cevâb verdi ve mezbûr Komaran kal'asında kim vardır deyû su'âl olundukda Oğnod nâm bir bey vardır ve kal'anın içinde bin tüfenkci vardır ve Tuna yüzünde kal'a-i mezbûrenin otuz iki pâre şaykası vardır ve her bir şaykânın içinde otuzar adam vardır ki cümle dokuz yüz altmış adam olur deyû cevâb verdi ve Frendoş cânibinden ne haber bilürsün deyû su'âl olundukda ben tutulduğumda Lih'de idi ammâ şöyle söylenir Dike Porjik[?] gününde nice gelse gerek imiş zîrâ karındaşı olan İspanya Kralı Karlo'dan haber gelmiş ki Françe kralının askerini saydum imdi sen dahî ne mikdâr askere kudretin vâr ise cem' eyleyesin Hızır İlyas gününe değin ben dahî ânda varırın deyû cevâb verdi Frendoş'un fikri ve firâseti nedir deyû su'âl olundukda eğer karındaşı İspanya Kralı gelecek olursa Üstorgın ve İstolni Belgrad kal'alarına gelmeğe kasdı vardır deyû cevâb verdi ve bu haberi kimden işitdin deyû su'âl olundukda Tarnociye Andraş nâm beyin kayını olan kimesne evinden geldi andan işitdim deyû cevâb verdi ve mezbûrun evi ne cânibde imiş diye su'âl oldukda bilmezim deyû cevâb verdi ve Pojon kal'asının cemî' Alaman ve Çeh vilâyetlerinin beyleri Zikoris ayının evvelinde olup zikr olunan beylerin arasında mezbûr Oğnod nâm bey karındaşın kâimmakâm olup mâbeynlerinde dahî ittifak eylemişler ki her kişi mikdârına göre Hızır İlyas gününe değin askeri ile hâzır ve müheyyâ olalar deyû takrîr eyledi.

[1036] BOA. TSMA.E. 1142/1. 427-35. 2.1.

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

52) 982/1575 tarihli Mısır Valisi Hadım Mesih Paşa'nın 1.000 kantar kurşunun İstanbul'a gönderildiğini bildirdiği arz.[1037]

Hüve

Sa'âdetlü sultânım Hazretleri'nin hâk-i pây-ı sa'âdetlerine arz-ı bende-i bî-mikdâr zerre-i hâkisâr oldur ki sultânım içün bin kantar kurşun alınup gemilere tahmîl olunup İstanbul'a irsâl olundı adamımız Piri bendenüz elinden ağa hazretlerinin vaz' olunan binâlarına teslîm oluna ve ümîzdir ki red olunup/olunmayup[?] kabûl kılan inşâallâh eğer kurşun dahî lâzım gelir ise alınması mümkündür hemân sultânımın emirleri olsun ve bendelerin haseniyete/hüsn-i niyete[?] kabûl kılınup bendelerinden ad buyurula bâkî fermân sultânım hazretlerinindir.

Bende el-hakîr Mesih

[1037] BOA. TSMA.E. 6416/1. 757-23. 1.1.

VII. Sancakbeyi Mektupları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 868/1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1038]

Pençe: İsa Hattıyla

Sebeb-i tahrîr-i kitâb ve bâ'is-i tastîr-i hitâb oldur ki dârende-i mektûb Franko adlı Latin bazirgan kâfir bize mensûb kâfirdür bizüm ilde yürüdüği yerde benüm adamlarum her kim olursa bu mektûb size arz edicek bunu ve yoldaşlarını yolda ve izde gözedeler korkulu yerlerde buna kılavuz ve yoldaş koşalar fi'l-cümle benim ilümden bunun başına ve malına hayf olmaya ve eğer benüm ilümden buna bir zarâr yetişirse azîm belâya uğrarsız şöyle bilesiz bu bâbda gereği gibi i'tiyâd idesiz biti tahkîk bilüp i'timâd kılasız tahrîren fî evâhir-i Cumâdelûlâ sene semâne ve sittin ve selase mi'e.

[1038] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.

2) 875/1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1039]

Pençe: Harrarahû el-fakîr Hamza

Hüve

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı kâlem ve mûcib-i tastîr-i hitâb-ı rakâm oldur ki şimdiki hâlde sene hamse ve seb'in ve semâne mi'e yılında vâki' olan Hızır İlyas gününden Hoca pazarın ve Avrejde[?] pazarın ve Çerniçe pazarın bir yıla değin dârende-i hurûf Javane bundan öndin dutan âmiller tasarrufu mûcibince yetmiş bin akçe o virdiğüm […] ba'de'l-yevm bundan öndin dutan âmiller her nice tasarruf ederdi ise bu dahî ol vech üzere tasarruf edüp üç ayda bir kısta cevâb ide özür ve bahâne etmeye iderse dahî nâ-mesmu' oluna ve zikr olan pazarların halkı dahî mezkûru kendülere âmilbilüp sözünden tecâvüz etmeyeler mektûb mütâla'a kılanlar tahkîk bilüp i'timâd kılalar tahrîren fî evâil-i Zilhicce sene hamse ve seb'in ve semâne mi'e.

[1039] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

3) 886/1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın Divan-ı Hümayuna mektubu; Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağıyla ilgili mektup.[1040]

Hüve

Ve lalayân-ı fihâm huzûr-ı pâşâyân-i izâm

Ebbedallâhû esâse devletuhûm ile'l-kıyâmi's-sa'ati ve sa'âti'l-kıyâm

Tahiyyât-ı sâfiyât-ı mütevâliyât çün […] nesrîn-i mutayyeb ve teslimât-ı zâkiyât-ı müte'ellifât çün tesnîmi huld berrîn müste'addîni muvaşşah bu sayil ve dâd ve taraşşuh ber sayil-i ittihâl ittihaf ve ihdâ olunup inhâ-yı ârâ-yı memalik ârâyı/âdâyı[?] olunur ki fahrü'l-ümerâi'l-kirâm ammum Alaüddevle beyün Arab cânibinde olan karındaşı Abdurrezzak Bey iftihârü'l-emâcidü'l-fihâm Ramazanoğulları'ndan Develü Karahisâr Subaşısı Kayıtbay Bey bendenüze mektûb göndermiş ol dahî vârid olan mektûbu muhibbinize getürüp görüldü mazmûnunda Arab tâ'ifesiyle müşârünileyh Alaüddevle Bey'in keyfiyete mu'âmelesi ne vecihle olduğu ve Abdurrezzak Bey şimdiki hâlde ta'yîn olunan dirliği ve yanında olan yoldaşlarını bildirüp südde-i sa'âdet bahşâ meyil gösderüp izhâr-ı sadakât etdükten sonra muradınca ve ri'âyet olunması husûsunu söyleşüb itmâm etmek ehemm olduğu sebebden Kayıtbay Bey bendenüzle söyleşüp avâtıf-ı Hüsrevâniyeden murâdı üzere ri'âyetler görüp mu'tenim ve mütena'im olmasına zâmin ve mütekeffil olup şol ki muhibbiniz cânibinden münâsib olan ahd-ü misâk ve envâ'-ı istimâletdir olunup mezkûr Ramazan oğlu bendenüze küllî âdemisine mektûb-ı muhabbet kavl virilüp yine irsâl olundı uluvvü himmetiniz berekâtına mercûdur ki an-karîb eseri müşâhede oluna ve Ramazanoğlu Nasır Bey'e dahî meva'id-i kerîme olunup istimâletle mektûb irsâl olundı ânun dahî kelb-i ibâd-i muhlisî silkinde münselik olması mütevakki'dir ammâ eğer vech görülüp maslahat görülürse Âsitâne-i cihan benâmdan dahî te'hîr olunmayup bu husûslar için istimâled nâmeler irsâl buyurula ki isâl oluna hâliyâ Abdurrezzak gönderdiği mektûb dahî Sahîfe-i ihlâsla cenâb-ı sa'âdet nisâbınıza

[1040] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.

irsâl olundı bâkî umûr-ı ârâ-yı cihan-ârânuza müfavvazdır çün garaz arz-ı cemâl ihlâsbûd ziyâde itnâb-ı nümûd zann-ü vücûd memdûd-bâd.

[Pençe] İştiyâk-ı Muhabbet Şehinşah

4) 1482 tarihli Veliyüddin Ahmed Paşa'nın II. Bâyezid'e mektubu. (1482, eylülün başı)[1041]

Zayyâna Allâhu bi's-safâ ömrihi mâ-tahallaya bî-huccâtı ömrihî ba'de nasal atebe hiya kıblatü'l-ikbâl ve kâbetü'l-âmâl matla'ü's-sa'âde bâbuhâ ve iksirü'l-hayât türrabuhâ rey-i cihân-ârâya mahfî olmaya kim kardaşunuzı bir göyeğe koyup göndermişler kanda gitdüğün bildirmezler ve Rodos elçisi kapudan gayri yerde haber söyleşmeye bana buyuruk yokdur dedi gördüm ki murâdunuz söyleşmeye bunda mecâl kalmadı bana sizinle söyleşmek emr olunmuşdur çün haber vermezsiz ben aradan çıkdum varun maslahatunızı kapuyla siz söyleşin dedim âhîr şol kadar ikrâr etdiler kim Cem bi'l-fil tekûrun hükmindedür makdûrından hâric mahâlde değüldür gayrî kimseye gönderilmemüşdür bu kelâmın sıdkına elçi kendi dînince tekrâr yemîn eyledi öyle olsa Rodos'dan bu esnâda elçi çıkarıldı ve murâdınuz ellerinde idüğüne ikrâr etdirüp huzûr-ı şerîfinize irsâl olundı ednâ bendenizün sa'yi bu denlü oldı şimden girü hizmet a'lâ bendelerünüzün [-dür] hazret-i izzetten amm-i nevâle mes'ûldürki habt vâki' olmaya bu husûsda iki mansûbe fevt edübdürsüz ümîddir ki üçüncü dürüst oynaya gâlibâ elçi evvel kendi barışmak murâd edünür andan sonra kardaşunuzla baruşdurmak kasd eder sulh-i sânî sûret dutarsa fe bihâ ve illâ mültezem olsa gerekdür ki kardaşunızı siz incitecek yere koyuvermeyeler mazbût ola tura kemînenüze böyle izhâr etdiler bâkî be-nevrûz-ı bahtâd cihân tâze bâd ki ser-i hasm-ı tô tâc-ı dervâze bâd.

Abdü'l-hakîr Ahmed el-fakîr

[1041] Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152.

5) 889/1484 tarihli Şehzâde Ahmed'in babası İkinci Bâyezid'e gönderdiği mektubunda kalınması istenilen yerde daha fazla kalamayacağını arz ettiği mektup.[1042]

Hüve

Hazret-i mekremet […] babam kâm-yâb

İftihârü's-selâtînü fihâm ihtiyârü'l-havakîni'l-izâm es-sârîmü's-sâmsâm râkibi […] el-hâmhâm el-mahsûs bi-avâtıf-ı zeyniyyü'l-meliki'l-allâm -dâme ömruhû- ilâ yevmi'l-haşvel-kıyâm tahiyyât-ı sâfiyât anber nesîm ve teslimât-ı zâkiyat-ı […] şemîm irsâl olundukdan sonra arz olunan oldur ki şimdiki hâlde mektûb-ı şerîf irsâl edüp beni bu diyârda eylenmek sûretin göstermişsiz imdi ma'lûmum oldukim vallâhü'l-azîm ve billâhü'l-kerîm benim bu diyârlarda eğlenmeye ve bir sa'at rızâm yokdur öyle olsa lütf edüp kemâli keremînizden […] nazar edüp ve bizim ile itdiğinüz ahid ve ahd-ü peymân yâd edüp ve Hıristiyan beyleri içinde eyülik ile adınız çıkmış iken kendinüze bî-vefâlık töhmetin etdürmeyüp ve sizlerin gibi pâdişâhların adl-i insâfına ne lâyık ise âna göre amel idüp bâri bu husûsda benim rızâm üzere olup elbette elbette beni huzûr-ı şerifinize yetiştirmeyi her ne vechle mümkün ise öyle idesiz zîrâ ki bu taraflardan hiç bî-vech mine'l-vücûh hayır görülmedi ve görünmek ihtimâli dahî yok imdi hemân hayırlısı oldur ki biz ânda sizlerin yanına varup her ne ki maslahat görürseniz ânın ile âmil olup şol ki Müslüman beyleri gayretine lâyıktır ben idüp ve şol ki Hıristiyan beyleri içinde sizlerin gayretine ve eyü edene lâyıktır sizler edâ edüp fi'l-cümle her ne ki vecih olsa öyle ideriz ammâ lütf edüp bu husûsunda bir türlü dahî iderek itmeyesizki vallâhi vallâhi olmaya râzıyım bu diyârda ayruk durmağa râzı değülüm şöyle bilüp âna göre tedârik edüp bizi ânda itmeye mümeyyiz[?] idesiz ve dahî lütf edüp Yahyaoğlu kulunuzun cemâ'ati tarafından nazar-ı merhâmetinizi diri' bulmayasız ben ânın hizmetinden hoşnûdum öyle olsa gerekdir ki sizler dahî bizim hâtırımız içün ânın cemâ'atini hoşnût idesiz tahrîren fi evâl-i Zilka'de min şuhur-ı sene 889 min hicret-i nebeviye.

Pençe: Ahmed b. Bâyezid Han el-Muzaffer Dâimâ

[1042] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.

6) 890/1486 tarihli Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in veziriazama mektubu; askerin mağlubiyet haberinin alındığı ve bu mağlubiyetten Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa, Mehmed Paşa, Sinan Bey ve Veliyüddin oğlunun sağ salim kurtuldukları hakkındaki mektup.[1043]

Hüve

Hazret-i paşa lalalarım kâmurân

Ebbedet Kavâ'id-i devletihim ilâ âhir-i duhûr-i ve'l-ezmân

Tahiyyât-ı sâfiyât-ı gayr-ı nesîm […] tahiyyât-ı hâlisâb-ı amber şemîmdir ki kavâfil-i visâl[?] ve vevâtıb-ı[?] ittihâk birle müttehik ve […] olundukdan sonra inhâ-i ârâ-yı memâlik âdâyı olunur ki bundan akdem asâkirin mağlûb haberi âsitâne-i devlete i'lâm olunmuşdı ammâ ol muhârebe ve mukâteleden halas bulan kimler idüği zâhir olmadığından bildirilmemiş idi şimdiki hâlde ma'lûmunuz olan ümerâdan halâs olan bir Karaman Beylerbeyisi Karagöz Paşa lalam ve bir dahî Mehmed Paşa lalam ve Rumlu Sinan Bey Sivas[?] ve bir dahî Veliyüddinoğlu bunlardan gayrı iki müsellem ve yaya sancağı beyi ve Anadolu kethüdası Ereğli'ye çıkıp ânda dahî Turğut oğluna Şamlu birkaç bin adam koşup uşup[?] geldi haberi alur karâr idemeyüp Karagöz Bey lalam Niğde'ye varup bunlardan bâkî ümerâdan ve za'îmden ve a'yandan ol kadar kimesne çıkmayup düşmeyen sıhhatiyle bilinmediği sebebden adamlar irsâl olunup bilinmesi maksûd olundı ol ahbârdan hafi ne zahir olursa mütevaliyen atabe-i ülyaya i'lâm oluna şimdiki hâlde b. Turgut gelmesi istima'ıyla diyâr-ı Karaman […] ve inkılap sûretin dutup ilgün tamâm ürküp ihtiyâd üzerine oldı bu vâki' olan hâl ne hayli azîm kaziyyedir Anadolu askerin ve beylerinin kaydı tamâm olundı bu bâbda re'-yi tedbîr her nice olmalu ise tedâriki oluna yoksa nizâm-ı âlem fesâda mü'eddî aslı dahî istimâ' idesiz ki her […][Sayfânın devamı kopuk bulunmaktadır.].

[1043] BOA. TSMA.E. 3288/1. 592-6. 1.1.

7) 912/1507 tarihli sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektup.[1044]

Fahrü'l-emâcid ve'l-emâsil Rüstem Voyvoda el-mükerrem -zîde kadruhû- ma'lûm ola kim şimdiki hâlde Dubrovnik elçisi Âsitâne-i devlete senevî maktûn verüp yine Dubrovnik'e müteveccih oldular öyle olsa gerekdir ki voyvodaluğuna müte'allik merâhilde ve menâzilde eşirrâdan ve ehl-i fesâddan kimesne bunlara ve metrukâtlaruna ve kendülere tâbi' âdemlerinden bir habbesine dahl ve ta'arruz itmeyeler ve ulakdan ve sâ'ir avârız ve dahlden sakınasın ve yarâr âdemler koşup sınura değin gönderesin bir dürlü dahî etmeyesün mektûbu muhakkak bilüp mazmûniyle amel idesin tahrîren fî evâhir-i şehr-i Zilhicce sene isnâ aşera ve tis'a mi'e.

Bi-yurt-ı Foça

[Sağ kenârda yatık hâlde pençe bulunmaktadır] Mehmed b. Ali

[1044] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.

8) 915/1510 tarihli Şehzâde Korkut'un Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya mektubu.[1045]

Hüve

Hazret-i paşa-yı Mu'azzâm Ali paşa lalam kâmurân ve kâm-yâb

Ve'l-ahbâb-ı devlet-nisâb celâlet-şihâb izzet-kâm-yâb sa'âdet-ittisâb mümıtti sicâl-i eltâf-ı ilâhî ve muhittî ricâl-i âtâf-ı pâdişâhî nûr-ı necl-i vazîlet ve nûr-ı necm-i menkabet[?] hâdim-i kavâ'idü'l-cûd ve'l-intisâf ve mâhidi mekâidi adl ve'l-insâf felekiyyü'l-himem melekiyyü'ş-şimem el-muhtâs biahsı eltâfi'l-meliki'l-vehhâb lâ-zâlet kevâkib-i ikbâluhû ve tali'aten ve i'lâm-ı sebâtuhû râfi'atuhû fütühât-ı gaybi/ayni[?] ve mevâhid-i âsumânî teslîmât-ı kudsi ve tahiyyât-ı câvidânî ithâf ve ihdâ kılındıkdan sonra zamîr-i münîr-i âyine-i nazîre inhâ-i muhibbâne budur ki bundan evvel nice yıllar me'âli fikrine düşüp bu tarafları cidd ü cehdle taleb etdim ki âhirü'l-emr ızdırâr vâki' olup Rum'dan gitmek lâzım gelürse bundan Arabistan'a geçmek âsândır deyû ol diyârı diyâr-ı emn ü emân ve ehlin ehil ve selâm ve îmân mülâfata ederdim nâgâh sevk-i ilâhî düşüp hazret-i Hüdâvendigâr -tavvelallâhu umrahû ve ebbede devletuhû- sıhhatinde ve eyyâm-ı devletinde ol diyâra varmak vâki' oldı ve gayrı dahî bundan imiş ki bu zamânda vâki' oldı zîrâ elhamdülillâh varup gene halâs müyesser olup görüldü ki Cündiler zulme ve küfre ve şehürlüsü a'vânı zulme bizüm gibi hâricden gelen padişahzâdelerüni herkiz yanlarında i'tibârları yok muhibbinize vâki' olan ri'âyet dahî Hüdâvendigâr'ın hâtır-ı şerîfü içün zarûrî vâki' olmuşdur alâ küllî hâl bin hamd ü senâ Bârî Te'âlâ'ya ki ben za'îf bendesini ol diyârdan halâs eyledi öyle olsa sultân hazretleri muhibbinizi bu diyâra göndermelü olıcak lâzım geldiği hazret-i Hüdâvendigâr'dan bizim içün bir nesne taleb ede muhibbinize meşveret ettikde fikr edüp Alâ'iyye'i Antalya'ya zam ettirmeği münâsib gördüm şol cihetten ki Alâ'iyye'yi süknâ edineyim zîrâ Antalya'ya geleli envâ'i emrâzdân hâlî olmadım bu kere gene bunda gelicek kemâkân envâ'i emrâza mübtela olup teftîş ve tefahhus etdim Alâ'iyye dahî muhibbinize kat'a ikâmet etmeğe kâbil değil imiş imdi bu diyârda durmakdan bi'l-külliye tebennâ ve racâna pes-huzûrunızdan tevakku' olunur ki muhibbinizi bu diyârdan halâs edüp ümidine iletmeye bi-men âliyenüz diriğ buyurmayup Tire şehrini ma'a kazâya Antaliyye kadılığına Ayatulu ve İzmir ve Menemen bâkî kadılıklara tebdîl idesiz amâ hayretünüzden tazarru'la tevakku' olunur ki İzmir husûsunda

[1045] BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 206-208.

hâtır-ı âtırınuza nesne gelmeye zîrâ muhibbinize bu yerlerde verilen timârlarda âna bedel timâr bulunur bulunmazsa devletlü Hüdâvendigâr sağ olsun ne yerden istersenüz size ânlarun bedeli timâr ihsân ederler ve muhibbiniz çok hâl geçirüp hazretünüzden İzmir husûsunda ehl-i nifâk çok mühmelât sebt/niyyet[?] etmişlerdir imdi lütfedüp bu murâdımızı tahsîl edüp ol kedürâtı safâya tebdîl idesiz ve illâ bizim hâlimüzü diyergûn olup memâtımız hayâtımızdan evlâ olur ve dahî lütf ve ihsân olunup bu vechle sancaksız ol yerlerde ikâmet olunmağı muhibbinize nâ-münâsib görmeyesiz zîrâ ne tarikle olur hem hazret-i Hüdâvendigâr'ın hizmetinden yüz çevirmezim eğer vech görülürse muhibbinize bir eyü sancakbeyi Lala gönderüp Aydın Sancağı'nın bakiyyesini âna viresiz gelüp bizimle bir yerde olup cânibeyn hizmetini ri'âyet ide ve illâ muhibbinize iki sancaktan zikr olunan kazâlar ifrâz ve tefriz edüp bakiyyesini bir sancakbeyine dahî verip gönderesiz âna oturmaya kâbil yer bulunur biz ki Birgi ve Güzel Hisar gibi ve gayrıhumâ temekkün ide Osmanoğlu değil ki âna bir şehr-i azîm münâsibdir denile şol ki murâdım ve maksûdum evi hazretinize arz olundı bâkî lütf u kerem şân-ı kerîminize müfavvazdır ammâ zahiren hayrı bunda görünür ki bu mağni-i te'hir olunmaya zîrâ vakit ola ki vesâvis ve hevâcis bu mağna tagayyur idüp âhar emr-i fesâda mü'eddî ola ve bu merâmın husûlü içün fahrü'l-ekârim ve'l-e'âli Hacı Hüseyin du'âcınız irsâl olundı ve'l-hâsıl şol ki şân-ı şerîfinize lâyıkdır zuhûra getirüp muhassinü'l-merâm buyurasız bâkî umûr ârâyı sâyibinize müfavvazdır ve's-selâm bi'l-ikrâm

ve bundan [...]sancağı beği olan fahrü'l-ümerâ Haydar Bey -zîde kadruhû- ziyâde münâsib idi lâkin nice etmek gerek ânlara gayrı hizmet emr olunmuş ve şimdiden girü dahî ânın yerine ol hizmete bir adam dahî bulunur hazret-i Hüdâvendigâr devletinde ve hazretinizin himmetinde tez mezkûr Haydar Bey'i gene sancağında mukarrer edüp bana Lala itsenüz ziyâde minnet-i azîme hâsıl olur.

El-Muhibbi nâzimü'l-hurûf el-Müştak Korkud el-za'uf

9) 915/1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubu.[1046]

[Pençe] Şehinşah b. Bâyezid Hân Muzaffer Dâimâ

Fahrü'l-ümerâ-i ve'l-ekâbir müstecmi'ul-me'âli ve'l-mefâhir zü'l-menâkibi ve'l-me'âsir İçil sancağı beği Umur Bey-zîde izzühû ve fahrü'l-kuzâti'l-Müslimîn zahrü'l-[...] vârisü'l-mü'minîn ma'denü'l-fazli ve'l-yakîn Mevlânâ Silifke kadısı -dâme fazlühû- ve Subaşısı -zîde kadrühû- tevki'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki elhâletü hâzihî Mehterlerim cemâ'atinin hamse aşera ve tis'a mi'e Receb ve Şaban ve Ramazan ayları mevâcib-i tetimmeleri sene-i mezkûrede vâki' olan adedi çuha bahâlariyle ki iki bin üç yüz doksan iki akçe olur sene hamse aşer ve tis'a mi'e Ramazan'ının on birinden vilâyet-i mezkûre kadılarını mukâtaâya dutan ummâl tahvîlinden havâle idüp buyurdum ki kulum Mehter Arap varıcak zikr olunan akçeyi bî-kusûr her nerden mümkün ise cem'-i tahsîl idüp viresiz ve bu hükm-i şerîfi âmil elinde ibkâ idesiz fi'l-cümle gerekdir ki bunları gayrı havaleye kıyâs eyleyüp ve eğlendirmeyesiz ki vâcibü'r-ri'âye hizmetkarlarımdır şöyle bilesiz âna göre amel idüp te'hîr ve terâhi itmeyesiz bir türlü eğleyüp tâ'cil be-tâ'cil viresiz alâmet-i şerîfe i'timat [kılasız] tahrîren fî evâsıt-ı Şevvâli'l-mükerrem sene hamse aşere ve tis'a mi'e.

[Mühür]

[1046] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.

10) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1.[1047]

Hüve

Hazret-i paşa-yı kâm-yâb

Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-hisâb

Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-âmiz ve taraf-ı teslîmât-ı mevedded-engîz ki mahz-ı muvâlâtdan sâdır olmuş ola huzûr-ı şerîfe ki melce'-i erbâb-ı mekâsıtdır ithâf olundukdan sonra inhâ-i muhibbâne oldur ki muhibbiniz mahrûse-i Trabzon'da otuz yıla karîb sâkin olup memleketin hıfzı bâbında makdûr sarf olup ol diyârın envâ'-i şerâyidine sabır ve tahammül gösterülüp âkıbet tâkat-i tâk ve mecâl-i tahammül muhâl olup her nice ki der-i devlete i'lâm-ı hâl içün adam ve mektûb irsâl olundı ashâb-ı a'râz müsâ'ade itmeyüp hilâf-ı murâdımıza mücid ve say'-i olup bilâhâre Anadolu cânibine teveccüh etmek niyyet olunup ol dahî devlet eşiğinden tecvîz olunmayacak mahrûse-i Kefe'ye teveccüh gösterildikden sonra hergiz Anadolu vilâyetine geçmemek mukarrer ve mahzûmumuz olmuş idi elan dahî musammem ve mu'ayyendir hâliyâ der-i devletden mevâni'-i mürtefi' olup ve paşa lalam hizmetlerinden dâ'imâ âyende ve revende akvâmından bu cânibe ihlâs ve ihtisâs revâyih-i teşemmüm olunur ol sebebden ricâ-i vâsık oldur ki bu muhlisünüzün dirliği husûsunu Anadolu vilâyetinde tedârik etmekden ferâgat idüp Rumili'nde Silistre sancağını ve âna ne ilhâk olunursa Rumili'nde bu muhibbinüzün ta'yîn olunan dirliğine vefâ edicek kadar dirlik sadaka olunmak say'-i cemîl ve himmet cezîliniz zuhûra getirüp ba'dehû her ne diyâra muhârebe-i a'dâ ve mukâtele-i eşirrâ husûsu içün fermân-ı kazâ cereyân-ı pâdişâhî ki müfâz bula devletlü Hüdâvendigâr devletinde ümîzdir ki murâd-ı hâsıl olup nizâm-ı memleket ve kıvâm-ı kavâ'id-i emr ü râhata sebeb olup bu ma'ni-i me'âbinde olan muhabbet ve vedâdun te'kîd ve temhîdine ba'is ola ve illâ şöyle ki gene Anadolu diyârına geçmek teklîf oluna ol müyesser olmaz her ne ukûbet olur ise ihtiyâr olunursa ol ihtiyâr olunmaz hiç tekrâr adam göndermek lâzım değildir şöylece mülâhaza oluna bâkî re'-yi sayibinize menût ve müfavvazdır sa'âdet [...] mukarrer-bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

[Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Pençesi] Selim Şah [...]

[1047] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.

11) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2.[1048]

Hazret-i paşa-yı kâm-yâb

Ulûf-ı tahiyyat-ı sâfiyât muhabbet-âmiz ve sunûf-ı teslîmât ve ikbâl-i mevedded-engîz ki mahz-ı muhabbetden sâdır ola huzûr-ı hubûr bahşınıza ki melce'-i erbâb-ı hâcâtdır ithâf ve ihdâ olundukdan sonra inhâ olunan budur ki memleket ahvâlinin tedârik olunması husûsunda dâ'imâ i'mâz-ı ayn vâki' olup memleketin ahvâli bâbında sûy-ı tedbîrünüzden gayrı nesne zâhir olmaz mâ-hasıl-ı kelâm bu kadar fitne fesâda sizün adem-i ikdâmınız vâki' olmuşdur ma'a hâzâ size lâzım olan memleketin ahvâli tedâriki olup ol bâbda müsâhâle itmenüzden dünya ve âhiretinize envâ'-i zarâr ve ukûbât gelmek lâzım ola imdi gerekdir ki memleket ahvâli tedâriki husûsunda müsâhâle etmeği koyup bu bâbda lâzım ve vâcib olan umûrı fikr idüp ahvâl-i âleme nizâm verüp ve Müslümânların üzerine musallât olan fitne ve fesâdı def' etmek bâbında fikr ü selâh ne ise ânın üzerine mukayyed olasız memleketin ahvâli tedârik olunmada ihmâl olunduğı harâbe varmasına rızâ vermekdir şöyle ki sizler memleket tedârikinde bu vechle ihmâl edüp mukayyed olmayasız bize hod şer'an farz lâzımdır ki vilâyetin ahvâlini tedârik idevüz olunmaz dahî mülâhaza eylemeyesiz tatvîl-i kelâm âkıl olâna hod lâzım değildir bâkî ve's-selâm ale'd-devâm bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

[Sağ kenârda yatık hâlde Selim'in mührü bulunmaktadır] Selim Şah [...]

[1048] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.

12) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 3.[1049]

Hüve

Hazret-i paşayân-ı izâm

Zâdallâhû devletuhûm ilâ yevmi'l-kıyâm

Ulûf-ı tahiyyât-ı sâfiyâtı muhabbet-şi'âr ve sunûf-ı teslîmât-ı vâfiyât-ı mevedded-âsâr ki mahz-ı muvâlâtdan sâdır olur huzûr-ı hubûr bahşınıza ki melce'-i erbâb-ı hâcâtdır ithâf olundukdan sonra inhâ olunan oldur ki sâbıka kapumuz halkınız hıfz-ı zabtı içün Lala hâcet olup der-i devlete arz olunup fahrü'l-ümerâi'l-kirâm Ahmed Bey Lala ta'yîn olunup ânların dirlikleri husûsu içün sancak iltimâs olunup Lala'ya sancak olmak kânûnda bu kadar deyû sancakları hâsılı bedeli haraç akçesinden dirlik ta'yîn olunmuş mahfî değildir ki Lala olmadın mutasarrıf oldukları sancak mahsulâtı yazısunun za'fı hâsıl olup ma'aşları ol hâsıl üzere muntazam ve müntesak [?] olup şimdi lala olıcak ol hâsılı noksan gelüp ne harcıma ziyâdelik gelicek ânların ma'aşları emri zeyl-i hayli mihnet olup kendülere ziyâde ızdırâb ve ızdırâr gelüp bizim emrimize dahî andan ihtilâl gelür imdi mercû ve mütevakki'dir ki ânlara eğer sancak sadaka olunmak kânûnda yokdur kânûn bozulmaz deyû emr olunursa bâri dirlikleri bedeli vilâyet sadaka oluna ki ânlara ma'aş müyesser olup bizüm emrümüz dahî muntazam olup devletlü Hüdâvendigâr'ın hizmetine iftidâr hâsıl ola ve defterdâr ve alaybeği ve nişancı timârları husûs-ı arz olunup ânlara Trabzon'da tasarruf etdikleri dirlikten terakkî iltimâs olunup terakkî tecvîz olunmamış ânlar dahî berâtlarında olan dirlikle zendegâni idemedikleri sebebden her birine bu cânibden sipâhi timârlarından onar bin akçelik timârlar dahî ta'yîn olunmuş idi anunla dahî ma'aş etmek bâbında zarûret-i tâmmeleri olup ma'aş idemezler idi ânlarun dahî dirlikleri tezkire mûcibince olmaz ise ma'aş edemeyüp hizmet edemezler mercûdur ki ânların husûsunda dahî inâyet-i pâdişâhının zuhûra gelüp arz olunan tezkire mûcibince ânlara dahî timâr [...] ta'yîn oluna ki ânlar dahî hizmetlerine kâdir olalar bâkî lütfünuza menût ve müfavvazdır sa'âdet-i dâreyn mukarrer-bâd bi-Rabbi'l-ibâd [...].

[Sağ kenârda yatık hâlde Selim'in pençesi bulunmaktadır.]

[1049] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3.

13) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 4.[1050]

Hüve

Hazret-i paşayân-ı izâm

Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-kıyâm

Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-simâd ve sunûf-ı teslîmât-ı mevedded-niyyât/bünyât[?] mahz-ı muvâlâtdan sâdır olup huzûr-ı şerîfinize ki melce'-i erbâb-ı hâcâtdır ithâf olundukdan sonra inhâ-i muhibbâne oldur ki der-i devletden hükm-i hümâyûn vârid olup mazmûn-ı meymûnunda sâbıka ta'yîn olunan Menteşe sancağına kırk kere yüz bin akçe dirlikle varup mutasarrıf olup rızâmı gözleyesin ki Anadolu vilâyetini müfsidin ve eşirra tahrîb idüp vilâyet halkına cârî olan mağraka ve tefrikânûn ıslâh ve intizâmına sebeb olasın deyû emr olunmuş imdi devletlü Hüdâvendigâr'ın fermân-ı kazâ cereyânına hiç ferd-i âferîdenin zümresi[?] yokdur ki muhâlefet ide fe-emmâ bu za'if min ba'd Anadolu cânibine tevcîh etmek muhâldir otuz yıla karîb olmuşdur ki devletlü Hüdâvendigâr'ın hizmetinde hıfz-ı vilâyet olsun ve ri'âyet-i gayret ve hamiyyet olsun mikdâr-ı makdûrca sa'y ve ihtimâmı zuhûra getirüp cüzî bidâ'ata vâdi-i tâkatla sarf-ı sa'y ve bezl-i ceht olunup men'-i harekete i'dâ [?] olunur idi min bâd dahî mâdam ki kayd-ı hayât ile mukayyed oluna ol nesneğe sülûk etmekden hâlî olunmaz devletlü Hüdâvendigâr'ın inâyet-i şâhânesinden ricâ ederiz ki bu muhlis Anadolu cânibine tevcîh itmeyüp Rumili'nde Silistre sancağını ol nevâhide ta'yîn olunan dirliği vefâ idecekçe her ne sadaka olunursa himmet oluna ba'dehû her ne cânibde hizmet-i emr olunursa işâret-i âlî nüfâz buldukdan sonra beşiyyen ale'l-himâm inkiyâd gösterüp devletlü Hüdâvendigâr'ın devletinde ve hayr du'âsının yümn-i bereketinden mercûdur ki inâyetullah mukârrin ve tevfîk-i refîk olup a'dâ-i dîn-i devlet-makhûr ve evliyâ-yı mülk-i millet mesrûr olup sebeb-i intizâm teferruk-ı cumhûr ve ba'is-i itmâm-ı âmme-i umûr ola ve illâ eğer şöyle ki gene Anadolu diyârına geçmek teklîf oluna ol müyesser olmaz her ne ukûbet olursa ihtiyâr olunur ol ihtiyâr olunmaz hiç tekrâr adam göndermek lâzım değildir öylece mülâhaza oluna bâkî ve'd-du'â kemâ sebaka.

[Sağ kenârda Selim'in pençesi bulunmaktadır.]

[1050] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.

14) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 5.[1051]

Hazret-i paşa-yı kâm-yâb

Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-kıyâm

Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-şi'âr ve sunûf-ı teslîmât-ı mevedded-âsâr mahz-ı muvâlâtdan sâdır olur huzûr-ı hubûr bahşâ ithâf olundukdan sonra inhâ olunan budur ki Âsitâne-i devlete ahvâlimiz husûsu içün mirâren adamlar gönderilüp tedârikinde ihmâl olunduğı sebebden âhirü'l-emr kendümüz varup bizzât hâlimiz Âsitâne-i devlete arz etmek lâzım olmağın bu tarafa müteveccih olup keyyâl/kiyâl[?] edâsına gelindikde Silistre sancağı iltimâs olunmağiçün Âsitâne-i gerdûn-âşiyâna adam gönderilüp ol esnâda biz dahî Tuna suyun berû geçüp ol cânibe müteveccih iken hâliyâ iki yayabaşıyla hükm-i hümâyûn vârid olup mazmûn-ı münîfinde Kefe sancağı ta'yîn olunup Kefe'nin hâsılı kifâyet eylemezse Kili ve Akkirman mahsûlâtından bir mikdâr salyâne ilhâk oluna deyû emr olunup ve hem Rumili'nde âlî Osmân'a sancak virilmek kânûna muhâlifdir deyû emr olunmuş imdi lalam hizmetlerinin ilm-i şerîflerinden mahfi değildir ise hâliyâ bu muhibbiniz tarafına müte'allik olan mesâlih hilâf-ı âdete haml olunup itmâmına ikdâm olunmadığı sebebden ahvâlimiz buna mü'eddî oldı ki bu kadar zahmete irtikâb olundı imdi vallâhü'l-azîm ve bi-kelâmi'l-kadîm min ba'd Tuna suyun öte geçmek muhâl ve mümteni'dir hemân izz-i huzûrunuzdan mercûdur ki bu cânibe mahsûs ve müte'allik olan umûr ve mesâlihin itmâmı bâbında ikdâm-ı tâm ve hüsn-i ihtimâmınız diriğ olunmaya ki cemî' mesâlihimüzün itmâmı sizün ihtimâm-ı tammınıza menût ve müfavvazdır bâkî ve'd-du'â kemâ sebaka.

[Sağ kenârda Selim'in pençesi bulunmaktadır.]

[1051] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6.

15) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 6.[1052]

Hüve

Hazret-i paşayân-ı izâm

Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-kıyâm

Ulûf-ı tahiyyât-ı sâfiyât muhabbet-şi'âr ve sunûf-ı teslîmât-ı [...] mahz-ı muvâlâtdan sâdır olur huzûr-ı hubûr bahşınıza ki melce'-i erbâb-ı hâcât ithâf olundukdan sonra inhâ olunan budur ki Âsitâne-i devlete ahvâlimiz husûsuiçün mirâren adam gönderilüp mesâlihimiz tedârik olunmadığı sebebden âhirü'l-emr kendümüz varup bizzât hâlimiz Âsitâne-i devlete arz etmek lâzım olmağın bu tarafa müteveccih olup keyyâl/kiyâl[?] edâsına gelindikde Silistre sancağı iltimâs olunmağiçün Âsitâne-i devlete adam gönderilüp ol esnâda biz dahî Tuna suyun berû geçüp şimdiki hâlde iki yaya başıyla hükm-i hümâyûn vârid olup mazmûn-ı meymûnunda Kefe sancağı ta'yîn olunup hâsıl-ı kifâyet itmezse Kili ve Akkirman mahsûlâtından bir mikdâr salyâne ilhâk oluna deyû emr olunmuş eğer Kefe ve Akkirman ve ânlarun emsâl-i yerlerde zindegâni mümkün olsa bu kadar zahmet ve meşakkat ihtiyâr olunmaz idi imdi Âsitâne-i devlete şöyle ma'lûm ola ki devletlü Hüdâvendigâr'ın bu bendesine her ne vechle zecri ve ukûbeti vâki' olursa ihtiyâr olunur ammâ vallâhü'l-azîm ve bi-kelâmi'l-kadîm tekrâr Tuna suyun geçmek muhâl ve mümtenîdir bu bâbda hiç ibrâm ve ilhâh müfîd olmaz şöyle biline bâkî ve'd-du'â kemâ sebaka.

[Sağ kenârda Selim'in pençesi bulunmaktadır.]

[1052] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7.

16) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 7.[1053]

Hüve

Hazret-i paşayân-ı izâm

Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-kıyâm

Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-şi'âr ve sunûf-ı teslîmât-ı mevedded-âsâr ki muhabbedden sâdır olur huzûr-ı hubûr bahşınıza ki melce'-i erbâb-ı hâcâtdır ithâf olundukdan sonra inhâ olunan budur ki sâbıka mahrûse-i Trabzon'dan mirâren arz-ı ahvâl olunup erkân-ı devlet itifât itmeyüp bilâhâre zacret ve ızdırâr gâlip olup bi'z-zarûre terk-i diyâr olunup ol husûs-ı devlet eşiğine arz olunup Anadolu diyârında teveccühde fitne ve fesâdı mukarrer mukarrer olduğu sebebden devletlü Hüdâvendigâr'ın rızâsı yokdur deyû cevâb verilüp bilâhâre bu husûsda dahî muzdâr olup ol diyârda sükûn ve karara iktirâr olmayup ve Anadolu diyârına dahî teveccüh mahâl olıcak varup Kefe diyârında tekâüd kasd olunup Kefe'ye vusûl buldukda yine arz-ı hâl olunup der-i devletden tekrâr Trabzon'a varmak emr-i cevâbi geldikde ol husûs-ı teklîf mâlâ yutak olunduğı sebebden tekrâr arz-ı hâl olundukda Menteşe sancağını havası vahim ve yeri daru ma'aşı asir sancak sadaka olunmuş ki Trabzon âna nisbet firdevs dimelüdür dâ'imâ ekâbir ve a'yân-ı devletin bu za'îf husûsunda himmet ve inâyet eksüklüğünü edüp nâ-münâsib mevzi'lere salup ve emrim Sultân Ahmed'e inâyetler ve himmetler edüp beni ki saltanata da'vet idüp ol dahî âna ma'rûr olup etrafa hükümler perâkende edüp devletlü hünkârın oğulları âsı oldular ben ânlarun kal'-ı kâm'-ı içün asâkir cem' iderin gelüp cem'ünüz bana mülâkî olasız dedüğü sebebden etrâf-ı âleme fitne düşüp halk ayağı üzere kalkup bu kadar fesâdlar vâki' olup ve bu za'îf dahî işi başdan aşup gayret ve hamiyyet ile helâk olmak mukarrer olduğu müşâhede edüp bizzât devlet eşiğine yüz sürüp ayağı toprağına hâlimi arz idüp devletlü Hüdâvendigâr'ın [...] bendesine gazâbı olup helâk ve zâyi' eylemek murâdlarıdır bâri varayın hâk-i pâyine yüz süreyin her ne fermânı vâr ise yerine kosun deyû bu cânibe gelindi ve eğer ben bî-günah bendesine ol niyeti yoğ ise çün gayrı mahâlde zindegânî müyesser değildir Rumili'nden Silistre sancağı iltimâs olundı âna dahî kânûn-ı osmânîde yokdur müyesser ve mümkün olmaz deyû cevâb virülüp elan emrim Sultân Ahmed kapu

[1053] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [491].

halkına ve Anadolu asâkirine serasker olup saltanata mukarrer olunup ben ki bu za‘îf Rumili’ne geldiğin istimâ‘ idüp askeri ânda koyup gelüp bu cânibe geçmek üzerinde olup saltanat âna mukarrer olmuş imdi bu za‘îfin murâdı budur ki devletlü Hüdâvendigâr’ın oğullarına muhabbet ve nisbete ale’s-seviyye olup çün Anadolu vilâyeti cümleten ânlara ta‘yîn olundı ben bendesine dahî Rumilinde şanıma münâsib dirlik himmet idüp bu za‘îf dahî mümkün oldukça def‘-i zulm ve fetret ve nizâm-ı memlekete meşgûl olunup şol ki hamiyyet-i dîn ü İslâm ve gayret-i âbâ ve ecdâd-ı izâmdır her yerüne getürüle bu niyyet-i ümniyyetin arzı içün teveccüh olunduğı sebebden yine a‘dâ bu za‘îfden devletlü Hüdâvendigâr’a isyân nisbeti idüp pâye-i serîr a‘lâya asker çeküp geldi deyû arz ederler imiş bir kimesne ki âlî Osmân’dan yirmi beş yıllık sancak tasarruf edüp gazâ ve akın ve a‘dâ-yı dîn ile kıtâl ve cidâl etmek üzere ola gazadan hazzı [?]olan kimesnelerden ânun katına halk cem‘ olmak aceb değil belki hilâf-ı garîbdir ve’l-hâsıl bu kimesneye devletlü Hüdâvendigâr’ın oğlu değil kemîne bendesiyim devletlü Hüdâvendigâr’ın devletinde devletlü Hüdâvendigâr’ın memleketinde bu kadar sefer ki vâki‘ olmuşdur zulm ve te‘addî revâ görülmeyüp mümkün oldukça re‘âya zulümden hıfz olunup devletlü Hüdâvendigâr mazlemeden sakınılmışdır bu za‘îf-i hâşâ ve kellâ ki isyân ide isyân değil cemî‘ ukûbâta muttali‘ ve münkadın ammâ bu sefer ki vâki‘ olmuş şer‘an ve aklen lâzım u vâcib olup ikdâm olunmuşdur sâbıka mahrûse-i Kefe’ye gelen kıdvetü’l-ülemâ ve’l-efâzil Mevlânâ Nureddin olsun ya şânına i‘timâd olunacak mevâlîden gayrı olsun bu cânibe irsâl oluna ki cemî‘ kazâya keşf olunup cadde-i şer‘ ve aklından tecâvüz olunmaya.

[Sağ kenârda Selim’in pençesi bulunmaktadır.]

17) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 8.[1054]

Hüve

Hazret-i paşayân-ı izâm

Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-kıyâm

Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-şi'âr ve taraf-ı teslîmât-ı mevedded-âsâr ki mahz-ı muvâlâtdan sâdır olur huzûr-ı hubûr bahşınıza melce'-i erbâb-ı mekâsıtdır ithâf olundukdan sonra inhâ olunan budur ki devlet Âsitânesinden hükm-i vâcibü'l-inkıyâd vârid olup mazmûn-ı meymûnunda devletlü Hüdâvendigâr'ın bu bendesi husûsunda olan inâyet-i şâhâne ve himmet-i pâdişâhânesi tekerrür olundukdan sonra Dergâh-ı mu'âllâ'dan izn ü icâzet olmaz [...] emvâl-i pâdişâhîden bir nice memerlerden [?] akçe alınup ve emvâl mübâşirlerine hüccetler verilüp aynı ile ol hüccetlerdir devlete arz olunup ve anlardan gayrı adet-i ağnâm ve harac akçelerine dahî adamlar gönderilmiş deyû istimâ' olundı deyû emr olunmuş pâye-i serîr-i a'lâyâ mahfî ve pûşîde değildir ki sâbıka Âsitâne-i devlete teveccüh gösterildikde etrâf ve eknâfdan halk cem' olup kapumuz halkında hayl-i kesred vâki' olup ba'dehû inâyet-i pâdişâhîye mazhar düşüp sancak sadaka olundukda ol kesret mütezâyid ve mütezâif olup ve bu muhlisin gazâ ve akın husûsu içün kesret halka şiddet ihtiyâcı olup zarûret icâb ve iktisâsıyla ânlarun cemî'yetin hıfz etmek içün dünya cinsinden mâğmelek harç olup ba'dehû devletlü Hüdâvendigâr sadaka etdiği birkaç kise akçe dahî ol memerre sarf olundı elan dahî zarûret bâkî olup sadaka olunan sancağın mahsûlâtına hâliyâ elümüz ermeyüp ve harc cem'-i ezmânda lâzım olup ve tefrîk-i cemî'yet dahî niyyet-i gazâya nâ-münâsib ve gayr-ı mülâyim olup gazâ husûsu fevt olmak lâzım gelür ânun fevti bu bende katında aksâ-i murâdın fevtidir muhassıl-ı Hakk celle ve â'lâ devletlü Hüdâvendigâr'ın ömr ve devletin âmme-i re'âyâ ve kâffe-i berâyâ üzerine memdûd ide güçile/gerçiki [?] bu bendesini envâ'i ihsân ve esnâf-ı himem-i âliyeye mazhar etmiştir ammâ hiçbir ihsân gazâ icâzeti ihsânına mukâbil değildir ânın fevti neûzubillâh müntehâ-i murâdın fevtidir Hakk celle ve â'lâ devletlü Hüdâvendigâr'ın devletinde inşâallâh nasîb olalar ki gazalar ve fütüvhât hâsıl olup ol memerden devletlü Hüdâvendigâr'ın du'âsına lâyık ve sezâvâr olam deyû ricâ ederin ol sebebden tevakku' olunur ki devletlü Hüdâvendigâr'ın bu halkın harcına vefâ edecekçe ber-sebîl-i kars

[1054] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.

himmet oluna ba‘dehû emînler nasb oluna ki sancak mahsulâtından zabt oluna tâzarûret mürtefi‘ olup min ba‘d bunun emsâli küstahlığa cür’et olunmağa bâkî ve’d-du‘â kemâ sebaka.

[Sağ kenârda Selim’in pençesi yatık olarak bulunmaktadır.]

18) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 9.[1055]

Hüve

Sultân Selim kağıdıdır

Hazret-i paşayân-ı izâm

Zâdallâhû devletuhûm ilâ yevmi'l-kıyâm

Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-simât ve sünûf-ı teslîmât mevedded-niyyât/bünyât[?] ki mahz-ı muvâlâtdan sâdır olur huzûr-ı hubûr bahşınıza ki melce'-i erbâb-ı me'âlibdir [?] ilhâk olundukdan sonra inhâ olunan oldur ki sâbıka Âsitâne-i gerdûn-âşiyânâ adam gönderilüp tekâ'üd ihtiyâr idüp Kefe'ye gelündüği i'lâm olunmuş idi hâliyâ hükm-i cihân-muta' vârid olup mazmûn-ı meymûnunda Mevlânâ Nureddin ol cânibe irsâl olunmuşdur inşâallâh vusûl bulup nasihat etdikde kabûl edüp ânınla amel idesiz deyû emr olunmuş öyle olsa Mevlânâ-yı mûmâileyh bu tarafa gelüp nasihat etmesinden gâyet garaz eğer gene Trabzon'a varılmak husûsunda ise ol emr muhâldir ol bâbda tamâm teselli hâsıl olmuşdur eğer devletlü Hüdâvendigâr'ın nazar-ı inâyeti bu taraftan bi'l-külliye münkatı' olunmadıysa ümiz budur ki ahvâlimiz tedârik olunup maslahatımız görüle ve illâ cevâb-ı şâfî himmet oluna ki olanca halkımıza icâzet virüp dağıdup ferâgât-ı küllî idüp bu kûşede tekâ'üd idüp pâdişâh-ı âlem-penâhın devâm-ı devleti du'âsına meşgûl olam eğer şöyle ki ol vilâyetde dahî durmasun deyû emr olunursa elimizden ne gelür emr-i pâdişâhînin nâçâr terk-i diyâr-ı ihtiyâr oluna bâkî fermân südde-i seniyye menût ve müfavvazdır ve'd-du'â kemâ sebaka.

[Sağ kenârda Selim'in pençesi bulunmaktadır.]

[1055] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [492].

19) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 10.[1056]

Hazret-i paşa-yı kâm-yâb

Ulûf-ı tahiyyât-ı sâfiyât muhabbet-âmiz ve sunûf-ı teslîmât-ı vâfiyât mevedded-engîz ki mahz-ı muhabbetden sâdır ola huzûr-ı hubûr-ı bahşâ ki melce'-i erbâb-ı hâcâtdır ithâf olundukdan sonra inhâ olunan budur ki memleket ahvâlinin tedâriki olunması husûsunda dâimâ iğmâz-ı ayn vâki' olup memleketin ahvâli bâbında sûy-ı tedbîrünüzden gayrı nesne zâhir olmaz mâ-hasıl-ı kelâm bu kadar fitne ve fesâda sizün adem-i iktidâmınız vâki' olmuşdur ma'a hâzâ size lâzım olan memleketin ahvâli tedâriki olup ol bâbda müsâhâle itmenüzden dünya ve âhiretinizde envâ'-i zarâr ve ukûbât gelmek lâzım ola idi imdi gerekdir ki memleketin ahvâli tedâriki husûsunda vüsâhâle etmeği koyup bu bâbda lâzım ve vâcib olan ahvâli fikr idüp ahvâl-i âleme nizâm virüp ve Müslümânların üzerine musallât olan fitne ve fesâdı def' etmek bâbında fikr ü salâh ne ise ânun üzerine mukayyed olasız memleketin ahvâli tedârik olunmada ihmâl olunduğı harâbe varmasına rızâ virmekdir şöyle ki sizler memleket tedârikinde bu vechle ihmâl idüp mukayyed olmayasız bize hod şer'a farz lâzımdır ki vilâyetin ahvâlini tedârik idevüz olunmaz dahî mülâhaza eylemeyesiz tatvîl-i kelâm âkıl olâna hod lâzım değildir bâkî ve's-selâm ale'd-devâm-bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

[Sağ kenârda Selim'in mührü bulunmaktadır.]

[1056] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.

20) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 11.[1057]

Hüve

Hazret-i paşa lalam kâm-yâb

Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-şi'âr ve sunûf-ı teslîmât-ı mevedded-âsâr ki mahz-ı muhabbetden sâdır olur huzûr-ı şerîfe ithâf olundukdan sonra inhâ olunan budur ki memleket-i Anadolu tamâm fenâya varup re'âya ve zü'efâ ayağı altında kalup devletlü Hüdâvendigâr'a ol memâlikden bî-nihâye mazlime hâsıl olmuşdur sebeb-i küllî ve bâ'is-i isyâl bu husûsda oldur ki ekâbir ve erkân-ı devlet devletlü Hüdâvendigâr'ın eyyâm-ı devletinde emrimi devletlü Hüdâvendigâr'ın serîr-i saltanata geçirmek kasd idüp bâkî oğulların sergerdân ve derbeder belki helâk etmek niyyetine mukarrer olup bi'l-âhire iş bu mertebeye yetişdi imdi çünkü helâk mukarrerdir bâri devletlü Hüdâvendigâr'ın bendesin kendi eliyle helâk itsün ayağı toprağına ânın için gelinmişdir ammâ sizün diyânete ve salâh-ı nefsine ittisâfınız ve ıslâh-ı memlekete say'-i ve ihtimâmınız ve bu muhib cânibine meyl ü muhabbetiniz ve hulûs-ı taviyyetiniz [?] tamâm meşhûr ve ma'rûf olmuşdur lütf edüp göresiz memleketün ıslâhı ve ehl-i İslâm'ı hayr-ı felâhı her ne maddede ise âna irşâd ve delâlet idesiz biz hod cemî' ukûbâd ve mehâlik ihtiyâr etmişüzdür eğer lâyık görülürse ki Rumili dahî Anadolu gibi belki andan dahî eşed ola biz andan kaçmamız yokdur ve eğer tarîk-i âhar vâr ise ânın tedbirinde olun sâbıka her nice ki ekâbir ve erkân-ı devlete bu ma'na arz olundı iltifât etmedikleri sebebden mühim bu dereceye yetişdi şimdiye değin ashâb-ı garazun men'iyle mühimmimiz husûl bulmasından ye's idüp izz-i huzûra mektûb yazılmaz idi elan bihamdillâh ol garaz sahipleri senin [...] olânı def' olmadığı sebebden izz-i huzûra tasaddi' olundı bâkî devlet ebedi ve sa'âdet-i semedi-bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

[Sağ kenârda Selim'in pençesi bulunmaktadır.]

[1057] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12.

21) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 12.[1058]

Hazret-i paşa lalam kâm-yâb

Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-kıyâm

Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-şi'âr [yırtık alan] -âsâr ki mahz-ı muvâlâtdan sâdır olur huzûr-ı hubûr bahşınıza ki merci'-i erbâb-ı hâcâtdır ithâf olundukdan sonra inhâ olunan budur ki [yırtık alan] bu za'îf birkaç adamla devletlü Hüdâvendigâr'ın hâk-i pâyine arz-ı hâl etmek içün teveccüh itmeği ikdâm etmekden erkân-ı devletin hâtırlarına bu za'îf isyân nisbetin etmek hutûr etmiş deyû istimâ' olunduğı sebebden der-i devlete menşe-i hareket ve me'âli-niyyet neyidüği beyân olunup arz-ı hâl olunmuşdur bu za'îf devletlü Hüdâvendigâr'ın oğlu değil kemîne bendesiyin hâşâ ki isyân değil emrinden tecâvüz etmek câ'iz ola ammâ bu za'îfin emri bir dereceye varmışdır ki bizzât devlet eşiğine arz-ı hâl etmek şer'an ve aklen lâzım-ı vâcib olmuşdur imdi paşa lalam hizmetlerinin hüsn-i niyyet ve zü'afâ-yi taviyyetleri ma'lûm ve meşhûr olup ve ıslâh-ı memleket ve def'-i fitne vü fetret husûsunda kemâl-i say'-i ve ihtimâmları ma'lûm olmuşdur gerekdir ki sâbıka mahrûse-i Kefe'ye gelen Mevlânâ Nureddin olsun yahûd şânına i'timâd olunur mevâlîden gayrı olsun bu cânibe irsâl oluna bu muhlisin hâtırına hâlicân iden [...] kaziyyeler âna keşf olunup ol dahî bilâ ta'yîr ve tahrîf der-i devlete arz idüp maslahatımuzun itti'mâmına ihtimâm oluna bâkî ve'd-du'â kemâ sebaka.

[Sağ kenârda Selim'in pençesi bulunmaktadır.]

[1058] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13.

22) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 13.[1059]

Hüve

Hazret-i paşa lalam kâm-yâb

Zâdallâhû devletuhû ilâ yevmi'l-kıyâm

Ulûf-ı tahiyyât-ı muhabbet-âsâr ve sunûf-ı teslîmât-ı mevedded-niyyât/bünyât[?] ki mahz-ı muvâlâtdan sâdır olur huzûr-ı hubûr bahşınıza ki melce'-i erbâb-ı mekâsıtdır ithâf olundukdan sonra inhâ-i [...] olunan oldur ki bu za'îf birkaç adamla devletlü Hüdâvendigâr'ın hâk-i pâyine arz-ı hâl içün teveccüh itmeği ikdâm etmekden erkân-ı devletin hâtırlar-ı âtırlarına bu za'îfe isyân nisbetinde etmek hutûr etmiş deyû istimâ' olunduğı sebebden der-i devlete menşe-i hareket ve hâl-i niyyet neyidüği beyân olunup arz-ı hâl olunmuşdur bu za'îf devletlü Hüdâvendigâr'ın oğlu değil kemîne bendesiyin hâşâ ki isyân değil emrinden tecâvüz etmek câ'iz ola ammâ bu za'îfin emri bir dereceye varmışdır ki bizzât devlet eşiğine arz-ı hâl etmek şer'an ve aklen lâzım-ı vâcib olmuşdur imdi paşa lalam hizmetlerinin hüsn-i niyyet ve zü'afâ-yi taviyyetleri ma'lûm ve meşhûr olup ve ıslâh-ı memleket ve def'-i fitne vü fetret husûsunda kemâl-i say'-i ve ihtimâmları ma'lûm olmuşdur gerekdir ki sâbıka mahrûse-i Kefe'ye gelen Mevlânâ Nureddin olsun yahûd şânına i'timâd olunur mevâlîden gayrı olsun bu cânibe irsâl oluna bu muhlisin hâtırına hâlicân iden kaziyyeler âna keşf olunup ol dahî bilâ ta'yîr ve tahrîf der-i devlete arz idüp maslahatımuzun itmâmına say'-i ve ikdâm oluna bâkî ve'd-du'â kemâ sebaka.

[Sağ kenârda Selim'in pençesi bulunmaktadır.]

[1059] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.

23) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 14.[1060]

Hüve

[...] kâm-yâb

Bi-Hakk-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı muhâleset-nümâyiş ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât muvâfakat-efzâ-yı ki mahz-ı fevâd ve fart-ı ittihâtdan [...] bulmuş ola cenâb-ı delâlet-kıyâs[?] cezâlet [...] sa'âdet-intisâb siyâdet-iktisâb el-müsta'nî ani'l-[...] ve'l-elkâb eş-mü'eyyed bi-te'yîdillâh-i meliki'l-vehhâb ebbedallâhû ilâ yevmi'l-hisâb kıbeline ihdâ olıcak oldukdan sonra arza varur ki çün hazret-i izzet cellet ni'âmâ [...] âyet tü'ti'l-mülke menteşâ ve tu'izzü'l-mülke men menteşâ muktezâsınca eyâlet-i vilâyet-i Rum sânehullâhû izzü'l-mel'ûn[?] bu muhibbi muhlisa taklîd ve tevfîz olunup işbu Saferü'l-muzaffer âyinde rızâ-yı Hüdâvendigâr'la müyesser oldı gerçi bu ma'na ma'yeşâ[?] mefhûmuyla sûret bulmuşdur iken sizün vüfûr-ı himmetiniz ve şumûl-i müsa'adeniz bu netîce-i uzma'ya mukaddemât-ı karîbe olup dîl-i cân bu husûsa mukır ve mu'terifdir yine ricâ-i vâsıkdır min ba'd şol ki bünyân-ı muhabbet ve meveddeddir müstahkem ve mü'ebbed olup hâyimü'l-evkât mevâiz-i ve mesâyih-i mülükâne ile mezkûr kılup hâtır-ı âtırdan gaybet olunmaya ve zamîr-i münîre mahfî değildir ki nûr-ı sadaka-i devlet ve nûr-ı hadîka-i mecd ü celâl oğlunuz Süleyman Şâh-tâle bekâhûnun dârü's-saltanata İstanbul'a gelmesi ve bu muhibbe sefer vâki' olursa İstanbul'un hıfz u hürâsetine lâzım ve lâbüt olmağın iftihârü'l-emâsil Mehmed-zîde mecduhû-irsâl olunup inşâallâh sizün rızânuz ile müyesser olmuş ola mâbeynde olan vedâd ve ittihâd mukarrerdir ümîzdir ki mütebeddil ve mütegayyir olmaya bâkî devlet-i dûcihân-i mukarrer-bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

Min-muhibbü'l-muhlis Selim Şah

[1060] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.

24) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde Süleyman'ın divandaki paşalara mektubu.[1061]

Hüve

Huzûr-ı paşayân-ı izâm

Sebbedallâhu esâse devletehum ilâ yevmi'l-kıyâm

Bi-cenâb-ı muhabbed-libâs ve teslîmât-ı meveddet-simâd ki mahs-ı afvı himmet ve safâ-i tâviyetde sâdır ve münba'is olur erbâb-ı devlet ve erkân-ı saltanat âlâhullâhu şânihum huzûrlarına ithâf kılındıkdan sonra havâtır-ı feis-nizâmlarına inhâ kılınan oldur ki elhâletü hâzihî yukarı cânibin ahvâlinde istifsâr olunursa sâbıka Kürd beylerinden Hâlid Erzincan'a gelüp Karahisâr tevâbi'-i Suşarını ve Akşehir ovasını ve şebhhâne-i gârret ve hasâret itdüği esnâda Turul'un kadîmi beyi olan Göziz/Güziz[?] nâm kimesnenin oğlu gelüp Turul nâhiyesine kasd idüp ve atasının sâbıka lalası olan Yahya nâm kimesneyi ki nâhiye-i mezbûra içinde timâr tasarruf idüp mütemekkîn idi âna adam gönderüp ol dahî Turul halkının bâzısını ihtilâl idüp hayini olup ve Şah Ali nâm halîfe ki Tercan ve Kelekbend[?] Nahiyelerini zabt etmeğe gelmiş idi ve ânda gayrı Şahkulu nâm halîfe dahî Şirine ve Alucara nâhiyelerine gelüp subaşımızı dutup katl idüp vilâyet-i mezbûre sipâhileri ve re'âyâları tâbi' olup muhassıl ol tarafları Kızılbaş ihâta idüp ittifak-ı tâm ile Turul ve Caniçe[?] kalelerini hisâr idüp ve ba'dehû liva-i Trabzon'a tâbi' Cüneyde[?] Kürtün vilâyetinin sâbıkâ beği ol dahî Hacı Bey'in karındaşı Menteş nâm kimesne dahî peyda olup tac giyüp nâhiye-i mezbûre halkının ekserîne ihtilâl idüp varup zikr olunan müfsidlere karuşup birbirine mütaba'ât idüp muhkem cemiyyetle ittifak etdiklerinden sonra nefs-i Trabzon kalesini hisâr idüp Şahin adına hutbe okutmak kastını etdikleri ma'lûm olunıcak iftihârü'l-ümerâi'l-kirâm alaybeyi lalam bendenüz üzerlerine gönderildikde muhkem cenk ü kıtâl olunup inâyet-i Rabbâni refik ve hikmet-i sultânî şefîk olup evvel mezkûrun Göziz/Güziz[?] oğlu ve Şah Ali basulup ve sâniyen [...] Menteş ve Şahkulu hurûc idicek ânların dahî üzerlerine gâlib olunup Menteş'in başı kesülüp envâ'i feth ve nusret hâsıl olunup ba'za a'dâ başları Kefe'ye gönderilmişti ve bu basgunda halâs olan müfsidler Bakar ve Kelekbend ve Sadak nâhiyelerinde tekrâr cemî'yet idüp ve kenârın[?] hırsızları ve harâmileri dahî gelüp ânlara tâbi' olup mirâren Şirine nâhiyesine gelüp meht-i gârret etmeğe meşgûller iken ekserî nâhiye-i mezbûrda

[1061] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.

kalup ânda mâ‘adâsı Alucara nâm nâhiyeye subaşımız olan kimesneyi almak kasdına ılgar göndermişler subaşı olan kimesne dahî haber alup üzerinde kapumuz halkından bâ‘zı kimesneler hazır bulunup bunlara mukâbil olup inâyet-i Rabbâni mukârrin olmağla mezkûr müfsidleri basup kırup nâhiye-i mezbûra Karahisâr kurbunda vâki‘ olmağın maktûllerin başları fakrü’l-ümerâi’l-kirâm Süleyman Bey’i vâsıl olup gâlip[?] ânlar cânibinde Âsitâne-i devlete arz olunmuş ola ve Şirine’de kalan müfsidlerin dahî üzerlerine hâmil-i varaka-i mufâsâd fahrü’l-akrân Kasım bendenüz ile Turul çeribaşısı bâ‘zı asker ile ılgar gönderülüp envâ‘i muhârebe ve mukâtele olunup âhirü’l-emr ânlarun üzerine dahî Hüdâvendigâr gerdün-iktidâr Hazretleri’nin âsâr-ı himmetiyle mansûr ve muzaffer olunup envâ‘i feth ve nusret vâki‘ oldı ve bu cânibde cemiyyet eden müfsidler Kızılbaş’ın yarâr halîfeleri bu mağlup olan kimesneler idi hâliyâ her biri bir tarafa müteferrik olup perâkende olmuşlar hemân Erzincan’da Hâlid zam itdüği Daruga Tabbagoğlu Zeynel birkaç adamla kalmışdır bu cânibde Kızılbaş tâ‘ifesinden eser kalmamıştır şöylece mülâhaza oluna bu fütüvhâtın beşâreti içün birkaç [...] başları Âsitâne-i devlete gönderildi bâkî ahbâr-ı hâlat ve havâlisât mezkûr bendenüzden istifsâr olunup hüsn-i intimâ oluna ve ba‘dehû eğer yukarı Kızılbaş tarafından istifsâr olunursa sâbıka ol cânibe mu‘temed câsuslar gönderilmiş idi hâliyâ gelüp tahkîk bilüp ma‘lûm etdikleri ahbâr budur ki Erdebiloğlu Cengîz Han kasdına asker çeküp kendi memleketünden çıkup Horasan serhaddine dâhil olıcak Cengîz Han’ın beylerbeyisi olan Kanber Şah nâm kimesne dahî mezkûr Erdebil oğlunu karşulayup mabeylerinde iki üç güç mesâfe kalıcak envâ‘i tarîkiyle Cengîz Han’dan yüz döndürmek sûretini idüp Kızılbaş’a elçi gönderüp [...] deyû sıdk-ı ihlâs gösterip Cengîz Han üzerine şehb-i hûn itmek tedbir-i tedârik olunup Erdebiloğlu askerinden deyû Ali’yi ve Bayram Bey’i ve sâ’ir güzîde halîfeleriyle bâzısın taleb idüp alıp bir mevzîde kondurduktan sonra hemen üzerlerine urup cem‘isini kılıçtan geçirüp kesüp Cengîz Han tarafına gaybet idicek Erdebiloğlu dahî bu kaziyyeyi istimâ‘ edicek ale’l-fevz[?] gazabla akabine düşüp bâ‘zı savb derbentleri geçtikden sonra Cengîz Han dahî derbendlerde ve menfezlerde ardın ve önünü kesüp cenk-i kıtale meşgûl olmuşlar ve ba‘dehû evvel gelen câsuslarımızın derpençe yine câsus adamımız gelüp yukarı cânıblerde ve Gürcistan taraflarında ve Said çukurûnda müte‘ayyin haber budur ki Erdebiloğlu ol ma‘rekete makhûr ve münhezim oldukdan sonra ele girüp katl olundı deyû haber getirmeğin Âsitâne-i devlet-i âşiyâna arz olundı inşaallah min-bâd zâhir olan ahbâr-ı sahîha-i tafsîle yine arz oluna şöylece

mülâhâza buyurula bâkî re’-i sâbınıza menûd ve müfavvazdır sa‘âdet-i dâreyn mukarrer-bâd bi-Rabbi’l-i-bâd.

[Pençe] Süleyman Şah [...]

25) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya mektubu; yılda 400.000 akçe olan Borlu saliyanesinin üç aylığı 100.000 akçenin memur ettiği adamlara teslim ederek gönderilmesi hakkındaki mektup.[1062]

Hüve

Sultân Babam [...]

[Pençe] Şehinşah b. Bâyezid Hân Muzaffer Dâimâ

[Mühür]

İftihârü'l-ümenâi'l-mû'temedîn Borlu salyânesine hazretleri tarafından emîn olan Mehmed Lala izzuhû tevki'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki şimdiki hâlde salyâne-i mezbûrdan semâne ve aşer ve tis'a mi'e Muharremî'nin gurresinden yılda dört yüz bin akçe sadaka idüp berât-ı hümâyûn hükm-i şerîf verdikleri ecilden işbu Muharrem ve Safer ve Rebî'ü'l-evvel aylarının akçesi yüz bin akçe olur alup bâb-ı sa'âdetime getürmek içün dârende-i misâl-i şerîf kulum emre bâlîye dört nefer yoldaş koşup gönderdüm vardığı gibi lütf idüp zikr olan yüz bin akçe ber-vech-i isti'câl varan adamlaruma teslîm edüp gönderesiz eylendirmeyesiz ziyâde müzâyakamız vardır şöylece bilesiz alâmet-i şerîf üzere i'timâd kılasız tahrîren fî evâhir-i Saferü'l-muzaffer sene semâne ışrîn ve tis'a mi'e.

Be-makâm-ı Konya

[1062] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.

26) 918/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektup.[1063]

[Pençe] Ahmed b. Bâyezid Hân el-Muzaffer Dâimâ

Mefâhirü'l-emsâil ve'l-akrân yaya yoldaşlar -zîde kadruhum- tevkî'-i ref'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bundan evvel li-maslahatin serhad-i memlekete varmak vecih görmüş idim elhâletü hâzihî mütevekkilen alallâhi te'âlâ avdet idüp mahrûse-i Amasya'dan gelüp ol cânibe teveccüh itdüm imdi elhamdülillâhi ve'l-minne karundaşımun hakîkat-i ahvâli size ma'lûm olup ve evvelden benüm size i'timâd-ı temmım olduğu sebebden sizi gereği gibi ri'âyet eylemek tamâm maksûdumdur aslâ ve kat'â size incinmem yokdur eğer şöyle ki bir-garaz ehli kimesne benden muhâlif kelam nakletti ise inanmayasız ki vallâhi'l-azîm benim size incinmem yokdur sizden hoşnûdum Hak subhânehû ve te'âlâ inâyetinde murâdım hâsıl oldukda yaya başlarına ağır çatma virüp alûfelerini yirmi beşer akçe eyliyem ve dâ'imâ in'âm itdüğüm ağır çatma olup hazînedârlık aldırmayam ve sizden bölüğe çıkmağa mahâl olanları sipâhî ve silahdâr bölüğüne çıkarup sipâhî bölüğüne çıkânlara yirmişer akçe ve silahdâr bölüğüne çıkânlara on sekizer akçe ulûfe idem ve timâra çıkânlara on beşer bin akçelik timâr virem ve bölüğe ve timâra çıkmayânların ulûfelerini onar akçe idem ve evvel def'a üçer bin akçe idüp sonra merhûm babam in'âm itdiğünden dahî ziyâde in'âm idem ve sekban ve zağarcıya şimdiye değin tolayı kemha virilürmüş ben munakkaş virem ve merhûm babam zamânında virülen çukadan eyü çuka virem ve çayır taleb iderimişsiz virilmezimiş murâd idindiğüniz yerden çayır virem fi'l-cümle karındaşım gibi benden hilâf-ı va'de sâdır olmaya ve her husûsda merhûm Hüdâvendigâr zamânından ziyâde ri'âyet eyleyem vallâhi'l-aliyyi'l-azîm ve billâhi'l-kaviyyi'l-kadîm ki bu ahd ü peymâna muhâlefet itmeyem vallâhü âlâ mâ akulu vekîl feleyse 'i'l-hulfî ileyhi sebîl ve siz dahî bu ahidnâme-i şerîfin cevâbın i'timâd itdiğinüz âdemle gönderdikden sonra dâ'imâ ahvâlinizin sûretin i'lâm idüp ahbârınızı eksik etmeyesiz inşaallahü'l-azîz şöyle bilesiz tahrîren fî evâsıt-ı Şevvâl sene-i semâne aşere ve tis'a mi'e.

Be-makâm-ı Amasya

[1063] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları,* c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.

27) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in; Babasına karşı isyan eden kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in üzerine gitmesine müsaade edilmediği, İstanbul'a gelmesine izin verilmesi hususlarında sadrazama mektubu.[1064]

Hüve

Paşa lalam Hazretleri Mu'azzâm

Lâ-zâle cenâbühü'ş-şerîf li-mesâlihi'l-kaffetü'l-ümem

[...] be-cenâb-ı sâfiyat mehvi'n-nâ'ibi öşr-i nesîm ve taraf-ı teslîmât ve ikbâl-i mesâliyât [...] mehib-i selâm kavlen min rabb-i rahîmden fâyih ve fâ'iz olmuş olan mütâla'â kılınup istinbak [...] dermendi ve bi'atş ve nüvâzmendi derece-i ahsârdan mütecâviz mülâhaza buyurula mevhîbe-i mülâfat ki ayn-i atiyye-i [?] hazret-i vehhâbü'l-ittiyâb hüsn-i ahseni ve hâlât-ı eymeni sa'âtde mukarrer ve müyesser kılınup bi-mennihi ve vûdihî ba'de inhâ-yı re'bi[?] â'lem-ârâ oldur ki bundan evvel hâmil-i varaka-i muhabbet ve nâkil-i sahîfe-i mevedded Çaşnigirbaşı Mirza bendenizle Âsitâne-i sa'âdet'e mektûb gönderilüp bu muhibbiniz varup devletlü Hüdâvendigâr Hazretleri'nin mübârek elini öpüp hayır du'âların aldıktan sonra karındaşım Selim'in fitne ve fesâdını def' etmeğe hüsn-i icâzeti iltimâs olunmuş idi elhâletü hâzihî mezkûr bendeniz ile hükm-i hümâyûn vârid olup eğer mezkûr gelüp mukâbil ve münhezim olmayaydı ânın te'dîbine gelmeğin câ'iz olmuş idi ammâ elhamdülillâh sâna lâzım gelen hizmet ahsen vechle def' oldı şimdi sâna münâsib mukarrına avdet etmekdir deyû buyurulmuş mahfî olmaya ki mezkûr bendeleri avdet edüp geldikde bu muhibbiniz Yenişehir civârında olup benim aksa'y-ı murâdım ki varup hayır du'âların almakdır bu mikdâr yakın yere gelmişken takbil-i eyâdi-i kerime-i Şehinşâhî ile hayır du'âların almakdan red olunup halk içinde hâcil olmakdan helâk olmak evlâ olmağın mezkûr bendeniz zikr olunan murâdın husûli içün kemâl-i şefkat ve inâyetinize binâ'en sâniyen irsâl olundı mezkûr Selim cemî'-i ezmânda muhâlefet ve ısyân üzere olup bu muhlisiniz otuz bir yıl dâ'imâ tâ'at ve inkıyâd üzere sülûk edüp kavlen ve fiilen muhâlefet vâki' olmadığına fark ne oldı haşa kemâl-i inâyet ve himayetinizden ki bu hacâlet câ'iz görüle imdi eltâf-ı kâmile ve âtâf-ı şâmilenizden me'mûl ve mesul oldur ki bu murâdı şimdiye değin yümn-i himmetiniz ile hâsıl olan cemî'-i murâdâtdan

[1064] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.

ehemm bilüp husûlünde ne kadar gerekse hüsn-i ikdâm ve ihtimâm zuhûra getüre siz ki bitmesini mahzâ bu cânibe olan fart-ı inâyet ve himâyetinizden ve bitmemesini adem-i muhabbetinizden bilirüm bir türlü dahî değildir tahkîken şöyle mülâhaza buyrula bir bu mikdâr dahî ömrüm bir dahî bunun gibi murâdım ve maksûdum vâki‘ olacağı ma‘lûm değildir âna göre ihtimâm gösterile inşâallâhü Te‘âlâ çün vüfûr-ı re’fet ve inâyetinize i‘timâd-ı küllî hâsıldır bu mikdârla ihtisâr olundı bâkî zıll-i vücûd memdûd bâd bi-Rabbil-ibâd.

Muhibbi bî-minnet Ahmed

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

28) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un, oğlunun hayatı teminat altına alınırsa göndereceğini kardeşi Şehzâde Ahmed'e bildirdiği mektup.[1065]

Hüve

Karındaşım Ahmed Bey hürmetleri kâm-rân ve kâm-yâb

Tahiyyât-ı uhuvvet-me'âb celâlet-nisân devlet-intisâb sa'âdet-iktisâb hâmî-i hasâyis-i erbâbü'l-elbâb mümehhidü bünyâni'l-izzi ve'l-efdâl müşeyyidü erkani'l-mecdi ve'l-ikbâl el-mahsûsü'l-mevsûf bi-inâyeti'l-meliki'l-müte'âl edâmallâhü izzuhu ilâ inkirâzi'z-zamân tuhâf-ı tahiyyât-ı muhıbbâne ve sunûf-ı teslîmât-ı müştâkâne ithâfından sonra tevfîk-i idrâk-ı tilâve huzûr-ı hubûr-ı fermâyî ki ehemm-i murâdâtdır an-karîb ber-vech-i icmâl muhassıl bâd bi-Rabbi'l-ibâd ba'de ez-arz-ı iştiyâk ma'rûz-ı re'y-i enver olunur kim elhâletü hâzihî bundan evvel bu bendenize mektûb-ı şerîfiniz irsâl idüp oğlunuzu bize gönderin varalım pâdişâhımızın elin öptürelim deyû buyurmuş idiniz öyle olsa ben pâdişâhımızın kuluyum oğlum varmak değil buyurursanız ben kendim varayım değil ki oğlum varmak ammâ oğlumun bir nesnesine hatâ olunmamasına boynunuza alırsanız işte ânda devlet Âsitânesine adamımız varıyorur ânların ile her ne tarîkle vech görürseniz yazup bu bendeye i'lâm idesiz bâkî sizlere ne dimek muhtâcdır ve'd-du'â kemâ sebak.

Muhibbi'l-vedâd Korkud

[1065] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221-222.

29) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine mektupları 2; Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair mektuptur.[1066]

Hüve

Devletlü Hüdâvendigârın e'azzallâhû ensârehû

Hazret-i paşayân-ı izâm ebbedallâhû te'âlâ devletehum ilâ yevmi'l-kıyâm

Bi-mefâhir-i mekârim-i erkân-ı devlet ve uyûn-ı â'yân-ı erbâb-ı rıf'at mütekemmilîn-i mesâlihü'l-ümem cevâmi'u'l-mahâmidi'ş-şiyem tuhâf-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı mevedded-âmîz ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât-ı muhabbed-engîz mâdâm ki şemsdir bî-yek diğerini şitâbında ve encüm-i eflâkdır gerdeş bî-tâbına ithâf ve ihdâ olunup i'lâm-ı muhibbâne budur ki eğer bu cânibden istifsâr olunursa medîne-i Hisar'da mukîm ve sahn-ı sıhhatde müstakîm leylen ve nehâren sırren ve alâniyeten hayır du'âlarına meşgûl-i mülâhaza ammâ mahfî değildir ki evvelden za'îf mizac ve ednâ ârızâdan münharif olur nahîf kişiyim ol sebebden bir tabîbe ihtiyaç olunup bunda bana münâsib tabîb olmayup eğer olursa dahî i'timâd edemediğim sebebden bu mektûb-ı meveddet sizlere irsâl olunup tevakku' olunur ki lütf olunup sâbıkâ nişancım olan Tabib Alaaddin'i bunda bana gönderesin ki bunca zamân sâbıkdan berû hizmetimde olup keyfiyet-i tabî'atım zabt eylemişdir andan gayrı tabîb bana münâsib değildir ve murâdım üzere tabîb bulunmak dahî ondan gayrı zâyi'idir lütf olunup bu murâdın husûlünde te'hîr olunmaya ki mühimmâtdandır ve minnet-i azîmdir bâkî ârâ-yı cihân-ârâya menût ve müfavvazdır.

Muhibbikümü'l-fakîr Korkud el-hakîr

[1066] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride,* c. 1, S. 2 (2023), s. 215-216.

30) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 1.[1067]

Hüve

Min Korkud mine's-Sultân Bâyezid Han -halledallâhu mülkehû ve ebbede devletuhû-

İftihârü'l-ümerâi'l-kirâm ihtiyârü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadri ve'l-ihtirâm lalam hazretleri -dâme fi'l-i'zâz ve'l-ikrâm- tuhâf-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı gubâr bâr ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât-ı gevher-nisâr ithâf ve ihdâ kılındıkdan sonra i'lâm olunan budur ki bu mektûb-ı şâd-gam size vâsıl olduğu gibi benim ânda bir gümüş kınlu kılıcım ki her vakit götürürdüm ve bezekli şeftalu renkli Balçıksar nâmlı kılıcım kalmışdı ki Kasım Paşa Söğüt'ten almışdım kısacık kılıçdır bu cânibe gelür gemiyle lütf idüp bunda bana gönderesiz ve hem bir kızıl tozlu şal mâlım kalıpdurur Öğürdüc paycıya yeni toz etmeyi bir yay verilmiş idi ân dahî gönderesiz zîrâ ok atacak yay götürürüm ve belime kuşanacak dahî kılıç götürmedim bunda murâdınca güft ider kimse yok endâm falan hod hiç bilmezler ben hod altınlı ve çok gümüşlü kılıç götürmezem husûsâ ki bize beşli kılıç götürmek ayıbdır ve belkim dahî yokdur taşrada bir bölük kaldı oklarla lâkin Üsküdar ve hazînede yeni iyi sedefkârî bölük vardı lütf ola ikisi dahî gönderile yanımca oğlan götürmek içün bâkî umûr ol ârâ-yı cihân-ârâya menût ve müfavvazdır.

Be-makâm-ı Mısır

Benim ânda olan dondan ve gömlekden ve destmâlden ve buna müte'allik her ne varsa gönderesiz lütf idesiz.

[1067] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 211-212.

31) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 2.[1068]

Hüve

Hazret-i Ayas Ağa Lalam kâm-yâb

Zâdallâhu te'âlâ me'âlih ilâ yevmi'l-hisâb

Ulûf-ı tahiyyât-ı sâfiyât muhibb-i âsâr ve sunûf-ı teslîmât-ı vafiyât mevedded-disâr ki mahz-ı muhabbetden fâ'iz ve lâyıh olur kavâfil-i muhabbet ve revâtıb-ı musâdakat birle ihdâ ve ithâf olunur me'mûldür ki i'nde'l-vusûl hemden şimâl[?] kabûl vâki' ola ba'demâ hâtır-i şerîfinize inhâ-i muhibbâne budur ki ilm-i şerîfinize mahfî olmaya ki hazret-i Hüdâvendigâr hullidet hilâfetuhûnun huzûr-ı şerîfinde vâki' olan mühimmâtım içün Âsitâne-i devlete ne kadar ki adam ve mektûb irsâl olunur gâlibâ bize âdem-i i'tibâr olunup iltifât olunmadığından murâdımız üzere aslıyla arz olunmayup hiç biri hâsıl olmuş değüldür belki arz dahî olunmaz yohsa hâşâ hazret-i pâdişâh-ı âlem-penâhın kemâl-i lütfünden ki her husûsda nevmîd olunup tahkîr ideler idi arz olunmadığından gayrı nesne fehîm olunmaz imdi ilm-i şerîfinize hafî olmaya ki ol makâm-ı şerîfte sizlerden evvel ağa olan lalalarımız her ne maksûdumuz ve murâdımız olsa izz-i huzûr-ı âlem-penâha beyân-ı vech-i vecih ile arz idüp müyesserü'l-merâm olup bâ-cevâb-ı şâfî alıverüp/iledüb[?] teselli ederlerdi öyle olsa ağa lalam hazretlerinden dahî envâ'-ı misille şöyle tevakki' olunur ki sizler dahî lütfunuz diri' eylemeyüp hazret-i Hüdâvendigâr'ın âlî-i huzûrunda vâki' olan husûsumuz hoşca vecihle tamâm kemâliyle izz-i huzûrlarına arz idiverüp ber-murâd olmamıza sa'-i cemîl ve lütf-ı bî-dirîniz zuhûra getiresiz ki minnetiniz fevka'l-hakdir eğer husûl-i merâm müyesser olmaz ise dahî hazret-i pâdişâh-ı İslâm sağ olsun her ne kalur ise kendülerinden kalsun cevâb-ı şâfîye dahî razuyuz sizler hemân himmetiniz diri' buyurmayasız ki minnet-i azîm olup ve mûcib-i izdiyâd-ı vâki' olur şöylece mülâhaza oluna be-vâki'-i umûr eltâf-ı kemâl-i keremînize müfavvazdır ve's-selâm.

[Pençe] Muhibbiniz Korkud

[1068] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.

32) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 3.[1069]

Hüve

Korkud'un Mısır'dan Antalya'da bulunan lalasına mektûbu

Fahrü'l-ümerâi'l-kirâm zahrü'l-küberâi'l-fihâm zül-kadri ve'l-ihtirâm İskender Bey Lalam -dâme lehü'l-i'zâz ve'l-ikrâm- tuhâf-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı miskin-âmîz ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât-ı anberîne ithâf ve ihdâ kılındıkdan [sonra] i'lâm olunan budur ki ânda Antalya'da olan esbâbımız hakkında ne taleb olunursa irsâl oluna demişsiz imdi ânda olan her ne varsa cümlesi matlûb ve gayrı metrûkdur lîkin hazret-i sultân -azze nasruhû ve mussıra/nassara[?] izzuhû-muhiblerinin mesâlihi bâbında der-i devlete an-karîb bir adamımız becid vara gele gönderecek olalar öyle olsa ben esbâbım getürtmek evvel varup gine gelmeye mevkûf oldı lütf idüp ânda olan esbâbımızın ve oğlanlarımızın vesâ'ir halkımızın belki re'âyâmızın dahî üzerinden nazar-ı merhâmetiniz diri' itmeyesiz bâkî ve's-selâm.

[Pençe] Muhibbiniz Korkud

[1069] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 213-214.

33) 918/1513 tarihli Şehzâde Korkut'un kardeşi Yavuz Sultan Selim'e mektubu. Cülusunu müjdeleyen fermanını sevinçle aldığı, kendisinin layık olduğu hizmette istihdamı hakkındaki mektup.[1070]

Hüve

Hâzihi medî âmed fürû tâc-ı kerâmet pür-sereş

Nâme-i ikbâl ü devlet beste ber-bâl ü pereş

Müşerrefe-i güher-feşân keennehünne'l-yakut ve'l-mercân ve mülâtafa-i ferrûh-nigâr gencine-i bahrî fî tahti'l-enhâr ve ravzatü zînetihe'l-ezhâr ya'ni fermân-ı âlişân ve nâme-i meserret resân ki rakam-zede-i aklâm-ı gubâr-fâm münşiyân-ı fesâhat şi'âr-ı belâgat disâr geşte müştemil ve işâret-i müstelzimetü'l-beşâre ve fütûn-ı bende-nüvâzın bî-endâze-i bedin zerre-i hakîr ve bende-i fakîrdir eymen-i evân-ı kehlü'l-ervâhı fi'l-eyyedân remîd ve ber-mazmûn-ı sa'âdet meşhûneş ıttılâ'-ı be-husûl-i peyvest beyt lebi bervennihâdım zervî küstâhî berâbereş nihâdım zemîni be-bûsidim çün muhbir ve müş'ir-i ez-cülûs-ı saltanat ve ihyâ-yı merâsim-i eyâlet bûd der-müvâzî ân hamd-i bârî-i garrâ heme be-takdîm-i resânîde envâ'-ı meserret ve sürûr ve esnâf-ı behcet ve hubûr dest bâd andelîb-i cân ve murg-ı hoş elhân-ı hubbâb-ı berrîn makûle-i sezânîde sarayında şehre ki beyt mübârek bâd u meymûn bâd ve ferah bâd u ferhunde e'âdî cümledir girye ahibdâ cümledir hande Hak sübhânehû ve te'âlâ mesned serîr-i saltanat ve manassa-i dil-pezîr-i hilâfet-râ be-kudûm-i meserret lüzûm-ı devlet rükûm-ı ân semerre-i şecere-i celâlet ve nevbâde-i devhâ-i sa'âdet ki asluhâ sâbitün ve fer'uhâ fi's-semâi tâ rûz-ı cezâ müzeyyen ve ârâste dârâd bi-mecd ü âlihi'l-emcâd ba'dehû re'y-i kamer safâ-yı mihr-i ziyâya ki fi'l-hakîka müşgbâr-ı müşkilât ve mirât-ı mu'addalâtdır vâzıhtır ki bu bende-i za'îf ve çâker-i nahîf kendüyi an-kadîmü'l-eyyâm ol cenâb-ı saltanat meâbın sıdk-ı niyyet ve hulûs-i taviyyet birle kemer-beste-i bendeleri adâdından ma'dûd olmak ile müftehir ve mübâhî bilüp leylen ve nehâren sırren ve cehâren ve dâme devlet-i ebed peyvend-i pâdişâhî ve zıll-i merâhim-i ilâhî ed'iyesine iştigâl gösterip istidâmet-i saltanat ve izdiyâd-ı şevket-i hazret-i izzet cenâbından meselet olunur beyt hiç şek nîst ki kerded be-icâbet makrûn her du'âyı ki be-sıdk-ı ez-ser-i ihlâs bûd elhamdülillâh ve'l-minne ol Âsitâne-i devlet

[1070] BOA. TSMA.E. 5882/3. 750-60. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 223-225.

âşiyânenin turâb-ı kimyâ te’sîri hâsiyetinden ilâ hâze’l-ân cemî‘-i metâlib ve me’ârib hâsıl olmuşdur şimdiki hâlde cenâb-ı hilâfet-yâb cânibinden mercû ve mütevakkı‘ oldur ki pîrâne ser bu mu‘tekıd-i bilâ reyb ve riyâlarını ecânib zümresinden addetmeyip beyne’l-akrân hıdemât-ı lâyıka ve evâmir-i şerîfe ile müftehir ve serefrâz buyurula tâ ki bi-kadri’l-vus‘i ve’l-imkân itmâmında mesâ‘î-i cemîle takdîme erişile ziyâde cesâret olunmadı ki hemîşe ıtnâb-ı sürâdikât-ı saltanat ve hilâfet bi-izdiyâd-ı hulûd ilâ yevmi’l-mev‘ûd müşeyyed ve müstahkem bâd.

Ez‘âfü’l-ibâd Korkud el-fakîr

34) 919/1513 tarihli saltanat makamına geçen Selim'den kardeşi Korkut'a mektup.[1071]

Hüve

Cenâb-ı uhuvvet-me'âb izzet-nisâb devlet-intisâb sa'âdet-iktisâb zü'd-devleti'r-râsi'â ve'l-izzü'l-ba'riçe el-mahfûf bi-sunûf-ı letâif-i âvâtıf-ı meliki'l-vedûd karındaşım Sultân Korkud -edâmallâhû te'âlâ me'âlîhi- mektûb-ı mevedded mashûb vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bundan evvel makarr-ı devletinüze teveccüh ettiğinüz vakit bâ'zı maslahatınuz ecli içün fahrü'l-emâsil ve'l-akrân adamınuz Ferhad -zîde kadruhûyu- bunda koyup ve salyânenüz timâr olmak murâd edinüp ve Midüllü'yü ki taleb eylemiş idiğüz öyle olsa zikr olunan Midüllü husûsu babam Hüdâvendigâr -meddallâhû zıllehû- hazretlerine danışılup ânlar dahî Midüllü içün vasat-i deryâda muhâtara mücellettir/muhallettir[?] deyû vecih görmedikleri ecilden tecvîz olunmadı imdi sizün ri'âyetinüz benüm tamâm maksûd ve murâdımdır fe'emmâ şimdi vakit ne vakit idüğüne hod-ı ilm-i şerûfünüz muhîtdir inşâallâhü'l-e'az ve vaktine salyânenüz ve sa'y-ı husûsunuz sizün umduğunuzdan dahî ziyâde olup ahvâlinüz kemâliyle tedârik olunur siz dahî dâ'im ahdimizi ri'âyet idüp şol ki cadde-i kemâl-i muhabbet ve mevedded ve hüsn-i ihlâs ve ihtisâsdır ânı meslûk dutup gönlünüzü her vechle hoş dutasız şöyle bilesiz tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i Saferü'l-muzaffer sene semâne aşera ve tis'a mi'e.

Be-makâm-ı Kostantiniyye

[Kağıdın sağ tarafında yatık hâlde bulunmaktadır] el-mütevekkîl ale'l-meliki'l-müste'ân Sultân Selim Şah b. Sultân Bâyezid Han.

[1071] BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [494].

35) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki mektup.[1072]

Hüve

Cenâb-ı rif'at me'âb-ı hazret-i paşa-yı kâm-yâb

Zîde't-rıf'atuhû ilâ yevmi'l-hisâb

Taht-ı-i tahiyyât-ı sâfiyât muhibbi âyât ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât meveddet-gâyât ki mahz-ı muvâlât ve ayn-i musâfâtdan fâ'iz ve lâyih olur kavâfil-i vedâd ve revâsil-i ittihâd birle iblâ' ve irsâl olundukdan sonra [...] mühr-i tenvîre ki müdebber-i umûr-ı â'lem ve mütemmim-i mesâlih-i ümemdir hafî olmaya ki hâliyâ Yergöğü dizdârı olan kıdvetü'l-müstahfizîn çırak bendenüz bu cânibe mektûb gönderüp kal'a-i mezbûrenin eski kethüdâsı Mehmed hâliyâ kethüdâ olan Hızır'ın gedüğini tarîk-i telbisle aldığın i'lâm idüp mezkûr Hızır'ın yerü girü mukarrer kılınması içün muhibbinizden ol cenâb-ı merâsim-bahşâ iltimâsnâme tevki' eyledüği ecilden mezbûr Hızır ol savb-ı savâba mektûb-ı mevedded mashûb birle irsâl olundı ı'nde'l-vüsûl gitmediği mezkûrun kethüdalığı girü mukarrer kılunmasına himmet ve inâyet oluna bâkî [...] hemîşe zıl-i vucûd memdûd-bâd bi-Rabbi'l-ibâd tahrîren fî evâsıt-ı şehr-i Recebü'l-müreccb min-şühûr-ı sene erba' ve ışrîn ve tis'a mi'e.

Der Hasköy

[Sağda yatık hâlde pençe bulunmaktadır.]

[1072] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.

36) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki mektup.[1073]

Hüve

Hazret-i paşayân-ı izâm

E'âlallâhû te'âlâ şânuhûm ilâ yevmi'l-kıyâm

Bi-hakk-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı mütevâliyât-ı [...] ve taraf-ı teslîmât-ı vâfiyât-ı müte'âliyât gevher/güher[?] şâr ki mahz-ı sufûviyyet [...]erbâb-ı devlet ve erkân-ı saltanat-ı a'lâyâ huzûr-ı pür cüsûrlarına kavâfil-i ihlâs ve revâhil-i ihtisâs birle itihâf ve ihdâ kıldıkdan sonra inhâ olunan budur ki hâmil-i ruk'a-i müsâfât fahrü'l-e'âli ve'l-ekâbir Bostancıbaşı Hızır Ağa bendenizün ahvâli ilm-i şerîfe mahfî ve pûşîde olmaya ki bu muhibbiniz emr-i pâdişâhî birle gâh gâh bağçe seyrine varup ve deryâ seyri içün kayığa girdükçe hizmetimizden eksük olmayup her vechle hizmetinden râzı ve sâkir olmuşuzdur ve pâdişâh-ı gerdûn-iktidâr Hazretleri'nin sefer-i zafer peykeri oldukda asâkir geçmekde gemilerde ve gayrı husûslarda tamâm gereği gibi hizmetler idüp ihtimâmlar itdüği ma'lûmumuz olmuşdur hâliyâ ma'zûl vâki' olup gelüp bu muhlisinizden varaka-i istişfâ' taleb idüp ziyâde tazarrû' itdüği sebebden varaka-i muhabbet birle huzûrunuza ki merci-i erbâb-ı hâcâtdır i'lâm olundı eltâf-ı mâlâ nihâyenüzden istid'a olundı kim müşarünileyhden nazar-ı inâyetiniz diri' buyurulmayup kemâl-i ri'âyetle mer'i olunmasına himmet-i felek-i rif'atiniz mebzûl buyrula bâkî ne dimek lâzımdır lütfunuza menût ve müfavvazdır sa'âdet-i dâreyn mukarrer-bâd bi Rabbi'l-ibâd.

[Sağda yatık hâlde pençe bulunmaktadır.]

[1073] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

37) 949/1542 tarihli Silistre Sancakbeyi Osman Şah'tan Adam Sieniawski'ye giden mektup.[1074]

Ban Haros hizmetleri el-mükerrem

Mektûb-i muhibbî size vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâliyâ bu cânibe mektûb gönderüp sınır maslahatı görmek için ne yerde ve ne tarihde buluşacağımızı ve ne mikdâr âdem ile varacağımızı sizlere i'lâm etmesine işâret etmişiz öyle olsa şimdiki hâlde kral hazretlerinden mektûb gelüp işbu Cemâziyelevveli'nin on beşinci gününde mahall-i sınırda sizin ve sâ'ir beylerin yetişeceklerin i'lâm eylemiş öyle olsa biz dahî târih-i mezkûrda Savran ve Kers[?] nâm mevzi''a varmak kasd olunmuşdur imdi ümîddir ki bizler dahî âna göre gelüp erişmek ardınca olasız ve hâmil-i mektûb âdemimiz Mesih Subaşı'ya bu cânibe göndermek için saksonlar ahd etmişsiz şimdi mercûdur ki ol ahd etdiğiniz saksonları ferâmûş etmeyip gönderivermesine sa'y-i belîğiniz diriğ eylemeyesiz ki minnet-i azîmdir şöyle bilesiz ve bizimle bile varacak âdemler ne mikdâr idüği suâl olunursa üç yüz mikdâr bir âdemiyle varırız şöyle bilesiz bir türlü dahî bilmeyesiz tahrîren fî 22 şehri Cemâziyelevvel sene 949.

[1074] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.101.

38) 949/1542 tarihli Silistre Sancakbeyi Osman Şah'tan Kral Zygmunt'a gönderilen mektup.[1075]

Cenâb-ı sa'âdet-me'âb kral hazretleri Dergâh

Tuhâf-ı tahiyyât-ı sâfiyyât-ı muhabbet-feşân ve turûk-ı teslîmât-ı vâfiyyât-ı meveddet-zîşân ki mahz-ı muhabbet ve gayb-ı meveddedden feyezân ve cereyân bulur kavâfil-i ta'zîm ve revâhil-i tekrîm birle inhâ-i muhibbâne ve i'lâm-ı muhlisâne olunan budur ki hâliyâ südde-i gerdûn-iktidârdan Çavuş Süleyman Bey -zîde kadruhû- yedinde hükm-i şerîf-i cihân-mutâ' vârid olup mefhûm-ı meymûn-ı hümâyûnda Akkerman ve Cankerman tabyasında bâ'zı kimesneler sizin ma'rifetinizsiz vilâyetiniz sınırlarına koyunların iledüp ol sebeble bâ'zı ehl-i fesâd bile geçip envâ'-ı şenâ'at etdiklerin sizin arzınız mûcibince pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin izz-i huzûrlarına ma'lûm olunmağın ehl-i vukûfdan teftîş olunup sizin vilâyetinizle Cankerman sınırını temyîz ve tashîh eylemek için bu muhibbinize ve Akkerman ve Bender kadılarına fermân olunup ve sizin cânibinizden dahî âdem gelmek için hükm-i şerîf gönderilmişdir deyû buyurulmuş öyle olsa bu muhibbînize vârid olan hükm-i hümayûnun sûreti ihrâc olunup âdemim Mesih Voyvoda -zîde kadruhû- ile irsâl olundı inde'l-vusûl bu husûsun görülmesi için bir yarâr âdemîniz gönderesiz ki fermân-ı sultânî mûcibince teftîş olunup vâki'-i hâl Âsitâne-i felek-âşiyâna arz oluna ve bundan akdem Şirmend nâm âdemîniz ile gönderilen mektûbumuza sahîh cevâb göndermesine sa'y-i belîğanız diriğ buyurmayasız bâkî ve's-selâm ale'd-devâm.

[1075] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.105.

39) 1548 tarihli Osmanlı elçisi Yusuf tarafından Kral I. Zygmunt'a yazılan mektup.[1076]

Devletlü sa'âdetlü Hristiyan pâdişâhlarının ulusu kral Hazretleri'nin âlî yüksek kapısına arz-ı ahvâl budur ki bu bende ile serhadde bile gelmek için ta'yîn olunan İstanisla ve Libka kulları kral Hazretleri'nin buyruğu üzere atlarımızın ve âdemlerimizin ve bizim cümle lâzım olan hidmetimizi ve harcımızı görüp yollarda ve konaklarda bir kimesnemizi rencîde edüp kimesneye incitdirmedi sağ ve sâlim cemî' yoldaşlarımızı ve atlarımızı getirip serhadde vâkiz olan Kamaniçe nâm kal'adan Boğdan vilâyeti serhaddinde vâki' olan Hotin nâm kal'aya irsâl eyledi Hak te'âlâ kral padişâhın ömrünü ziyâde edüp ve güzel oğlunu bağışlasın ve uzun yıllar ömürler versin ve memleketi dâ'im huzûr üzerine olsun devletinde yedik içdik ve memleketinde hoş geçdik ve dahî sa'âdetli kral hazretleri bu bendenin Dimiraviçe [?] nâm karyede gaybet olan Moskov kulum için Preçvit hidmetlerine hükm-i şerîflerin sadaka buyurmuşlar idi hâliyâ Prejande Previç ile buluştuğumuzda onlar için bende değildir ammâ haberin aldım bendedir ve kimin hisârındadır biliren eğer kral hazretleri emr eder ise ki ondan alam sâna geleyim göndereyim dedi imdi kral hazretlerinin azîz başı için ve genç kral hazretlerinin güzel başı için ve bizim pâdişâhımız hazretleriyle olan dostlukları ve kardaşlıkları için olsun benim kulumu ihsân buyurup Preçvid hidmetlerine bir hüküm sadaka buyurula ki kulum kande ise bulduğu yerden alıp Kili kal'asından bu bendeye göndere bu bende dahî mezkûr kulumu rencîde etmeyip kral hazretinin yüzü suyuna âzâd edüp eline kağıdın vereyim kulumu istemeden murâdım odur ki kral hazretleri dostluk edüp bu kaçmış kulunu memleketinde buldurup geri göndermiş deyû dost ve düşman arasında kral Hazretleri'nin adli ve iyiliği söylensin demem bu bendenin yanında olan kullarım kaçmak murâd edinmesinler deyudur yoksa kral hazretleri devletinde ve pâdişâhımız sâyesinde bu bendeye kul eksik değildir bâkî fermân ol yüce kapının emrine müfavvazdır.

Ez'âfü'l-ibâd Yusuf

An-ebnâ-i sipâhiyân-ı Dergâh-ı âlî

[1076] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.140-141.

40) 1550 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Kral Zygmunt August'a mektubu.[1077]

Gıbbe du'â-i devâm-ı devlet-i ulyâ ve isr-i edâ-i kıyâm-ı rıf'at-i uzmâ alâ men ittebe'â'l-Hüdâ mahfil-i menî'-i rıf'at ve cenâb-ı âlî-mertebet kıbeline merfû' olunur ki şimdiki hâlde pâdişâh-ı cihân-penâh ve zılluhlâh hazretleri bu bendesine hükm-i şerîf-i âlem-mutâ'-ı sultânî irsâl edüp mefhûm-ı âlî-şânında fermân olunan emr-i şerîfleri bu ki Cankerman ahâlisinden nice nefer Müslüman'lar südde-i sa'âdet-me'âbıma gelüp envâ'-ı tazallum ve teşekkî eyleyip Lih vilâyetinden bâ'zı kefere gelüp mallarımız ve davarlarımız gârret ve hasâret edüp ve bâ'zımızı katl ve nicemizi esîr eyleyip ziyâde hayf eylediler deyû bildirip ve kadılar arz edüp ve her birinin ne mikdâr malları gârret olunmuş ise defterlerin göndermişler öyle olsa Leh kralının südde-i sa'âdetime elçisi gelüp atası ile olan dostluk ibkâ ve mukarrer olmasın ricâ eylemeğin zikr olunan Müslümânların hakları alıverilmek için mûmâileyh kral şöyle ki vekîlini ve taleb olunan kimesneleri gönderüp teftîş oluna Müslümânların şer'le müteveccih olan hakları alıverile kimesnenin hakkı kalmaya atasıyla olan dostluğumuz mukarrer ola deyû hükm-i şerîfim gönderilmişdir öyle olsa bu husûsun yerinde teftîş olunması mühim olmağın seni müfettiş ta'yîn eyleyip buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda mahall-i mezbûra varup müşârunileyh Lih kralının vekîli geldikde kendi nefsinle teftîşe mübâşeret edüp Hak sahiplerinin davalarının husamâları muvâcehesinde Hak üzere görüp memâlik-i mahrûsem halkının bi-hasebi'ş-şer' olan hakların alıveresiz mezbûrlar memleketin re'âyasından kaç nefer âdem katl ve esîr edüp esbâb ve davarlardan cüz'i ve küllî her ne gârret ve hasâret eyleyip almışlar ise cümlesin şer'le müteveccih olan yerden sâhiblerine elıverip bir habbe zâyi' etdirmeyesiz ve katl husûsunda dahî kısâs lâzım olanlarına kısâs etdirip diyet müteveccih olandan diyetin alıverip ve kaç nefer kimesne esîr etmişler ise getirdip salıverdirüp hukûk-ı nâs tamâm edâ olunup emr-i hümâyûnumun icrâsını yazup bildiresiz ki re'âyânın hakları alındığı ma'lûm olup ve müşârunileyh Lih Kralı'nın dahî atabe-i ülyâma olan dostluğu doğruluk üzere idüği âşikâre ola ve fesâda sebeb olânların haklarından geline deyû buyurulmuş İmdi sa'âdetlü pâdişâhımız e'azzallâhu ensârehû Hazretleri'nin emr-i şerîf-i âlişânları mûcibince vilâyet-i pâdişâhî re'âyasının şer'le sâbit olan hakları alıverilmek için el-ân nefs-i Akkerman'a gelindi eğer pâdişâh-ı haşmet-makrûn ve şehinşâh-ı ru'b-ı meskûn Hazretleri'nin emrine muti' ve fermânına münkâd

[1077] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.169-170.

iseniz ve ata ve ecdâdınız dostluğu yine ibkâ ve mukarrer olmasın ricâ ederseniz onda olan defterde mastûr ve mukayyed olan maktûller diyeti ve esirler kıymetin ve mâl ve esbâb ve rızk [ve] davarın bahâsın bi'l-cümle her ne ise defter mûcibince hesâb edüp dahî vekîlinizi ve fesâda sebeb olan kimesneleri emr olunan mahâl dahî Cankerman'dır ondan irsâl idesiz ona ta'vîk ve ta'lîl olunursa Hoca Bey demekle ma'rûf bir hâli ve ıssız yer vardır iki kala mâbeynidir onda gönderile ki vekîliniz muvâcehesinde her bir kimesnenin talebi ve da'vâsı emr-i pâdişâhî mûcibince ve şer'-i şerîf muktezâsınca Hak üzere istimâ' ve tamâm dikkat ile teftîş olundukdan sonra hiçbir cânibe meyl ve muhâbâ olunmayup memâlik-i mahrûse-i pâdişâhî re'âyasının bi-hasebi'ş-şer' sâbit ve zâhir olan hakları alıverilüp hukûk-ı nâs tamâm edâ ve emr-i hümâyûn icrâ olunmağla atebe-i aliyyü'l-mekâna olan dostluğunuz ve emr-i pâdişâhîye itâ'atiniz sahîh idüği ma'lûm ve zâhir olup atanız ile olan dostluk ibkâ ve mukarrer ola ve emr olunan Cankerman nâm mahalden gayrı bir yer dahî ta'yîn olunmadan varugelinmemekde aslâ ve kat'â özr [ü] bahâne olmamak içindir şöyle ki zikr olunan iki mahalden birine ta'cîl gelinmeyüp avk ve te'allül olunmağla fukarânın hakkı kalıp ve emr-i pâdişâhî icrâ olunmayup bu def'a dahî fasl olunmayacak olursa hemen cevâb-ı şâfi' neyse varan âdemimiz ile bî-tevakkuf yine bu cânibe i'lâm oluna ki vâki'-i hâl sa'âdetlü pâdişâh Hazretleri'nin Dergâh-ı âlîlerine arz oluna ve sâ'ir her maddenin cevabı bizimle bunda buluşup mülâkat eden elçiniz Ferhad nâm bendenizle istifsâr buyurula bâkî ve's-selâm alâ men ittebe'a'l-Hüdâ.

Ez'âfü'l-ibâd Ahmed [...]

41) 1551 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Podolya Voyvodası Jan Mielecki, Lublin Voyvodası Andrzej Teczynski ve Belz Voyvodası Mikolaj Sieniawski'ye giden mektup.[1078]

Mefâhiru'l-ekâbiri'l-ümerâ'i'l-milleti'l-Mesîhiyye ve iftihâru'l-künerâ'i't-tâ'ifeti'l-İseviyye Pan Yan Melçaki[?] voyvoda-i Podolski ve Pan Andriya Teçençaki [?] voyvoda-i Lubelski ve Pan voyvoda Mikola Şinaviski hutimet avâkibuhum bi'l-hayr-gıbbe't-ta'zîm ve't-tekrîm inhâ ve i'lâm olunan budur ki hâliyâ bu taraflarda memleket-i pâdişâhî ne vechle ürküp hâl nice olduğın mektûbla varan Andriya Vişaçki küllî bilüp ma'lûm edinmişdir imdi maslahatın ta'cîl ale't-ta'cîl görülmesi lâzım ve mühim olmuşdur ve bu cânibde celeblerin ve koyun erlerinin ve sâ'ir halkın taleb etdikleri koyunlarından ve davarlarından gayrı altmış kan vardır ki da'va ve taleb ederler şer'-i şerîf mûcibince kitâblarımızda her bir kânı Allah'ın emri kırk bin akçedir bu takdîrce mübâlağa mâl olmak mukarrer idüği ma'lûm-ı şerîfinizdir ammâ ma'kûl olan bu husûsu nevecihle kâbil ise sulh edüp ortalık yerde olan nizâ'ı fasl etmek gerekdir hiç olmayacak kırk bin filori ki alınmış kânın bahâsıdır hesab idesiz siz gelmek lâzım değil inandığınız âdem ile gönderesiz ki her kan taleb edene ve koyunları ve davarları alınânlara birer mikdâr her birine verilüp teselli-i hâtır olunup ortalık yerde hiç da'va ve nizâ' kalmayıp iki pâdişâh arasında olan eski dostluk mukarrer olup memleket emînlik ola ve pâdişâh hazretleri kullarından işbu mektûbla varan voyvoda hükm-i pâdişâhîyle gelmişdir getirdiği hükm-i şerîfle geri ol cânibe gönderildi şöylece ma'lûm-ı şerîfleriniz ola bâkî ve'selâm alâ men ittebe'a'l-Hüdâ bâd.

El-fakîr Ahmed

Mîr-livâ-i Niğbolu

[1078] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.179.

42) 974/1566 tarihli Hersek'de İmocik(?) Kalesi Dizdarlığı'na tayin edilen Abdi'nin tevcih muamelesinin tamamlanması ricasıyla Bosna Sancakbeyi Yusuf'un mektubu.[1079]

Hüve

Hazret-i paşa-yı kâm-kâr ve kâm-yâb

İbkâhulâhû Te'âlâ bekâ'en hasenen ilâ yevmi'l-hisâb

Tahiyyât-ı hâlisât sâlihât-ı muvâlât-âyâd ve teslîmât-ı zâkiyât-ı vâkiyât muvâfât-ı simâd ki mahz-ı muhabbet ve ihlâs ve sarf-ı meveddet ve [...] fâ'iz ve cârî olup kâbil-i muhâlesâd ve sâhil-i musâdakat birle menzil ve mecra/mecri[?] kılındıkdan sonra minhâ-yı re'-yi sa'âdet asfâ ve âfitâb-ı iktibâs ve tasvîr-i [...] vâkıf-ı bârgâh-ı felek [...] budur ki şimdiki hâlde işbu hâmil-i kitâb-ı nicâb ve nâkil-i hitâb-ı isticâb Abdi kulunuz kâdîmü'l-eyyâmdan bu muhibbi devlet havl-i[?] iştibâhınıza lafz-ı lüfzasla/ifsasla[?] muhdas ve müte'allik kimesne olup bu cânibde hukûk-ı hizmeti ve ubûdiyeti sâbit ve zâhir olmağın mezkûr bendenüze Hersek vilâyetinde İmocik kal'ası dizdârlığı aluverilüp ve tezkiresi ihrâc olunup hâk-i pây-ı kimyâ safa [...] kıbeline irsâl cenâb-ı refi'ü'l-me'âbın eltâf-ı kesirü'l-e'âtıfından ricâ ve üsveyi ehl-i sâdıkdır ki ı'nde'l-vüsûl müşârünileyh kulunuzun tezkiresi berât-ı hümâyûn olmasına inâyât-ı şâmile ve himâyât-ı fâ'izanız mebzûl ve makrûn buyrula bâkî hemîşe devlet-i pâdişâhî be-vucûd-ı ân menba'-ı me'âbendi ilâhî müzeyyen-bâd bi-Rabbi'l-ibâd

Ez'âfü'l-fakîr Yusuf

[1079] BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.1.

43) 974/1566 tarihli Kırili sancağında tımara mutasarrıf Ağa adlı sipahi Rodos seferinden dönüşünde vefat ettiğinden mahlul tımarının yetim kalan oğulları Ali ve İskender'e tevcih buyurulması ricasıyla Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubu.[1080]

Hüve

Cenâb-ı izzet-me'âb Paşa hazretleri kâm-kâr

Zâdallâhû Te'âlâ devletuhû ve izzetehû ilâ yevmi'l-haşrı ve'l-hisâb

Verd-i tahiyyât-ı sâfiyât-ı muhabbet-amîz ve sunûf-ı teslîmât-ı tayyibât-ı meveddet-engîz ki mahz-ı ihlâs-ı fart-ı muvâlat ve kemâl-i ihtisâs ve ayn-ı muzâfâtdan fâ'iz ve lâyıh olur mutâla' kılındıkdan sonra zamîr-i münîrlerine nazîrinize mahfî ve pûşîde olmaya ki Kırlı [Karlı] sancağında Andi ve Admo/Odmo[?] nâm timâra mutasarrıf olan Ağa nâm sipâhi Rodos seferinden gelürken yolda fevt olup livâ-i mezkûrdan bir nice yarâr sipâhileri şehâdet edüp eğitdiler ki işbu râfi'-i ruk'a-i rıkkiyyet Ali ve İskender nâm timârı mezbûr Ağa'nın sulbi oğullarıdır deyû şahâdet etmeğin biz muhibbinizden sahîfe-i meveddet taleb etmeğin sultânımın rûşen çerağı olmak ricâsıyla himmet ve inâyet sezâvâr bendelerinüzden olmak ve ruk'a-i bendegî birle hâk-i pây-ı şerîfe revâne olundı ümîzdir ki nazar-ı[?] ebnânınız[?] diri' olunmayup Âsitâne-i mahrâme bahşlarından mahrûm adâvet olunmayup himmet ve inâyet oluna bâkî fermân sultânımındır ki hemîşe hakdan âlî mevdûd erbâb-ı hâcil olmakdan hâlî olmaya.

Ez'âfü'l-ibâd Kabilbay

[1080] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.

VIII. Sancakbeyi Arzları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 855/1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzı; meşhur İskender Bey'in memleketinde tımar verilmesini talep ettiği daha az gelirli tımar verildiğinden evvelce Yuvanoğlu'nun mekanı olup oğlu İskender Bey tarafından da talep edilen İşkodra'ya bağlı Musa nahiyesi zeametinin kendisine tevcih olunması talebine ilişkin arz.[1081]

Hüve

Hazret-i uhuvvet-me'âb kâm-yâb

Evrâd-ı du'âvât-ı salihât-ı nâ-mâ'dûd vâhidâd-ı tahiyyât-ı sâfiyât nâ-mahdûd ki mahz-ı ihlâs ve aynü'l-ihtisâsdan [...] ve lâyıh [...] kılındıkdan sonra zâmir-i münîri bî-nazîre ma'rûz-ı muhlisâne budur ki nâhiyet-i Müs bir yerdir ki iki cevânibi deryâ ve bir cevânibi akar Azmak olup bir yerden gayrı geçüdü olmayup misâl-i cezîredir Azmak'ın geçüdinden deryaya varınca bir günlük menzildir zikr olan geçiddden gayrı varup gelicek yolu olmayup tamâm adunun iltica edeceği yeridir bundan evvel arz olunmuş idi kim sancak tasarrufunda olup aralarında müdâm bir müstakil sancakbeyi voyvodası karâr itmeyecek zabt olup il gün olmaz ve dahî sancağa tâbi' olup varup aralarında sancakbeyi âdemisi her hâle vâkıf ve muttali' olmayacak memleketden hâric yerdir deryâ ahbârı alınması dahî müşküldür ve şimdi ze'âmete tasarruf olunur zâ'im olan iç illerde seyreder aralarında karâr etmez ve aralarında karâr etmek dahî mümkün değildir hemen sancağa tasarruf olması ile zabt olursa olur olmazsa zabta ve deryadan haber alup vermeğe kâbil değildir içinde hakiminden kimesne olmamağın hâriciler olup memleketden aralaruna adam koymazlar garaz-ı muhibbiniz bu sancakta kalup intifâ olsun deyû tâlib değiliz muhibbiniz olsun gayri olsun sancağa tasarruf olmayunca zabt olmaz giru sâyemiz pâdişâh maslahatı içündir ve Âsitâne-i devletden muhibbinize sancak sadaka olıcak beş yüz bir ile emr olunmuş idi şimdi on bin yedi yüz on akçe kesri vardır ve İskorya nâhiyeti Müs ze'âmeti ile bile tasarruf olunurdu şöyle ki Dergâh-ı mu'allâ'dan mezîd-i merhâmet olup Iskorya bile sadaka olunursa hoş ve eğer İskorya bile olmayup tenhâ Müs nâhiyeti

[1081] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.

sadaka olunursa sancağımız kesri ile tamâm olıcak zevâid-i sehl vâki‘ olur ve şimdi urulup gârret olmuşdur nesne âid ve müteveccih olmaz ihbârât-i deryaya âsân olmağın taleb ideriz kim âdemlerümüz varup gelmeğe âsân ola bu vechîle olmayıcak zabt dahî olmaz âkıbet fesâd-ı küllî zâhir olacak yerdir adamlarımuz varup gelmedüğüyle muhibbiniz bî haber iken bir fesâd muzâheret ederse muhibbinizden bilinüp istifsâr olunmaya pâdişâh-ı âlem-penâhın maslahatına mülâyimi ve münâsibi budur ki arz olundı bâkî tedbîr şân-ı şerîfinüze müte‘allikdir ve ammâ Yuvanoğlu ki mezkûr Müs ânun tahtgâhı idi Müs içinde nice zamân karâr edüp Akçahisâr’ı muhâsara idüp nice muhârebeler olmuşdır mezkûr Yuvan’ın Âsitâne-i devletden timâra çıkan İskender nâm oğlu Müs ze‘âmetine tâlib ve râgıb olup muhibbinizden devlet Âsitânesine şefkatnâme taleb eyledi gerçi ri‘âyet olup sûreta şefkatnâme virürüz ammâ mezkûr yerün kadimi beği oğlu olmağın ze‘âmet-i mezkûr verilmesi tecvîzi melhûz olunmaya ihtiyât şartdır bâkisin hazretiniz bilür bâkî hemîşe zıll-i vücûd memdûd bâd bi-Rabbi’l-ibâd.

Ez-âfü’l-ibâd Mustafa el-fakîr

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

2) 877/1472 tarihli fermana Sancakbeyi Hamza'nın cevabi arzı.[1082]

Lâ-zâle kasr-ı umruhû ma'mûren ve ammrâ hasmuhû maksûren

Rûy-ı acz ve mezelle toprağına nihâde idüp atabe-i ülyâyâ ma'rûz-ı kemîne-i ahkâr budur kim bundan öndin hükm-i hümâyûn vârid olup mazmûn-ı şerîfinde Dubrovnik kâfirlerin yapduğı Milnet nâm kalenin yıkılması içün giru mezkûr kâfirlere yirmi gün va'de virsün kim kendüler yıkalar ve yirmi günden sonra adam gönderüp gördürsün eğer yıkmışlar ise hoş ve illâ varup yıkasın deyû buyrulmuş öyle olsa emr-i âlî mûcibince yirmi gün va'deden sonra adam gönderüp gördürdük emr-i pâdişâhî mûcibince yıkmışlar atabe-i ülyâyâ şöylece vâkıf oluna bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır ki hemîşe sâye-i âlî himmet-i gâlî lâ yezâlî-bâd.

Kemîne bende Hamza

[1082] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.

3) 886/1481 tarihli Bosna Sancakbeyi Davud Paşa'nın arzı; Todor Harko Kandil nam Hıristiyanların emir mucibince tutulup gönderildiği, Bohali'nin Venedik idaresinde bulunan İnebahtı'da olduğu anlaşıldığından gönderilemediğine dair arzın.[1083]

Hüve

Zeyyenallâhû serîrü's-sa'âde be-vucûd-ı nemse-i vucûd-ı cûd

Gıbbe vaz'ü'l-hudûd alâ mevâkı'i's-sucûd ma'rûz-ı bendegî budur ki elhâletü hâzihî hükm-i vâcibü'l-ınkıyâd vârid olup mazmûn-ı şerîfinde Todor Harko Kandil ve Todor Denik güveygüsi ki kız karındaşı eri imiş Bohâli nâm kâfir imiş ikisinin dahî Dergâh-ı mu'allâm'a huzûru hâcet olup kulum kapucı Mustafa'yı gönderdim buyurdum ki varduğı gibi hufyeten teftîş ve tefahhus kılup ol iki kâfiri kimdir ve kandedir tamâm ma'lûm ve tahkîk idüp tutup muhkem kayd ve bendle kuluma teslîm idüp ve yarâr adamlar koşup gönderesiz mahfûz ve mazbût getirüp Derhâh-ı mu'allâm'a teslîm edeler deyû emr buyrulmuş imtisâlen li'l-emri'l-âlî bi-kaderi'l-vüs' hufyeten teftîş ve tefahhus kılup Todor Harko Kandil ve İstefan nâm hisârda bulunup emr-i âlî muktezâsınca muhkem kayd ve bendle kapucı Mustafa'ya teslîm olunup yarâr adamlarla mazmûn ve mazbût Dergâh-ı mu'allâ'ya irsâl olundı ammâ hükm-i şerîfde mestûr olan Bohâli nâm kâfirin Todor Harko Kandil'ün güveygüsi imiş ol kâfir cemâ'atiyle Venedik hisârlarından İnebahtı nâm [kâfirler] hisârda bulunup ve kendüsi dahî Venedik kâfirlerinden olup taht-ı hükümetimize müte'allik yerlerde olmaduğı sebebden ele getürülmeyüp mevcûd olan Todor Harko Kandil irsâl olundı bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır ki zıll-i vücûd memdûd-bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

Bende el-fakîr Davud

[1083] BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.

4) 886/1481 tarihli Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına arzı; şişmanlığa karşı kullandığı bazı ilaçları müskirat olarak aksettirenlerin cezalandırılması ve ellerini öpmek için İstanbul'a gelmesine müsaade buyrulması talebine ilişkin arz.[1084]

Hüve

Halledallâhû subhânehû berra ve ihsânehû

Âsitâne-i sa'âdet âşiyâna yüz sürmekten sonra ma'rûz-ı bende-gî budur kim sâbıka def'-i semen içün bâ'zı müferrahattan fi'l-cümle isti'mâl olunur gibi adı[?] âhir zarrı(zarârı)[?] nef'inden ziyâde müşâhede olunmağın tedriçle def'ine mülâzım olup bir cüz'i nesne kalmıştı el-minnetü lillâhi ki sultânımın yümn ü nefesiyle bi'l-külliye andan halas müyesser oldı ammâ bu husûsda bâ'zı kimesneler mübâla'alar idüp kendi şanlarına lâyık olan ef'âl-i şenî'adan bu cânibe nisbet idüp olmaz harekât isnâd iderlermiş ne'ûzubillâh min-zâlik haşaki vâki' ola inşâallah ânlara ceza cânib-i Hakdan yetişe elhâletü hâzihî padişâh-ı âlempenâh devletinde mecmuîu umûr ve mesâlih gereği gibi sûret-i intizam bulup lalalarımdam Allah râzı olsun ki hizmetlerine kaim olup dakika fevt etmezler şol ki kemâl-i sây ve kifâyetdir yerine getürirler hemîn vâlidemin cemâ'ati cânibinde ulûfe ve kışlak, yazlak harç me'külâtları husûsunda halilice israf var ammâ çokdan olugelmeğin ve ânun canibinden/tarafından[?] geçemeyüp şöylece kalmışdır eğer sultânım hazretleri inâyet idüp kendülerinden bu bâbda bir tedârik buyururlarsa aynı maslahat gibidir şart an ki bu ma'niye hemîn sultânım vâkıf olup ne vecihle olmalu ise hükm-i şerîfde tasrîh oluna bu cânibden tenbîh olunduğuna kimesne muttali' olmaya ve andan sonra devletlü âsitâneye yüz sürmeye iştiyâk haddinden mütecâvizdir mercûdur ki ben kuluna düstûr ihsân oluna kim devletlü ayağı toprağına yetişüp sa'adet-mend olan bir arz-ı âhar dahî yokdur bâkî fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır zillu vücûd müverred ve bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

Egallü'l-abd kemîne Bâyezid

[1084] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

5) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı arz.[1085]

Dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı a'lâya lâ-zâle âliyen ve izz-i nikbânü'd-dehr [?] hâliyen arz-ı bende-i ahkâr budur ki memleketin ahvâli tedâriki husûsunda mirâren Âsitâne-i gerdûn-âşiyâna mektûblar gönderüp tedâriki her ne vechle mümkün ve münâsib ise ihmâl olunmayup ta'cîl görülmesi bâbında ikdâm ve ihtimâm olunması arz olunmuşdı ol bâbda aslâ mukayyed olunmayup i'mâz-ı ayn olunup ben ki memleket tedârikinden ferâgât edüp İslâmbol'a göçmek husûsu takdîm olunmuş imdi memleketin ahvâli müfsidlerin zulüm ve te'addîsi elinden kemâl-i şiddetde iken tedârik olunmayup te'hîr ve ihmâl olunmağıyla memleketi tamâm harâbe müteveccih olması [...] ve Müslümanlar'ın ehl-i iyâli ve esbâb-ı emvâli hasâret olmasının malzemesi hod kim râci' olduğu devletlü Hüdâvendigâr'ın ma'lûmudur ahâli-i memleket-i pâdişâhî a'dâ elinde bu vechle pâyimâl olup ve memleket bi'l-külliye elden çıkup harâb olması münâsib ve mülâyim görülmeyip bî ihtiyâ[?] sonra bir küstah halîfe irtikâb olunmağa mü'eddi olması fikr olunduğı sebebden tekrâr bu kaziyye Âsitâne-i devlete arz olundı mütevakki' olunur ki bu kaziyye cüz'-i kazâyâdan ad olunup bu bâbda ihmâl ve müsâhâle etmek aslâ tecvîz görülmeye belki kâffe-i Müslimîn üzerine def'-i vâcib olan kaziyyelerdendir güç maslahatı te'hîr olunup bu kaziyyenin tedâriki takdîm oluna ki devletlü Hüdâvendigâr'ın dünyevi huzûruna ve uhrevî mefhûbâtına sebeb ola ki te'hir olunmasında kâfe-i Müslimin'e hasâret vâki' olmağıyla devletlü Hüdâvendigâr'a dahî mazleme hâsıl olması mahvûmuz[?] olduğu sebebden bu kadar küstahlığa irtikâb olundı bâkî fermân atabe-i ülyâyâ menût ve müfavvazdır zill-i zalîl-i pâdişâhî memdûd-bâd.

Efgarü'l-ibâd Selim Şah

[1085] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.15.

6) 917/1512 tarihli Havası mutedil olan Bergama'nın kendisine verilmesi hususunda Şehzâde Korkut'un arzı.[1086]

Hüve

Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâna yüz sürüp devâm-ı devlet ve izdiyâd-ı saltanat du'âsın tâze ve mu'attar kılmakdan sonra ma'rûz-ı bende-i fakîr ve hakîr oldur ki sultânımın devletlü eşiğine yüz sürüp mübârek cemâlin görüp mu'tenim olmak murâd olmuş idi sultânım vaktinde tenbîh oluna deyû emr etmişler o ümidle mestûrun ammâ lütuflarından ben kemîne-i kemterîn ve bende-i dîrînin hâl-i za'îfinden istifsâr olundukda arz olunur ki her yıl yaylakda soğuk tilişüp ovaya inmek lâzım gelüp inildikde henüz râyeti mürtefi' olmayup humiyyâtdan zahmet çekilmemek olmaz husûsâ bu senede bu sancakta ma'rûf hastalıkdan ârî yer yokdur pes bir mu'tedîl havalı makâm bu sancakda bulunmayıp kurbunda Bergama münâsib olmağın ve hem ziyâde kıllet dahî olup zindegânî müte'azzir olmağın küstahlığa cür'et olunup sultânımın in'âmı hod âmmdır mutazarrı' ve mütevakkı'dır ki mezkûr Bergama fakîre sadaka oluna bâkî fermân sultânımındır zıll-i vücûd memdûd bâd bi-hürmeti'n-nebiyyi ve âlihi'l-emcâd.

Abdühü'l-fakîr Korkud el-hakîr

[1086] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209-210.

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

7) 918/1512 tarihli Mısır'dan dönen Şehzâde Korkut'un oradaki ahvali hakkındaki arzı.[1087]

[...] Te'âlâ ve te'addüs

Sultân Korkud kağıdıdır

Yukbilü'l-arzı harresallâhu hamâhâ ve sânihâ min'l-fiyer ve hamâhâ ve lâ-zâlet muvattınü'l-kerem ve menhedi tahvîlü'n-ni'âm ve makarr-ı rüsûh-ı kadem ve min zellet bihi'l-kadem ve meşhed-i ta'lîdül-minen mine'l-kıdem ve ka'beti tüvehhe'l-kassâdı min sâiri'l-ümem ve ba'dehû arz-ı abd-i fakîr ve hakîr budur ki bundan evvel Mısır'dan mektûb-ı ubûdiyet irsâl idüp bu bende-i bî-mikdâr firâra ıztırârın esbâbın beyân etmişdim eğerçi ol hareket-i şenî'ânın beva'isnâk nihâyeti yokidi lâkin mikdâr-ı kifâyet arz olunmuşdı Hak âlimdir ki celle himem bunun üzerine idi ki varaydım ya Kudüs'e veyâ Dımaşk'da veyâhûd onların nevâhîsinde bir şerîf mekânda huzûrla ilme ve ibâdete müyesser olduğu kadar ve hazret-i Hüdâvendigâr'ın azze nasruhû ve azame kadruhû ve zâde ömruhu hayır du'âlarına leylen ve nehâren iştigâl gösterileydi bundan varalıdan berû muttasıl takâzâ iderdim zîrâ budur kim ma'niler ânda durmakla müyesser olduğu ma'lûm oldı zîrâ mühemmelâtla ihtilâtdan hâlî olunmazdı ve halâs yok idi ve dahî beylerden ve aşağa cündîlerden dahî havf ve ihtiyâd ederdim ânda durmaya âhir sultân-ı Mısır bu tarafa der-i devlete elçi göndermeye mübâşeret seddinden gelecek Bey'e sen dahî mektûb yaz elbette deyû ikdâm etdiler ben çok zamân tereddüd idüp mektûb yazmaya ikdâm ve iltizâm etmedim belki kendülere haberler gönderdim ben bu şehirde durmak içün gelmedim belki mukaddemâ hazret-i saltanat-ı şerîfeyi ziyâret idüp memleketinizde bir hâlî makâm talebine geldim ki ânda kendi hâlime meşgûl olam ve kimseyle ihtilât etmeyem imdi eğer bana buradan gayrı yerde olmaya rızânız varsa bi'l-külliye Rum memleketinin infisâline ve hazret-i Hüdâvendigâr halledet devletuhûnun hâtır-ı âtırının ben bendesini bi'l-külliye ol cânibe talebinden ferâgatına bâ'is olacak mektûb yazın ve illâ ben bunda durmaya kâil değilim ve der-i devlete ol vechîle mektûb dahî yazmazam dedim onlar hod ben yanlarına varup kendülere mülâzemet ve musâhabet ettiğimde el memâlik ve mülûk arasında iftihâr ve haz iderlermiş beni aldayıp envâ'-ı kelimâtla nerede

[1087] BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 217-220.

olmak istersin mâni‘ değiliz dimek ifhâm etdiler öyle olsa ben bendeden dahî der-i devlete küstâhâne mübâla‘a idüp benden ferâ‘gata bâ‘is ola ve bunca dürlü ol şân-ı azîmin izz-i huzûruna gayrı münâsib kelimât sâdır ve vâki‘ oldı mercûdur ki sultân-ı kerem ma‘füv buyuralar âhirü’l-emr Antalya sancağı Bey’i İskender Ağa’dan bir kayıkla adam geldi bunda olan esbâb ve âlât ve havâyicden ne taleb olunursa getürüle deyû öyle olsa lâzım geldi ki bu bâbda sultânla müvâşere ve mükâleme ola bes kendülere arzuhâl idüp bir mektûb yazdım ki bu bâbda ne emr olunur eğer bana Kudüs veyâ Dımaşk veyâ ol nevâhide bir münâsib yerde tekâ‘üd itmeye rızâ ve icâzet varsa veyâ yoksa cevâb-ı sarîh buyurula ki âna göre amel oluna dedim öyle olsa bilmezem ki bizim hakkımızda ne sû-i zan etdiler ol taraflara çıkılacak kendülerden müte’ezzi tavâyifin nihâyeti yok üzerime cem‘ olup aralıkda beni bekleyeler mi dediler ben hod âna râzı değildim Hak alîmdir yahûd bâ‘zı eclâf-ı cehelenin ki benim ahvâlimden ve evsâfımdam gafledir kalb kalbelerine vesâvis ve hevâcisden olan hâtır-ı fâtır ki şeyh-i melâhide İsmail la‘netullâh ma‘a ashâbihi ve ahbâbihi cânibine firârı mülâhaza itdiler el-hâsıl diyâr-ı Şam’a varmaya kendülerden kat‘a rızâ ve icâzet olmadığını tasrîh itdiler ve ittifak ol esnâda cündîler dahî muhâlefet idüp sultânlarına bâğî ve dâğî oldular ve şehri yağma itdiler ve ef‘âlleri şol dereceye vardı ki gelüp bize dahî tecâvüz itmekden havf eder olduk belki Sultân’ı dahî tahtından indirmeleri karîb oldı öyle olsa bana dahî ânda ikâmete hergez vech kalmadı ve ittifâk ol esnâda merhûm Mevlânâ Araboğlu Bey Çelebi bendeniz ve du‘âcınız dahî Hac’dan geldi hazret-i Hüdâvendigâr halledet hilâfetühû senin bunda durduğundan ziyâde müte’ezzîdir sâna bunda bir mazarrat değerler deyû ve mübâ‘adeden dahî fevka’l-had müteşekkîdir ve yine memleketlerine gelirsen seni ziyâde ri‘âyet idüp hâtırın teselli iderler ve müte’ezzî olduğın nesneleri bi’l-külliye ref‘ iderler diyip sultânımdan ziyâde iştiyâk-ı peymân idüp hâtır-ı fâtıra helecân eden ben bendesine sultânımın buğzu ve kerâmeti olmak ve ri‘âyet etmemek ihtimâlin ref‘ idüp kalbime itmi‘nân ve i‘timâd verdi öyle olsa ben bende dahî bî-karâr olup sultândan icâzet taleb etdim yine bu tarafa gitmeye bâ‘zı kimesneler şuraya geldin bâri hac etsen andan gitmesen dediler bu kez fikr etdim gördüm çok zamân ol şehirde dahî oturmak lâzım gelir ve hacca varup gelmede dahî kendi temellükümüzden hâric mevâzi‘de hayli vakit tereddüd lâzım gelir kim bilir ahvâl-i â‘lem ol memleketde vesâ’ir memâlikde neye vara mülhid İsmail dahî hacca gelir dimek nâs dilinde mezkûr ve kendi gelmezse askerle Ka‘be’den örtü gönderir demek hod meşhûr ve husûsâ ki ekser evkâtda merâcim-i emrâzdan hâlî değil ve ağleb eyyâmda ânda varıladan

a‘râzdan ârî değil bes ol sebeble istitâ‘at yok öyle olsa ol memleketde binler vech dahî durmaya mecâl kalmayup berû gitmeye teveccüh ve ikdâm olundı sultân-ı Mısır dahî bu vecile gitmekden kendülerin ri‘âyetinden adem-i rızâ ve şükr münfehîm ola deyû hayâlarından ben bende-i sultânıma kendüler irsâl itmek sûretin izhâr ve irâ’e etdiler âlâ küllî hâl elhamdülillâhi te‘âlâ ki sultânımın zıll-i himâyetine duhûl olundı ve bu i‘tizârî te’hîri ma‘zûr buyurula zîrâ evvel bu def‘a Mısır’dan mektûb-ı ubûdiyet irsâl olunmadığına sebeb bu idi ki bu vechîle arzuhâl etsem gerçi vâkı‘a muvâfık olurdu lâkin Sultân’ın mektûbuna muhâlif oldukdan sonra ânlar ona vâkıf olup bendeye hacâlet lâzım gelirdi ve ânlara muvâfakat olunsa arzuhâl-i bende-i za‘îf vâkı‘a mutâbık olmazdı ve kezâlik gelelden berû bendeye envâ‘ile hayli za‘af ârız oldı mesâlihe iştigâle mecâl komadı bâkî emr ol cenâb-ı âlînin re’y-i sâ’ibine müfavvazdır ve’d-du‘â fi’n-nihâye kemâ fi’l-bidâye.

El-abdü’z-za‘îf Korkud ve’n-nahîf

8) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına arzı; Trabzon vilayetinin asayişine ve muhafazasına itina ettiği, Şah tarafından gelen haberlere göre İstanbul'dan Şah'a giden elçilerin avdet ettikleri, Şah'ın elçiler gönderdiği, Ercincan ve Kemah'ı Mahmud Bey'e, Tercan'ı Şeyh Ali Bey'e verdiği ve diğer bazı tevcihat ile ilgili verdiği bilgileri içeren arz.[1088]

Hüve

Ol Âsitâne-i felek-iştibâhâ arz-ı abd-i hâkisâr budur ki hâliyâ bu cânibin ahvâli ve ihbâr [ü] i'lâm içün hükm-i şerîf-i vâcibü'l-ittiba' vârid olup imtisâle li'l-emr-i âlî vilâyet-i Trabzon zabt ve hıfz olunup ve Şah cânibinden ahbâr bunun üzerine câridir ki sâbıka Âsitâne-i devletden Şah cânibine risâlete varan elçi öteden dutup devlet eşiğine teveccüh idüp Şâh'ın dahî elçisi akabınca bir iki konak devletlü hünkâr cânibine risâlete gider ve Şah dahî bu kış Kum'da kışlayup azmi Tebriz ve Hoy'dur ve Kürd beylerinden Hâlid ve Şeyh Emiri Hacı Rüstem'den gayrı mâ-bâkî Kürd beylerini depelemiş ve Erzincan ili Kemah'ı ve Varsak'tan Mahmud Bey nâm kimesneye verilüp Şeyh Ali Bey'e Kemah bedeli Tercan verilüp ve Mansur Bey oğlu Rüstem Bey Şamah'a/Şama'ya[?] varıcak Bayburd ve Gevanis Kelkit ve Sadak elinden alınup Çepni'den Maksud Bey'e verilüp ve Rüstem Bey'e Irak cânibinde Derader nâm ülke verilmiş ve Güril dahî eksüksüz sandaller ile Mağrabayi/Meferbay[?] cânibine çıkup vilâyet-i Ürgür'dür [?] ümîzdir ki memleket hıfzı içün bu cânibe fâ'ik himmet oluna bâkî zilâl-i âlî ber-mefârık-ı eyyâm-ı âlemyân memdûdbâd bi Muhammed'i ve âlîhî illâ mecâl/mehâd[?] bi'n-nûn ve'l-kıbâd[?].

Ez-âfü'l-ibâd Selim

[1088] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.

9) 926/1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arz; Vefat eden Hersek sancağı İmoçka kalesi mustahfızı Yusuf oğlu Süleyman'ın tasarrufunda bulunan Lonik köyündeki tımar hissesinin oğlu Mustafa'ya verilmesinin bildirildiği arz.[1089]

Hüve

Cenâb-ı sa'âdet-me'âb-ı hazret-i sultânım kâm-yâb

Refeahullâhû Te'âlâ uluvvû kadruh [kadruhû] ilâ yevmi'l-hisâb

Vezâyif-i da'avât-ı muhlisâne ve merâsim-i hıdemât-ı bendegâne ki zîver-i sıdk-ı ihlâsla mecâlib ve mevâ'ib-i şîb-i rebâ [?] edâ olundukdan sonra ma'rûz-ı bendegî budur ki elhâletü hâzihî livâ-yı Hersek'e müte'allik kal'a-i İmoçka mustahfızlarından Lonik nâm karyede hisse mutasarrıf eden Yusufoğlu Süleyman vefât edüp Gedüçiği hâlidir kal'a-i mezbûra dizdârı i'lâm etdiği sebebden işbu râfi'-i rık'-ı ubûdiyyet müteveffâ-yı mezkûrun sulbi oğlu Mustafa bendeniz yarâr mahall-i merhâmet ve müstahik-i inâyet olmağın zikr olan Gedücüğün ricâsına varaka iştişfâ ile yüz sürıyü [?] hâk pây-ı Murad Baş kıbeline revâne kılındı mercûdur ki mezkûr Gedücük mezbûr bendenize himmet ve inâyet olunup nevmîdî [...] murâd olunmayup ber-murâd avdet itdirile bâkî umûr sultânımın re'-yi şerîflerine ve efkâr-ı sâkıblarına menût ve müfavvazdır ki şemli ömr ve devlet ve sa'âdet memdûd-bâd [...].

Ez'âfü'l-ibâd Mahmud el-fakîr

[1089] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

10) 928/1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arzı; Hersek sancağının Zagorye nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Ali sipahiden münhal kalan tımarı Mustafa Paşa'nın adamlarından Ali'ye verilmesi hakkındaki arz.[1090]

Hüve

Mahlûl imiş kânûn üzere tevcîh idesiz deyû Rumeli Beylerbeyisi Ayas Paşa'ya hüküm

Ziyâdesi 542

Hazret-i Sultânım

Dâmallâhû te'âlâ eyyâm-ı sa'âdetuhû ilâ yevmi's-su'âl ve'l-cevâb

Vezâif-i de'avât-ı muhlisâne ve merâsim-i hıdemât-ı bendegâne ki zîver-i sıdk-ı ihlâsla mücellâ ve şevâtib-i [...] diyâra müberrâ edâ kılındıkdan sonra ma'rûz-ı bendegî bî-vücûd budur ki râfi' u ruk'a-i rıkkiyyet Hersek sancağından Kokan nâhiyesinde Raviçe/Oçe[?] iltizâm yedi bin altmış yedi akçe yazâr Çesdine timâra mutasarrıf olan merhûm Mustafa Paşa adamlarından Ali nâm bendenizün timârcığı gâyetde bî-hâsıl olup yine livâ-i mezbûrda Zagorye nâhiyesinde yedi bin beş yüz yirmi akçe yazâr Mokara nâm timâra mutasarrıf olan Ali nâm sipâhi hâliyâ sultânım sağ olsun fevt olup timârı mahlûl kalmuşdur öyle olsa mezkûr Ali bendeniz zikr olan timârın ricâsına ve varaka-i istişfâ' ile kısmen[?] ale'l-vech-i sultânımın hâk-i pây-ı murâd-bahşâlarına müteveccih ve revâne kılındı inde'l-vusûl sultânımın eltâfı mâlâ-nihâyelerinden Markol ve Merdodor ki mezbûr bendenize ayn-i inâyetle manzûr olunup zikr olan timârla ber-murâd i'âde olunması erzâni buyrula ki her vecihle mahall-i himmet ve lâyık-ı şefkat ve inâyet kulunuzdur bâkî umûr sultânımın re'-yi şerîflerine ve efkâr-ı [...] menût ve müfavvazdır ki şem'-i ömr-i devlet ve sa'âdet/me'âdet[?] bâbân ve dırahşan-bâd.

Ez-âfü'l-ibâd Mahmud el-hakîr

[1090] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.

11) 938/1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arz; Mısır harbinde vefat eden sipahi Timurhan'ın mutasarrıf olduğu Tırhala sancağındaki tımarın oğlu Mehmed'e tevcih edilmesinin istendiğine dair arz.[1091]

Hüve

Elf akçelik timâra emr olundu fî 15 Safer sene 938

Sultanım hazretleri [...] kâm-yâb

Ba'de ez edâ-yı vezâif-i da'avât-ı bendegâne ve eser-i enbâ-yı merâsim-i ubûdiyyet-i [...] çâkerâne hezar [...] ve niyâzmendi birle ol cenâb-ı refi'a-i lâ-zâle refi'an arz-ı bendegî budur ki livâ-i Ohri'ye müte'allik nâhiye-i mezbûrda mütemekkin olup Tırhala sancağında on bin yüz otuz sekiz akçelik timâra mutasarrıf olan Timur Han nâm sipâhi Mısır muhârebesinde bir oğlu ile fevt olup işbu râfi'-i ruk'a-i rıkkiyyet Mehmed bendeniz müteveffâ-yı mezbûrun sulbi oğludur deyû Ohri çeribaşısı Hızır ve yarâr mu'teber sipâhiler şehâdet eyledikleri ecilden her vecihle mahall-i himmet ve lâyık-ı merhâmet bendenüzdür hâliyâ bu kemîne bendeden varaka-i ubûdiyyet istişfâ edinip yüz sürıyü revâne oldı ümîzdir ki ma'sû ve mahrûm mu'âvedet olunmasına himmet buyrula bâkî fermân sultânımın emr-i şerîfine menûtdur.

Ez-âfü'l-ibâd Ali el-fakîr

[1091] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.

12) 950/1544 tarihli Yahya Paşazâde Bali Bey'in oğlu, Estolni Belgrad Sancakbeyi Derviş Bey'in padişaha arzı; Asi kalelere yapılan baskınlara Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mani olduğu ve bu hususta nasıl hareket edileceğinin emir buyrulması talebine ilişkin arz.[1092]

Sa'âdetlü sultânımın hâk-i pây-ı şerîflerine arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki sultânımun emr-i şerîfleri üzere kâfir cânibleriyle hiç barışıklık itmeyüp muttasıl âsi kal'alar elbette atlularımız yayamız basu idüp âdemisi ve davarı her zamânda alınmakdan hâlî değildir lâkin Budun Beylerbeyisi Mehmed Paşa Hazretleri'nin kat'a rızâsı yokdur yağı kal'a içinde ve varoşlarında olup alınan esîr içün dahî timâra verilmişdir satulmasın yoksa arz olunursuz deyû tenbîh iderler bâ-vucûd ki İstolni Belgrad sancağının iç ilde vâki' olmuş köylerinin levendi dahî âsi kal'alara varup sığunup yollar basulup yolcuları fırsat bulduklarınca esîr idüp harbi kal'alara alup giderler ve nicelerin dahî katl iderler bu kandeki âsi kal'alar ve varoşlarında olânlar şefâ'at itmeyeler bu makûle husûslar içün vârid olan cümle mektûblarından biri sultânımın ayağı topraklarına irsâl olundı sultânımın bendesi olduğumuza binâ'en her husûs ayakları topraklarına arz olunur bu bâbda bu kulunuza aleyhde gelmek vâr ise emir sultânımundur ve illâ isyân üzere olânların haklarından gelinmek buyrulmazsa memleket zabtı ve ıslahı kâbil değildir bâkî fermân sa'âdetlü sultânımundur.

Ez-âfü'l-ibâd Derviş el-fakîr

[1092] BOA. TSMA.E. 6394/1. 757-1. 2.1.

13) 955/1549 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın Belgrad Sancakbeyi Bali Beyzâde Derviş Bey tarafından şikayet edildiği arz.[1093]

Hüve

Sa'âdetlü sultânımın hâk-i pây-ı kimyâ âsar ve cevâhir-i isârlarına arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki sâbıka bu kulunuza İstolni Belgrad sancağı sadaka olundukda Budin Beylerbeyisi Mehmed Paşa hazretleri bu kulunuzdan evvel İstolni Belgrad Bey'i olan karındaşı Ahmed Bey içün bana itâ'at itmeyüp her nesneyi kendüsi bildüği üzere itdüği içün azl oldı siz dahî hazer eylen şöyle ki bir yere akını idesin yahûd çete[?] itdiresin ayağı hisâr altına adam seğirtdiresin barışıklıkdır bana hükm-i şerîf gelmişdir sonra cevâbına kâdir olmazsın deyû bu kulunuza ziyâde yasak itmekle on bir ay mikdârı vehmimizden hiç bir yere kendümüz varmak ya adam göndermek vâki' olmamış idi sonra vilâyet emirlerini tahrîre geldiklerinde İstolni Belgrad sancağına müte'allik cümle iki yüz kırk üç pâre karye tahrîre gelüp andan mâ'adâsı bâ'zı harâb ve bâ'zı dahî isyân oldukları sebebden vilâyet emirlerine tahrîre gelmeyüp inâd ve isyân etdikleri sultânımın ayağı topraklarına arz olundukdan sonra vakti ve fırsatıyla haklarından gelinmek buyrulmağın şunlar ki harâb olmayup isyân üzere olup yerlerinde adam kalmış idi iki def'a bu kulunuz akını idüp ve daim âsi kal'alar elinde adam seğirtdirülüp her zamânda başlar kesülüp ve deriler alınup ve muttasıl çete[?] itdirilmekle otuz mikdârı dörder beşer hâneler köy itâ'at idüp haracı dahî mîrî içün zabt etdirilmiş idi sonra mezkûr Ahmed Bey azl olundukdan sonra Budin'e varup Budin vilâyet beylerbeyisi ile meşveret idüp ve sonra vilâyet emînleri dahî der-i devlete varmalı olduklarında ânlar dahî Budin'e varup bu husûsu meşveret idüp ittifakları ile babamız merhûma deyû kulunuza kadîmden adâvetleri olduklarına binâ'en bu sancağa müte'allik sekiz yüz pâre karye itâ'at etdi deyû bâ'zı Mohaç uğraşından bir ve bâ'zı dahî sonradan virân ve harâb olan köylükleri ve bâ'zı dahî İstolni Belgrad'dan isyân üzere olan kal'alardan yirmi mil ve dahî anaru yerlerde arz olan köyleri kılavuz haberi ile yazup itâ'at etdi ammâ bu kulunuz içün sancakbeyi tahrîre götürtmedi deyû hilâf-ı vâki' virdükleri defter mûcibince vilâyet emînleri gelüp Budin gönüllülerinden yüz yirmi mikdârı nefere zikr olunan harâbe karyeler hiç hâsıl-ı ma'lûm olmadın ber-vech-i tahmîn üçer pâre karye Ahmed Bey defter-i mûcibince deyû tevzi' idüp sipâhiler gelüp bâzıların çok zamândan berû harâb olmuş bulup ve bâzıların dahî

[1093] BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.

yağı kal‘alardan anaru ırak yerlerde olup hiç vecihle ita‘ât etmek ihtimâli olmadığın bilüp ve ita‘ât idenler dahî dörder beşer hâneler ânlar dahî iştirâk üzere hem kâfir kal‘aları taraflarından hem bu taraflardan rüsûm alınmağla ve asker kahrından kurtulmuş olmakla hiç nesneye kâdir olmayup sekiz bin akçe yazâr sipâhi timârının en eyücesi bin beş yüz nihâyet iki bin akçeye mütehammil olduğu ayne’l-yakîn ma‘lûmları olup ve yerinde adam vücûdı olan köyler dahî az olup kendilerine karye deyû virilen köylerden ekserî köy değil köylüklerinde zirâ‘at eder kimesne dahî olmayup hayli zamândan berû harâbe oldukları ma‘lûmlar olmağın bu timârlar ile emr-i mûcibince muhâfaza-i vilâyet etmeğe ve cebeye ve cevşene ve sâyir âlât-ı harbe kâdir değilüz deyû kimi girü Budin câniblerinde timârı âhara veyâ cihet-i diğere yahûd giru gönüllü gediklerine tâlib olup gitdiler ve kimi dahî âhar yerlere gidüp bu câniblerde lâzım olan hizmetlerde değillerdir sultânımun ayağı topraklarından tazarrû‘ olunur ki mezkûr Ahmed Bey ittifak üzere virdüği defter mûcibince ol köyler ma‘mûr mudur harâb mıdır muti‘ midir âsi midir teftîş içün bir mu‘temed bî-garaz kul inâyet buyrula ki hem sipâhi kullarının ahvâli görüle ve hem hıyânet Ahmed Bey’den midir bu kulunuzdan mıdır sultânımın dahî sahîh ma‘lûm-ı şerîfleri ola zîrâ İstolni Belgrad’dan anaru on üç mil yere değin olan kura tahrîre gelmişdir ammâ şimdi gönüllü kullarına sâbıka Ahmed Bey’e ita‘ât idüp sonra isyân idüp tahrîre gelmeyen deyû tevzi‘ etdikleri köylerin bâzıları İstolni Bekgrad’a bir mil yerde ve bâ‘zı iki mil ve bâ‘zı dahî ırak yerlerde vâki‘ olmuşdur ammâ Mohaç neferinden berû harâbe dirliğin Ahmed Bey’e gelüp sonra tahrîre gelmeyüp isyân etdi deyû mahzâ bu bendeye aleyhde gelsün içün ad koymuşlardır bâkî fermân sultânımındır.

Ez-âfü’l-ibâd Derviş el-fakîr

14) 974/1566 tarihli Venediklilerin Akdeniz'de, Kulaksız Ahmed, Sinan gibi korsanların gemilerini basarak yağma ettiğine, Bosna Sancakbeyi Mihaloğlu'nun köylerini, Mora Beyinin de Anepoli kalesini basıp yağma ettiğine dair şikayette bulundukları ve bunlara engel olunmasını istediklerini bildiren arz.[1094]

Hâk-i pây-ı kimyâ-yı sa'âdet bahşâ yüz sürüp ve mübârek dest-i pûst kılmakdan sonra arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki Venedik Beyleri ahibbâlarının huzûr-ı şerîfinize mektûblarıyla olan arzları ve şikâyetleri beyân eder ki zikr olunur evvelâ Kulaksız Ahmed nâm re'is ki Moton'un kapudânı idi nice gemilerimizi nâ-bedûd idüp ve iki pâre büyük göğelerimizi Moton yöresinde terekeyle ve sâ'ir meta'larla Venedik'e giderken dutup birinin Agosta nâm re'isinde ne kadar altını bulunduysa çeküp alup dahî gemide bulunan yarâr meta'lardan aldıkdan sonra mezkûr re'isi Moton kadısına götürüp cebeleriyle nesîm almadı deyû ikrâr etdürüp hüccet alduktan sonra cemî' yoldaşların alup esîr idüp hemân yanında yedi yoldaşın koyup ol dahî gece ile kaçup halâs oldı ammâ terekesi ve altını mezkûr Kulaksuz'da kalup ve öbür gemi re'isinin ki Nadalin nâm re'isdir ânda dahî ne kadar filorisi varsa teftîş idüp sanduğuyla gemiden çeküp alup ve dahî ne kadar yarâr esbâb varsa alup ve içinde olan terekeden alduktan sonra mezkûr Nadalin nâm re'isimüzün başın kesüp ve dahî gemi yazıcısının ve yedi nefer rençberlerinin bile başların kesüp mâ-bâkî gemide bulunan rençberlerin kimin satup ve kimin esîr idüp ve sâbıkta bu zikr olunan ahvâl divân-ı âlîde arz olundukda bi hükm-i şerîf ihsân olundı idi kim aynla [aynıyla] aldukların vireler ve idenlerin hakkından geleler deyû emr olunmuş idi öyle olsa hemen yaraksız gemiyi virdiler bir mikdâr terekeyle ol dahî harâb olmuş küffârda yaramaz ve bu cümle işler devletlü yüce pâdişâhın ahidnâme-i şerîflerine muhâlifdir muhâlif olduğu içün huzûr-ı şerîfinize arz olundı bâkî fermân sizündür ve bundan ma'adâ arz olan oldur ki zikr olunur Cuhûd Sinan dimekle ma'rûf re'is şimdi bir yıldır ki bizüm on üç pâre irilü uvaklı [ufaklı] gemülerimizi deniz yüzünden basup donanmasıyla adamların alup bizim Pori ve Dodor ve Marani Duçak/Doyçak[?] kadırgalarıyla Kova getirüp mezkûr Cuhûd Sinan aldığı gemilerle kaçup Moton limanına sığınıp bizüm Pori ve Dedoromuz dahî Moton kadısına ve dizdârına haber gönderüp eyitmiş ki bizim gemilerimizi ve adamlarımızı devletlü yüce pâdişâhın ahidnâme-i şerîfleri muktezâsınca azâd eylem ve harâmileri kendinüze sığındırman câ'iz değildir zîrâ

[1094] BOA. TSMA.E. 5934/1. 751-29. 1.1.

ahidnâme-i şerîfe muhâlefet etmekdir dediler ânlar dahî azarlayu azarlayu cevâb verdiler ki ne adamlarınız virürüz ve ne levendi koruruz ve size nesne virmezüs kande varursanuz varun demişler öyle olıcak gemilerimizin esbâbları adamlarının çoğu Moton'da satuldı ve bizim Pori ve Dedoromuz bu sözleri işidecek devletlü yüce pâdişâhın ahidnâme-i şerîfine muhâlefet etmeyelüm deyû haşarılık etmeğe mukayyed olmadı bâkî fermân sultânımındır ve bundan gayrı arz olan oldur ki zikr olunur Bosna sancağı Bey'i Mihâloğlu eyledüği şena'âtlerin ve ziyânların nihâyeti yokdur ibtidâdan emr-i şerîf ile konulan sınırları şimdiye dek gelen beyler kabûl kıldılardı bu bey şimdi ol sınırların cümlesin bozdu ve Ramazan'ın yirmi altıncı günü geceyle dün yarusunda halkın gönderüp Zadar'a nâm kal'anın nâhiyesinde olan Arı Kevik nâm karyeyi basup adamlarun esîr idüp ve avretlerinin kimin kırup ve kimin esîr idüp ol karyeyi harâb eylediler ve bundan gayrı Martolozlarına düstûr virüp gönderür ki dâ'im memleketlerimizi vuralar öyle olsa ânlar dahî seğirdüp Türkir nâm kal'anın nâhiyesinde olan Vanseka nâm karyeyi gece ile vurup beş yüz baş hayvan alup gitdiler ve dahî nice adamlarun kırup ve avret ve oğlânın esîr eyleyüp ve bundan gayrı Nemi nâm voyvodası dört yüz atlu ve iki yüz yayayla memleketümüze dostluk üzere gelüp gezüp Sabahlu nâm kal'amızın yanına geldükde içinde olan dizdârımız âna eytmiş ki bu kadar halk ile kande gidersin bunda gezmek kânûn değil dedikte cevâb vermiş ki İspilit nâm kal'anızın rençberleriyle bir pazar etdim âna giderüz dediler ol İspilit kal'asının yanuna vardıkda mezkûr voyvoda kal'anın bâ'zı rençberlerine haber gönderüp dedi kim gelen sizinle bazar eyledüğimiz davarları getirüp gelin akçeniz ve filoriniz alun deyû ahid idüp ânlar dahî armağanlarla karşı çıkup hoş görüp bunları ziyâfete çeküp ziyâfet üzerinde on yedi yarâr rençberlerin boyunların vurup ve çeküp filori alup mâ bâkisin esîr idüp alup gitdi ve âna niçün böyle idersin deyû su'âl olundukda cevâb verdiler ki Bosna Bey'i bize düstûr verdi ki düşman memleketleri gibi sizün dahî memleketlerünizi çiğneyüp virevüz deyû bir an hâlî olmayup her bâr memleketlerümüz vurmakdan hâlî değillerdir ve işler kılurlar ki bir düşman bir düşmanına böyle eylemez devletlü yüce pâdişâhın ahidnâme-i şerîflerine muhâlif işler iderler hazret-i sultânımdan temennâları oldur ki mezkûr Mihâl oğlunu ol sancaktan kaldırup bir mütemekkin kimesneyi bey dike siz ki bizüm ile eyü komşuluk ideler ve ahidnâmeye muhâlefet idenlerin hakkından geleler bâkî fermân sultânımındır ve bundan gayrı arz olan budur ki Mora beyinin eyledüği şenâ'atlerin ve ziyânların nihâyeti yokdur her gün Anapoli nâm kal'amızın adamları kapularına dek seğirdüp ve geçen

Ramazan'ın yirminci gününde bâ'zı rençberlerimiz Anabolu'dan çıkup değirmenlere varduk da Lütfi Voyvodası ve Terpoliçe'de olan voyvodalarından iki voyvoda bir mikdâr halkı seğirdüp değirmenleri basup ânda bulunan on yedi yarâr rençberlerin başlarun kesüp ve kalânın esîr idüp esbâbların aldıkdan sonra başların gönderlere diküp Arko nâm kal'aya iletdiler ve bundan gayrı Ovaca bulunan bizim Anapoli halkından kimin kırup ve kimin esîr idüp malların rızıkların aldıkdan sonra mezkûr Ovada bulunan elli nefer adam iki ânda rençberlik ederlerdi ve bundan gayrı dahî mezkûr Mora Bey'i bir voyvodasın gönderüp Mora'da olan bâzerganlarımızdan birkaç kimesneyi dutup Balya Badra'nın dizdârına virüp ol dahî habs itdirüp ve üzerlerinde bulunan nakit beş yüz filorisin çeküp alup dahî ne kadar esbâbları ve metâ'ları varsa çeküp alup zabt idüp ve bunların üzerine cebr ile tereke bırakup yükü yüz on iki şer' akçe hisâb üzere dahî kumaşların ve esbâbların mezâd idüp yok bahâya satup akçesini alup dahî üzerlerine cebr ile beş yüz müt tereke bırakup ânlar dahî hapisten halâs olmağ içün birbirine kefiller virüp başlarun kurtarmak içün kaçmışlar ve dahî hiçbir gemimiz yokdur ki Mora cânibine vire vermezler ki ânın voyvodaları rızıkların yağmalayup başlarına haller getüreler deyû ve bu cümle işleri devletlü yüce pâdişâhın ahidnâme-i şerîflerine muhâlifdir bâkî fermân sultânımındır ve bundan gayrı iki kayık Mağrib'den gelüp re'isi Fakı nâm re'isdir yerlerümüzce nice ziyânlar idüp evvel doyumlukla Avlonya'ya sığınup doyumluğunu ânda satar ve Avlonalya su'âl olundukda adamlarımızı vermesine mukayyed olmadılar ve Tuna'da olan kadırgalardan iki kadırga çıkup deryada iken gemimizi bulup birinin Pagat nâm re'isini vurup baturup ve re'isin karındaşı dutsak idüp yetmiş altına sattılar ve bir gemînin re'isi idi ânı Marko nâm dutup bağlayup Moton'a ilidüp nice eylediklerün bilmesüz ümîzdir ki bir hükm-i şerîf ihsân oluna ki gemülerimizi ve esbâblarımızı girü vireler ve idenlerin hakkından geleler âharlara ibret oluna bâkî fermân sultânımındır devletlü sultânım sefer-i hümâyûna müteveccih olalıdan berû üç yıla yaklaştı ve Kıbrız adasını levend kayıkları vurmakdan hâlî değildir ve Anadolu yakasına geçirüp satarlar ve gemilerin Aliyye'de ve Adalı'da dönderirler andan gelüp Kıbrız adasın vururlar ve hiçbir rençber geçirmezler ve iki cânibin iskelelerin battal eylediler devletlü sultânımdan temennâmız oldur ki bir hükm-i şerîf sadaka oluna kim ayruk mezkûr yerlerde levend kayıkları donanup adaya seğirtmeyeler bâkî fermân sultânımındır ve Rodos'ta olan kapudan Ali Manık re'is yedi pâre yelken ile Susa nâm cezîremize gelüp kim Nakışlı adasına yakındır ânda geldükde ol cezîrenin halkı hoş görüp karşu gelüp ağırlayup pîşkeşler çeküp ve azıklar verüp

aldukdan sonra eyitmiş ki biz bunlara râzı değilüz bize altın gerekdir deyû ânlar dahî cevâb virüp dediler ki fakîrlerüz ancak buna kâdirüz ânlar dahî yarâr adamlardan yedisin dutup ikisinin boynun vurup ve beşin esîr idüp dahî ne kadar adam buldular ise alup gitdiler bâkî fermân sultânındır ve şimdi gelen mektûblarında şikâyet ederler Kotor nâm kal‘anızın nâhiyesini yakup yıkup bağların harâb idüp ve ağaçların dibinden kesüp ve bundan geçüp Kargulı/Kartolu[?] nâm karyeye geldikde ol karyeyi basup evlerin yakup yıkup ve adamların kimin esîr idüp ve kimin kırup bu işi idenler çoban demekle ma‘rûf bir tâ‘ifedir bir yere gelüp cem‘ olup bu asıl işler ederler ve bundan gayrı dahî Cemâziye’l-âhir’in içinde Zadra nâm kal‘anın nâhiyesine akın idüp seğirdirler ve Tin/Yeten[?] nâm karyeyi basup eğer adam ve eğer davar buldukların alup giderler öyle olıcak Zadar’da olan sipâhilerimiz ardlarına düşüp kuvve getirüp elli akın cebe yetişdükde ikisini alı koyup Zadar’ya götürdüler ve bu asıl kaziyyeler için halkımız ürküp haya üzere dururlar korkarız ki bu fesâda sebeb olmayalar devletlü sultânımdan ümîzdir ki bir vecihle tedârük görüle kim ahâr kimesnelere ibret ola bâkî fermân sultânımındır ve bir şikâyetleri dahî oldur ki İskenderiye varan mavnalarımız bâhar yükletmek içün olı gelen kânûna hilâf ânlara güç idüp cebr ile çürük hıyar şenbe-i üzerlerine yükletmek isteyecek ânlar dahî kâyil olmayacak balyozlarını dutup ve mavnaların kapudanlarını ve re’islerini ve yazıcılarını habs idüp başlarına haller getirüp ol rençberleri mesâlihlerinden avk idüp ve mevsimlerin geçirüp ol ecilden ânlara ziyâde zulm oldı öyle olsa devletlü sultânımdan bir hüküm dileriz kim sultân Kaygı Bey zamânından olı gelen adet ve kânûn üzere olalar ve bu şenâ‘ati idenlerin hakkından geleler Venedik Beyleri ahibbâlarının hâk-i pây-ı merâm-bahşınıza olan şikâyetleri bunlardır ki zikr olundı ziyâde şikâyetleri vardır zîrâ bu işler hep ahidnâme-i şerîfe muhâlif olmuşdur muhâlif olıcak bâkî fermân sultânımındır Allâhû Tebâreke ve Te‘âlâ devletlü yüce pâdişâhın ömrünü ve devletini yevmen fe-yevmen ziyâde kılup düşmanlarını hor ve hakîr eyleye ve dahî devletlü sultânımın dünya ve âhiret murâdın müyesser müyesser eyleye âmîn yâ ilâhe’l-âlemîn yâ hayre’n-nâsırîn.

15) 974/1566 tarihli Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazâde Mehmed Paşa'nın Macaristan kralının ahvali ile ilgili elde ettiği bazı haberleri padişaha bildirdiği arzı.[1095]

Hüve

Ba'de'n-nakl[?] erzen-i sa'âde ve'l-ikbâl ve eser-i ta'dîl-i farzü'l-i'âde ve'l-iclâl ma'rûz-ı bendegî budur ki şimdiki hâlde bu tarafın ahbârın mütevâtir devlet Âsitânesine bildirmek bu kemîne bendeye farz-ı ayndır ve ayn-ı farzdır ammâ her haber ki istimâ' olunur tamâm sahîh ve vâzı' olup ıttıla'-ı küllî hâsıl olmayınca gönderilmesi müte'azzir görünür hâliyâ re'y-i cihân-ârâya mahfî olmaya kim kral tarafına tecessüs husûsu içün mükerrer adamlar gönderilmiştir likin [lakin] şimdiki hînde mezkûr kral durduğu yer uzak olmağın ve şiddet-i şitâ mevânîden giden kimesneler varup gelünce müddet geçer bu bâbda kemînenizden sûret-i ihmâl mülâhaza buyrulmaya fi'l-cümle bu bende Semendire sipâhilerinden Radiyoy nâm kâfir kral tarafına bir nice adamdan sonra gönderilüp öte yakaya geçüp kralın olduğu yerine revâne olup gide dururken bu bende Perancık'tan Ali Bey hizmetlerinin atlarun alup krala kaçup gitmiş birkaç eşyaları kâfirlere tûş olup bunun tecessüsü hizmetine gitdüğini mezkûr kâfirler bilüp an kadîm dostları olmağın sırrını ifşâ itmeyüp ol tarafın ahvâlinden ol kâfirlerden ve gayrından istifsâr idüp ol aradan dönüp girü geldi öyle olsa kral tarafının ahbârından aldığı haber budur ki Dergâh-ı mu'âllaya elçi gönderildi mezkûr elçi ona geldi birkaç günden dahî gelüp geçse gerek ve Nahîş[?] oğlunun büyüğü kardaşınun esbâbın zabt etmek içün düstûr alup ona geldi ve seferden kalan ehl-i seferi dahî çıkarmağa adam gelüp çıkup Despot oğluyla gide dururlar deyû bir kaç sahîh haberler getürdüğü ecilden mûsıl-ı varaka-i ubûdiyet birle Âsitâne-i murâd-bahşâ gönderildi turâb-ı bârgâh-ı a'lâya yüz sürmek müyesser olıcak haberleri istifsâr olunup ıskâ buyrula ammâ mezkûrun haberi gereği gibi mütehakkık olduğu sebebden gönderildi zîrâ kim bunun emsâli birkaç kimesne gelüp haberleri birbirine muvâfık olup tamâm tahkîka yetişmeyince i'timâd ve i'tibâr olunmadı şimdiki hînde bu tarafın suver-i ahvâli pâdişâh-ı âlem-penâhın mübârek hâtırından hutûr itdüği üzere olup bu kenârda olan kâfir beylerinin vere bâbında kemâl-i iştiyakları müşâhade olunur ümîzdir ki min ba'd Olu[?] ve Rasan[?] olup kat'a sûret-i mümâzakat[?] kılmaya ve bundan evvel bu kemîne bendenüz tarafından Belgrad banlarına gönderilen mektûb ki bundan gidicek elçi

[1095] BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.

için tûtî taleb olunup ânlar dahî krallarına arz edüp vere bâbında ve elçinin tûtîsi husûsunda ne cevâb verirlerse mezkûr bânlar bendenüze bildürüp kemîneniz dahî devlet eşiğine bildürevüz deyû emr olunmuş idi ol mektûb kral tarafına gönderilüp henüz cevabı Belgrad banlarına gelüp ulaşmadığı biz bendenize ma‘lûmum zâhir oldı ammâ birkaç günden sonra ol mektûbun cevâbı ve kral tarafına tecessüs içün giden adamlarımızdan inşâllahu’l-e‘az gelüp vâsıl olup her ne haber getürürlerse atabe-i ulyâyâ arz olunup bu cânibin ahvâline ve keyfiyet-i evzâ‘ına ıttıla‘-ı küllî hâsıl ola bâkî fermân Dergâh-ı mu‘allâ ve bârgâh-ı a‘lânın emrine müfavvazdır.

Ez-âfü’l-ibâd Mehmed el-hakîr

16) 974/1566 tarihli vefat eden Ali isimli sipahinin Yanya sancağında Ragoz nahiyesindeki tımarının oğlu Mustafa'ya tevcihini talep eden Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzı.[1096]

Hüve

Cenâb-ı izzet-me'âb-ı hazret-i sultânım kâm-yâb

Übbided/Ebbeded[?] kavâ'id-i saltanatahû ilâ yevmi'l-hisâb

Devâm-ı izz u sürûr ve sebât-ı kadr-ı vucûd ed'iyyelerin merâsim-i ubûdiyyet birle tecdîd ve temhîd kılındıkdan sonra ma'rûz-ı bende-i fakîr budur ki Yanya sancağında Ragoz nâhiyesinde beş bin yedi yüz akçe yazâr Dimaryo ve Domosko nâm karyelerde mutasarrıf iken fevt olan Ali nâm sipâhinin işbu râfi'-i ruk'a-i ubûdiyyet Mustafa nâm bendenüz sulbi oğlu olup ve elindeki berât atası berâtı idüğine liva-i mezbûrenin âyân sipâhileri şehâdet etdiler öyle olsa bu bâbda arz-ı hâl taleb itdüği ecilden sultânımın kimyâ-yı murâd-bahşlarına arz olundı mercûdur ki nevmîd ve mahrûm ad olunmaya bâkî fermân sultânımındır re'-yi â'lem ârâlarına menût ve müfavvazdır.

Ez-âfü'l-ibâd Lütfi el-fakîr

[1096] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.

17) 974/1566 tarihli Solnok Sancakbeyi Hasan Bey'in arzı; Kral Ferdinand'ın üç aydan beri Lenç kalesinde bulunduğu, yerine bir Hersekli vekil tayin ettiği, etraftaki beylerle istişare ederek sefere karar verdiğini bildirdiği arz.[1097]

Hüve

Solnok sancağı beği Hasan Bey kullarının arzı sûretidir

Mah-ı Şevvâli'nin on üçüncü günü câsusumuz gelüp haber verdi ki kral-ı bed fi'âl üç aydan ziyâde Peç mavrasında yüz mil mikdârı mesâfeyi ba'idde Lih/Lic[?] nâm meşhûr kal'aya gitmişdir ve yerine bir Hersek ta'yîn idüp ve Peç kal'asına gönderüp eğitmiş ki yerime ta'yîn olunan Hersek nâm karındaşımın sözü ve emri ne ise benim emrimdir deyû bilüp sözünden tecâvüz eylemeyesiz deyû tedbîr üzere etrâf ve civârında olan kıla' ve memleket beylerinden cem' idüp visâl ile dokuz ehl-i marîz kimesneyi içlerinde meşhûr olan ehl-i vukûf kâmillerinden getürdüp bir nice yüzden tedbîr ve tedâriklerinden sonra bâzılar itmişler ki sa'âdetlü pâdişâhımızın seferi mukarrerdir ve bâzılar yok Rumeli beylerbeyisi gelür artık askere kudretleri yokdur aralarında tedbirleri muvâfık düşmeyüp Macar beyleriyle nice birbirine kılıç koyup tamâm sernigûn olmuşlardır deyû haber alınmağın fikr-i fâsidleri bi'z-zarûri harac vermeğe ve bahâdan kalmış kande bir derdmend dutsak kaldı ise bir mikdârı cem' idüp göndermeğe kasd etmişlerdir ve Rim Papa'yı Lotor Dinden tedârik edüp nasb itmek isterler ve eskiden olan fâsid dinlü kavmi yok Rim Papa bizden olmak gerekdir ve ol cânibe elçinin aslâ Nemçe kralından ve ne cesârlarından haberleri yokdur Kumran kal'asının Şayka re'islerinden üç [...] mürted kâfirleri Macar beyleri câsusluk bahanesiyle göndermişlerdir mezbûrlara vev'a çâşde buyrulup ahbâr-ı sahîhden su'âl buyrulursa vech-i meşrûh üzere cevabları mukarrer olmazsa bu kullarına i'tibâr olunmayup ve bu kulları Estergon sancağında iken birkaç kere gelüp gitmişlerdir küffâr-ı hâkisârın bu mertebe cenk ve cidâlleri ve hileleri olıcak inşâallâh fırsat devletlü pâdişâh hazretlerinindir ve karşu durup cenk eder nice askeri yokdur ve Macar'la Hırvat askeri umûmen re'âyasıyla yirmi bin mikdârı olmaz şanlarına lâyık ne ise inşâallâh vucûda gelür deyû arz ider.

[1097] BOA. TSMA.E. 4893/1. 704-49. 2.1.

18) 974/1566 tarihli Bağdad vilayetinde kendisine Hılle sancağı tevcih edilen Mısırlı Elvend Bey'in seferdeki hizmetlerine karşılık sekbanlık vazifesinin de kendisine ihsan buyurulmasını padişaha arzı.[1098]

Hüve

Devletlü sultânım

Devâm-ı izz ü devlet ve mezîd-i izz ü rif'at bi's-sıdk ve'l-ihlâs tecdîd ve temyîne kılınmakdan sonra ma'rûz-ı bendegî budur ki bundan akdem vilâyet-i Bağdad'da bu bendelerine Hille sancağı sadaka olunup ferr ü ikbâl ile sefer-i hümâyûna teveccüh olundukda bu bendenüz emr olunan Rumâhiye hizmetin edâ idüp geldikden sonra sancağımda iki gün ârâm itmeyüp ol zamândan berû beylerbeyi Hazretleri'nin hizmet-i şerîflerine gelüp vâki' olan hizmet-i livâ idüp hâliyâ sultânımın hâk-i pây-ı kimyâ-bahşlarından mutasarrıfdır ki bu bendelerinin dirliği ayakları toprağında sadaka olmasına inâyet olunur ki sekbanlık hizmeti dahî emr olunursa canıma minnet bilüp âhar vakti ve ömrümün bakiyyeti hâk-i pây-ı şerîflerinde sarf oluna devletlü Hüdâvendigâr Hazretleri'nin baş sadakası içün sultânımun azîz başı için ümîzdir ki bu bendelerini ber-murâd kılmasına inâyet oluna bâkî fermân re'y-i â'lem-ârâ hazretlerine müfavvazdır hemîşe zıll-i âlî lâ-yezâlî bâd bi-Rabbi'l-ibâd.

Bende el-fakîr Elvend el-hakîr

[1098] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.

19) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 1; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[1099]

Hüve

Dergâh-ı mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâya refe'ahullâhû te'âlâ fevka's-semâvâti'l-âlî arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki elhâletü hâzihî işbu mübârek Receb ayının selhinde hükm-i vâcibü'l-ınkiyâd vârid olup mazmûn-ı şerîfinde küffâr-ı hâkisâr cânibinden dil alup kâfirin ahvâlin bildiresiz deyû ve bu kenârların hıfz ve hırâseti ahvâlin tedârik idüp ba'dehû Sirem/Esrim[?] cânibine geçüp doğru kal'a-i Böğürdelen'e gelesin geçmeğe kâbiliyet yoğise te'accelen yürüyüp südde-i sa'âdetime vâsıl olasın deyû emr olunmuş öyle olsa atabe-i devlete mahfî olmaya hükm-i hümâyûn nâzil olmazdan iki gün öndin yarâr dil alınup der-i devlete irsâl olunmuşdı min ba'd dahî ber-mûcib-i emr dil alınup gönderilir deyû küffârın hıfz ve hırâseti için yer yer adamlar alınup ve kenâr yerlerde sâkin olânlara gafletden berû olmak tenbîhi i'lâm kılınup ve sa'ab yerleri melce'-i me'vâb edinmek ısmarlanup bâb-ı muhâfazâtda lâzım ve lâbüt olânın bi-hasebi'l-maktûre tedârik olundı ve bu bende-i bî mikdârlar yanına cem'i emr olunan asâkir halkı ile geçmek içün iskeleye teveccüh olunup hükm-i şerîf vâsıl olduğu mahalden üçüncü günde Sava iskelesine varılur şöyle ki Allah'ın avn ü inâyeti ve devletlü pâdişâhımızın âlî himmeti ile Sava suyu geçdürüp geçmek mümkün olursa bir an ve bir sa'at eğlenmeyip geçülür ammâ geçmek mümkün olmazsa emr-i âlişân mûcibince Dergâh-ı cihân-penâha yüz sürıyü varılur bâkî bu bâbda fermân ol Dergâh-ı âlem-penâhındır.

Ez-âfü'l-ibâd Bali el-hakîr

[1099] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.

20) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 2; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[1100]

Hüve

Dergâh-ı mu'allâ'ya ve bârgâh-ı a'lâya refe'ahullâhû Te'âlâ fevka's-semâvâti'l-âlî arz-ı bende-i bî-vucûd budur ki şimdiki hâlde bu bende-i bî-mikdâr emr-i âlî mûcibince asâkir alâmeti görünen mahallere gelüp iğreti[?] ile bâ'zı yoldaş alı koyup mâ-bâkî ile kendüm yarâr at ile varup asâkirden ve haymeden yoklanup görülicek dinilen yerde asker eserinden aslâ nesne bulunmadı ol sebebden Karlofça nâm varoşa ba'dehû Peter Varadin nâm kal'aya andan Kamaniçe nâm varoşa varulup zikr olan kal'a mukâbelesinde Tuna'nın öte yakasında taburu ve bâ'zı çadırlar görüldü alınan dillerden istifsâr oluncak kralın mirâhuru olan Feketi Mihâl nâm kâfir ve Bahşoğlu ve Belgrad bânı olan Türk Emreoğlu ve Böğürdelen bânı Tabor ile gelüp konmuşlardır bin mikdâr atluları vardır deyû haber virdiler ve Semendirelü ile buluşan kâfirler Bahşoğlu'nun atlusundan imiş ki dil ecline üç yüz mikdârı bu cânibe geçüp Semendireli ile buluşduktan sonra def'-i giru öte yakaya geçmişler ve kraldan tefahhus olundukda kral olan Tolona nâm mahâlde ve Tamaşkar bânı olan Natarşapan[?] Sonde nâm mevzîde ve Erdel bânı Tise Monik öte yakasında ve Depreçin nâm yerdedir deyû alınan dillerden haber bilindi ve şimdilik Tuna'nın berû yakasında Dırava suyuna varınca küffâr asâkirinden eser yokdur ancak elliden altmışdan atlu ziyâde atlu kâfir bu aralıklarda gezüp gidür ânlar dahî cümle bir yere cem' olıcak iki yüz atlu kâfir ancak cem' olur hâliyâ devletlü pâdişâhımızın eyyâm-ı sa'âdetinde kefere-i fecereden yetmiş mikdâr kâfir diri alınup ve nicesi katl olunup ve zikr olan Karlofça nâm varoş ve Petro Varadin nâm kal'anın varoşu ve Kamaniçe nâm varoş ihrâk-ı bi'n-nâr olup alınan kâfirler karındaşım Yusuf bendeleriyle Âsitâne-i sa'âdete irsâl olundı bâkî fermân Dergâh-ı mihbân/mehbân[?] penâhındır.

Ez-âfü'l-ibâd Bali el-hakîr

[1100] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.2.

21) 974/1566 tarihli Hüsrev ve Bali beyler tarafından gönderilip, kapıcıların hapsinde olan Hıristiyanların ifadelerinin padişaha arzı.[1101]

Kaziyye

Kapucular habsinde olan kâfirler hakkında ne buyrulur

Hüsrev Bey gönderdiği Rişva'dan gelen bir kâfire örf olunup kaziyyesi devletlü pâdişâha arz olundı

Bâlî Bey gönderdiği on kâfir üçüne örf olunup kaziyyeleri devletlü Hüdâvendigâr'a arz olundu

Beylerbeyi hisârdan getürdüğü bir kâfir

Bali Bey gönderdüğü Serm adlı bir kâfir

Hüsrev Bey gönderdiği bir kâfire su'âl olundukda dedi ki ben Oraçeli idüm karındaşım Öğres'te/Oğros'ta[?] olmağın ben dahî karındaşıma varup gene Vidin'e gelüp Öziçe'ye gelürken Hüsrev Bey'e dutup beni getürdüler dedi.

[1101] BOA. TSMA.E. 6168/1. 754-83. 1.1.

22) 974/1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arz; Hacı Şeyh Bey'in yardımına gönderilen Derteng ve Mendelicin Beyi Osman Bey kuvvetleriyle Baban'da İran sergerdesi Mir Hüseyin'in askerleri arasında yapılan savaşta İranlıların bozguna uğratıldığının bildirildiği arz.[1102]

Hüve

Dergâh-ı mu'allâ'ya ve bergâh-ı a'lâyâ arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr oldur ki hâliyâ Hacı Şeyh Bey'den ve Osman Bey bendelerinden işbu mübârek Cemâziye'l-âhir'in on sekizinci gününde bu kemîne bendelerine mektûb ve adam gelüp bundan esbak Hacı şeyh bendelerine mu'âvenet içün Derteng ve Mendelicini sancağı beği Osman Bey bendeleri irsâl olup Baban vilâyetinde Hacı Şeyh Bey bendelerine mülâkât olup Kızılbaş-ı bed ma'aş babâna nasb eylediği Mir Hüseyin ile muhkem celb idüp gereği gibi hakkından gelinüp kemâkan Baban vilâyeti Hacı Şeyh Bey bendelerine teslîm olup ve müşârünileyh Hacı Şeyh Bey bendeleriyle Telkas nâm müfsidlerin üzerine gelinüp defâ'atle muhkem cenk [ü] kıtâl olup bi'l-âhare Allâhû Te'âlâ'nın inâyetinde ve pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin eyyâm-ı sa'âdetlerinde asker-i pâdişâhî mansûr ve muzaffer olup gereği gibi haklarından gelinüp ve Kızılbaş-ı bed ma'aş askeri pâdişâh havfından durmağa iktidârları olmayup kaçup doğru Tebriz'e gidüp Irak Arab kemâl derecede nazm-ı nizâm üzerine olup ve Hacı Şeyh Bey bendelerinin mukaddeme ve bu def'a gönderdiği iki mektûbunu ve Osman Bey bendüeleri gönderdiği mektûb aynıyla Âsitâne-i sa'âdet'de irsâl olundı şol ki vâki' hâldir der-i devlete arz olundı bâkî emr ü fermân Dergâh-ı mu'allâ'nındır.

Bende-i fakîr Mehmed hakîr

[1102] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.

23) 974/1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arz; İspanya beyinin Şarlken'in askeri yardımı ile büyük bir donanma tedarik ederek İnebahtı, Mora ve Rumeli'ye saldırmak niyetinde olduğu Korfuz (Korfu) beyinden gelen mektupta belirtildiğine dair yazılan arz.[1103]

Hüve

Sultânım

Rûy-ı arz u mezellet-turâbına koyup arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâkisâr oldur ki hâliyâ bu bende-i bî-vucûda Körfoz Bey'i mektûb ile adam gönderüp haberleri buna İspanya Bey'i diyen/dîn-i[?] mel'ûn Alaman'a varup karındaşı olan Frendoş nâm bî-dîne bir mikdâr asker-i makhûr gönderüp ve kendüsi avdet idüp Ceneviz'e gelüp Ceneviz'den karadan Polye Anabolisi'ne gelüp doksan pâre kadırga-yı hezîmet âsârların donatdurup ve Portokol [Portekiz] dahî bir mikdâr barça virüp ve kendi vilâyetinden olan barçaların alup mübala'a barça-i makhûrları olup ve on iki bin adet fıçu barçalarına koyup ve mübâla'a yarak ve adam tedârik idüp ve iki üç bin atlu ve bundan gayrı sekiz bin eyer oyan gemilerine koyup ve İspanya Bey'i dîn-i/diyen[?] bî-dîn kendüsi bizzât kapusuyla donanmayı hezîmet âsârlarına girüp Cezayir cânibine gider adına donanma donatdurup lâkin İnebahtı üzerine gelüp vilâyet-i Mora'nın boğazını kesüp vilâyet-i Mora'ya ya Kudüs-i Şerîfe veyâ Selanik'e veyâ vilâyet-i Rumelinin bir azîm küllî yerine üşmek mukarrerdir ve melâ'în-i hasarân âyîni bi't-tamâm donanma-i hezîmet âsârlarının ve asker-i makhûrlarının mesâlihini gördürüp ilk güz ayının on beşine varunca deryaya çıkmak mukarrerdir deyû haber virmeğin haberi sultânım Hazretleri'nin hâk-i pây-ı şerîflerine arz olundı bâkî emr-i fermân sultânım Hazretleri'nin re'y-i âlem-ârâlarına menût ve müfavvazdır.

Ez-âfü'l-ibâd Hüseyin Karlı el-fakîr

[1103] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

24) 990/1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Boğdan voyvodasının katli, Dimitraş'ın Leh taraftarı olduğu ve ahalinin Dimitraş safından döndürülmeye çalışıldığına dair yazılan arz.[1104]

Hüve

Dergâh-ı adâlet-penâh ve bârgâh-ı sa'âdet destgâha lâ-zâle mahrûsen bi-himâyetilillâhi arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki Dergâh-ı âlî çavuşlarından Mahmud Çavuş-zîde kadruhû-yedinden fermân-ı âlem-penâh vârid olup mazmûn-ı şerîfinde Âsitâne-i sa'âdetime mektûb vârid olup vilâyet-i Boğdan voyvodası Yuvan katl olunup ve Dimitras la'în Leh taradında olup ihtimâldir ki mezkûrun katl olunmasıyla Boğdanlu'dan bâ'zı havf etmeleri ile la'în-i mezbûra mütebâ'is idüp ol tarafların ıslâhına[?] ba'is-i hareket olmak eylenür buyurdum[?] ki Dergâh-ı mu'allâ çavuşlarından Mahmud -zîde kadruhû- vardıkda te'hîr etmeyip vilâyet-i Boğdan âyânına ve Porkolaylarına[?] ve Bolazlarına isti'mâlet verip Dimitraş tarafına meyil etmiş vâr ise anları dutturup voyvodaları girü kendi cinslerinden olmak murâdımdır deyû fermân olmuş Dergâh-ı mu'allâ'ya ma'lûm-ı şerîf buyrula ki mezkûrun katli haber geldikde vilâyet-i Boğdan âyânına ve nasb etdikleri Stefan voyvodaya mektûb ile adam gönderüp her birine isti'mâlet ve itminân verilmişdi ki vilâyet-i Boğdan sa'âdetlü pâdişâhın memleketidir hiç kormayasız/korumayasız[?] bir adamınıza zarâr ve ziyân omaz hemân vilâyeti gereği gibi hıfz itdiresiz ve Dimitraş [...] kal'asına gelüp Boğdanlu'dan haber geldikde bu kulları hâzır olan asker ile Boğdan serhaddine varup on binden ziyâde asker ile varuyorum hemân gayrı ve cemiyet idüp Dimitraş tâbi' olmayup ben varınca gayret idesiz deyû haber uçurdum Şir Ali Voyvoda gönderüp vardıkda Boğdanlu'dan göçmüş iken bu haberle gayret idüp mel'ûn Dimitraş dahî arabalardan ıstabur idüp Boğdanlıyı basmak kasdına çıkup bulundukların hayli cenk idüp ve sa'âdetlü pâdişâhın devletinde Boğdanlı gâlib olup Dimitraş'ın askerin kırup kendüsi bir mikdâr asker ile Mermişeye[?] girmekle kurtulmuş elhamdülillâh bu kullarının bey olalıdan berû eğer Boğdanlı'dır ve eğer Leh'dir hüsn-i müdârâ etmekde iken cânib-i re'âyasından ve gayrıdan bir ferde zarâr ü ziyân erişdirilmedi ve hükm-i şerîf geldüği gün tercüme olunup ve a'yân-ı vilâyete küllî isti'mâlet virilüp ümîzdir ki sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh Hazretleri'nin eyyâm-ı adâletlerinde kimesneye zarâr ü

[1104] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.

ziyân erişmeye şol ki vâkî‘ hâldir der-i devlet-i âsifâya[?] arz olundı bâkî fermân Dergâh-ı mu‘allâ’nındır.

Ez-âfü’l-ibâd Hasan el-fakîr

Mir livâ-i Akkirman

Sultan III. Mehmed Dönemi (1595-1603)

25) 1008/1599 tarihli muhtemelen Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzı; Vidin'de Seferlik Kalesi kethüdası Nusret vefat ettiğinden yetimleri İlyas ve Hızır'a, Mehmed'in kasr-ı yedi ile mahlul kalan tımarının tevcih buyurulması talebine ilişkin vesikadır.[1105]

Hüve

Hazret-i sultânım mu'azzam

Übbided kavâ'id-i saltanatuhû bi'l-izz-i ve'l-nesîm

Bi-hakk-ı men hüve şefî'u'l-ümem

Devâm-ı izz u sürûr ve sebât-ı kadr ve ubûr-ı ed'iyyeleri tekrâr ve teskâr kılınup hıdemât-ı bî-had ve da'vât-ı bî-adl takdîm olundukdan sonra ol cenâb-ı âliye lâ-zâle âliyen ve an nikebâtı't-dehr hâliyen arza-i bende-i rahîf budur ki livâ-i Vidin'e müte'allik İsferlik nâm kal'aya sâbıka kethüdâ olan Nusret bendeniz bundan akdem fevt olup râfi'ât-ı ru'a-yı ubûdiyyet İlyas ve Hızır kullarınız sabâvetden şibâvete irişüp hıdemât-ı pâdişâhî ve hisâr muhâfazatına kâdir ve kâbil mahall-i himmet ve müstevcih-i merhâmet bendelerünüzdür öyle olsa kal'a-i mezbûre mustahfızlarından Mehmed Veled İlyas hüsn-i ihtiyâr ile gedüğünden ferâhat edüp tasarruf itdüği Görene Manoliçe nâm karye timârı mahlûl vâki' olmağın mezkûran bendelerinize mahâl ve münâsib görülüp kal'a-i mezkûre dizdârı mektûbu mûcibince ruk'a-i çâkeri tesvîd olunup mâ-vak'a hâk-i pây-ı kimyâ misâle ki fi'l-hakîka tûtiyâ-yı ayn-ı sa'âdetdir arz olundı ümîzdir ki himmete ve inâyete mukârrin buyrulup muhassilü'l-maksûd ve mukazziyü'l-merâm avdet buyrula bâkî fermân devletlü sultânımındır ve'd-du'â bâd.

Ez-âfü'l-ibâd Yahyayü'l-fakîr

[1105] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.

EK 3: Belge Özetleri Listesi

Beylerbeyi Mektupları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 842/1439 tarihli Balaban Paşa'nın mektubu.[1106]

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

2) 857/1453 tarihli Şahin Paşa'nın mektubu.[1107]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

3) 904/1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1108]
4) 906/1500 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa tarafından Ragoza Cumhuriyeti'ne gönderilen Slavca mektup.[1109]
5) 912/1507 tarihli Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed'e gelen mektup.[1110]
6) 914/1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1111]
7) 916/1511 tarihli Haleb Valisi Hayır Bey'in Hadım Ali Paşa ve Hersekzâde Ahmed Paşa'ya verdiği bilgileri içeren mektup; Mısır hükümetine iltica eden Bağdatlı Barik Bey'in, kendisine yaylak ve kışlıklar verilmesine rağmen kaçtığı ve Şah İsmail'e, Şehzâde Şehişah'ın adamıyla gönderdiği mektubun elde edilip gönderildiğine dair malumatı.[1112]
8) 917/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in hareket ve tavırları hakkında Bursa muhafızı Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Hemdem Bey'e mektubu.[1113]

[1106] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[1107] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.
[1108] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[1109] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", Belleten, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 113. Kaynağın kendisinin varlığına makale üzerinden erişilmiş olunup görselin kendisine ise şu kaynaktan erişim sağlanmıştır: Tarihi Osmani Encümeni, vol: 35 s. 689.
[1110] BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1.
[1111] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.
[1112] BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.
[1113] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.

9) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa'nın mektubu.[1114]
10) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubu.[1115]
11) 918/1512 tarihli İskender Paşa'nın hudutlardaki tecavüzlere karşılık verdiğine dair Rumeli Valisi Mehmed Paşa'nın mektubu.[1116]
12) 918/1512 tarihli Divriği Beyi Mamay'ın Alaüddevle Bey'e verdiği bilgileri içeren mektup; Erdebil oğlu ve Mehmed İstaclu oğlunun evlatları ile Şehzâde Şehinşah ulağının Divriği'den geçerken yakalandığı, Haleb Meliğine gönderdiği mektuplarının İstanbul'a gönderileceğini ihtiva eden mektup.[1117]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

13) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın, Teke livasında başkaldıran Erdebil'e karşı yapılan mücadele ve alınması gereken tedbirleri Divan-ı Hümayuna arz ettiği mektup.[1118]
14) 920/1515 tarihli Trabzon Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından yazılan mektup; Ordu Kemah'tan çekildikten sonra Nurali'nin Harput'tan gelerek Murad suyunu geçtiğinin ve yapılan muharebede Nurali kuvvetlerinin mağlup olduğunun bildirildiği mektup.[1119]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

15) 927/1521 tarihli Sakız beyinden rikab-ı hümayuna gelen mektubun tercümesi.[1120]
16) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa'nın Foça kadısı ile Samapor dizdarına gönderdiği mektup; Akçaoğlu Ali'ye Belgrad seferinde gösterdiği yararlılıktan dolayı mahlul bir hisar eri gediğinin verilmesi ile ilgili mektup.[1121]

[1114] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1. Aynı belge başka bir kaynakta daha bulunmaktadır. Kaynak için bkz. Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-74.
[1115] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[1116] BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.
[1117] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.
[1118] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.
[1119] BOA. TSMA.E. 6316/1. 756-41.
[1120] BOA. TSMA.E. 5887/1. 750-66. Aynı zamanda başka bir kaynakta daha aynı belgeden bahsedilmiştir fakat tarih olarak Miladi 1522? olarak geçirilmiştir. Kaynak için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 140-141.
[1121] BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.

17) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ayas Paşa'dan padişahın hocasına gönderilen mektup. İhaneti meydana çıkan Yeniçeri Ağası Ferhad Ağa'nın Dubrovnik'e yakın bir yerde kardeşleri ve akrabaları bulunup hükümet işlerine müdahalede bulunduklarından devlet hizmetine alınmasının mahzurlu olduğu, keyfiyetin padişaha arz edilmesiyle ilgili mektup.[1122]
18) 1533-1534? tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1123]
19) 942-943/1536 tarihli Mustafa imzalı (belki Vezir Mustafa Paşa) mektup.[1124]
20) 943/1536 tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna yazılan mektup.[1125]
21) 952-953/1546 tarihli İbrahim Reis tarafından Venedik Beylerine mektup.[1126]
22) 953/1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1127]
23) 955/1548 tarihli İstanbul kaymakamı Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1128]
24) 1548 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral I. Zygmunt August'a mektup.[1129]
25) 956/1549 tarihli kendisine Rumeli beylerbeyliği tevcih edilen Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1130]
26) 1549 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral Zygmunt August'a mektup 1.[1131]
27) 1549 tarihli kaymakam İbrahim Paşa'dan Kral Zygmunt August'a mektup 2.[1132]
28) 1550 tarihli Mustafa Çavuş'tan Kral Zygmunt August'a mektup.[1133]
29) 958/1551 tarihli Erzurum Valisi İskender Paşa'nın Selmas'a gelen İran Şâh'ı Tahmasb'a gönderdiği mektup 1.[1134]

[1122] BOA. TSMA.E. 3164/1. 576-45. 1.1.
[1123] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 163-164.
[1124] a.g.m., s. 164-165.
[1125] a.g.m., s. 157-158.
[1126] a.g.m., s. 172-173.
[1127] a.g.m., s. 172.
[1128] a.g.m., s. 173.
[1129] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.143.
[1130] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 174-175.
[1131] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.148-149.
[1132] a.g.e., s.156-157.
[1133] a.g.e., s. 167-168.
[1134] BOA. TSMA.E. 5045/1. 714-20. 2.1.

30) 958/1551 tarihli Erzurum Valisi İskender Paşa'nın Selmas'a gelen İran Şâh'ı Tahmasb'a gönderdiği mektup 2.[1135]
31) 961/1554 tarihli Mısır Beylerbeyi Ali Paşa'nın mektubu.[1136]
32) 961/1554 tarihli Mısır Beylerbeyi Dukakinzâde Mehmed Paşa'nın mektubu.[1137]
33) 961/1554 tarihli Budin Beylerbeyi Toygun Paşa'nın Nemçe Kralına gönderdiği pençesini ihtiva eden mektubu.[1138]
34) 967/1560 tarihli Mısır Beylerbeyi Ali Paşa tarafından Venedik beylerine gönderilen mektup.[1139]
35) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Mustafa Paşa'nın mektubu; Şahkulu Sultan'ın İran'a iltica eden Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'i öldürmeyeceği, gözlerine mil çekmeyeceği, Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'i Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'e teslim edeceğinin bildirdiği mektup.[1140]
36) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'na mektup; Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in tesliminin gecikmesi halinde padişahın İran'a sefer yapacağının bildirilmesi ile ilgili mektup.[1141]
37) 972/1564 tarihli Mehmed imzası ile Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1142]
38) 972/1565 tarihli Budin Beylerbeyi İskender Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1143]
39) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey tarafından ahır kethüdasına yazılan mektup; Saraç Hüseyin ile gönderilen 15 bin akçe ile ahırın tamirinin ve davarların samanlarının tedarik edilmesinin bildirildiği mektup.[1144]

[1135] BOA. TSMA.E. 5045/1. 714-20. 2.2.
[1136] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 32.
[1137] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 219-220.
[1138] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.
[1139] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 33.
[1140] BOA. TSMA.E. 6070/1. 753-50.
[1141] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.
[1142] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 126-127.
[1143] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.
[1144] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.

40) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği mektup; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebini içeren mektup.[1145]

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

41) 982/1575 tarihli Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa pençesini ihtiva eden mektup.[1146]
42) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından ümeradan Hüseyin Ağa'ya yazılan mektup 1.[1147]
43) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından ümeradan Hüseyin Ağa'ya yazılan mektup 2.[1148]
44) 991/1583 tarihli Sana Beylerbeyi Hasan Paşa tarafından Muha'da Hüseyin Ağa'ya gönderdiği mektup; Karabiber ve öd ağacı alınmak üzere Ali Ağa ile gönderilen paranın alındığı, irsal edilen kumuşlar için teşekkürü havi mektup.[1149]
45) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa'nın gelen gemilerin eşyasından alınan gümrük hasılatı hakkında Gümrük Emini Hüseyin'e mektubu 1.[1150]
46) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa'nın gelen gemilerin eşyasından alınan gümrük hasılatı hakkında Gümrük Emini Hüseyin'e mektubu 2.[1151]
47) 992/1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender Subaşı'na ve Emir-i alem İbrahim Çelebi'ye mektubu; Duceyl'e bağlı Beled reayasının zimmetlerinde kalan paranın tahsil ve hazineye teslim edilmesi emrini havi mektubu.[1152]
48) 992/1585 tarihli Erzurum Beylerbeyi Osman Paşa'nın, Batum sancağında isyan edip Ardanuç kalesine sığınan Gürcistan hakimlerinden Peke ile yapılan savaşta

[1145] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.3.
[1146] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xlvii.
[1147] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8.2.1.
[1148] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8. 2.2.
[1149] BOA. TSMA.E. 8759/1. 877-61. 2.1.
[1150] BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.1.
[1151] BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.2.
[1152] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.

bu kale ile daha yedi kalenin alındığını İran Seraskeri Ferhad Paşa'ya bildirdiği mektup.[1153]

49) Pençe ihtiva eden bir beylerbeyi beratı.[1154]

Beylerbeyi Arzları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 884/1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın İskenderiye (İşkodra)'nın fethinden sonra verdiği bilgileri içeren arz.[1155]
2) 886/1481 tarihli Venedik'e gönderilen casusun, İspanya'da Katalan Beyi ile Polia kralı arasındaki münasebetlere dair getirdiği haberleri muhtevi Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından verilen bilgileri içeren arz.[1156]
3) 886/1481 tarihli Kemal Paşa'nın (ibn-i Kemal'in büyük babası) uhdesine vezaret tevcihinden duyduğu memnuniyeti havi arz.[1157]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

4) 892/1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın padişaha arzı; Budin'e casus olarak gönderilen Murat'ın Budin'den döndüğünü bildirdiği arz.[1158]
5) 905/1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzı; varid olan hükm-i hümâyûn gereği Ahmed Paşa oğlu ve Ayas'ın kadı huzuruna celbi ile metrukatın deftere kaydedilip tespit işi sonrası hepsinin birlikte gönderileceği hakkında verdiği bilgileri içeren arz.[1159]
6) 905/1499 tarihli Zülkadiroğlu Şahruh'un arzı.[1160]

[1153] BOA. TSMA.E. 8417/1. 865-103. 2.1.
[1154] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 454. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1155] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.
[1156] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.
[1157] BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.
[1158] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.
[1159] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.
[1160] BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.

7) 905/1500 tarihli Rodos beyinin istidası üzerine, levendlerin Anadolu'ya sattıkları esirlerin buldurularak İstanbul'a irsal olunduğuna dair Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri içeren arz.[1161]
8) 916/1511 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın, Kızılbaşların silah tedarik ettiği ve yakın zamanda bir karışıklık çıkaracaklarını bildirdiği arz.[1162]
9) 917/1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzı.[1163]
10) 918/1512 tarihli devlet ricalinden biri tarafından bir tavsiye olarak padişaha takdim edilen arz; Mısır Memluklerine karşı yapılan sefer esnasında Mısır'a gelen bir zata (muhtemelen Hersekzâde Ahmed Paşa) isyankar vaziyet alması üzerine onu itaate getirmek için istenilen talebe ilişkin arz.[1164]
11) 918/1512 tarihli Zülkadiroğlu Alaüddevle'nin arzı.[1165]
12) 918/1512 tarihli Trabzon valisi tarafından divana yazılan arz; Şehzâde Süleyman'a Sultanönü, Giresun, Kürtün veya Şiryan sancaklarından birinin tevcih edilmesi ferman buyrulmuş ise de bu sancakların uygun olmadığının, Karahisar veya Kefe sancaklarından birinin verilmesinin daha uygun olacağının ifade edildiği yazı.[1166]
13) 918/1512 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed'in harekatının takip edildiğinin Mehmed Paşa tarafından arzı.[1167]
14) 918/1512 tarihli Haydar Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri muhtevi arz; Fenayi ve Dellak İbrahim demekle maruf ve bunun gibi kişilerin şehzâdeyi (Şehinşah) yoldan çıkardıkları, yakında Kızılbaşlarla ittifak edeceği, önüne geçilmezse Karaman eyaletinin elden çıkacağına dair bilgileri içeren arz.[1168]
15) 918/1512 tarihli Hersekzâde Ahmed'in arzın; Üngürüs (Macar) kralının bir elçisini Fransa kralına gönderdiği, Fransa kralının kızını oğluna isteyeceği ve Fransa kralının bu elçi ile Cem'i dahi göndereceğini işittiği hakkındaki arzı.[1169]

[1161] BOA. TSMA.E. 5900/2. 750-80. 2.1.
[1162] BOA. TSMA.E. 4650/1. 699-6. 1.1.
[1163] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.
[1164] BOA. TSMA.E. 9224/1. 886-5. 1.1.
[1165] BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.
[1166] BOA. TSMA.E. 5970/1. 752-18.
[1167] BOA. TSMA.E. 6532/1. 758-32.
[1168] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.
[1169] BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.

16) 918/1512 tarihli Ferhad Paşa'nın Şehzâde (sonraları Yavuz Sultân) Selim'e yazdığı arz; çıkan isyan dolayısıyla yanına gelemeyeceğini, halkın kendisini ve askerini dört gözle beklediğini ifade ettiği arzı.[1170]
17) 918/1512 tarihli Kırım Hanı Mengli Giray imzalı II. Bâyezid'e gönderilen arz. Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in durumu hakkındadır.[1171]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

18) 918/1513 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed hakkında bilgi almak üzere onun yanına casus olarak gönderilen Çavuş Hoca'nın verdiği malumatın Hersekzâde Ahmed tarafından Yavuz Sultan Selim'in hocası Ali Efendi'ye bildirildiği arz.[1172]
19) 918/1513 tarihli Hemdem Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arz.[1173]
20) 918/1513 tarihli Durali imzasıyla Yavuz Sultan Selim'e gönderilen tahrirat.[1174]
21) 922/1516 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından rikab-ı hümayuna yazılan arz; Mısır sultanının Mısır'dan çıktığı haberinin doğru olmadığının, eğer Karahan Diyarbekir'deki askeri basarsa Mısır sultanı tarafından kendilerinin de Zülkadriye'yi zapt etmelerinin emrolunduğu, Hizan ve Bitlis beylerinin bir miktar asker istediği, yoksa memleketlerinin harap olma tehlikesi bulunduğunun bildirildiği yazı.[1175]
22) 922/1517 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e arzı; Diyarbekir'de kışlayacak ordunun ihtiyacı olan gerekli zahirenin tedariki için aldığı tedbirleri ve İran ile ilgili haberleri ilettiği hakkındadır.[1176]
23) 922/1517 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzın; İdris ve Halkı Şerif Bey'in veziri Şeyh emirin kardeşi Mehmed Ağa ve Kürdistan beylerinin amaçlarının Diyarbekir'i zapt etmek olduğunun bildirildiği arz.[1177]
24) 926/1520 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzı; Niğbolu sancağında İsmerdşeyh köyünde tımara mutasarrıf iken mazul olan Ali b. Ahmed'in daha

[1170] BOA. TSMA.E. 8312/1. 858-68. 1.1.
[1171] BOA. TSMA.E. 6382/2. 756-111. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [496].
[1172] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.
[1173] BOA. TSMA.E. 7055/11. 812-10. 2.1.
[1174] BOA. TSMA.E. 7062/1. 812-17. 1.1.
[1175] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.
[1176] BOA. TSMA.E. 8283/1. 858-35. 1.1.
[1177] BOA. TSMA.E. 5858/1. 750-32. 2.1.

sonra yaptığı hizmetlere karşılık olarak kendisine Vidin'de mahlul bir tımarın tevcih edilmesinin bildirildiği arz.[1178]

25) 926/1520 tarihli Ahmed (Muhtemelen Hersekzâde) Paşa'nın arzı; Yavuz'un şehzâdeliği zamanında kardeşi Sultan Ahmed'in Kefe'ye vardığında kendisinin de Bolu'ya varmasının şahsına karşı bir niyeti ifade etmeyip zamanın icabına göre alınmış bir karar olduğundan kendisinin suçlu tutulmayıp, affedilmesi ricasını içeren arz.[1179]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

26) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Çemişgezek Hakimi Pir Hasan Bey'in Şah (İsmail Sofi) ile bi'l-vasıta temas ve münasebetinde bulunduğu ve Osmanlı Devleti'ne ihanette bulunulduğu, Pir Hasan Bey'in yakınları tarafından haber verildiğine dair yazılan arz.[1180]

27) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Hizan Hakimi Davud Bey'in araştırma için İran'a gönderdiği kethüdası Mehmed'in Şah hakkında verdiği malumata ilişkin bilgileri içeren arz.[1181]

28) 926/1520 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Erdebil oğlunun bir miktar askerle Bağdad'dan Diyale nehrine geldiği ve Bağdad'da olan Şah Ali ile haberleştiği Şah Ali'nin Bağdad'dan geçen nehir ile Diyala nehrinin birleştiği Beris geçidinin alınması ve Tikrit kalesine teveccüh edilmesi tavsiyesinde bulunduğu hakkındaki arz.[1182]

29) 926/1520 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzın; Nizameddin'in kayınbiraderi Şahruh'un hapsedildiği Gürcistan'dan kaçıp Tebriz'e vardığı, Şeyh İsmail Safavi'nin oğlunun Tebriz'de olduğunu öğrendiği, Kemah'ın zapt edildiğine dairdir.[1183]

30) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzın; Canberd Gazali'nin adamının Kızılbaş'a gidip geldiğine dair Musul Sancakbeyi Mehmed

[1178] BOA. TSMA.E. 6438/1. 757-45.
[1179] BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.
[1180] BOA. TSMA.E. 8283/2. 858-36. 1.1.
[1181] BOA. TSMA.E. 6627/1. 759-46. 2.1.
[1182] BOA. TSMA.E. 5879/1. 750-55. 1.1.
[1183] BOA. TSMA.E. 5674/1. 747-89. 2.1.

Bey'in mektubunun evvelce takdim edildiği ve bu defa Bağdad civarında ticaret yapan Siirtli bir tüccarın Bağdad'da Canberd Gazali'nin elçisiyle görüştüğü ve bu tüccarın dergah-ı muallaya gönderildiğine dair arz.[1184]

31) 926/1520 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Diyarbekir kadılığına tayin edilen Abdullah Çelebi'nin suistimallerinden dolayı yerine başka bir kadının tayini talebini içeren arz.[1185]
32) 935/1529 tarihli Konya Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; kadı ve kendi adamlarının isyan eden Taşili ahalisinin arasına girerek sükuneti sağladıklarına dair verdiği bilgileri içerir.[1186]
33) 946/1540 tarihli Mısır Valisi Hadım Süleyman Paşa'nın arzın; Mekke Emiri Şerif Ebu Nemre ile Şam Hac Emiri Hacı Hüseyin Paşa arasında bazı hacıların eşyalarının çalınması bahanesiyle çıkan anlaşmazlığa dair yazılan arz.[1187]
34) 957/1551 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Bey'in arzı; Alman İmparatoru V. Şarl ile kardeşi Ferdinand'ın, Nemçe hudud beyleri ve bilhassa Petro Bey ile anlaşarak Osmanlı Devleti'ne ait kalelere hücum yapmak için hazırlık içinde olduklarına dair yazılan arz.[1188]
35) 1552 tarihli Buda Beylerbeyisi Ali Paşa'dan muhtemelen Veziriazam Hadım Süleyman Paşa'ya giden arz.[1189]
36) 959/1552 tarihli Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın Segedin'in Avusturya kuvvetleri tarafından muhasarası üzerine yapılan taarruz ve kazanılan zafere dair arzı.[1190]
37) 962/1555 tarihli Bedon Valisi Lala Hüseyin Paşa'nın görevine başladığı, Bedon'un ve hududların muhafazası için gerekli barutun Belgrad'a geldiğinin padişaha arzı.[1191]
38) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 1; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkındaki arz.[1192]

[1184] BOA. TSMA.E. 6627/2. 759-47. 2.1.
[1185] BOA. TSMA.E. 5706/1. 748-32. 1.1.
[1186] BOA. TSMA.E. 10160/237. 969-30. 1.1.
[1187] BOA. TSMA.E. 6607/2. 759-26. 2.1.
[1188] BOA. TSMA.E. 9208/1. 885-61. 2.1.
[1189] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s. 191-193.
[1190] BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.1.
[1191] BOA. TSMA.E. 6054/1. 753-34. 1.1.
[1192] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.1.

39) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 2; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkındaki arz.[1193]
40) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 3; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkındaki arz.[1194]
41) 966/1559 tarihli Kanuni Sultan Süleyman'ın bazı suallerine Veziriazam Rüstem Paşa'nın cevaben verdiği arz.[1195]
42) 967/1559 tarihli Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa tarafından padişaha bildirilen arz; İran'a kaçan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in gizlice öldürülmesi için paralı fedailer tutulduğunun bildirildiği arzdır.[1196]
43) 967/1560 tarihli Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in durumu hakkında, Kanuni Sultan Süleyman'ın sorduğu bazı sorulara veziriazamın verdiği cevaplar ve alınacak tedbirlere ilişkin arz.[1197]
44) 967/1560 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'dan padişaha gönderilen arz.[1198]
45) 967/1560 tarihli Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa'nın, reayanın emniyet içinde olduğu, Tahmasb'ın Kazvin'de ikamet ettiği, İsmailoğlu'nun ise Tebriz'de bulunduğunu bildirdiği arz.[1199]
46) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın arzı.[1200]
47) 968/1561 tarihli İran'a sığınan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid ile ilgili olarak Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından padişaha malumatın arzı.[1201]
48) 973/1566 tarihli Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın arzın; Padişahın İskit Kalesi'ne hareket edeceği haberini aldığı, halbuki kalenin sancakbeylerinin

[1193] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.2.
[1194] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.3.
[1195] BOA. TSMA.E. 8782/1. 877-84. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 718-719.
[1196] BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.
[1197] BOA. TSMA.E. 3525/1. 642-24. 1.1. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 720-721.
[1198] BOA. TSMA.E. 3238/1. 583-20. 2.1.
[1199] BOA. TSMA.E. 4492/1. 696-47. 1.1.
[1200] BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.
[1201] BOA. TSMA.E. 6344/1. 756-69. 2.1.

muhasarasıyla da düşürülebileceği, buna karşılık Eğri Kalesi'nin fethi, diğer kalelerin de düşmesi sonucunu doğuracağına dair yazılan arz.[1202]

49) 974/1566 tarihli Edirne'den gelen çavuşa ulufe verilmesi irade buyrulmuş ise de fitnelerin başı Miralem'in adamı olan bu adama bir tımar verilmesinin daha münasip olacağını ihtiva eden arz.[1203]

50) 974/1566 tarihli Erzurum Valisi Kasım b. Abdüssamed'in arzı; İran ve şahın ahvalini araştıran eden casuslardan Mirk ile Bayburd Beyi Faik Bey'in takririnin gönderildiğine dair arzın.[1204]

51) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; Paşa sancağına bağlı Köprülü nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Kasım sipahinin yerine tımarının oğlu Musa'ya verilmesi ricasını içeren arz.[1205]

52) 974/1566 tarihli Mahmud Paşa'nın tahriratı; Budaközü ve Keskin nahiyelerinden çıkan Kızılbaş'ın Artukabad'a konduğu, Sivas beylerbeyinin Sivas'a geldiği, Kızılbaş'ın şarka doğru çekildiği ve sair hususlar hakkındaki arz.[1206]

53) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın arzı; İran'dan iltica eden Kirman Sancakbeyi Seyyid Nasıroğlu Seyyid Mehmed'in iltica sebepleri ve bölge hakkında verdiği bilgilere ilişkin vesika.[1207]

54) 974/1566 tarihli Bağdad Beylerbeyi Üveys Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; isyan eden Rumahiye kabile şeyhi Arar'a karşı gönderilen Rumahiye Sancakbeyi Osman Bey'in Arar'ın adamlarını dağıtması üzerine Arar'ın Cezayir'e kaçtığı, ancak tekrar dönerek fesada devam etmesi üzerine Bağdad valisinin memur ettiği Kılıç Bey'in çıkan fesadı bertaraf ettiğine dair yazılan arz.[1208]

55) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kara Ahmed Paşa tarafından bildirilen arz; Macar kralının Fransa, Nemçe ve Leh krallarıyla toplanarak Belgrad ve Böğürdelen üzerine yürümeyi görüştüklerini haber aldığı, Bali Bey'in akın yapması emrolunuyorsa da Rumeli akıncılarını para ile ifsat ettiği ve sair hususlar hakkında.[1209]

[1202] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.
[1203] BOA. TSMA.E. 2496/1. 533-13.
[1204] BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.1.
[1205] BOA. TSMA.E. 6629/1. 759-49. 2.1.
[1206] BOA. TSMA.E. 6369/1. 756-97. 1.1.
[1207] BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.1.
[1208] BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.1.
[1209] BOA. TSMA.E. 6544/1. 758-45. 1.1.

56) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Mehmed Paşa'nın arzın; Haleb'e gelen padişahı karşılamaya gittiği, Musul'daki hacı subaşısının da Haleb'e gelmesinin emrolunduğu, bu sırada saldırılarda bulunan Kızılbaşlar ile harp edildiği, Ok denilen yerde Hüseyin Bey ve adamları ile yapılan savaşta galip gelindiğine dair yazılan arz.[1210]
57) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Hüsrev Paşa tarafından padişaha arzı; hasta olan Ergani Sancakbeyi Halid oğlu Veled Bey'in yerine Diyarbekir Vilayeti Tımarlar Kethüdası Kasım'ın tayin olunmasının talebine ilişkin yazılan arz.[1211]
58) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Vezir Ahmed Paşa'nın sadarete arzın.[1212]
59) 974/1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey tarafından yazılan arz; Bayburd tarafındaki sipahilerden bazılarının reayaya zulmettiklerinden dolayı sürülmeleri için gelen emirden haberdar olduğunun, kendisinin orada bulunduğu müddetçe kanunsuz bir harekete meydan vermeyeceğinin ve böylece karşı taraftakilerin de celbine çalışılacağının bildirildiğine dair arz.[1213]
60) 974/1566 tarihli İran taraflarında bulunan Osman'ın arzı; İranlı Kızılbaşlara karşı Altınköprü üzerine harekete geçtiği Üveys Bey ve Sultan Hüseyin ile dört gün müşavere ettikten sonra Bağdad askerini mağlup ettiği ve diğer olaylar hakkında verdiği bilgileri içeren arz.[1214]
61) 974/1566 tarihli Mısır Valisi Semiz Ali Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Mısır'da baş gösteren Taun hastalığı yüzünden vergilerin tahsilinde güçlük çekilmesi sebebiyle gönderilmesinin geciktiği, devlet malına el uzatmak adetleri olan bazı ileri gelenlerin tezvirata başladıkları, Cidde Beylerbeyi Murad Bey hakkında yapılan şikayetler ve sair hususlara dair yazılan arz.[1215]
62) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği arz; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden

[1210] BOA. TSMA.E. 6580/. 758-81. 1.1.
[1211] BOA. TSMA.E. 7691/1. 851-54. 1.1.
[1212] BOA. TSMA.E. 6581/1. 758-82. 2.1.
[1213] BOA. TSMA.E. 8171/1. 857-23. 2.1.
[1214] BOA. TSMA.E. 7086/1. 813-1. 1.1.
[1215] BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.1.

anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebini içeren arz.[1216]

63) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi İskender Paşa'nın sadarete arzın; İran Şâhı'nın Sultan Bâyezid'in adamlarını öldürüp kendisine hakaret ettiği İran Şâh'ı ve beylerinden gelen mektupların hakaret dolu olduğu ne lazımsa yapılması gerektiğini bildiren vesika.[1217]

64) 974/1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey'in arzın; Kızılbaş'ın Erdebil'den Uçan yaylasına geldiği, Çağatay Bey'in Horasan'a girdiği, Canbert Gazali'nin Sivas'a sevki kararlaştırılmış olan Kızılbaş'ın ölüm haberine şaşırdığı, Şah'ın Bağdad Beyi Şah Ali'nin vefatına üzüldüğü ve Gürcü beyi Gargarnik hakkındaki arz.[1218]

65) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Deli Hüsrev Paşa'nın İran şahının Tebriz'den Evcan yaylasına gittiğini Horasan'daki Kör Emirin şahın yanına geldiği diğer serhat beylerinin yerlerinde kaldığını ve alınacak haberlerin bildirildiği arz.[1219]

66) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey imzasıyla arz; Karadan ve denizden asker çıkarılarak Petrevaradin istikametinde pusu kurulup düşmanın bozguna uğratıldığını bildirerek bu hususta kahramanlık gösteren Bali beyin taltif edilmesi talebini içeren arz.[1220]

67) 974/1566 tarihli Cidde Sancakbeyi Murad Bey hakkında yapılan şikayetle ile ilgili olarak yapılan teftişin Mısır Valisi Semiz Ali Paşa tarafından padişaha arzı.[1221]

68) 974/1566 tarihli İstolni Belgrad Beyi Bali Paşazâde Derviş'in sadarete arzı; Selefi Ahmed Bey zamanında kale muhafazasında bulunan askerin mühim bir kısmı Hatvan ve Sunda kalelerine nakledildiği, elde kalan askerlerle kalenin muhafazasının mümkün olmadığından adı geçen kalelere nakledilen askerlerin iadesi talebini havi vesika.[1222]

69) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa'nın padişaha arzı; Ağrıboz ve Avlonya sancaklarında tımara mutasarrıf Rodos muharebesinde şehit olan

[1216] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.1.
[1217] BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.1.
[1218] BOA. TSMA.E. 6678/1. 759-100. 2.1.
[1219] BOA. TSMA.E. 7115/1. 813-31. 2.1.
[1220] BOA. TSMA.E. 7184/1. 814-39. 1.1.
[1221] BOA. TSMA.E. 7649/1. 851-8. 1.1.
[1222] BOA. TSMA.E. 8572/1. 873-9. 2.1.

Mahmud, Mehmed ve İbrahim'in mahlul kalan tımarlarının oğullarına verilmesi talebini içeren arz.[1223]

Sultan II. Selim Dönemi (1566-1574)

70) 974/1567 tarihli Macaristan'daki kaleler, kral Ferdinand ve İspanya kralı Karlo hakkında bir esirden alınan bilgilerden oluşan ve Budin beylerbeyi tarafından gönderilen takrir. [1224]

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

71) 982/1575 tarihli Mısır Valisi Hadım Mesih Paşa'nın 1.000 kantar kurşunun İstanbul'a gönderildiğini bildirdiği arz.[1225]

72) 1002/1594 tarihli vefat eden Mısır Beylerbeyi Dokaginzâde Mehmed Bey'in Kethüdası Hasan'ın yakalanarak hakkından gelinmesinin Haleb Valisi Haydar Paşa tarafından rikab-ı hümayuna iletilen arz.[1226]

Sultan III. Mehmed Dönemi (1595-1603)

73) 1008/1599 tarihli Lehliler tarafına geçerek Boğdan'a tecavüz eden Dimitras'ın yakalanıp hapsedildiğine dair Nasuh (Nasuh Paşa)'un arzın.[1227]

74) Venedik Beyleri tarafından yazılan arz.[1228]

75) Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Diyarbakır'da yaptırdığı camiye Ali Pınarı köyünün vakıf olarak verilmesi hususunda Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arzı.[1229]

[1223] BOA. TSMA.E. 6423/1-3. 757-30. 6.5.
[1224] BOA. TSMA.E. 1142/1. 427-35. 2.1.
[1225] BOA. TSMA.E. 6416/1. 757-23. 1.1.
[1226] BOA. TSMA.E. 8174/1. 857-26. 2.1.
[1227] BOA. TSMA.E. 7618/1. 850-25.
[1228] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 143-144.Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1229] M. Mehdi İlhan, "Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Doğu Anadoludaki Askeri Faaliyetleri", *IX. Türk Tarih Kongresi: Ankara 21-25 Eylül 1981 Kongreye Sunulan Bildiriler*, c. 2, (Ankara 1988), s. 322. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

Sancakbeyi Mektupları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 868/1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1230]
2) 875/1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1231]
3) 884/1480 tarihli Osmanlı ülkesinden gelen Mehmed Şah'ın getirdiği mektubu alan Abdullah'ın Mevlana Gıyas nam şahsa saygı ve dostluğa dair cevabi mektubu 1.[1232]
4) 886/1481 tarihli Semendire Sancakbeyi Mihaloğlu Ali Bey'in mektubu; arizasıyla beraber İstanbul'a gelen Arnavut Yusuf'un sahte şahitlerle elinden alınan tımarının kendisine iadesi istirhamı.[1233]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

5) 1482 tarihli Veliyüddin Ahmed Paşa'nın II. Bâyezid'e mektubu. (1482, eylülün başı)[1234]
6) 886/1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubu; Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağıyla ilgili mektup.[1235]
7) 889/1484 tarihli Şehzâde Ahmed'in babası İkinci Bâyezid'e gönderdiği mektubunda kalınması istenilen yerde daha fazla kalamayacağını arz ettiği mektubu.[1236]
8) 890/1486 tarihli Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in veziriazama mektubu; askerin mağlubiyet haberinin alındığı ve bu mağlubiyetten Karaman Beylerbeyi

[1230] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.
[1231] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.
[1232] BOA. TSMA.E. 5577/1. 746-94. 2.1.
[1233] BOA. TSMA.E. 10160/6. 968-6. 1.1.
[1234] Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152.
[1235] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.
[1236] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.

Karagöz Paşa, Mehmed Paşa, Sinan Bey ve Veliyüddin oğlunun sağ salim kurtulduklarını bildiren mektup.[1237]

9) 912/1507 tarihli sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektup.[1238]
10) 912/1507 tarihli Foça Sancakbeyine ait bir mektup.[1239]
11) 915/1510 tarihli Şehzâde Korkut'un Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya mektubu.[1240]
12) 915/1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubu.[1241]
13) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1.[1242]
14) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2.[1243]
15) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 3.[1244]
16) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 4.[1245]
17) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 5.[1246]
18) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 6.[1247]
19) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 7.[1248]

[1237] BOA. TSMA.E. 3288/1. 592-6. 1.1.
[1238] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.
[1239] a.g.m., s. 112. Belgenin görseli bulunamamıştır, yalnızca künye bilgisine erişim sağlandı makale içerisinde.
[1240] BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 206-208.
[1241] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.
[1242] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.
[1243] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.
[1244] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3.
[1245] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.
[1246] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6.
[1247] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7.
[1248] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [491].

20) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 8.[1249]
21) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 9.[1250]
22) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 10.[1251]
23) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 11.[1252]
24) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 12.[1253]
25) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 13.[1254]
26) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 14.[1255]
27) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde Süleyman'ın divandaki paşalara mektubu.[1256]
28) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya mektubu; yılda 400.000 akçe olan Borlu saliyanesinin üç aylığı 100.000 akçenin memur ettiği adamlara teslim ederek gönderilmesi hakkındaki mektup.[1257]
29) 918/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektup.[1258]
30) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in; Babasına karşı isyan eden kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in üzerine gitmesine müsaade edilmediği, İstanbul'a gelmesine izin verilmesi hususlarında sadrazama mektubu.[1259]

[1249] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.
[1250] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [492].
[1251] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.
[1252] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12.
[1253] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13.
[1254] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.
[1255] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.
[1256] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[1257] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[1258] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.
[1259] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

31) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un, oğlunun hayatı teminat altına alınırsa göndereceğini kardeşi Şehzâde Ahmed'e bildirdiği mektup.[1260]
32) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine mektupları 1; Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair yazılan mektup.[1261]
33) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine mektupları 2; Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair yazılan mektup.[1262]
34) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 1.[1263]
35) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 2.[1264]
36) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 3.[1265]

[1260] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221-222.
[1261] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.1.
[1262] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 215-216.
[1263] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 211-212.
[1264] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.
[1265] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 213-214.

37) 918/1513 tarihli Şehzâde Korkut'un kardeşi Yavuz Sultan Selim'e mektubu. Cülusunu müjdeleyen fermanını sevinçle aldığı, kendisinin layık olduğu hizmette istihdamı hakkındaki arz.[1266]
38) 919/1513 tarihli saltanat makamına geçen Selim'den kardeşi Korkut'a mektup.[1267]
39) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki arz.[1268]
40) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki arz.[1269]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

41) 943/1537 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in Venedik Beylerine gönderdiği mektup.[1270]
42) 945-946/1539 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in Venedik Dojuna gönderdiği mektup.[1271]
43) 949/1542 tarihli Silistre Sancakbeyi Osman Şah'tan Adam Sieniawski'ye giden mektup.[1272]
44) 949/1542 tarihli Silistre Sancakbeyi Osman Şah'tan Kral Zygmunt'a gönderilen mektup.[1273]
45) 951/1544 tarihli Bosna Sancakbeyi Cafer Bey'in mektubu.[1274]

[1266] BOA. TSMA.E. 5882/3. 750-60. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 223-225.
[1267] BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [494].
[1268] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.
[1269] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.
[1270] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 165-166.
[1271] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 167.
[1272] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.101.
[1273] a.g.e., s.105.
[1274] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 16-17.

46) 1545-1546? tarihli Sadrazam Rüstem Paşa tarafından Venedik Dojuna hitap edilen mektup.[1275]

47) 1548 tarihli Osmanlı elçisi Yusuf tarafından Kral I. Zygmunt'a yazılan mektup.[1276]

48) 1550 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Kral Zygmunt August'a mektubu.[1277]

49) 1551 tarihli Niğbolu Sancakbeyi Ahmed'den Podolya Voyvodası Jan Mielecki, Lublin Voyvodası Andrzej Teczynski ve Belz Voyvodası Mikolaj Sieniawski'ye giden mektup.[1278]

50) 959/1552 tarihli Mora Mirlivası Mustafa Bey tarafından yazılan mektup.[1279]

51) 968/1561 tarihli Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın Venedik Dojuna mektubu 1.[1280]

52) 968/1561 tarihli Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın Venedik Dojuna mektubu 2.[1281]

53) 968/1561 tarihli Nâzır-ı emval (Bosna-Hersek) Mehmed tarafından Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın istediği bin kile pirincin gönderilmesi için Venedik Dojuna mektup.[1282]

54) 969/1561 tarihli Hersek Sancağı iskeleleri nazırı Mehmed tarafından yazılan mektup.[1283]

55) 1561 tarihli Nâzır-ı emvâl (Bosna-Hersek) Mehmed tarafından Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın istediği bir maj e (mâje, batman veya kental gibi ağırlık ölçüsü) tuzun gönderilmesi için Venedik Dojuna ve beylerine mektup.[1284]

56) 971/1564 tarihli Bosna ve Hersek Sancakları nazırı Mehmed imzası ile Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1285]

[1275] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 161.
[1276] Hacer Topaktaş ve H. Ahmet Arslantürk, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Leh İlişkilerine Dair Belgeler (1520-1566)* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2014), s.140-141.
[1277] a.g.e., s.169-170.
[1278] a.g.e., s.179.
[1279] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 175-176.
[1280] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 36-37.
[1281] a.g.m., s. 37-38.
[1282] a.g.m., s. 34.
[1283] a.g.m., s. 119.
[1284] a.g.m., s. 34.
[1285] a.g.m., s. 124-125.

57) 972/1564 tarihli Kilis Mirlivası Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine gönderilen mektup.[1286]
58) 974/1566 tarihli Hersek'de İmocik(?) Kalesi Dizdarlığı'na tayin edilen Abdi'nin tevcih muamelesinin tamamlanması ricasıyla Bosna Sancakbeyi Yusuf'un mektubu.[1287]
59) 974/1566 tarihli Kırili sancağında tımara mutasarrıf Ağa adlı sipahi Rodos seferinden dönüşünde vefat ettiğinden mahlul tımarının yetim kalan oğulları Ali ve İskender'e tevcih buyurulması ricasıyla Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubu.[1288]
60) Hersek Sancağı nazırı olduğu tahmin edilen Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine yazılan mektup.[1289]
61) Bosna ve Hersek Sancakları nazırı Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine gönderilen mektup.[1290]
62) Bosna ve Hersek taraflarında Mustafa adlı bir vazifeli tarafından, Venedik makamlarına yazıldığı anlaşılan ve adamlarından Süleyman Kethüdanın bazı mallar almak üzere o tarafa gideceğinden, kendisine yardım edilmesini isteyen, bu vesile ile Spilit ve Zara kenezlerinin de değiştirilmesini talep eden mektubu.[1291]
63) İskenderiye Mirlivası ve Kapudanı Ali imzası ile Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1292]
64) Kilis Mirlivası Hüsrev imzası ile Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1293]

Sancakbeyi Arzları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 855/1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzı; meşhur İskender Bey'in memleketinde tımar verilmesini talep ettiği daha az gelirli tımar verildiğinden

[1286] a.g.m., s. 126.
[1287] BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.1.
[1288] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.
[1289] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 121.Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1290] a.g.m., s. 127-128. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1291] a.g.m., s. 35. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1292] a.g.m., s. 125. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1293] a.g.m., s. 129-130. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

evvelce Yuvanoğlunun mekanı olup oğlu İskender Bey tarafından da talep edilen İşkodra'ya bağlı Musa nahiyesi zeametinin kendisine tevcih olunması talebi.[1294]

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

2) 877/1472 tarihli fermana Sancakbeyi Hamza'nın cevabi arzı.[1295]
3) 886/1481 tarihli Bosna Sancakbeyi Davud Paşa'nın arzı; Todor Harko Kandil nam Hıristiyanların emir mucibince tutulup gönderildiği, Bohali'nin Venedik idaresinde bulunan İnebahtı'da olduğu anlaşıldığından gönderilemediğine dair verdiği bilgileri içeren arz.[1296]
4) 886/1481 tarihli Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına arzı; şişmanlığa karşı kullandığı bazı ilaçları müskirat olarak aksettirenlerin cezalandırılması ve ellerini öpmek için İstanbul'a gelmesine müsaade buyrulması talebini içeren arz.[1297]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

5) 886/1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın Divan-ı Hümayuna arzı; Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağıyla ilgili arz.[1298]
6) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı arz.[1299]

[1294] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.
[1295] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.
[1296] BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.
[1297] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.
[1298] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.
[1299] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.15.

7) 917/1512 tarihli Havası mutedil olan Bergama'nın kendisine verilmesi hususunda Şehzâde Korkut'un arzı.[1300]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

8) 918/1512 tarihli Mısır'dan dönen Şehzâde Korkut'un oradaki ahvali hakkındaki arzı.[1301]
9) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına arzı; Trabzon vilayetinin asayişine ve muhafazasına itina ettiği, Şah tarafından gelen haberlere göre İstanbul'dan Şah'a giden elçilerin avdet ettikleri, Şah'ın elçiler gönderdiği, Ercincan ve Kemah'ı Mahmud Bey'e, Tercan'ı Şeyh Ali Bey'e verdiği ve diğer bazı tevcihat ile ilgili verdiği bilgileri içeren arz.[1302]
10) 926/1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arz; Vefat eden Hersek sancağı İmoçka kalesi mustahfızı Yusuf oğlu Süleyman'ın tasarrufunda bulunan Lonik köyündeki tımar hissesinin oğlu Mustafa'ya verilmesinin bildirildiği arz.[1303]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

11) 928/1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arzı; Hersek sancağının Zagorye nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Ali sipahiden münhal kalan tımarı Mustafa Paşa'nın adamlarından Ali'ye verilmesi hakkındaki arz.[1304]
12) 937/1531 tarihli Skradin kadısı ve Bosna Sancakbeyinin birlikte yaptığı teftiş hakkındaki arz.[1305]

[1300] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209-210.
[1301] BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 217-220.
[1302] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.
[1303] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.
[1304] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.
[1305] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 19-20.

13) 937-938/1531 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in arzı.[1306]
14) 938/1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arz; Mısır harbinde vefat eden sipahi Timurhan'ın mutasarrıf olduğu Tırhala sancağındaki tımarın oğlu Mehmed'e tevcih edilmesinin istendiğine ilişkin arz.[1307]
15) 950/1544 tarihli Yahya Paşazâde Bali Bey'in oğlu, Estolni Belgrad Sancakbeyi Derviş Bey'in padişaha arzı; Asi kalelere yapılan baskınlara Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mani olduğu ve bu hususta nasıl hareket edileceğinin emir buyrulması talebi.[1308]
16) 955/1549 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın Belgrad Sancakbeyi Bali Beyzâde Derviş Bey tarafından şikayet edildiği arz.[1309]
17) 974/1566 tarihli Venediklilerin Akdeniz'de, Kulaksız Ahmed, Sinan gibi korsanların gemilerini basarak yağma ettiğine, Bosna Sancakbeyi Mihaloğlu'nun köylerini, Mora Beyinin de Anepoli kalesini basıp yağma ettiğine dair şikayette bulundukları ve bunlara engel olunmasını istediklerini bildiren arz.[1310]
18) 974/1566 tarihli Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazâde Mehmed Paşa'nın Macaristan kralının ahvali ile ilgili elde ettiği bazı haberleri padişaha bildirdiği arzı.[1311]
19) 974/1566 tarihli vefat eden Ali isimli sipahinin Yanya sancağında Ragoz nahiyesindeki tımarının oğlu Mustafa'ya tevcihini talep eden Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzı.[1312]
20) 974/1566 tarihli Solnok Sancakbeyi Hasan Bey'in arzı; Kral Ferdinand'ın üç aydan beri Lenç kalesinde bulunduğu, yerine bir Hersekli vekil tayin ettiği, etraftaki beylerle istişare ederek sefere karar verdiğini bildirdiği arz.[1313]
21) 974/1566 tarihli Bağdad vilayetinde kendisine Hılle sancağı tevcih edilen Mısırlı Elvend Bey'in seferdeki hizmetlerine karşılık sekbanlık vazifesinin de kendisine ihsan buyurulmasını padişaha arzı.[1314]

[1306] a.g.m., s. 22-23.
[1307] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.
[1308] BOA. TSMA.E. 6394/1. 757-1. 2.1.
[1309] BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.
[1310] BOA. TSMA.E. 5934/1. 751-29. 1.1.
[1311] BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.
[1312] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.
[1313] BOA. TSMA.E. 4893/1. 704-49. 2.1.
[1314] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.

22) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 1; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[1315]
23) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 2; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[1316]
24) 974/1566 tarihli Hüsrev ve Bali beyler tarafından gönderilip, kapıcıların hapsinde olan Hıristiyanların ifadelerinin padişaha arzı.[1317]
25) 974/1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arz; Hacı Şeyh Bey'in yardımına gönderilen Derteng ve Mendelicin Beyi Osman Bey kuvvetleriyle Baban'da İran sergerdesi Mir Hüseyin'in askerleri arasında yapılan savaşta İranlıların bozguna uğratıldığının bildirildiği arzı.[1318]
26) 974/1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arz; İspanya beyinin Şarlken'in askeri yardımı ile büyük bir donanma tedarik ederek İnebahtı, Mora ve Rumeli'ye saldırmak niyetinde olduğu Korfuz (Korfu) beyinden gelen mektupta belirtildiğine dair yazılan arzdır.[1319]

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

27) 990/1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Boğdan voyvodasının katli, Dimitraş'ın Leh taraftarı olduğu ve ahalinin Dimitraş safından döndürülmeye çalışıldığına dair yazılan arz.[1320]

[1315] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.
[1316] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.2.
[1317] BOA. TSMA.E. 6168/1. 754-83. 1.1.
[1318] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.
[1319] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.
[1320] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.

Sultan III. Mehmed Dönemi (1595-1603)

28) 1008/1599 tarihli muhtemelen Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzı; Vidin'de Seferlik Kalesi kethüdası Nusret vefat ettiğinden yetimleri İlyas ve Hızır'a, Mehmed'in kasr-ı yedi ile mahlul kalan tımarının tevcih buyurulması talebine ilişkin vesika.[1321]

29) Bende el-Muhlis Mustafa el-fakîr imzasıyla yazılan arz.[1322]

[1321] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.

[1322] Walther Björkman, *Ofen zur Türkenzeit* (Hamburg: L. Friederichsen & Co., 1920), s. 73-74. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

Ek 4: Pençeli ve Tuğralı Belge Listesi

Pençeli Beylerbeyi Mektupları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 842/1439 tarihli Balaban Paşa'nın mektubu.[1323]

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

2) 857/1453 tarihli Şahin Paşa'nın mektubu.[1324]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

3) 904/1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1325]
4) 906/1500 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa tarafından Ragoza Cumhuriyeti'ne gönderilen Slavca mektup.[1326]
5) 914/1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1327]
6) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa'nın mektubu.[1328]
7) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubu.[1329]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

8) 1533-1534? tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1330]
9) 942-943/1536 tarihli Mustafa imzalı (belki Vezir Mustafa Paşa) mektup.[1331]

[1323] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[1324] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.
[1325] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[1326] a.g.m., s. 113. Kaynağın kendisinin varlığına makale üzerinden erişilmiş olunup görselin kendisine ise şu kaynaktan erişim sağlanmıştır: Tarihi Osmani Encümeni, vol: 35 s. 689.
[1327] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.
[1328] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1. Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-74. (Aynı belge bu kaynak içerisinde de bulunmaktadır).
[1329] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[1330] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 163-164.
[1331] a.g.m., s. 164-165.

10) 943/1536 tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna yazılan mektup.[1332]
11) 953/1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1333]
12) 955/1548 tarihli İstanbul kaymakamı Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1334]
13) 956/1549 tarihli kendisine Rumeli beylerbeyliği tevcih edilen Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1335]
14) 961/1554 tarihli Mısır Beylerbeyi Ali Paşa'nın mektubu.[1336]
15) 961/1554 tarihli Mısır Beylerbeyi Dukakinzâde Mehmed Paşa'nın mektubu.[1337]
16) 961/1554 tarihli Budin Beylerbeyi Toygun Paşa'nın Nemçe Kralına gönderdiği pençesini ihtiva eden mektubu.[1338]
17) 967/1560 tarihli Mısır Beylerbeyi Ali Paşa tarafından Venedik beylerine gönderilen mektup.[1339]
18) 972/1565 tarihli Budin Beylerbeyi İskender Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1340]

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

19) 982/1575 tarihli Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa pençesini ihtiva eden mektup.[1341]
20) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından ümeradan Hüseyin Ağa'ya yazılan mektup 1.[1342]

[1332] a.g.m., s. 157-158.
[1333] a.g.m., s. 172.
[1334] a.g.m., s. 173.
[1335] a.g.m., s. 174-175.
[1336] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 32.
[1337] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 219-220.
[1338] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.
[1339] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 33.
[1340] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.
[1341] a.g.m., s. lev. xlvii.
[1342] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8.

21) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından ümeradan Hüseyin Ağa'ya yazılan mektup 2.[1343]
22) 991/1583 tarihli Sana Beylerbeyi Hasan Paşa tarafından Muha'da Hüseyin Ağa'ya gönderdiği mektup; Karabiber ve öd ağacı alınmak üzere Ali Ağa ile gönderilen paranın alındığı, irsal edilen kumuşlar için teşekkürü havi mektubu.[1344]
23) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa'nın gelen gemilerin eşyasından alınan gümrük hasılatı hakkında Gümrük Emini Hüseyin'e mektubu 1.[1345]
24) 992/1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender Subaşı'na ve Emir-i alem İbrahim Çelebi'ye mektubu; Duceyl'e bağlı Beled reayasının zimmetlerinde kalan paranın tahsil ve hazineye teslim edilmesi emrini havi mektup.[1346]
25) Pençe ihtiva eden bir beylerbeyi beratı.[1347]

Pençeli Sancakbeyi Mektupları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 868/1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1348]
2) 875/1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1349]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

3) 886/1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın Divan-ı Hümayuna mektubu; Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat

[1343] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8. 2.2.
[1344] BOA. TSMA.E. 8759/1. 877-61. 2.1.
[1345] BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.1.
[1346] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.
[1347] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 454. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1348] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.
[1349] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.

gösterdiklerinden bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağıyla ilgili mektup.[1350]

4) 889/1484 tarihli Şehzâde Ahmed'in babası İkinci Bâyezid'e gönderdiği mektubunda kalınması istenilen yerde daha fazla kalamayacağını arz ettiği mektubu.[1351]
5) 912/1507 tarihli sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektup.[1352]
6) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1.[1353]
7) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 3.[1354]
8) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 4.[1355]
9) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 5.[1356]
10) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 6.[1357]
11) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 7.[1358]
12) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 8.[1359]
13) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 9.[1360]

[1350] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.
[1351] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.
[1352] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.
[1353] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.
[1354] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3.
[1355] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.
[1356] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6.
[1357] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7.
[1358] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [491].
[1359] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.
[1360] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [492].

14) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 11.[1361]
15) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 12.[1362]
16) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 13.[1363]
17) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde Süleyman'ın divandaki paşalara mektubu.[1364]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

18) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine mektupları 1; Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair yazılan mektup.[1365]
19) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 2.[1366]
20) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 3.[1367]
21) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki mektup.[1368]

[1361] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12.
[1362] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13.
[1363] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.
[1364] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[1365] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.1.
[1366] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.
[1367] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 213-214.
[1368] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.

22) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki mektup.[1369]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

23) 1545-1546? tarihli Sadrazam Rüstem Paşa tarafından Venedik Dojuna hitap edilen mektup.[1370]
24) 959/1552 tarihli Mora Mirlivası Mustafa Bey tarafından yazılan mektup.[1371]
25) 968/1561 tarihli Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın Venedik Dojuna mektubu 1.[1372]

Tuğralı Sancakbeyi Mektupları

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

1) 915/1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubu.[1373]
2) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya mektubu; yılda 400.000 akçe olan Borlu saliyanesinin üç aylığı 100.000 akçenin memur ettiği adamlara teslim ederek gönderilmesi hakkındaki mektup.[1374]
3) 918/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektup.[1375]

[1369] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.
[1370] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri,* c. 1, S. 2 (1964), s. 161.
[1371] a.g.m., s. 175-176.
[1372] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri,* c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 36-37.
[1373] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten,* c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.
[1374] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[1375] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları,* c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.

EK 5: Belge Görüntüleri Listesi

Beylerbeyi Mektupları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 842/1439 tarihli Balaban Paşa'nın mektubu.[1376]

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

2) 857/1453 tarihli Şahin Paşa'nın mektubu.[1377]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

3) 904/1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1378]
4) 906/1500 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa tarafından Ragoza Cumhuriyeti'ne gönderilen Slavca mektup.[1379]
5) 912/1507 tarihli Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed'e gelen mektup.[1380]
6) 914/1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1381]
7) 916/1511 tarihli Haleb Valisi Hayır Bey'in Hadım Ali Paşa ve Hersekzâde Ahmed Paşa'ya verdiği bilgileri içeren mektup; Mısır hükümetine iltica eden Bağdatlı Barik Bey'in, kendisine yaylak ve kışlıklar verilmesine rağmen kaçtığı ve Şah İsmail'e, Şehzâde Şehişah'ın adamıyla gönderdiği mektubun elde edilip gönderildiğine dair malumatı.[1382]
8) 917/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in hareket ve tavırları hakkında Bursa muhafızı Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Hemdem Bey'e mektubu.[1383]

[1376] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.
[1377] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM),* c. 76 (1986), s. 66.
[1378] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.
[1379] a.g.m., s. 113. Kaynağın kendisinin varlığına makale üzerinden erişilmiş olunup görselin kendisine ise şu kaynaktan erişim sağlanmıştır: Tarihi Osmani Encümeni, vol: 35 s. 689.
[1380] BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1.
[1381] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.
[1382] BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.
[1383] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.

9) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa'nın mektubu.[1384]
10) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubu.[1385]
11) 918/1512 tarihli İskender Paşa'nın hudutlardaki tecavüzlere karşılık verdiğine dair Rumeli Valisi Mehmed Paşa'nın mektubu.[1386]
12) 918/1512 tarihli Divriği Beyi Mamay'ın Alaüddevle Bey'e verdiği bilgileri içeren mektup; Erdebil oğlu ve Mehmed İstaclu oğlunun evlatları ile Şehzâde Şehinşah ulağının Divriği'den geçerken yakalandığı, Haleb Meliğine gönderdiği mektuplarının İstanbul'a gönderileceğini ihtiva eden mektup.[1387]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

13) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın, Teke livasında başkaldıran Erdebil'e karşı yapılan mücadele ve alınması gereken tedbirleri Divan-ı Hümayuna arz ettiği mektup.[1388]
14) 920/1515 tarihli Trabzon Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından yazılan mektup; Ordu Kemah'tan çekildikten sonra Nurali'nin Harput'tan gelerek Murad suyunu geçtiğinin ve yapılan muharebede Nurali kuvvetlerinin mağlup olduğunun bildirildiği mektup.[1389]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

15) 927/1521 tarihli Sakız beyinden rikab-ı hümayuna gelen mektubun tercümesi.[1390]
16) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa'nın Foça kadısı ile Samapor dizdarına gönderdiği mektup; Akçaoğlu Ali'ye Belgrad seferinde gösterdiği yararlılıktan dolayı mahlul bir hisar eri gediğinin verilmesi ile ilgili mektup.[1391]

[1384] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1. Aynı belge başka bir kaynakta daha bulunmaktadır. Kaynak için bkz. Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-74.
[1385] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.
[1386] BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.
[1387] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.
[1388] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.
[1389] BOA. TSMA.E. 6316/1. 756-41.
[1390] BOA. TSMA.E. 5887/1. 750-66. Aynı zamanda başka bir kaynakta daha aynı belgeden bahsedilmiştir fakat tarih olarak Miladi 1522? olarak geçirilmiştir. Kaynak için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 140-141.
[1391] BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.

17) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ayas Paşa'dan padişahın hocasına gönderilen mektup. İhaneti meydana çıkan Yeniçeri Ağası Ferhad Ağa'nın Dubrovnik'e yakın bir yerde kardeşleri ve akrabaları bulunup hükümet işlerine müdahalede bulunduklarından devlet hizmetine alınmasının mahzurlu olduğu, keyfiyetin padişaha arz edilmesiyle ilgili mektup.[1392]
18) 1533-1534? tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1393]
19) 942-943/1536 tarihli Mustafa imzalı (belki Vezir Mustafa Paşa) mektup.[1394]
20) 943/1536 tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna yazılan mektup.[1395]
21) 952-953/1546 tarihli İbrahim Reis tarafından Venedik Beylerine mektup.[1396]
22) 953/1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1397]
23) 955/1548 tarihli İstanbul kaymakamı Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1398]
24) 956/1549 tarihli kendisine Rumeli beylerbeyliği tevcih edilen Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1399]
25) 958/1551 tarihli Erzurum Valisi İskender Paşa'nın Selmas'a gelen İran Şâh'ı Tahmasb'a gönderdiği mektup 1.[1400]
26) 958/1551 tarihli Erzurum Valisi İskender Paşa'nın Selmas'a gelen İran Şâh'ı Tahmasb'a gönderdiği mektup 2.[1401]
27) 961/1554 tarihli Mısır Beylerbeyi Ali Paşa'nın mektubu.[1402]
28) 961/1554 tarihli Mısır Beylerbeyi Dukakinzâde Mehmed Paşa'nın mektubu.[1403]

[1392] BOA. TSMA.E. 3164/1. 576-45. 1.1.
[1393] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 163-164.
[1394] a.g.m., s. 164-165.
[1395] a.g.m., s. 157-158.
[1396] a.g.m., s. 172-173.
[1397] a.g.m., s. 172.
[1398] a.g.m., s. 173.
[1399] a.g.m., s. 174-175.
[1400] BOA. TSMA.E. 5045/1. 714-20. 2.1.
[1401] BOA. TSMA.E. 5045/1. 714-20. 2.2.
[1402] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 32.
[1403] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 219-220.

29) 961/1554 tarihli Budin Beylerbeyi Toygun Paşa'nın Nemçe Kralına gönderdiği pençesini ihtiva eden mektubu.[1404]
30) 967/1560 tarihli Mısır Beylerbeyi Ali Paşa tarafından Venedik beylerine gönderilen mektup.[1405]
31) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'na mektup; Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in tesliminin gecikmesi halinde padişahın İran'a sefer yapacağının bildirilmesi ile ilgili mektup.[1406]
32) 972/1564 tarihli Mehmed imzası ile Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1407]
33) 972/1565 tarihli Budin Beylerbeyi İskender Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1408]
34) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey tarafından ahır kethüdasına yazılan mektup; Saraç Hüseyin ile gönderilen 15 bin akçe ile ahırın tamirinin ve davarların samanlarının tedarik edilmesinin bildirildiği mektup.[1409]
35) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği mektup; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebini içeren mektup.[1410]

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

36) 982/1575 tarihli Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa pençesini ihtiva eden mektup.[1411]

[1404] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.
[1405] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 33.
[1406] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.
[1407] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 126-127.
[1408] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.
[1409] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.
[1410] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.3.
[1411] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xlvii.

37) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından ümeradan Hüseyin Ağa'ya yazılan mektup 1.[1412]
38) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından ümeradan Hüseyin Ağa'ya yazılan mektup 2.[1413]
39) 991/1583 tarihli Sana Beylerbeyi Hasan Paşa tarafından Muha'da Hüseyin Ağa'ya gönderdiği mektup; Karabiber ve öd ağacı alınmak üzere Ali Ağa ile gönderilen paranın alındığı, irsal edilen kumuşlar için teşekkürü havi mektup.[1414]
40) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa'nın gelen gemilerin eşyasından alınan gümrük hasılatı hakkında Gümrük Emini Hüseyin'e mektubu 1.[1415]
41) 992/1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender Subaşı'na ve Emir-i alem İbrahim Çelebi'ye mektubu; Duceyl'e bağlı Beled reayasının zimmetlerinde kalan paranın tahsil ve hazineye teslim edilmesi emrini havi mektubu.[1416]
42) 992/1585 tarihli Erzurum Beylerbeyi Osman Paşa'nın, Batum sancağında isyan edip Ardanuç kalesine sığınan Gürcistan hakimlerinden Peke ile yapılan savaşta bu kale ile daha yedi kalenin alındığını İran Seraskeri Ferhad Paşa'ya bildirdiği mektup.[1417]
43) Pençe ihtiva eden bir beylerbeyi beratı.[1418]

Beylerbeyi Arzları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 884/1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın İskenderiye (İşkodra)'nın fethinden sonra verdiği bilgileri içeren arz.[1419]

[1412] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8.2.1.
[1413] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8. 2.2.
[1414] BOA. TSMA.E. 8759/1. 877-61. 2.1.
[1415] BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.1.
[1416] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.
[1417] BOA. TSMA.E. 8417/1. 865-103. 2.1.
[1418] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 454. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1419] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.

2) 886/1481 tarihli Venedik'e gönderilen casusun, İspanya'da Katalan Beyi ile Polia kralı arasındaki münasebetlere dair getirdiği haberleri muhtevi Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından verilen bilgileri içeren arz.[1420]
3) 886/1481 tarihli Kemal Paşa'nın (ibn-i Kemal'in büyük babası) uhdesine vezaret tevcihinden duyduğu memnuniyeti havi arz.[1421]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

4) 892/1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın padişaha arzı; Budin'e casus olarak gönderilen Murat'ın Budin'den döndüğünü bildirdiği arz.[1422]
5) 905/1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzı; varid olan hükm-i hümâyûn gereği Ahmed Paşa oğlu ve Ayas'ın kadı huzuruna celbi ile metrukatın deftere kaydedilip tespit işi sonrası hepsinin birlikte gönderileceği hakkında verdiği bilgileri içeren arz.[1423]
6) 905/1499 tarihli Zülkadiroğlu Şahruh'un arzı.[1424]
7) 905/1500 tarihli Rodos beyinin istidası üzerine, levendlerin Anadolu'ya sattıkları esirlerin buldurularak İstanbul'a irsal olunduğuna dair Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri içeren arz.[1425]
8) 916/1511 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın, Kızılbaşların silah tedarik ettiği ve yakın zamanda bir karışıklık çıkaracaklarını bildirdiği arz.[1426]
9) 917/1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzı.[1427]
10) 918/1512 tarihli devlet ricalinden biri tarafından bir tavsiye olarak padişaha takdim edilen arz; Mısır Memluklerine karşı yapılan sefer esnasında Mısır'a gelen bir zata (muhtemelen Hersekzâde Ahmed Paşa) isyankar vaziyet alması üzerine onu itaate getirmek için istenilen talebe ilişkin arz.[1428]
11) 918/1512 tarihli Zülkadiroğlu Alaüddevle'nin arzı.[1429]

[1420] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.
[1421] BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.
[1422] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.
[1423] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.
[1424] BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.
[1425] BOA. TSMA.E. 5900/2. 750-80. 2.1.
[1426] BOA. TSMA.E. 4650/1. 699-6. 1.1.
[1427] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.
[1428] BOA. TSMA.E. 9224/1. 886-5. 1.1.
[1429] BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.

12) 918/1512 tarihli Trabzon valisi tarafından divana yazılan arz; Şehzâde Süleyman'a Sultanönü, Giresun, Kürtün veya Şiryan sancaklarından birinin tevcih edilmesi ferman buyrulmuş ise de bu sancakların uygun olmadığının, Karahisar veya Kefe sancaklarından birinin verilmesinin daha uygun olacağının ifade edildiği yazı.[1430]
13) 918/1512 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed'in harekatının takip edildiğinin Mehmed Paşa tarafından arzı.[1431]
14) 918/1512 tarihli Haydar Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri muhtevi arz; Fenayi ve Dellak İbrahim demekle maruf ve bunun gibi kişilerin şehzâdeyi (Şehinşah) yoldan çıkardıkları, yakında Kızılbaşlarla ittifak edeceği, önüne geçilmezse Karaman eyaletinin elden çıkacağına dair bilgileri içeren arz.[1432]
15) 918/1512 tarihli Hersekzâde Ahmed'in arzın; Üngürüs (Macar) kralının bir elçisini Fransa kralına gönderdiği, Fransa kralının kızını oğluna isteyeceği ve Fransa kralının bu elçi ile Cem'i dahi göndereceğini işittiği hakkındaki arzı.[1433]
16) 918/1512 tarihli Ferhad Paşa'nın Şehzâde (sonraları Yavuz Sultân) Selim'e yazdığı arz; çıkan isyan dolayısıyla yanına gelemeyeceğini, halkın kendisini ve askerini dört gözle beklediğini ifade ettiği arzı.[1434]
17) 918/1512 tarihli Kırım Hanı Mengli Giray imzalı II. Bâyezid'e gönderilen arz. Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in durumu hakkındadır.[1435]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

18) 918/1513 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed hakkında bilgi almak üzere onun yanına casus olarak gönderilen Çavuş Hoca'nın verdiği malumatın Hersekzâde Ahmed tarafından Yavuz Sultan Selim'in hocası Ali Efendi'ye bildirildiği arz.[1436]
19) 918/1513 tarihli Hemdem Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arz.[1437]

[1430] BOA. TSMA.E. 5970/1. 752-18.
[1431] BOA. TSMA.E. 6532/1. 758-32.
[1432] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.
[1433] BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.
[1434] BOA. TSMA.E. 8312/1. 858-68. 1.1.
[1435] BOA. TSMA.E. 6382/2. 756-111. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [496].
[1436] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.
[1437] BOA. TSMA.E. 7055/11. 812-10. 2.1.

20) 918/1513 tarihli Durali imzasıyla Yavuz Sultan Selim'e gönderilen tahrirat.[1438]
21) 922/1516 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından rikab-ı hümayuna yazılan arz; Mısır sultanının Mısır'dan çıktığı haberinin doğru olmadığının, eğer Karahan Diyarbekir'deki askeri basarsa Mısır sultanı tarafından kendilerinin de Zülkadriye'yi zapt etmelerinin emrolunduğu, Hizan ve Bitlis beylerinin bir miktar asker istediği, yoksa memleketlerinin harap olma tehlikesi bulunduğunun bildirildiği yazı.[1439]
22) 922/1517 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e arzı; Diyarbekir'de kışlayacak ordunun ihtiyacı olan gerekli zahirenin tedariki için aldığı tedbirleri ve İran ile ilgili haberleri ilettiği hakkındadır.[1440]
23) 922/1517 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzın; İdris ve Halkı Şerif Bey'in veziri Şeyh emirin kardeşi Mehmed Ağa ve Kürdistan beylerinin amaçlarının Diyarbekir'i zapt etmek olduğunun bildirildiği arz.[1441]
24) 926/1520 tarihli Ahmed (Muhtemelen Hersekzâde) Paşa'nın arzı; Yavuz'un şehzâdeliği zamanında kardeşi Sultan Ahmed'in Kefe'ye vardığında kendisinin de Bolu'ya varmasının şahsına karşı bir niyeti ifade etmeyip zamanın icabına göre alınmış bir karar olduğundan kendisinin suçlu tutulmayıp, affedilmesi ricasını içeren arz.[1442]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

25) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Çemişgezek Hakimi Pir Hasan Bey'in Şah (İsmail Sofi) ile bi'l-vasıta temas ve münasebetinde bulunduğu ve Osmanlı Devleti'ne ihanette bulunulduğu, Pir Hasan Bey'in yakınları tarafından haber verildiğine dair yazılan arz.[1443]
26) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Hizan Hakimi Davud Bey'in araştırma için İran'a gönderdiği kethüdası Mehmed'in Şah hakkında verdiği malumata ilişkin bilgileri içeren arz.[1444]

[1438] BOA. TSMA.E. 7062/1. 812-17. 1.1.
[1439] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.
[1440] BOA. TSMA.E. 8283/1. 858-35. 1.1.
[1441] BOA. TSMA.E. 5858/1. 750-32. 2.1.
[1442] BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.
[1443] BOA. TSMA.E. 8283/2. 858-36. 1.1.
[1444] BOA. TSMA.E. 6627/1. 759-46. 2.1.

27) 926/1520 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Erdebil oğlunun bir miktar askerle Bağdad'dan Diyale nehrine geldiği ve Bağdad'da olan Şah Ali ile haberleştiği Şah Ali'nin Bağdad'dan geçen nehir ile Diyala nehrinin birleştiği Beris geçidinin alınması ve Tikrit kalesine teveccüh edilmesi tavsiyesinde bulunduğu hakkındaki arz.[1445]
28) 926/1520 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzın; Nizameddin'in kayınbiraderi Şahruh'un hapsedildiği Gürcistan'dan kaçıp Tebriz'e vardığı, Şeyh İsmail Safavi'nin oğlunun Tebriz'de olduğunu öğrendiği, Kemah'ın zapt edildiğine dairdir.[1446]
29) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzın; Canberd Gazali'nin adamının Kızılbaş'a gidip geldiğine dair Musul Sancakbeyi Mehmed Bey'in mektubunun evvelce takdim edildiği ve bu defa Bağdad civarında ticaret yapan Siirtli bir tüccarın Bağdad'da Canberd Gazali'nin elçisiyle görüştüğü ve bu tüccarın dergah-ı muallaya gönderildiğine dair arz.[1447]
30) 926/1520 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Diyarbekir kadılığına tayin edilen Abdullah Çelebi'nin suistimallerinden dolayı yerine başka bir kadının tayini talebini içeren arz.[1448]
31) 935/1529 tarihli Konya Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; kadı ve kendi adamlarının isyan eden Taşili ahalisinin arasına girerek sükuneti sağladıklarına dair verdiği bilgileri içerir.[1449]
32) 946/1540 tarihli Mısır Valisi Hadım Süleyman Paşa'nın arzın; Mekke Emiri Şerif Ebu Nemre ile Şam Hac Emiri Hacı Hüseyin Paşa arasında bazı hacıların eşyalarının çalınması bahanesiyle çıkan anlaşmazlığa dair yazılan arz.[1450]
33) 957/1551 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Bey'in arzı; Alman İmparatoru V. Şarl ile kardeşi Ferdinand'ın, Nemçe hudud beyleri ve bilhassa Petro Bey ile anlaşarak Osmanlı Devleti'ne ait kalelere hücum yapmak için hazırlık içinde olduklarına dair yazılan arz.[1451]

[1445] BOA. TSMA.E. 5879/1. 750-55. 1.1.
[1446] BOA. TSMA.E. 5674/1. 747-89. 2.1.
[1447] BOA. TSMA.E. 6627/2. 759-47. 2.1.
[1448] BOA. TSMA.E. 5706/1. 748-32. 1.1.
[1449] BOA. TSMA.E. 10160/237. 969-30. 1.1.
[1450] BOA. TSMA.E. 6607/2. 759-26. 2.1.
[1451] BOA. TSMA.E. 9208/1. 885-61. 2.1.

34) 959/1552 tarihli Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın Segedin'in Avusturya kuvvetleri tarafından muhasarası üzerine yapılan taarruz ve kazanılan zafere dair arzı.[1452]
35) 962/1555 tarihli Bedon Valisi Lala Hüseyin Paşa'nın görevine başladığı, Bedon'un ve hududların muhafazası için gerekli barutun Belgrad'a geldiğinin padişaha arzı.[1453]
36) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 1; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkındaki arz.[1454]
37) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 2; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkındaki arz.[1455]
38) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 3; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkındaki arz.[1456]
39) 966/1559 tarihli Kanuni Sultan Süleyman'ın bazı suallerine Veziriazam Rüstem Paşa'nın cevaben verdiği arz.[1457]
40) 967/1559 tarihli Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa tarafından padişaha bildirilen arz; İran'a kaçan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in gizlice öldürülmesi için paralı fedailer tutulduğunun bildirildiği arzdır.[1458]
41) 967/1560 tarihli Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in durumu hakkında, Kanuni Sultan Süleyman'ın sorduğu bazı sorulara veziriazamın verdiği cevaplar ve alınacak tedbirlere ilişkin arz.[1459]
42) 967/1560 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'dan padişaha gönderilen arz.[1460]

[1452] BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.1.
[1453] BOA. TSMA.E. 6054/1. 753-34. 1.1.
[1454] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.1.
[1455] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.2.
[1456] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.3.
[1457] BOA. TSMA.E. 8782/1. 877-84. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 718-719.
[1458] BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.
[1459] BOA. TSMA.E. 3525/1. 642-24. 1.1. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 720-721.
[1460] BOA. TSMA.E. 3238/1. 583-20. 2.1.

43) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın arzı.[1461]
44) 968/1561 tarihli İran'a sığınan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid ile ilgili olarak Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından padişaha malumatın arzı.[1462]
45) 973/1566 tarihli Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın arzın; Padişahın İskit Kalesi'ne hareket edeceği haberini aldığı, halbuki kalenin sancakbeylerinin muhasarasıyla da düşürülebileceği, buna karşılık Eğri Kalesi'nin fethi, diğer kalelerin de düşmesi sonucunu doğuracağına dair yazılan arz.[1463]
46) 974/1566 tarihli Erzurum Valisi Kasım b. Abdüssamed'in arzı; İran ve şahın ahvalini araştıran eden casuslardan Mirk ile Bayburd Beyi Faik Bey'in takririnin gönderildiğine dair arzın.[1464]
47) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; Paşa sancağına bağlı Köprülü nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Kasım sipahinin yerine tımarının oğlu Musa'ya verilmesi ricasını içeren arz.[1465]
48) 974/1566 tarihli Mahmud Paşa'nın tahriratı; Budaközü ve Keskin nahiyelerinden çıkan Kızılbaş'ın Artukabad'a konduğu, Sivas beylerbeyinin Sivas'a geldiği, Kızılbaş'ın şarka doğru çekildiği ve sair hususlar hakkındaki arz.[1466]
49) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın arzı; İran'dan iltica eden Kirman Sancakbeyi Seyyid Nasıroğlu Seyyid Mehmed'in iltica sebepleri ve bölge hakkında verdiği bilgilere ilişkin vesika.[1467]
50) 974/1566 tarihli Bağdad Beylerbeyi Üveys Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; isyan eden Rumahiye kabile şeyhi Arar'a karşı gönderilen Rumahiye Sancakbeyi Osman Bey'in Arar'ın adamlarını dağıtması üzerine Arar'ın Cezayir'e kaçtığı, ancak tekrar dönerek fesada devam etmesi üzerine Bağdad valisinin memur ettiği Kılıç Bey'in çıkan fesadı bertaraf ettiğine dair yazılan arz.[1468]
51) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kara Ahmed Paşa tarafından bildirilen arz; Macar kralının Fransa, Nemçe ve Leh krallarıyla toplanarak Belgrad ve Böğürdelen üzerine yürümeyi görüştüklerini haber aldığı, Bali Bey'in akın

[1461] BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.
[1462] BOA. TSMA.E. 6344/1. 756-69. 2.1.
[1463] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.
[1464] BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.1.
[1465] BOA. TSMA.E. 6629/1. 759-49. 2.1.
[1466] BOA. TSMA.E. 6369/1. 756-97. 1.1.
[1467] BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.1.
[1468] BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.1.

yapması emrolunuyorsa da Rumeli akıncılarını para ile ifsat ettiği ve sair hususlar hakkında.[1469]

52) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Hüsrev Paşa tarafından padişaha arzı; hasta olan Ergani Sancakbeyi Halid oğlu Veled Bey'in yerine Diyarbekir Vilayeti Tımarlar Kethüdası Kasım'ın tayin olunmasının talebine ilişkin yazılan arz.[1470]

53) 974/1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey tarafından yazılan arz; Bayburd tarafındaki sipahilerden bazılarının reayaya zulmettiklerinden dolayı sürülmeleri için gelen emirden haberdar olduğunun, kendisinin orada bulunduğu müddetçe kanunsuz bir harekete meydan vermeyeceğinin ve böylece karşı taraftakilerin de celbine çalışılacağının bildirildiğine dair arz.[1471]

54) 974/1566 tarihli Mısır Valisi Semiz Ali Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Mısır'da baş gösteren Taun hastalığı yüzünden vergilerin tahsilinde güçlük çekilmesi sebebiyle gönderilmesinin geciktiği, devlet malına el uzatmak adetleri olan bazı ileri gelenlerin tezvirata başladıkları, Cidde Beylerbeyi Murad Bey hakkında yapılan şikayetler ve sair hususlara dair yazılan arz.[1472]

55) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği arz; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebini içeren arz.[1473]

56) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi İskender Paşa'nın sadarete arzın; İran Şâhı'nın Sultan Bâyezid'in adamlarını öldürüp kendisine hakaret ettiği İran Şâh'ı ve beylerinden gelen mektupların hakaret dolu olduğu ne lazımsa yapılması gerektiğini bildiren vesika.[1474]

57) 974/1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey'in arzın; Kızılbaş'ın Erdebil'den Uçan yaylasına geldiği, Çağatay Bey'in Horasan'a girdiği, Canbert Gazali'nin Sivas'a

[1469] BOA. TSMA.E. 6544/1. 758-45. 1.1.
[1470] BOA. TSMA.E. 7691/1. 851-54. 1.1.
[1471] BOA. TSMA.E. 8171/1. 857-23. 2.1.
[1472] BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.1.
[1473] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.1.
[1474] BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.1.

sevki kararlaştırılmış olan Kızılbaş'ın ölüm haberine şaşırdığı, Şah'ın Bağdad Beyi Şah Ali'nin vefatına üzüldüğü ve Gürcü beyi Gargarnik hakkındaki arz.[1475]

58) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Deli Hüsrev Paşa'nın İran şahının Tebriz'den Evcan yaylasına gittiğini Horasan'daki Kör Emirin şahın yanına geldiği diğer serhat beylerinin yerlerinde kaldığını ve alınacak haberlerin bildirildiği arz.[1476]

59) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey imzasıyla arz; Karadan ve denizden asker çıkarılarak Petrevaradin istikametinde pusu kurulup düşmanın bozguna uğratıldığını bildirerek bu hususta kahramanlık gösteren Bali beyin taltif edilmesi talebini içeren arz.[1477]

60) 974/1566 tarihli İstolni Belgrad Beyi Bali Paşazâde Derviş'in sadarete arzı; Selefi Ahmed Bey zamanında kale muhafazasında bulunan askerin mühim bir kısmı Hatvan ve Sunda kalelerine nakledildiği, elde kalan askerlerle kalenin muhafazasının mümkün olmadığından adı geçen kalelere nakledilen askerlerin iadesi talebini havi vesika.[1478]

61) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa'nın padişaha arzı; Ağrıboz ve Avlonya sancaklarında tımara mutasarrıf Rodos muharebesinde şehit olan Mahmud, Mehmed ve İbrahim'in mahlul kalan tımarlarının oğullarına verilmesi talebini içeren arz.[1479]

Sultan II. Selim Dönemi (1566-1574)

62) 974/1567 tarihli Macaristan'daki kaleler, kral Ferdinand ve İspanya kralı Karlo hakkında bir esirden alınan bilgilerden oluşan ve Budin beylerbeyi tarafından gönderilen takrir. [1480]

[1475] BOA. TSMA.E. 6678/1. 759-100. 2.1.
[1476] BOA. TSMA.E. 7115/1. 813-31. 2.1.
[1477] BOA. TSMA.E. 7184/1. 814-39. 1.1.
[1478] BOA. TSMA.E. 8572/1. 873-9. 2.1.
[1479] BOA. TSMA.E. 6423/1-3. 757-30. 6.5.
[1480] BOA. TSMA.E. 1142/1. 427-35. 2.1.

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

63) 982/1575 tarihli Mısır Valisi Hadım Mesih Paşa'nın 1.000 kantar kurşunun İstanbul'a gönderildiğini bildirdiği arz.[1481]
64) 1002/1594 tarihli vefat eden Mısır Beylerbeyi Dokaginzâde Mehmed Bey'in Kethüdası Hasan'ın yakalanarak hakkından gelinmesinin Haleb Valisi Haydar Paşa tarafından rikab-ı hümayuna iletilen arz.[1482]

Sultan III. Mehmed Dönemi (1595-1603)

65) 1008/1599 tarihli Lehliler tarafına geçerek Boğdan'a tecavüz eden Dimitras'ın yakalanıp hapsedildiğine dair Nasuh (Nasuh Paşa)'un arzın.[1483]
66) Venedik Beyleri tarafından yazılan arz.[1484]
67) Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Diyarbakır'da yaptırdığı camiye Ali Pınarı köyünün vakıf olarak verilmesi hususunda Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arzı.[1485]

Sancakbeyi Mektupları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 868/1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1486]
2) 875/1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1487]
3) 884/1480 tarihli Osmanlı ülkesinden gelen Mehmed Şah'ın getirdiği mektubu alan Abdullah'ın Mevlana Gıyas nam şahsa saygı ve dostluğa dair cevabi mektubu 1.[1488]

[1481] BOA. TSMA.E. 6416/1. 757-23. 1.1.
[1482] BOA. TSMA.E. 8174/1. 857-26. 2.1.
[1483] BOA. TSMA.E. 7618/1. 850-25.
[1484] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 143-144.Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1485] M. Mehdi İlhan, "Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Doğu Anadoludaki Askeri Faaliyetleri", *IX. Türk Tarih Kongresi: Ankara 21-25 Eylül 1981 Kongreye Sunulan Bildiriler*, c. 2, (Ankara 1988), s. 322. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1486] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.
[1487] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.
[1488] BOA. TSMA.E. 5577/1. 746-94. 2.1.

4) 886/1481 tarihli Semendire Sancakbeyi Mihaloğlu Ali Bey'in mektubu; arizasıyla beraber İstanbul'a gelen Arnavut Yusuf'un sahte şahitlerle elinden alınan tımarının kendisine iadesi istirhamı.[1489]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

5) 1482 tarihli Veliyüddin Ahmed Paşa'nın II. Bâyezid'e mektubu. (1482, eylülün başı)[1490]
6) 886/1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubu; Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağıyla ilgili mektup.[1491]
7) 889/1484 tarihli Şehzâde Ahmed'in babası İkinci Bâyezid'e gönderdiği mektubunda kalınması istenilen yerde daha fazla kalamayacağını arz ettiği mektubu.[1492]
8) 890/1486 tarihli Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in veziriazama mektubu; askerin mağlubiyet haberinin alındığı ve bu mağlubiyetten Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa, Mehmed Paşa, Sinan Bey ve Veliyüddin oğlunun sağ salim kurtulduklarını bildiren mektup.[1493]
9) 912/1507 tarihli sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektup.[1494]
10) 915/1510 tarihli Şehzâde Korkut'un Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya mektubu.[1495]
11) 915/1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubu.[1496]

[1489] BOA. TSMA.E. 10160/6. 968-6. 1.1.
[1490] Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152.
[1491] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.
[1492] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.
[1493] BOA. TSMA.E. 3288/1. 592-6. 1.1.
[1494] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.
[1495] BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 206-208.
[1496] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.

12) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1.[1497]
13) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2.[1498]
14) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 3.[1499]
15) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 4.[1500]
16) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 5.[1501]
17) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 6.[1502]
18) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 7.[1503]
19) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 8.[1504]
20) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 9.[1505]
21) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 10.[1506]
22) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 11.[1507]

[1497] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.
[1498] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.
[1499] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3.
[1500] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.
[1501] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6.
[1502] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7.
[1503] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [491].
[1504] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.
[1505] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [492].
[1506] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.
[1507] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12.

23) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 12.[1508]
24) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 13.[1509]
25) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 14.[1510]
26) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde Süleyman'ın divandaki paşalara mektubu.[1511]
27) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya mektubu; yılda 400.000 akçe olan Borlu saliyanesinin üç aylığı 100.000 akçenin memur ettiği adamlara teslim ederek gönderilmesi hakkındaki mektup.[1512]
28) 918/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektup.[1513]
29) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in; Babasına karşı isyan eden kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in üzerine gitmesine müsaade edilmediği, İstanbul'a gelmesine izin verilmesi hususlarında sadrazama mektubu.[1514]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

30) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un, oğlunun hayatı teminat altına alınırsa göndereceğini kardeşi Şehzâde Ahmed'e bildirdiği mektup.[1515]
31) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine mektupları 1; Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair yazılan mektup.[1516]

[1508] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13.
[1509] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.
[1510] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.
[1511] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.
[1512] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.
[1513] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.
[1514] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.
[1515] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221-222.
[1516] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.1.

32) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine mektupları 2; Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair yazılan mektup.[1517]
33) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 1.[1518]
34) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 2.[1519]
35) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 3.[1520]
36) 918/1513 tarihli Şehzâde Korkut'un kardeşi Yavuz Sultan Selim'e mektubu. Cülusunu müjdeleyen fermanını sevinçle aldığı, kendisinin layık olduğu hizmette istihdamı hakkındaki arz.[1521]
37) 919/1513 tarihli saltanat makamına geçen Selim'den kardeşi Korkut'a mektup.[1522]
38) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki arz.[1523]

[1517] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 215-216.
[1518] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 211-212.
[1519] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.
[1520] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 213-214.
[1521] BOA. TSMA.E. 5882/3. 750-60. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 223-225.
[1522] BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [494].
[1523] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.

39) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki arz.[1524]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

40) 943/1537 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in Venedik Beylerine gönderdiği mektup.[1525]
41) 945-946/1539 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in Venedik Dojuna gönderdiği mektup.[1526]
42) 951/1544 tarihli Bosna Sancakbeyi Cafer Bey'in mektubu.[1527]
43) 1545-1546? tarihli Sadrazam Rüstem Paşa tarafından Venedik Dojuna hitap edilen mektup.[1528]
44) 959/1552 tarihli Mora Mirlivası Mustafa Bey tarafından yazılan mektup.[1529]
45) 968/1561 tarihli Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın Venedik Dojuna mektubu 1.[1530]
46) 968/1561 tarihli Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın Venedik Dojuna mektubu 2.[1531]
47) 968/1561 tarihli Nâzır-ı emval (Bosna-Hersek) Mehmed tarafından Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın istediği bin kile pirincin gönderilmesi için Venedik Dojuna mektup.[1532]
48) 969/1561 tarihli Hersek Sancağı iskeleleri nazırı Mehmed tarafından yazılan mektup.[1533]

[1524] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.
[1525] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 165-166.
[1526] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 167.
[1527] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 16-17.
[1528] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 161.
[1529] a.g.m., s. 175-176.
[1530] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 36-37.
[1531] a.g.m., s. 37-38.
[1532] a.g.m., s. 34.
[1533] a.g.m., s. 119.

49) 1561 tarihli Nâzır-ı emvâl (Bosna-Hersek) Mehmed tarafından Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın istediği bir maj e (mâje, batman veya kental gibi ağırlık ölçüsü) tuzun gönderilmesi için Venedik Dojuna ve beylerine mektup.[1534]
50) 971/1564 tarihli Bosna ve Hersek Sancakları nazırı Mehmed imzası ile Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1535]
51) 972/1564 tarihli Kilis Mirlivası Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine gönderilen mektup.[1536]
52) 974/1566 tarihli Hersek'de İmocik(?) Kalesi Dizdarlığı'na tayin edilen Abdi'nin tevcih muamelesinin tamamlanması ricasıyla Bosna Sancakbeyi Yusuf'un mektubu.[1537]
53) 974/1566 tarihli Kırili sancağında tımara mutasarrıf Ağa adlı sipahi Rodos seferinden dönüşünde vefat ettiğinden mahlul tımarının yetim kalan oğulları Ali ve İskender'e tevcih buyurulması ricasıyla Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubu.[1538]
54) Hersek Sancağı nazırı olduğu tahmin edilen Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine yazılan mektup.[1539]
55) Bosna ve Hersek Sancakları nazırı Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine gönderilen mektup.[1540]
56) Bosna ve Hersek taraflarında Mustafa adlı bir vazifeli tarafından, Venedik makamlarına yazıldığı anlaşılan ve adamlarından Süleyman Kethüdanın bazı mallar almak üzere o tarafa gideceğinden, kendisine yardım edilmesini isteyen, bu vesile ile Spilit ve Zara kenezlerinin de değiştirilmesini talep eden mektubu.[1541]
57) İskenderiye Mirlivası ve Kapudanı Ali imzası ile Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1542]
58) Kilis Mirlivası Hüsrev imzası ile Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1543]

[1534] a.g.m., s. 34.
[1535] a.g.m., s. 124-125.
[1536] a.g.m., s. 126.
[1537] BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.1.
[1538] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.
[1539] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 121. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1540] a.g.m., s. 127-128. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1541] a.g.m., s. 35. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1542] a.g.m., s. 125. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.
[1543] a.g.m., s. 129-130. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

Sancakbeyi Arzları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 855/1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzı; meşhur İskender Bey'in memleketinde tımar verilmesini talep ettiği daha az gelirli tımar verildiğinden evvelce Yuvanoğlunun mekanı olup oğlu İskender Bey tarafından da talep edilen İşkodra'ya bağlı Musa nahiyesi zeametinin kendisine tevcih olunması talebi.[1544]

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

2) 877/1472 tarihli fermana Sancakbeyi Hamza'nın cevabi arzı.[1545]
3) 886/1481 tarihli Bosna Sancakbeyi Davud Paşa'nın arzı; Todor Harko Kandil nam Hıristiyanların emir mucibince tutulup gönderildiği, Bohali'nin Venedik idaresinde bulunan İnebahtı'da olduğu anlaşıldığından gönderilemediğine dair verdiği bilgileri içeren arz.[1546]
4) 886/1481 tarihli Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına arzı; şişmanlığa karşı kullandığı bazı ilaçları müskirat olarak aksettirenlerin cezalandırılması ve ellerini öpmek için İstanbul'a gelmesine müsaade buyrulması talebini içeren arz.[1547]

Sultan II. Bâyezid Dönemi (1481-1512)

5) 886/1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın Divan-ı Hümayuna arzı; Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağıyla ilgili arz.[1548]

[1544] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.
[1545] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.
[1546] BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.
[1547] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.
[1548] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.

6) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı arz.[1549]
7) 917/1512 tarihli Havası mutedil olan Bergama'nın kendisine verilmesi hususunda Şehzâde Korkut'un arzı.[1550]

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

8) 918/1512 tarihli Mısır'dan dönen Şehzâde Korkut'un oradaki ahvali hakkındaki arzı.[1551]
9) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına arzı; Trabzon vilayetinin asayişine ve muhafazasına itina ettiği, Şah tarafından gelen haberlere göre İstanbul'dan Şah'a giden elçilerin avdet ettikleri, Şah'ın elçiler gönderdiği, Ercincan ve Kemah'ı Mahmud Bey'e, Tercan'ı Şeyh Ali Bey'e verdiği ve diğer bazı tevcihat ile ilgili verdiği bilgileri içeren arz.[1552]
10) 926/1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arz; Vefat eden Hersek sancağı İmoçka kalesi mustahfızı Yusuf oğlu Süleyman'ın tasarrufunda bulunan Lonik köyündeki tımar hissesinin oğlu Mustafa'ya verilmesinin bildirildiği arz.[1553]

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

11) 928/1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arzı; Hersek sancağının Zagorye nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Ali sipahiden münhal kalan tımarı Mustafa Paşa'nın adamlarından Ali'ye verilmesi hakkındaki arz.[1554]

[1549] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.15.
[1550] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209-210.
[1551] BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 217-220.
[1552] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.
[1553] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.
[1554] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.

12) 937/1531 tarihli Skradin kadısı ve Bosna Sancakbeyinin birlikte yaptığı teftiş hakkındaki arz.[1555]
13) 937-938/1531 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in arzı.[1556]
14) 938/1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arz; Mısır harbinde vefat eden sipahi Timurhan'ın mutasarrıf olduğu Tırhala sancağındaki tımarın oğlu Mehmed'e tevcih edilmesinin istendiğine ilişkin arz.[1557]
15) 950/1544 tarihli Yahya Paşazâde Bali Bey'in oğlu, Estolni Belgrad Sancakbeyi Derviş Bey'in padişaha arzı; Asi kalelere yapılan baskınlara Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mani olduğu ve bu hususta nasıl hareket edileceğinin emir buyrulması talebi.[1558]
16) 955/1549 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın Belgrad Sancakbeyi Bali Beyzâde Derviş Bey tarafından şikayet edildiği arz.[1559]
17) 974/1566 tarihli Venediklilerin Akdeniz'de, Kulaksız Ahmed, Sinan gibi korsanların gemilerini basarak yağma ettiğine, Bosna Sancakbeyi Mihaloğlu'nun köylerini, Mora Beyinin de Anepoli kalesini basıp yağma ettiğine dair şikayette bulundukları ve bunlara engel olunmasını istediklerini bildiren arz.[1560]
18) 974/1566 tarihli Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazâde Mehmed Paşa'nın Macaristan kralının ahvali ile ilgili elde ettiği bazı haberleri padişaha bildirdiği arzı.[1561]
19) 974/1566 tarihli vefat eden Ali isimli sipahinin Yanya sancağında Ragoz nahiyesindeki tımarının oğlu Mustafa'ya tevcihini talep eden Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzı.[1562]
20) 974/1566 tarihli Solnok Sancakbeyi Hasan Bey'in arzı; Kral Ferdinand'ın üç aydan beri Lenç kalesinde bulunduğu, yerine bir Hersekli vekil tayin ettiği, etraftaki beylerle istişare ederek sefere karar verdiğini bildirdiği arz.[1563]

[1555] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 19-20.
[1556] a.g.m., s. 22-23.
[1557] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.
[1558] BOA. TSMA.E. 6394/1. 757-1. 2.1.
[1559] BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.
[1560] BOA. TSMA.E. 5934/1. 751-29. 1.1.
[1561] BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.
[1562] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.
[1563] BOA. TSMA.E. 4893/1. 704-49. 2.1.

21) 974/1566 tarihli Bağdad vilayetinde kendisine Hılle sancağı tevcih edilen Mısırlı Elvend Bey'in seferdeki hizmetlerine karşılık sekbanlık vazifesinin de kendisine ihsan buyurulmasını padişaha arzı.[1564]
22) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 1; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[1565]
23) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 2; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[1566]
24) 974/1566 tarihli Hüsrev ve Bali beyler tarafından gönderilip, kapıcıların hapsinde olan Hıristiyanların ifadelerinin padişaha arzı.[1567]
25) 974/1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arz; Hacı Şeyh Bey'in yardımına gönderilen Derteng ve Mendelicin Beyi Osman Bey kuvvetleriyle Baban'da İran sergerdesi Mir Hüseyin'in askerleri arasında yapılan savaşta İranlıların bozguna uğratıldığının bildirildiği arzı.[1568]
26) 974/1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arz; İspanya beyinin Şarlken'in askeri yardımı ile büyük bir donanma tedarik ederek İnebahtı, Mora ve Rumeli'ye saldırmak niyetinde olduğu Korfuz (Korfu) beyinden gelen mektupta belirtildiğine dair yazılan arzdır.[1569]

[1564] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.
[1565] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.
[1566] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.2.
[1567] BOA. TSMA.E. 6168/1. 754-83. 1.1.
[1568] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.
[1569] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.

Sultan III. Murad Dönemi (1574-1595)

27) 990/1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Boğdan voyvodasının katli, Dimitraş'ın Leh taraftarı olduğu ve ahalinin Dimitraş safından döndürülmeye çalışıldığına dair yazılan arz.[1570]

Sultan III. Mehmed Dönemi (1595-1603)

28) 1008/1599 tarihli muhtemelen Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzı; Vidin'de Seferlik Kalesi kethüdası Nusret vefat ettiğinden yetimleri İlyas ve Hızır'a, Mehmed'in kasr-ı yedi ile mahlul kalan tımarının tevcih buyurulması talebine ilişkin vesika.[1571]

29) Bende el-Muhlis Mustafa el-fakîr imzasıyla yazılan arz.[1572]

[1570] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.
[1571] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.
[1572] Walther Björkman, *Ofen zur Türkenzeit* (Hamburg: L. Friederichsen & Co., 1920), s. 73-74. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

EK 6: Belge Görüntüleri

Beylerbeyi Mektupları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 842/1439 tarihli Balaban Paşa'nın mektubu.[1573]

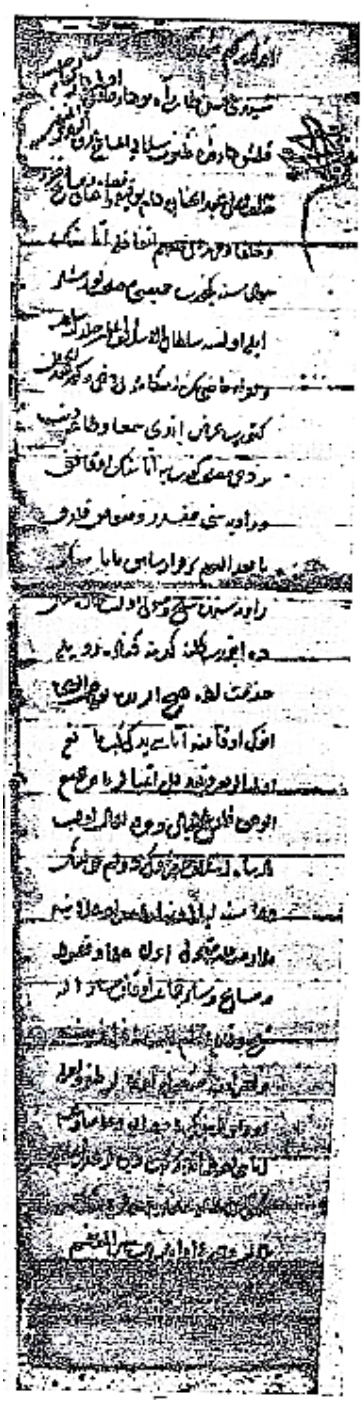

[1573] M. Zeki Oral, "Balaban Paşa Buyurultusu", *Fâtih ve İstanbul*, c. 2, S. 7-12 (1954), s. 81.

2) 857/1453 tarihli Şahin Paşa'nın mektubu.[1574]

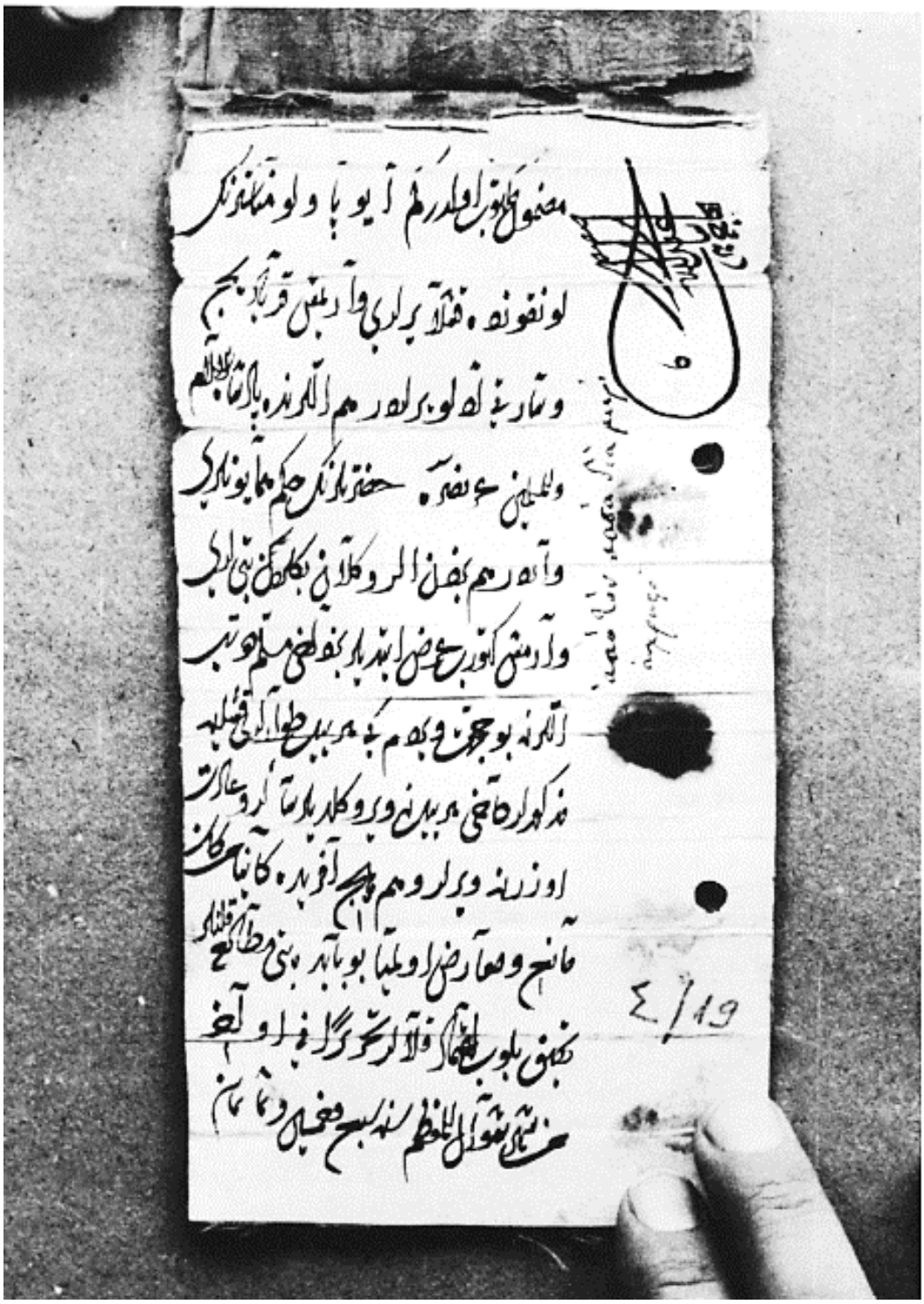

[1574] Von Vanco Boskov Skopje, "Aus Athos-Turcica: Eine Urkunde Şehab Ed-din Şahin Paşa's, Des Wesirs und Statthalters von Rumelien; Aus dem Jahre 1453", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes (WZKM)*, c. 76 (1986), s. 66.

3) 904/1498 tarihli Fenârîzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1575]

[1575] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 134-135.

4) 906/1500 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa tarafından Ragoza Cumhuriyeti'ne gönderilen Slavca mektup.[1576]

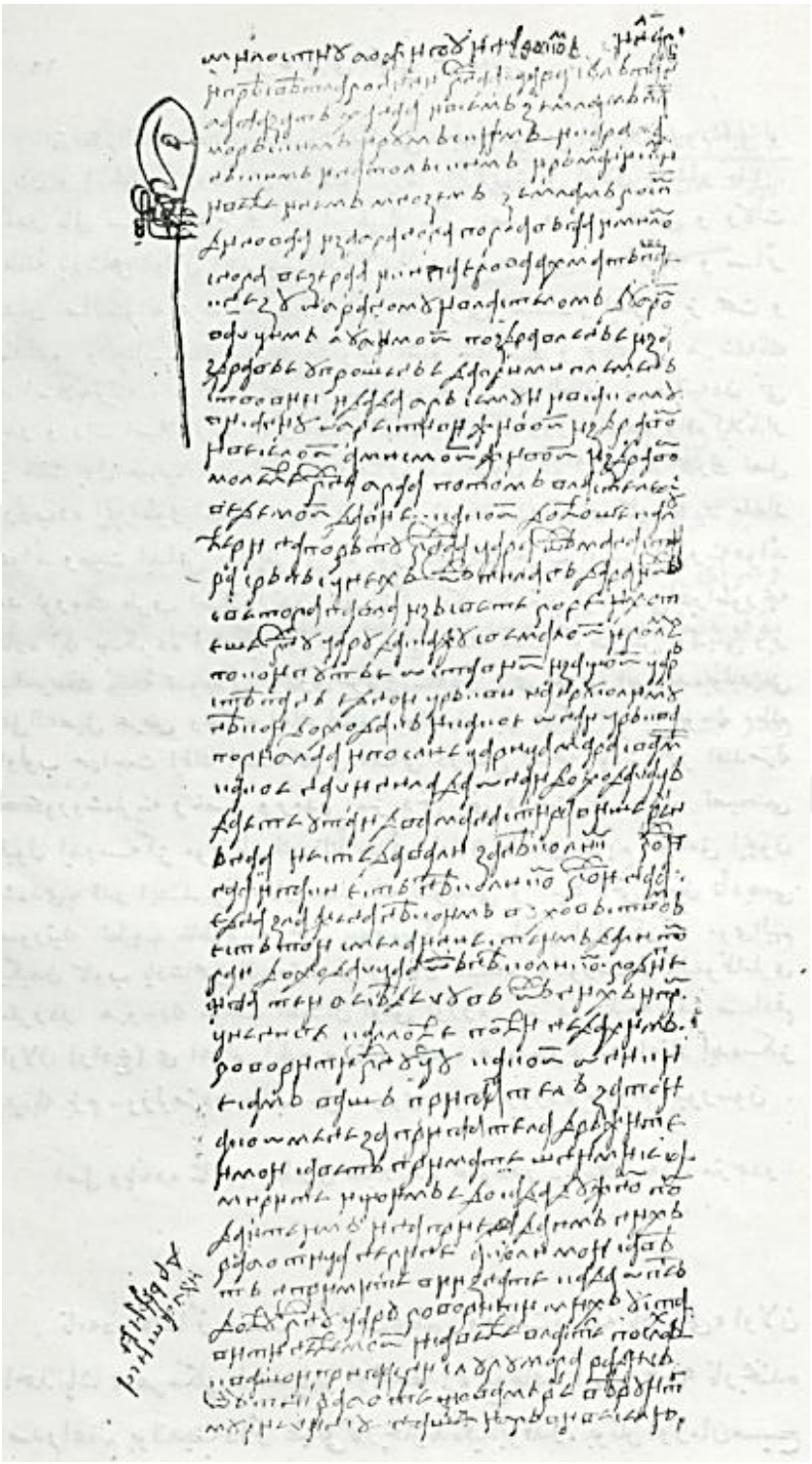

[1576] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 113. Kaynağın kendisinin varlığına makale üzerinden erişilmiş olunup görselin kendisine ise şu kaynaktan erişim sağlanmıştır: Tarihi Osmani Encümeni, vol: 35 s. 689.

5) 912/1507 tarihli Elvend Mirza'dan Sultan Ahmed'e gelen mektup.[1577]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

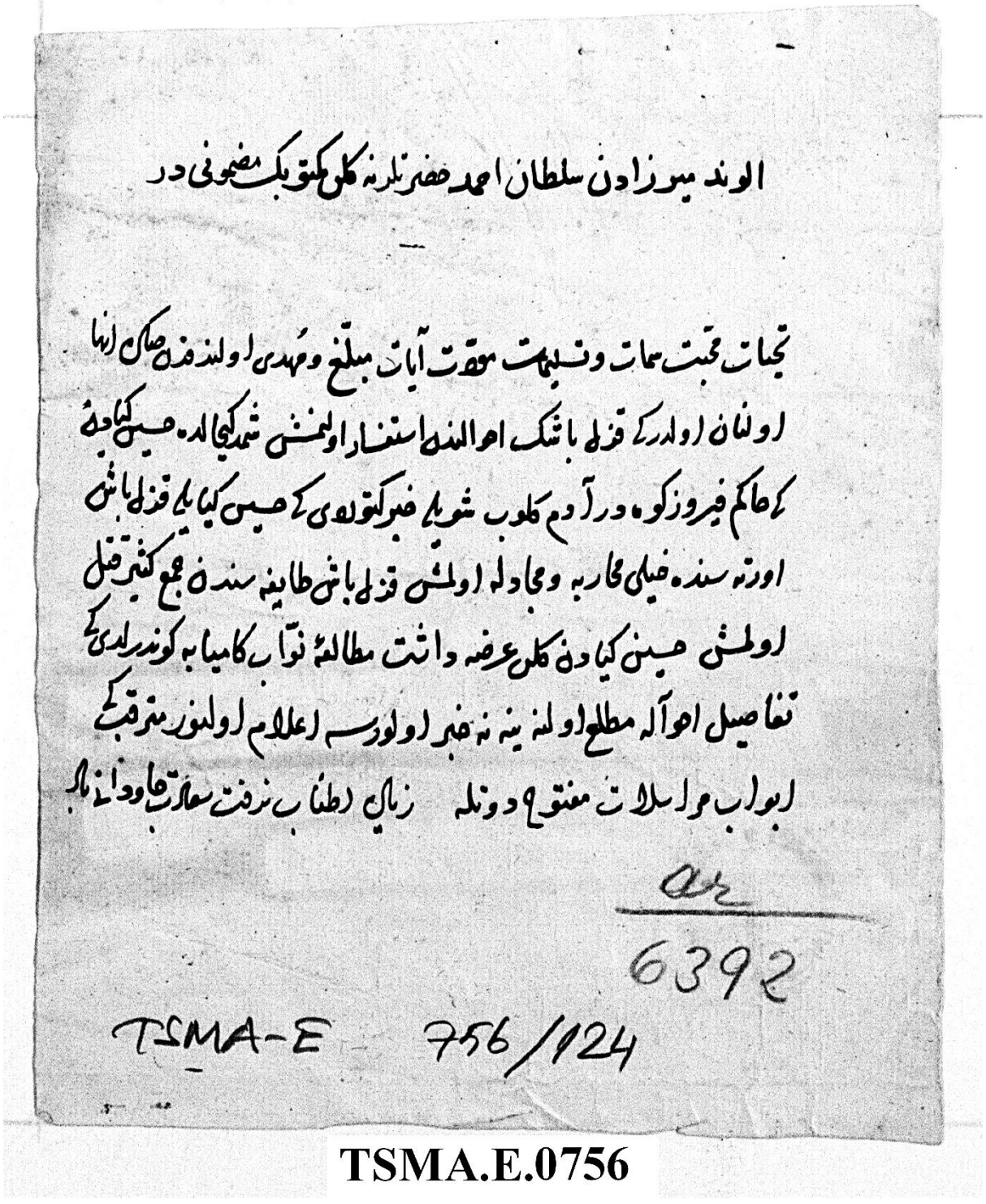
الوند میرزادن سلطان احمد حضرتلرینه کلن مکتوبک مضمونی در

تحیات محبت سمات وتسلیمات موفقت آیات مبلغ ومهدی اولندن صاکن اینها
اولنان اولدرکه قولی باشک احوالندن استفسار اولنمش شمدیکیاله حمد کیادیه
که حاکم فیروزکوه ودرآدم کلوب شویله خبرکتوردی که حمد کیایله قولی باش
اورته سنده خیلی محاربه ومجادله اولمش قولی باش طایفه سندن جمع کثیر قتل
اولمش حمد کیادن کلن عرضه داشت مطالعه نواب کامیابه کوندرلدیکی
تفاصیل احوالی مطلع اولدینده نه خبر اولورسه اعلام اولنور متوقعکه
ابواب مراسلات مفتوح دونله زیاده اطناب ننرفت سعادت جاودانه یار

6392

TSMA-E 756/124

TSMA.E.0756

[1577] BOA. TSMA.E. 6392/1. 756-124. 1.1.

6) 914/1508 tarihli Hersekzâde Ahmed Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1578]

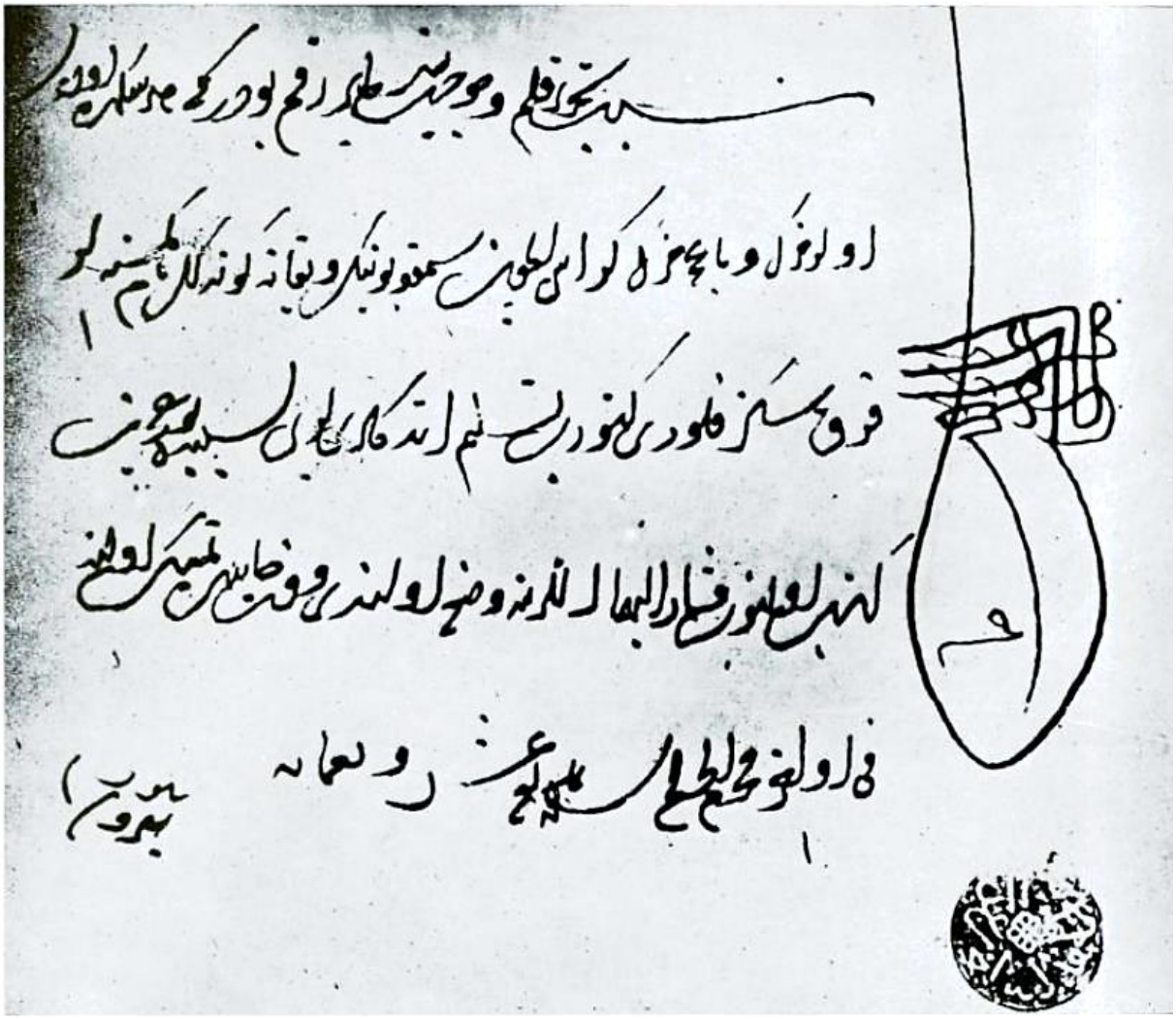

[1578] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 140.

7) 916/1511 tarihli Haleb Valisi Hayır Bey'in Hadım Ali Paşa ve Hersekzâde Ahmed Paşa'ya verdiği bilgileri içeren mektup; Mısır hükümetine iltica eden Bağdatlı Barik Bey'in, kendisine yaylak ve kışlıklar verilmesine rağmen kaçtığı ve Şah İsmail'e, Şehzâde Şehişah'ın adamıyla gönderdiği mektubun elde edilip gönderildiğine dair malumatı.[1579]

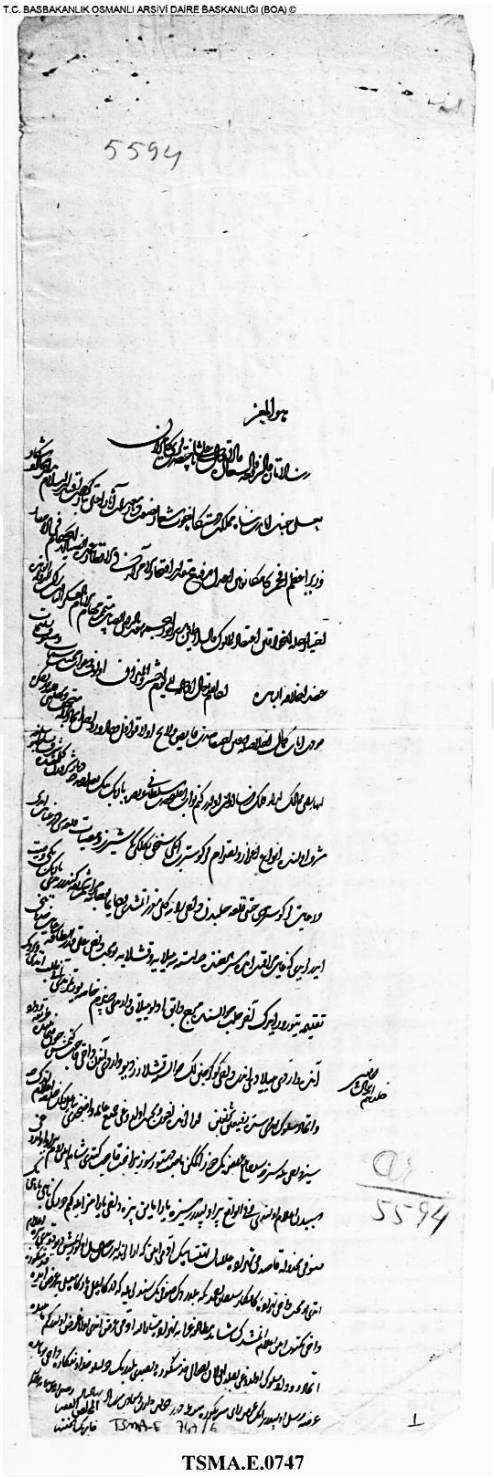

TSMA.E.0747

[1579] BOA. TSMA.E. 5594/1-3. 747-6. 3.1.

8) 917/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in hareket ve tavırları hakkında Bursa muhafızı Hersekzâde Ahmed Paşa'nın Hemdem Bey'e mektubu.[1580]

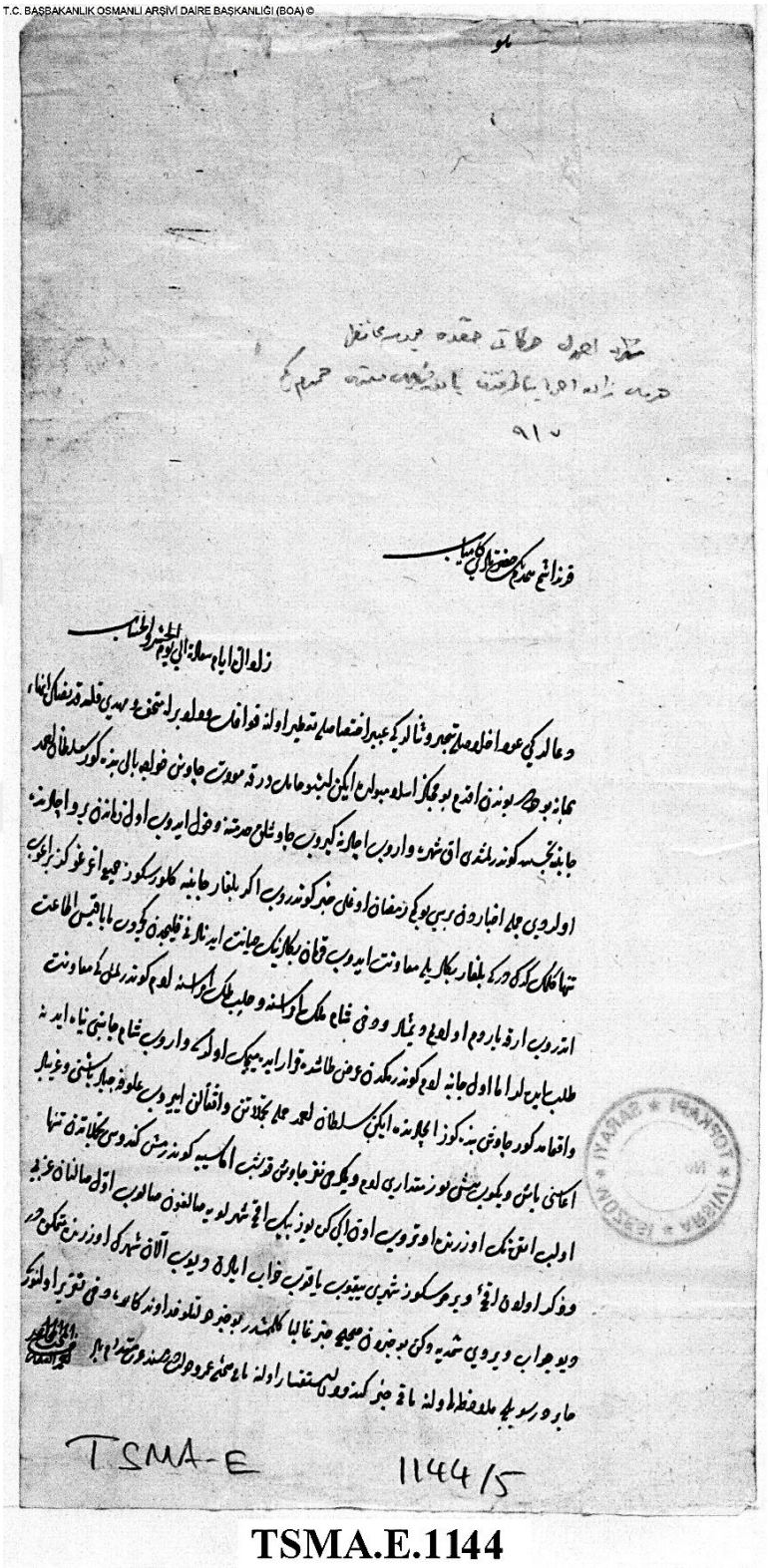
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.1144

[1580] BOA. TSMA.E. 1144-5. 2.1.

9) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed b. Davud Paşa'nın mektubu.[1581]

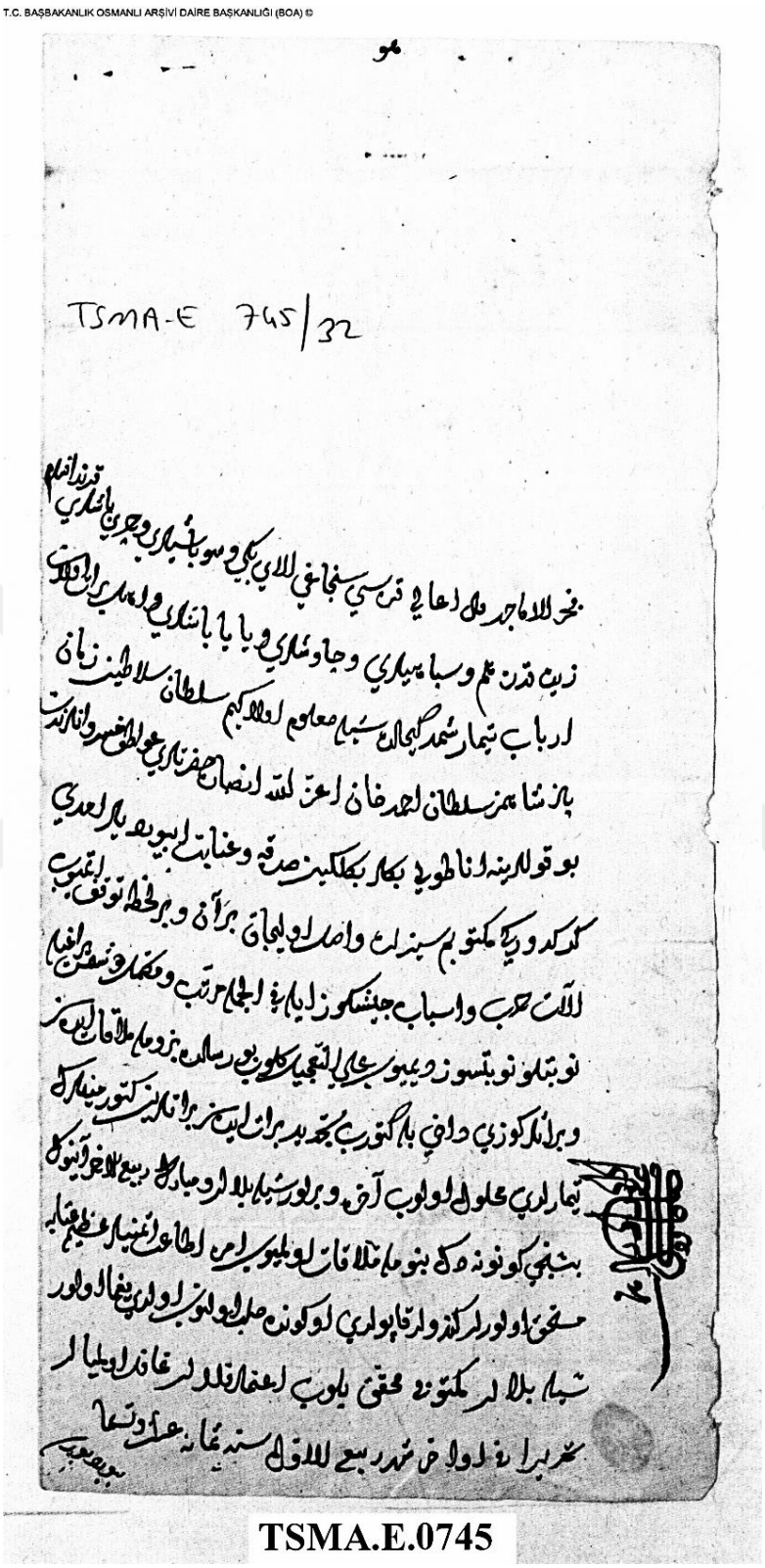

[1581] BOA. TSMA.E. 0745-32. 1.1. Aynı belge başka bir kaynakta daha bulunmaktadır. Kaynak için bkz. Mehmet İpşirli, "Beylerbeyi," *DİA*, c.6 (1992), s. 69-74.

10) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mektubu.[1582]

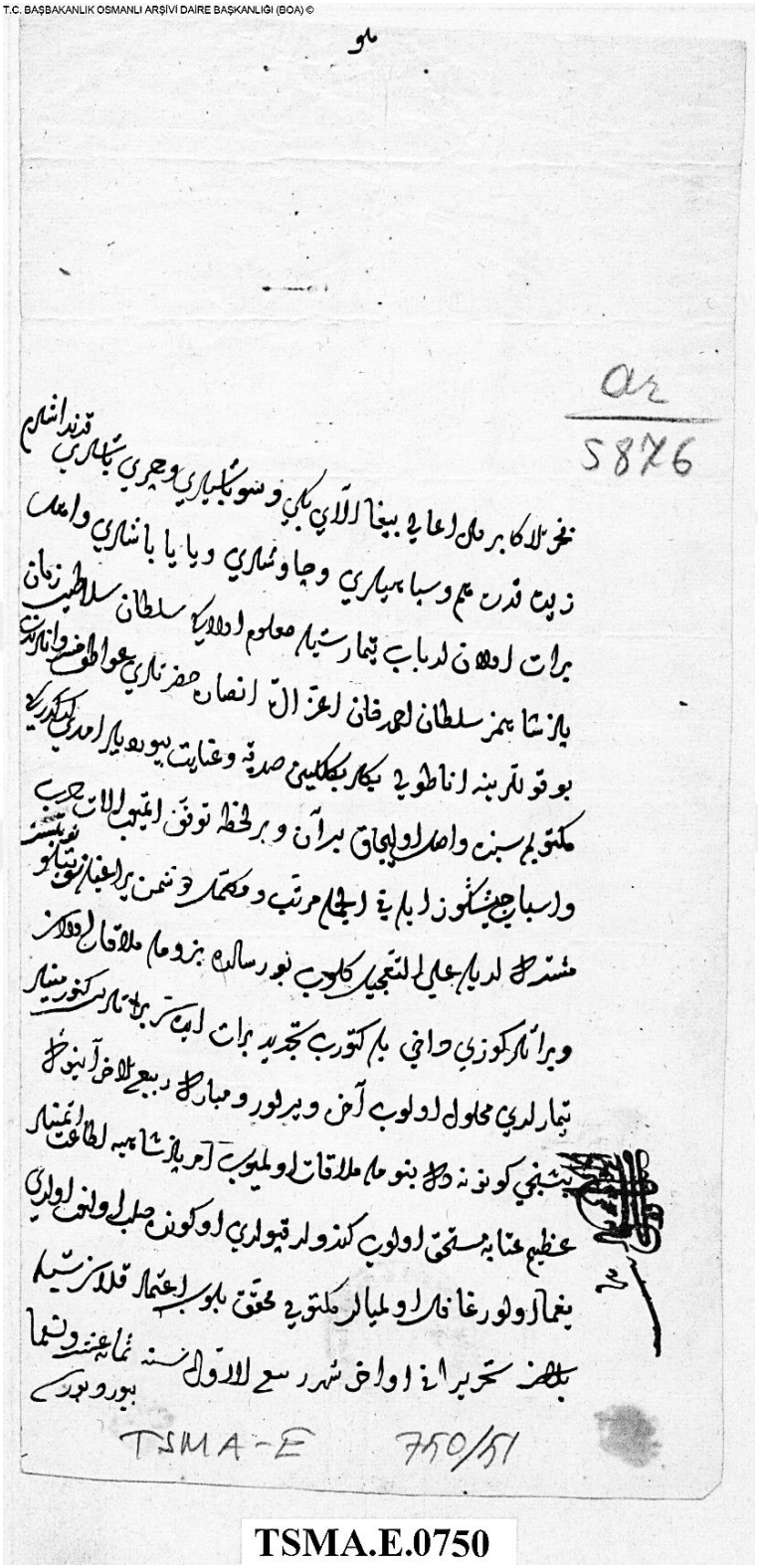
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0750

[1582] BOA. TSMA.E. 5876/1. 750-51.

11) 918/1512 tarihli İskender Paşa'nın hudutlardaki tecavüzlere karşılık verdiğine dair Rumeli Valisi Mehmed Paşa'nın mektubu.[1583]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0750

[1583] BOA. TSMA.E. 5898/1. 750-77.

12) 918/1512 tarihli Divriği Beyi Mamay'ın Alaüddevle Bey'e verdiği bilgileri içeren mektup; Erdebil oğlu ve Mehmed İstaclu oğlunun evlatları ile Şehzâde Şehinşah ulağının Divriği'den geçerken yakalandığı, Haleb Meliğine gönderdiği mektuplarının İstanbul'a gönderileceğini ihtiva eden mektup.[1584]

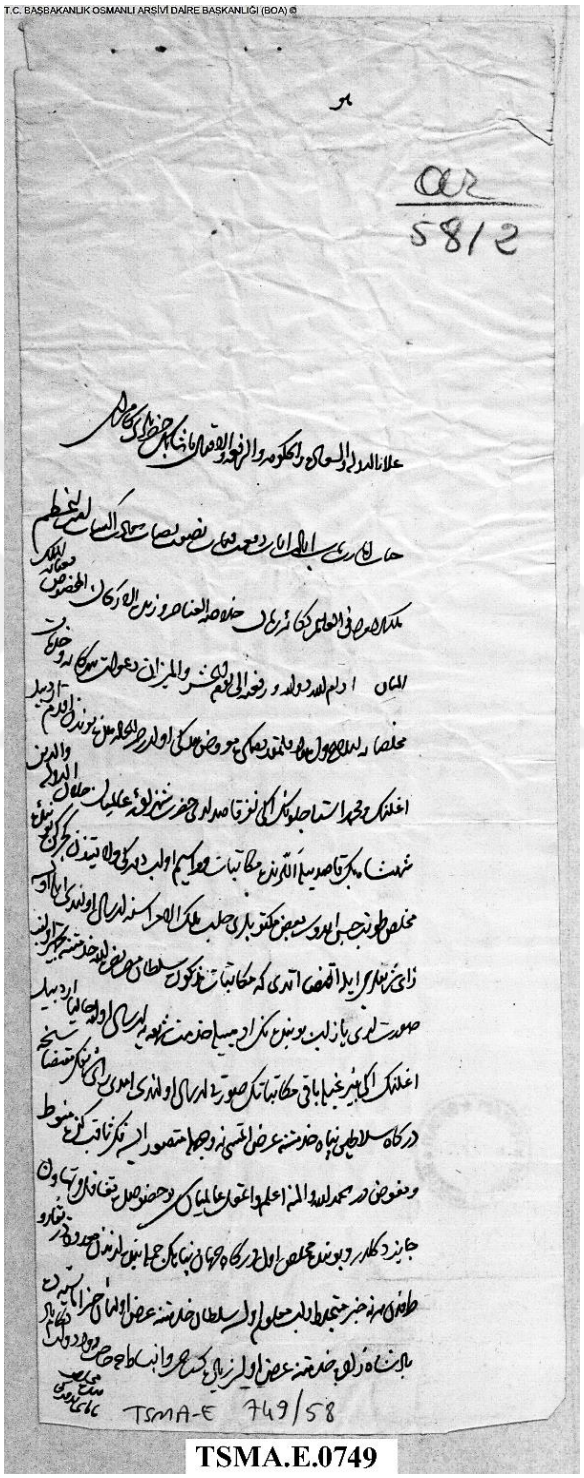

[1584] BOA. TSMA.E. 5812/1. 749-58.

13) 918/1512 tarihli Anadolu Beylerbeyi Karagöz Ahmed Paşa'nın, Teke livasında başkaldıran Erdebil'e karşı yapılan mücadele ve alınması gereken tedbirleri Divan-ı Hümayuna arz ettiği mektup.[1585]

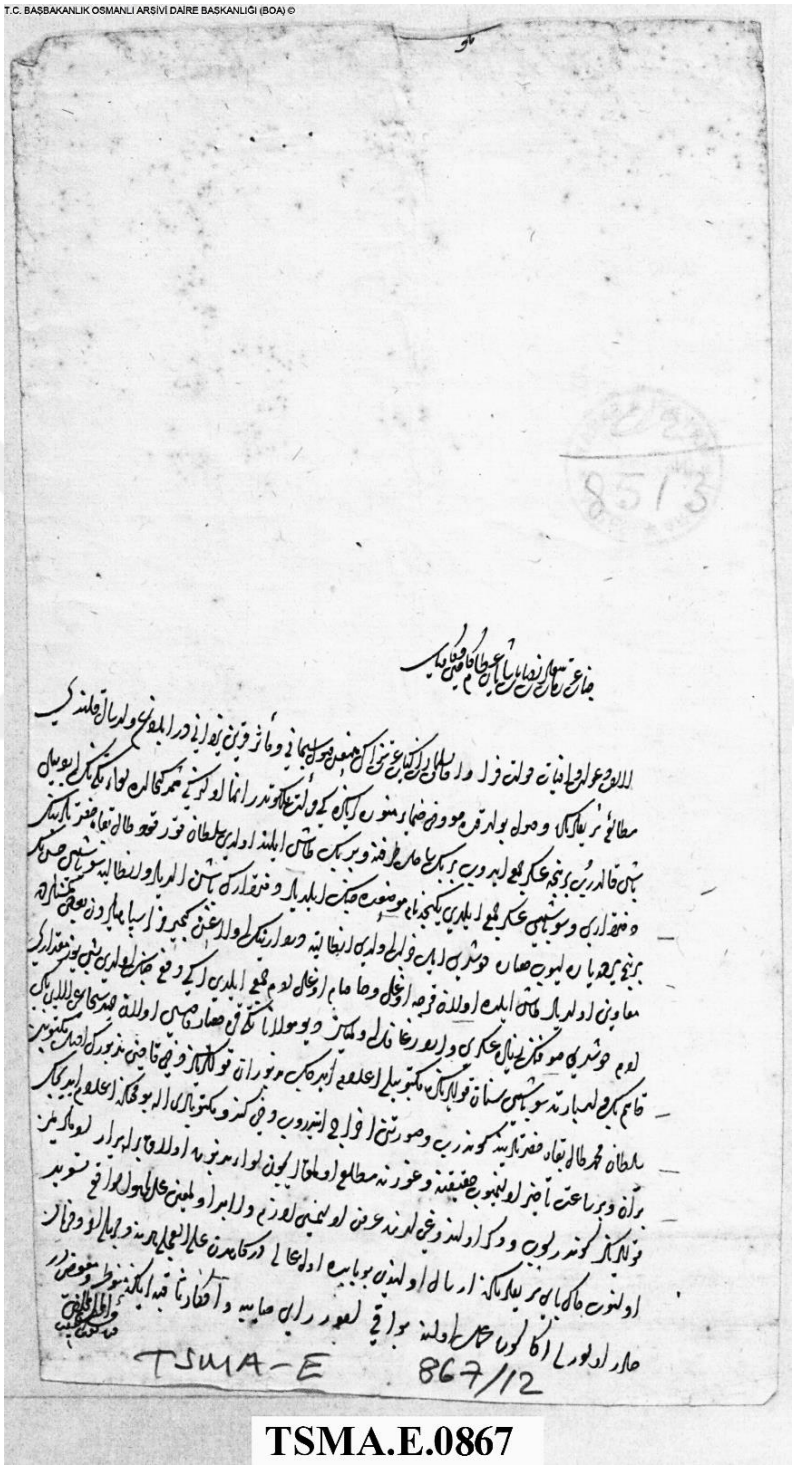

[1585] BOA. TSMA.E. 8513/1. 867-12. 2.1.

14) 920/1515 tarihli Trabzon Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından yazılan mektup; Ordu Kemah'tan çekildikten sonra Nurali'nin Harput'tan gelerek Murad suyunu geçtiğinin ve yapılan muharebede Nurali kuvvetlerinin mağlup olduğunun bildirildiği mektup.[1586]

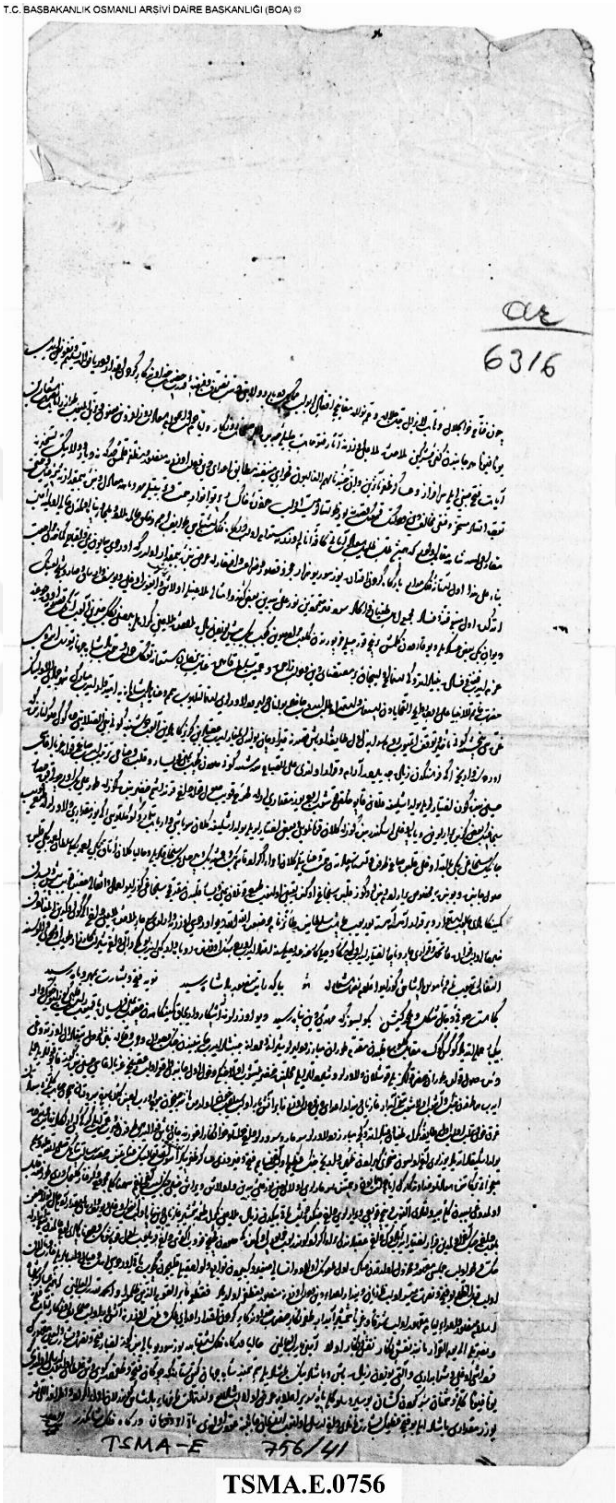

TSMA.E.0756

[1586] BOA. TSMA.E. 6316/1. 756-41.

15) 927/1521 tarihli Sakız beyinden rikab-ı hümayuna gelen mektubun tercümesi.[1587]

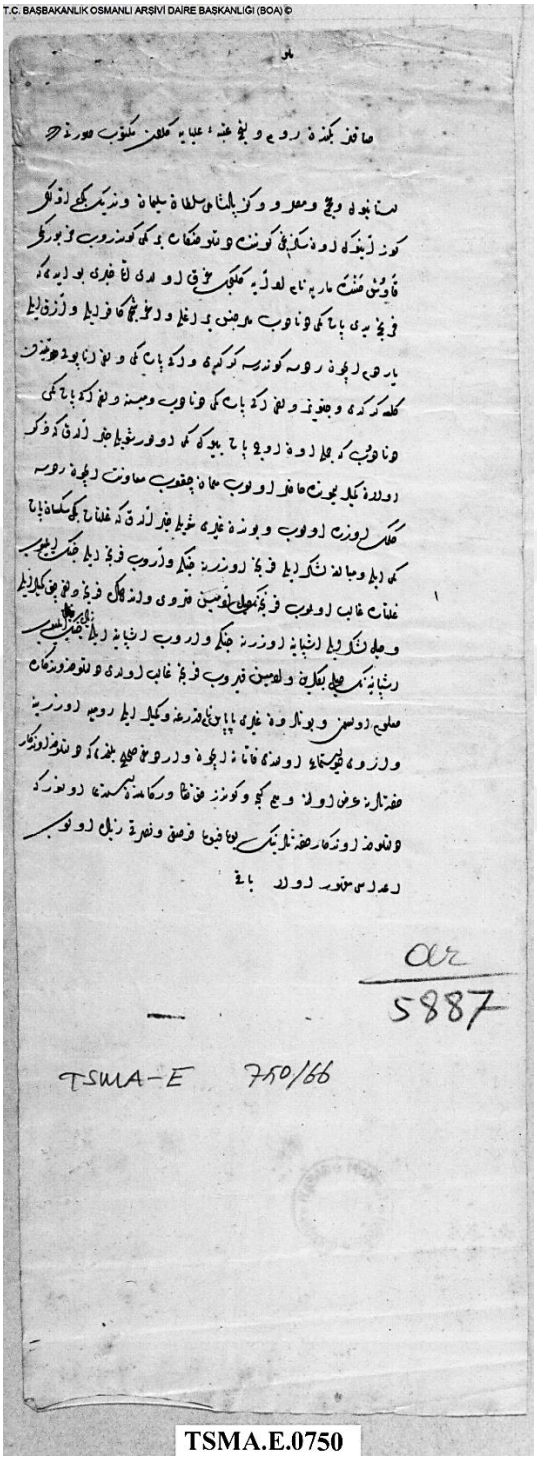
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

[1587] BOA. TSMA.E. 5887/1. 750-66. Aynı zamanda başka bir kaynakta daha aynı belgeden bahsedilmiştir fakat tarih olarak Miladi 1522? olarak geçirilmiştir. Kaynak için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 140-141.

16) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa'nın Foça kadısı ile Samapor dizdarına gönderdiği mektup; Akçaoğlu Ali'ye Belgrad seferinde gösterdiği yararlılıktan dolayı mahlul bir hisar eri gediğinin verilmesi ile ilgili mektup.[1588]

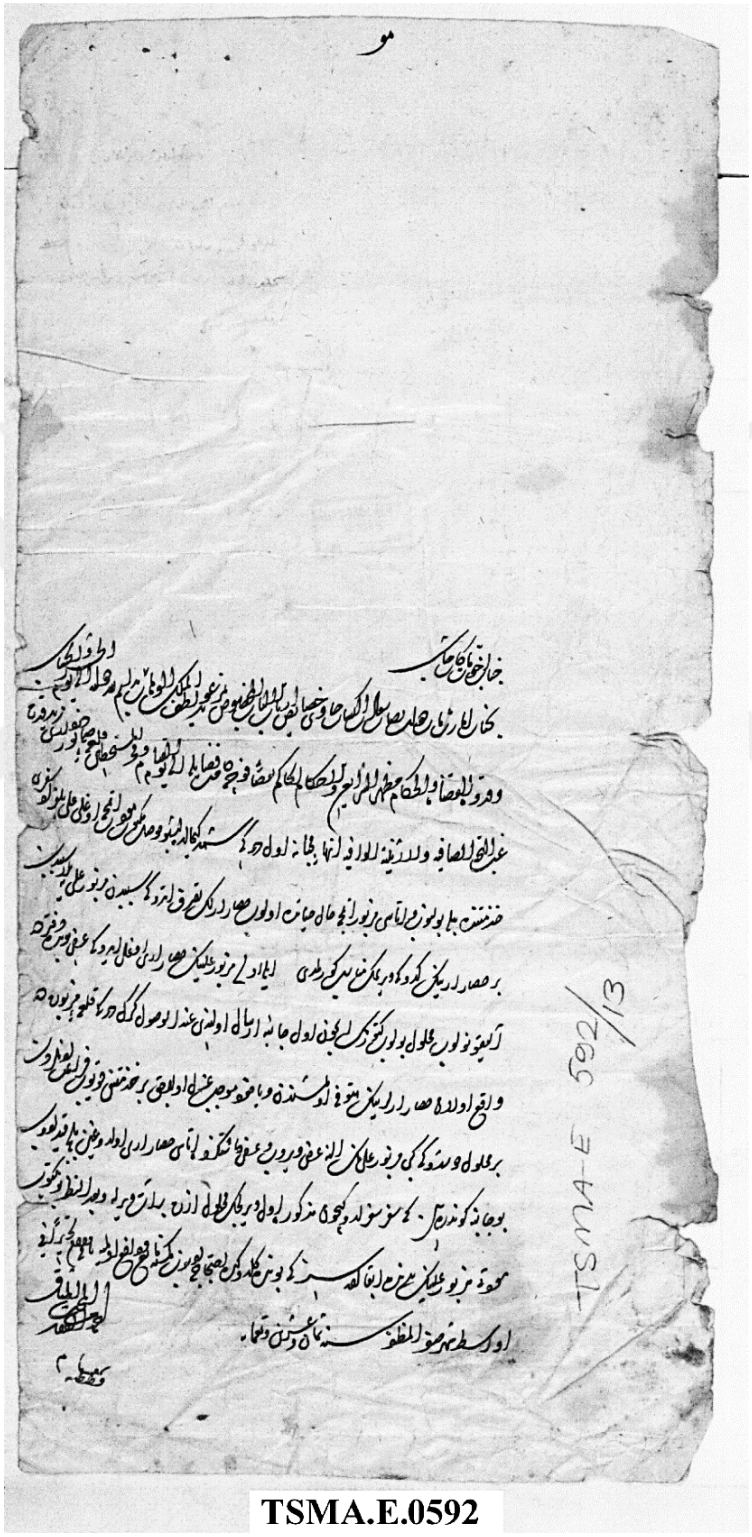

[1588] BOA. TSMA.E. 3294/2. 0592-13.

17) 928/1522 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ayas Paşa'dan padişahın hocasına gönderilen mektup. İhaneti meydana çıkan Yeniçeri Ağası Ferhad Ağa'nın Dubrovnik'e yakın bir yerde kardeşleri ve akrabaları bulunup hükümet işlerine müdahalede bulunduklarından devlet hizmetine alınmasının mahzurlu olduğu, keyfiyetin padişaha arz edilmesiyle ilgili mektup.[1589]

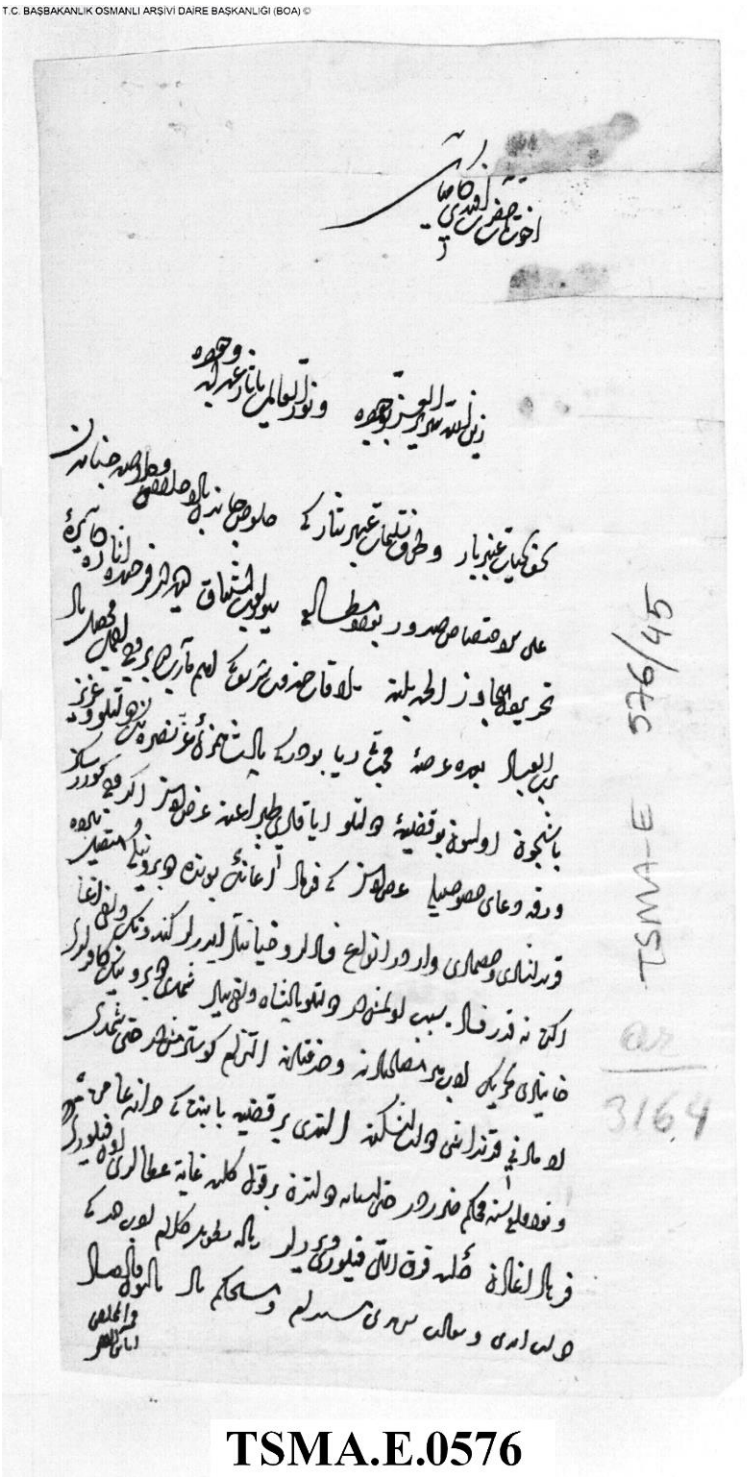

[1589] BOA. TSMA.E. 3164/1. 576-45. 1.1.

18) 1533-1534? tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1590]

پنچه [2]

دوژینه بك حضرتلری کامیاب [3]

خلق الاعیان امراء الملة المسیحیه وفخر الاکابر الطایفة العیسویه صاحب الدیر والناقوس یسر الله طریق الصواب والناموس اعنی به سلام فراوان وتحایای بی‌پایان ابلاغ وارسال قلندقدن صکره اعلام محبانه اولدرکه حالیا سیزوك ایله ارامزده اولان محبته بناءً بوندن دولت استانه‌سنده اولان ایلچیکز [4] امور مهماتك ایچون بومحبکزدن هرنه قضیه ومصلحت مراد ایلدیلر ایسه [illegible] اولنیوب اتمامنه سعی واقدام اولنمشدر ایله اولسه شمدکیحنده سفر مضایقه‌سی اولمغین [illegible] اطرافنده واقع اولان خاصلرومزك طقوزیوز اوتوز سکز وطقوز یوز اوتوز طقوز ایلك [illegible] مذکور ایلچیلکدن مراد ایدینوب طلب اولندقده یوق دیمیوب ادا ایلدیلر واندن غیری انابولیده ساکن اولان قیوژغیو نام کمسنده [6] ترکه بهاسندن اون اکی بیك یدی یوز اقچه [illegible] قالمش ایدی ذکر اولان اقچه داخی مزبور ایلچیکزدن طلب اولنمغین انی داخی سیزومزدن چیقمیوب ادا ایلدیلر امیددرکی ذکر اولنان اقچلرومز مذکور ایلچیکزدن الندوغنه قبول اولنه‌کی شمدکیحالده ذکر اولان اقچلر همان کندو بخشیشکزدن عد اولنور شویلجه بلنه ومذکور اقچه‌لردن غیری انابولی رعایاسنده نیجه باقیارومز واردر انمغه قابل اولمغین مأمولدرکی بوخصوصده لطفکز ظهوره کتروب انابولی رعایاسنده واقع اولان بقایامزی الیوبروب انده اولان ادمزه تسلیم ایلمسنه اقدام تام اولنه‌کی ان شا الله سیزوك داخی بوجانبده هرنه خدمتکز واقع اولورسه اتمامنه سعی واهتمام اولنور شویلجه بلینه باقی والسلام علی من التبع الهدی

9

[2] Mühür yoktur, Pençe (الفقیر ایاس المحب) şeklinde okunmaktadır.
[3] Bu elkab şekli ve Dojun adı değişiktir.
[4] Daniello de Ludovici.
[5] Irakayn seferi masrafları.
[6] Napoli di Romania.
[7] Taksitleri.
[8] Giorgio.
[9] Nereden yazıldığı bildirilmemiştir, sefer esnasında İran hududundan veya Irak'dan gönderilmiş olması mümkündür.

[1590] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 163-164.

19) 942-943/1536 tarihli Mustafa imzalı (belki Vezir Mustafa Paşa) mektup.[1591]

پنچه [2]

زندکانی مقر منیف امیر کامکار و کامران جلال الدولة الغرا ملك رقاب العظما عظم الدنیا سلطان النصاری ناصر السلاطین خلیفة الجوانبین اعدل سبعة الاقالیم هدالله الی صراط المستقیم همیشه پاینده و پایدار باد بعده معلوم اولاکه بوندن اول اشبو صاحب ورقه اولان جریم اوغلی بداشه [3] اللی اوچ بیك اقجه‌لق اسباب ویرلمش ایدی مذکور دخی تحت حکومت عدالتکزده اولان تاجرلردن پروله‌روشه [4] نام کمسنیه بیع ایدوب بورالوو رالاروشه نام کمسنلری [5] کفیل بالمال ویرمش ایمش مدت مدید درکی مذکور بداش اقجه‌مز کتورب تسلیم اتمدوکی اجلدن تحصیلی ایچون انده کندو کوندرلمیوب طابی ایچون ترجمان یونس بك [6] وکیل نصب اولنوب سپاریش اولندی وروب عزّ حضورکزه وصول بولدقده مکارم اخلاقکزدن تمنا و استدعا اولنورکه مذکور پروله روشه‌یی و کفیللرن عز حضورکزه کتوردوب کندودن و کفیللرندن ذکر اولنان اللی اوچ بیك اقجه‌مز تحصیل اتدیریویروب مذبور یونس بکه تسلیم ایدوب بو جانبه کوندرلمسنه همت اولنه والحاصل بو ذکر اولان اقجه‌مزوك حصولی غیر حصولی [7] سیزوك امر شریفکزه مفوضدر الیوم یلوب کوندرلمسنه عنایت اولونه باقی نه دیمك لازمدر همیشه عمر و دولت مستدام باد

محب المخلص مصطفی الفقیر [8]

[2] Pençe : (محب المخلص مصطفی الفقیر)
[3] Jerom oğlu Bodoş (?)
[4] Provalariş (?)
[5] Boralo ve Ralaroş (?)
[6] Tercüman Yunus Bey'in Venedik'e müteaddit seyahatleri olmuştur.
[7] Tahsil edilip edilmiyeceği.
[8] Vezir Mustafa Paşa

[1591] MM. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 164-165.

20) 943/1536 tarihli Ayas Paşa tarafından Venedik Dojuna yazılan mektup.[1592]

پنچه و مهر[3]

قدوة امراء العظام العیسویه اسوة کبراء الفخام فی ملة المسیحیه مصلح مصالح جماهیر الطایفة النصرانیه ساحب اذیال الحشمته والوقار صاحب دلایل المجد والافتخار وندیك دورثی اندریه[4] ختمت عواقبه بالخیر مکتوب وداد واردقده بوندن اقدم وندیك تاجرلرندن پرووولاریش[5] نام تاجر اولونیه‌ده واغریبوزده ویکیشهر[6]ده واقع اولان خاصلریمز ترکه‌سندن درت یوز سکسان یدی بیك اقجلق ترکه‌مز صاتون الوب وندیکه کوندروب اقجه‌سن بونده ویرمك صددنده ایکن اول قدر اقجه‌سی بونده حاضر بولنمامغین وندیك جانبنه کتمش ایله اولسه مدت مدید وزمان بعیددر که اقجمز کلوب واصل اولمایوب وکندوسی داخی نیجه اولدوغی معلوم اولمامغین خصوص مزبور پادشاه عالم پناه مدظله وخلدت خلافته حضرتلرینك پایهٔ سریر اعلالرینه عرض اولندقده واقع اولان اقجمزك حصولی ایچون سزلره حکم همایون ایله فخر الامائل والاقران ترجمان یونس بك زید قدره ارسال اولندی انشاالله الاعز عندالوصول مأمولدر که مزبور پرووولارشده اولان درتیوز سکسان یدی بیك اقجمزی الیویروب ارسال اولنمه‌سنه همت اولونه معلومکزدر که بوجانبده سزلره متعلق اولان خصوصلرده نوجهله اقدام واهتمام اولنور دولتلو پادشاه عالم مدار حضرتلرینك أیام عدالتلرنده سزلره متعلق اولسون وسایر مملکتلره متعلق اولسون هرکیم اولورسه اولسون اعلا وادنی اعتبار اولنمایوب قطعا میل ومحابا داخی ایتمیوب حق مستحقنه ایصال اولنور امیددرکه سیز داخی شولکه اسلوب محبتدر ظهوره کتوروب مزبور پرووولاریشده اولان اقجمزی بیقصور الیویروب مشارالیه ترجمان یونس بکله بوجانبه ارسال ایلمسنه همت ادەسز که بیزم مصلحتمز فی الحقیقه سزلرکدر بوبابده مرجودرکه تکرار مکتوب وآدم کوندریلو اتمیوب هرنه طریقله حصولی ممکن ایسه کوریوروب اتمام مصلحت اتمکه سعی جمیلکز ظهور بوله بوبابده ندیمك[7] لازمدرکه معلومکز اولیه باقی والسلام علی من اتبع الهدی.

[1] Bu rakam (268) vesikanın üzerinde kırmızı kalemle yazılı.
[2] Vesika tarihsizdir, fakat muhtevasına göre vesika 22 ve vesika 7'deki 1536 tarihi olacaktır.
[3] Ayas Paşa pençe ve mührü vardır. Pençe'de « المحب المخلص ایاس الفقیر » ifadesi mühürde de آیاس پاشا okunmaktadır.
[4] Andrea Gritti.
[5] Provolariş, veled-i Polo (vesika 22).
[6] Tesalya'daki Yenişehir.
[7] Ne demek lâzımdır.

[1592] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 157-158.

21) 952-953/1546 tarihli İbrahim Reis tarafından Venedik Beylerine mektup.[1593]

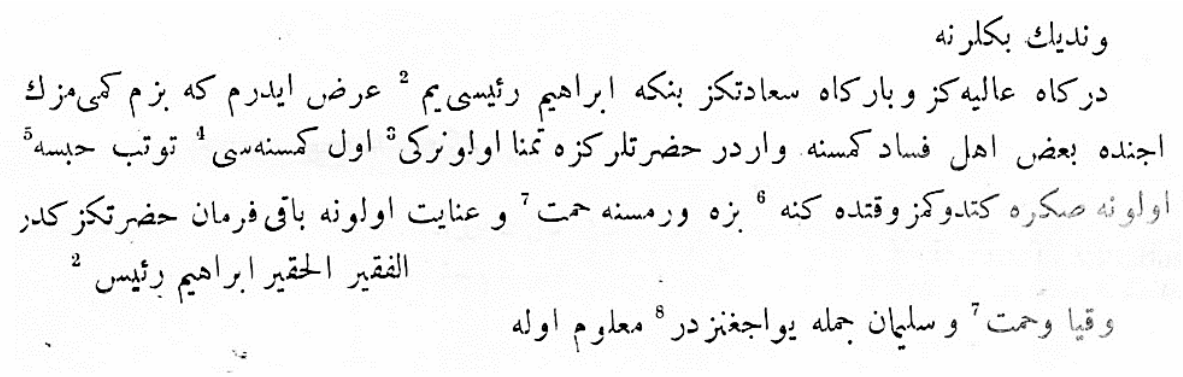

وندیك بكلرنه

درگاه عالیه‌كز وبارگاه سعادتكز بنكه ابراهیم رئیسی‌یم [2] عرض ایدرم كه بزم كمی‌مزك اجنده بعض اهل فساد كمسنه واردر حضرتلركزه تمنا اولونركی [3] اول كمسنه‌سی [4] توتب حبسه [5] اولونه صكره كتدوكمز وقتده كنه [6] بزه ورمسنه حمت [7] و عنایت اولونه باقی فرمان حضرتكزكدر

الفقیر الحقیر ابراهیم رئیس [2]

وقیا وحمت [7] و سلیمان جمله یواجغنزدر [8] معلوم اوله

[2] Her halde bu İbrahim Reis, muhatapları olan Venedik beylerince tanınmış biri idi.
[3] Olunur ki .... İbrahim Reis o sırada bir Venedik limanında bulunmuş olsa gerektir.
[4] Kimesneyi.
[5] Haps oluna.
[6] Yine.
[7] Himmet همت
[8] Duacınızdır.

[1593] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172-173.

22) 953/1546 tarihli Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa (Semiz) tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1594]

پنچه ومهر[1]

مفخر السلاطين فى دين المسيحيه افخر الخواقين فى مذهب العيسويه صاحب الدير والناقوس مختار الاصل والنادوس ونديك پادشاهى[2] ادام معاليه بعد التحيه والتكريم بانواع العز والتعظيم اعلام حضور پرحبور اولدركى بوندن اقدم ادمز حرم ايله اوڭ جانبه بعض ابريشم كوندرياوب عودت أيلمسى قريب اولدوغى اجلدن جناب عاليه كوزدن[4] توقع اولنوركى كمرك خانه مصلحتنده وكمى بوليورملك بابنده ايده كلدوكلكز لطفى كماكان وجوده كتورمكه همت ايدەسز زياده نديمك لازم دركى هميشه دولت وسعادت بر دوام وپايدار باد برب العباد تحريراً فى اواسط جمادى الاول سنه ثلث وخمسين وتسعمائه بمقام صوفيه[5]

[1] Mühür (. . . خاتم شد خود بنام على وى بود) Pençe: (اضعف العباد على) vesikanın İtalyanca tercümesinde "Haly [Ali] Basca Beglerbey alla grecia" olarak tanıtılmaktadır ki, tam bu sırada Rumeli Beylerbeyiliğine getirilen Semiz Ali Paşa'dır.

[2] Venedik Padişahı tâbiri de ilgi çekicidir.

[3] Hurrem, Paşa'nın kapu halkından olsa gerektir.

[4] Zât-ı âlinizden, zât-ı devletlerinden yerinde olarak.

[5] Sofya, Rumeli Beylerbeyilik merkezi idi.

[1594] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 172.

23) 955/1548 tarihli İstanbul kaymakamı Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1595]

پنچه و مهر[2]

مفخر الامراء ملته مسیحیه[3] ذخر الکبراء طایفة العیسویه وندیك دورڈی[4] بعدالسلام بالعز والاکرام اعلام واشعار اولنان اولدرکه بوندن اول دولتلو پادشاهمز اعز الله انصاره حضرتلری آن عصیان و طریق طغیان اوزره اولان قزیل باش اوباش ضلالت معاشی جانبنه عظیم سفر تدارکی ایله توجه همایون وعزیمت میمونلری واقع اولمش ایدی[5] الحالة هذه عون عنایت یزدانی و یمن حمایت سبحانی ایله انواع فتوحات جمیله ارزانی اولغین ممالك اسلام پادشاهی در واقع اولان صغیر و کبیر غنی وفقیر شنلك و شادمانلق اتمك ایچون مباشرلرایله اوامر سلطانی اخذ اولنوب سیز داخی اول یوجه آستان و دارالاشیانك دوستلری اولدوغکزه بناءً تحت حکومتکزده اولان اهالی ایله شنلکلر اتمك ایچون امر شریفله درکاه معلا چاوشلرندن قدوة الاماجد والا کارم فرهاد بك[6] زید مجده ارسال اولنوب ومذکورك بزومله قرابتی اولغین[6] خدمتکزه مکتوب محبت ویرلدی ان شا الله واروب اول دیاره ملاقی اولق میسر اولدقده پادشاه عالمپناه حضرتلرینك اوغور شریفلرینه انواع شنلکلر اولنوب ومرجو در که مذکور چاوش مرعی واقع اولا باقی ندیمك محتاجدر که تحریراً فی اواسط شهر ذی القعده سنه خمس وخمسین وتسعمائه[7].

[1] Evasıt-ı Zilkade 955, 10-20 Aralık 1548'e rastlarsa da, 2 Aralık tarihi konmuştur.

[2] Mühür (ز دریای لطف کرم پیش احمد : یکی قطرهٔ کن نصیب محمد توکلی علی خالق) . Pençe (الفقیر محمد پاشا)

[3] (ملة المسیحیه) yerine ملة مسیحیه

[4] F. Donato.

[5] Mart 1548'de.

[6] Müteferrika çavuşlarından Ferhad Bey'in (Çavuş) kendisi ile akrabalığı olduğunu, yâni onun da boşnak bulunduğunu İstanbul kaim-makamı Mehmed (Sokollu) Paşa bildirmektedir.

[7] Tebriz seferi esnasında İstanbul muhafazasına memur, o sırada uhdesinde kapudan-ı deryâlık bulunan Sokollu Mehmed Paşa idi.

[1595] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 173.

24) 956/1549 tarihli kendisine Rumeli beylerbeyliği tevcih edilen Mehmed (Sokullu) Paşa tarafından Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1596]

پنچه ومهر[2]

مفاخر الامراء المسيحيه مراجع الكبراء العيسويه مصلح مصالح جماهير الطايفة النصرانيه وندیك بكلری[3] ختمت عواقبهم بالخير تحف تحيات صافيات وطرف تسليمات وافيات كه محض محبت صافی دن صادر اولور اتحاف واهدی قلندقدن صكره اعلام محبانه اولدر كه اكر بو محبكزوك احوالندن استخبار اولنور ايسه بحمد الله صحت وسلامت اوزره اولوب شيمهٔ كريمهٔ خسروانی صادر اولوب روم ايلی بكلربكيلكی تفويض وتقليد اولنغين[4] سفرهمايونه چقوب كتمك اوزره ملحوظ اولنه عقيب دكين پوشيده اولميه كه حاليا بوجانبده بايلوس اولان قدوة الاماجد والاقران لويز رَتَرْ[5] زيد قدره استانهٔ سعادتده وارکان دولتده دوشن مهمات ومصالحكزك امورنده‌در دولتده تمام كيرو ساعی ونهايت اقدام واهتمامی ظهوره كلوب انواع استقامت ايله موصوف هروجهله يرار اولوب على الخصوص بوندن اقدم عتبهٔ عليادن اولونيه قلعه‌سنك عزب اغالغی صدقه اولنوب قلعهٔ مزبوره‌يه كيدركن قتل اولنان شعبان رئيسك[6] كميسنده مژده كانه ايچون[7] واران ادمز بله قتل اولنغين بوجانبه برمقدار اضطراب طاری اولمش ايدی مرقوم بايلوس بومحبكزه كلوب دريا يوزنده يورياناروك احواللری بويله‌در بعض وندیك بكلری دولتلو پادشاهك استقامت ايله دوستلريدر اميددر كه استانهٔ سعادته واردوغكزده[8] وندیك بكلرينك واقع اولان دوستلقلری ايله امانت ودیانتلرنی اعلام ايليه‌سز ديو ابرام والحاح ايليوب فی الحقيقه روی دريا ده يورياناروك احواللری قديم‌دن بويله اولی كلدوكی خاطريمزدن عبور ايليوب تمام تسلی بولوب ان شا الله پادشاه عالمپناه حضرتلرينك خاكپايلرنده وارکان سعادتك حضور شريفلرنده ايلوكله تذكر اولنمكزدن غيری يه جواز كوسترلمدوكی معلومكز اولا وبوندن غيری‌در دولتده هرنه مهم ومصالحكز دوشر ايسه مابينمزده اولان دوستلق ومحبته بناءً كركی كبی حصول واتمامنه برمرتبه سعی واهتمام اولنه كه بونده اولان ادملريكز دخی معلوم ايدينوب وقوع وحقيقتی ايله سزجانبه افهام ايليه‌لر مأمولدر كه سزدخی شانكزه لايق اولانن وجوده كتوره‌سز ايلجه ملاحظه ايليه‌سز تحريراً فی اواخر شهر ربيع الاخر سنه ست وخمسين وتسعمايه. بمقام قسطنطنيه[9]

[2] Pençe ve Mühür vesika 44'dekidir.
[3] Muhatap genel olarak Venedik hükûmetidir.
[4] 1549'da Semiz Ali Paşa'nın yerine Rumeli Beylerbeyi olmuştu.
[5] Aloisio Reter.
[6] Şaban Reis, Avlonya azep ağalığına gidiyordu.
[7] Müjdegâne denilen bir nevi vergi tahsili için.
[8] Padişah'a maruzatta bulunduğunuz zaman.
[9] Sokollu Mehmed Paşa henüz İstanbul kaymakamı idi ve Padişah bu sırada Haleb'de bulunuyordu.

[1596] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 174-175.

25) 958/1551 tarihli Erzurum Valisi İskender Paşa'nın Selmas'a gelen İran Şâh'ı Tahmasb'a gönderdiği mektup 1.[1597]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)
TSMA.E.0714

[1597] BOA. TSMA.E. 5045/1. 714-20. 2.1.

26) 958/1551 tarihli Erzurum Valisi İskender Paşa'nın Selmas'a gelen İran Şâh'ı Tahmasb'a gönderdiği mektup 2.[1598]

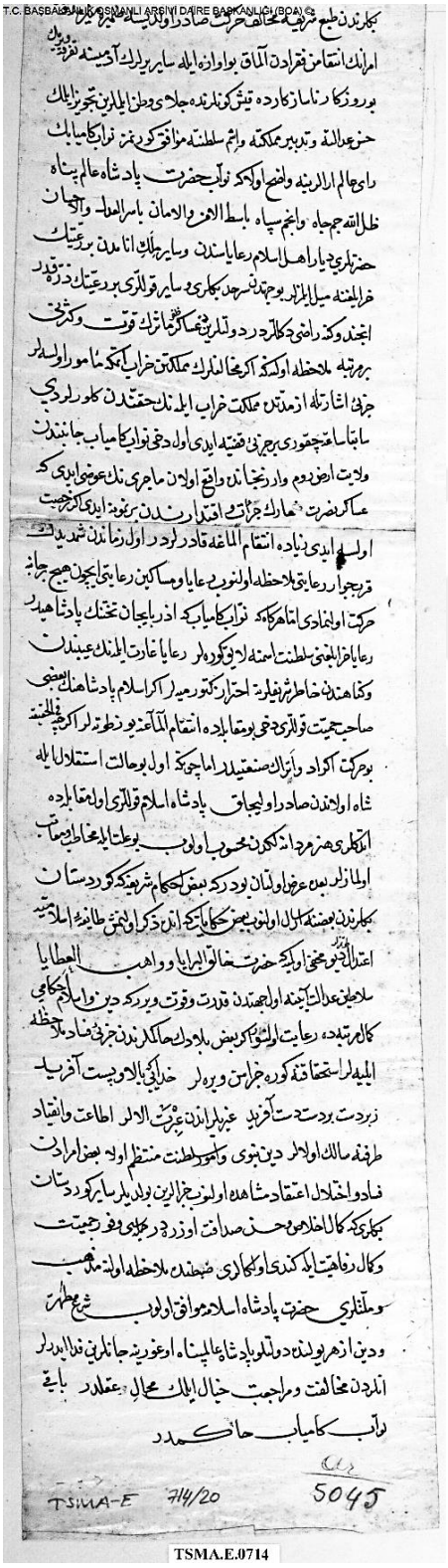
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©
TSMA-E 714/20 5045
TSMA.E.0714

[1598] BOA. TSMA.E. 5045/1. 714-20. 2.2.

27) 961/1554 tarihli Mısır Beylerbeyi Ali Paşa'nın mektubu.[1599]

مفاخر الامراء الملة المسيحيه مراجع الكبراء الطايفة العيسويه وندياك بكارى اصاح الله تعالى شانهم بعد السلام مكتوب واصل اوليجاق معلوم اولا كه حاليا محروسهٔ مصر تاجرلرندن اشبو موصل ورقه شموال كوهان[1] نام يهودى بوجانبه كلوب فرنكستان جانبنه آدميسى ايله بعض اسباب وامتعه كوندروب انده واردوقده مزبور ادميسنه كمسنه تعدى اتمك ايچون مكتوب طلب اتمكن بومكتوب ارسال اولندى واروب وصول بولدقده كركدركى سيزوك جانبكزدن بو ديياره كلان تاجرلريكوزه كمسنه‌يى خلاف حق تعدى اتدرلمدوكى كبى بونك آدميسنه دخى هيچ احدى خلاف حق دخل وتعرض اتدرميه‌سز دخل اتمك استيانارى منع ورفع ايده‌سز شويلكه تعدى اولندوغى استماع اولنه سيزوك بيزوم دولتلو سعادتلو پادشاهمز طرفنه اندوكلكز عبوديت خلاف اولمش اولور اكا كوره تدارك ايليوب هر وجهله مصلحتن كوروب بوجانبه معجلاً كلوب واصل اولماغه سبب اولاسز شويله بلاسز تحريراً فى اواسط شهر صفر المظفر من شهور سنه واحد وستين وتسعمائه

بمدينهٔ مصر المحروسه[2]

پنچه : الفقير الحقير (؟) على

مهر: (. . . خاتم . . . ياولى — ازدل وجان بندهٔ سلطان سليمان على)

[1599] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 32.

28) 961/1554 tarihli Mısır Beylerbeyi Dukakinzâde Mehmed Paşa'nın mektubu.[1600]

پنچه و مهر [1]

قدوة امراء الملة المسيحيه اسوة كبراء الطايفة العيسويه سابقا محروسهٔ حلب بايلوسى اولان پروپيچا مانو ارشده الله تعالى سلام مشكين فام وكلام عنبر ين ارقام اتمامندن صكره معلوم اولا كه اكر بو جانبك احوالندن وقنده لغندن [4] صوررسكز بحمدالله شمدكيحالده خوش صاغ وسالم اولوب سيزه زياده مشتاق بلاسز و سيزحلبدن كتدوكندن بر يل صكره صاحب قران سلطان سلاطين جهان دولتلو و سعادتلو پادشاهمز [5] حضرتلرى دولت واقبال ايله حلبه كلدوكلرى كون مصرى عنايت واحسان ايلديلر [6] اما سيزكله قولمز بويله ايديكى هرقنده اولورساوز [7] دوستلغى اونتميوب دايما مكتوب كوندروب احوالكزى بلدرسكز كرك ايدى اول زماندن برو اصلا بر مكتوب كوندرميوب صحتكزى بلدرمدكوز امدى شمديدن صكره هركاه كلنلر ايله مكتوب كوندروب صحتكزى واحوالكزى يازوب بلدرمكدن خالى اولميهسز كه سرور وصفا حاصل اوله بعد ذلك وندیكده بعض قماش اشلتدرمك مرادمز اولمغين بونده نقاشه رسم اتدروب مصرده اولان بايلوسه [8] ويردوك كه وندیكه كوندروب اشلتدره ايله اولسه سزداخى ذكر اولان قماشلرى ايو وبى بدل وتعجيل اشلتدروب بوجانبه كوندرمكه كركى كبى معاونت ومظاهرت ايدهسز شويله بلاسز تحريراً فى اواخرشوال المكرم سنه احدى وستين وتسع مايه

بمدينهٔ مصر المحروسة

[1] Bu vesika bu dosyanın (Serie VI.) birinci vesikasıdır.
[2] Kenardaki pençe: (محمد بن احمد) . Mühür : (محمد بن دوقه كين احمد)
[3] Propicia Mano.
[4] Nasıl olduğundan.
[5] (پادشاهمز) kelimesi nâmenin en yukarısına ortaya gösterişli bir şekilde yazılmıştır.
[6] Halep Beylerbeyiliğinden Mısır eyâletine nakli Ekim 1553.
[7] Her nerede bulunursak.
[8] Barbarigo Daniele.

[1600] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 219-220.

29) 961/1554 tarihli Budin Beylerbeyi Toygun Paşa'nın Nemçe Kralına gönderdiği pençesini ihtiva eden mektubu.[1601]

[1601] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.

30) 967/1560 tarihli Mısır Beylerbeyi Ali Paşa tarafından Venedik beylerine gönderilen mektup.[1602]

مفاخر امراء الملة المسيحيه مراجع الكبراء الطايفه العيسويه وندیك بكلری اصلح الله تعالی شانهم بعد السلام مكتوب واصل اولیجاق معلوم اولا كه حالیا محروسهٔ مصر تجارلرندن اشبو موصل ورقه یحیی ابن اسحاق نام ملتزم یهودی بو جانبه كلوب فرنكستان جانبنه كندوناك قرنداشی اولان خیم ابن اثمرزق وكندو جانبندن وكیلی اولان خیم ابن اسرایل نام كسنه‌لر ایله اول جانبده فروخت اولنمسن ایچون خیار شبر[1] كوندروب انده واردوقده مزبور ادمیسنه كسنه تعدی اتمامك. ایچون مكتوب طلب اتمكین بو مكتوب ارسال اولندی واروب وصول بولدقده كركدركی سیزوك جانبكزدن بو دیاره كلن تاجرلریكزه كسنه‌یی خلاف حق تعدی اتدورملدوكی كبی بونك آدمیسنه دخی هیچ احدی خلاف حق دخل وتعرض اتدرمیه‌سز دخل اتمك استیانلری منع ودفع ایده‌سز شویلكی تعدی اولندوغی استماع اولنه سزوك بزوم دولتلو وسعادتلو پادشاهمز طرفنه اتدكجز عبودیت خلاف اولمش اولور اكا كوره تدارك ایلیوب مال پادشاهی‌نك ضرر نقصان كتورلمسنده بغایت احتراز ایدوب بونلروك هر وجهله مصلحتن كوروب معجلاً بو جانبه كلوب واصل اولنه سبب اولاسز كه ذكر اولان متاع اول ولایتدن غیری یرده صاتلمسنه ممكن وقابل دكلدر اكا كوره سز داخی بر فردی دخل وتعرض اتدرمیوب مال پادشاهی‌نك هر وجهله حصولنه سعی ایده‌سز شویله بلاسز تحریراً فی اوایل شهر جمادی الاول سنه سبع وستین وتسعمائه

بمدینهٔ مصر المحروسه[2]

پنچه : الفقیر الحقیر علی[3]

مهر : علی : علی خالقی توكل

[1] Hiyâr Şembe, bir nevi bitki (Krş. Bianchi ve Sauvaget s. 64).

[2] Hadım Ali Paşa'nın Mısır beylerbeyliği oradaki vefatı tarihi olan Haziran 1560 (Şevval 967) tarihine kadar sürmüştü (Sicil).

[3] Pençe Semiz Ali Paşa'nınki ile aynı olmakla beraber mühür metni değişmektedir.

[1602] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 33.

31) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından Şahkulu'na mektup; Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in tesliminin gecikmesi halinde padişahın İran'a sefer yapacağının bildirilmesi ile ilgili mektup.[1603]

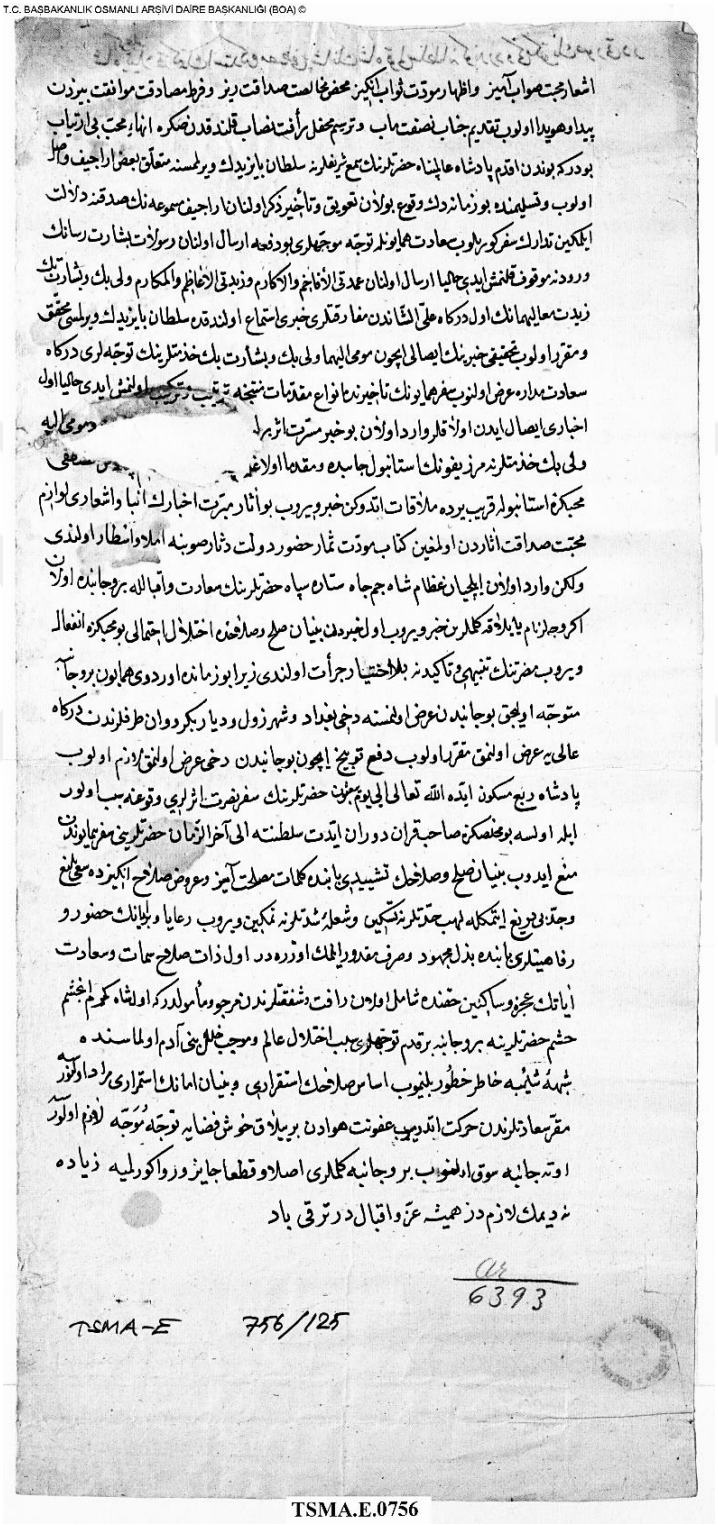
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©
TSMA.E.0756

[1603] BOA. TSMA.E. 6393/1. 756-125. 2.1.

32) 972/1564 tarihli Mehmed imzası ile Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1604]

مفاخر الامراء الملة المسيحيه معارج الكبراء الزمرة العيسويه ناصر انصار النصارا وندیك بکلری ختمت عواقبهم بالخير مکتوب صفوت مصحوب ایله اعلام اولنان اولدرکه بوندن اول بو طرفه ارسال اولنان جاملر وصول بولوب کمال مرتبه منته کچمشدر حالیا بش بیك جام ایله یغمورلق ایچون یوز چله مور و قرمزی چوقه لازم و مقصودمز اولماغن بو طرفه اولان حسن مصافاتکزه بناءً خصوص مزبورك حصولی جانبکزه اشعار قلندی ایله اولسه لطفکزدن مأمولدرکه ذکر اولان مهاتی دخی کوروب مقدمجه کلان کیلرله بو جانبه کوندرهسز و اسپانیه ولایتنده اولان انابولی[1] نام قلعه قربنده لوند بر پارچه الوب ذکر اولان پارچهده نفس وندیك رعیتلرندن بری بولنوب أسیر اولمش الدن اله دوشوب بیزه کلمشدی وندیکلو ایدوکن معلومکز اولوب مخصا سیزوك بو طرفه اولان موالاتکزه بناءً تردد چکدرلمیوب اطلاق ایدوب حالیا طرفکزه عودت ایدن غلطه بایلوسی دنیال بربریقو[2]یه تسلیم اولنوب کوندرلمشدر شویله معلومکز اولوب شولکه مقتضای صفای وداددر ظهوری بابنده مقدورمز مصروفدر اکا کورهسیز داخی مقید اولاسیز تحریراً فی اواخر ربیع الاول سنه اثنی و سبعین و تسعمایه

بمقام قسطنطنیه

مهر : الهی بمحشر شاد خدا — توکلی علی خالقی — محمد ز لطف رسول خدا ۹٦۱

[1] Napoli.

[2] Daniele Barbarigo.

[1604] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 126-127.

33) 972/1565 tarihli Budin Beylerbeyi İskender Paşa'nın pençesini ihtiva eden mektup.[1605]

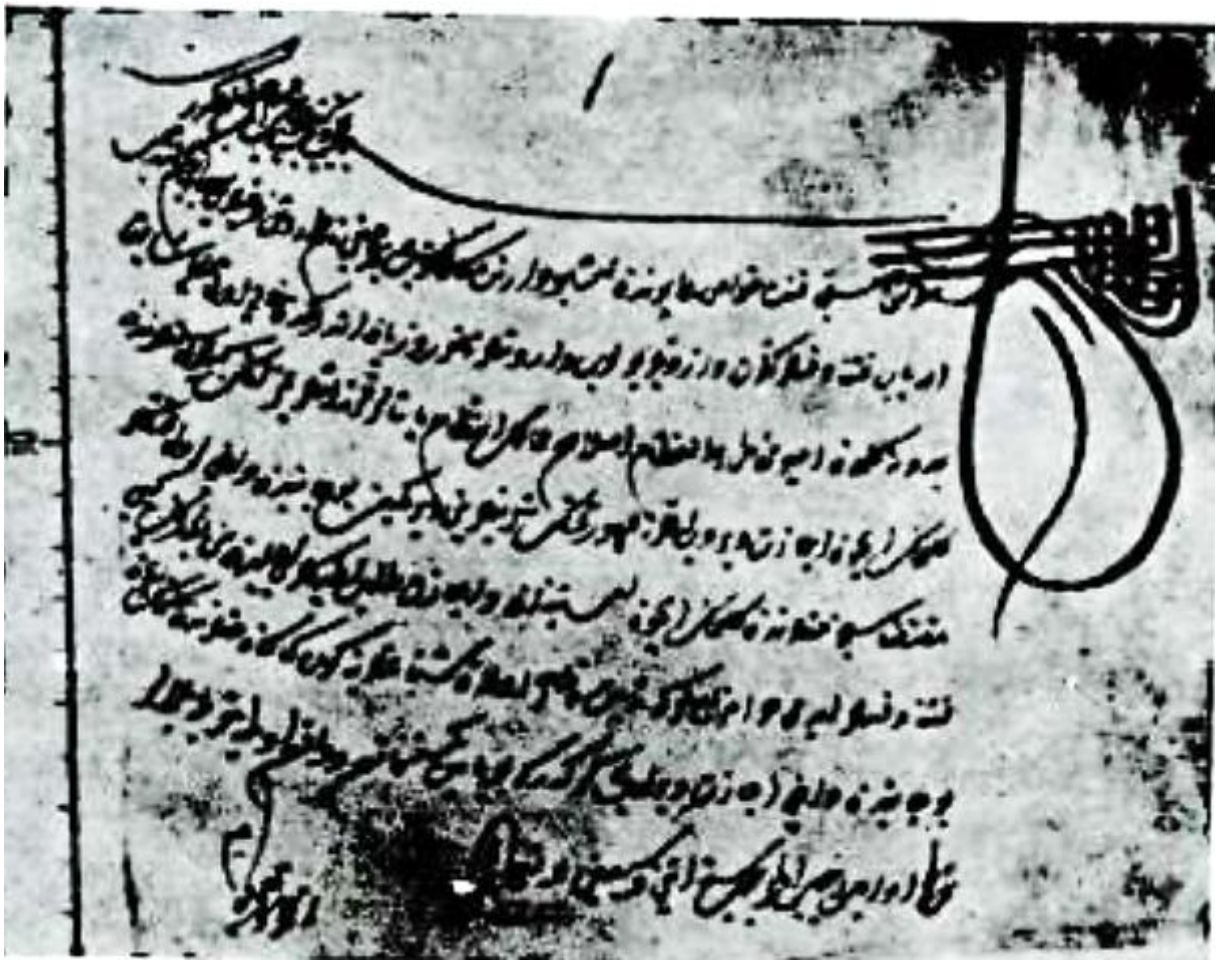

[1605] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xli.

34) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey tarafından ahır kethüdasına yazılan mektup; Saraç Hüseyin ile gönderilen 15 bin akçe ile ahırın tamirinin ve davarların samanlarının tedarik edilmesinin bildirildiği mektup.[1606]

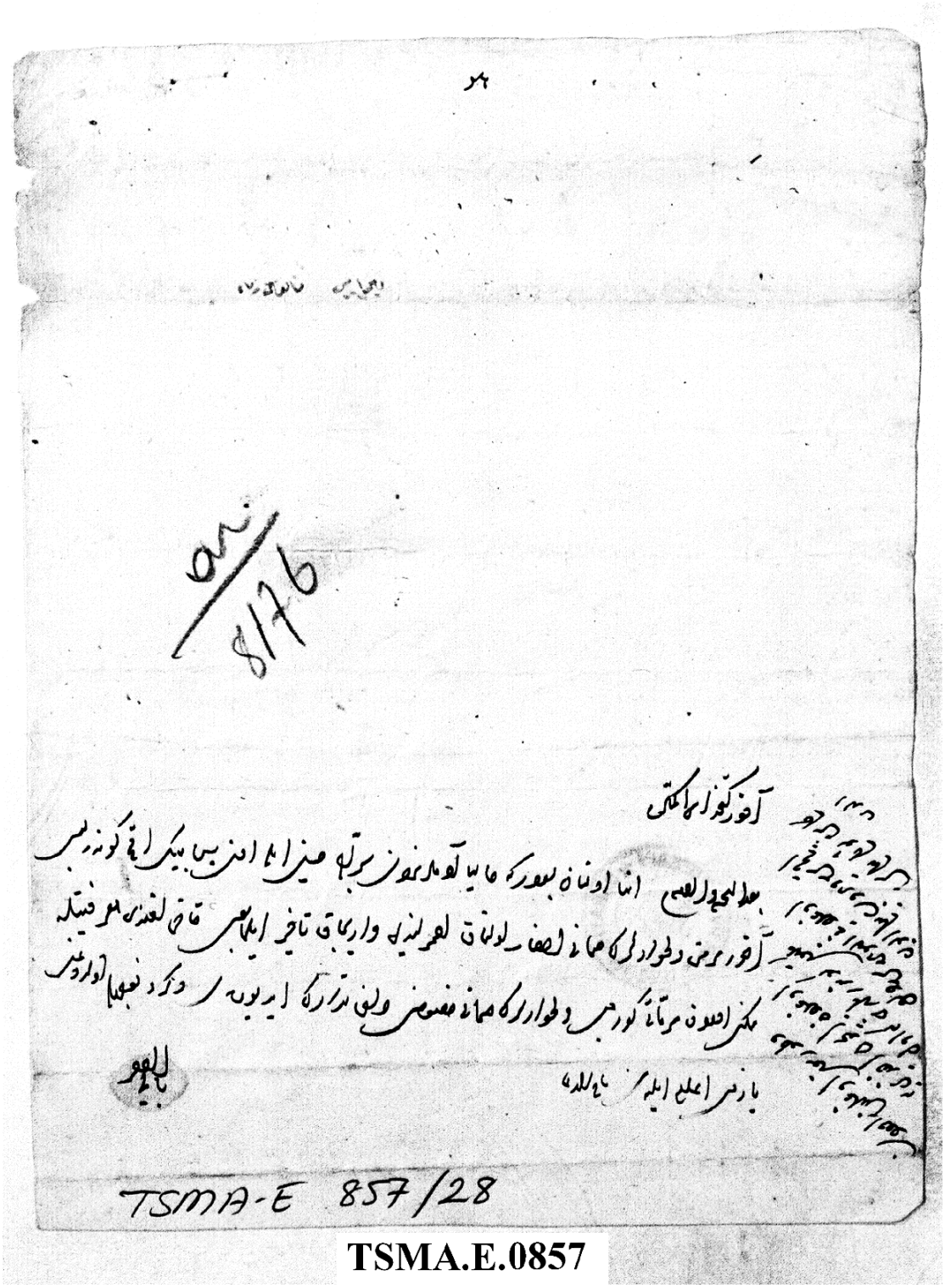

[1606] BOA. TSMA.E. 8176/1. 857-28. 2.1.

35) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği mektup; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebini içeren mektup.[1607]

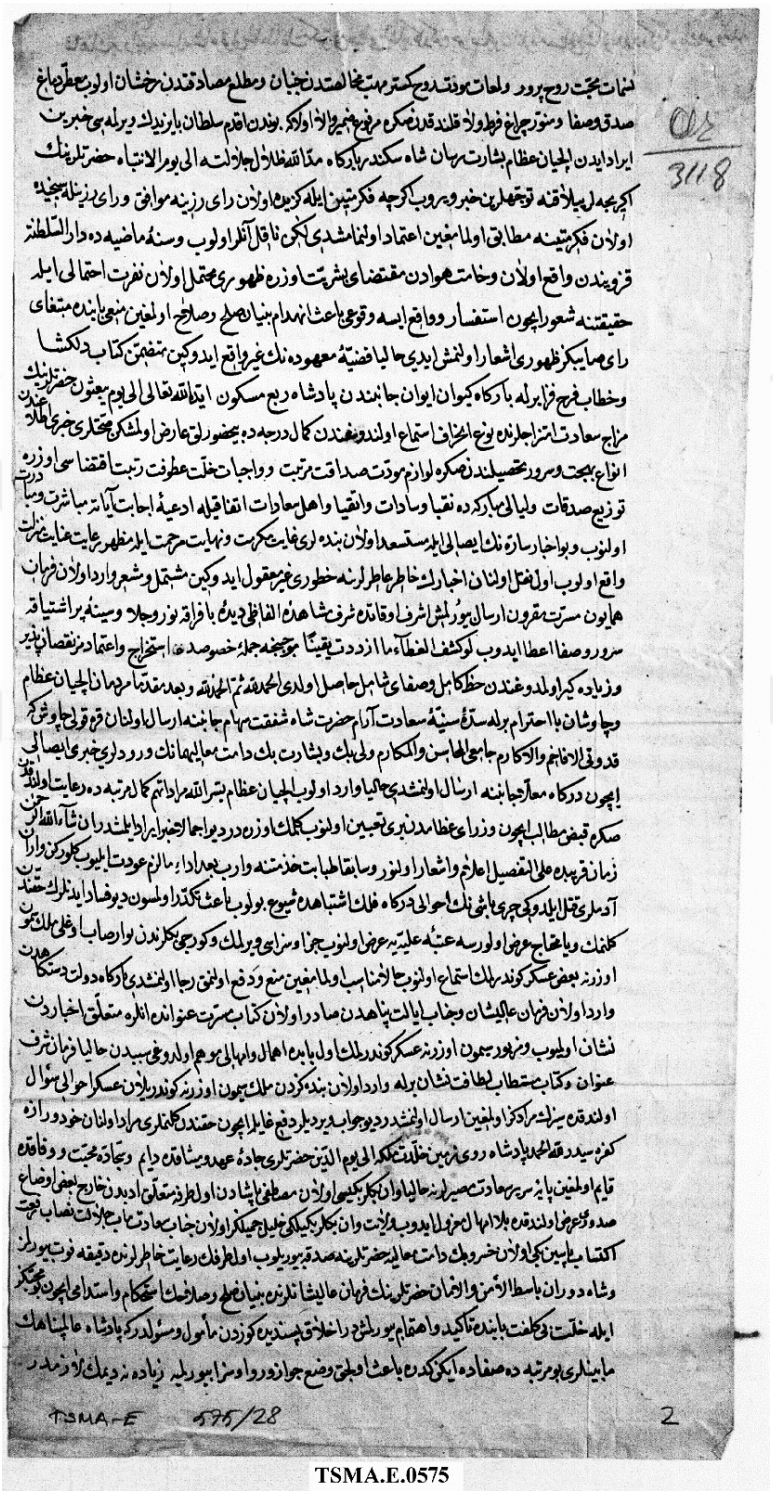

TSMA.E.0575

[1607] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.3.

36) 982/1575 tarihli Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa pençesini ihtiva eden mektup.[1608]

[1608] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xlvii.

37) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından ümeradan Hüseyin Ağa'ya yazılan mektup 1.[1609]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

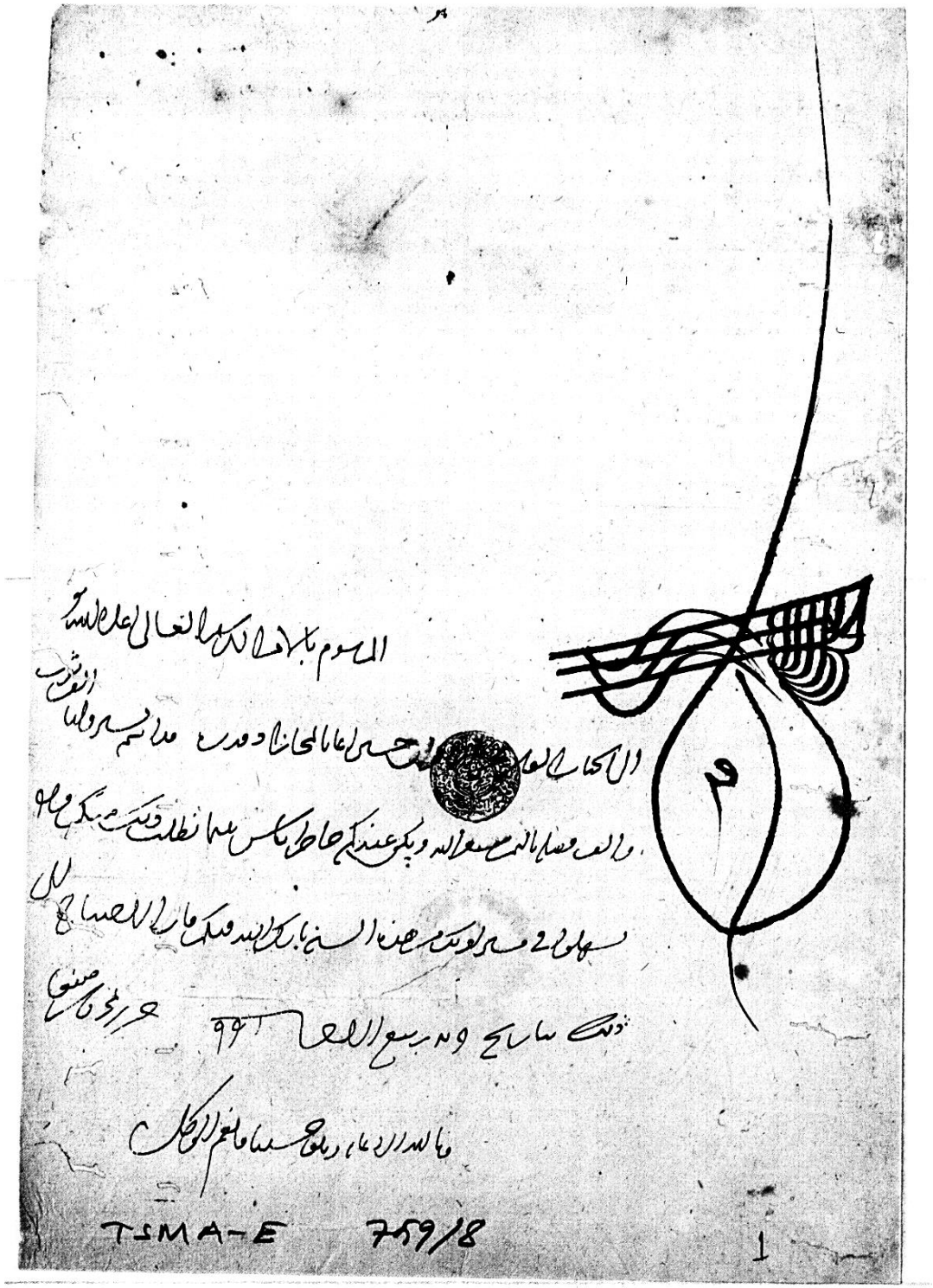

TSMA.E.0759

[1609] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8.2.1.

38) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa tarafından ümeradan Hüseyin Ağa'ya yazılan mektup 2.[1610]

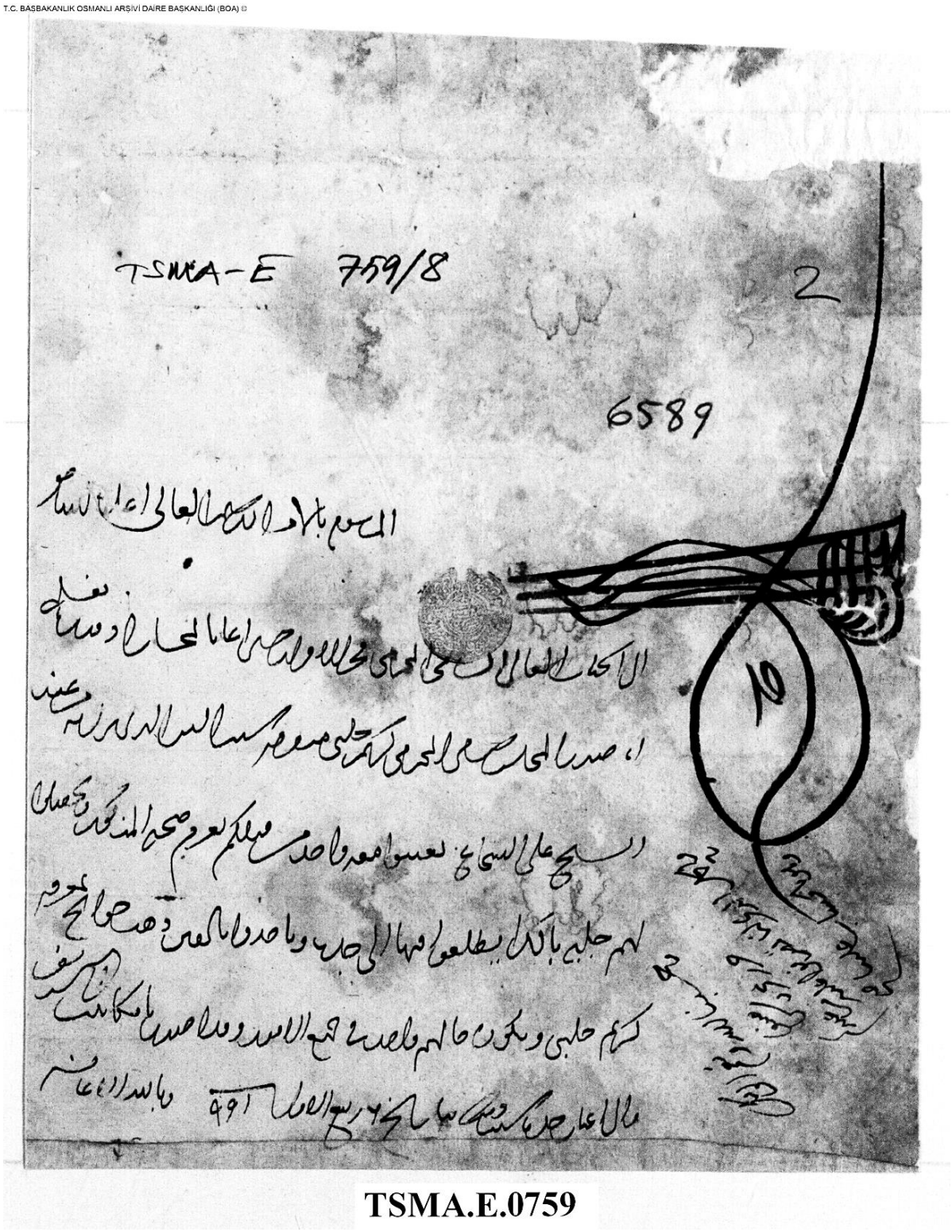

[1610] BOA. TSMA.E. 6589/1-2. 759-8. 2.2.

39) 991/1583 tarihli Sana Beylerbeyi Hasan Paşa tarafından Muha'da Hüseyin Ağa'ya gönderdiği mektup; Karabiber ve öd ağacı alınmak üzere Ali Ağa ile gönderilen paranın alındığı, irsal edilen kumuşlar için teşekkürü havi mektup.[1611]

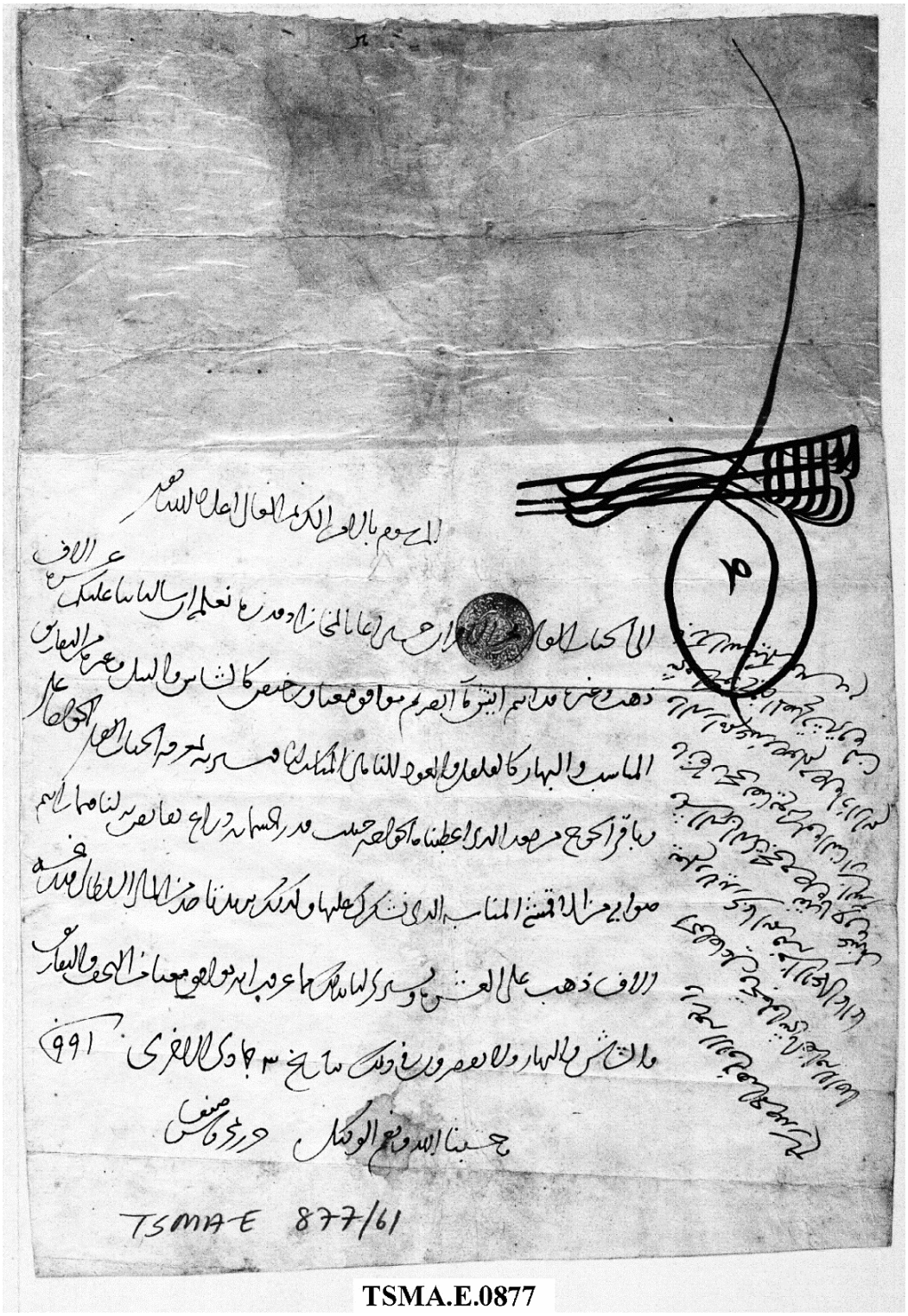

TSMA.E.0877

[1611] BOA. TSMA.E. 8759/1. 877-61. 2.1.

40) 991/1583 tarihli Yemen Valisi Hasan Paşa'nın gelen gemilerin eşyasından alınan gümrük hasılatı hakkında Gümrük Emini Hüseyin'e mektubu 1.[1612]

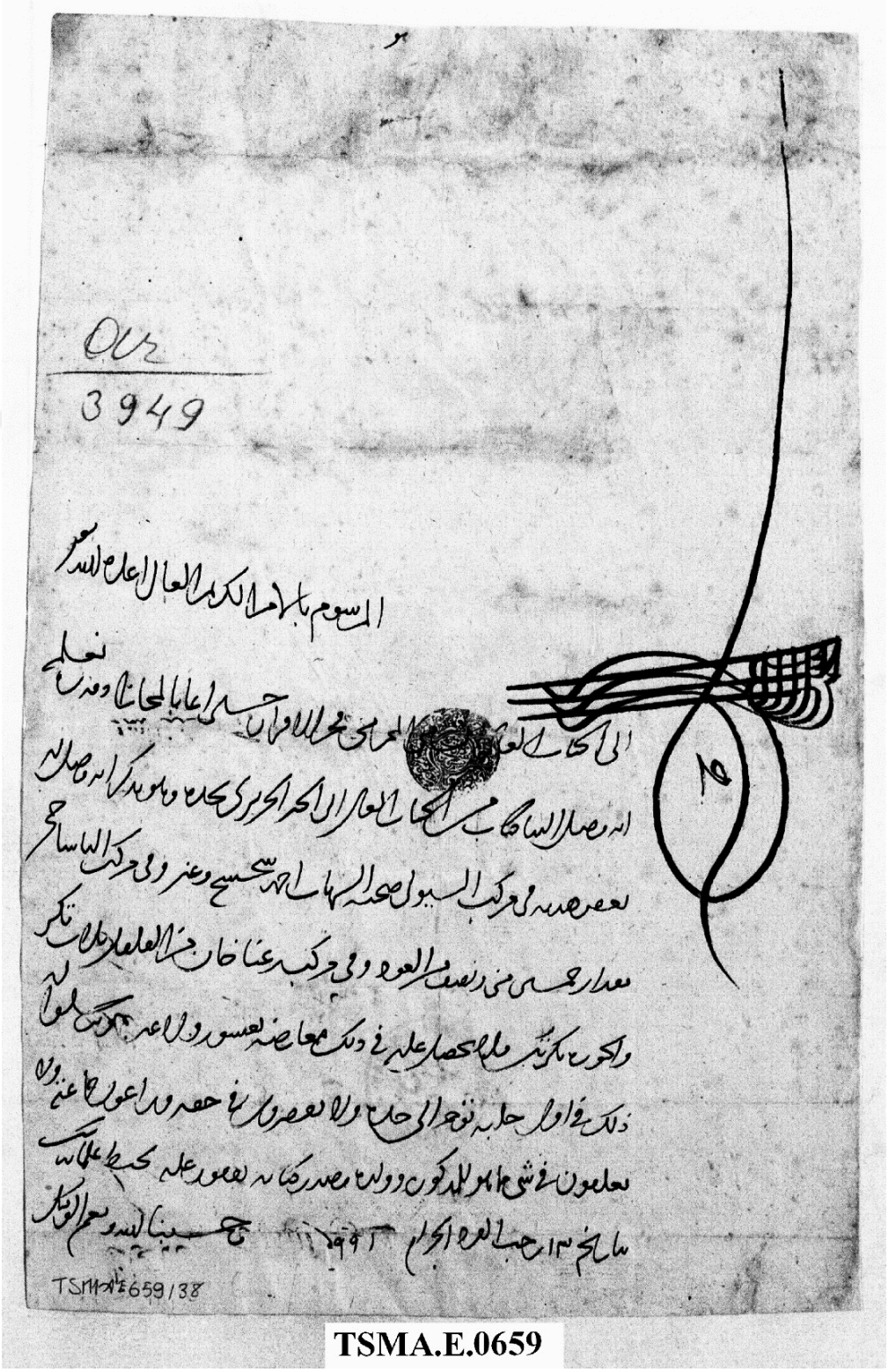

[1612] BOA. TSMA.E. 3949/1. 659-38. 2.1.

41) 992/1584 tarihli Bağdad Beylerbeyi Süleyman Paşa'nın Duceyl naibine, Kalender Subaşı'na ve Emir-i alem İbrahim Çelebi'ye mektubu; Duceyl'e bağlı Beled reayasının zimmetlerinde kalan paranın tahsil ve hazineye teslim edilmesi emrini havi mektubu.[1613]

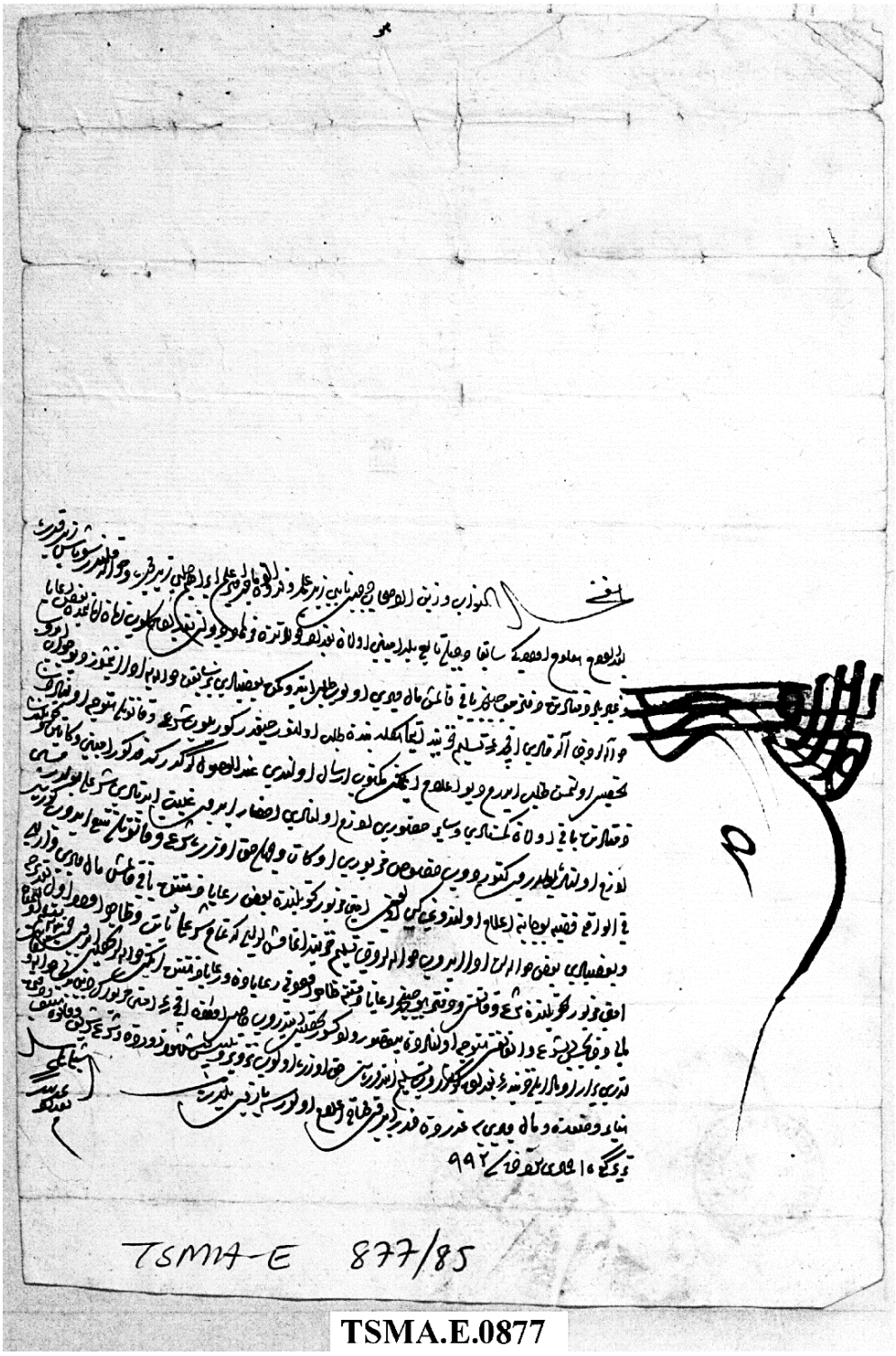

[1613] BOA. TSMA.E. 8783/1. 877-85. 2.1.

42) 992/1585 tarihli Erzurum Beylerbeyi Osman Paşa'nın, Batum sancağında isyan edip Ardanuç kalesine sığınan Gürcistan hakimlerinden Peke ile yapılan savaşta bu kale ile daha yedi kalenin alındığını İran Seraskeri Ferhad Paşa'ya bildirdiği mektup.[1614]

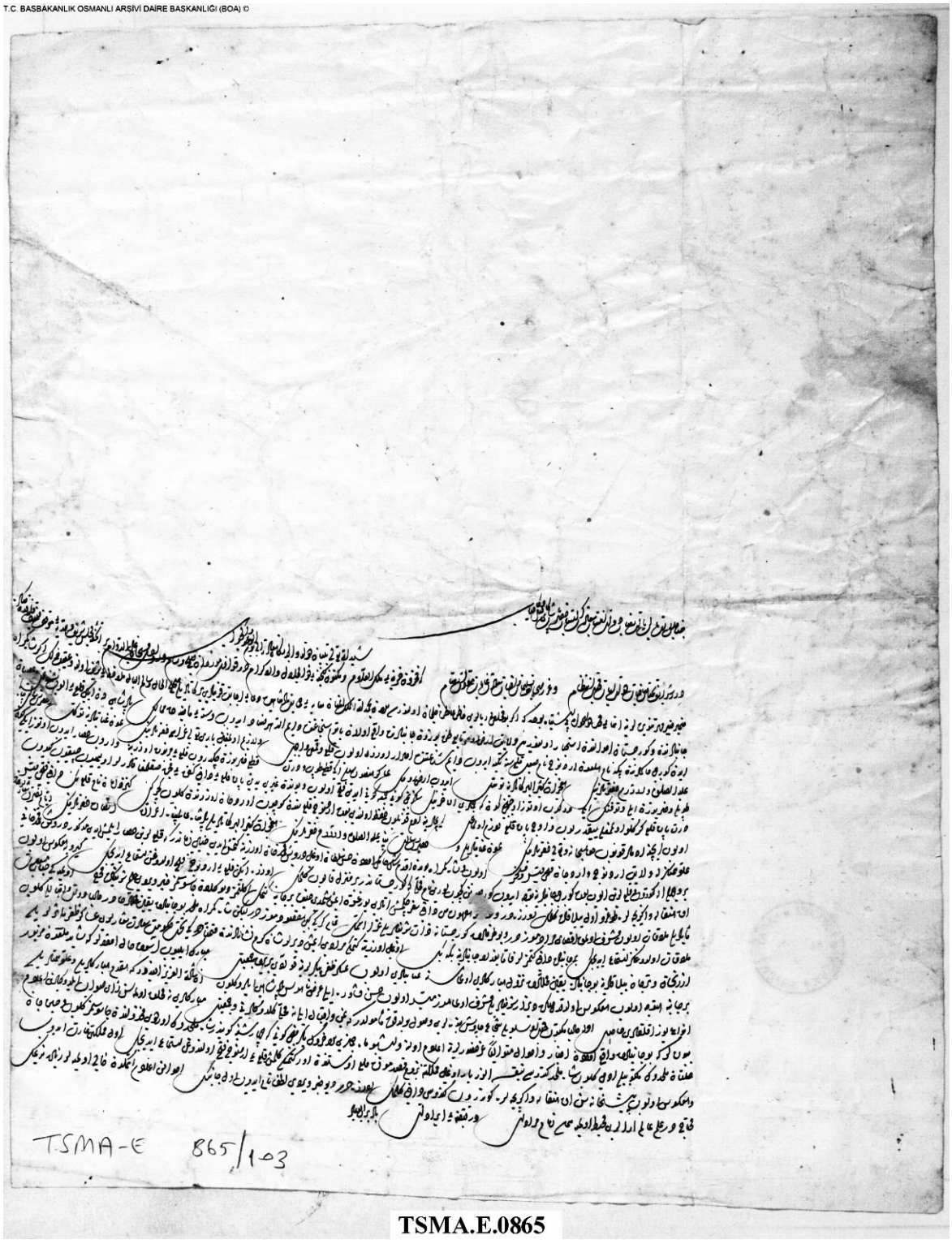

[1614] BOA. TSMA.E. 8417/1. 865-103. 2.1.

43) Pençe ihtiva eden bir beylerbeyi beratı.[1615]

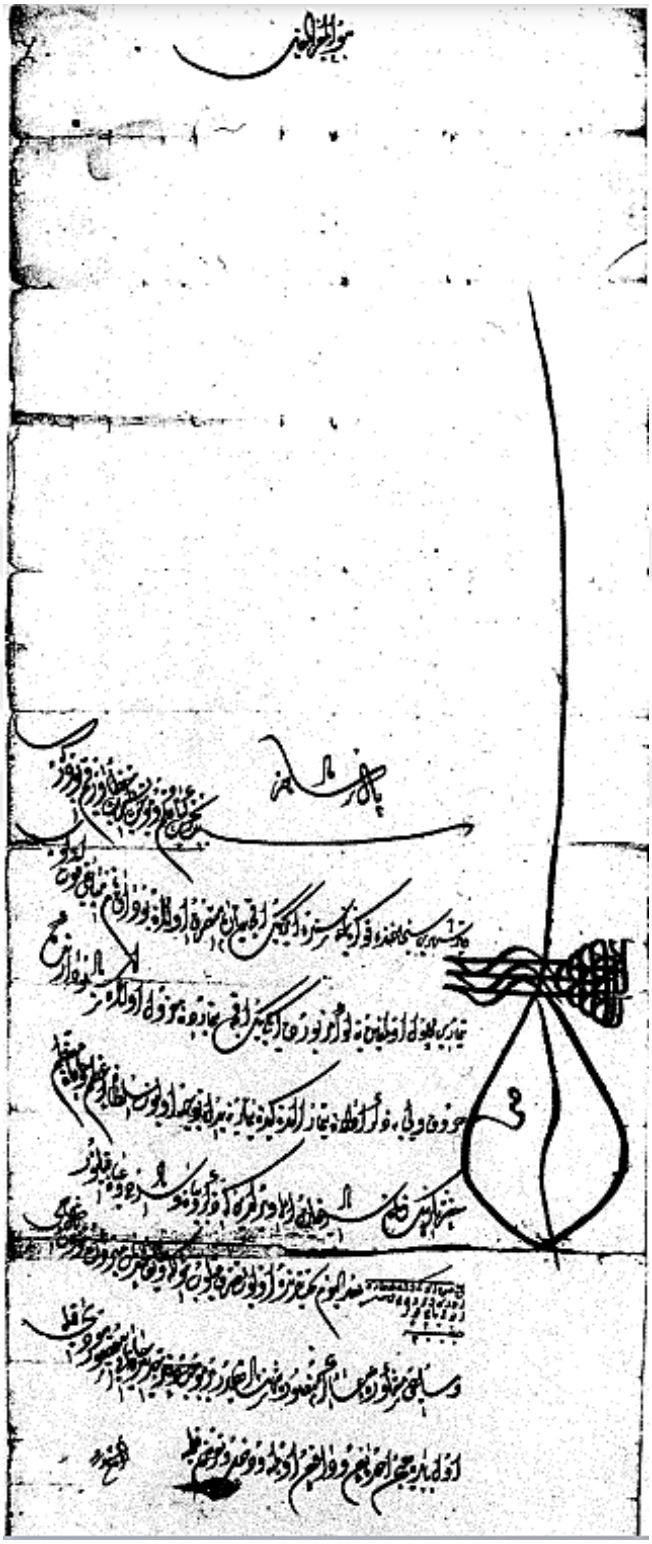

[1615] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)* (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994), s. 454. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

Beylerbeyi Arzları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 884/1480 tarihli Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın İskenderiye (İşkodra)'nın fethinden sonra verdiği bilgileri içeren arz.[1616]

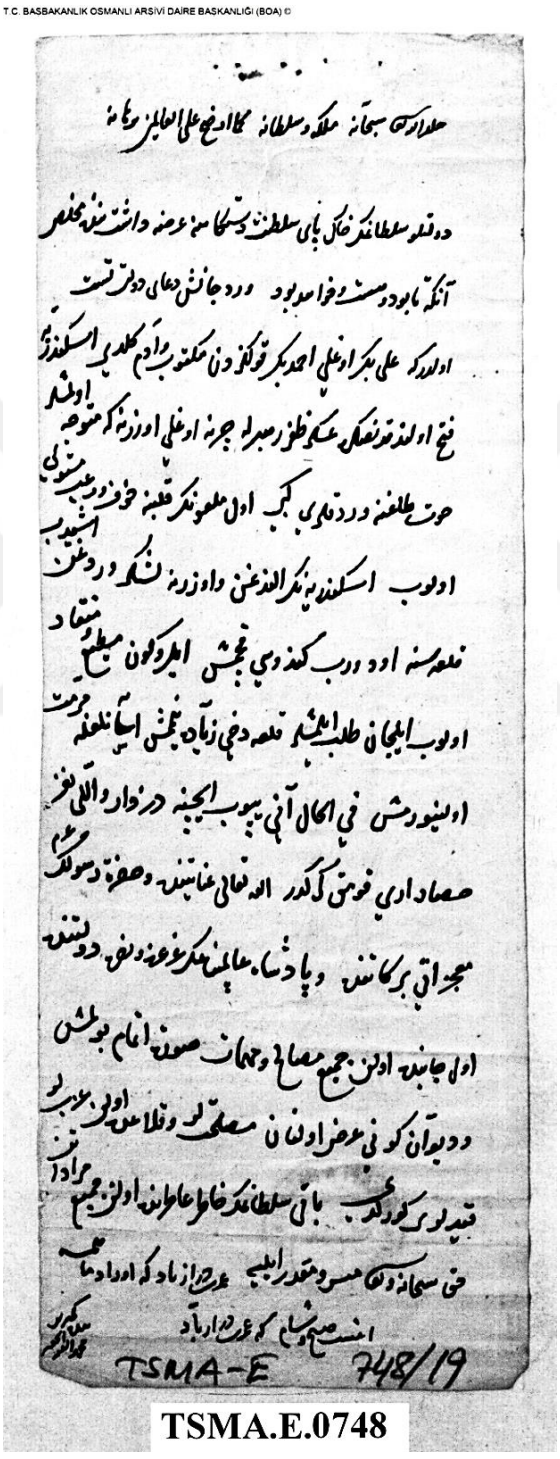

[1616] BOA. TSMA.E. 5693/1. 748-19.

2) 886/1481 tarihli Venedik'e gönderilen casusun, İspanya'da Katalan Beyi ile Polia kralı arasındaki münasebetlere dair getirdiği haberleri muhtevi Bosna veya Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa tarafından verilen bilgileri içeren arz.[1617]

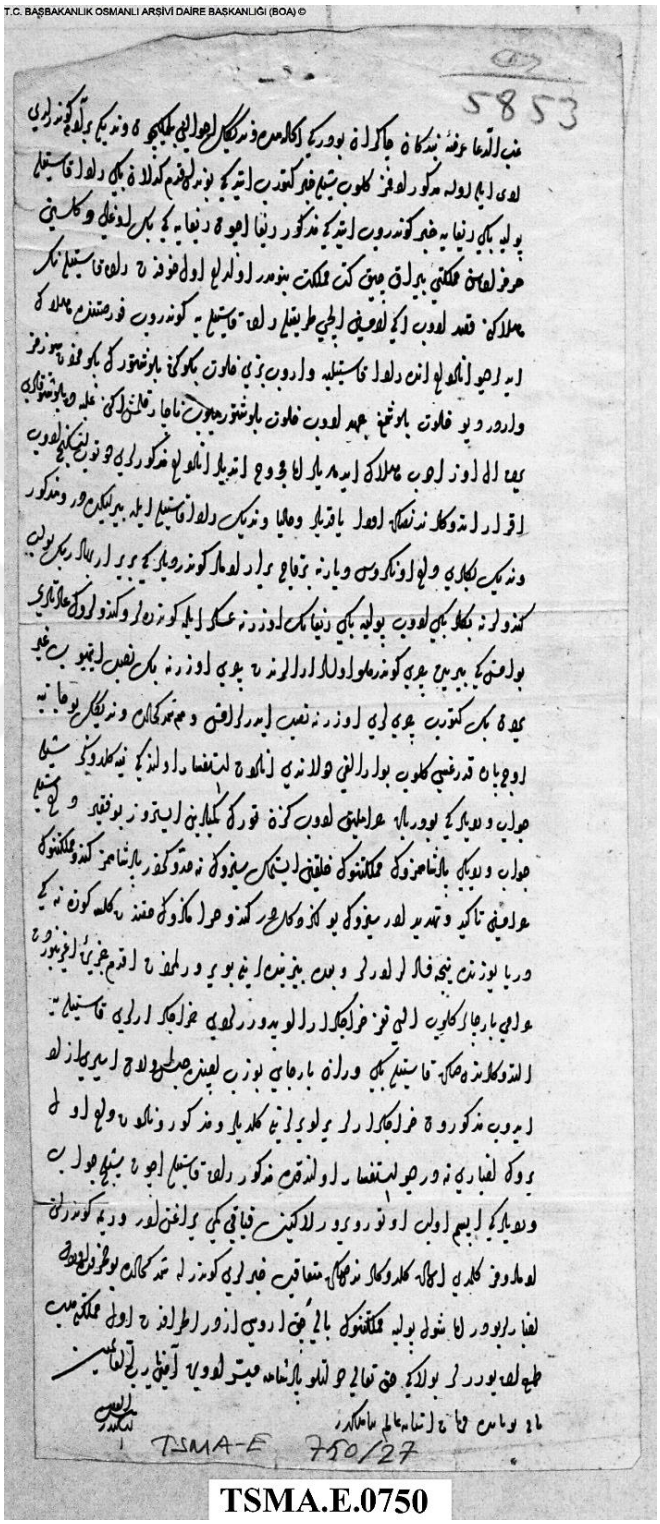

[1617] BOA. TSMA.E. 5853/1. 750-27.

3) 886/1481 tarihli Kemal Paşa'nın (ibn-i Kemal'in büyük babası) uhdesine vezaret tevcihinden duyduğu memnuniyeti havi arz.[1618]

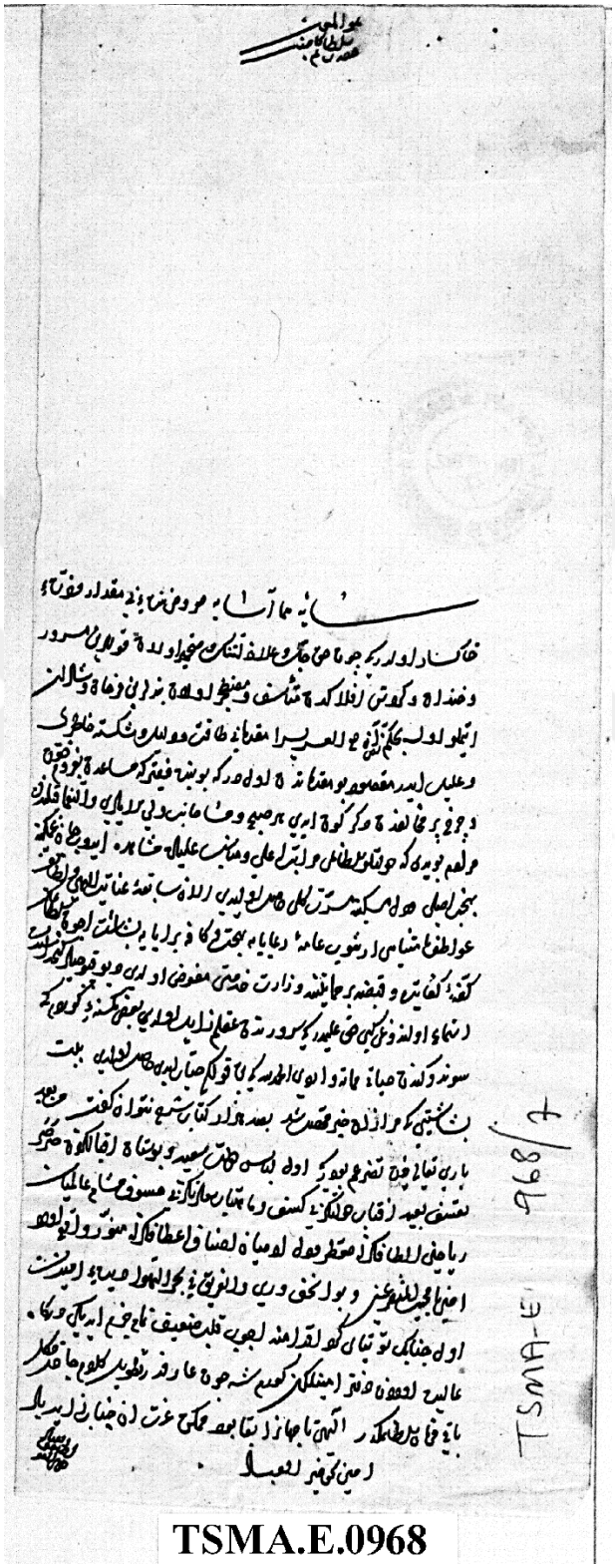

[1618] BOA. TSMA.E. 10160/7. 968-7. 1.1.

4) 892/1487 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın padişaha arzı; Budin'e casus olarak gönderilen Murat'ın Budin'den döndüğünü bildirdiği arz.[1619]

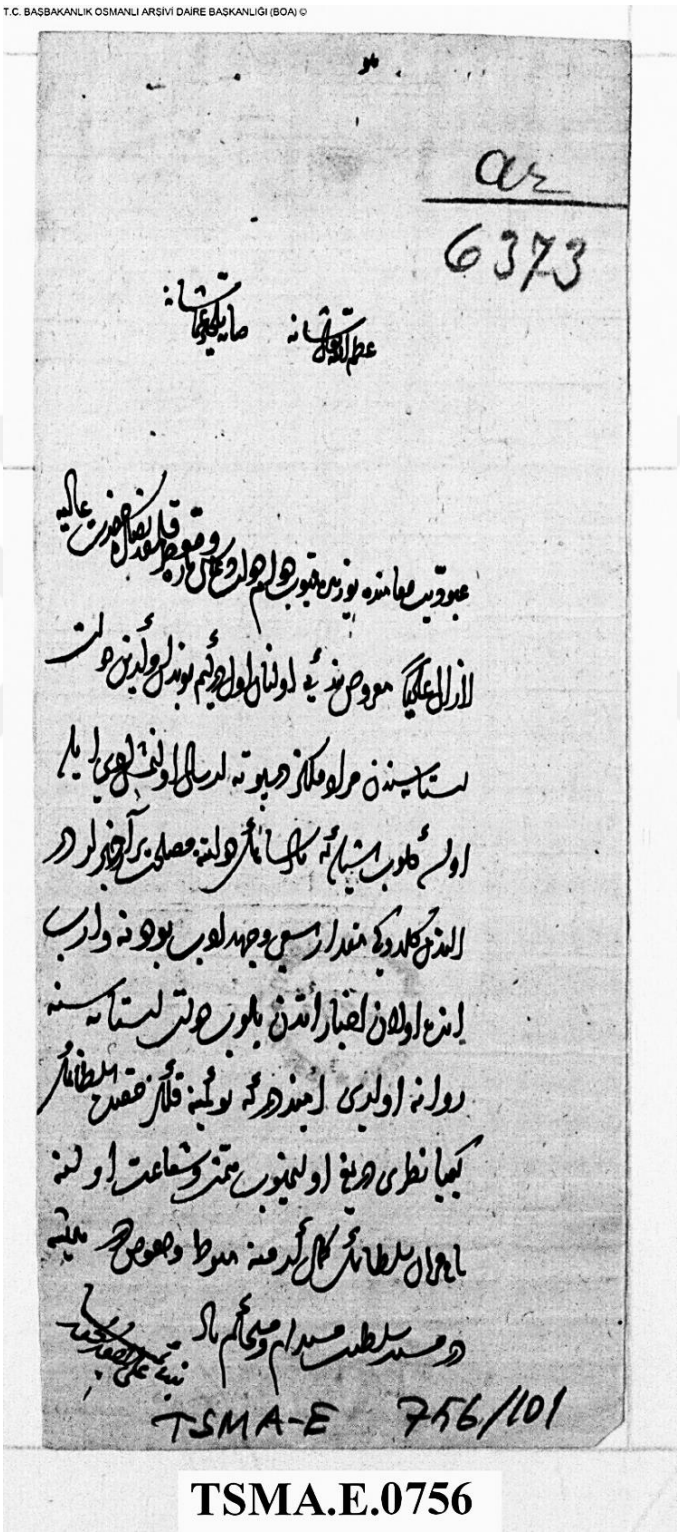

[1619] BOA. TSMA.E. 6373/1. 756-101. 1.1.

5) 905/1499 tarihli Gedik Ahmed Paşa'nın arzı; varid olan hükm-i hümâyûn gereği Ahmed Paşa oğlu ve Ayas'ın kadı huzuruna celbi ile metrukatın deftere kaydedilip tespit işi sonrası hepsinin birlikte gönderileceği hakkında verdiği bilgileri içeren arz.[1620]

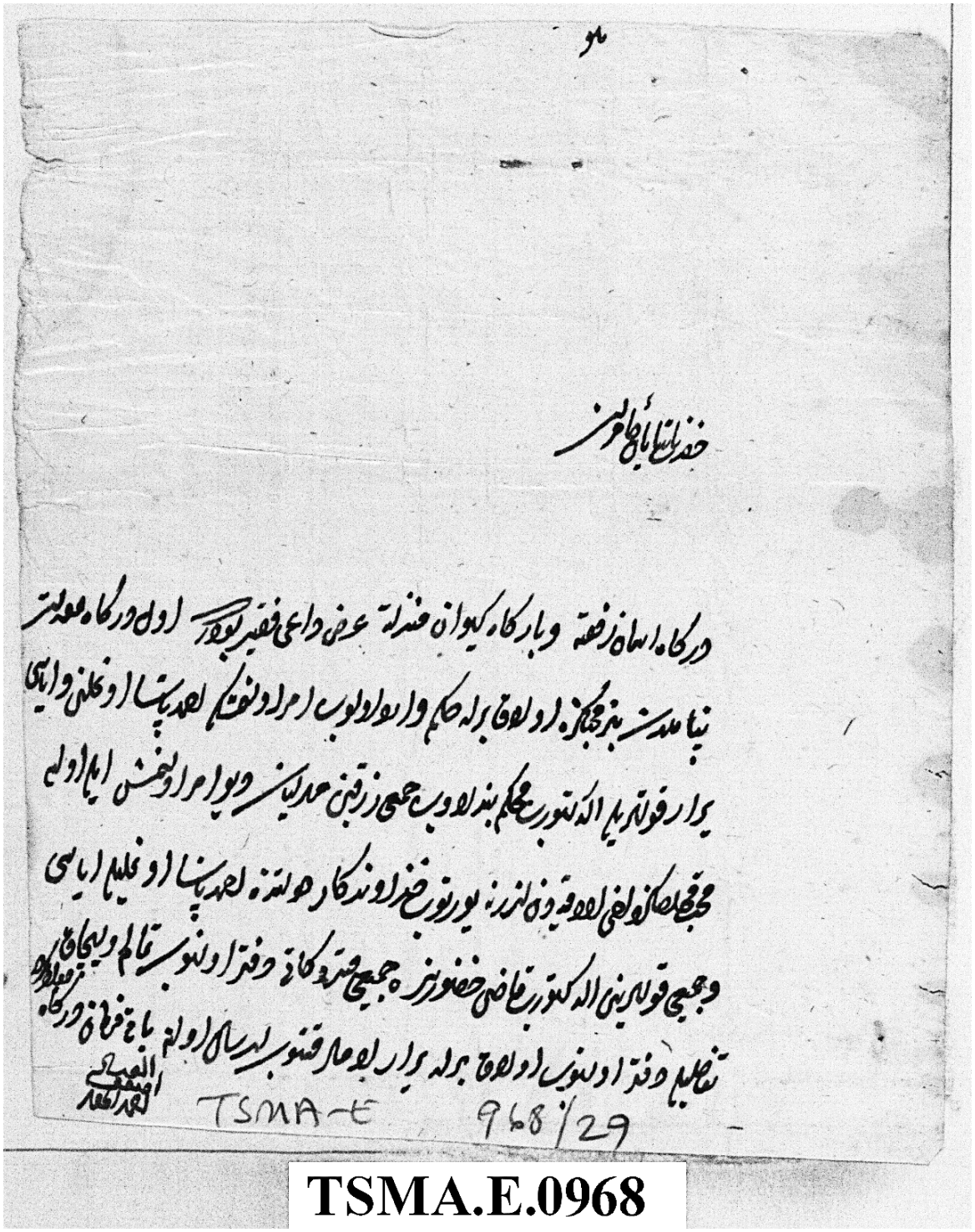

[1620] BOA. TSMA.E. 10160/29. 968-29. 1.1.

6) 905/1499 tarihli Zülkadiroğlu Şahruh'un arzı.[1621]

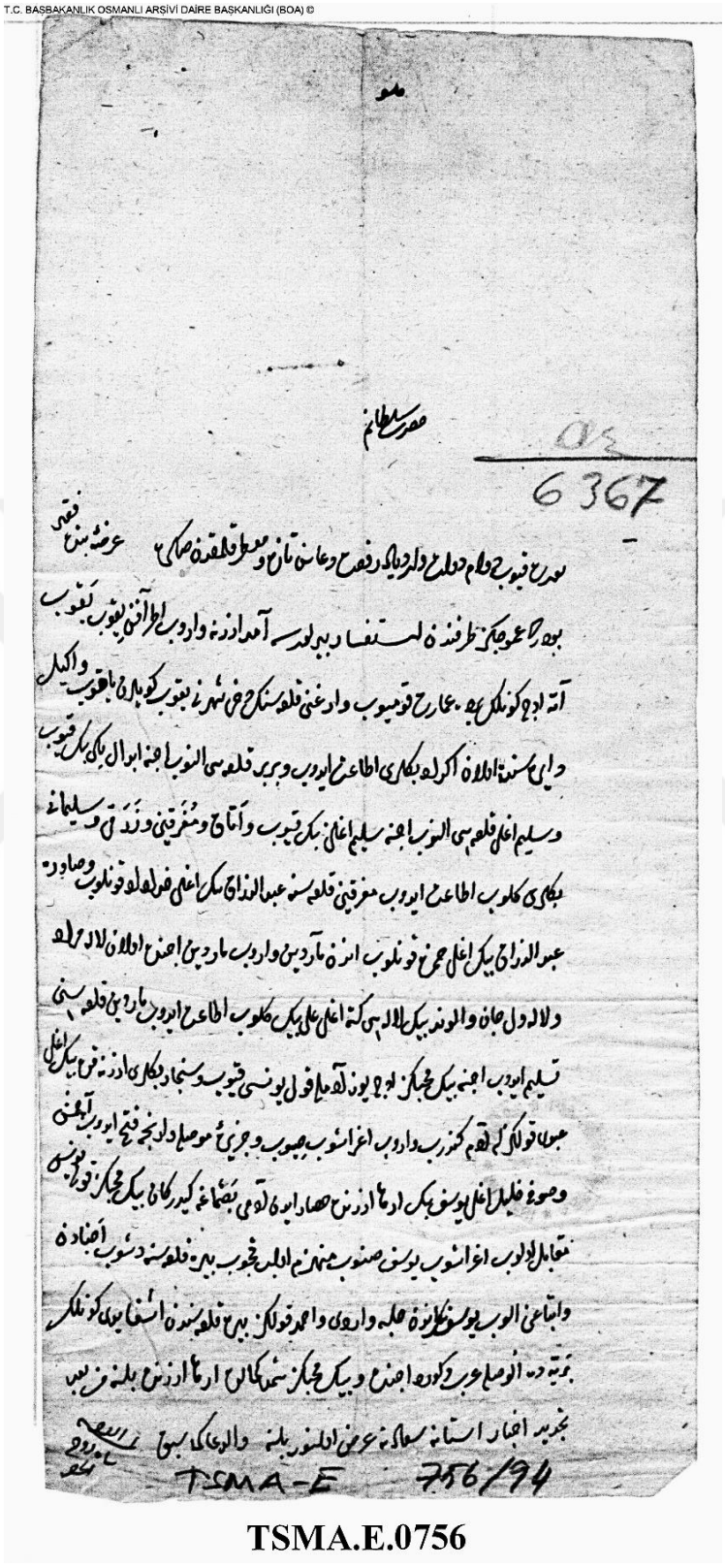

TSMA.E.0756

[1621] BOA. TSMA.E. 6367/1. 756-94. 1.1.

7) 905/1500 tarihli Rodos beyinin istidası üzerine, levendlerin Anadolu'ya sattıkları esirlerin buldurularak İstanbul'a irsal olunduğuna dair Rumeli Beylerbeyi İskender Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri içeren arz.[1622]

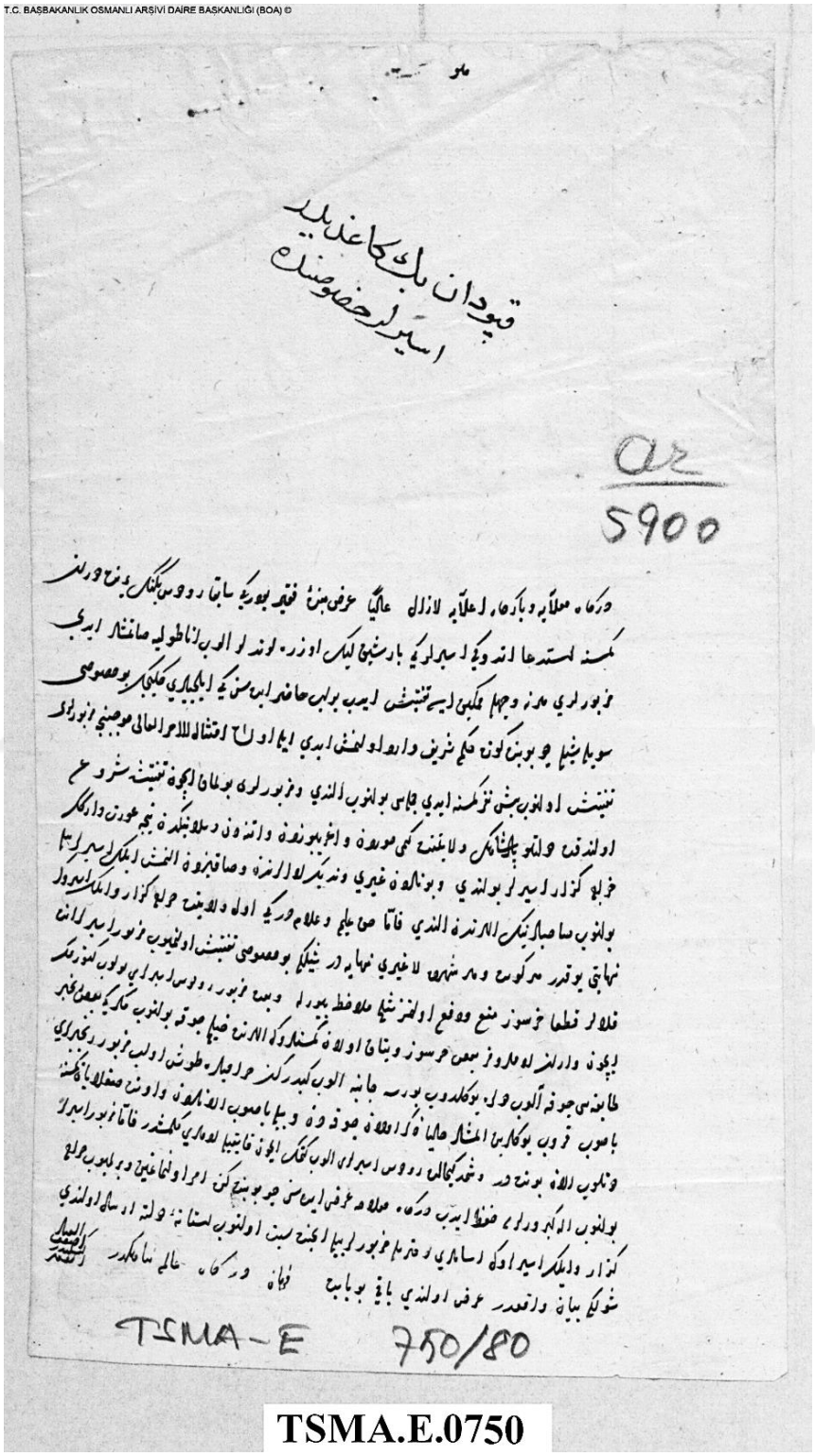
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞİ (BOA) ©

[1622] BOA. TSMA.E. 5900/2. 750-80. 2.1.

8) 916/1511 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın, Kızılbaşların silah tedarik ettiği ve yakın zamanda bir karışıklık çıkaracaklarını bildirdiği arz.[1623]

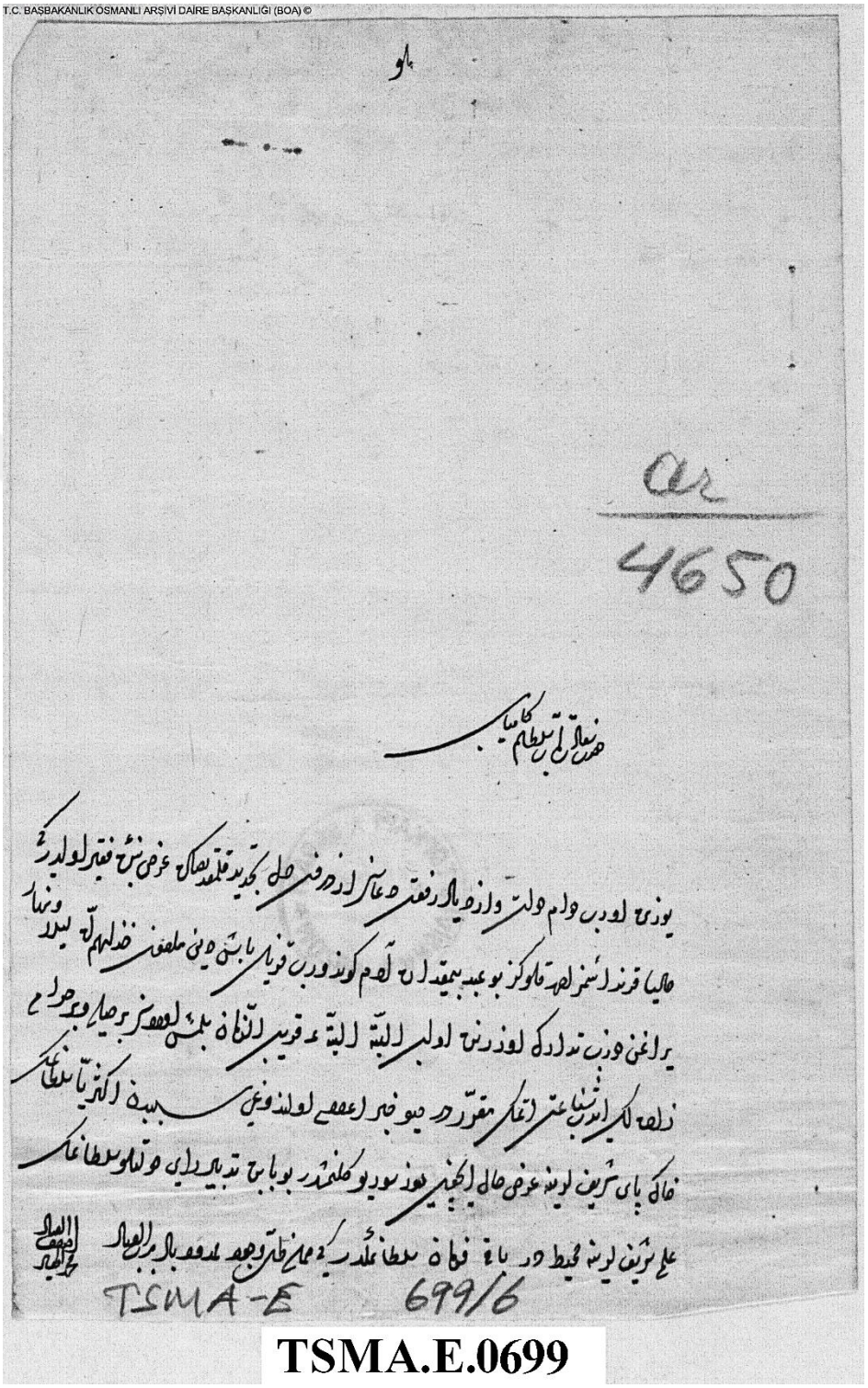
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

[1623] BOA. TSMA.E. 4650/1. 699-6. 1.1.

9) 917/1512 tarihli Semendire Beylerbeyi Yahya Paşaoğlu Bali Bey'in arzı.[1624]

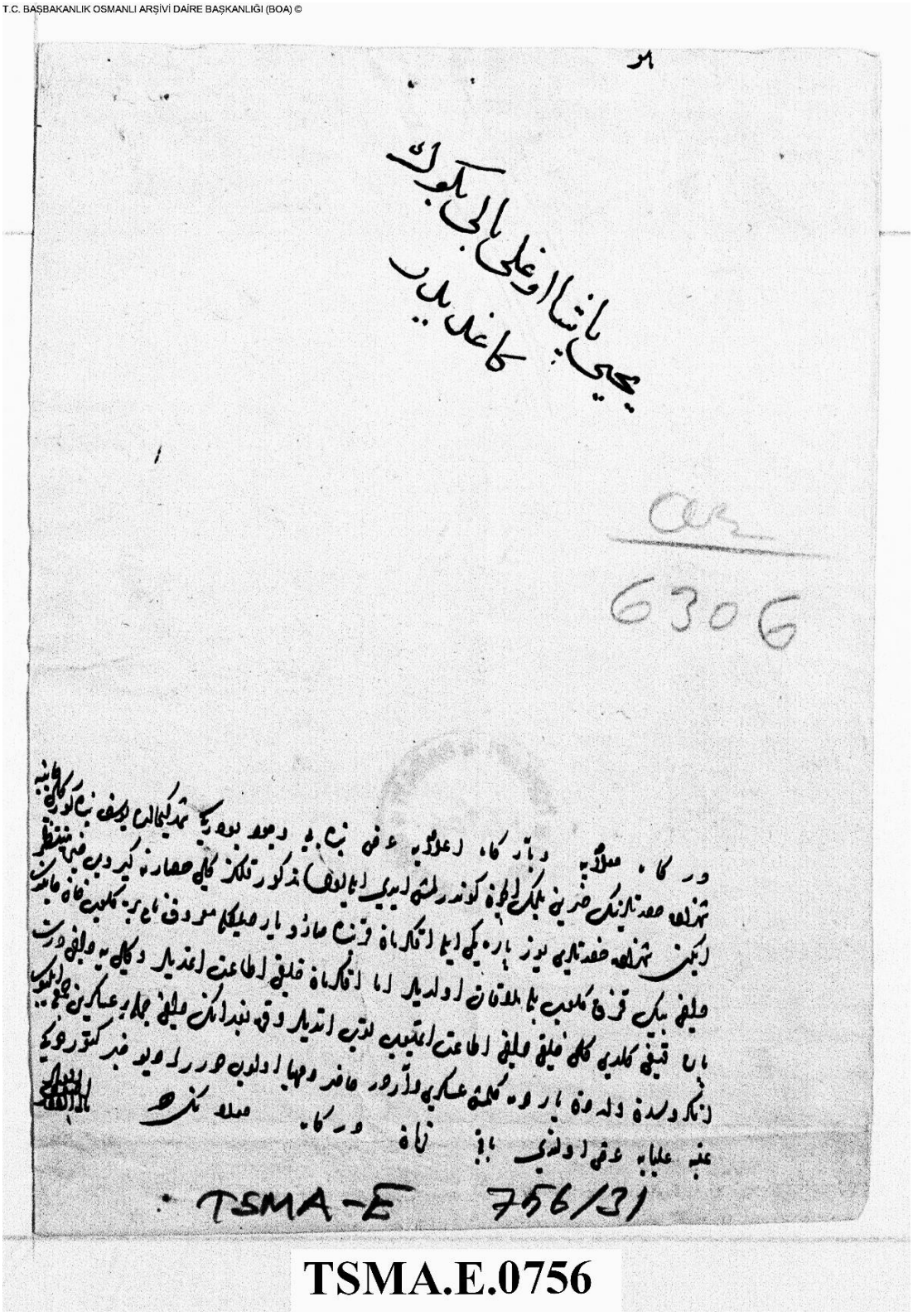

[1624] BOA. TSMA.E. 6306/1. 756-31. 1.1.

10) 918/1512 tarihli devlet ricalinden biri tarafından bir tavsiye olarak padişaha takdim edilen arz; Mısır Memluklerine karşı yapılan sefer esnasında Mısır'a gelen bir zata (muhtemelen Hersekzâde Ahmed Paşa) isyankar vaziyet alması üzerine onu itaate getirmek için istenilen talebe ilişkin arz.[1625]

[1625] BOA. TSMA.E. 9224/1. 886-5. 1.1.

11) 918/1512 tarihli Zülkadiroğlu Alaüddevle'nin arzı.[1626]

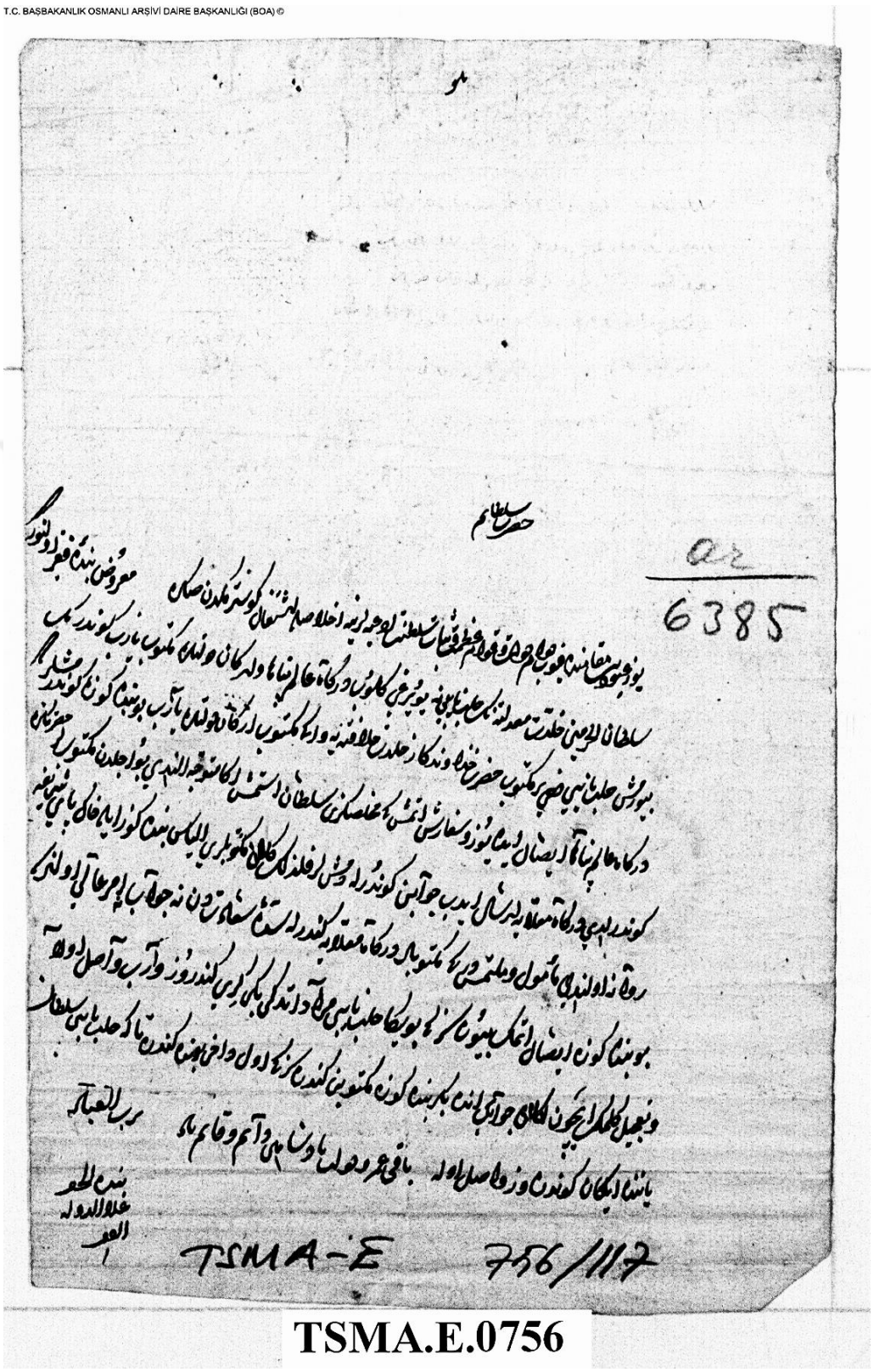

[1626] BOA. TSMA.E. 6385/1. 756-117. 1.1.

12) 918/1512 tarihli Trabzon valisi tarafından divana yazılan arz; Şehzâde Süleyman'a Sultanönü, Giresun, Kürtün veya Şiryan sancaklarından birinin tevcih edilmesi ferman buyrulmuş ise de bu sancakların uygun olmadığının, Karahisar veya Kefe sancaklarından birinin verilmesinin daha uygun olacağının ifade edildiği yazı.[1627]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)
TSMA.E.0752

[1627] BOA. TSMA.E. 5970/1. 752-18.

13) 918/1512 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed'in harekatının takip edildiğinin Mehmed Paşa tarafından arzı.[1628]

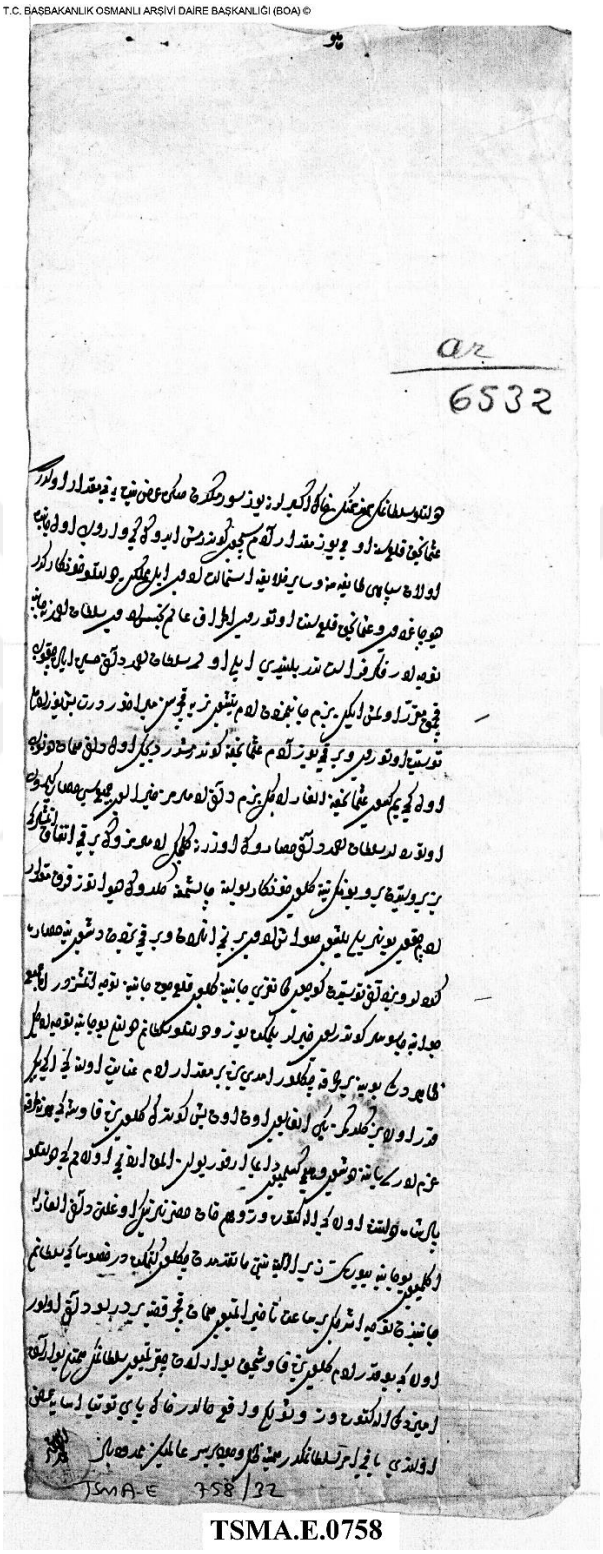

TSMA.E.0758

[1628] BOA. TSMA.E. 6532/1. 758-32.

14) 918/1512 tarihli Haydar Paşa'nın rikab-ı hümayuna verdiği bilgileri muhtevi arz; Fenayi ve Dellak İbrahim demekle maruf ve bunun gibi kişilerin şehzâdeyi (Şehinşah) yoldan çıkardıkları, yakında Kızılbaşlarla ittifak edeceği, önüne geçilmezse Karaman eyaletinin elden çıkacağına dair bilgileri içeren arz.[1629]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

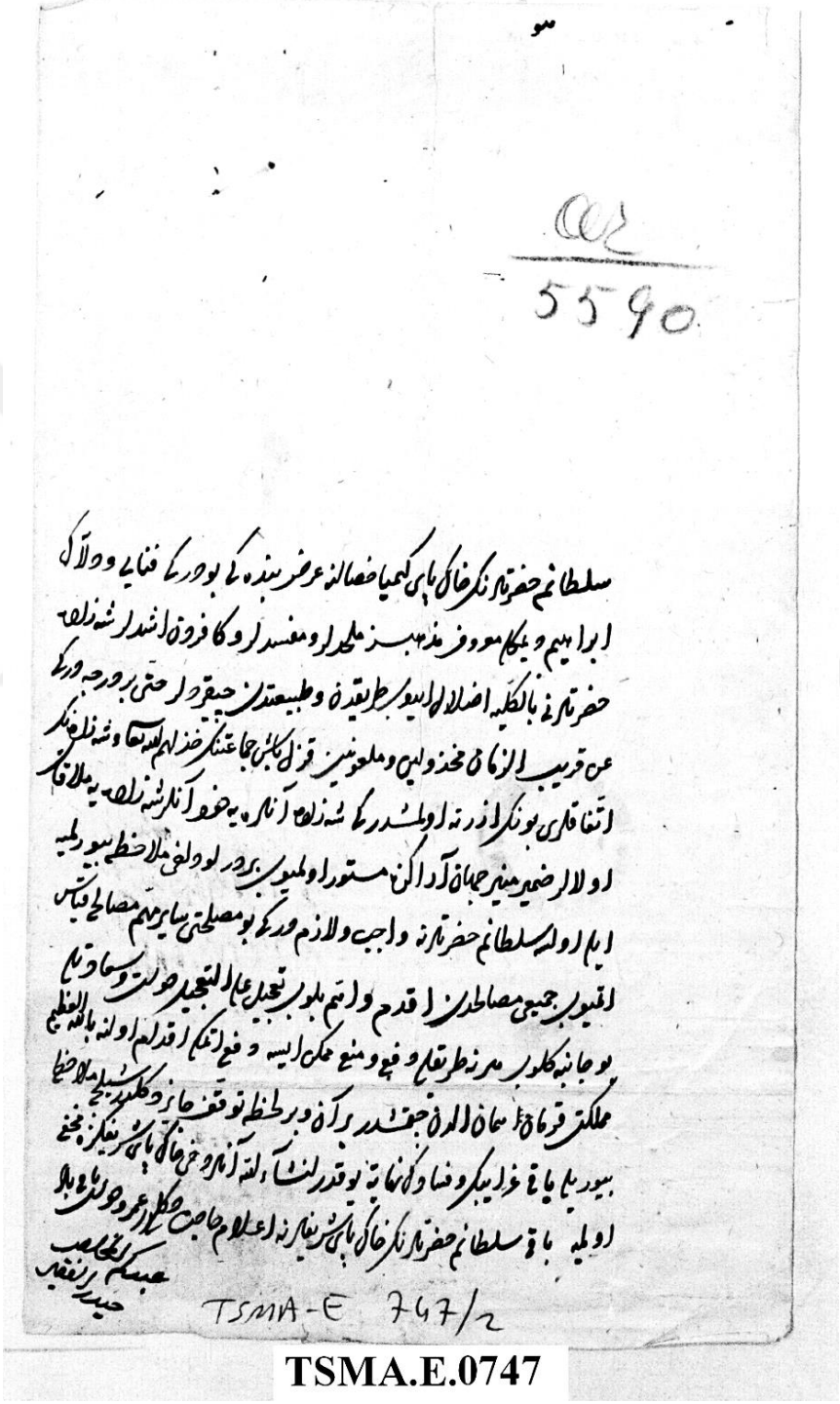

[1629] BOA. TSMA.E. 5590/1. 747-2.

15) 918/1512 tarihli Hersekzâde Ahmed'in arzın; Üngürüs (Macar) kralının bir elçisini Fransa kralına gönderdiği, Fransa kralının kızını oğluna isteyeceği ve Fransa kralının bu elçi ile Cem'i dahi göndereceğini işittiği hakkındaki arzı.[1630]

[1630] BOA. TSMA.E. 5493/1. 725-83. 2.1.

16) 918/1512 tarihli Ferhad Paşa'nın Şehzâde (sonraları Yavuz Sultân) Selim'e yazdığı arz; çıkan isyan dolayısıyla yanına gelemeyeceğini, halkın kendisini ve askerini dört gözle beklediğini ifade ettiği arzı.[1631]

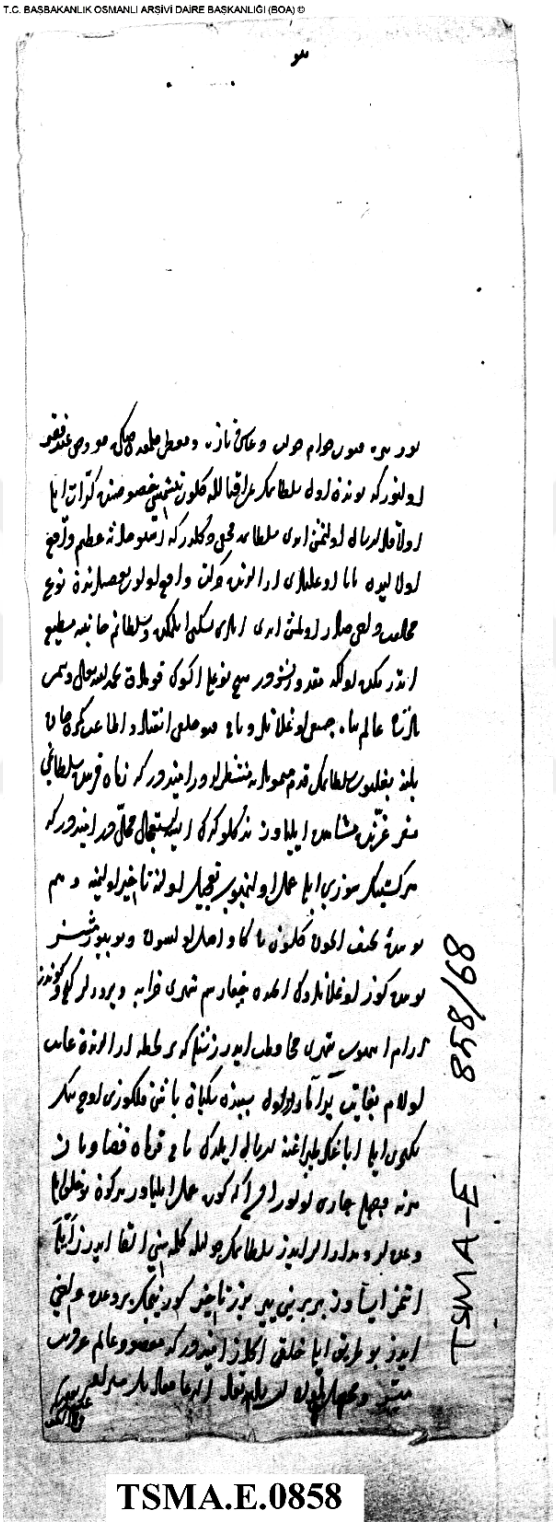

[1631] BOA. TSMA.E. 8312/1. 858-68. 1.1.

17) 918/1512 tarihli Kırım Hanı Mengli Giray imzalı II. Bâyezid'e gönderilen arz. Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in durumu hakkındadır.[1632]

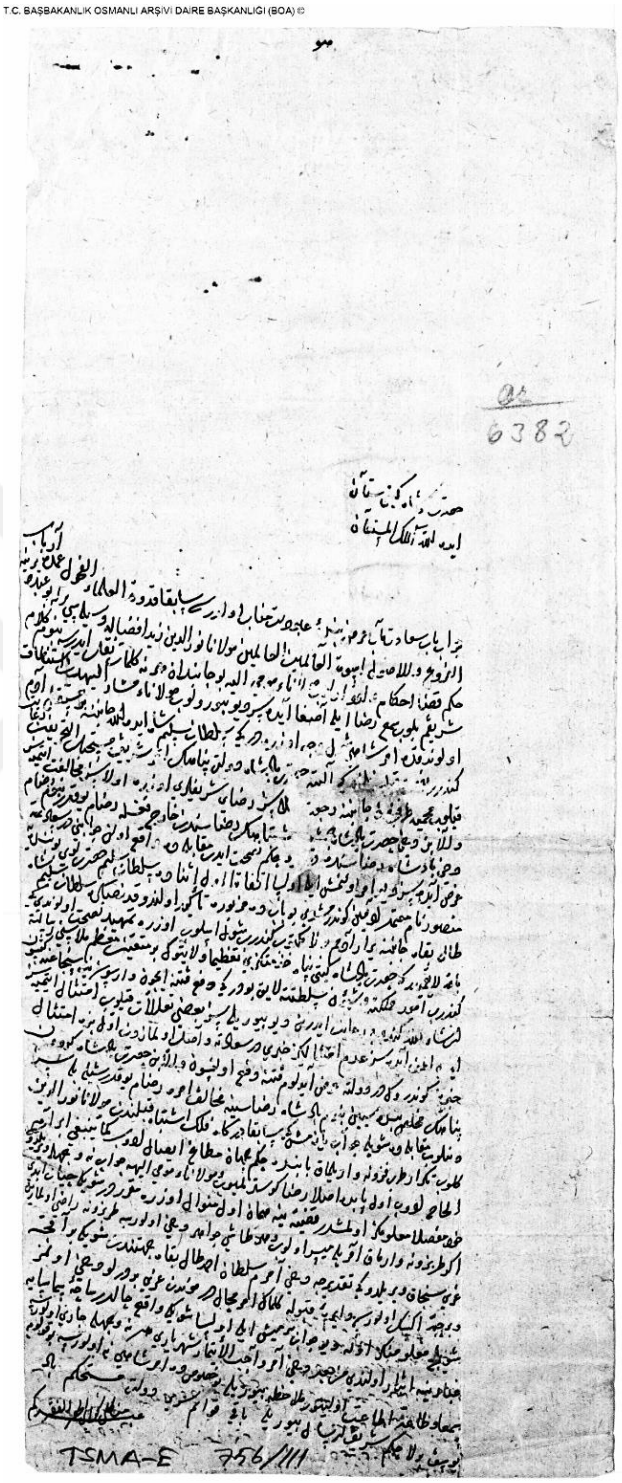

TSMA.E.0756

[1632] BOA. TSMA.E. 6382/2. 756-111. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [496].

Sultan I. Selim Dönemi (1512-1520)

18) 918/1513 tarihli Şehzâde Sultan Ahmed hakkında bilgi almak üzere onun yanına casus olarak gönderilen Çavuş Hoca'nın verdiği malumatın Hersekzâde Ahmed tarafından Yavuz Sultan Selim'in hocası Ali Efendi'ye bildirildiği arz.[1633]

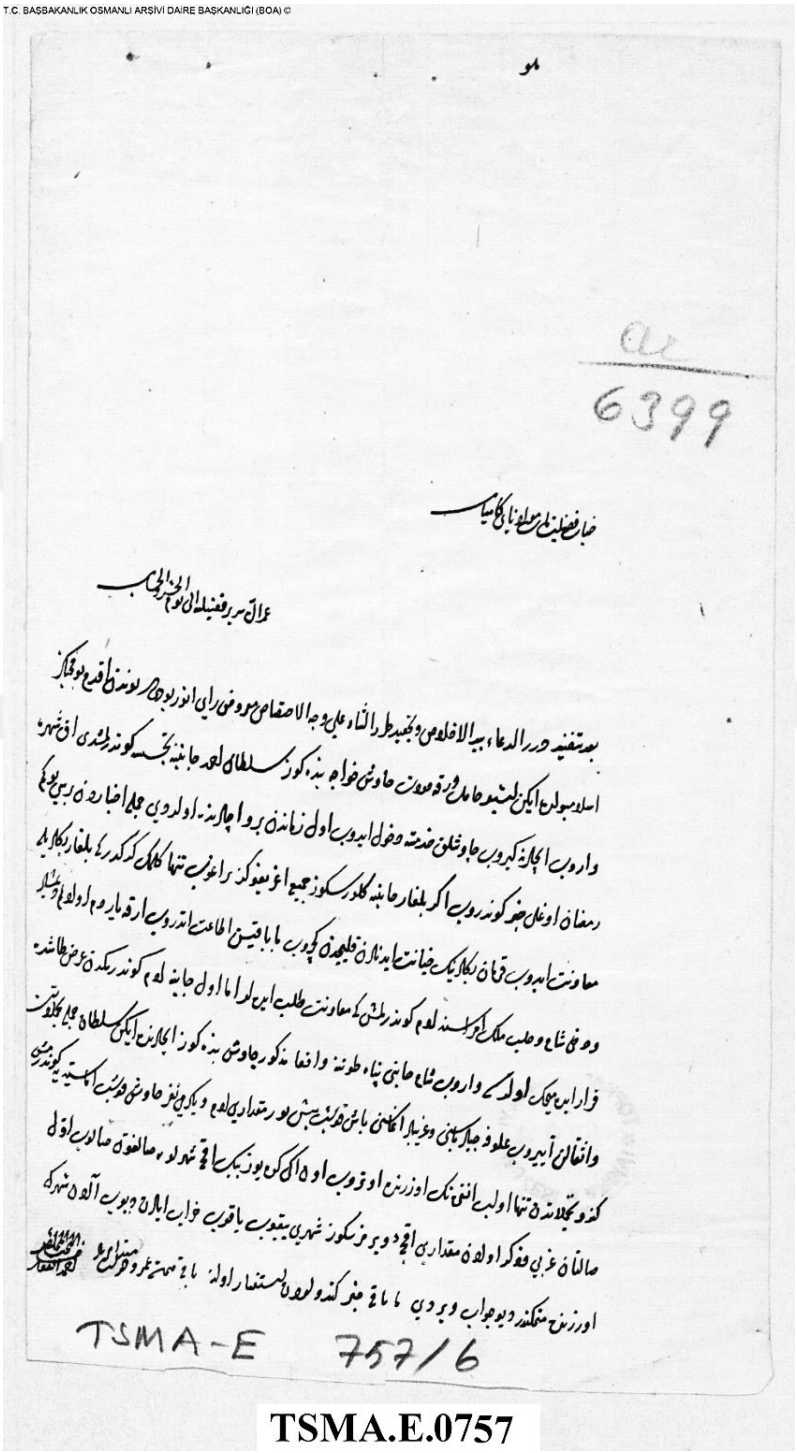

[1633] BOA. TSMA.E. 6399/1. 757-6. 2.1.

19) 918/1513 tarihli Hemdem Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arz.[1634]

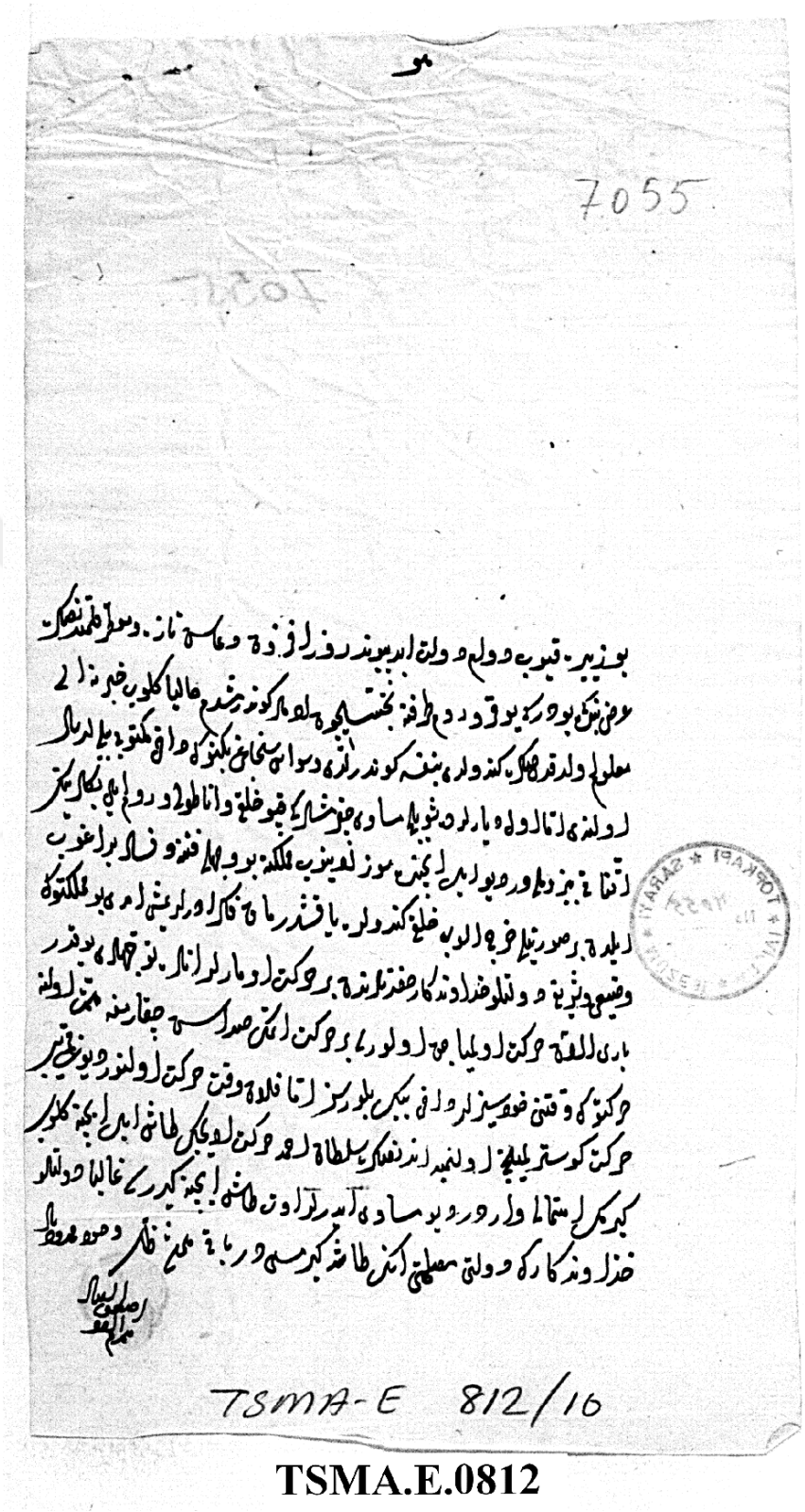

[1634] BOA. TSMA.E. 7055/11. 812-10. 2.1.

20) 918/1513 tarihli Durali imzasıyla Yavuz Sultan Selim'e gönderilen tahrirat.[1635]

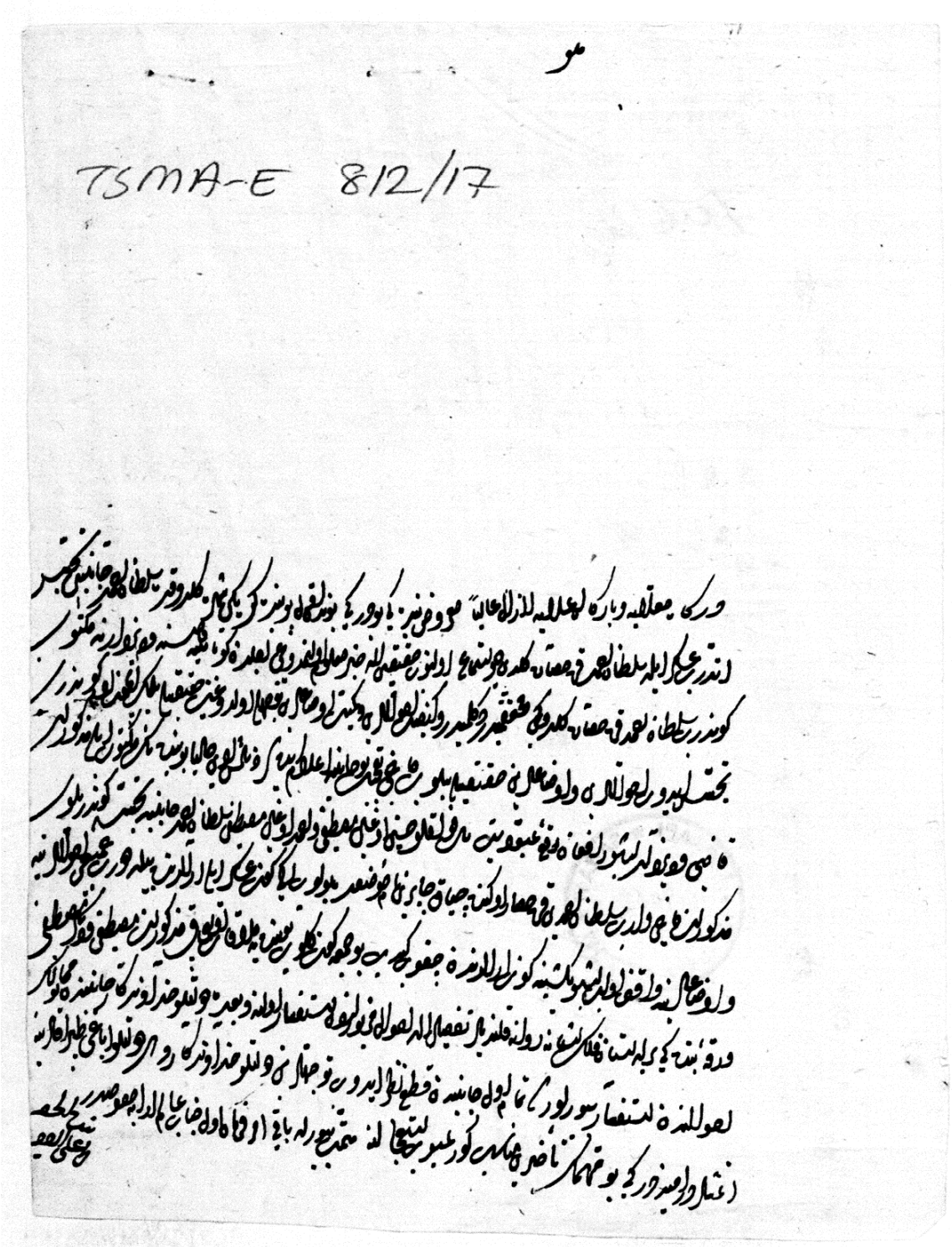

TSMA.E.0812

[1635] BOA. TSMA.E. 7062/1. 812-17. 1.1.

21) 922/1516 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından rikab-ı hümayuna yazılan arz; Mısır sultanının Mısır'dan çıktığı haberinin doğru olmadığının, eğer Karahan Diyarbekir'deki askeri basarsa Mısır sultanı tarafından kendilerinin de Zülkadriye'yi zapt etmelerinin emrolunduğu, Hizan ve Bitlis beylerinin bir miktar asker istediği, yoksa memleketlerinin harap olma tehlikesi bulunduğunun bildirildiği yazı.[1636]

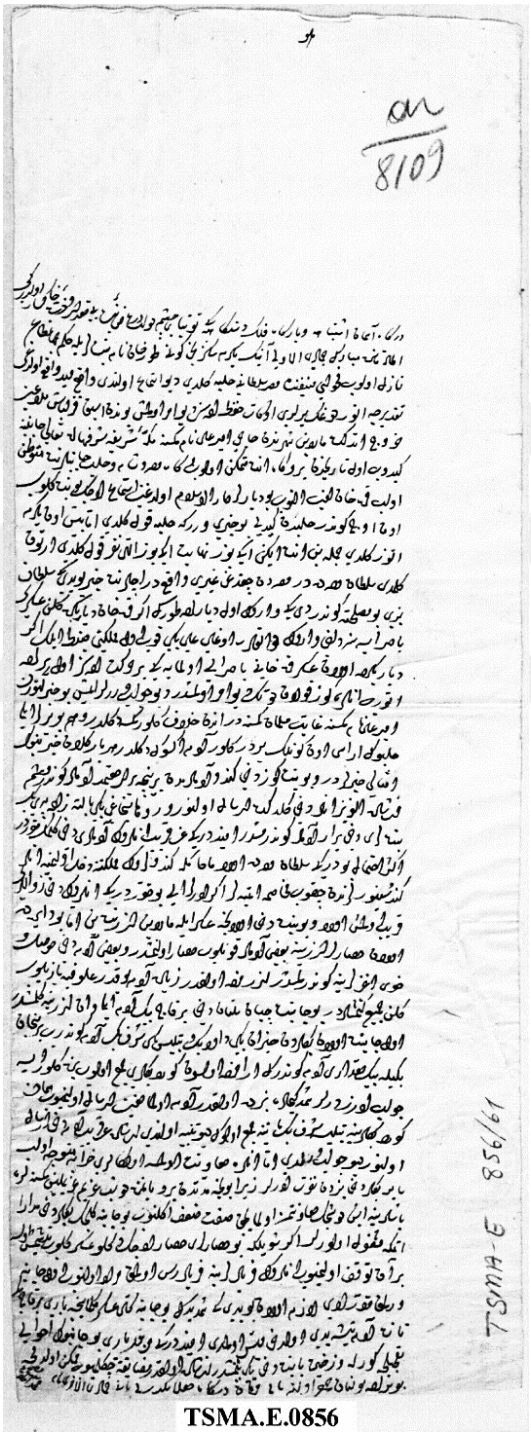

[1636] BOA. TSMA.E. 8109/1. 856-61. 2.1.

22) 922/1517 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Yavuz Sultan Selim'e arzı; Diyarbekir'de kışlayacak ordunun ihtiyacı olan gerekli zahirenin tedariki için aldığı tedbirleri ve İran ile ilgili haberleri ilettiği hakkındadır.[1637]

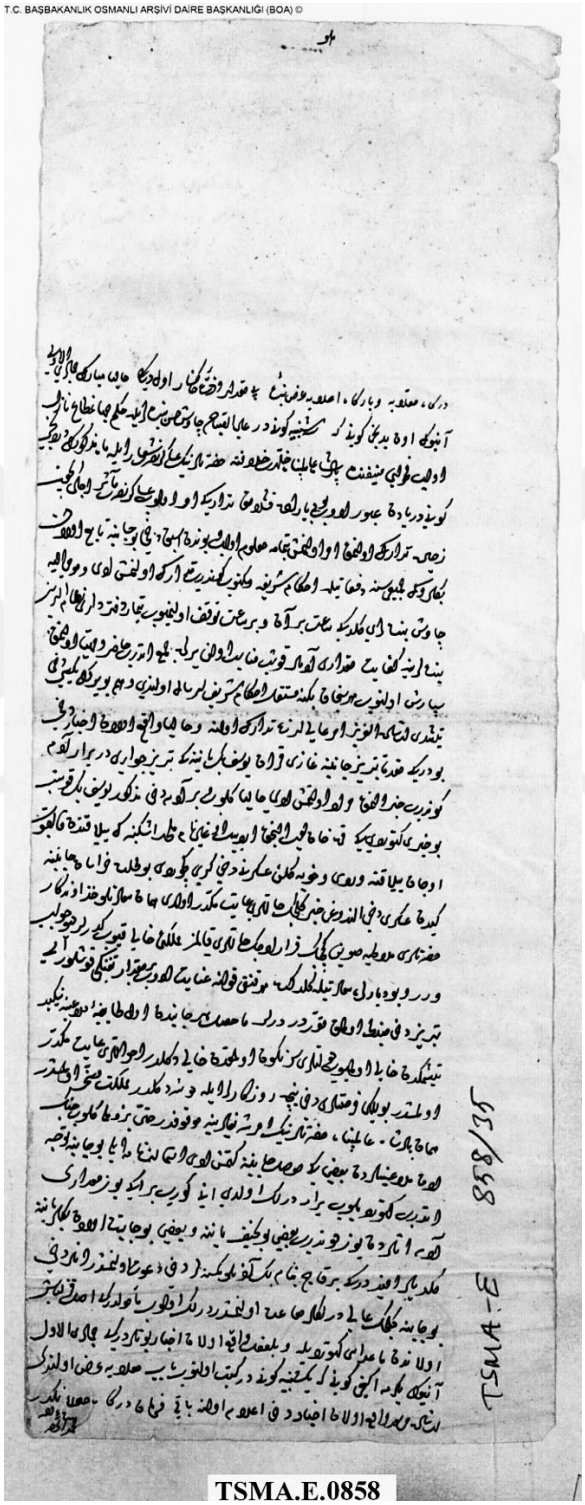

[1637] BOA. TSMA.E. 8283/1. 858-35. 1.1.

23) 922/1517 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzın; İdris ve Halkı Şerif Bey'in veziri Şeyh emirin kardeşi Mehmed Ağa ve Kürdistan beylerinin amaçlarının Diyarbekir'i zapt etmek olduğunun bildirildiği arz.[1638]

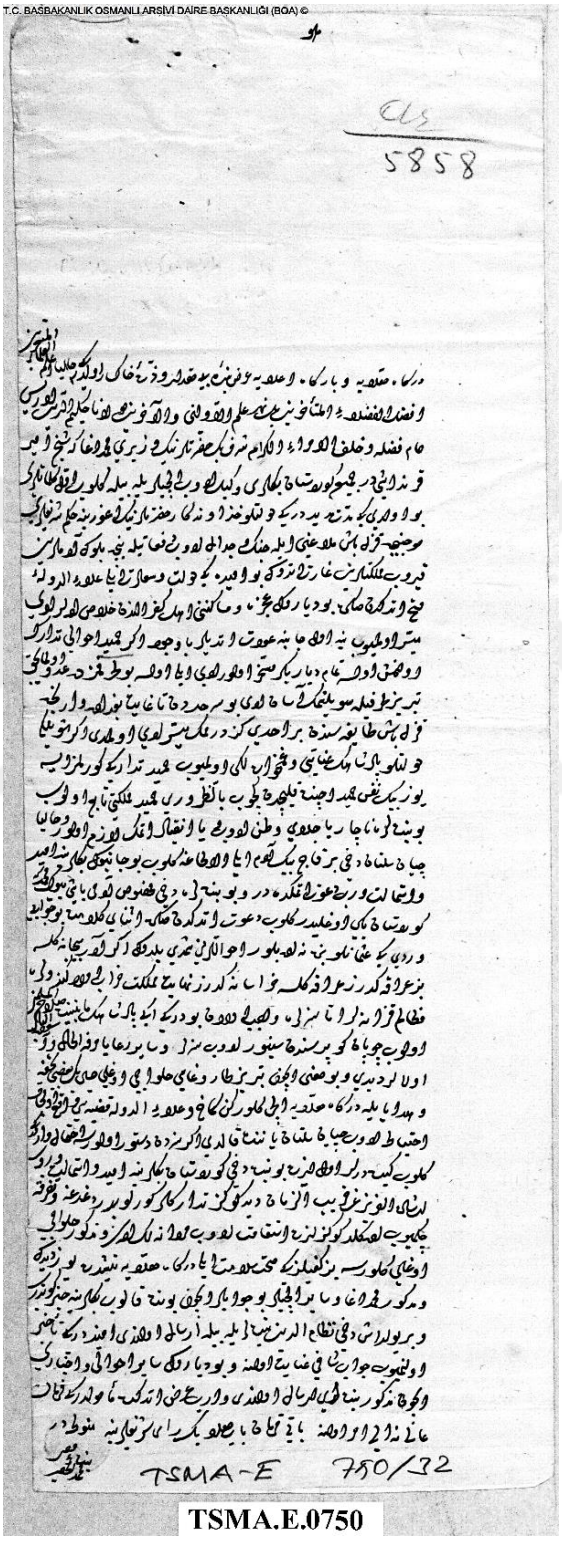
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

[1638] BOA. TSMA.E. 5858/1. 750-32. 2.1.

24) 926/1520 tarihli Ahmed (Muhtemelen Hersekzâde) Paşa'nın arzı; Yavuz'un şehzâdeliği zamanında kardeşi Sultan Ahmed'in Kefe'ye vardığında kendisinin de Bolu'ya varmasının şahsına karşı bir niyeti ifade etmeyip zamanın icabına göre alınmış bir karar olduğundan kendisinin suçlu tutulmayıp, affedilmesi ricasını içeren arz.[1639]

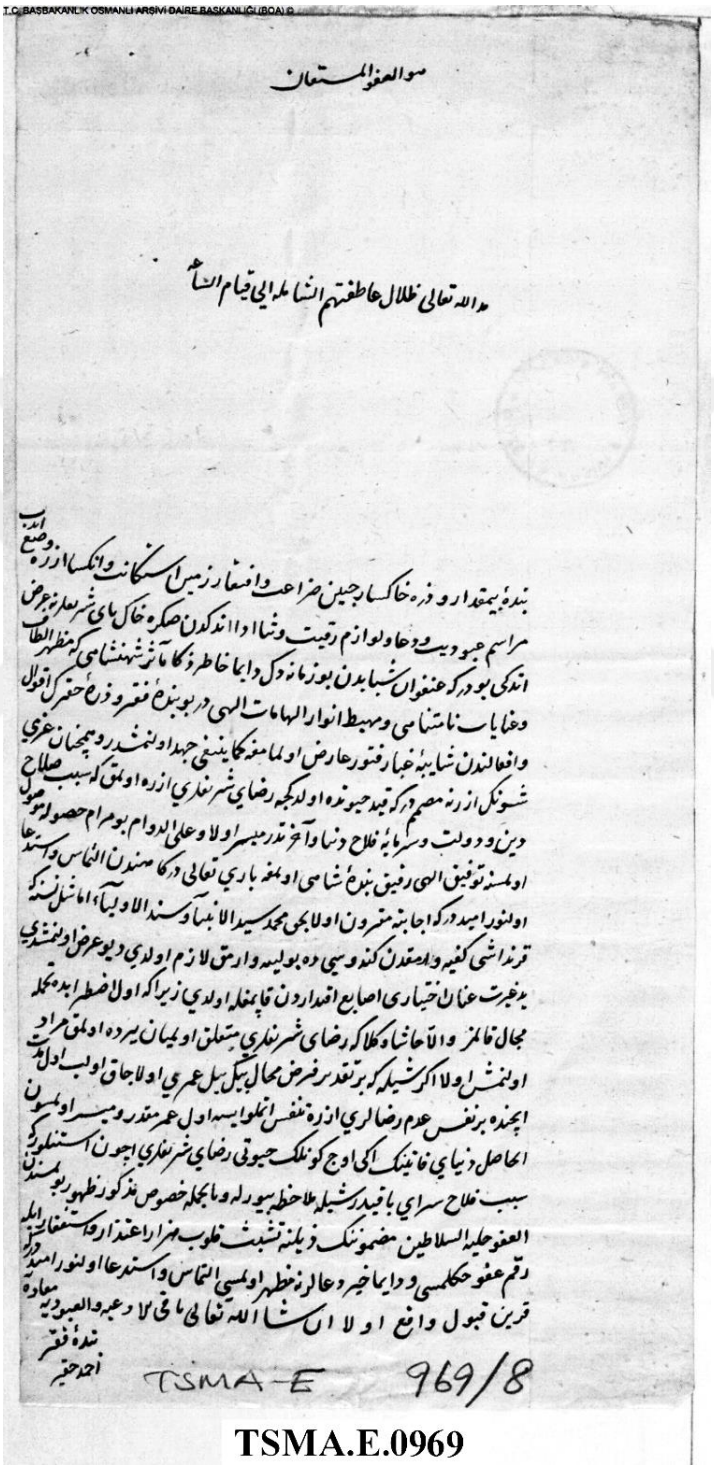
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA-E 969/8

TSMA.E.0969

[1639] BOA. TSMA.E. 10160/174. 969-8. 1.1.

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

25) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Çemişgezek Hakimi Pir Hasan Bey'in Şah (İsmail Sofi) ile bi'l-vasıta temas ve münasebetinde bulunduğu ve Osmanlı Devleti'ne ihanette bulunulduğu, Pir Hasan Bey'in yakınları tarafından haber verildiğine dair yazılan arz.[1640]

[1640] BOA. TSMA.E. 8283/2. 858-36. 1.1.

26) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Hizan Hakimi Davud Bey'in araştırma için İran'a gönderdiği kethüdası Mehmed'in Şah hakkında verdiği malumata ilişkin bilgileri içeren arz.[1641]

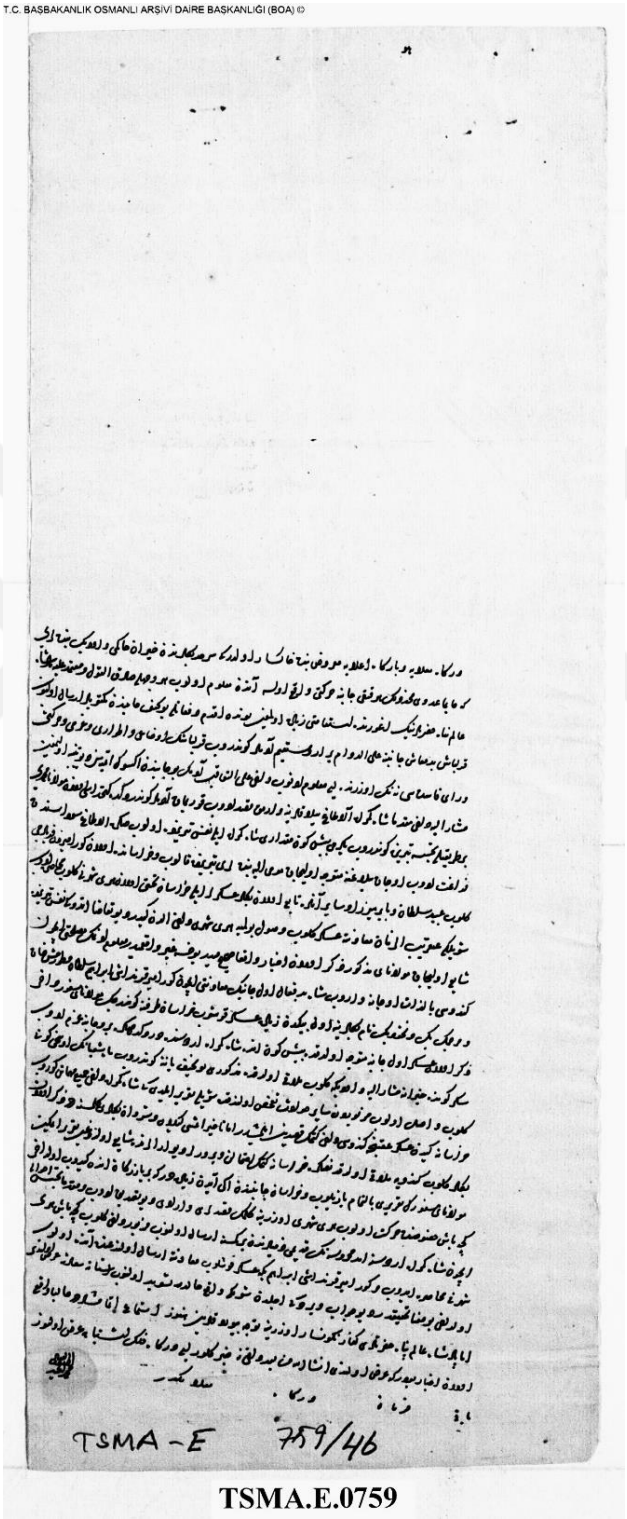
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0759

[1641] BOA. TSMA.E. 6627/1. 759-46. 2.1.

27) 926/1520 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Erdebil oğlunun bir miktar askerle Bağdad'dan Diyale nehrine geldiği ve Bağdad'da olan Şah Ali ile haberleştiği Şah Ali'nin Bağdad'dan geçen nehir ile Diyala nehrinin birleştiği Beris geçidinin alınması ve Tikrit kalesine teveccüh edilmesi tavsiyesinde bulunduğu hakkındaki arz.[1642]

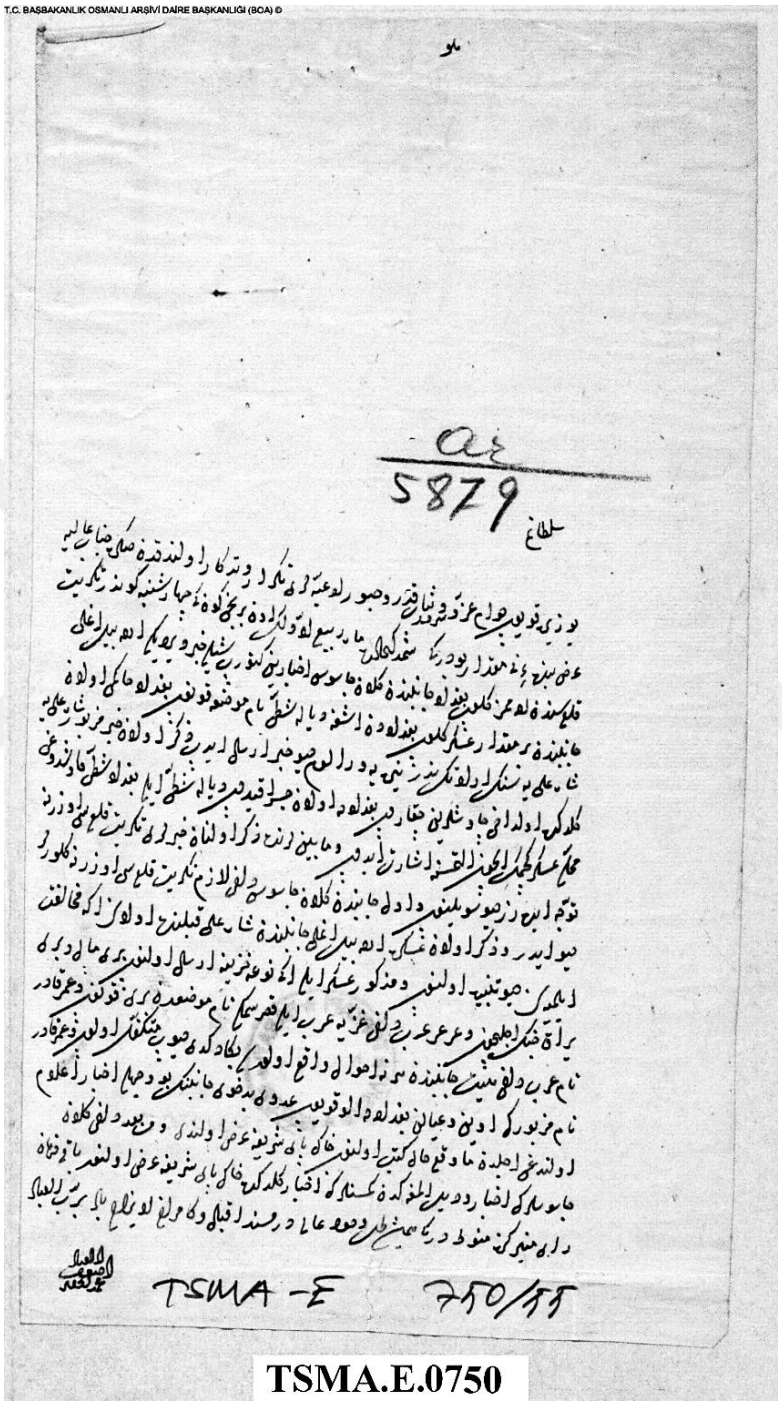
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

[1642] BOA. TSMA.E. 5879/1. 750-55. 1.1.

28) 926/1520 tarihli Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzın; Nizameddin'in kayınbiraderi Şahruh'un hapsedildiği Gürcistan'dan kaçıp Tebriz'e vardığı, Şeyh İsmail Safavi'nin oğlunun Tebriz'de olduğunu öğrendiği, Kemah'ın zapt edildiğine dairdir.[1643]

[1643] BOA. TSMA.E. 5674/1. 747-89. 2.1.

29) 926/1520 tarihli Diyarbekir Valisi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzın; Canberd Gazali'nin adamının Kızılbaş'a gidip geldiğine dair Musul Sancakbeyi Mehmed Bey'in mektubunun evvelce takdim edildiği ve bu defa Bağdad civarında ticaret yapan Siirtli bir tüccarın Bağdad'da Canberd Gazali'nin elçisiyle görüştüğü ve bu tüccarın dergah-ı muallaya gönderildiğine dair arz.[1644]

[1644] BOA. TSMA.E. 6627/2. 759-47. 2.1.

30) 926/1520 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa'nın arzı; Diyarbekir kadılığına tayin edilen Abdullah Çelebi'nin suistimallerinden dolayı yerine başka bir kadının tayini talebini içeren arz.[1645]

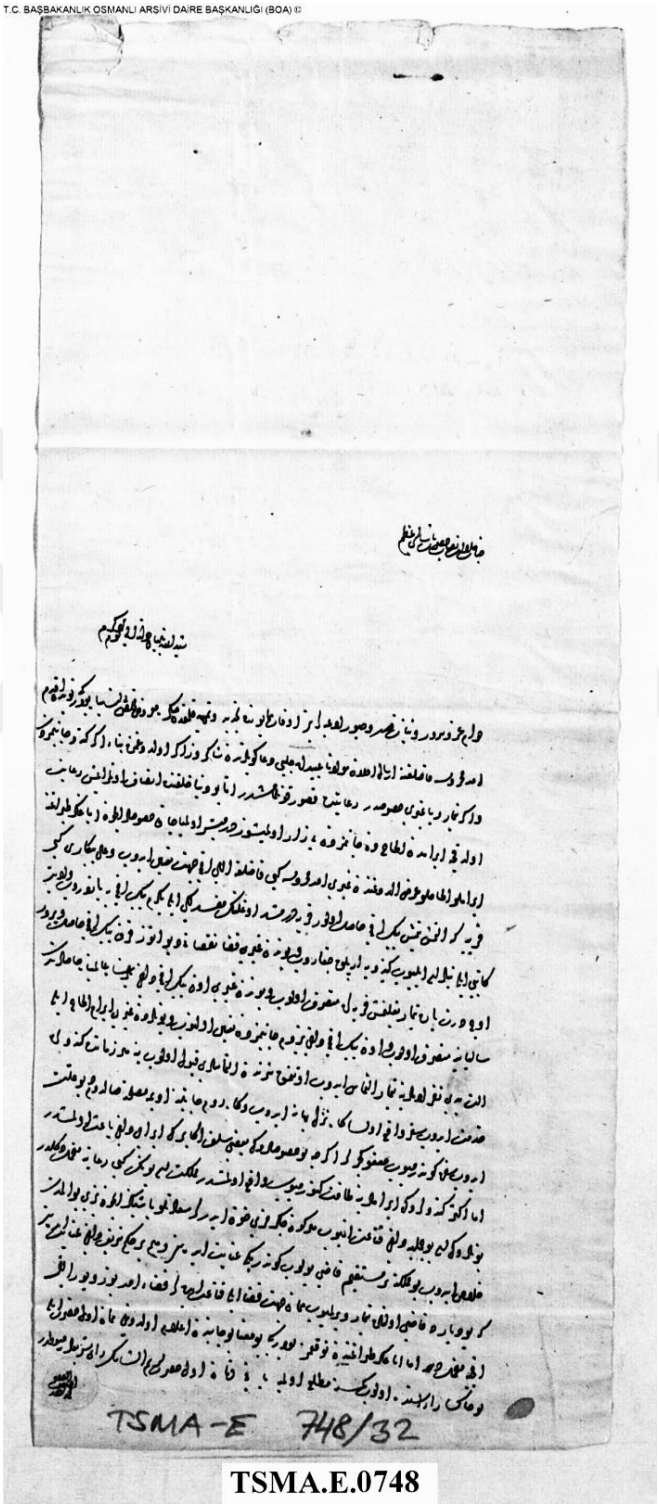

[1645] BOA. TSMA.E. 5706/1. 748-32. 1.1.

31) 935/1529 tarihli Konya Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; kadı ve kendi adamlarının isyan eden Taşili ahalisinin arasına girerek sükuneti sağladıklarına dair verdiği bilgileri içerir.[1646]

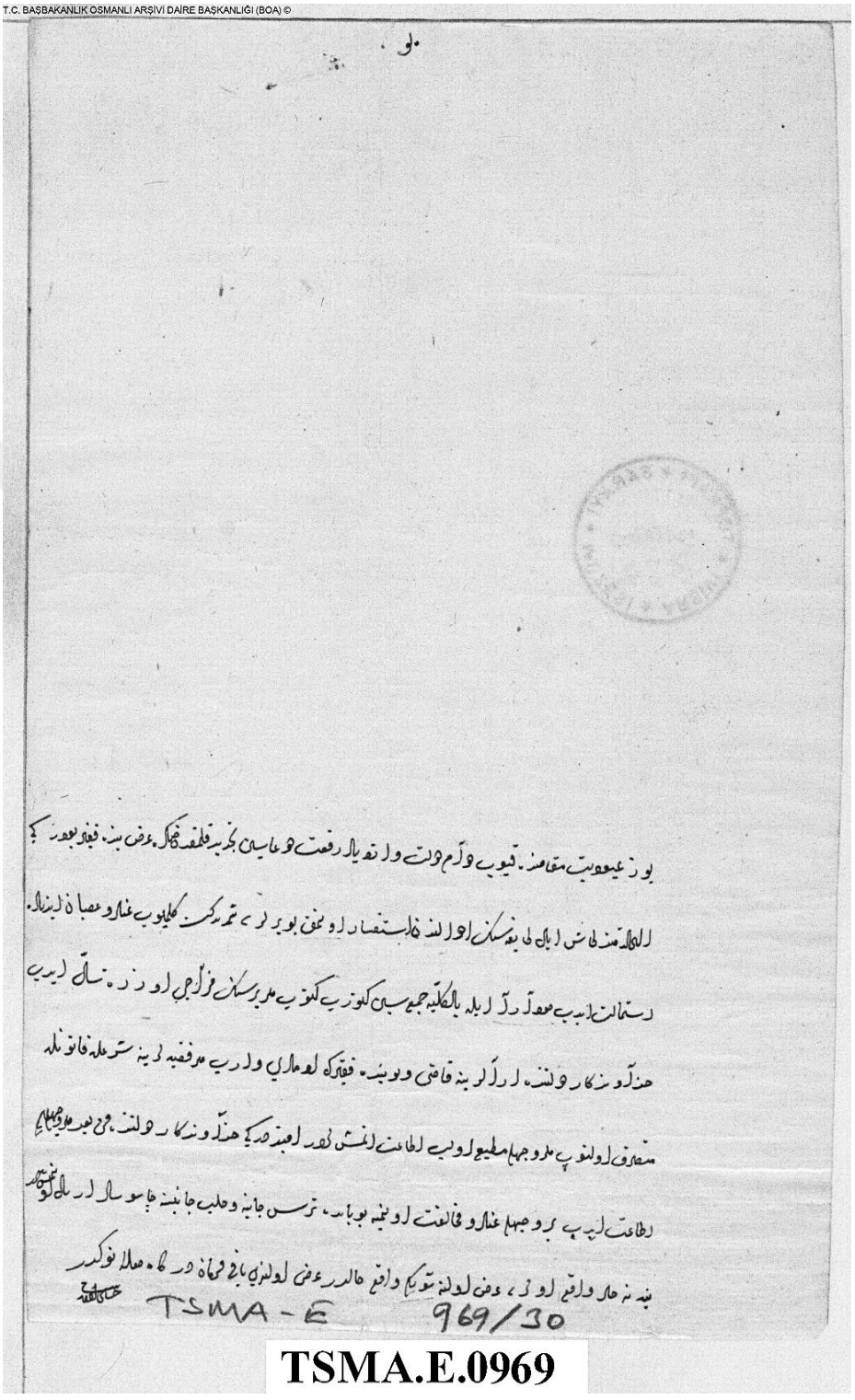
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©
TSMA - E 969/30
TSMA.E.0969

[1646] BOA. TSMA.E. 10160/237. 969-30. 1.1.

32) 946/1540 tarihli Mısır Valisi Hadım Süleyman Paşa'nın arzın; Mekke Emiri Şerif Ebu Nemre ile Şam Hac Emiri Hacı Hüseyin Paşa arasında bazı hacıların eşyalarının çalınması bahanesiyle çıkan anlaşmazlığa dair yazılan arz.[1647]

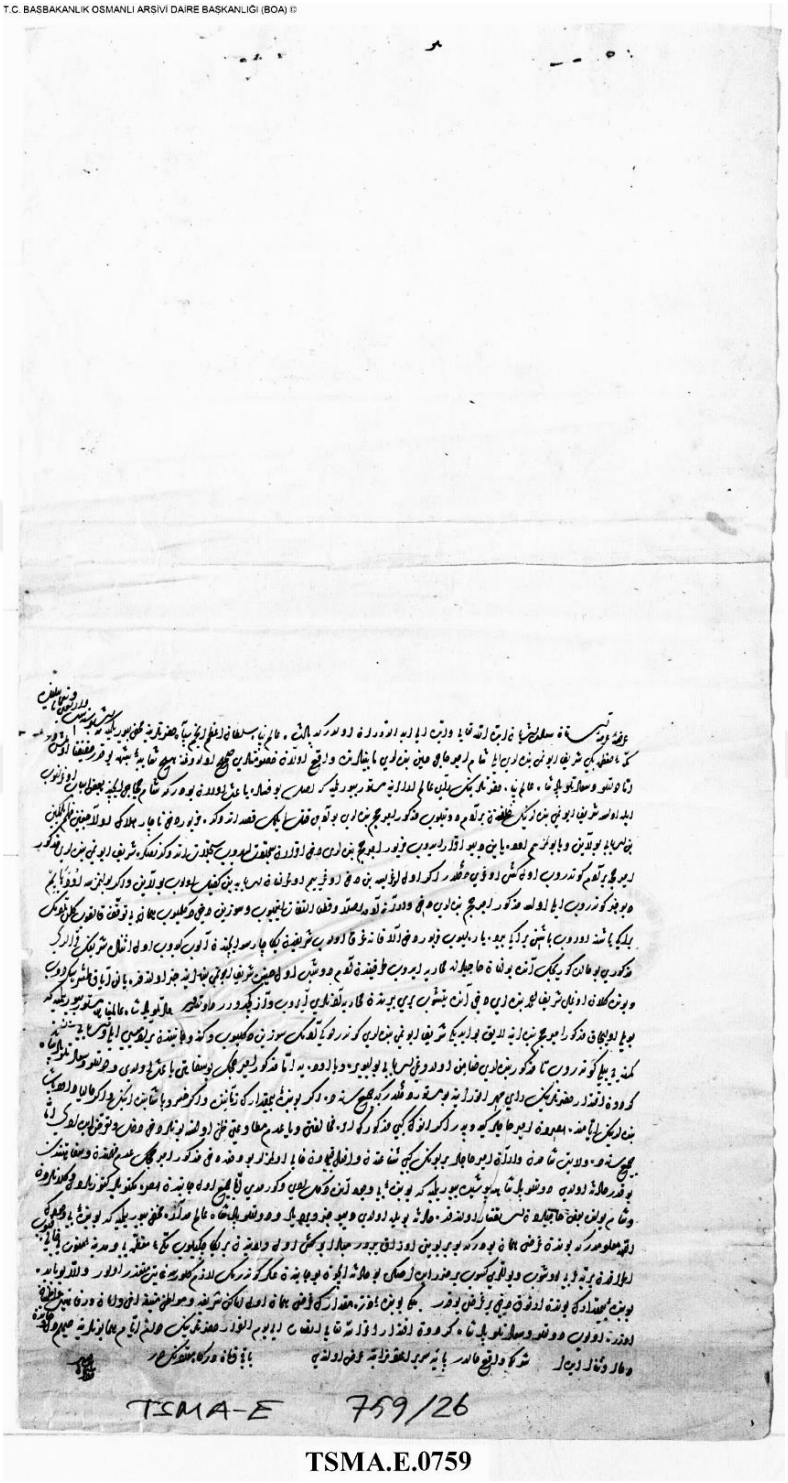

TSMA.E.0759

[1647] BOA. TSMA.E. 6607/2. 759-26. 2.1.

33) 957/1551 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Bey'in arzı; Alman İmparatoru V. Şarl ile kardeşi Ferdinand'ın, Nemçe hudud beyleri ve bilhassa Petro Bey ile anlaşarak Osmanlı Devleti'ne ait kalelere hücum yapmak için hazırlık içinde olduklarına dair yazılan arz.[1648]

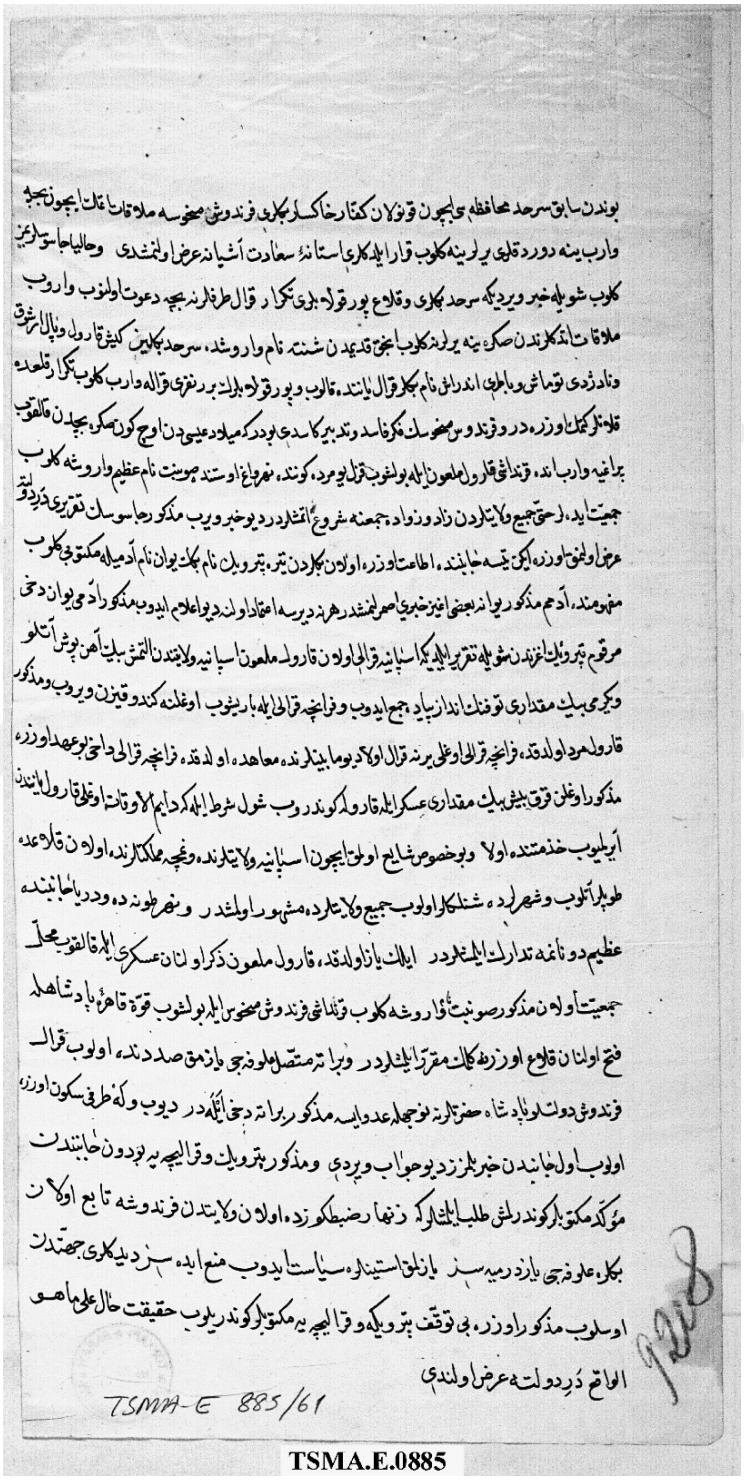

[1648] BOA. TSMA.E. 9208/1. 885-61. 2.1.

34) 959/1552 tarihli Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın Segedin'in Avusturya kuvvetleri tarafından muhasarası üzerine yapılan taarruz ve kazanılan zafere dair arzı.[1649]

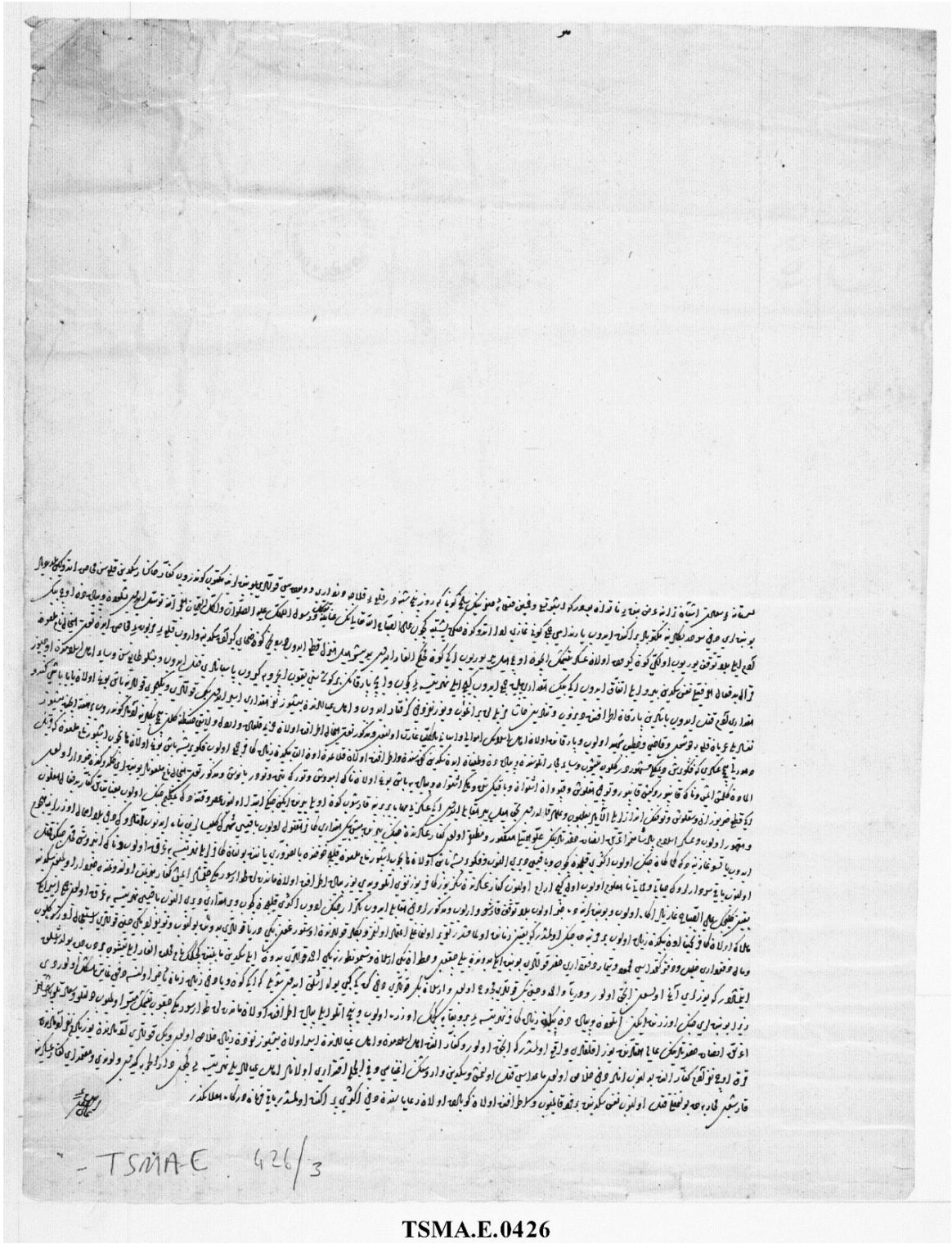

TSMA.E.0426

[1649] BOA. TSMA.E. 1098/1. 426-3. 2.1.

35) 962/1555 tarihli Bedon Valisi Lala Hüseyin Paşa'nın görevine başladığı, Bedon'un ve hududların muhafazası için gerekli barutun Belgrad'a geldiğinin padişaha arzı.[1650]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

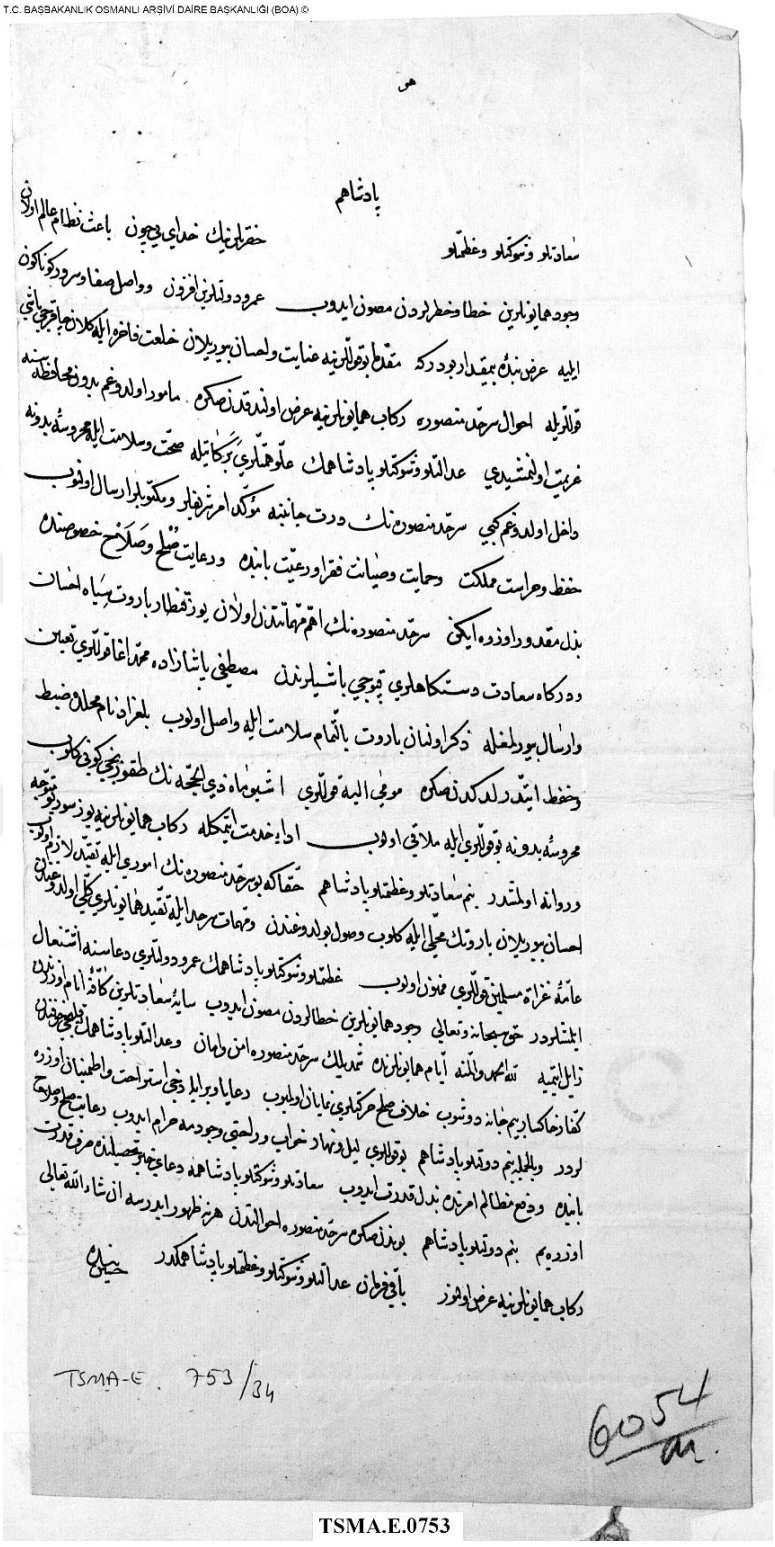

TSMA.E.0753

[1650] BOA. TSMA.E. 6054/1. 753-34. 1.1.

36) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 1; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkındaki arz.[1651]

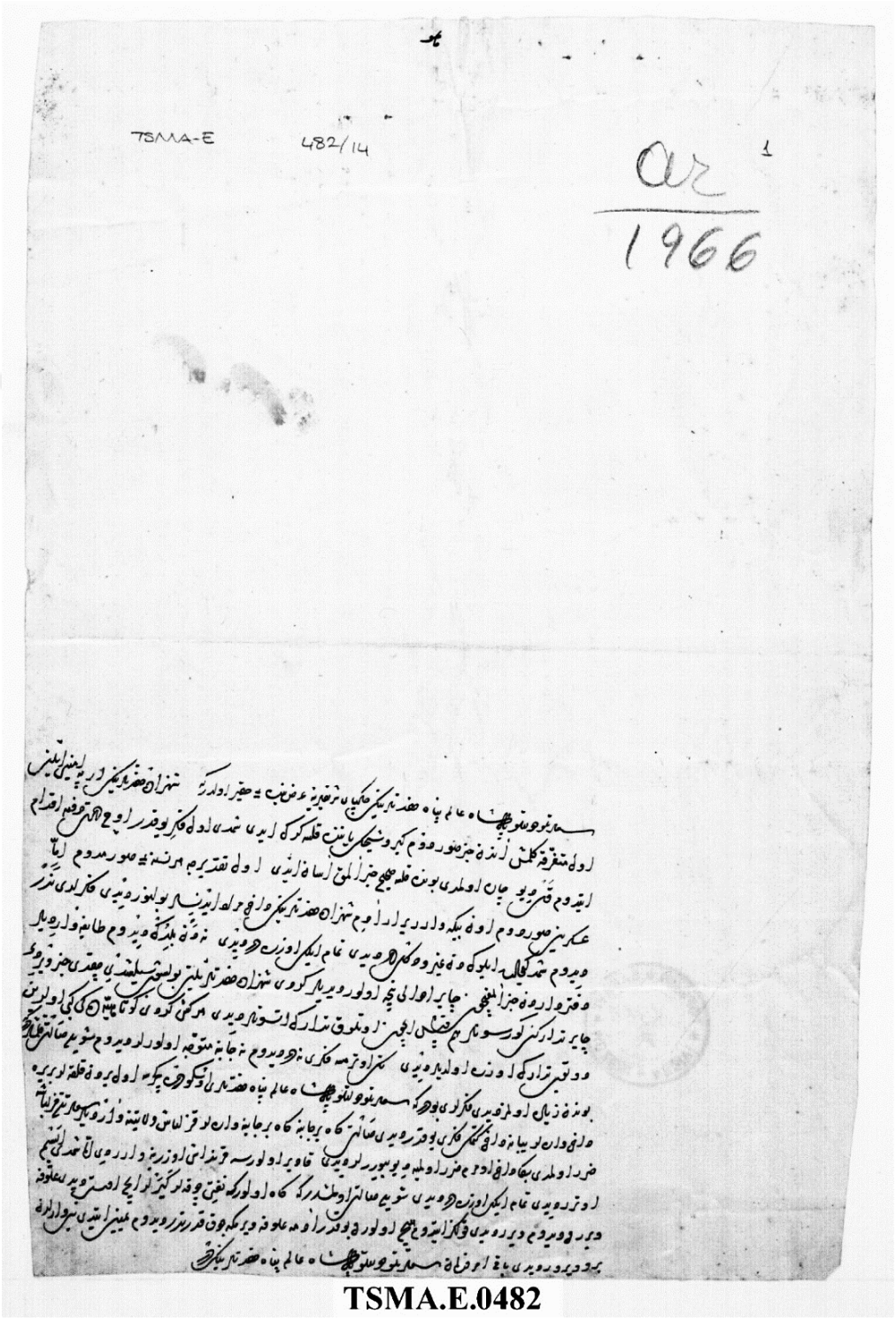

[1651] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.1.

37) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 2; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkındaki arz.[1652]

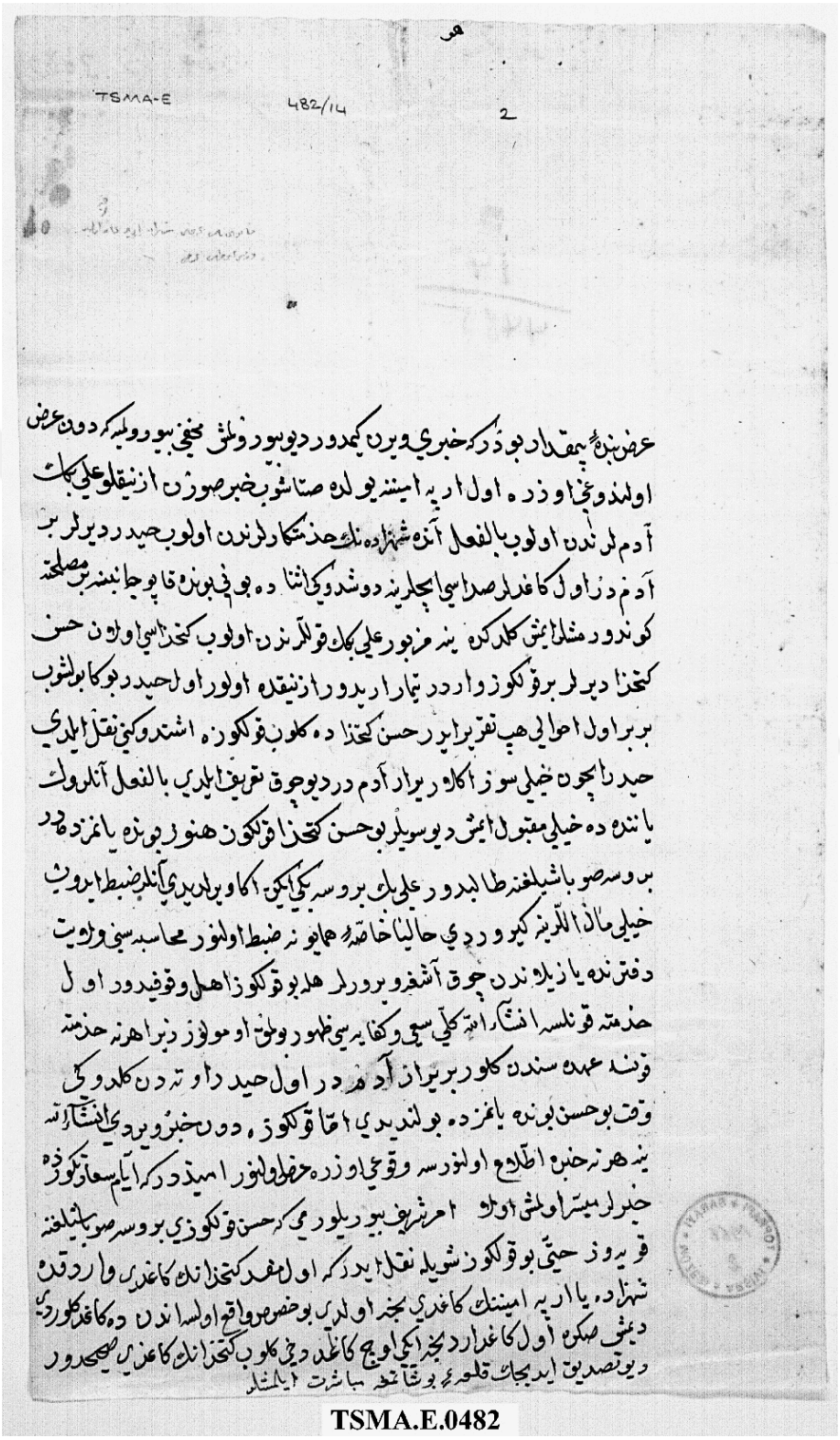

TSMA.E.0482

[1652] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.2.

38) 965/1558 tarihli veziriazam tarafından padişaha bildirilen malumata ilişkin arz 3; Amasya'da bulunan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in elinde mevcut kuvvetleri ve durumu hakkındaki arz.[1653]

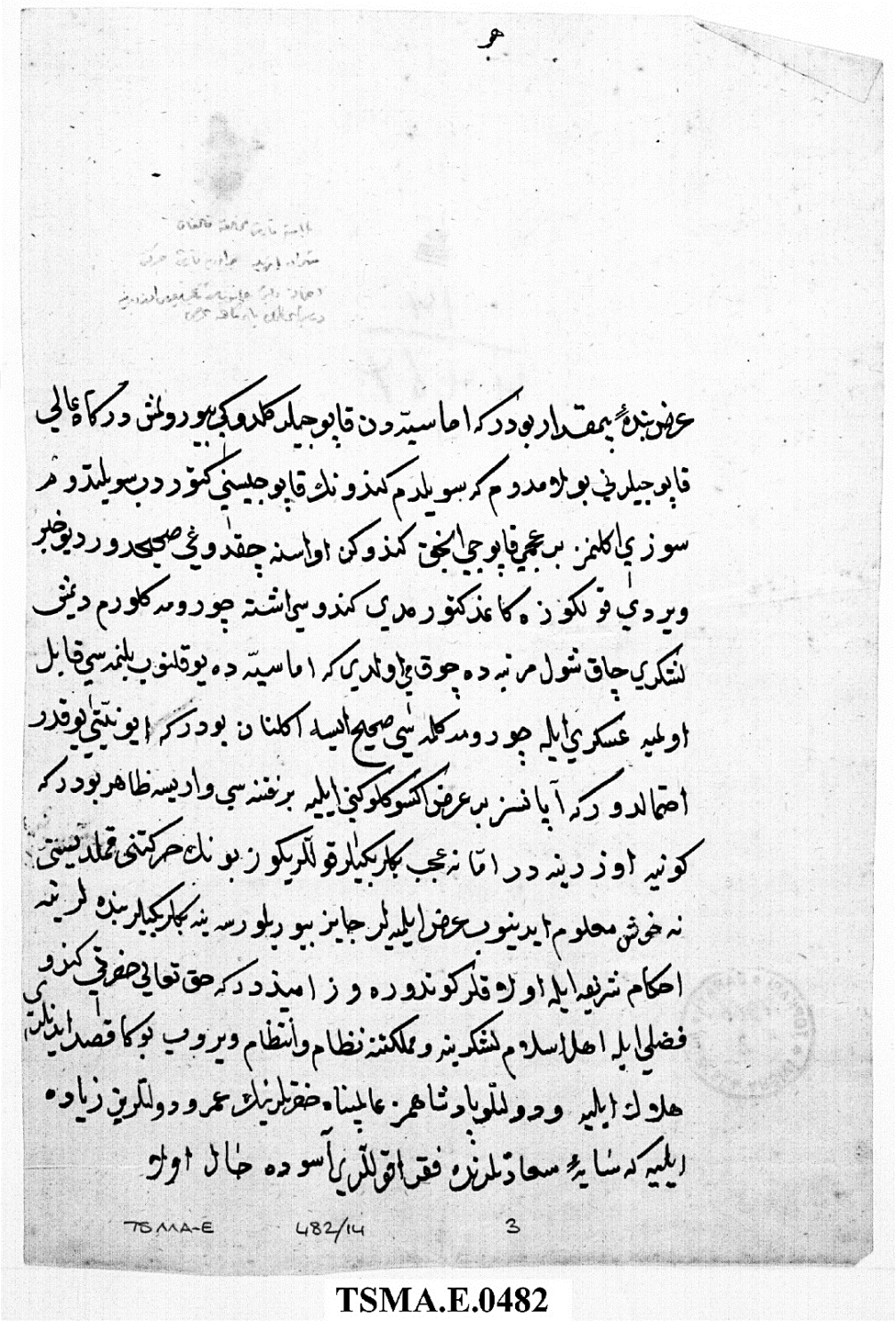

TSMA.E.0482

[1653] BOA. TSMA.E. 1966/1-3. 482-14. 3.3.

39) 966/1559 tarihli Kanuni Sultan Süleyman'ın bazı suallerine Veziriazam Rüstem Paşa'nın cevaben verdiği arz.[1654]

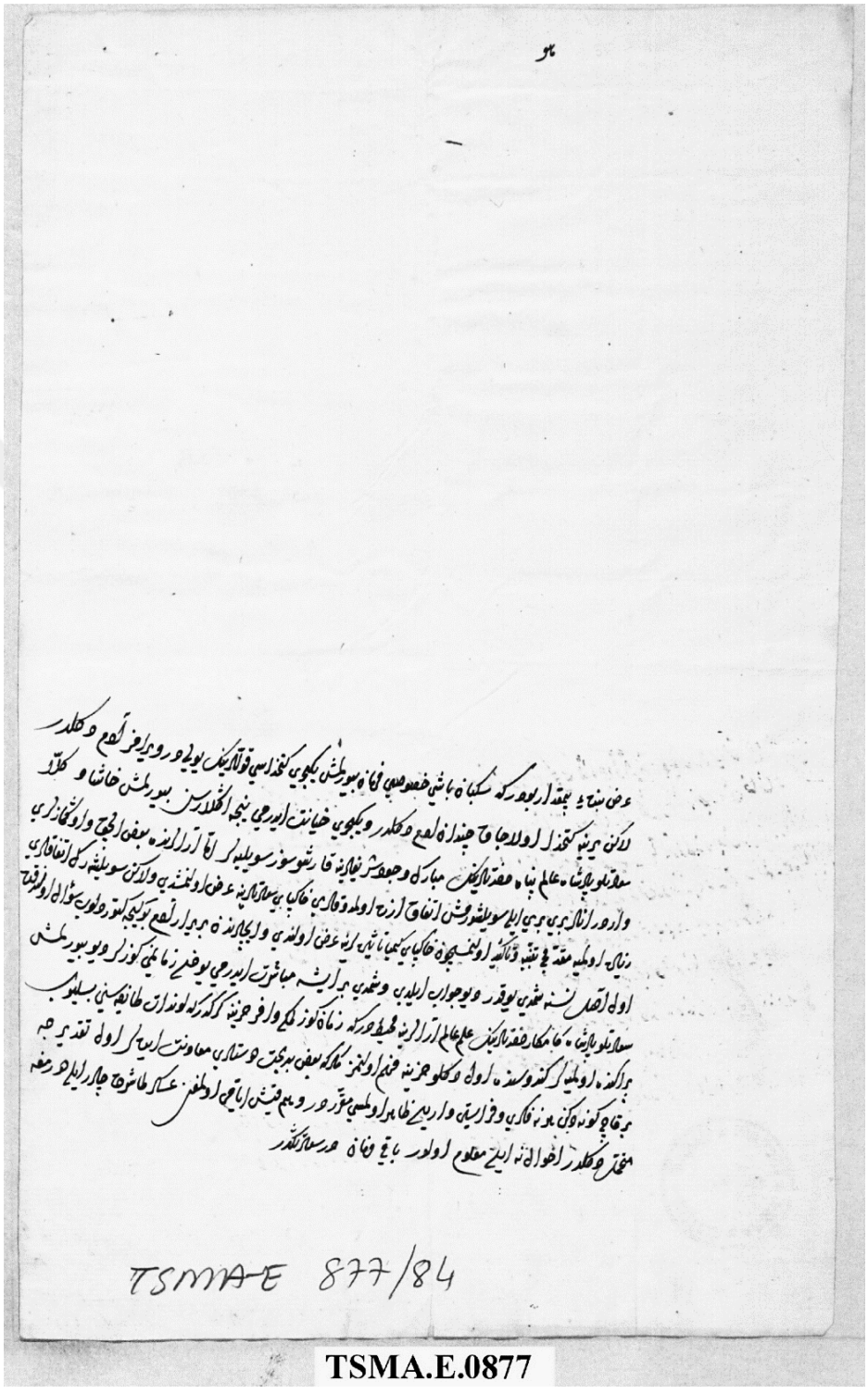

[1654] BOA. TSMA.E. 8782/1. 877-84. 1.1. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 718-719.

40) 967/1559 tarihli Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa tarafından padişaha bildirilen arz; İran'a kaçan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in gizlice öldürülmesi için paralı fedailer tutulduğunun bildirildiği arzdır.[1655]

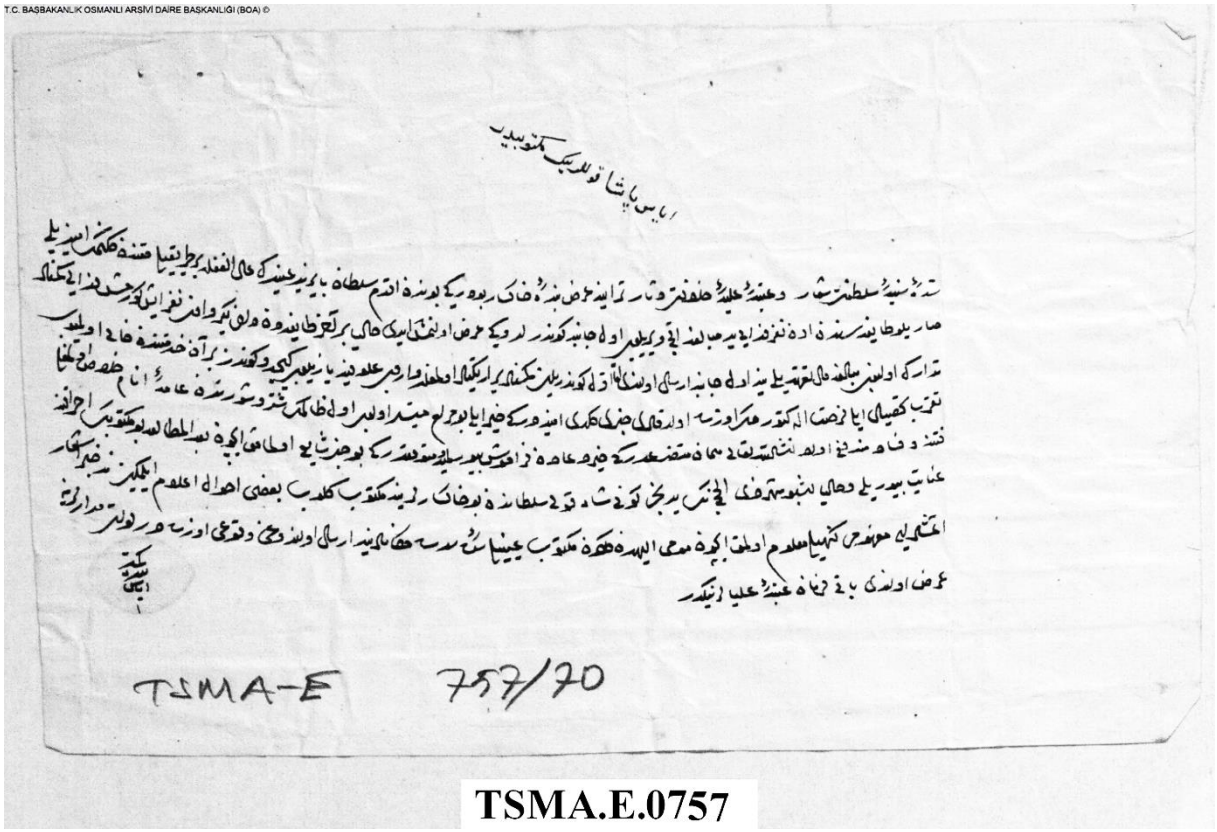

[1655] BOA. TSMA.E. 6463/1. 757-70. 2.1.

41) 967/1560 tarihli Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in durumu hakkında, Kanuni Sultan Süleyman'ın sorduğu bazı sorulara veziriazamın verdiği cevaplar ve alınacak tedbirlere ilişkin arz.[1656]

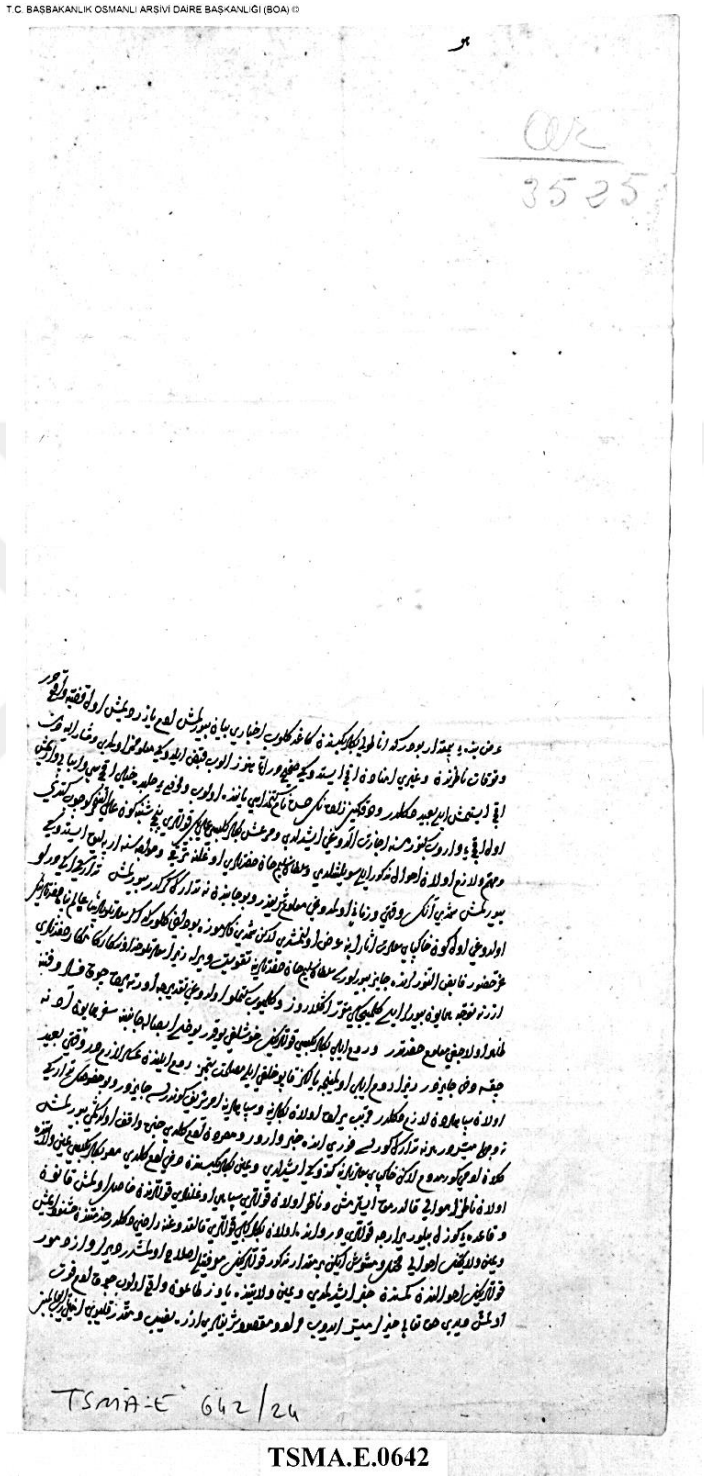
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0642

[1656] BOA. TSMA.E. 3525/1. 642-24. 1.1. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022), s. 720-721.

42) 967/1560 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'dan padişaha gönderilen arz.[1657]

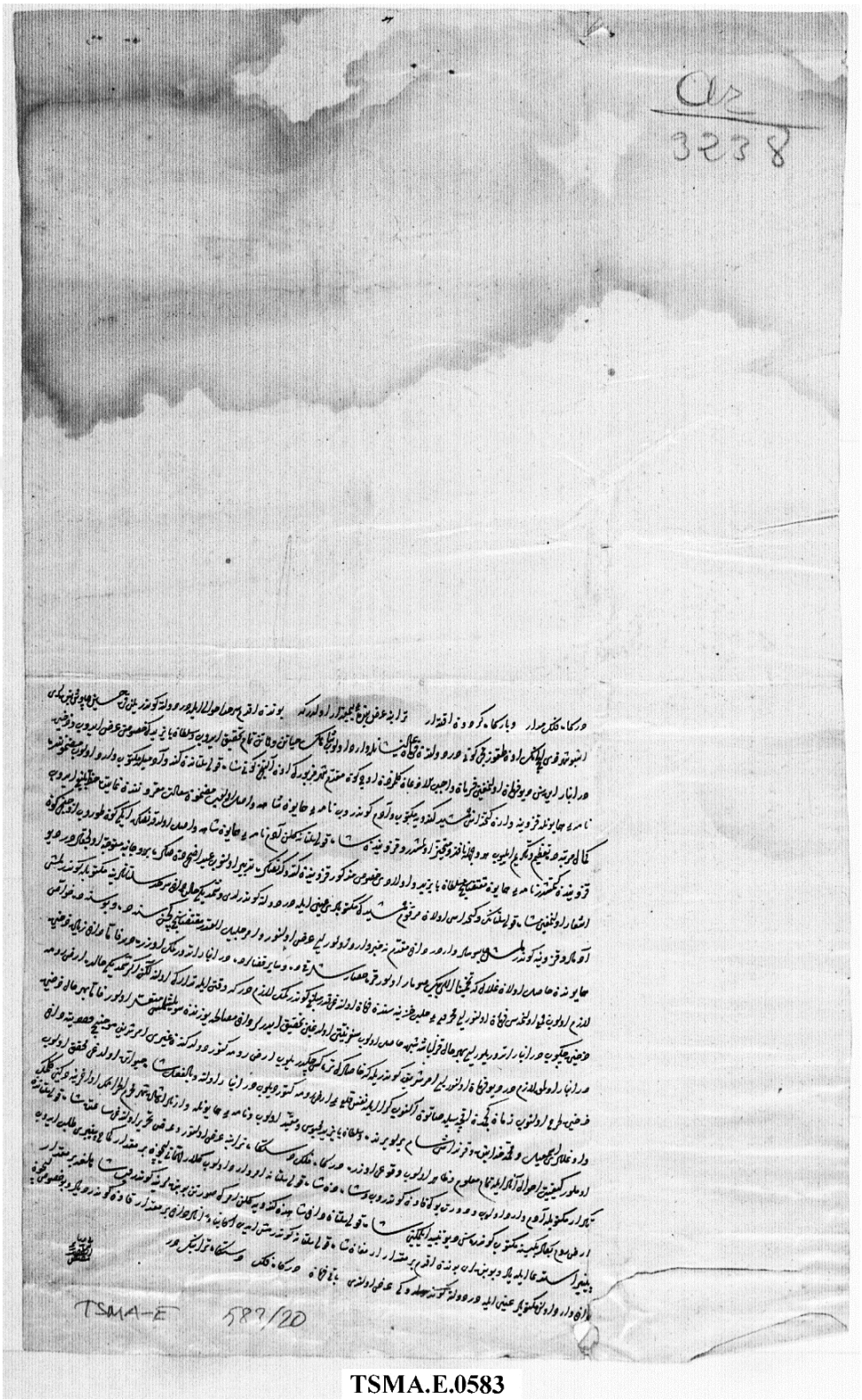

TSMA.E.0583

[1657] BOA. TSMA.E. 3238/1. 583-20. 2.1.

43) 968/1561 tarihli Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa'nın arzı.[1658]

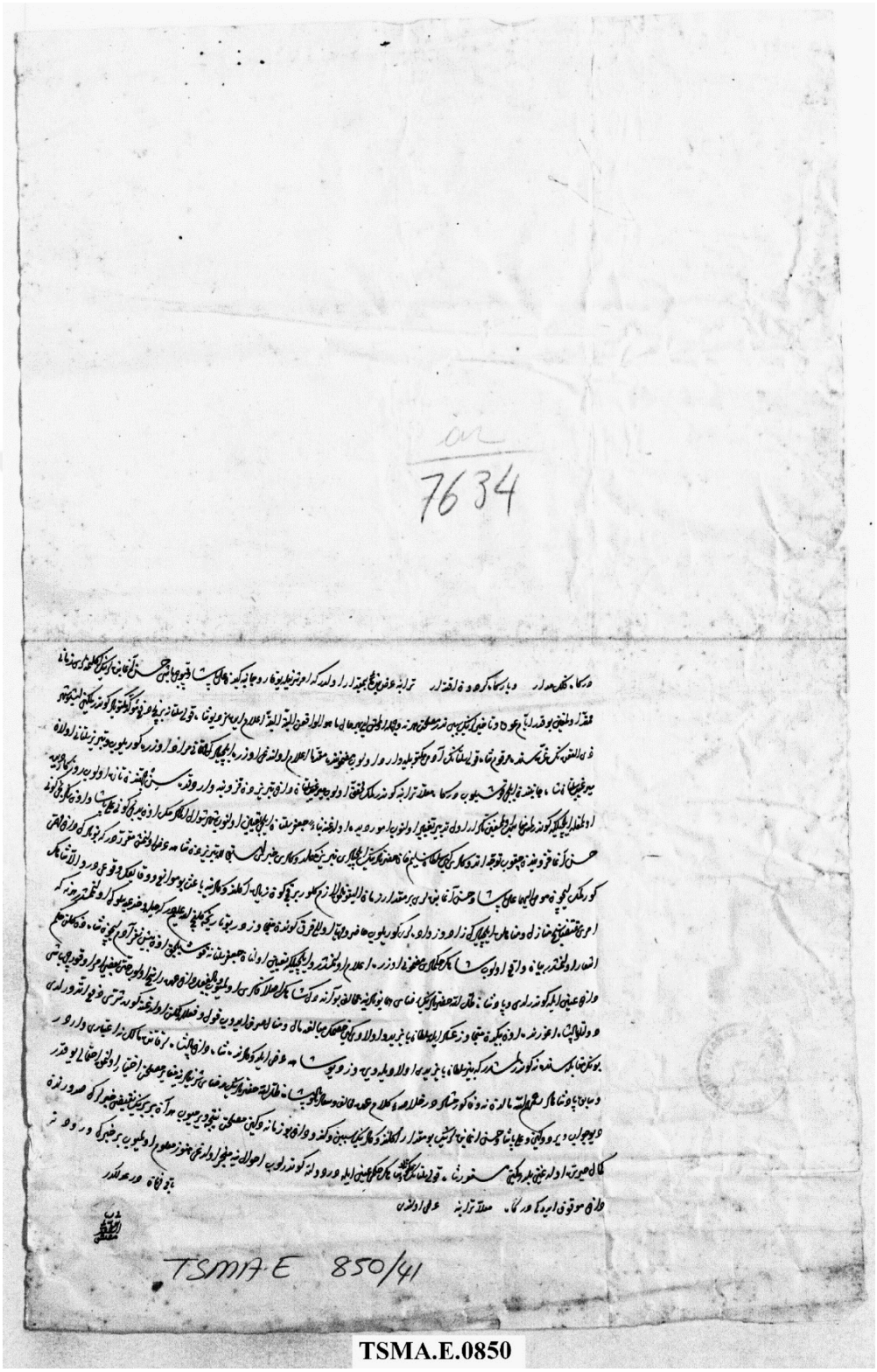

[1658] BOA. TSMA.E. 7634/1. 850-41. 2.1.

44) 968/1561 tarihli İran'a sığınan Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid ile ilgili olarak Erzurum Valisi Lala Mustafa Paşa tarafından padişaha malumatın arzı.[1659]

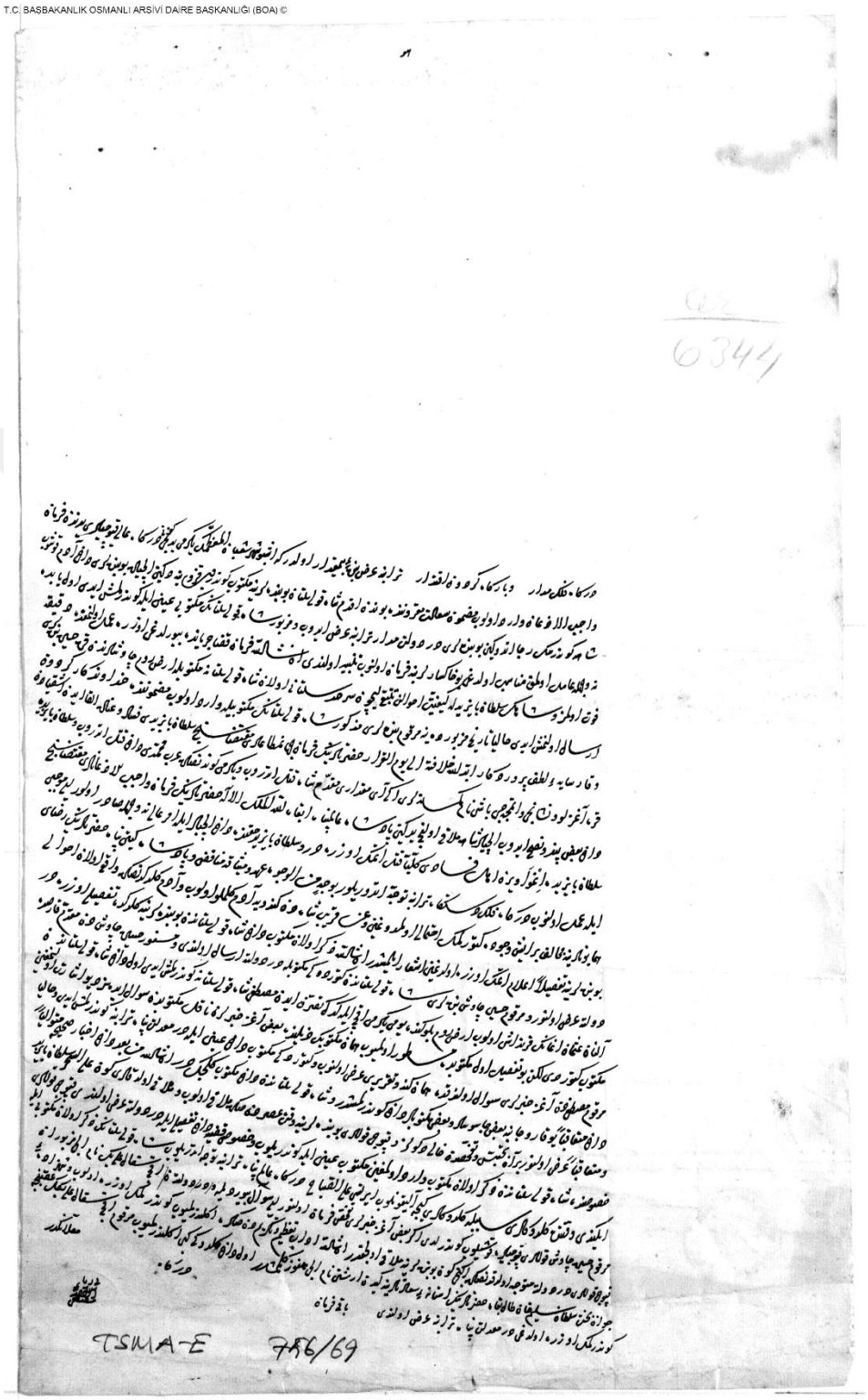
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0756

[1659] BOA. TSMA.E. 6344/1. 756-69. 2.1.

45) 973/1566 tarihli Tımışvar Valisi Hasan b. Süleyman'ın arzın; Padişahın İskit Kalesi'ne hareket edeceği haberini aldığı, halbuki kalenin sancakbeylerinin muhasarasıyla da düşürülebileceği, buna karşılık Eğri Kalesi'nin fethi, diğer kalelerin de düşmesi sonucunu doğuracağına dair yazılan arz.[1660]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

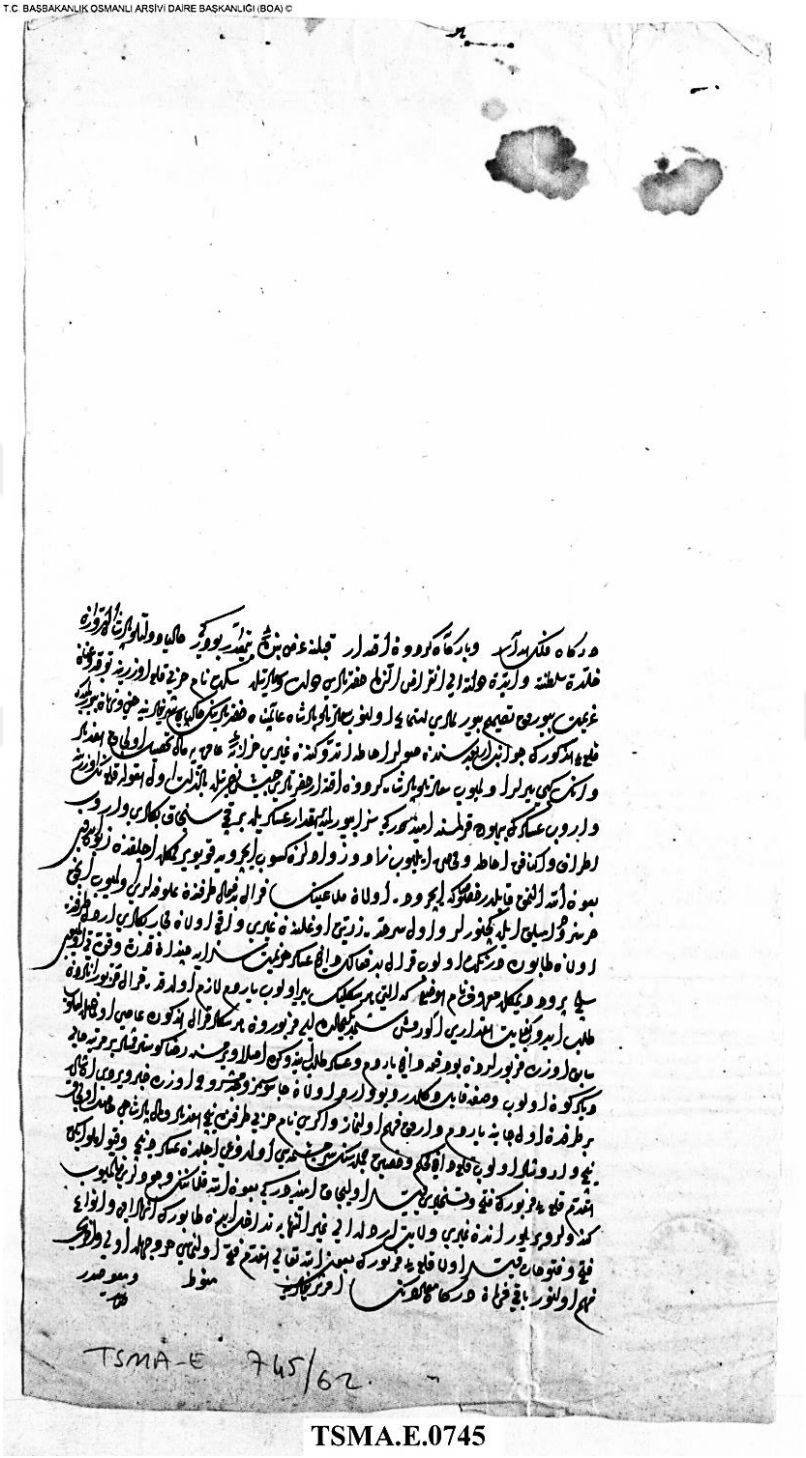

TSMA.E.0745

[1660] BOA. TSMA.E. 5473/2. 745-62. 3.1.

46) 974/1566 tarihli Erzurum Valisi Kasım b. Abdüssamed'in arzı; İran ve şahın ahvalini araştıran eden casuslardan Mirk ile Bayburd Beyi Faik Bey'in takririnin gönderildiğine dair arzın.[1661]

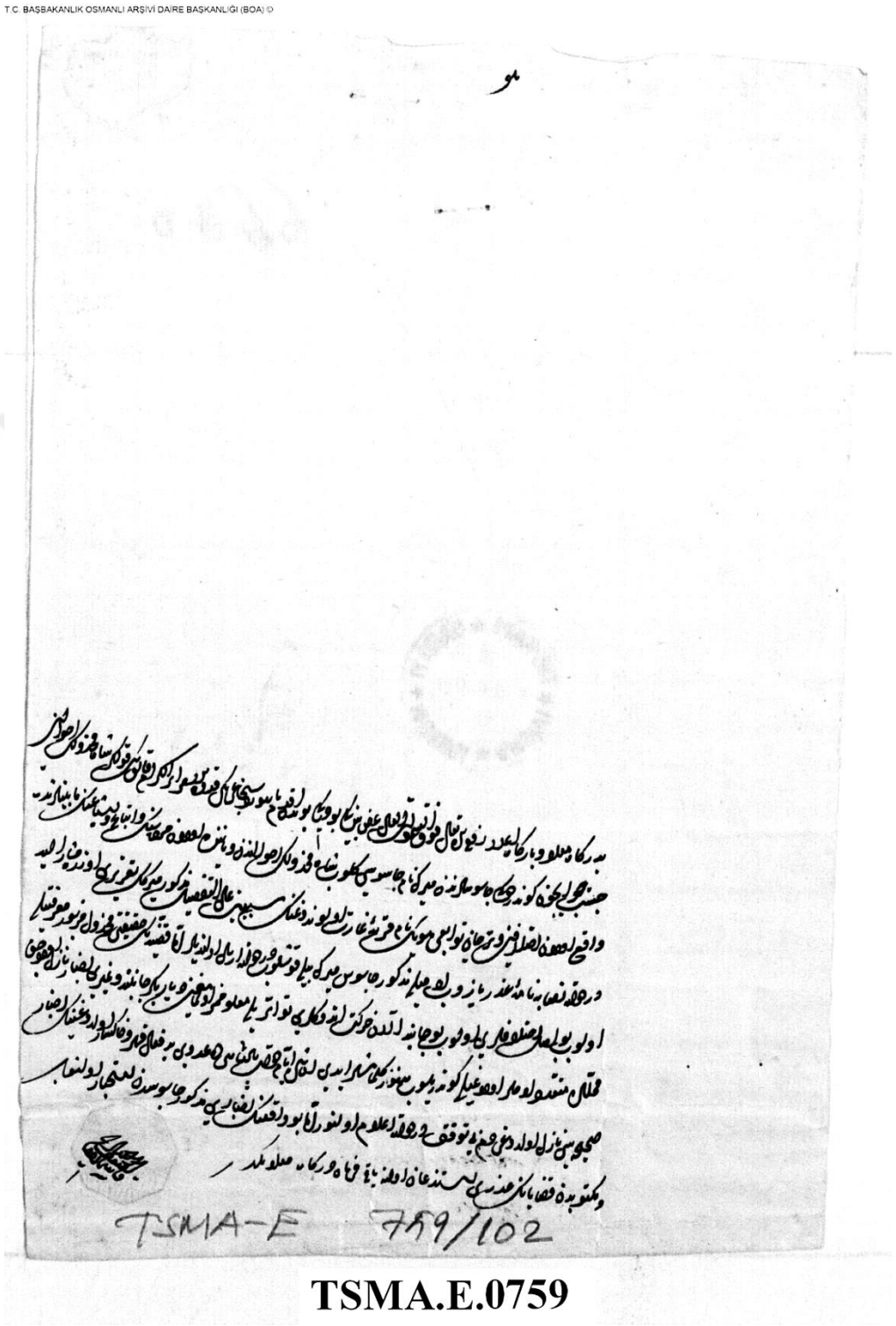

TSMA.E.0759

[1661] BOA. TSMA.E. 6680/1. 759-102. 2.1.

47) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın arzı; Paşa sancağına bağlı Köprülü nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Kasım sipahinin yerine tımarının oğlu Musa'ya verilmesi ricasını içeren arz.[1662]

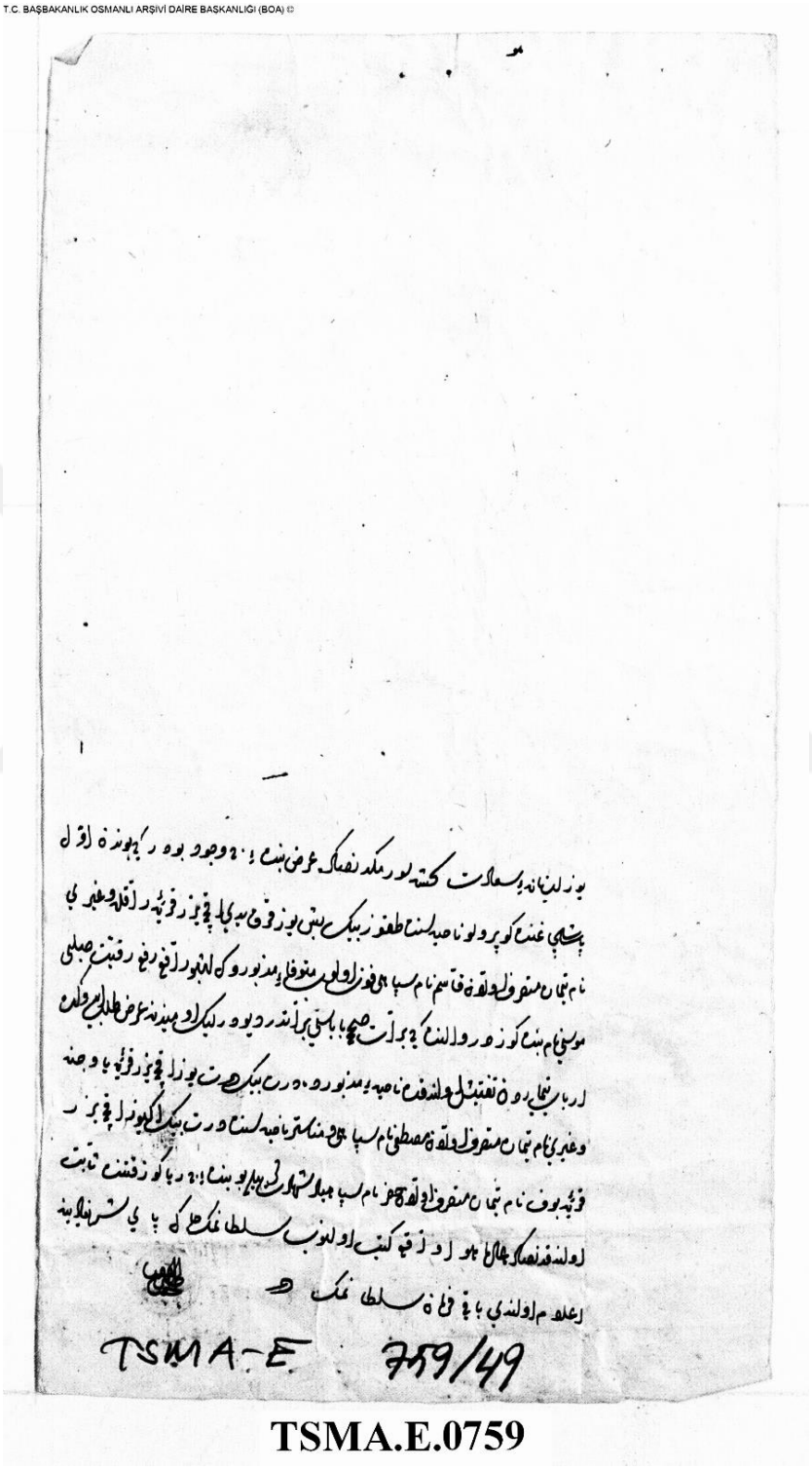

[1662] BOA. TSMA.E. 6629/1. 759-49. 2.1.

48) 974/1566 tarihli Mahmud Paşa'nın tahriratı; Budaközü ve Keskin nahiyelerinden çıkan Kızılbaş'ın Artukabad'a konduğu, Sivas beylerbeyinin Sivas'a geldiği, Kızılbaş'ın şarka doğru çekildiği ve sair hususlar hakkındaki arz.[1663]

TSMA.E.0756

[1663] BOA. TSMA.E. 6369/1. 756-97. 1.1.

49) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi Hüsrev Paşa'nın arzı; İran'dan iltica eden Kirman Sancakbeyi Seyyid Nasıroğlu Seyyid Mehmed'in iltica sebepleri ve bölge hakkında verdiği bilgilere ilişkin vesika.[1664]

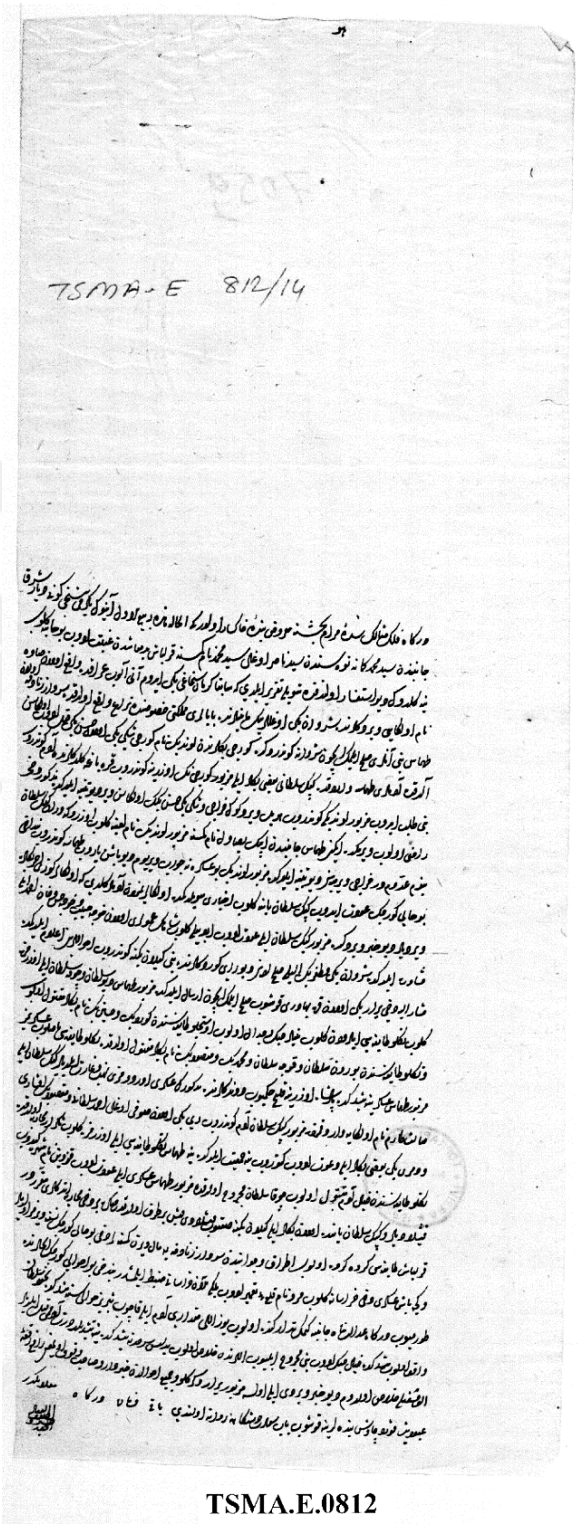

TSMA.E.0812

[1664] BOA. TSMA.E. 7059/1. 812-14. 2.1.

50) 974/1566 tarihli Bağdad Beylerbeyi Üveys Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; isyan eden Rumahiye kabile şeyhi Arar'a karşı gönderilen Rumahiye Sancakbeyi Osman Bey'in Arar'ın adamlarını dağıtması üzerine Arar'ın Cezayir'e kaçtığı, ancak tekrar dönerek fesada devam etmesi üzerine Bağdad valisinin memur ettiği Kılıç Bey'in çıkan fesadı bertaraf ettiğine dair yazılan arz.[1665]

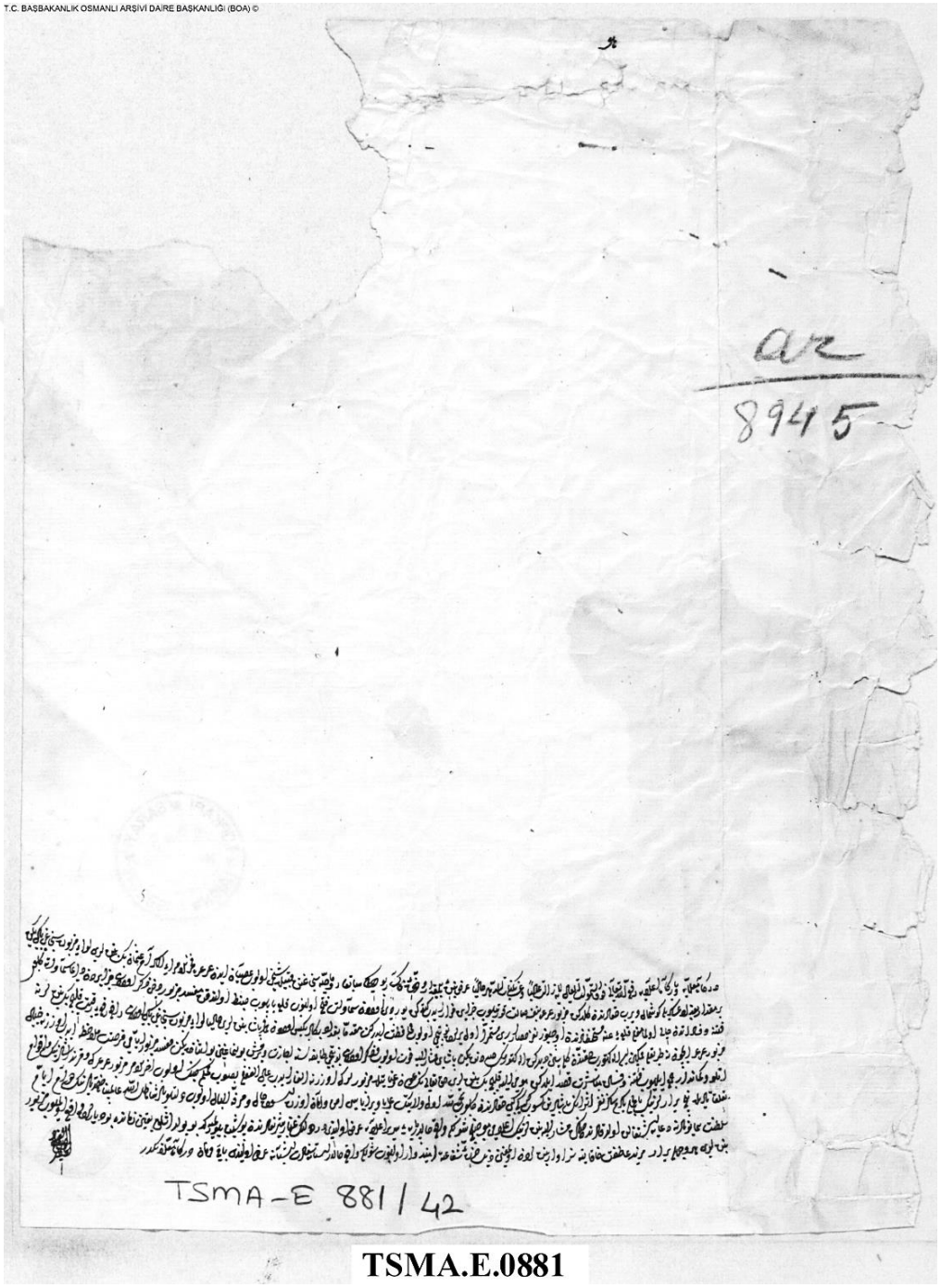

[1665] BOA. TSMA.E. 8945/1. 881-42. 2.1.

51) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kara Ahmed Paşa tarafından bildirilen arz; Macar kralının Fransa, Nemçe ve Leh krallarıyla toplanarak Belgrad ve Böğürdelen üzerine yürümeyi görüştüklerini haber aldığı, Bali Bey'in akın yapması emrolunuyorsa da Rumeli akıncılarını para ile ifsat ettiği ve sair hususlar hakkında.[1666]

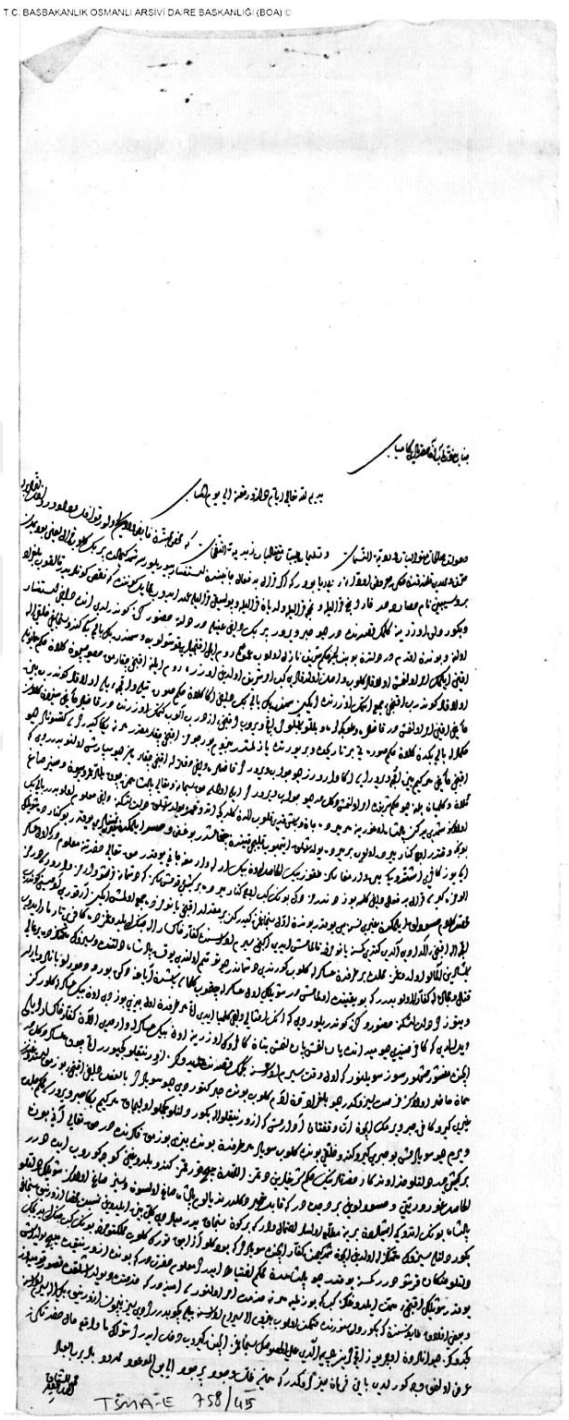
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0758

[1666] BOA. TSMA.E. 6544/1. 758-45. 1.1.

52) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Hüsrev Paşa tarafından padişaha arzı; hasta olan Ergani Sancakbeyi Halid oğlu Veled Bey'in yerine Diyarbekir Vilayeti Tımarlar Kethüdası Kasım'ın tayin olunmasının talebine ilişkin yazılan arz.[1667]

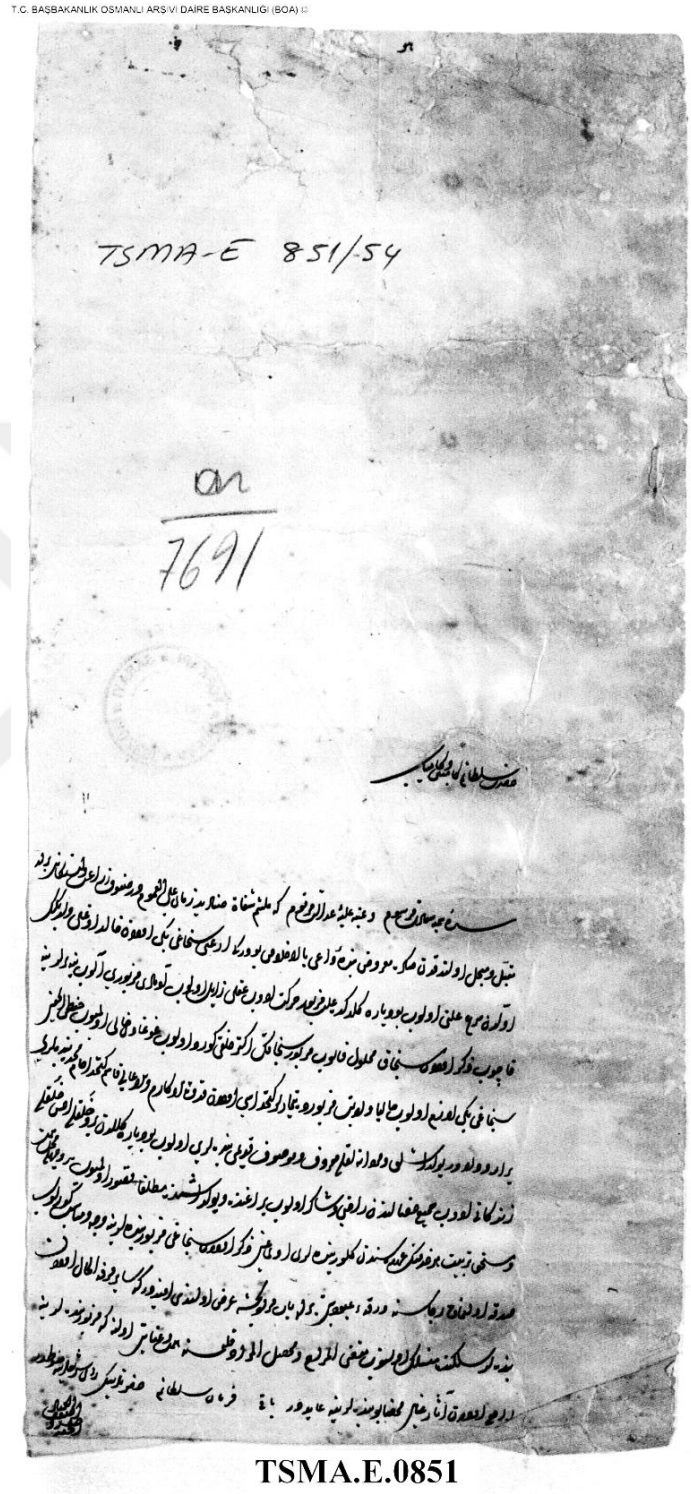

TSMA.E.0851

[1667] BOA. TSMA.E. 7691/1. 851-54. 1.1.

53) 974/1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey tarafından yazılan arz; Bayburd tarafındaki sipahilerden bazılarının reayaya zulmettiklerinden dolayı sürülmeleri için gelen emirden haberdar olduğunun, kendisinin orada bulunduğu müddetçe kanunsuz bir harekete meydan vermeyeceğinin ve böylece karşı taraftakilerin de celbine çalışılacağının bildirildiğine dair arz.[1668]

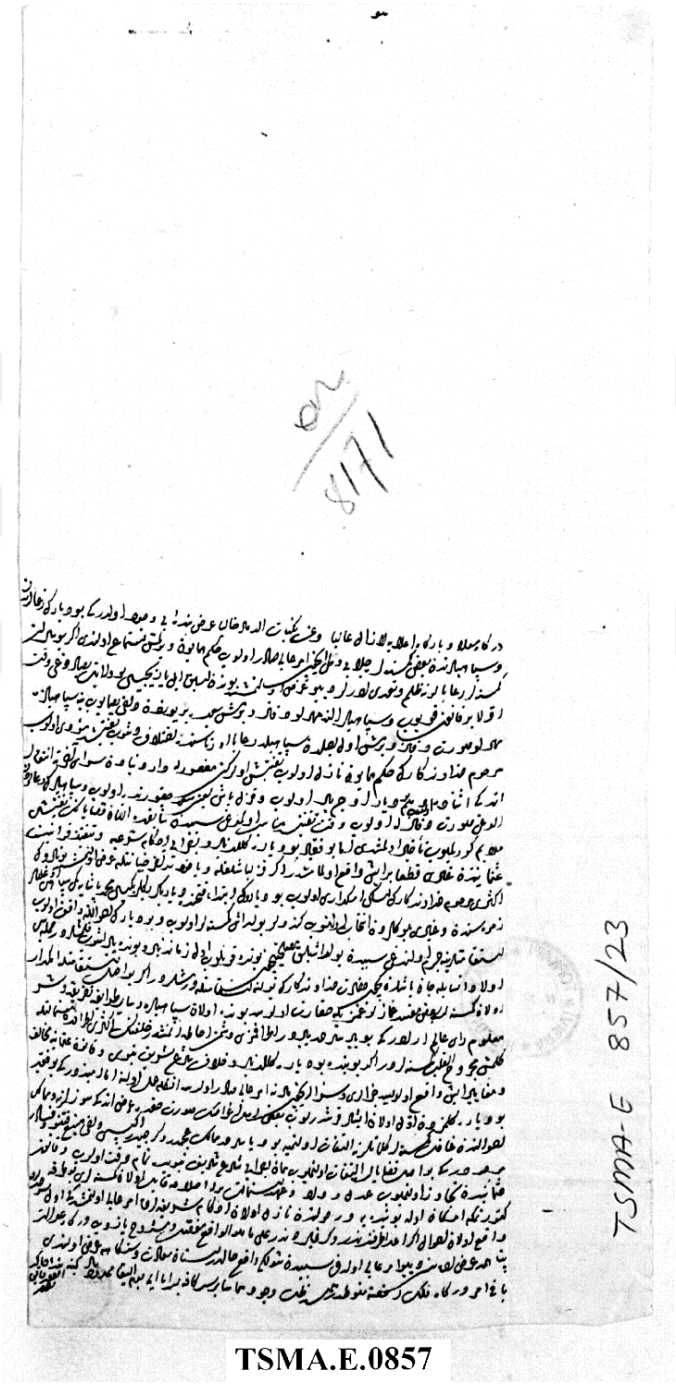

[1668] BOA. TSMA.E. 8171/1. 857-23. 2.1.

54) 974/1566 tarihli Mısır Valisi Semiz Ali Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Mısır'da baş gösteren Taun hastalığı yüzünden vergilerin tahsilinde güçlük çekilmesi sebebiyle gönderilmesinin geciktiği, devlet malına el uzatmak adetleri olan bazı ileri gelenlerin tezvirata başladıkları, Cidde Beylerbeyi Murad Bey hakkında yapılan şikayetler ve sair hususlara dair yazılan arz.[1669]

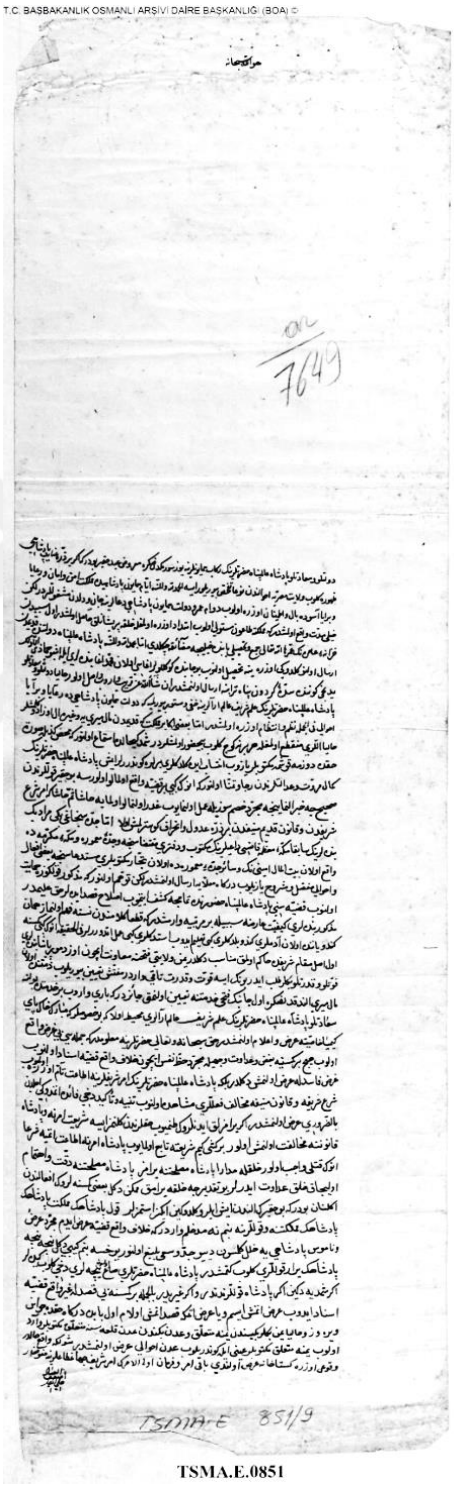

[1669] BOA. TSMA.E. 7649/2. 851-9. 2.1.

55) 974/1566 tarihli Sahip Kıran Kubad b. Ramazan'ın gönderdiği arz; Kanuni'nin ikinci oğlu Şehzâde Sultan Bâyezid'in İranlılar tarafından hapis edilerek adamlarının katledildiği, Kazvin ve Tebriz'e gönderilen casusların ifadelerinden anlaşıldığı, Van Beylerbeyisi Mustafa Paşa'nın azledilerek yerine Hüsrev Bey'in tayin edilmesi talebini içeren arz.[1670]

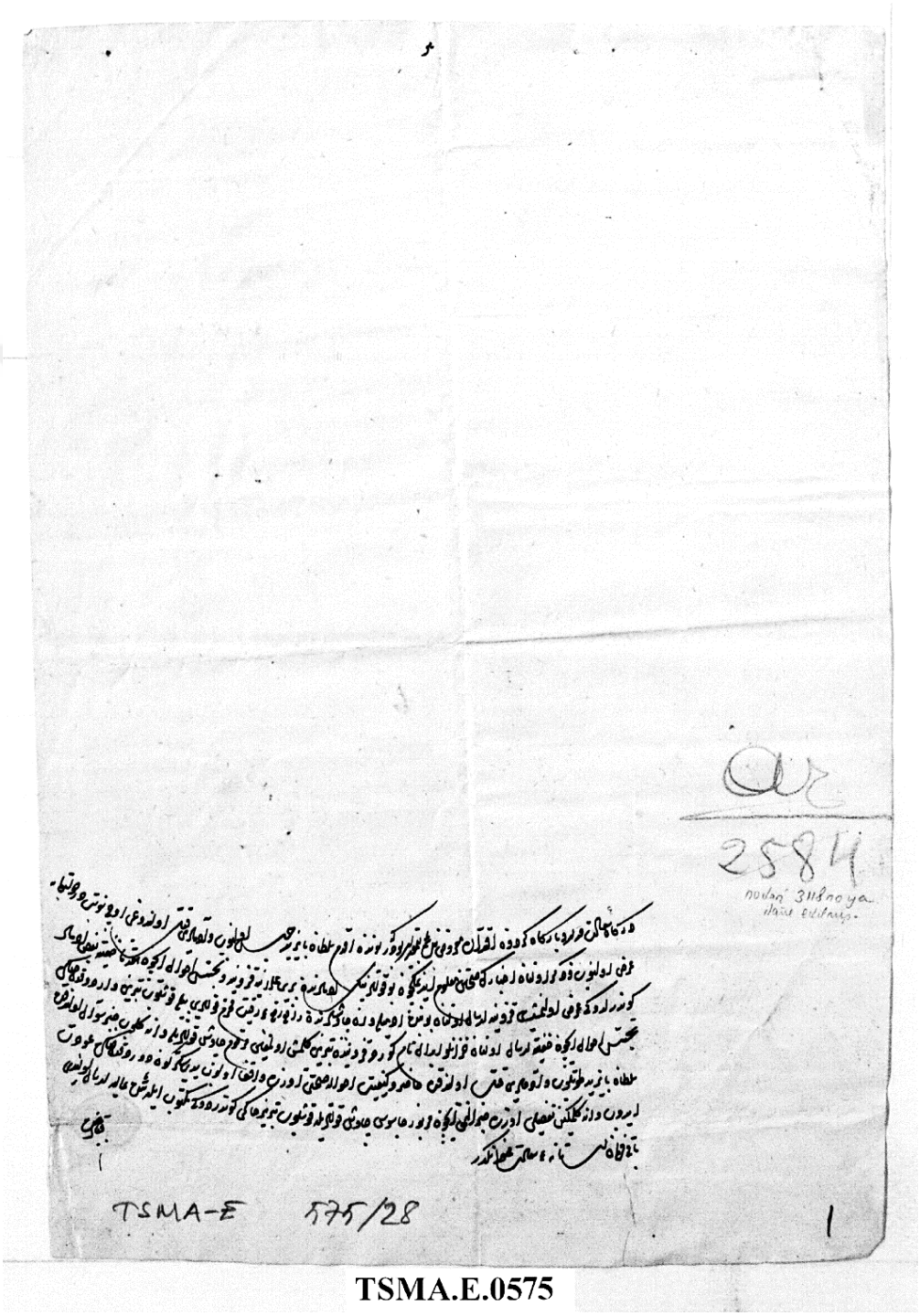

TSMA.E.0575

[1670] BOA. TSMA.E. 3118/1-2. 575-28. 4.1.

56) 974/1566 tarihli Diyarbekir Beylerbeyi İskender Paşa'nın sadarete arzın; İran Şâhı'nın Sultan Bâyezid'in adamlarını öldürüp kendisine hakaret ettiği İran Şâh'ı ve beylerinden gelen mektupların hakaret dolu olduğu ne lazımsa yapılması gerektiğini bildiren vesika.[1671]

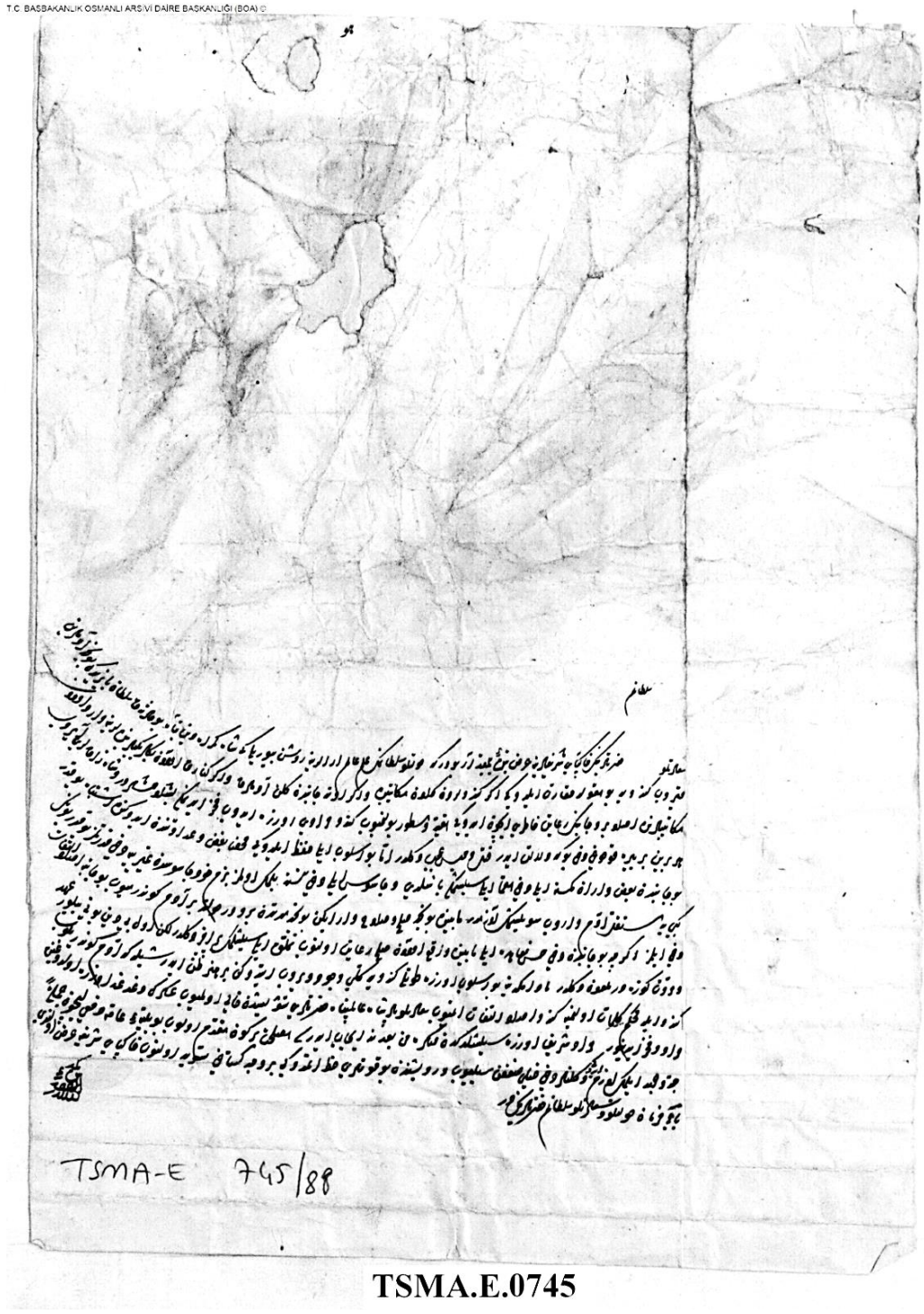
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

[1671] BOA. TSMA.E. 5498/1. 745-88. 2.1.

57) 974/1566 tarihli Bayburd Beyi Faik Bey'in arzın; Kızılbaş'ın Erdebil'den Uçan yaylasına geldiği, Çağatay Bey'in Horasan'a girdiği, Canbert Gazali'nin Sivas'a sevki kararlaştırılmış olan Kızılbaş'ın ölüm haberine şaşırdığı, Şah'ın Bağdad Beyi Şah Ali'nin vefatına üzüldüğü ve Gürcü beyi Gargarnik hakkındaki arz.[1672]

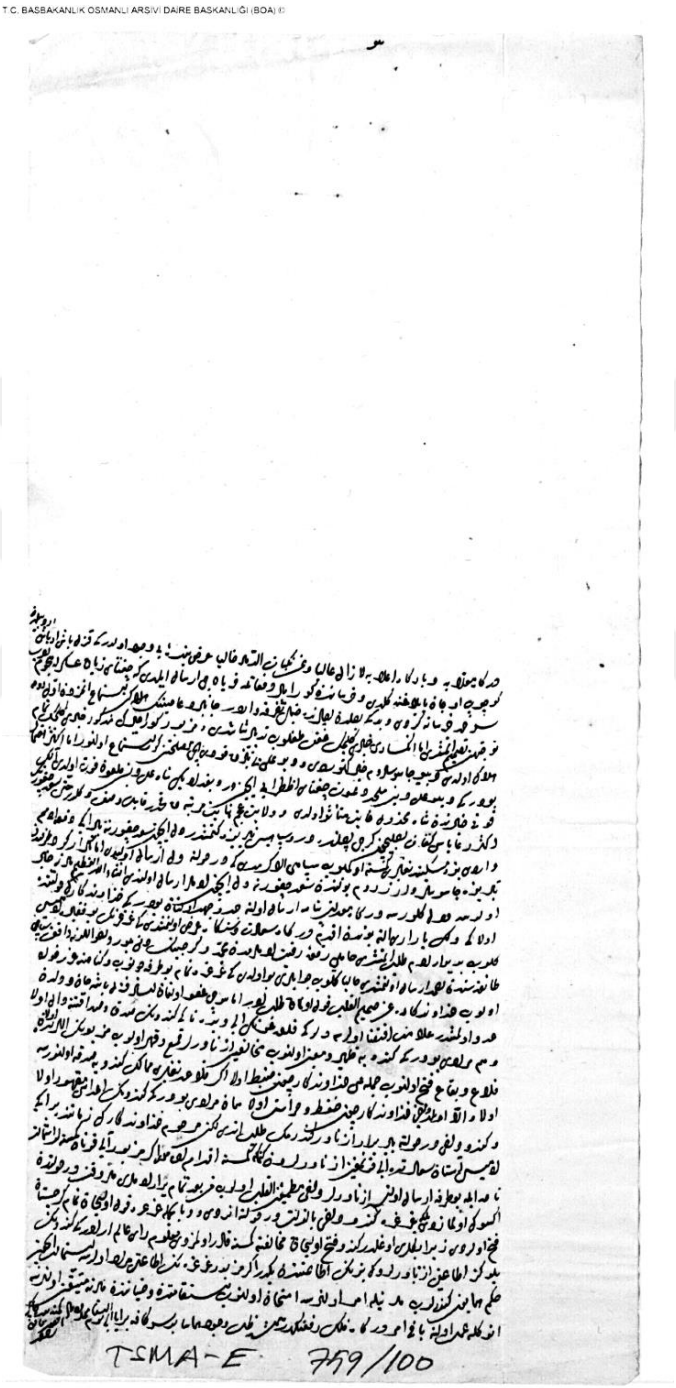

TSMA.E.0759

[1672] BOA. TSMA.E. 6678/1. 759-100. 2.1.

58) 974/1566 tarihli Diyarbekir Valisi Deli Hüsrev Paşa'nın İran şahının Tebriz'den Evcan yaylasına gittiğini Horasan'daki Kör Emirin şahın yanına geldiği diğer serhat beylerinin yerlerinde kaldığını ve alınacak haberlerin bildirildiği arz.[1673]

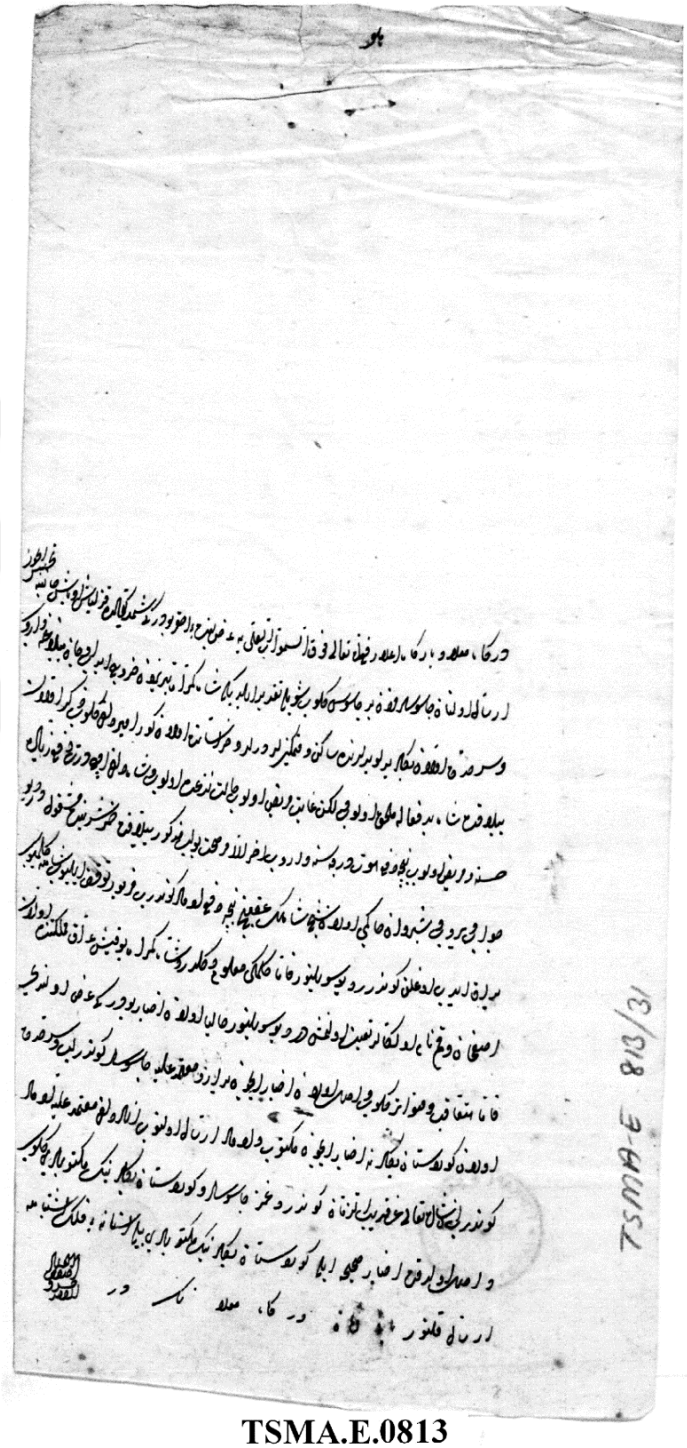

TSMA.E.0813

[1673] BOA. TSMA.E. 7115/1. 813-31. 2.1.

59) 974/1566 tarihli Semendire Beyi Bali Bey imzasıyla arz; Karadan ve denizden asker çıkarılarak Petrevaradin istikametinde pusu kurulup düşmanın bozguna uğratıldığını bildirerek bu hususta kahramanlık gösteren Bali beyin taltif edilmesi talebini içeren arz.[1674]

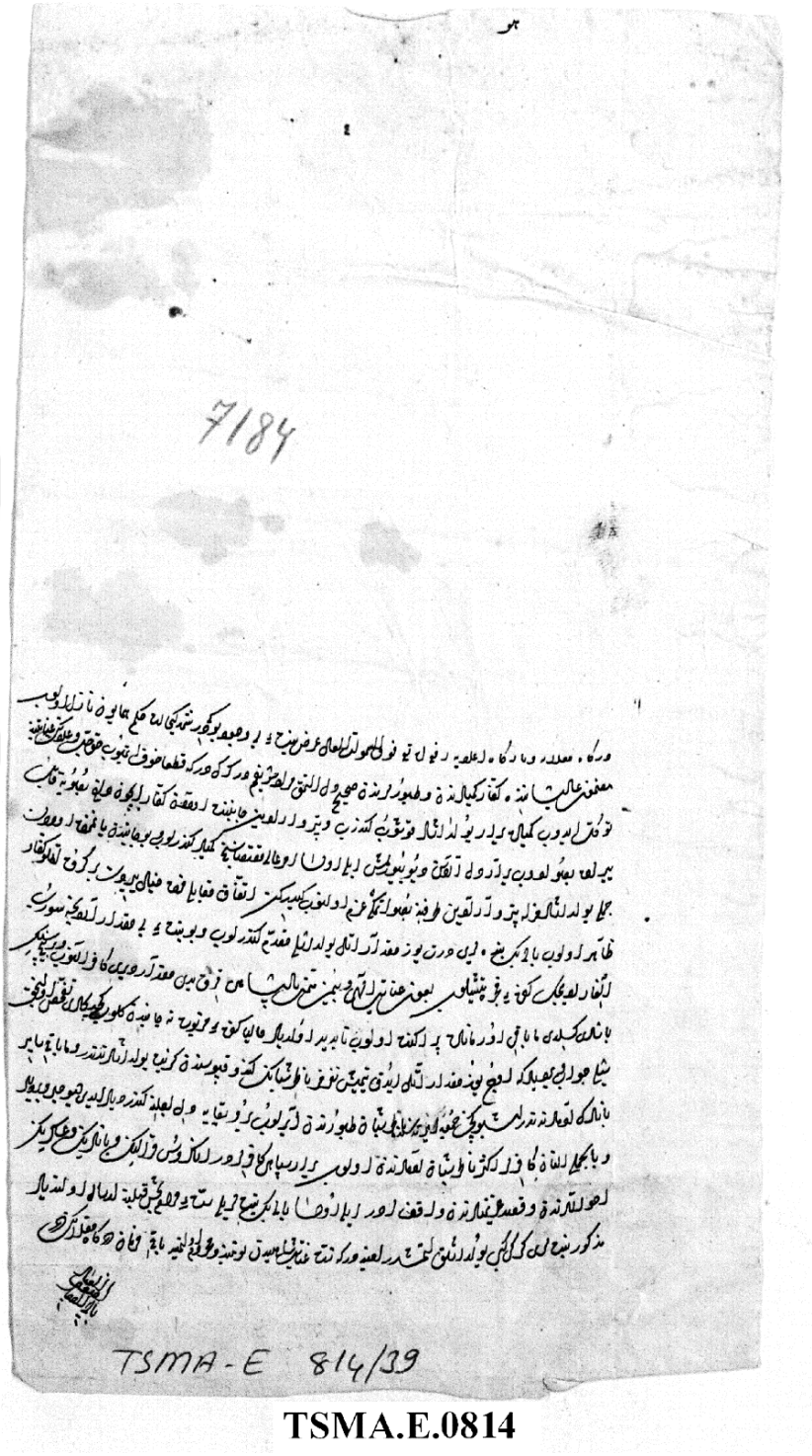

TSMA.E.0814

[1674] BOA. TSMA.E. 7184/1. 814-39. 1.1.

60) 974/1566 tarihli İstolni Belgrad Beyi Bali Paşazâde Derviş'in sadarete arzı; Selefi Ahmed Bey zamanında kale muhafazasında bulunan askerin mühim bir kısmı Hatvan ve Sunda kalelerine nakledildiği, elde kalan askerlerle kalenin muhafazasının mümkün olmadığından adı geçen kalelere nakledilen askerlerin iadesi talebini havi vesika.[1675]

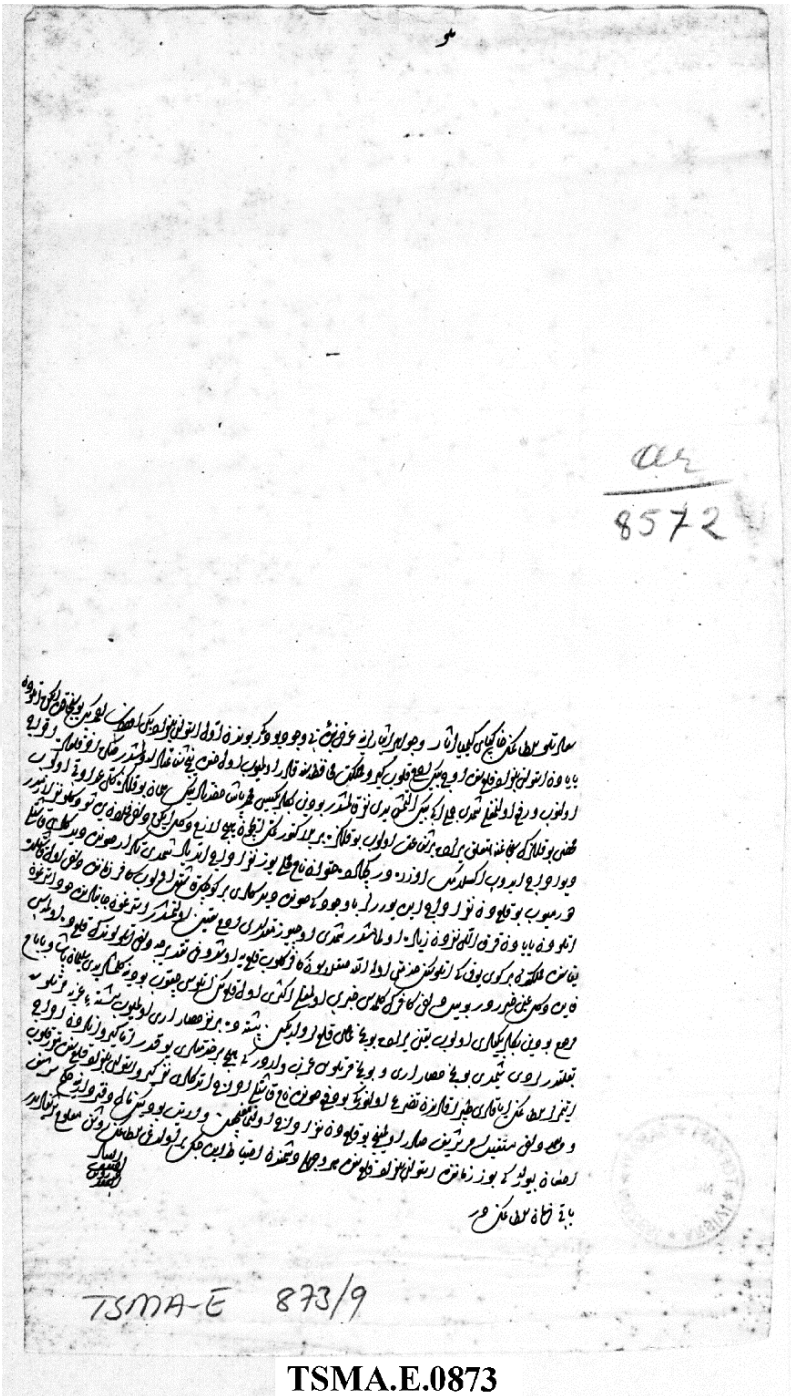

[1675] BOA. TSMA.E. 8572/1. 873-9. 2.1.

61) 974/1566 tarihli Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa'nın padişaha arzı; Ağrıboz ve Avlonya sancaklarında tımara mutasarrıf Rodos muharebesinde şehit olan Mahmud, Mehmed ve İbrahim'in mahlul kalan tımarlarının oğullarına verilmesi talebini içeren arz.[1676]

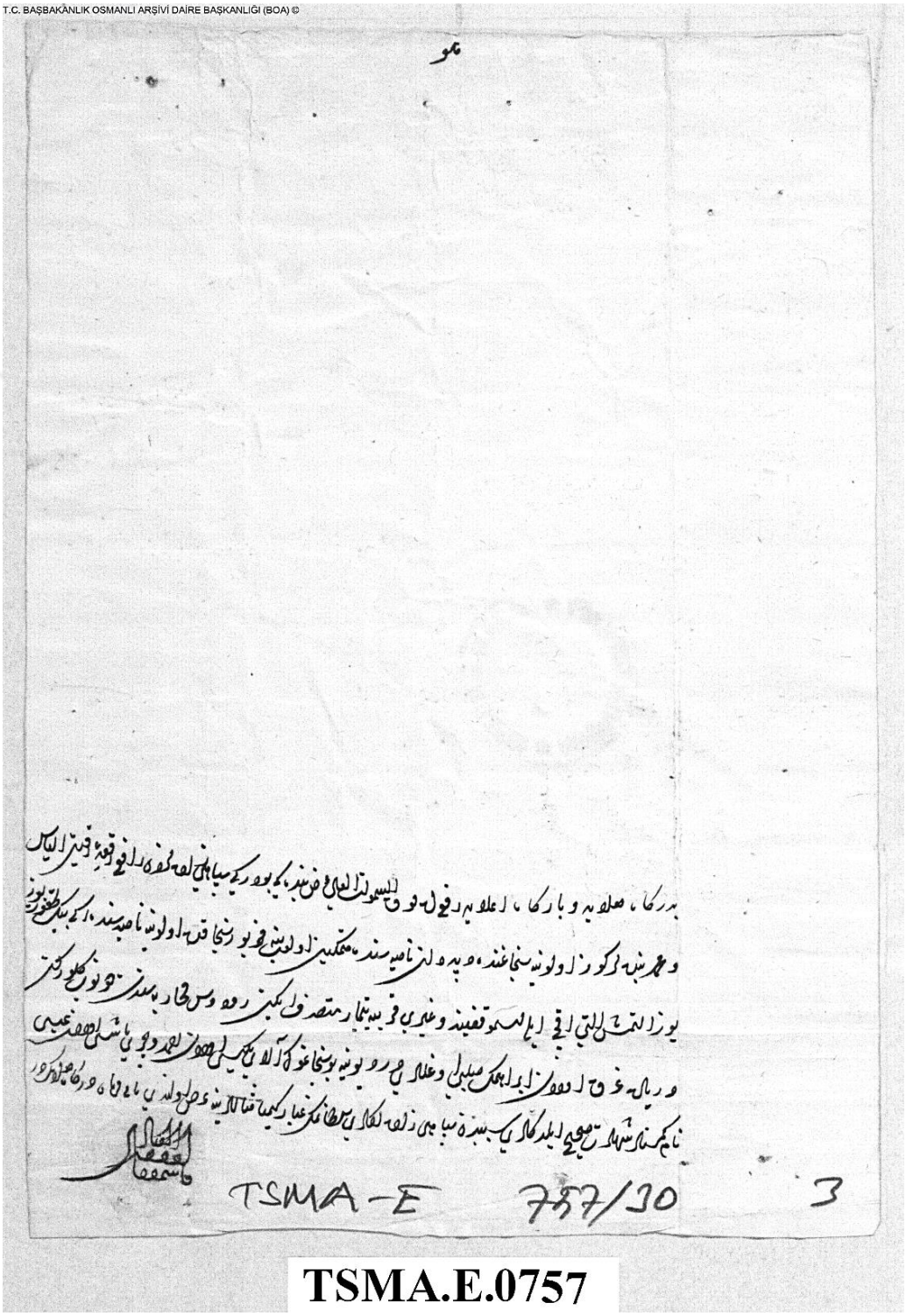
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©
TSMA-E 757/30 3
TSMA.E.0757

[1676] BOA. TSMA.E. 6423/1-3. 757-30. 6.5.

62) 974/1567 tarihli Macaristan'daki kaleler, kral Ferdinand ve İspanya kralı Karlo hakkında bir esirden alınan bilgilerden oluşan ve Budin beylerbeyi tarafından gönderilen takrir. [1677]

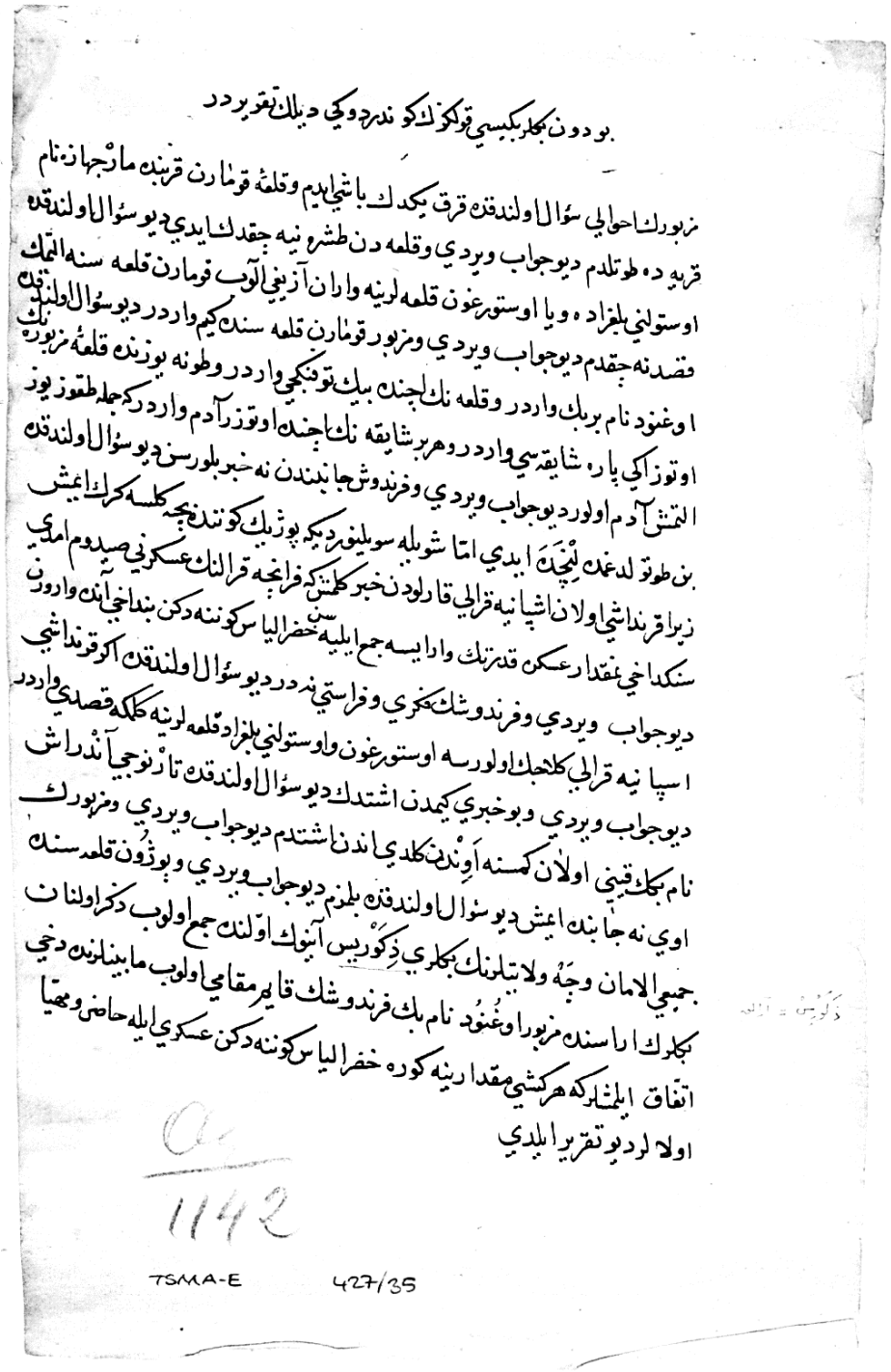

بو دون بكلربكيسي قولكوزك كوندردوكي دبلك تقريردر

مزبورك احوالي سؤال اولندقده قرق يكدك باشي ايدم وقلعهٔ قومارن قربنده مارجهان نام
قريه ده طوتلدم ديوجواب ويردي وقلعه دن طشره نيه چقدك ايدي ديو سؤال اولندقده
اوستولني بلغراده ويا اوستورغون قلعه لرينه واران آزبني آلوب قومارن قلعه سنه التمك
قصدنه چقدم ديوجواب ويردي ومزبور قومارن قلعه سنده كيم وار در ديو سؤال اولندقده
اوغنود نام بربك وار در وقلعه نك اچنده بيك توفنكجي وار در وطونه يوزنده قلعهٔ مزبورك
اوتوز كي پاره شايقه سي وار در وهر بر شايقه نك اچنده اوتوز آدم وار در كه جمله طقوز يوز
التمش آدم اولور ديوجواب ويردي وفرندوش جانبندن نه خبر بلورسن ديو سؤال اولندقده
بن طوتولدغمدن بري بنجه ايدي امّا شويله سويليورديكه پوزبك كونتدن بنجه كلسه كرك ايمش
زيرا قرنداشي اولان اشپانيه قرالي قارلودن خبر كلمش كه فرانجه قرالنك عسكرني صيدوم امدي
سنكداخي بغداد عسكر قدرتك وار ايسه جمع ايلييه حضر الياس كونده دكن بنداخي آندن وارون
ديوجواب ويردي وفرندوشك نكري وفراستي نه در ديو سؤال اولندقده اكر قرنداشي وار در
اسپانيه قرالي كلاجك اولورسه اوستورغون واوستولني بلغراد قلعه لرينه كلمكه قصدي وار در
ديوجواب ويردي وبوخبري كيمدن اشتدك ديو سؤال اولندقده تاتارنوجي آندراش
نام بكك قيني اولان كسنه اوندن كلدي اندن اشتدم ديوجواب ويردي ومزبورك
اوي نه جانبنده ايمش ديو سؤال اولندقده بلزم ديوجواب ويردي وبوزون قلعه سنده
جمبي الامان وجهٔ ولا تيلرنك بكلري ذكوريس آنيوك اولنده جمع اولوب دكرا ولنان
بكلرك اراسنده مزبورا وغنود نام بك فرندوشك قايم مقامي اولوب مابينلرنده دخي
اتفاق ايلمشلركه هركشي مقدارينه كوره حضر الياس كونده دكن عسكري ايله حاضر وهمهيا
اولا لردبو تقريرا ايلدي

1142

TSMA-E 427/35

TSMA.E.0427

[1677] BOA. TSMA.E. 1142/1. 427-35. 2.1.

63) 982/1575 tarihli Mısır Valisi Hadım Mesih Paşa'nın 1.000 kantar kurşunun İstanbul'a gönderildiğini bildirdiği arz.[1678]

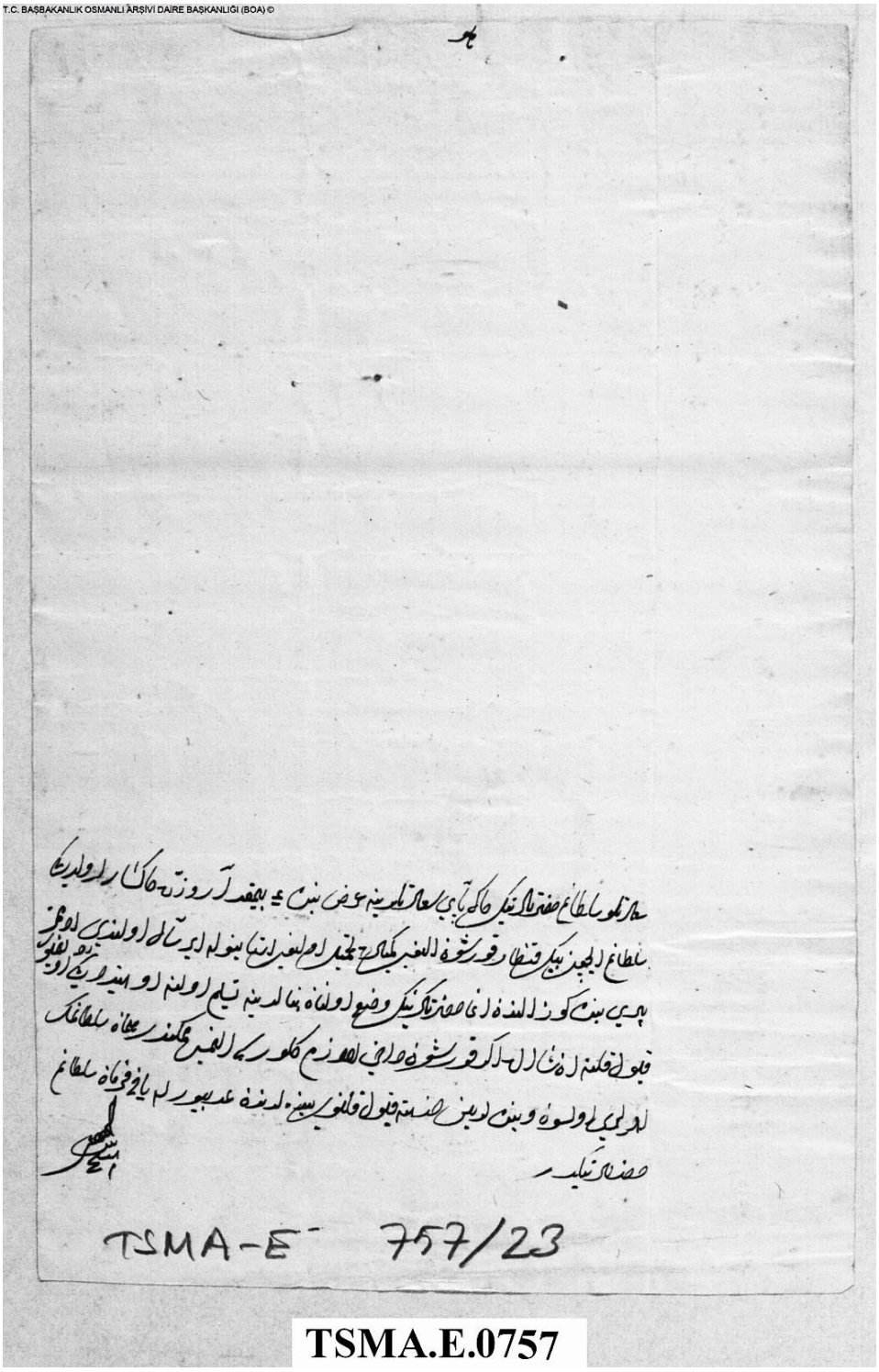
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

[1678] BOA. TSMA.E. 6416/1. 757-23. 1.1.

64) 1002/1594 tarihli vefat eden Mısır Beylerbeyi Dokaginzâde Mehmed Bey'in Kethüdası Hasan'ın yakalanarak hakkından gelinmesinin Haleb Valisi Haydar Paşa tarafından rikab-ı hümayuna iletilen arz.[1679]

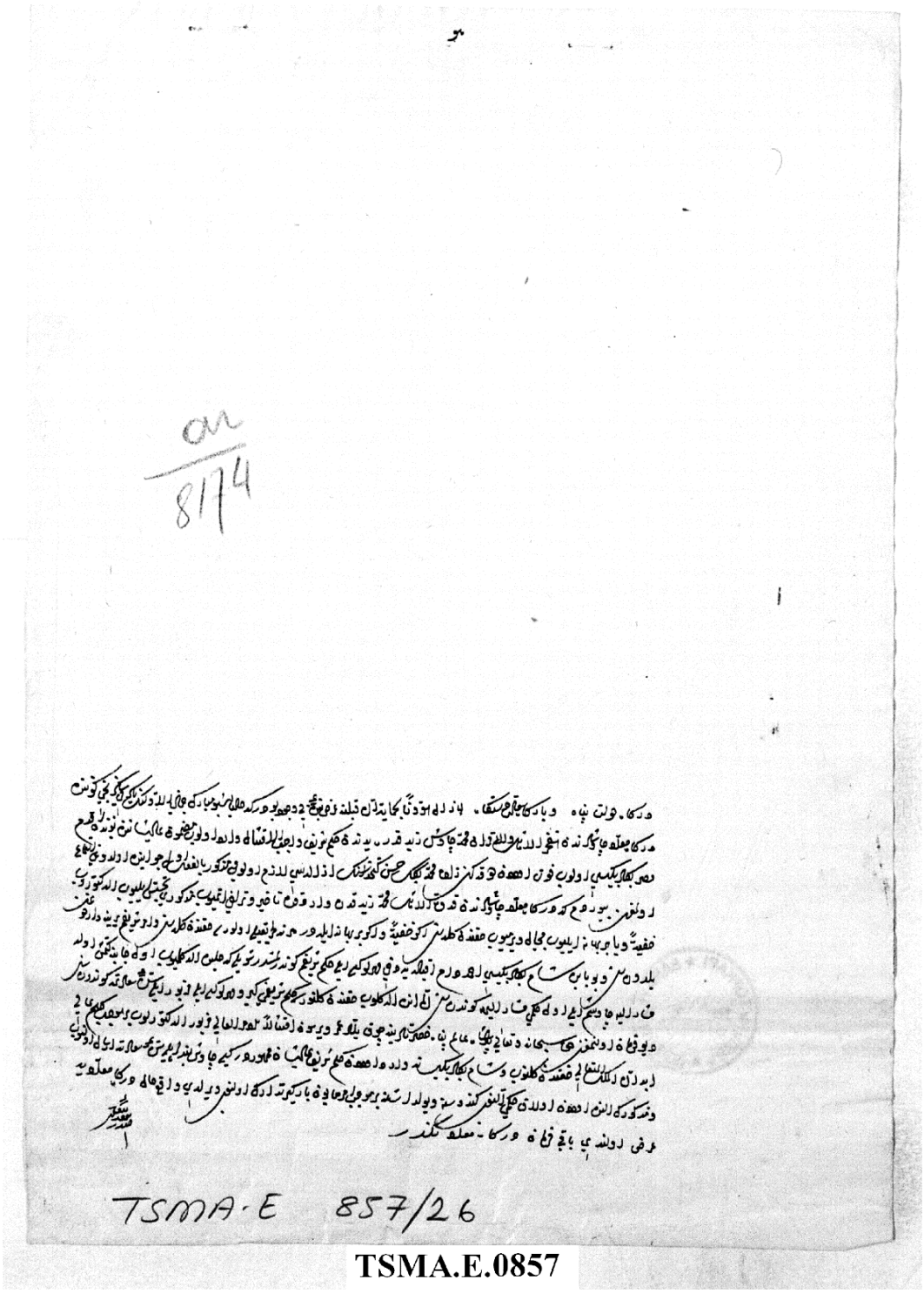

[1679] BOA. TSMA.E. 8174/1. 857-26. 2.1.

Sultan III. Mehmed Dönemi (1595-1603)

65) 1008/1599 tarihli Lehliler tarafına geçerek Boğdan'a tecavüz eden Dimitras'ın yakalanıp hapsedildiğine dair Nasuh (Nasuh Paşa)'un arzın.[1680]

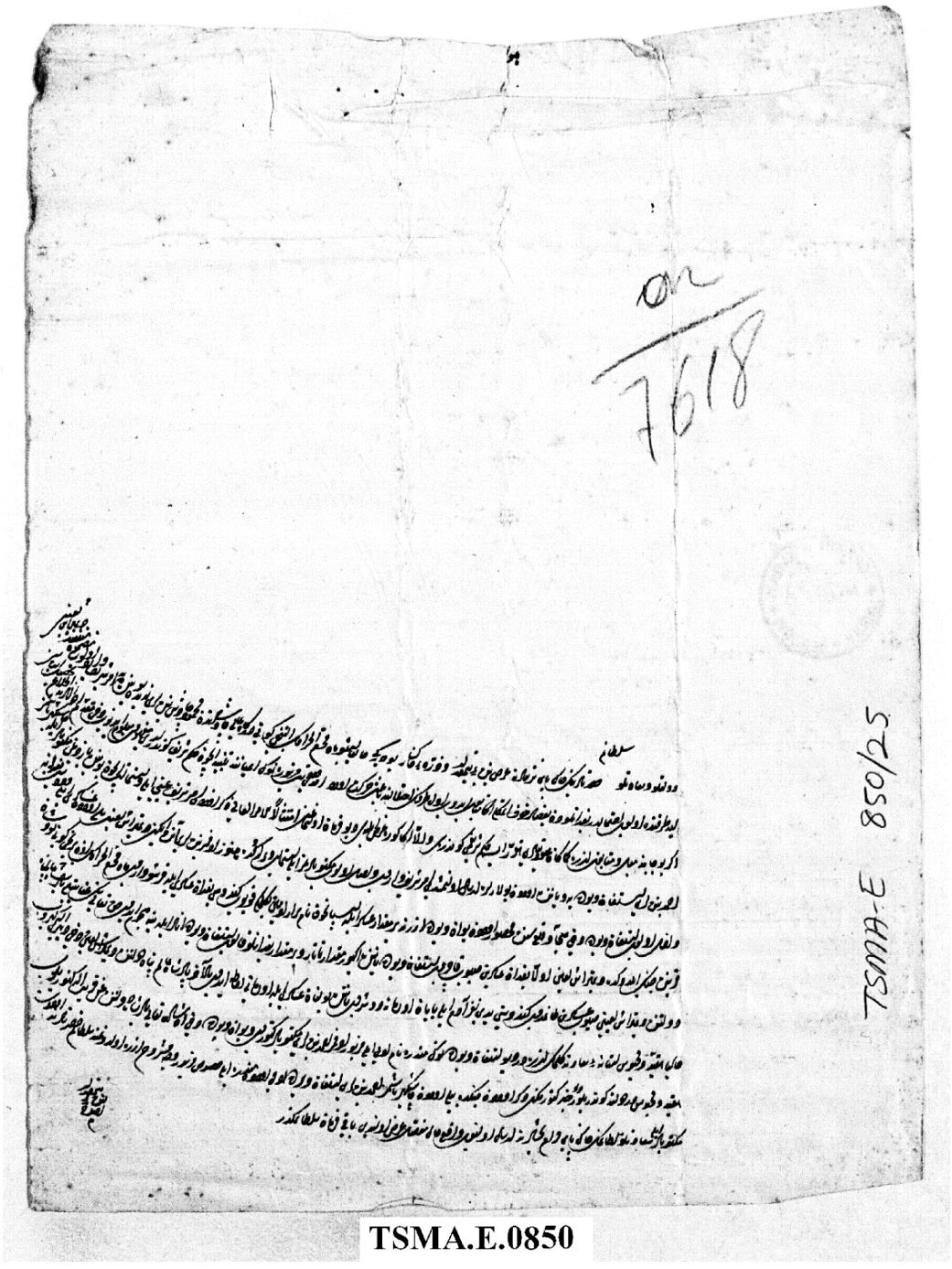

[1680] BOA. TSMA.E. 7618/1. 850-25.

66) Venedik Beyleri tarafından yazılan arz.[1681]

خاك پای کیمیای سعادت بخشه یوز سروب و مبارك دست بوس قلمقدن صکره عرض
بندهٔ بی مقدار اولدر که وندیك بکلری احبّالربکزك حضور شریفکزه مکتوبلریله اولان
عرضلری و شکایتاری بیان ایدر کی ذکر اولنور اولا قولاقسوز احمد نام رئیسی که موتونك[2]
قاپودانی ایدی نیجه کیلریمزی نابدید ایدوب و ایکی پاره بویك کوکهلرومزی موتون[3]
بوردسنده تره کیله[3] و سایر متاعلرله وندیکه کیدرکن طوتوب برینك آغستو نام رئیسنده
نقدر التونی بولندیسه چکوب آلوب داخی کمیده بولنان یرار متاعاردن آلدوقدن صکره
مذکور رئیسی موتون قاضیسنه کتوروب جبریله نسنم المدی دیو اقرار ایتدروب حجت
آلدوقدن صکره جمیع یولداشلرین آلوب اسیر ایدوب همان یانده یدی یولداشن قویب اول
داخی کیجیله قچوب خلاص اولدی اما ترکسی و التونی مذکور قولاقسوزده قلوب و اوبر
کمی رئیسنك که نادآلین[4] نام رئیسدر آنده دخی نقدر فلوریسی واریسه تفتیش ایدوب
صندوغیله کمیدن چکوب آلوب و داخی نقدر یرار اسباب ورسه الوب وایچنده اولان
تره کدن آلدقدن صکره مذکور نادالین[4] نام رئیسمزك باشن کسوب و دخی کمی یازجیسنك
و یدی نفر رنجبرلروك بله باشلرین کسوب ماباقی کمیده بولنان رنجبرلروك کمین صاتوب
و کمین اسیر ایدوب و سابقده بو ذکر اولنان احوال دیوان عالیده عرض اولدوقده بر حکم
شریف احسان اولندی ایدیکم عینله الدوقلرین ویرهلر و ایدنلروك حقندن کلهلر دیو امر
اولنمش ایدی ایله اولسه همان یاراقسوز کمیّ ویردیلر بر مقدار ترکیله اول دخی خراب
اولمش کفارده یرامز و بوجمله ایشلر دولتلو یوجه پادشاهك عهدنامهٔ شریفلرینه مخالفدر
مخالف اولدوغیچون حضور شریفکزه عرض اولندی باقی فرمان سزوکدر و بوندان معدا
عرض اولان اولدر که ذکر اولنور جهود سنان دیمکله معروف رئیسی شمدی برمیلدر کی
یزوم اون اوچ پاره ایرولی اووقلی کیلرومزی دکز یوزنده باصوب دوناتمسیله ادملرین الوب
یزوم پوری‌وصه‌دورومز[5] انی دویچق قادرغلریله قوده کتوروب مذکور جهود سنان الدوغی
کیلرله قچوب موتون لیانه صغتوب یزوم پوری‌وصه‌دورومز[5] داخی موتون قاضیسنه
و دزدارینه خبر کوندروب ایتمش که یزوم کیلرومزی و ادملرومزی دولتلو یوجه پادشاهك
عهدنامهٔ شریفلری مقتضاسنجه ازاد ایلمك و حرامیلری کندوکزه صغندرمك جایز دکلدر
زیرا عهدنامهٔ شریفه مخالفت اتمکدر دیدیلر آنار داخی آزرلیوب جواب ویردیلر که نه
ادملریکز ویری‌روز و نه لوندی قروروز و سزه نسنه ویرمزوز قنده وارورصکز واروك
دیمشلر ایله اوایچق کیلرمزك اسپابلری و ادملرینك چوغی موتونده صاتولدی و یزوم
پوری‌وده‌دوریمز[5] بو سوزلری ایشیدیجك دولتلو یوجه پادشاهك عهدنامهٔ شریفنه مخالفت
اتمیلم دیو حشارلق اتمکه مقید اولدی باقی فرمان سلطانمك‌در بوندن غیری عرض اولان
اولدر که ذکر اولنور بوسنه سنجاغی بکی میخال اوغلی[6] ایلدوکی شناعتلروك و زیانلروك
نهایتی یوقدر ابتدادن امر شریف ایله قونلان صنورلری شمدیدك کلن بکلر قبول قلدولردی
بو بك شمدی اول سنورلروك جملهسن بوزدی و رمضانك یکرمی التنجی کونی کیجیله دونیاروسنده[7]
خلقین کوندوروب زادرا[8] نام قلعنك ناحیهسنده اولان آری کویك نام قریهٔ باصوب ادملرین
اسیر ایدوب و عورتلرینك کمین قروب و کمین اسیر ایدوب اول قریهٔ خراب ایلدیلر و بوندن
غیری مارقولوزلرینه دستور ویروب کوندهرر که دایم مملکتلرومزی ورهلر ایله اولسه آنلر دخی
سکردوب تورکیر[9] نام قلعنك ناحیهسنده اولان وابتسقه نام قریهٔ کیجیله اوروب بش یوز
باش حیوان آلوب کندیلر و داخی نیجه ادملرین قروب و عورت و اوغلانن اسیر ایلیوب
و بوندن غیری ممی نام ویوده‌سی درت یوز آتلو و ایکی یوز یایایله مملکتمزه دوستلق اوزره
کلوب کزوب صالنه[10] نام قلعه‌مزك یانه کلدوکده ایچنده اولان دیزدارومز اکا ایتمش که
بو قدر حلقیله قنده کیدرسن بونده کزمك قانون دکلدر دیدوکده جواب ویرمش که اسپلت
نام قلعه‌کزك رنجبرلریله بر پازار اتدم اکا کیده‌روز دیدیلر اول اسپلت قلعه‌سنك یانه واردوقده
مذکور ویوده قلعه‌نك بعض رنجبرلرینه خبر کوندوروب دیدیکم کلك سزوکله بازار ایلدوکز
طوارلری کتوروب کلك اقچکز و فلوریکز الك دیو عهد ایدوب آنلر دخی ارمغانلرله قرشو
چقوب خوش کوروب بونلری ضیافته چکوب ضیافت اوزرنده اون یدی یرار رنجبرلروك
بوینلرین اوروب و چکوب فلوری الوب ما باقی‌سن اسیر ایدوب الوب کتدی و اکا نچون
بویله ایدرسن دیو سؤال اولندقده جواب ویردیلر که بوسنه بکی بزه دستور ویردیکی دشمن
مملکتلری کبی سزوك دخی مملکتلروکزی چکنیوب وره‌وز دیو برآن خالی قالیوب هربار
مملکتلرومز ورمقدن خالی دکلدر و ایشلر قلورلر که بر دشمان بر دشمانه بویله ایلمز دولتلو
یوجه پادشاهك عهدنامهٔ شریفلرینه مخالف ایشلر ایدرلر حضرت سلطانمدن تمنالری اولدر که
مذکور میخال اوغلنی اول سنجاقدن قالدوروب بر متمکین کسنهٔ بك دیله‌سز که یزوم ایله
ایو قرکشولق ایده‌لر و عهدنامیه مخالفت ایدنلروك حقندن کلهلر باقی فرمان سلطانمکدر و بوندن
غیری عرض اولان بودر کی موره بکی‌نك ایلدوکی شناعتلروك و زیانلروك نهایتی یوقدر هر

[1] ? [2] Modon. [3] Zahire, Hububat. [4] Nadalin, Natalino.
[5] Provideor, Provveditore.
[6] ? [7] tünyarusunda, gece yarısı. [8] Zadra, Zara. [9] Trogir, Trau. [10] Salone.

[1681] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 143-144.Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

67) Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Diyarbakır'da yaptırdığı camiye Ali Pınarı köyünün vakıf olarak verilmesi hususunda Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği arzı.[1682]

[1682] M. Mehdi İlhan, "Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Doğu Anadoludaki Askeri Faaliyetleri", *IX. Türk Tarih Kongresi: Ankara 21-25 Eylül 1981 Kongreye Sunulan Bildiriler*, c. 2, (Ankara 1988), s. 322. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

Sancakbeyi Mektupları

Sultan II. Mehmed Dönemi (1444-1446 / 1451-1481)

1) 868/1464 tarihli Sancakbeyi İshak Paşazâde İsa Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1683]

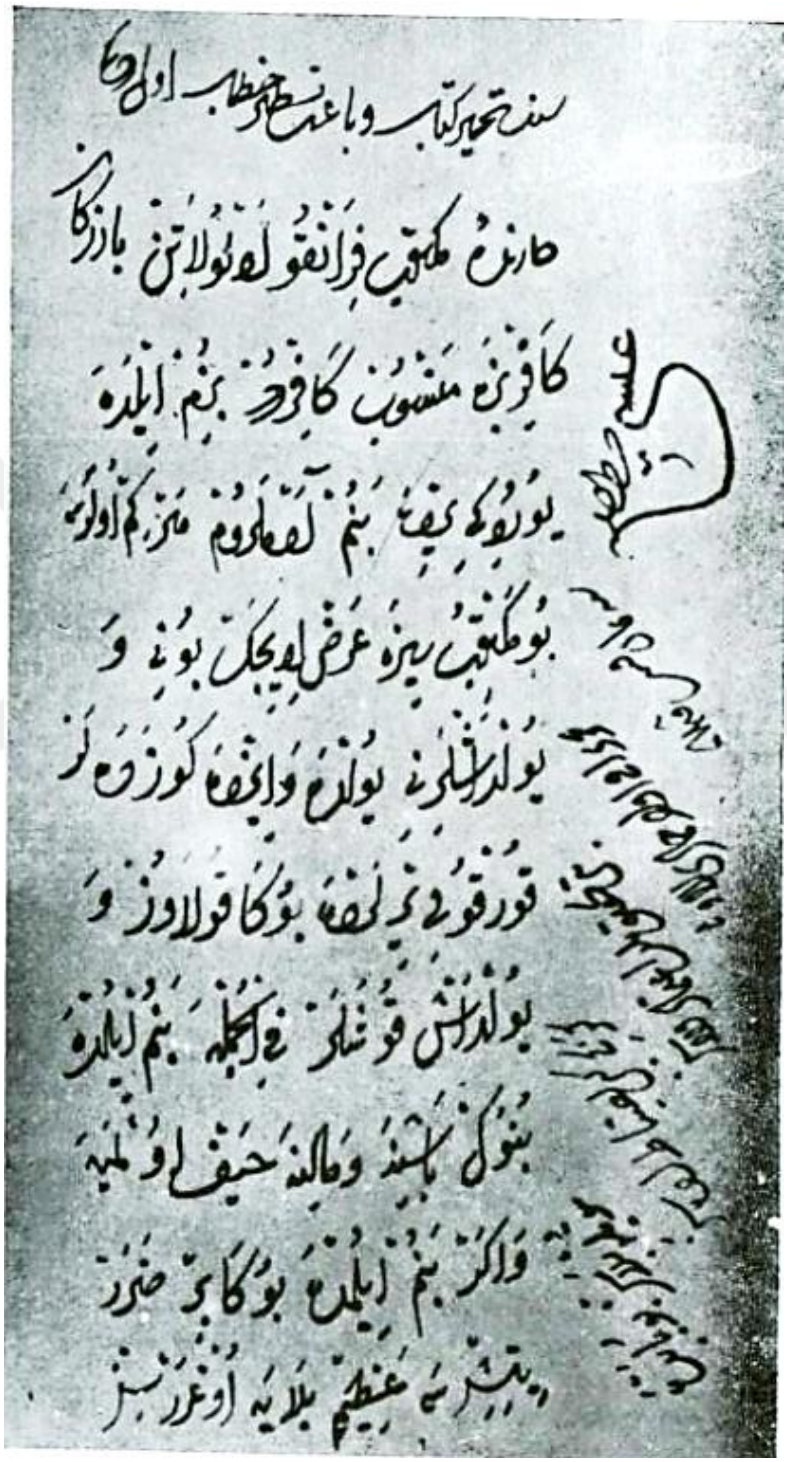

[1683] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 131-132, lev. xxxiii.

2) 875/1471 tarihli Sancakbeyi Hamza Bey'in pençesini ihtiva eden mektup.[1684]

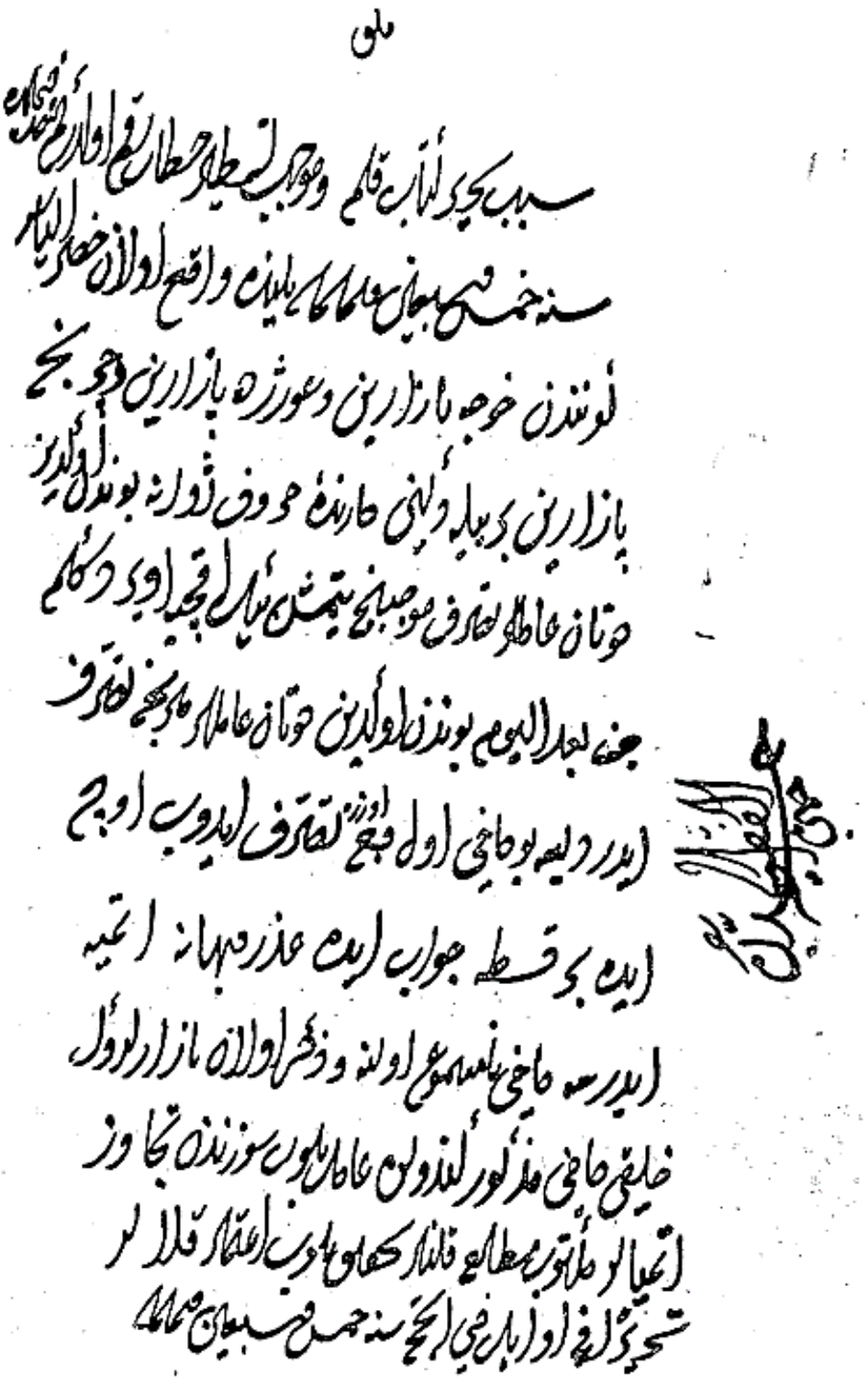

[1684] Şinasi Tekin, *Ottoman Manual 1* (The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, 2002), s. 213.

3) 884/1480 tarihli Osmanlı ülkesinden gelen Mehmed Şah'ın getirdiği mektubu alan Abdullah'ın Mevlana Gıyas nam şahsa saygı ve dostluğa dair cevabi mektubu 1.[1685]

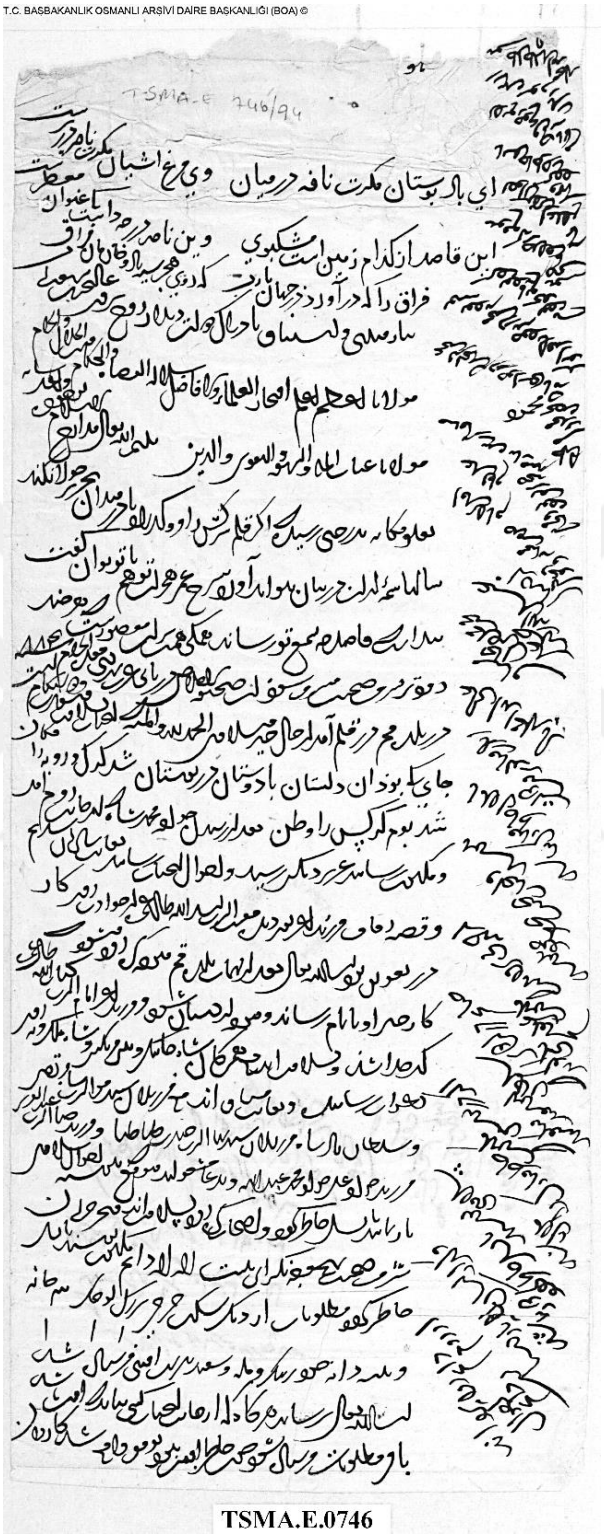

[1685] BOA. TSMA.E. 5577/1. 746-94. 2.1.

4) 886/1481 tarihli Semendire Sancakbeyi Mihaloğlu Ali Bey'in mektubu; arizasıyla beraber İstanbul'a gelen Arnavut Yusuf'un sahte şahitlerle elinden alınan tımarının kendisine iadesi istirhamı.[1686]

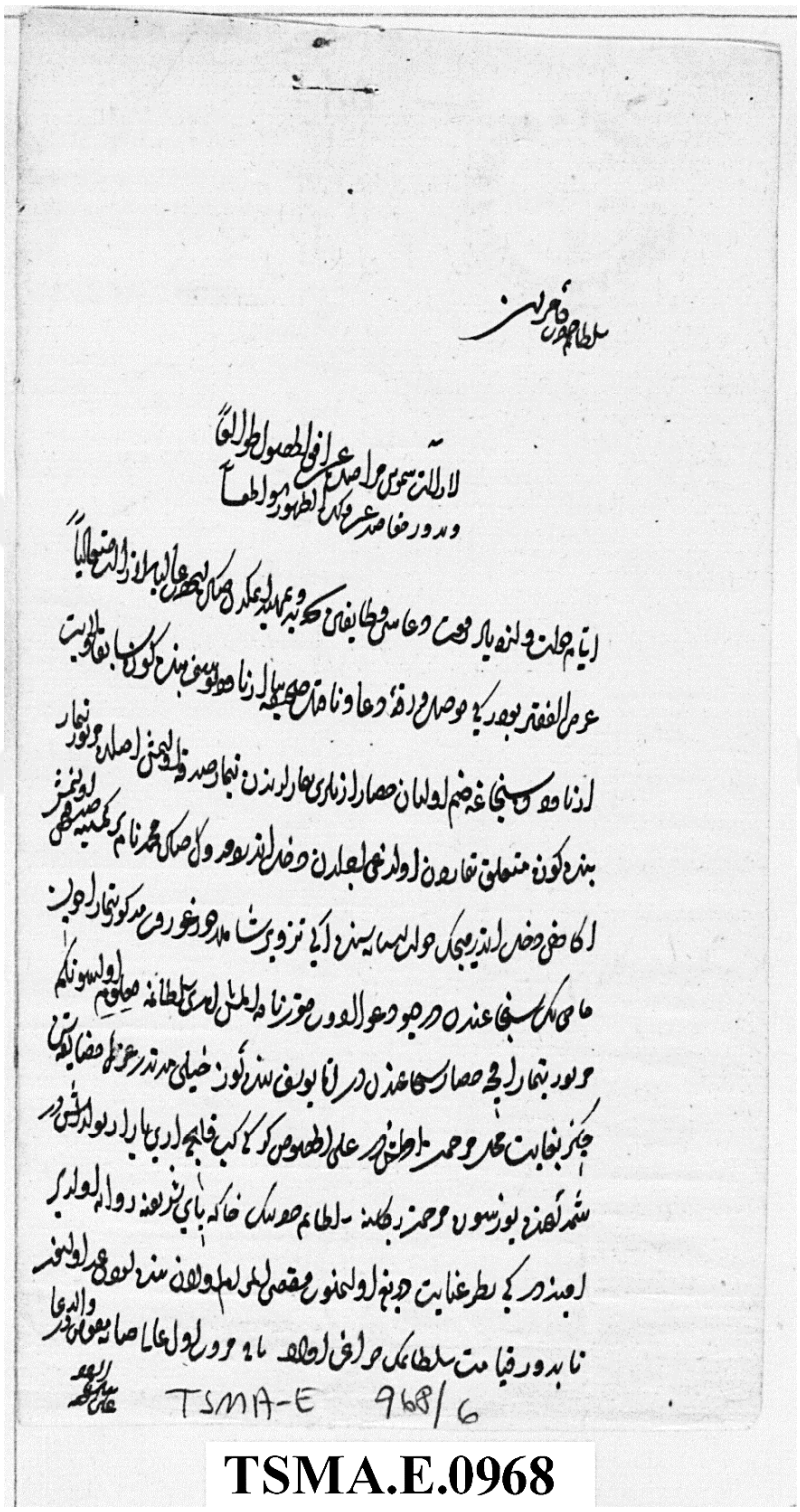

[1686] BOA. TSMA.E. 10160/6. 968-6. 1.1.

5) 1482 tarihli Veliyüddin Ahmed Paşa'nın II. Bâyezid'e mektubu. (1482, eylülün başı)[1687]

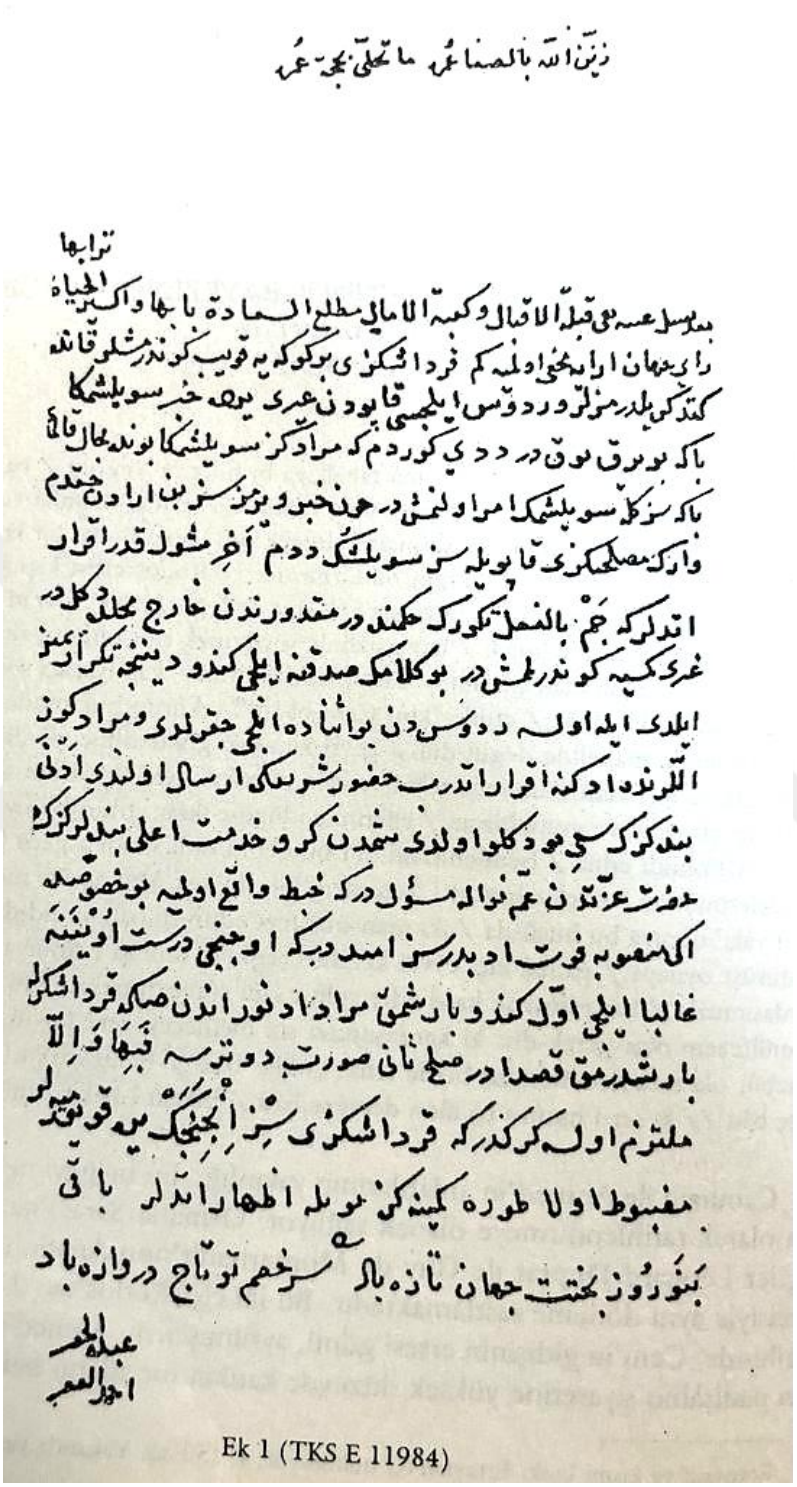

Ek 1 (TKS E 11984)

[1687] Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004), s. 372. Aynı eser şu kaynakta da geçmektedir: İsmail Hikmet Ertaylan, *Sultan Cem* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), s. 152.

6) 886/1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubu; Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağıyla ilgili mektup.[1688]

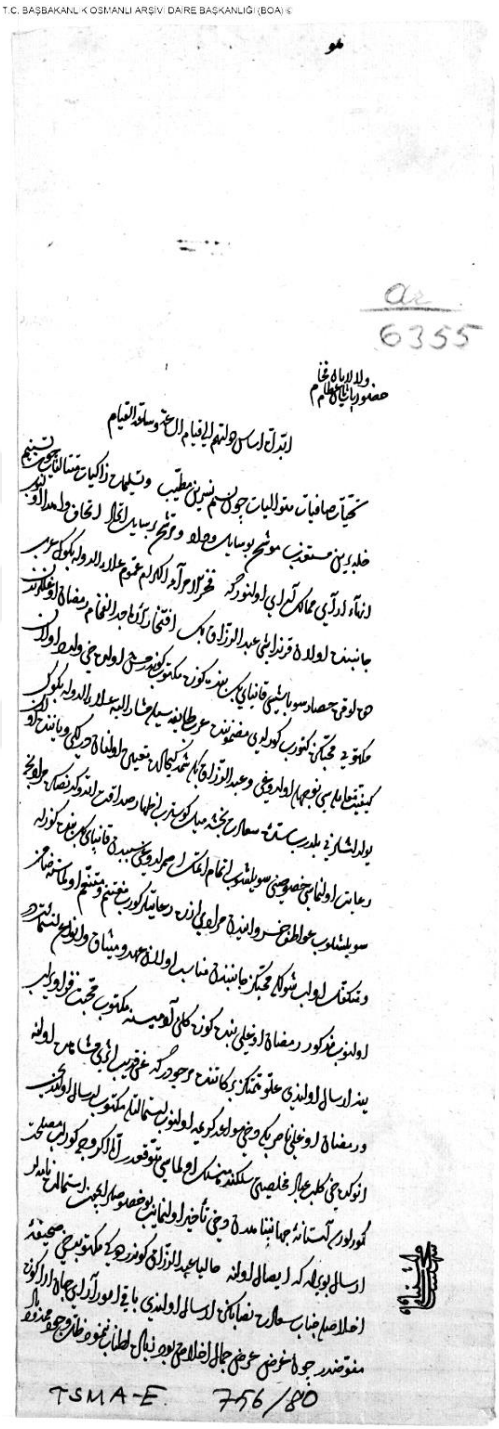
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) İS

TSMA.E.0756

[1688] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.

7) 889/1484 tarihli Şehzâde Ahmed'in babası İkinci Bâyezid'e gönderdiği mektubunda kalınması istenilen yerde daha fazla kalamayacağını arz ettiği mektubu.[1689]

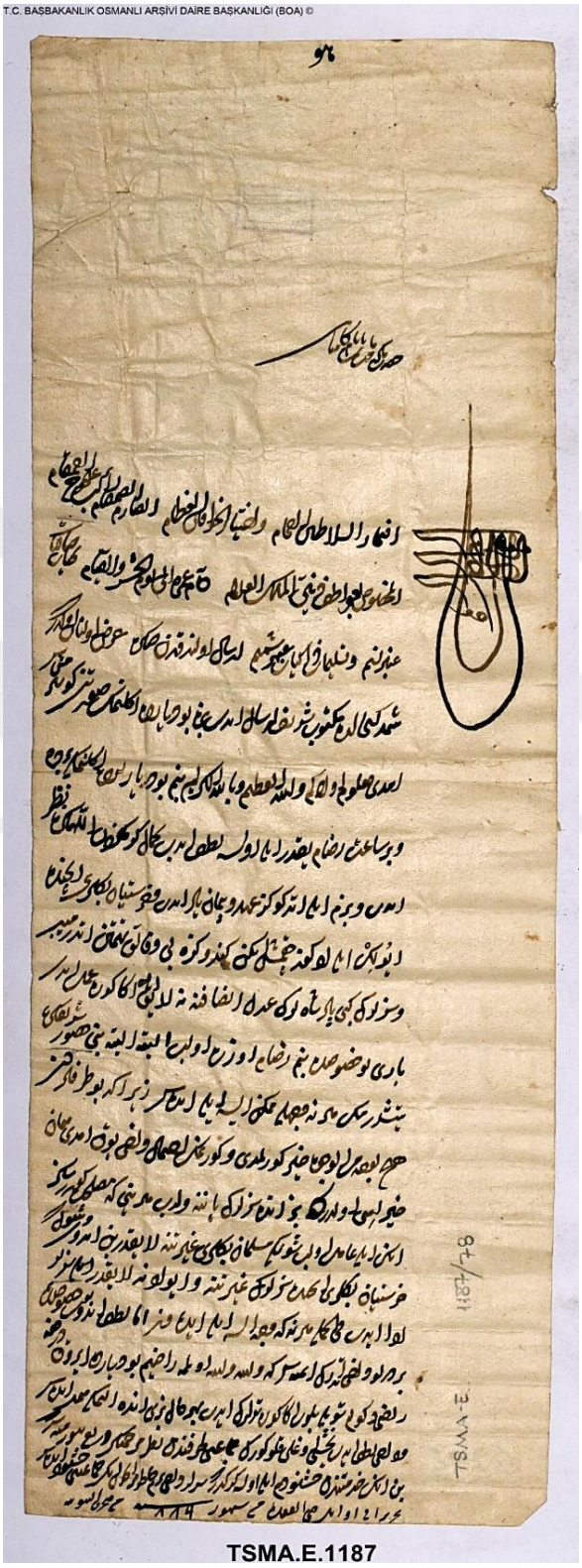

[1689] BOA. TSMA.E. 1187-78. 1.1.

8) 890/1486 tarihli Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in veziriazama mektubu; askerin mağlubiyet haberinin alındığı ve bu mağlubiyetten Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa, Mehmed Paşa, Sinan Bey ve Veliyüddin oğlunun sağ salim kurtulduklarını bildiren mektup.[1690]

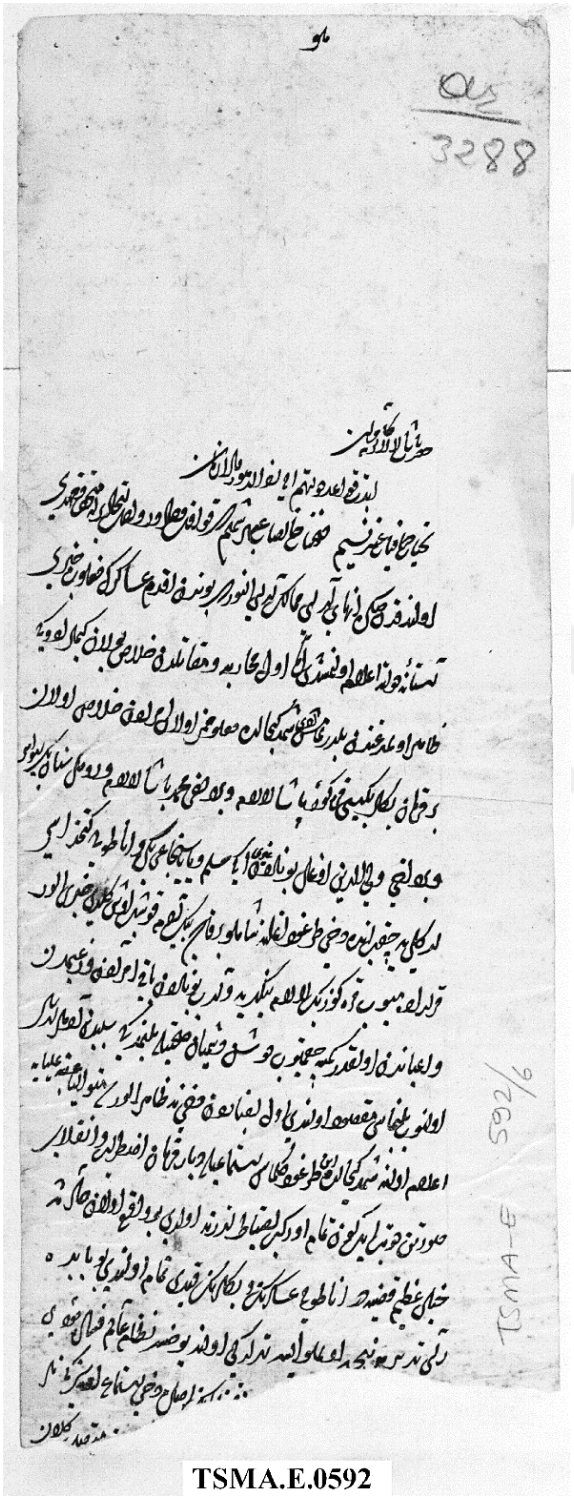

[1690] BOA. TSMA.E. 3288/1. 592-6. 1.1.

9) 912/1507 tarihli sancakbeyi tarafından yazılmış Mehmed b. Ali pençesini ihtiva eden mektup.[1691]

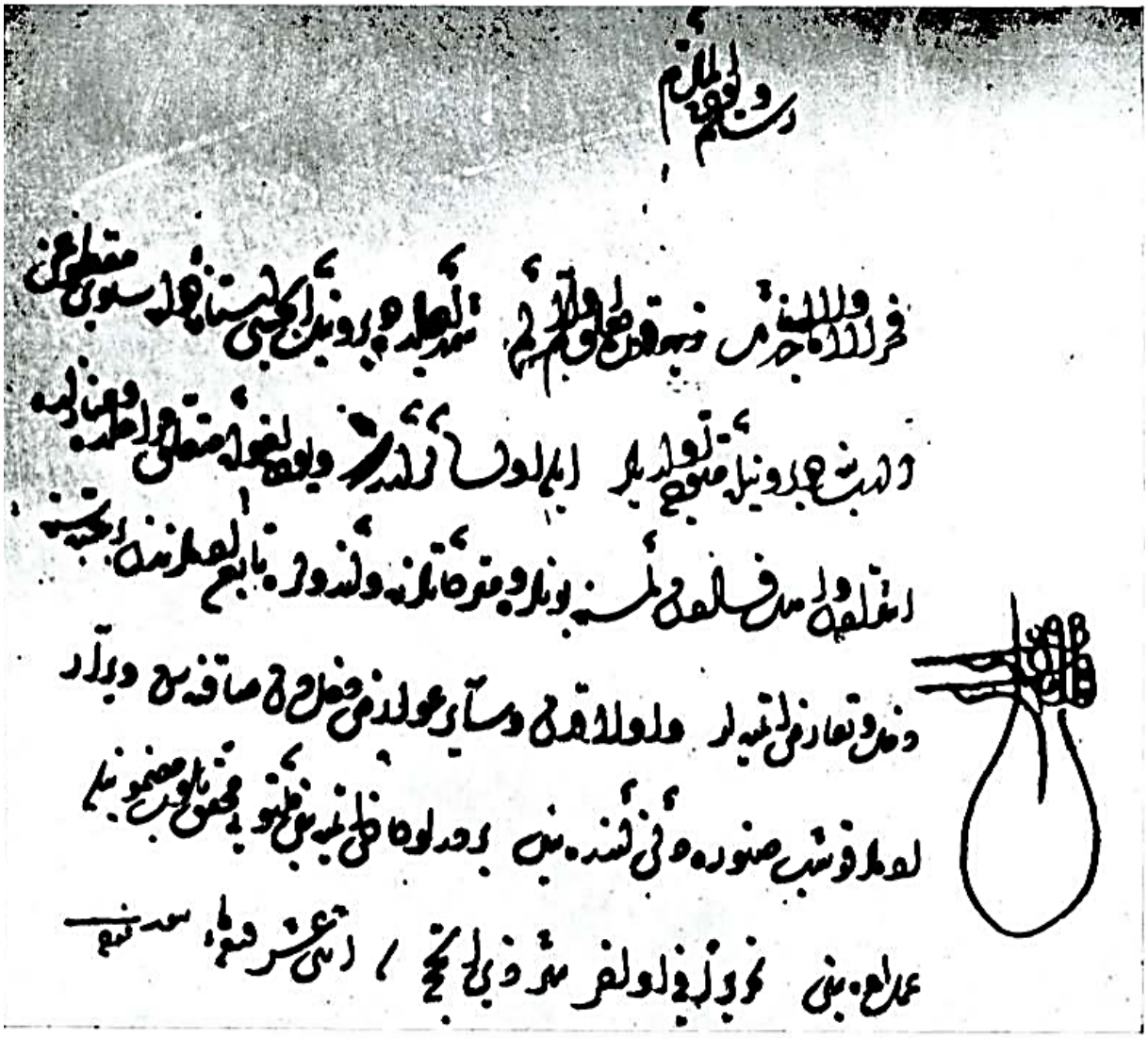

[1691] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxvii.

10) 915/1510 tarihli Şehzâde Korkut'un Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya mektubu.[1692]

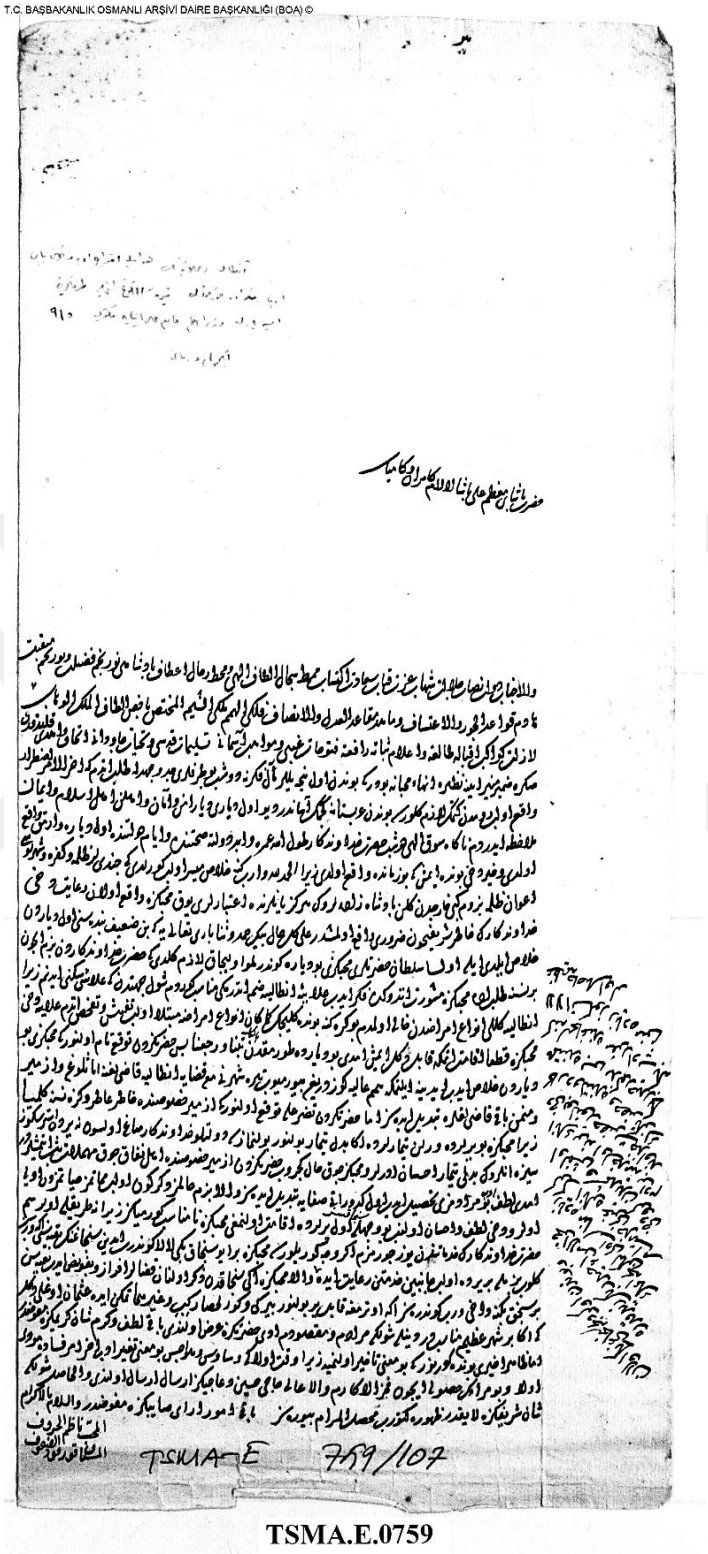

TSMA.E.0759

[1692] BOA. TSMA.E. 6684/4. 759-107. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 206.

11) 915/1510 tarihli Karaman Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın mektubu.[1693]

[1693] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. lev. xxxi.

12) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1.[1694]

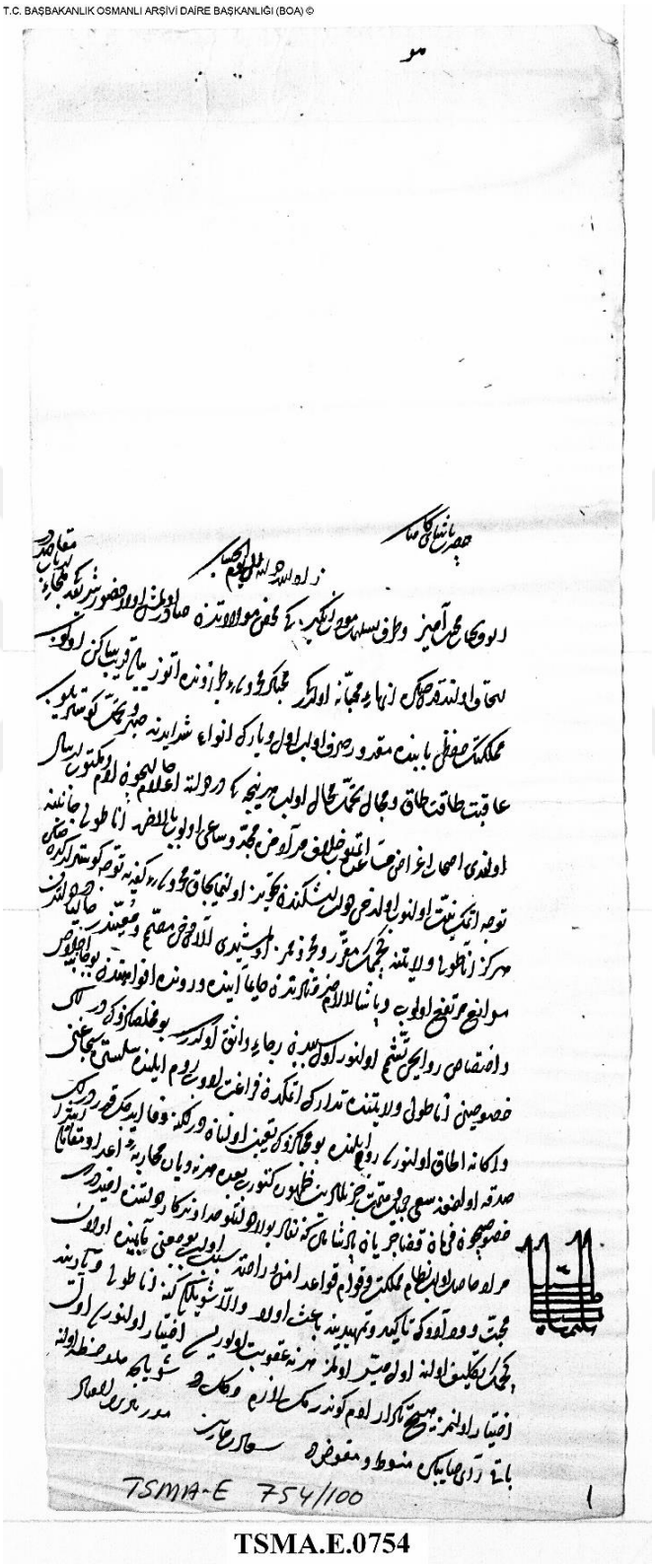
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞİ (BOA) ©

TSMA.E.0754

[1694] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.1.

13) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2.[1695]

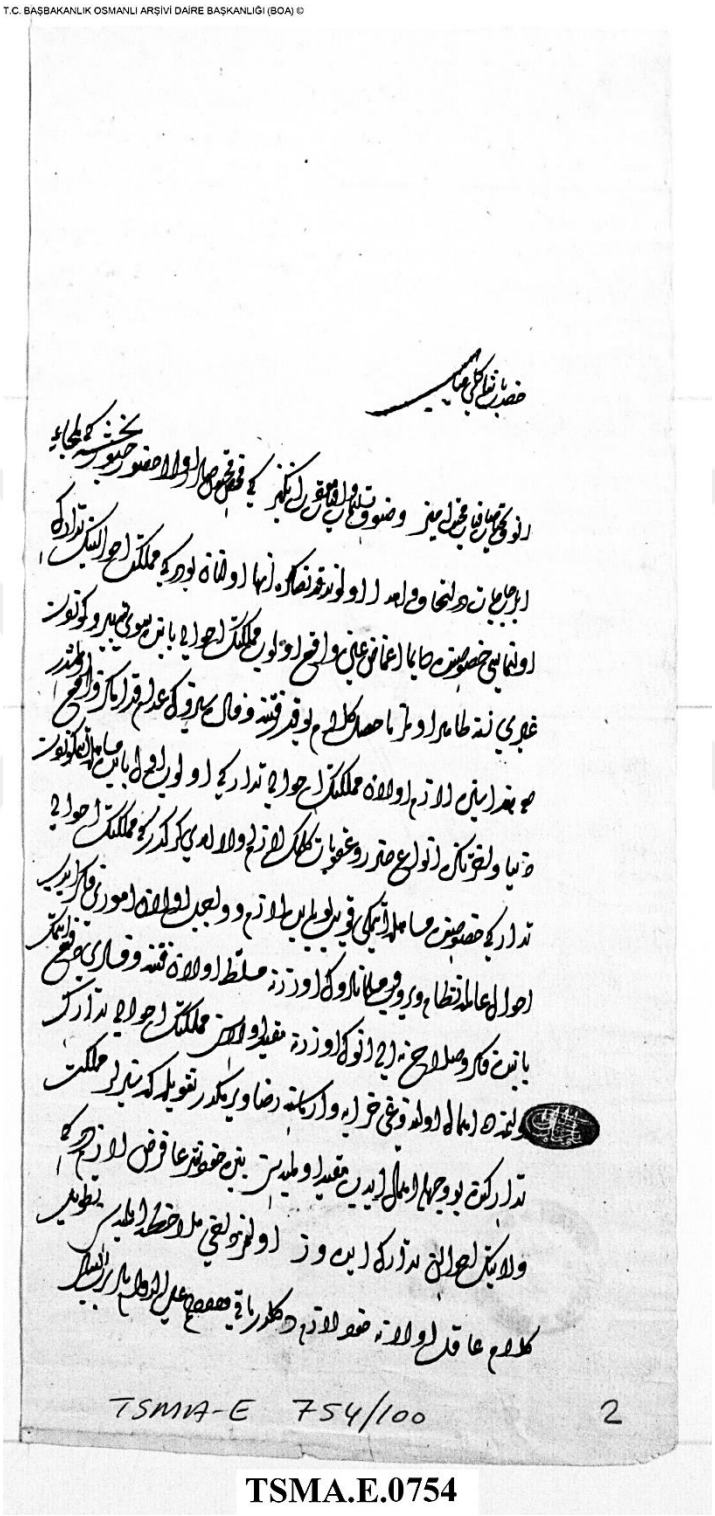
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0754

[1695] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.2.

14) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 3.[1696]

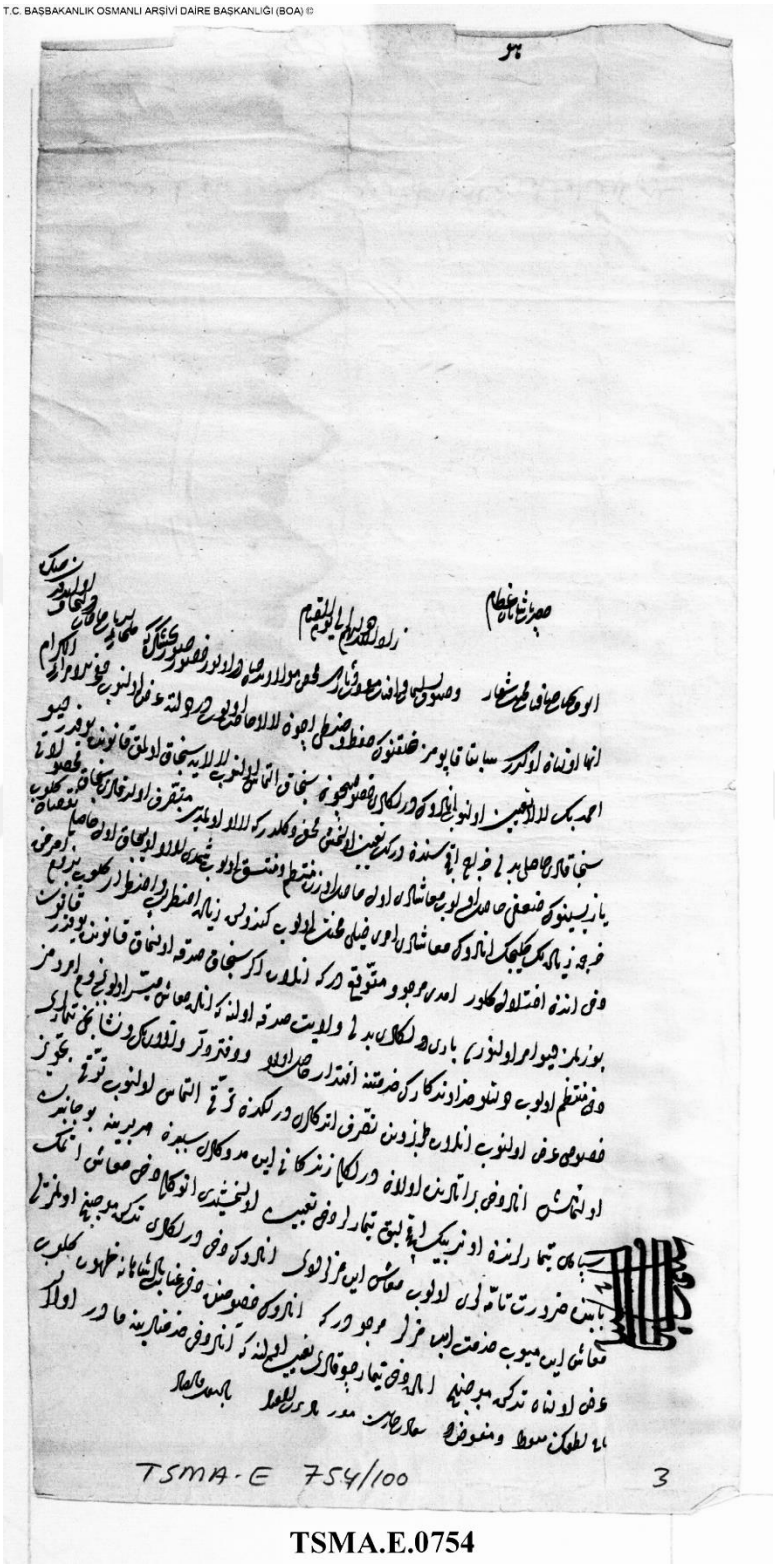

TSMA.E.0754

[1696] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.3.

15) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 4.[1697]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞİ (BOA) ©

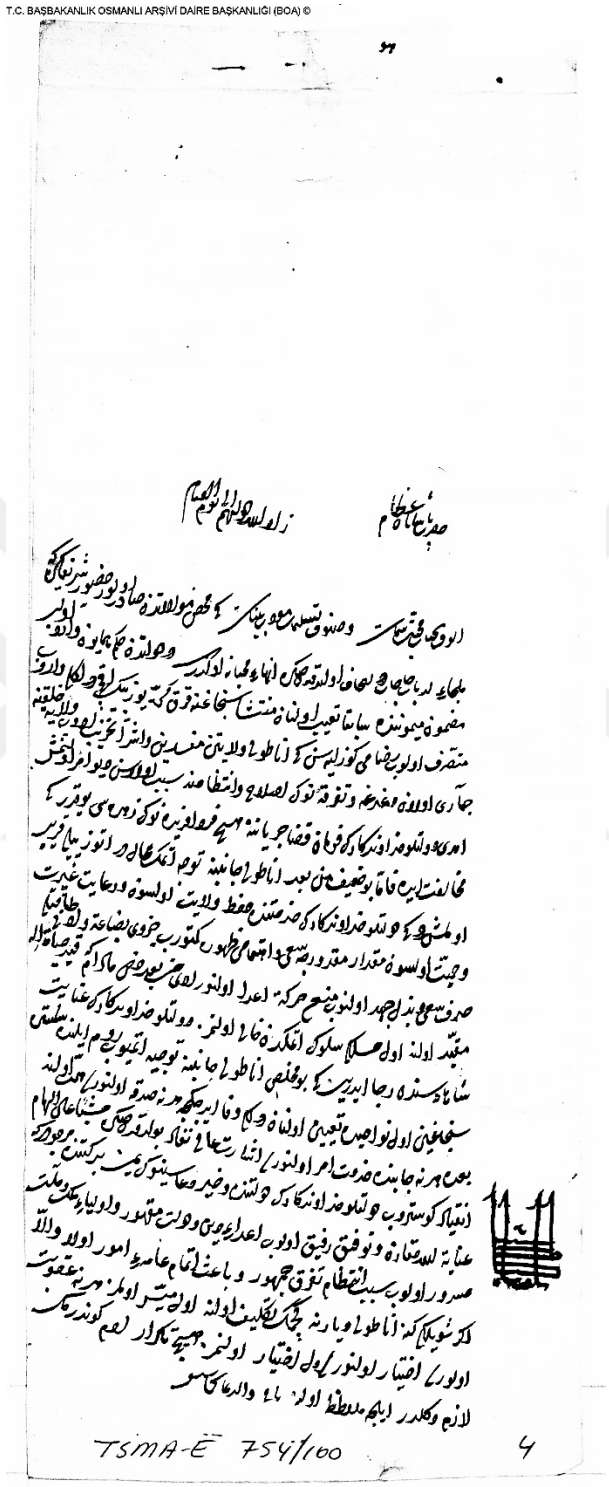

TSMA.E.0754

[1697] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.5.

16) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 5.[1698]

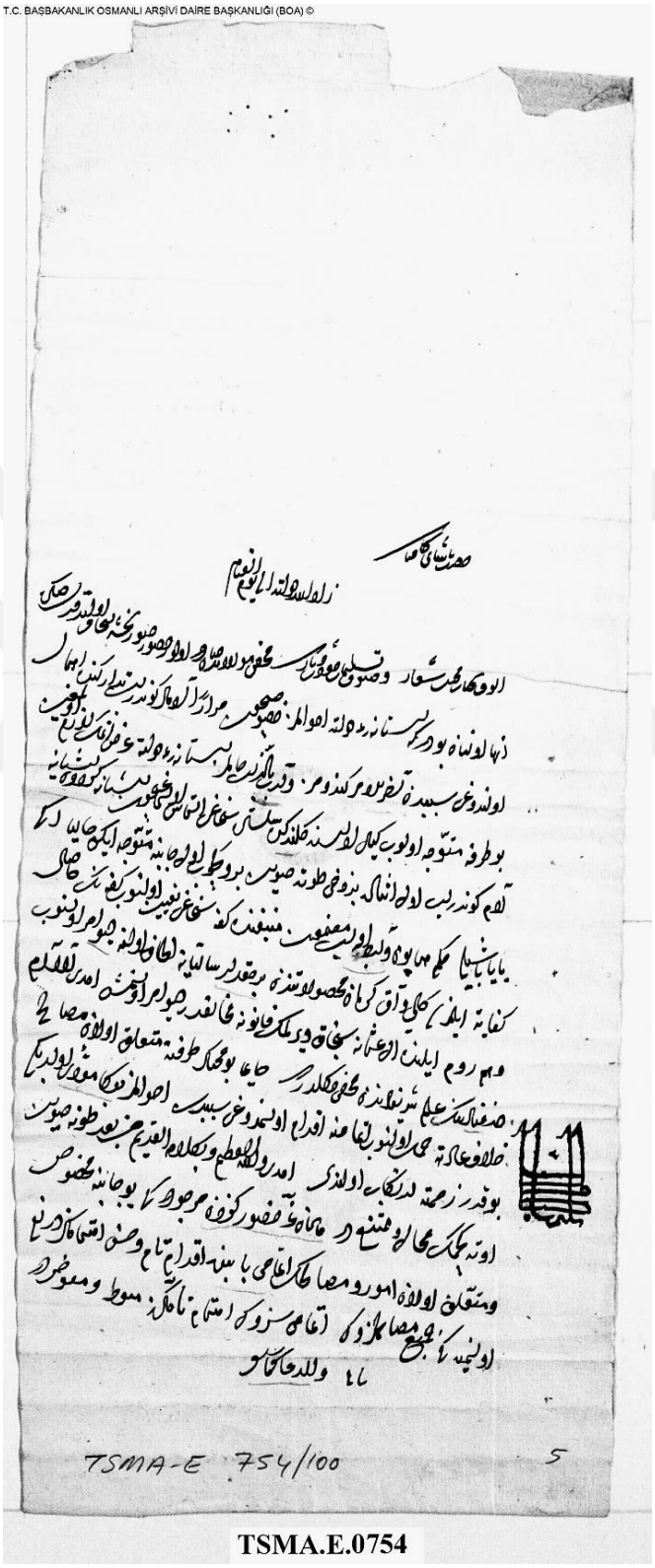

[1698] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.6.

17) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 6.[1699]

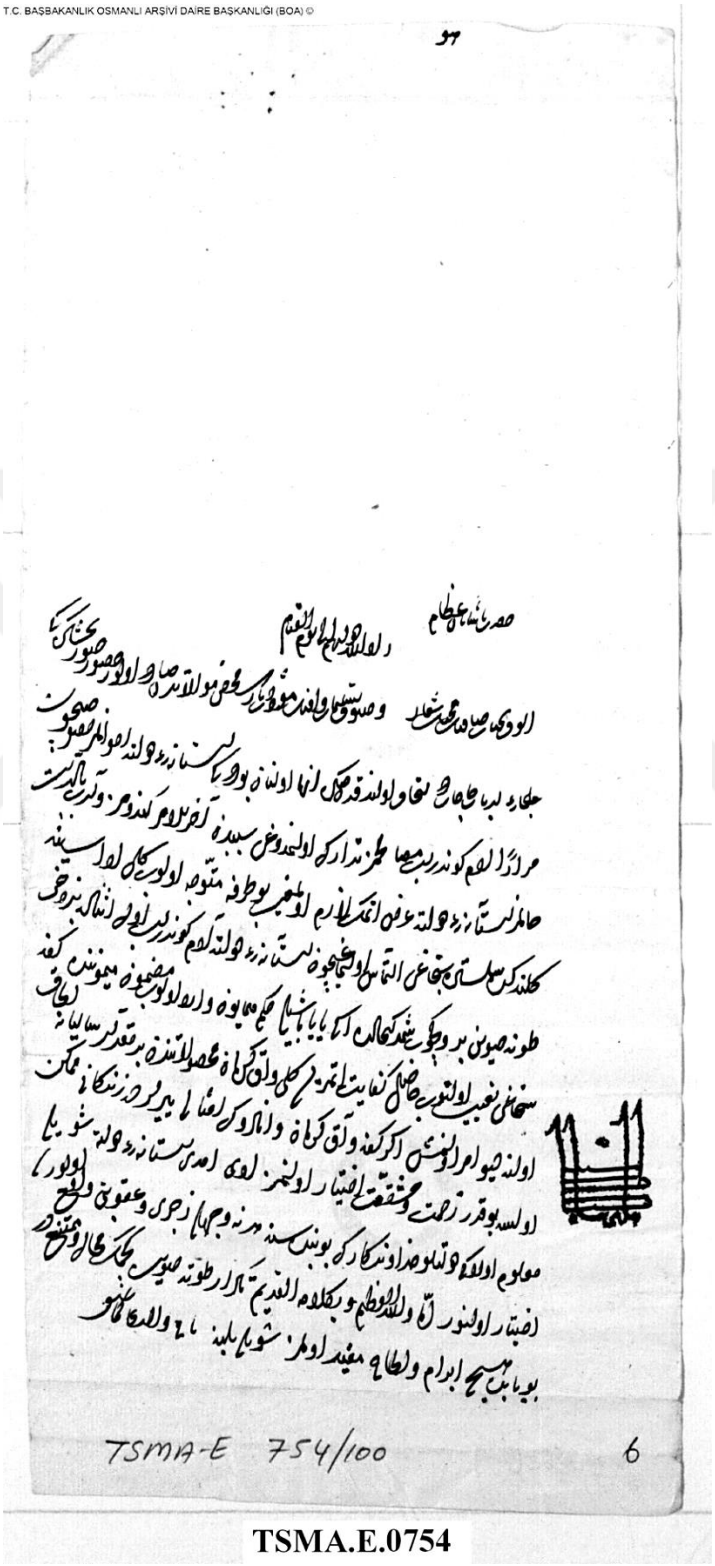
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0754

[1699] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.7.

18) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 7.[1700]

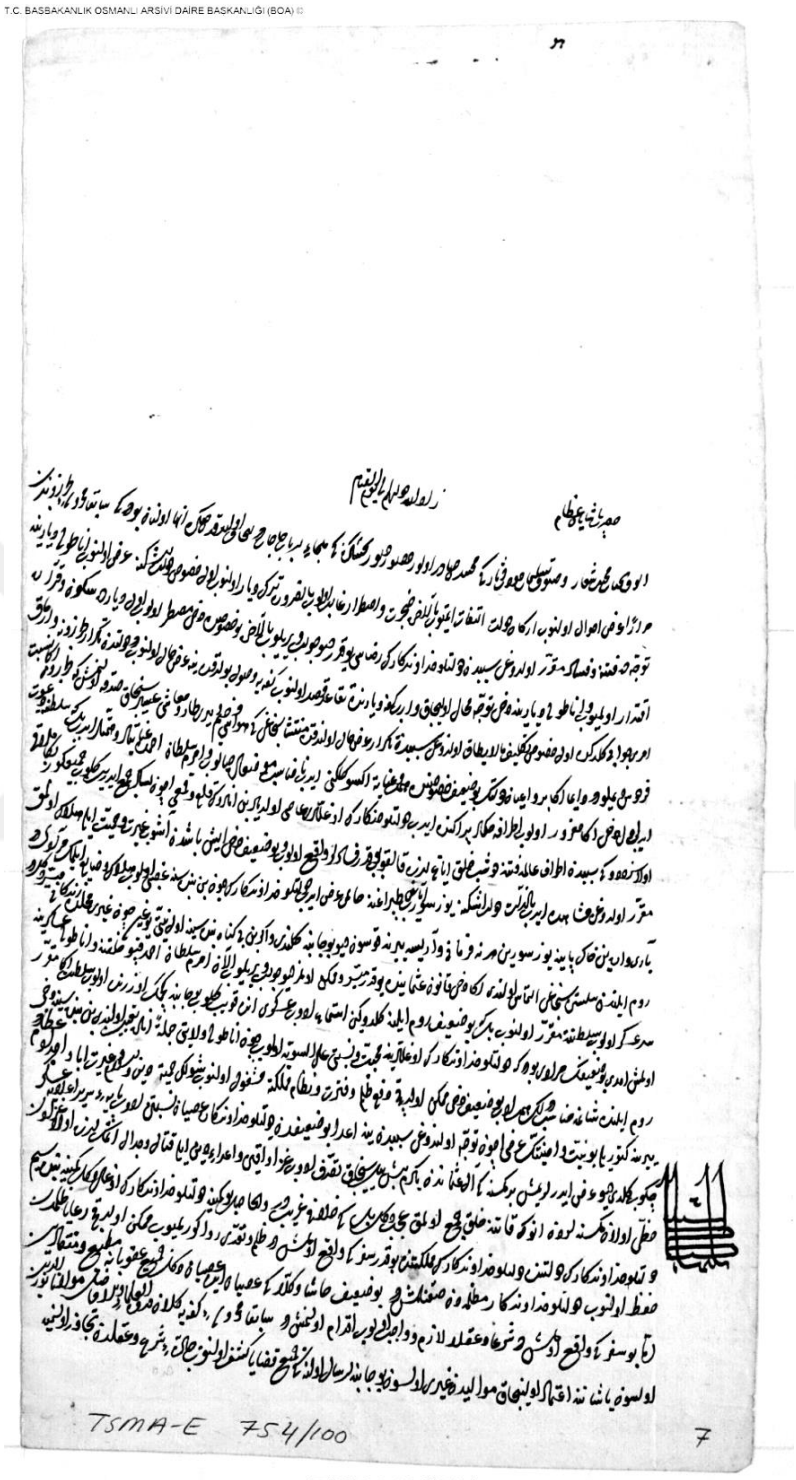
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)
TSMA-E 754/100

TSMA.E.0754

[1700] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.8. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [491].

19) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 8.[1701]

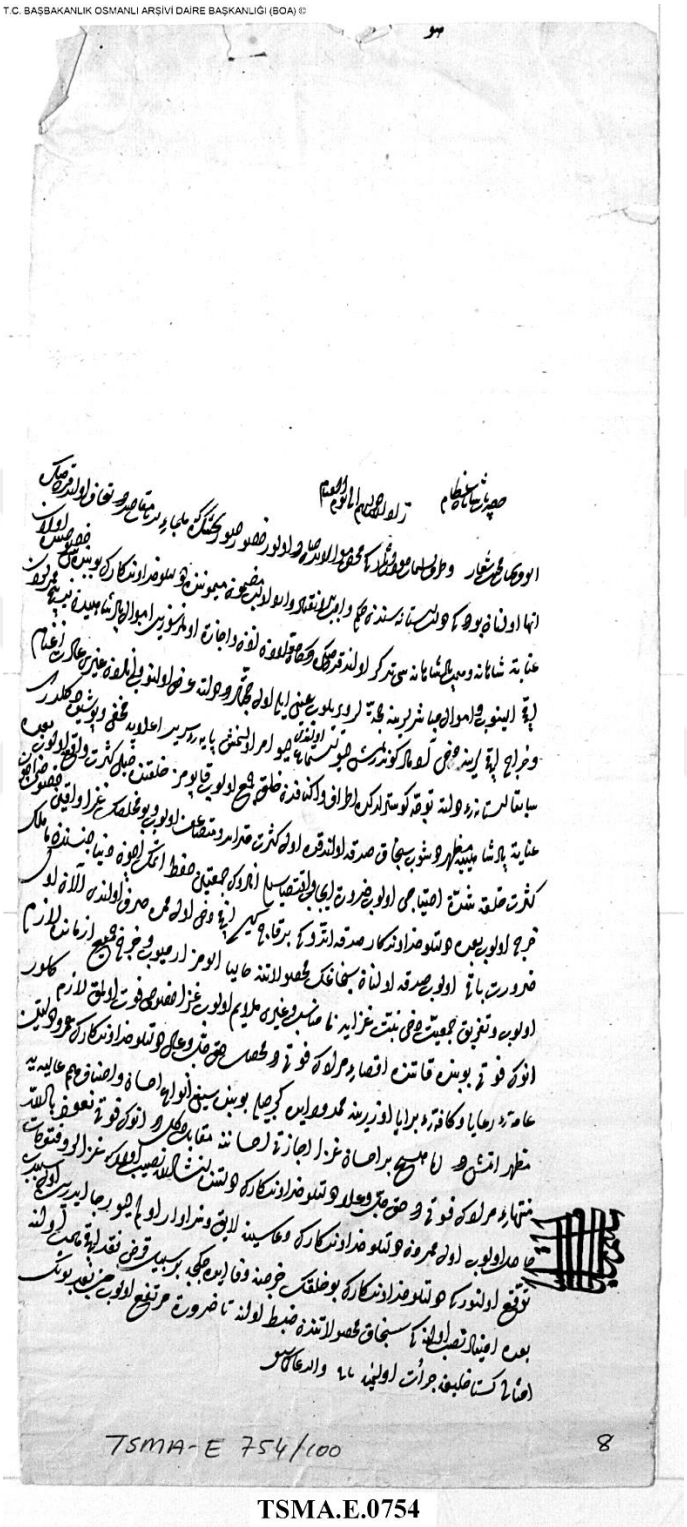
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞİ (BOA)

TSMA.E.0754

[1701] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.9.

20) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 9.[1702]

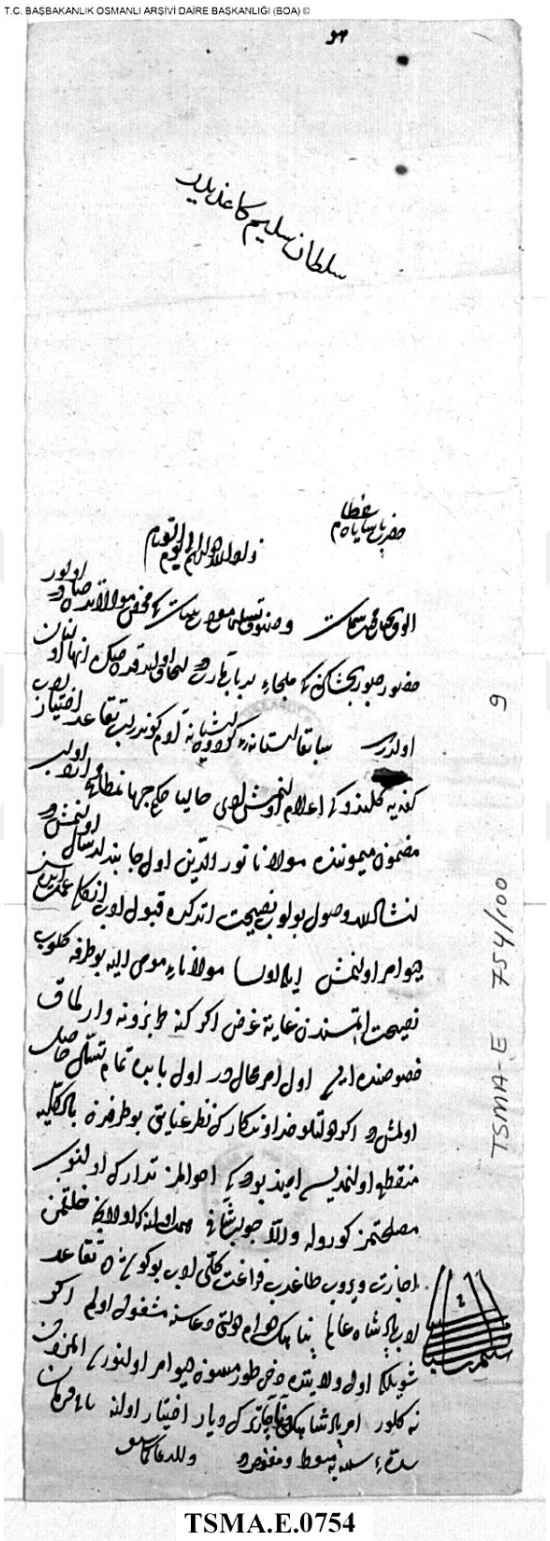
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©
TSMA-E 754/100 9

TSMA.E.0754

[1702] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.10. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [492].

21) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 10.[1703]

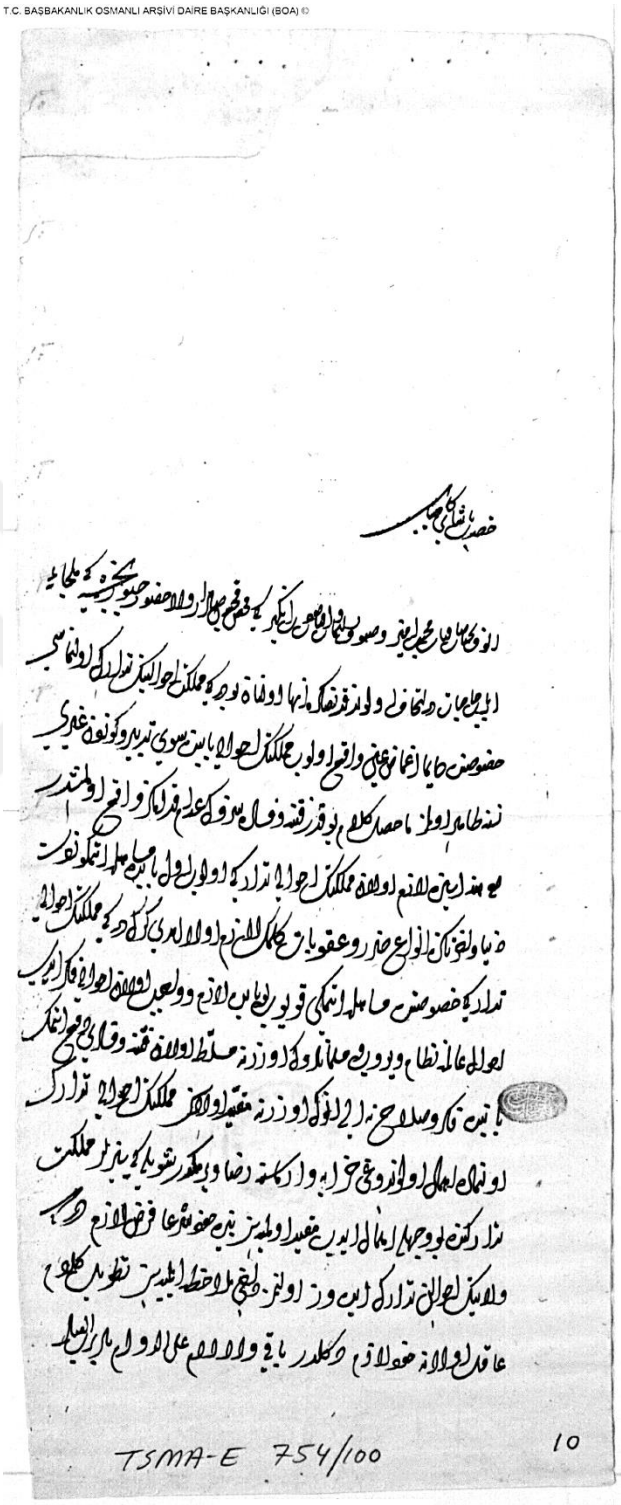
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0754

[1703] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.11.

22) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 11.[1704]

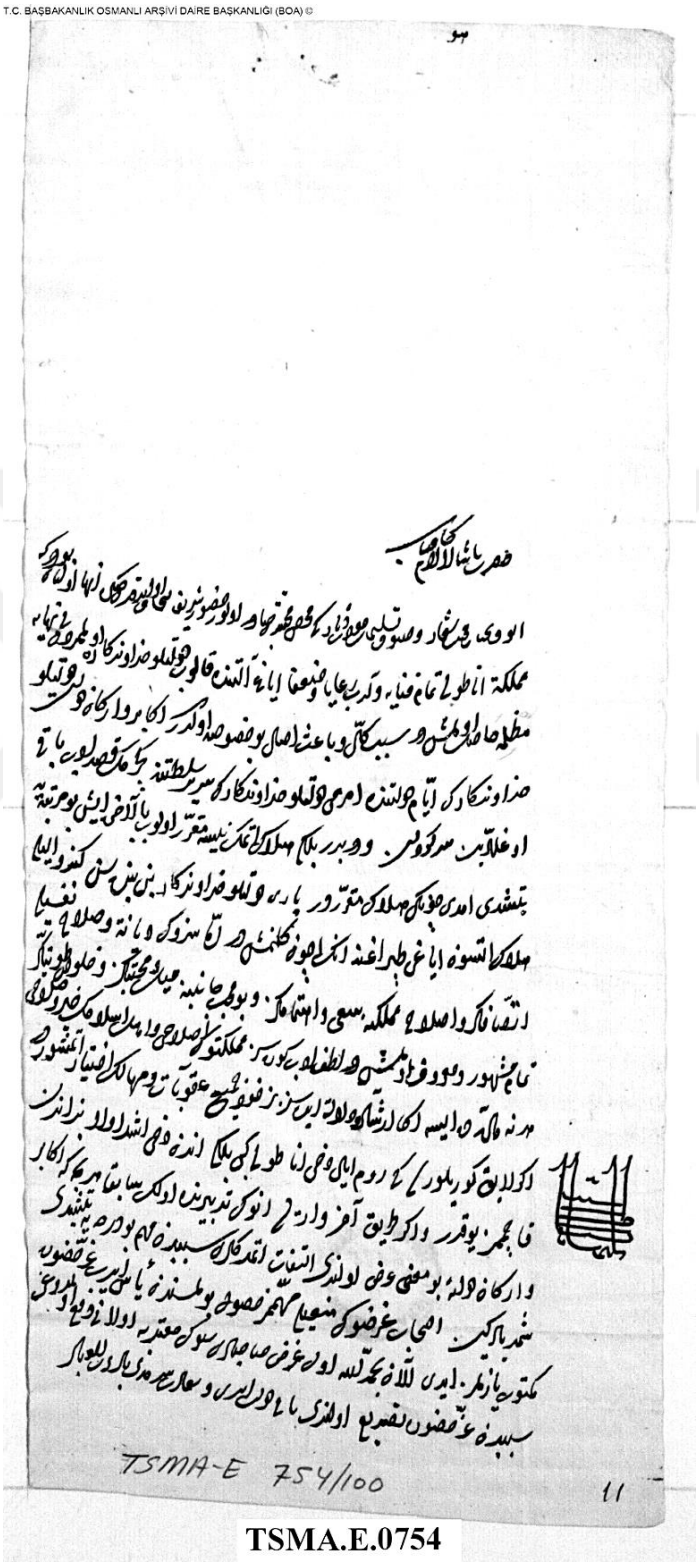
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0754

[1704] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.12.

23) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 12.[1705]

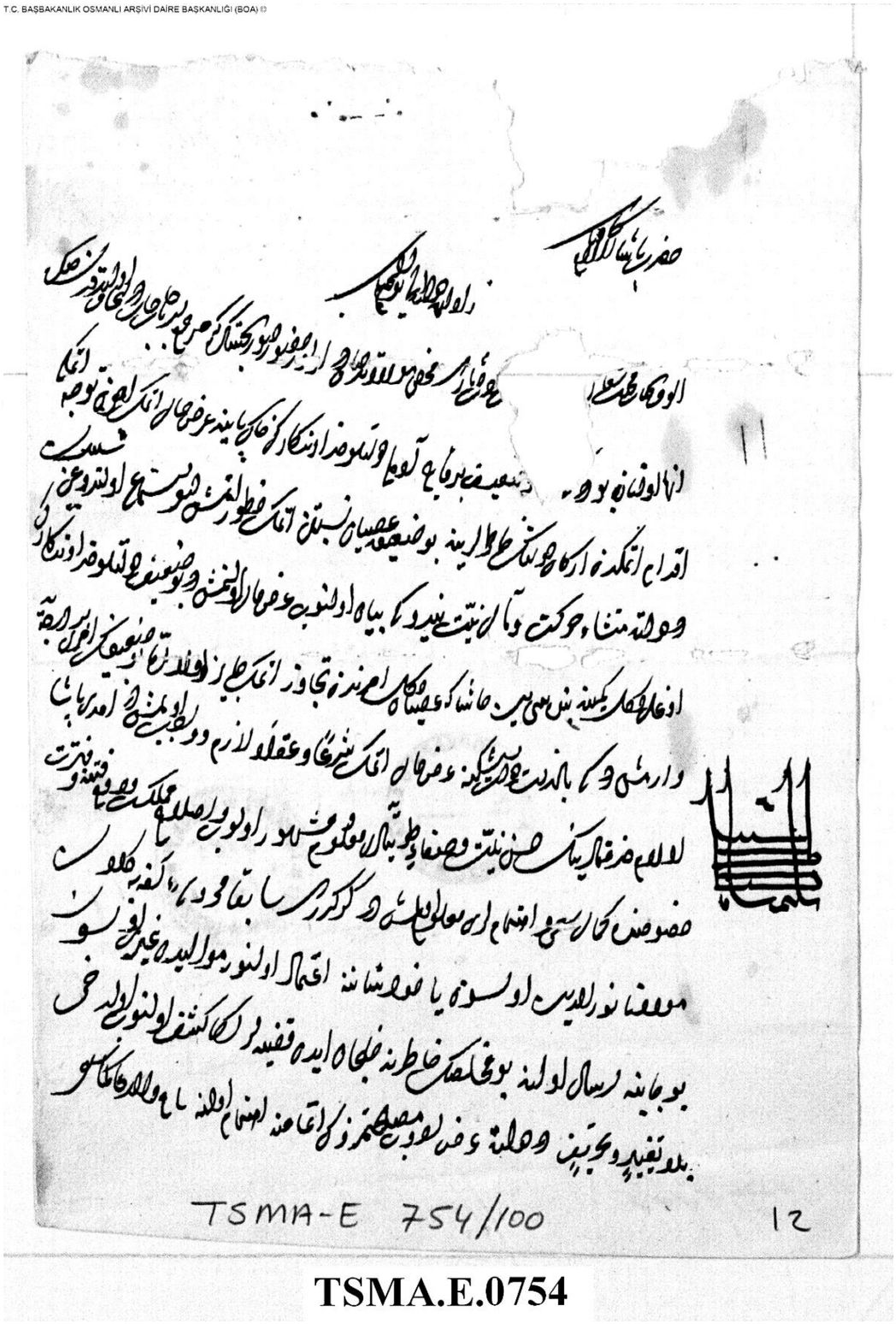

TSMA.E.0754

[1705] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.13.

24) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 13.[1706]

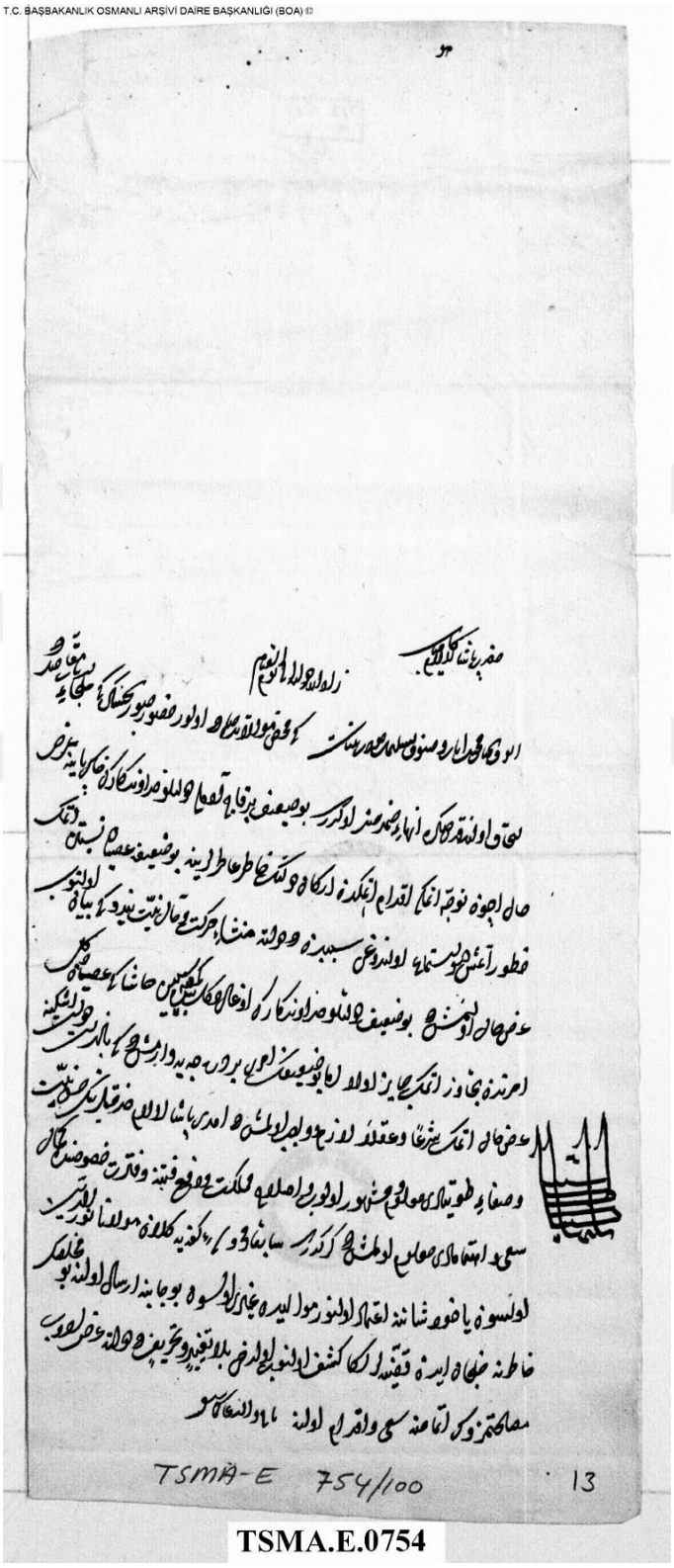

[1706] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.14.

25) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 14.[1707]

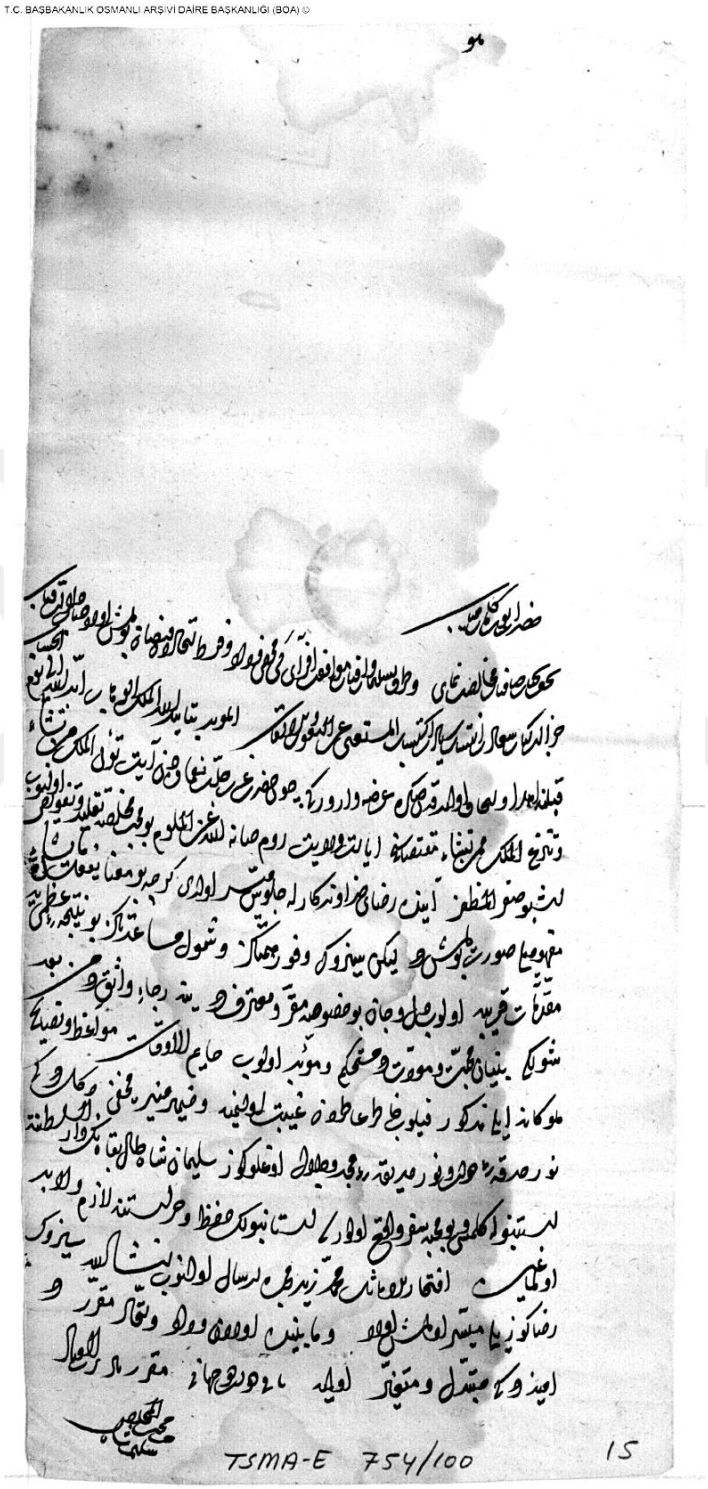

TSMA.E.0754

[1707] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.16.

26) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde Süleyman'ın divandaki paşalara mektubu.[1708]

[1708] BOA. TSMA.E. 6672/1. 759-94. 1.1.

27) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzâde Şehinşah'ın Mehmed Paşa'ya mektubu; yılda 400.000 akçe olan Borlu saliyanesinin üç aylığı 100.000 akçenin memur ettiği adamlara teslim ederek gönderilmesi hakkındaki mektup.[1709]

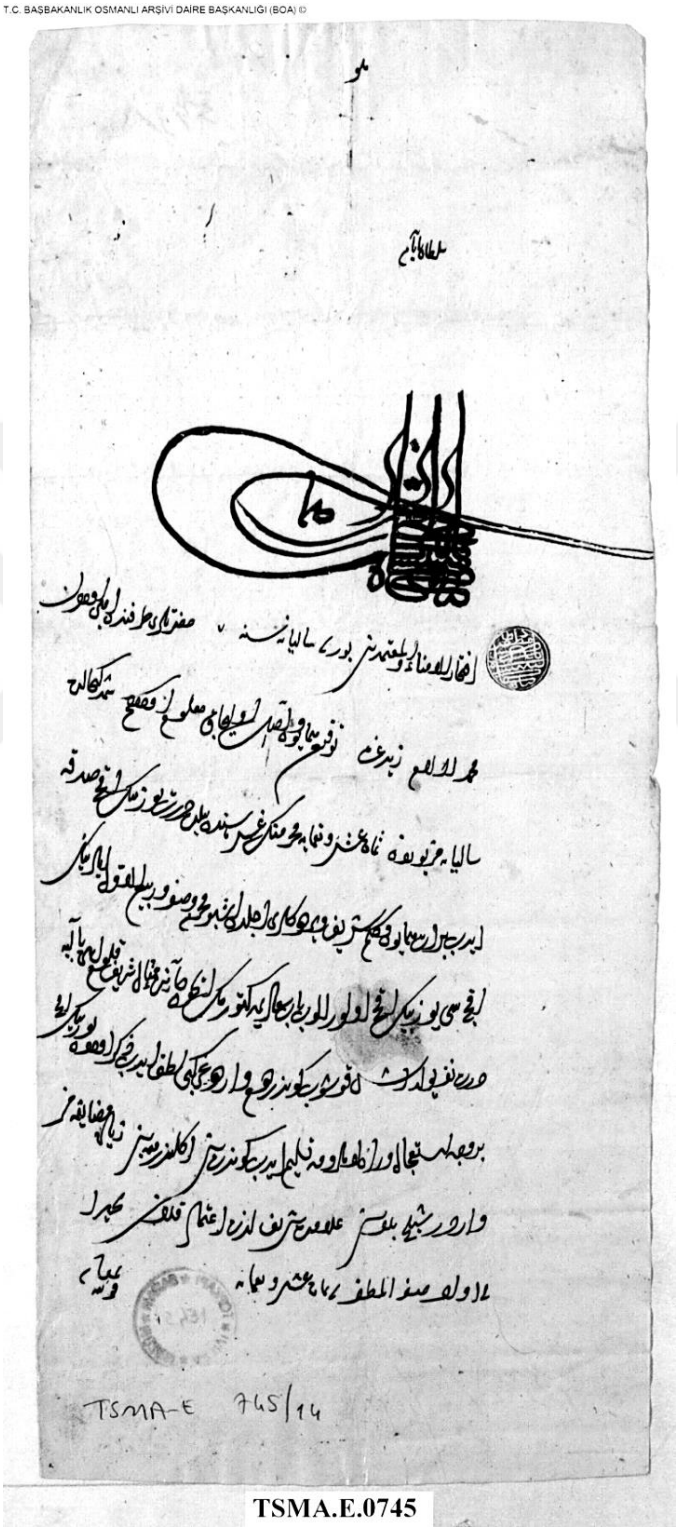

TSMA.E.0745

[1709] BOA. TSMA.E. 5431/1. 745-14.

28) 918/1512 tarihli Şehzâde Ahmed'in yayalara verdiği mektup.[1710]

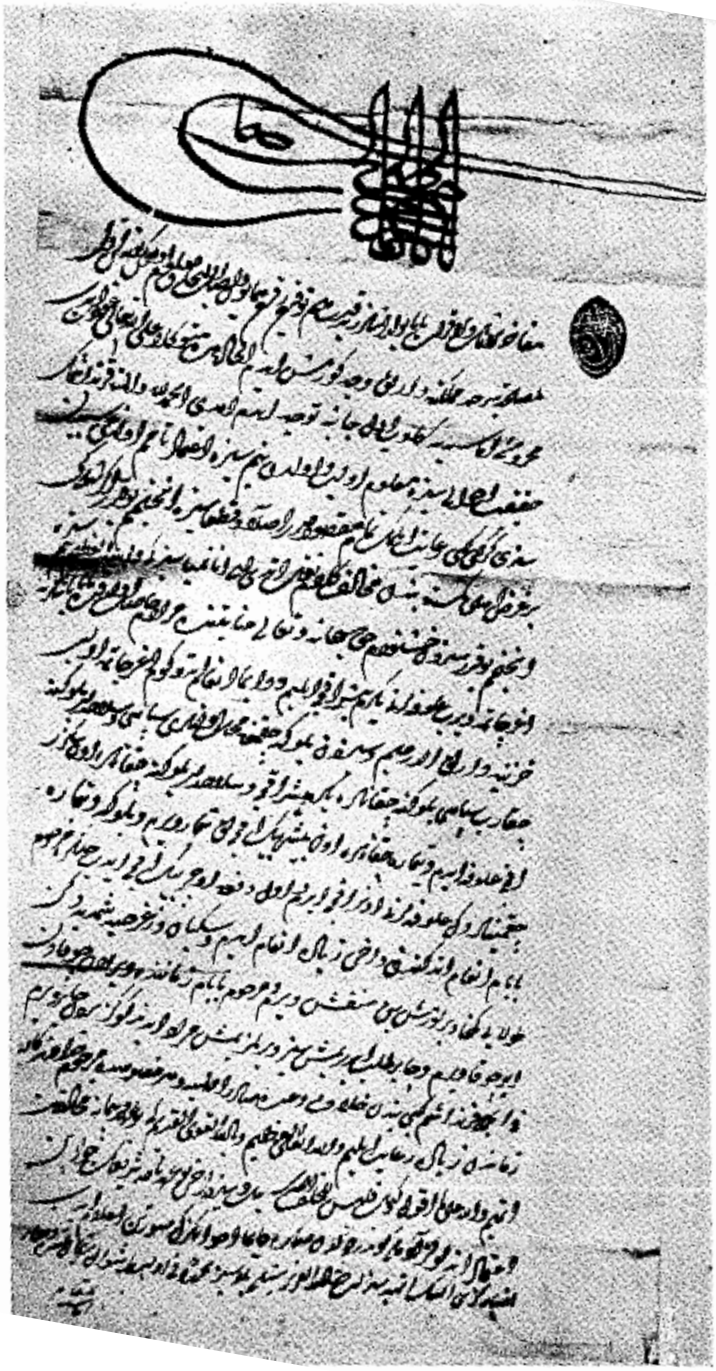

[1710] Zarif Orgun, "Şehzade Ahmed'in Yayalara Verdiği Ahidname", *Tarih Vesikaları*, c. 2, S. 9 (1942), s. 166-167.

29) 918/1512 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu Amasya Sancakbeyi Şehzâde Ahmed'in; Babasına karşı isyan eden kardeşi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in üzerine gitmesine müsaade edilmediği, İstanbul'a gelmesine izin verilmesi hususlarında sadrazama mektubu.[1711]

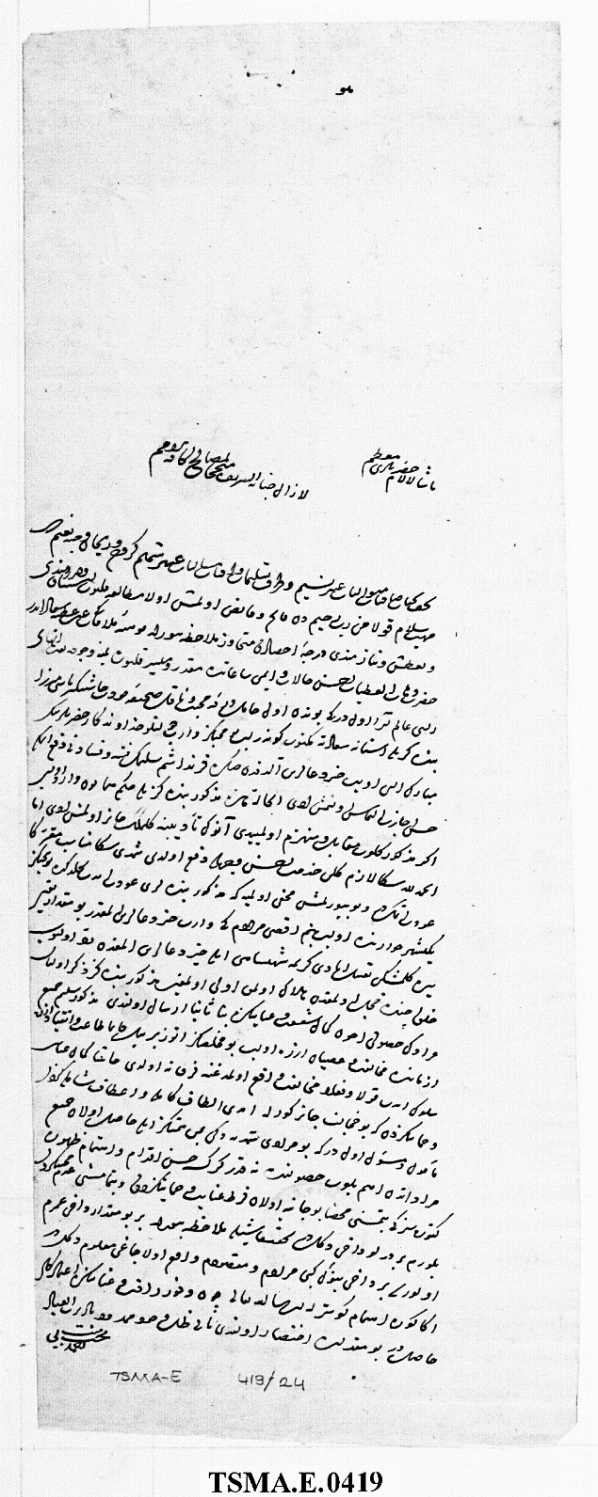

TSMA.E.0419

[1711] BOA. TSMA.E. 1023/1. 419-24. 1.1.

30) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un, oğlunun hayatı teminat altına alınırsa göndereceğini kardeşi Şehzâde Ahmed'e bildirdiği mektup.[1712]

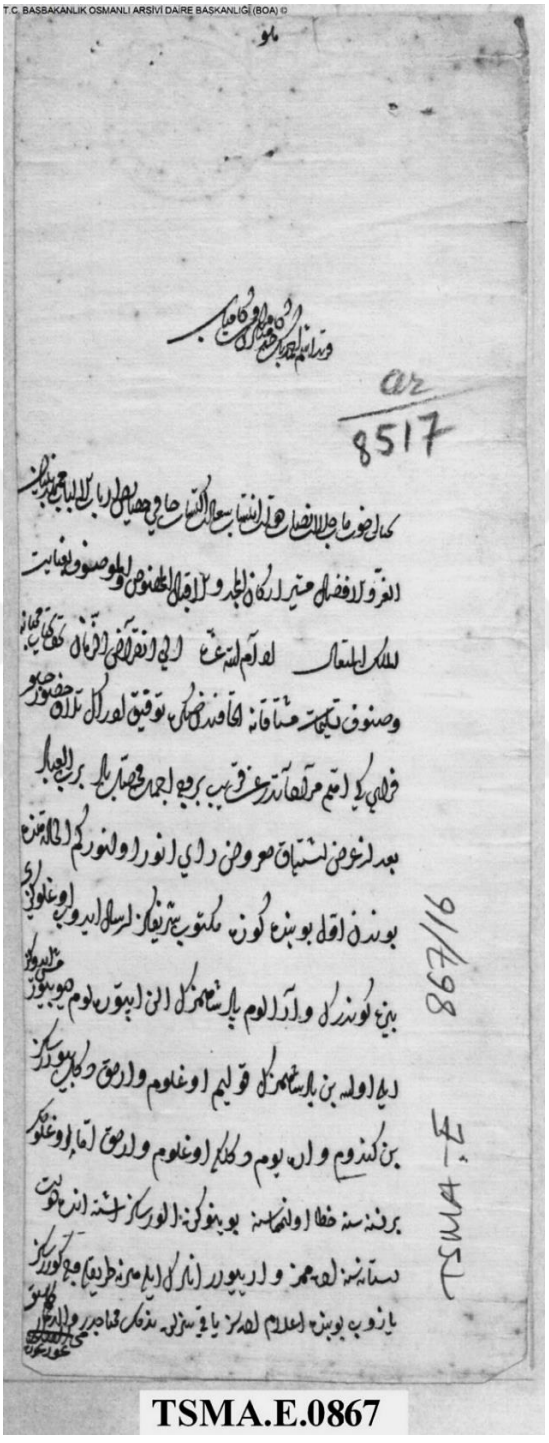

[1712] BOA. TSMA.E. 8517/1. 867-16. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 221.

31) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine mektupları 1; Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair yazılan mektup.[1713]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0759

[1713] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.1.

32) 918/1512 tarihli Şehzâde Korkut'un divan vezirlerine mektupları 2; Mısır'dan avdetinde Rodos şövalyeleri ile karşılaşıp muharebelerde bulunduğu, Mısır'da izzet ve ikram gördüğü, zayıf düşüp bir tabibe ihtiyaç duyduğuna dair yazılan mektup.[1714]

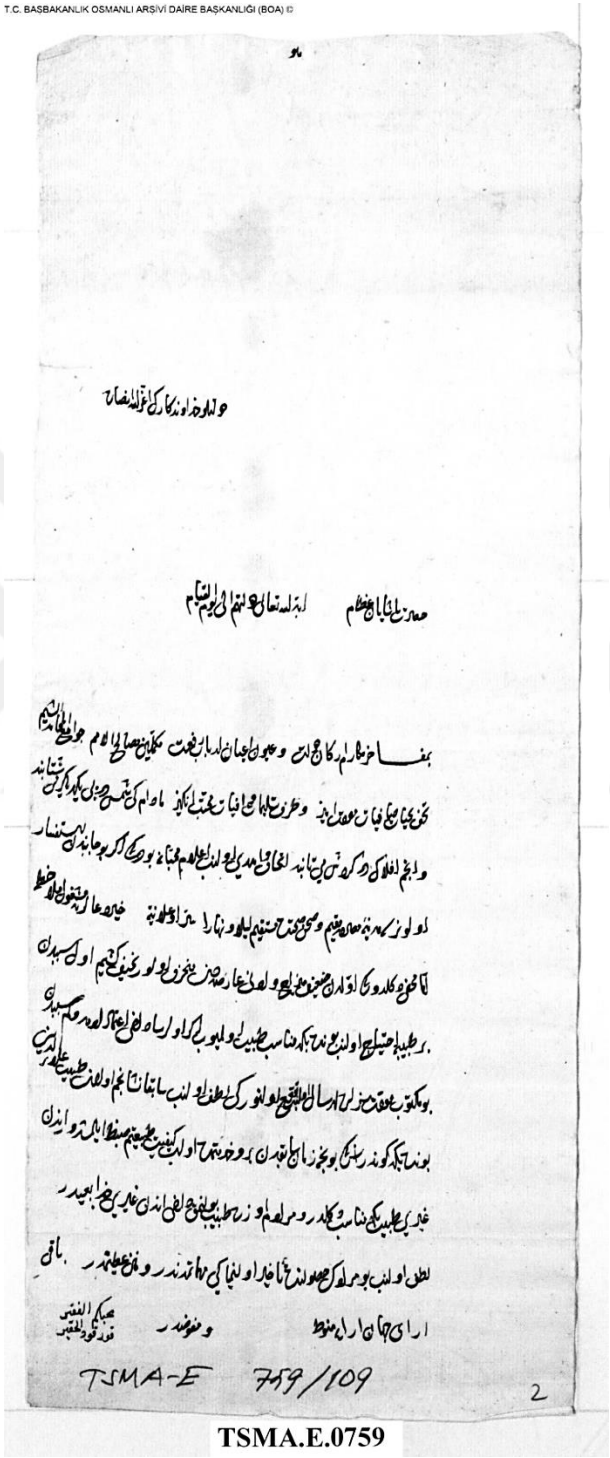
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©
TSMA.E.0759

[1714] BOA. TSMA.E. 6684/6-7. 759-109. 2.2. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 215.

33) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 1.[1715]

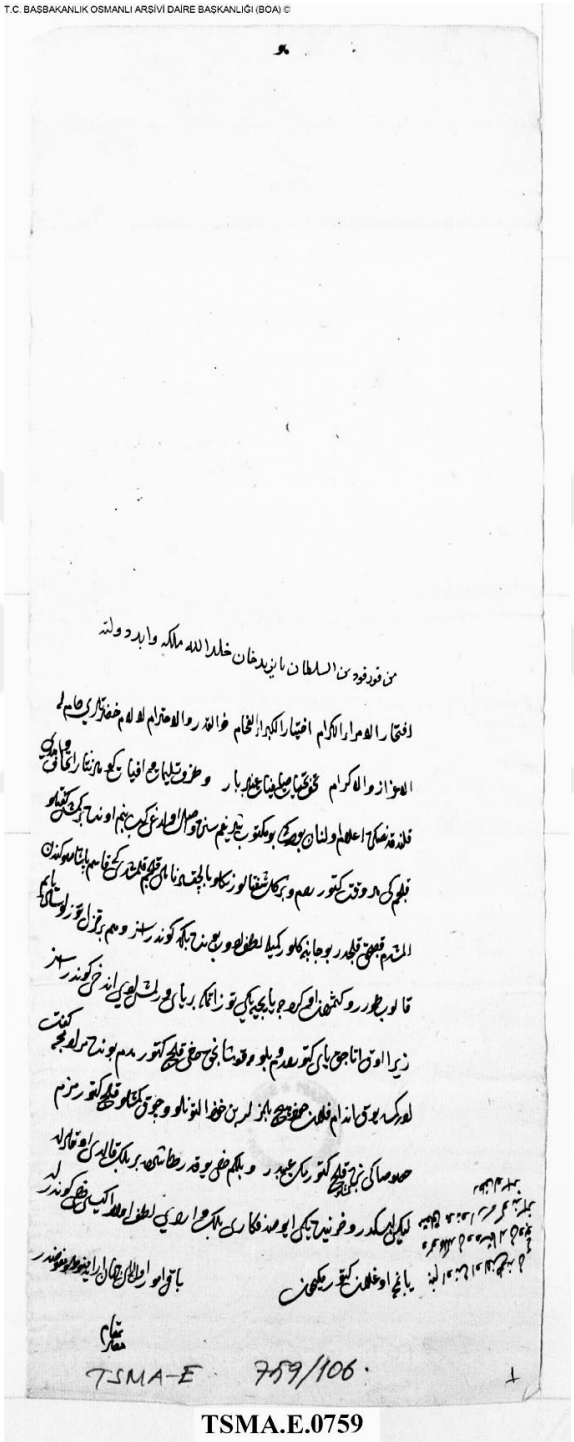

TSMA.E.0759

[1715] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 211.

34) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 2.[1716]

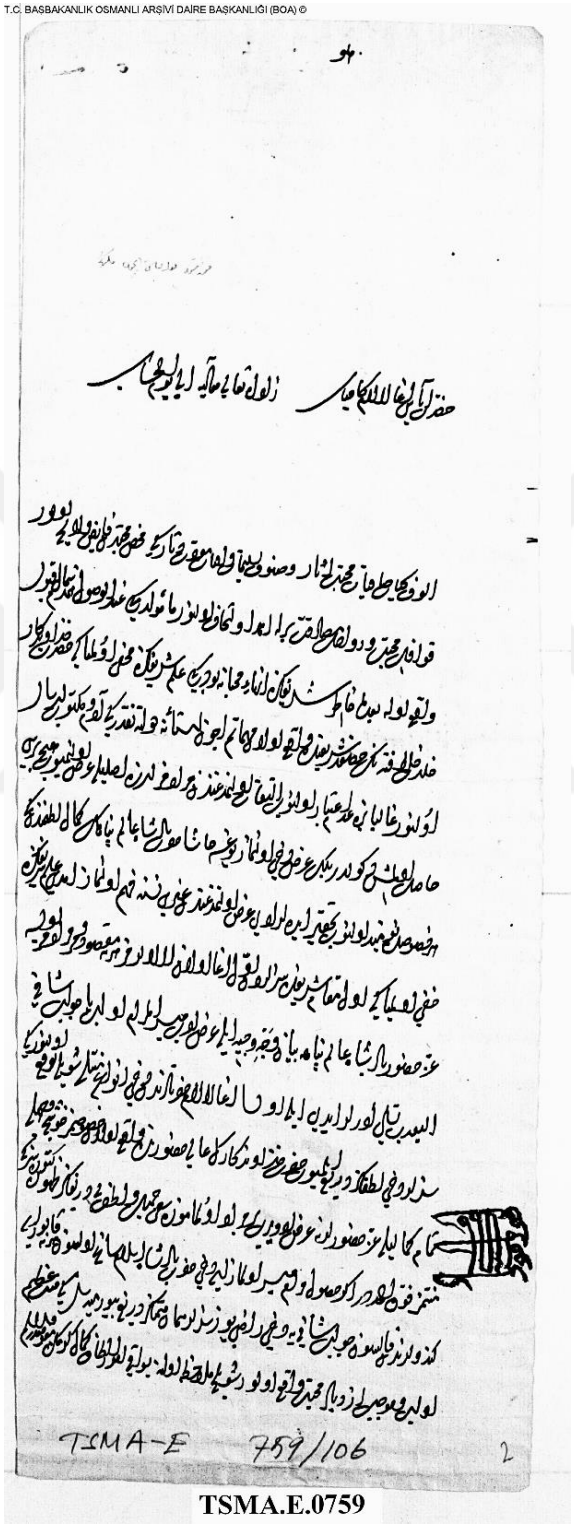

TSMA.E.0759

[1716] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.2.

35) 918/1512 tarihli Mısır'da bulunan Şehzâde Korkut'un, Antalya'da bulunan eşyalarının gönderilmesi, orada bulunan adamları ve reayasının himaye edilmesine dair lalası İskender Bey'e yazdığı mektuplar 3.[1717]

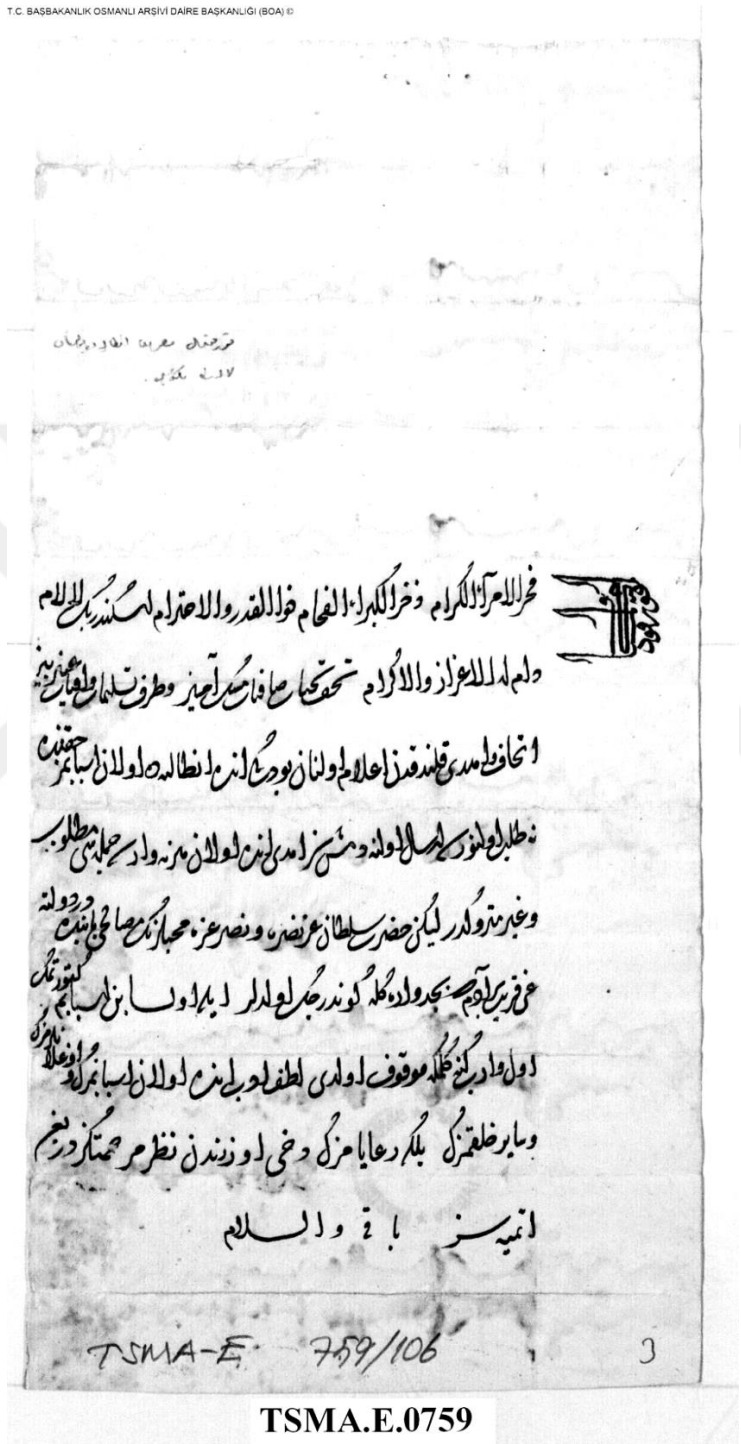

[1717] BOA. TSMA.E. 6684/1-3. 759-106. 3.3. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 213.

36) 918/1513 tarihli Şehzâde Korkut'un kardeşi Yavuz Sultan Selim'e mektubu. Cülusunu müjdeleyen fermanını sevinçle aldığı, kendisinin layık olduğu hizmette istihdamı hakkındaki arz.[1718]

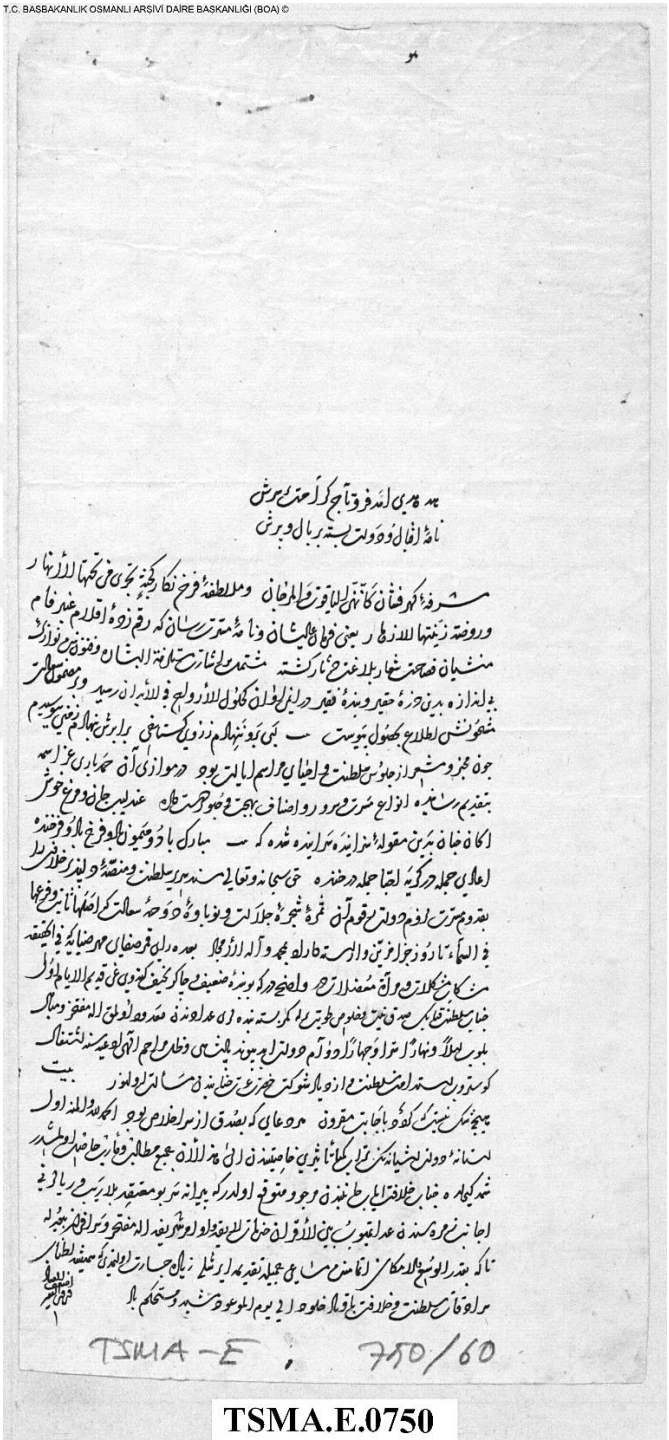
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©
TSMA-E, 750/60
TSMA.E.0750

[1718] BOA. TSMA.E. 5882/3. 750-60. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 223.

37) 919/1513 tarihli saltanat makamına geçen Selim'den kardeşi Korkut'a mektup.[1719]

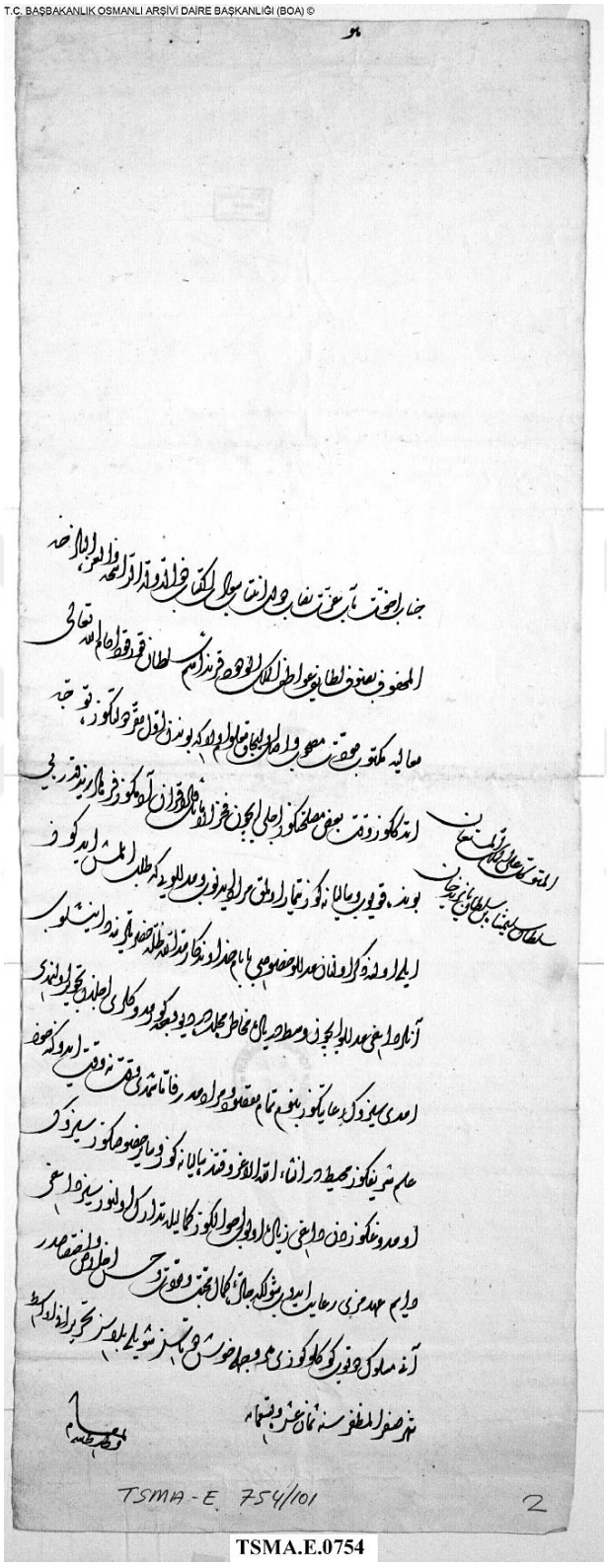

[1719] BOA. TSMA.E. 6185/16-17. 754-101. 2.2. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), s. [494].

38) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 1; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki arz.[1720]

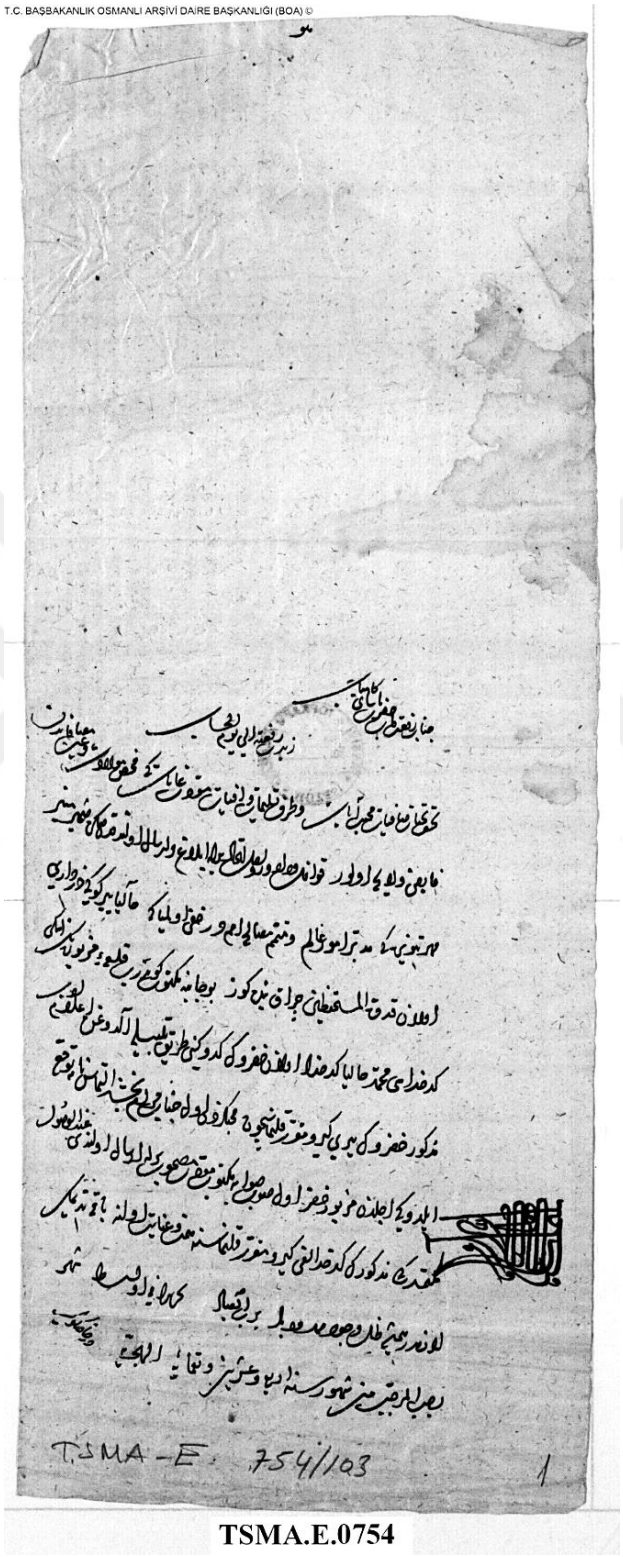
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0754

[1720] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.1.

39) 924/1518 tarihli Şehzâde Süleyman'ın Divan-ı Hümayuna yazdığı mektuplar 2; Bostancıbaşı Hızır Ağa ve Yergöğü kalesi gediğinin Kethüda Hızır tarafından zapt edildiği hakkındaki arz.[1721]

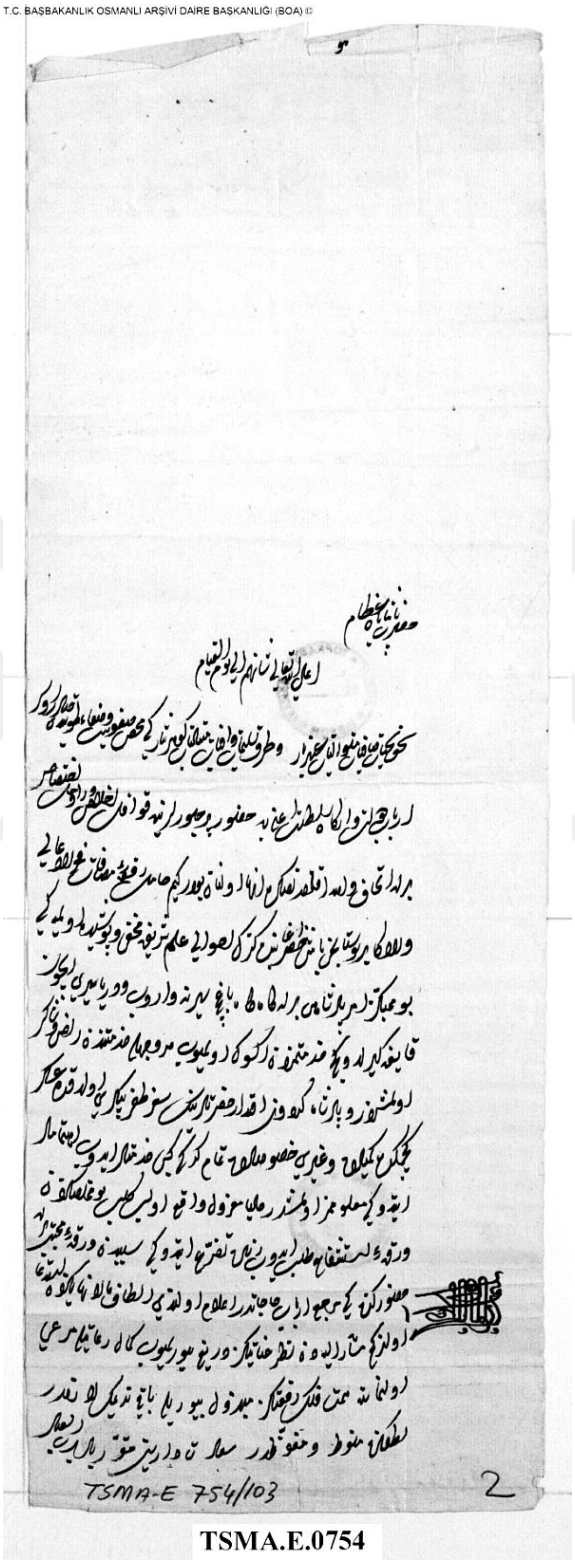
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

TSMA.E.0754

[1721] BOA. TSMA.E. 6185/19-20. 754-103. 4.3.

40) 943/1537 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in Venedik Beylerine gönderdiği mektup.[1722]

فخرالمسيح الملت والاقران بك حضرتلرى كامران و باقى وندیك بكلرى المكرّمون [3] تحيات صافيات محبت فزون وطرف تسليمات وافيات مودت نمون كى محض محبت وعين وفاى مودتدر فايض ولايح اولور اتحاف واهدى قلندقدنصكره انهاء دوستانه بودر كه حاليا علم شريفكزه مخفى وّ پوشيده اولياكه دولتله خداوندكار حضرتلرينك ممالك محروسهسنده واقع اولان قلعهٔ صولين قصدينه كلن فراندوش واشبنيه [5] وپاپا [6] وباقى بكلر عسكريله كلوب الله تعالى عنايتنده و حضرت رسول معجزاتنده وّ عالمپناه دولتنده كلن عسكر صنوب [7] هلاك اولدى بحمدالله فامّا وندیكه متعلق نه قدر قلعه وشهر وجزيره وبعض قايق وقادرغه واريسه جميسندن بيله عسكر بلنوب كيمى جنك و صواش يوزندن هلاك اولوب وكيمى دوتولوبّ بالفعل الومزده [8] موجوددر وبوندن غيرى ذكراولنان صولين قلعهسى قصدينه كلان سكز باب طوّپلروك اوچ طوپى سيزوك اسونى مارقو [9] نشانيله بولندى اكر سزوك علمكزيله و سزوك معرفتكزيله ايسه [10] بز داخى اكا كوره تدارك ايدهوز و بوندن اول بوسنه سنجاغى بكى اولان مرحوم محال اوغلى محمد بك زمانننده [11] پادشاهك رعاياسندن بعض كسنهلر كليس قلعهسنه [12] فرار ايدوب ذكر اولنان قلعه ايچندن پادشاه مملكتنه كلوب كيدوب نچه صوباشياروك وسپاهياروك وقلعهٔ ارنلرينك [13] و نيجه رعايانك أولرين بصوب و نجهلرين قتل ايدوب و نجهلرين أسير ايدوب ورزقلرين الوب كليس قلعهسنه الوب كيتمشلر ايدى مذكورحاينلر عسكرده بلنوب بعضيسى جنك ايجنده هلاك اولوب و بعضيسى درى دوتولوب اومزددربونلره سوال اولندقده سيزوك عورتلروكز واوغلانجوقلروكز قنددر ونه يردهدر مذكورلر جواب ويروب جمله عورتمز و اوغلانجقلرمز وساير اشبامز بالفعل اسپلت قلعهسنددر [14] و اسپلت قلعهسندن دوتولان كافرلردن داخى سؤال اولنوب انلر دخى ايتديلر مذكور حاين كافرلرك حورنداسى [15] اسبلت قلعهسنددر جملهسى يوز اللى مقدارى كمى عورت كيمى قيز وكيمى اوغلان اولوب كيملردر وكيملركدر جملهسى دفتر اولنشدر انلر پادشاه رعاياسى اولماغين لطف ايدوب بو جانبه كوندرهسز والا كوندرميجك اولورسز در دولته عرض اولنور بلمش اولاسز انلرك جوابن يازوب مكتوبيله اعلام ايدهسز و بو قضيهلر سزكله مقدما دوستلغمز اولدوغى سببدن تأخير اولنوب شمديدك عرض اولندى باقى والسلام على الدوام باد برب العباد كتبه الفقير خسرو [16]

[1] Vesika tarihsizdir, üzerinde 29 Nisan 1537 tarihi ve Bosna sancakbeyi Ferhad Beyoğlu Husrev (Gazi) Bey tarafından gönderildiği kayıtlıdır.
[2] Mühür ve pençe veya benzerleri yoktur.
[3] Bu elkap şekli tamamen farklıdır, diğer mektuptakine de uymamaktadır.
[4] Solin kalesi, kuzey Bosna'da "Soljani" dir.
[5] Ferdinand I. ve İspanya.
[6] Papa Paul III.
[7] Yenilip.
[8] Elimizde.
[9] San Marco.
[10] Malûmatınız ve muvafakatiniz ile ise.
[11] Mihaloğlu Mehmed Bey, Bosna Sancakbeyi ve Ali Bey oğlu (1521).
[12] Clissa kalesi.
[13] Kale müdafileri.
[14] Spalato (Split).
[15] Aileleri, adamları.
[16] Gazi Husrev Bey'in babası Ferhad Bey, Bayezid II. damadı idi.

[1722] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair", *Belleten*, c. 5, S. 17-18 (1941), s. 165-166.

41) 945-946/1539 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in Venedik Dojuna gönderdiği mektup.[1723]

يوجه دولتلو دوژ حضرتلری کامیاب[2]

الوف تعظیمات لایقات محبت فزون و صنوف تکریمات وافیات مودت نمون اتحاف واهدی اولندقدن صکره انهای محبانه واعلام دوستانه بودرکی حالیا الچیکوز[3] کلوب بزه وصول بولوب تمام کرکی کبی حرمتله آغرلنوب عز[4] قلنوب در دولته برار آدملرمزله کوندرلمش ایدی اوچ درت کون کتدکدن صکره یولده زیاده خسته اولوب کتمکه قدرتی اولمدوغی سببدن دونوب الآن موت درجه‌سنده جمیع اسبابی و بیش کیشی ایله بیزوم یانمزده دوری‌یورز[5] کندولرینك جانلرنه ومالرنه وبالجمله رزقلرینك حفظ اولنماسنه غم وغصّه چکمیوب تمام عزت وحرمت ایله حفظ اولنمالری بزوم عهده‌مزده‌در ومذکور الچیکوز خسته‌لنوب استانه‌ٔ سعادته کیده‌مدوکی و اولاقارمزله‌در دولته اعلام ایلدك من بعد داخی هر نه مصلحتکوز واقع اولورسه هیچ بر وجهله قصور قونلمیوب دوستلق وقونشولق حقی نه ایسه تمام کرکی کبی ادا اولنور شویلجه معلومکوز اولسون والچیکوز دولتلو پادشاهمزه وارنجیه‌دکن آدملرمزه انواع تأکیدلر وتنبیه‌لر أیلدك کی دریا کنارنده سزه متعلق برلره اصلا وقطعا دخل اولنمایوب تمام کرکی کبی امن وآمان اوزرنده اولالر وسزدن مقدم اولان دوژ[6] ایله نهایت درجه‌ده دوستلغمز اولوب حتی آنلره مناسب بریادکار داخی کوندرمش ایدوك آنلر دخی آلتمش بیك آقچه‌یه النمش برألماس یوزك کوندرمشلر ایدی اول یوزوکی هرکوردوکمزجه آنلره دعا ایدرز شمدکیحالده سزه دخی مناسب ومعتبر بریادکار ارسال اولندی ان شا الله دوستلغمز اولکیلردن سیزوکله دخی زیاده اولوب هرخصوصده بزدن راضی وشاکر اولاسز امید بودرکی سز دخی یا بر دانه اری یادکار لعل ویاخود اری یاقوت کوندری وبرمکه دریغ ایلمیه‌لر تا که کوکلمزده اولکی دوژی اونودوب سزه دعالر ایده‌رز باقی والسلام علی الدوام

من المحب المخلص خسرو الفقیر[7]

[1] Vesika tarihsizdir, üzerinde 1539 yazılıdır ki, olaylara uymaktadır.
[2] Kullanılan elkab diğer mektubunkinden farklıdır.
[3] Pietro Zen.
[4] İzzet ve ikram edilip.
[5] Yanımızda alıkoymaktayız.
[6] Mektubun yazıldığı tarihten önceki Doj Andrea Gritti idi.
[7] Henüz barış yapılmamakla beraber, kendisini dost olarak takdim etmektedir.

[1723] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 167.

42) 951/1544 tarihli Bosna Sancakbeyi Cafer Bey'in mektubu.[1724]

اولدرکه سدهٔ عظمت پناهدن حکم شریف عالیشان وارد اولوب مضمون سعادت مقروننده بوندن اقدم وندیك دوژنه عهد شریفم ویرلدوکده بوسنه سنجاغی اوجنده پوجاج[2] وراستنه[3] وولین[4] وسقه[5] دیمکله معروف درت پاره قلعه‌لر ایچون بوسنه سنجاغنك وندیکلو ایله عداوت اولندوغی زمانده اول قلعه‌لر النوب الان ضبطمزده‌در دیو عرض ایدوب وندیك دوژنك عتبهٔ علیامه کلان الچیلری اول قلعه‌لر النمامشدر کیرو بزوم ضبطمزده‌در دیو تقریر ایدوب کیرو تفتیشه محتاج اولمغین عهد شریفمده موقوف قلنمشیدی والحالة هذه انوك حقیقتن بیلوب معلوم اولماق مهم ولازم اولمغین بیوردوم که حکم شریف واجب الاتباعم وصول بولیجاق اصلا تأخیر وتراخی ایلمایوب اکیکز داخی بالذات اول قلعه‌لروك اوزرنه واروب وندیك دوژی جانبندن تعیین اتدکاری آدملری ایله بله اولوب اوکات وجهله تتبع ایدوب کوره‌سز وندکلو سدهٔ سعادتمله عداوت اولدوغی زمانده اول قلعه‌لر خاصهٔ همایونم جانبندن الندوغی واقع‌میدر هر نیجه اولمش ایسه تمام حق ازره معلوم ایدینوب ونه اصل قلعه‌لردر ایچنده نه قدر آدم واردر کیمك ضبطنده‌در حدودی وتوابعیله بالجمله نه طریقیله النوب ضبط اولنمشدر مفصل ومشروح یازب درکاه معلامه عرض ایلیه‌سز دیو فرمان اولنمغین امتثالاً للامر العالی ذکر اولان درت پاره قلعه‌لردن هربرینك اوزرنه واریلوب وندیك دوژی جانبندن وکیل اولان ویچنچه چنانی[6] وبو ولایتده اهل وقوف مسلمانلر محضرنده تفتیش وتفحص اولندقده مقدما بوسنه سنجاغی مضافاتندن اولان کلیس[7] نام قلعه مقابله‌سنده اسپلیت[8] تابعی اولان بوچاچ[2] بر برغوزدر[9] ایچنده ادم اولمیوب الان خرابه متوجه اولمشدر واکا قریب اولوب دریا کنارنده مملحه حفظی ایچون بنا اولنان سقه[5] بدنلو بر اودر الان خراب اولوب ایچنده ادم یوقدر وزاستنه[3] دنلان قلعه خروات طرفنده شبینك[10] تابعی دریا کنارنده زیتون باغچه‌سی ایچنده بر اودر الان صاحبی ایچنده متمکن‌در وولین[4] دنلان قلعه ینه خروات طرفنده استرویچه[11] نام میری قلعه‌یه قریب بیرده بر برغوزدر[9] بو ذکر اولان برغوزلر واولر وندیك ایله عداوت اولندوغی زمانده[12] الندقده ایچنه ادم قویولماغه مقید اولنمایوب حالی قالدقدن صکره مذکور ولینه[4] وندیك جانبندن اون بیش مقدار آدم کیردی دیو مذکور اهل وقوف مسلمانلر معین اتدکارنده عرض اولندی در دولته بو وجهله عرض اولنمشدر دوژ حضرتلرنه شویلجه معلوم اولا .

من المحب المخلص جعفر الفقیر

[1] Vesika tarihsiz olmakla beraber italyanca tarihlendirme Rebi II. 951 i göstermektedir.
[2] Puçac. [3] Zastine. [4] Velin. [5] Siska.
[6] Zenani Vincenzo. [7] Clissa (Klis). [8] Split (Spalato). [9] Burgz, müstahkem mevki.
[10] Sebenico (Şibenik). [11] Ostrovica. [12] 1537 - 1540.

[1724] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", Türk Tarih Belgeleri, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 16-17.

43) 1545-1546? tarihli Sadrazam Rüstem Paşa tarafından Venedik Dojuna hitap edilen mektup.[1725]

پنچه و مهر[2]

افتخار الامراء العظام فی ملة المسیحیه مختار کبراء الفخام الطایفة العیسویه مصلح مصالح جماهیر الفرقة النصرانیه صاحب اذیال الحشمة والوقار ساحب دلایل المجد والافتخار وندیك دورثی[3] ختمت عواقبه بالخیر انهاء محبانه بودر که هرکار ممالك محروسهٔ پادشاهیدن اول جانبلره تجارت ایچون واران تجار ورعایا آستانهٔ سعادته کلوب بیع وشرا خصوصنده ودریا یوزنده وقره جانبلرنده انواع ضرر وزیان اولدوغنی عرض ایدوب بوخصوصلردن هرکاه عتبهٔ علیاده اظهار تظلم وتشکی اولنماقدن خالی دکلردر بوخصوص ایچون هرکاه پایهٔ سریرلرنده اوتانورز دولتلو پادشاه عالمپناه حضرتلری وندیکلویه بودکلو عنایت ایدوب عهد نامهٔ شریفلرن ویرمکدن امرهمایونلری بونك اوزرنهدر که محضا اکی جانبك داخی رعایاسی أیام سعادتلرنده امن وامان ورفاهیت واطمینان اوزره اولالر هرکاه سیزوك مملکتکزدن سعادتلو پادشاهمزك مملکتلری رعایاسنه وتاجرلرینه بوجهله[4] تعدیلر اولا بونك صوکی ایو اولمز دولتلو پادشاهمز حضرتلری وندیکلویه عنایت اتدکلری نعمتك قدرن بلوب سعادتلو آستانهلرینه اولان اخلاص وصداقتکز مقتضاسنجه دایما بصیرت وانتباه اوزره اولوب بو جانبدن واران تجاره ورعایایه عهد نامهٔ همایونه مخالف اصلا وقطعا برفرده ظلم اتدرمکه رخصت ویرمیوب حسن اهتمام اوزره اولاسز وظلم وتعدی ایدنلری کرکی کبی منع ودفع ایدوب واقع اولان حقلرن اکلندرمیوب[5] الیوبروب عهدنامهٔ شریفلرین بروجهله رعایت ایلیهسز که تجار ورعایا طایفهسی امن وامان اوزره واروب کلوب تجارت ایدوب برفرده ضرر وزیان ایرشمایوب آستانهٔ سعادتده انواع اخلاص واختصاصکز استماع اولونه زیاده ندیمك لازمدر.

[1] Vesika tarihsizdir, fakat, sonradan 1546 kaydedilmiştir. Rüstem Paşa'nın sadareti senesi olmak üzere 1545'de olabilir.

[2] Pençe : (محب الفقیر رستم الحقیر) Mühür: (المتوکل علی‌الله سنه ۹۵۱ عبده الفقیر الحقیر رستم)

[3] F. Donato.

[4] Bu veçhile.

[5] Bırakmayıp.

[1725] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 161.

44) 959/1552 tarihli Mora Mirlivası Mustafa Bey tarafından yazılan mektup.[1726]

پنچه و مهر[2]

جزیرهٔ زاکنه[3] بکی خدمتلرینه یوز بیك سلامدن صکره ادملروکوز و مکتوبکز کلوب واصل اولدی اما نه ایلیالوم لکن سفر تداروکی کلمدوغمز[4] اجلدن اولانجه اسبابمزی کتورمدوغمزدن[5] و بوجانبلرده ادملروکوزه محال[6] نسنه بولنمدوغندن رعیت[7] ایدهمدوك قپو کتخدامز عن قریب اسلامبولدن کلمك اوزره اولوب ان شا الله هروجهله رعایت اولنوب همان خاطر شریفه نسنه کتورمیوب کوستخلوغمزی[8] مغرور[9] بیورهسز و ایدوغکز[10] استقامتی و یولداشلغی و دوغرولوغی وقوعی اوزره دولتلو وسعادتلو و مروتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرینه ادملروموز ایله عرض ایلمز مقرردر همان حق سبحانه وتعالی محبتکزی زیاده ایلیه و ادملروکوز بوجانبلرده کلوب کتمکدن حالی اولمیوب الدن کلدقجه[11] بوخصوصلرینه معاونت اولنوب رنجیده اولنمزلر ان شا الله سایر زماندن اون قات زیاده رعایت اولنورلر و بوجانبلرده هرنه خدمتکز وارایسه ایشارته موقفدر[12] خدمت ایلمکه جانمزه منت عظیم اولدوغنه اشتباه یوقدر و کلوب کیدن ادملروکوزی رنجیده ایدرلرسه بوحبکزه بلدروب محکم حقندن کلنه بوبابده زیاده ندیمك لازمدر و السلام

الفیر مصطفی میرلواء موره[13] و حضوروکزه اون قوچ کوندورلدی معرور[14] بیوروله و لطفکزدن مرجودر که دوغان[15] ایله کلن انکلی[16] قولکزی دایم بوجانبه کوندرمکدن خالی اولمیهسز ان شا الله یٖلاده ادملروموز کیدوب بعض طوار کتورمکه ان شا الله کلدکلرنده مناسب اولناندن دریغ دکلدر.

[2] Mühür yanda: (مصطفی) Pençe altta: (الفقیر مصطفی میرلواء موره)
[3] Zanta (Zakinthos) adası.
[4] Sefer tedariki ile (tam hazırlıklı) gelmediğimiz için.
[5] Eşyamızı getirmediğimizden.
[6] Münasip şey.
[7] Riâyet.
[8] Küstahlığımızı (cür'etimizi).
[9] Mâzur göresiniz.
[10] Ettiğiniz doğruluğu.
[11] Elden geldikçe.
[12] İşarete mütevakkıftır.
[13] Mora sancakbeyi Mustafa Bey.
[14] Mâzur görülsün.
[15] Doğan.
[16] Angeli.

[1726] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki vesikalar külliyatında Kanuni Sultan Süleyman devri belgeleri", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 1, S. 2 (1964), s. 175-176.

45) 968/1561 tarihli Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın Venedik Dojuna mektubu 1.[1727]

پنچه[1]

مفاخر الامراء الملة المسيحيه مجامع الكبرا الطايفه العيسويه دوست وندياك دوڑی ارشده الله عواقباً بالخير تحف تحيات صافيات محبت فزون و طرف تسليمات وافيات جلادت نمون اتحافندنصكره انهاء محبانه و اعلام دوستانه اولنان اولدركی حاليا ولايت پادشاهيده واقع اولان شبنيك اسكله‌سنه بوندن اقدم بروجه التزام امين اولان خوجه فابريچ امينك زمان امانتنده سيزلرك تحت حكومتكزده اولان اسپلت نام قلعه‌كوزك اسكله‌سنده سعادتلو پادشاهمز اعزالله حضرتلرينك خزانهٔ عامره‌لرينه عايد و راجع اولان مال ميری تحصيلنه كيرو سيزوك ولايتلروكوزده فارا[2] نام اداده ساكن اولان كروا ستانوويك[3] نام افرنج قيوب زمان مباشرتنده كندو دفتری و استقرطالری[4] موجنجه مال ميريدن ذمتنده يكرمی طقوز بيك درتيوز يكرمی درت آقچهٔ ظاهر اولماغين اركان سعادتدن مقاطعات مفتشنه وولايت ناظری اولان مفخر الاماجد والاكارم ناظر ممی شاه بك محبكزه حكم پادشاهی كلوب حسابن وكتابن كوروب مالم كيمك ذمتنه لازم كلور ايسه الوب خزانهٔ عامره‌مه كوندره‌سز ديو دولتلو پادشاه أمر ايلمش‌در ايله اولسه مزبور فابريچ خيلی زماندن برو بيزه خدمت ايدوب اسكی‌دن دوستمز اولماغين سيزوكله وجمع وندياك بكلری ايله تا اولدن دوستلق ايده‌كلدوكومز كيچون كمسنه‌يه ناحق يره حيف وظلم اولنماسون ديو اشبو مكتوب ايله مرقوم فابريچ خدمتكزه كوندرلدی واروب خدمتكزه يوز سوردوكده بيزم سزدن ديلكومز بودركه فابريچ امينك النده اولان اسقرطه‌لری[4] و دفتری موجبنجه مزبور كوروا ستانوويكك ذمتنده ظاهر اولان مال ميری بی قصور اليويروب كيرو مهروكوز ومكتوبلر ايله مومی اليه ناظر بكه كوندرمكه همت اده‌سز زيرا اولمقدار مال سعادتلو پادشاه حضرتلرينك مالاريدر بو مال ميری ساير صاتو بازاركبی دكلدر هركيمك ذمتنه لازم كلور ايسه اندن الورلار بو مقوله قضيه‌لر اول جانبده سيزوك شريعتكز ايله كورلمسی قابل دكلدر اكر اقچهٔ ويرمده عناد و مخالفت ايده كرم ولطف ايدوب امر پادشاهيه سيزلر داخی و جميع بكلروكوز داخی راضی اولوب كوروبی فابريچ[5] ايله معاً بوجانبه كوندروب بونده پادشاه دولتنده هيچ كمسنه‌يه حيف وظلم اولمز كلوب حسابن ناظر و مفتش قاضيسی حضورنده كوستروب اكر شرعيله و قانون ايله اوزرينه نسنه لازم كلمز ايسه ناحق يره بيز داخی بر اقجه و برحبه‌سن الدرميوب سيزوك خاطروكز ايچون بيز انی رنجيده اتدرمزوز حق نه ايسه ايلجه اولور و ياخود اقچهٔ سيز انده اليويروب كوندرسز غايت منتدر مزبور فابريچ حقنده اولان لطفكز وكرمكز همان بيزه اولمش كبی‌در غير درلو دكلدر تحريراً فی اواخر رجب سنه ثمان وستين وتسعمايه

الفقير حيدر[6]

مهر: حيدر . . شاه سلطان سليمان خان . . . توكلی علی خالقی

[1] Pençe, Hersek sancak beyi Haydar Paşa'ya âittir. [2] Fara. [3] Curo Stanovç.
[4] Iskarata. [5] Fabricio.
[6] Haydar Paşa.

[1727] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 36-37.

46) 968/1561 tarihli Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın Venedik Dojuna mektubu 2.[1728]

مفاخر الامراء الملة المسيحيه مجامع الكبراء الطايفة العيسويه وندیك دوشت[2] حضرتلری ارشده
الله عواقباً بالخير تحيات صافيات محبت فزون و تسليمات وافيات مودت نمون اتحافندنصكره انهاء
محبانه و اعلام دوستانه اولنان بودر كه قديمی دوستلرومزدن حامل مكتوب امين اولان خوجه
فابريج[3] بوندن اقدم سيزلر ايله بازار ايلدوكی طوزی كچن سنه‌لرده بيز اول جانبلره مكتوب
كوندروب بكلردن الدوغومز طوزی غبله[4] اسكله‌سنه كتوردوب ناظر الاموال اولان مفخر الاماجد
و الاكارم ممی شاه بك[5] محبكز اسكلهٔ مزبوره‌ده تمام صاتوب اقجه سن ميری ايچون تحصيل
اتمينجه كتورميه‌سن ديو مزبور فابريچه اصمرلمش ايدك اكا بناءً مزبور داخی سيزلر ايله قول
ايتدوكی اوزره طوزين الوب كتورمش ايدی ايله اولسه شمدكيحالده اسكله‌نك طوزی ارالانوب
كيرو كلّی طوز كلمكه احتياجی اولماغين مشاراليه ناظر ايله دخی سويلشوب مزبور فابريچ
امينك مقدما سيزلر ايله بازار ايدوب قول ايتدوكی طوزلرن سعادتلو پادشاهمز اعز الله انصاره
حضرتلرينك اسكله‌لرينه كتوروب پادشاه حضرتلری رعاياسنه صاتوب رعايايه مضايقه اولمامسنه
رضا ويرمكين اشبو مكتوب مصحوب ايله سيزك خدمتكزه كوندريلوب رجا اولنور كه دايم بزم
ايله ايده‌كلدوكوز دوستلوغی وقوكشولغی بودفعه دخی ظهوره كتوروب مرقوم فابريچ امنيك الدوغی
طوزلرن دخی لطف ايدوب بيزم خاطرمز ايچون كميلرينه يوكلتدردوب دولتلو پادشاه خلافت
پناه حضرتلرينك مملكتلری رعايالری ايچون اسكلهٔ پادشاهيه كوندردوب پادشاهمز اسكله‌سنه
و مال ميری‌يه سعی ايتمكه د ت اده‌سز انشا الله سيزك داخی بيزم يانمزده هرنه خدمتكز وار ايسه
بيوروك بيز داخی قادر اولدوغومزی دريغ اتميه‌لوم وهم سيزك دايم پادشاه مالنه سعی ايدوب
مملكتلری رعايالرينه ايلدوكوكز ايلوكاری بلدوكومز وكوردوكمز كبی دولتلو پادشاه حضرتلرينك
اياقلر طپراغنه بلدوروب بو اولان لطف وكرمكز ضايع اولميوب سعادتلو پادشاهدن جق ايلوكار
كوره‌سز و الحاصل مزبور خوجه فابريچك سيزك حضوركوز اولان هرمصالحی همان بيزم كندو
مصلحتمزدر لطف ايدوب بيزم سوزمزی رد اتميوب هرخصوصين بالتمام كورو ويروب بوجانبه
سيزلردن راضی و شاكر كله‌لر بوكا اولان رعايتكز بيزه اولمش كبی‌در بر درلو داخی دكلدر فی اواخر
رجب المرجب سنه ثمان وستين و تسعمايه

حيدر پاشا

مهر: حيدر . . شاه سلطان سليمان خان . . . توكلی على خالق

[1] Vesika 124 teki tarihi taşımakta ve emîn Fabrici'nin Venedik'e gitmesi ile ilgilidir.
[2] Doşt veya doju anlamındadır. [3] Hoca (tâcir) Fabrici. [4] Gabela.
[5] Nâzır-ı emval Mehmed olarak mektupları görülen Memi Şah Bey.

[1728] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 37-38.

47) 968/1561 tarihli Nâzır-ı emval (Bosna-Hersek) Mehmed tarafından Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın istediği bin kile pirincin gönderilmesi için Venedik Dojuna mektup.[1729]

جناب سعادت مآب وندیك دوژی و بکلری حضرتلری المعظمون مفاخر الامراء الملة المسیحیه مراجع الکبراء الطایفه العیسویه صاحب ولایت المجد و الافتخار و الحشمة و الوقار بعد السلام علی من اتبع الهدی اعلام محبی اولنان بودر که حالیا هرسك سنجاغی بکی اولان حیدر پاشا[2] دامت معالیه حضرتلریچون بیك کیله پرنج لازم و مهم اولماغن آنده نارنجر آلویز[3] نام قولکزه پرنج ایچون اقچه کوندرلدی خاکپایکزه یوز سوردکده حضرت شریفکزدن رجا اولنور که پرنجك ایوجه‌سندن اجازت شریفکز ویرلمك بابنده همم عالیه‌کز مقارن بیوریله بو خصوصده زیاده نه دنیله‌که علم شریفکزه محیط اولمیه باقی السلام

من محب الفقیر محمد الناظر[4]

[1729] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 34.

48) 969/1561 tarihli Hersek Sancağı iskeleleri nazırı Mehmed tarafından yazılan mektup.[1730]

مفاخر الامراء الملة المسيحيه مراجع الكبراء الطايفة العيسويه وندیك دوژی[1] و بكلری زيدت عواقبهم تحيات و رویة التسليمات انها و اعلام اولنان بودر كه بوندان اول ورقهٔ مخالصت برله نرتوه[2] و مقارسقه[3] اسكله‌لريچون مملحه‌لركزده حاصل اولان طوزلروكزدن عادت قديمه اوزره ويرلمه‌سيچون التماس اولنمش ايدی و يكرمی بيش بيك اقچه‌لق پرنج دخی درسك سنجاغی بكی حيدر پاشا دام علاوه حضرتلريچون همت اولنماسی رجا اولنمش ايدی بعض اهل غرض كمسنه‌لر مكتوبلرومز ايچون تلبيس‌در دمشلر بو مقوله خصوص ايچون شاهد ايله اولماز ينه مكتوب ايله اولور اكر طوزدر و اكر پرنچ‌در اقچه‌مز ايله عنايت اده‌سن اولكی مكتوبلرومز صحيح مكتوبلردر شمدی دخی طوزی أسكی اوسلوب اوزره ويرمكه امركز وارسه انده وكيلمز اولان الويز نارنجر[4] نام تاجردن بو دفعه سكهٔ افرنجيه الاسزو بوندن غير اكر بازار ايدرسكز ساير فلوریٔ كوندره‌وز و مشار اليه حيدر پاشا حضرتلريچون مراد ايدندوكی پرنج دريغ بيورولميه تحريراً فی غرهٔ ربيع الاول سنه ٩٦٩

حرره الفقير محمد الناظر[5]

[1] Girolamo Priuli.
[2] Naretva.
[3] Makarska.
[4] Aloisio (Alvise) Narangero.
[5] İskele nâzırı.

[1730] M. Tayyib Gökbilgin, “Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler”, *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 119.

49) 1561 tarihli Nâzır-ı emvâl (Bosna-Hersek) Mehmed tarafından Hersek Sancakbeyi Haydar Paşa'nın istediği bir maj e (mâje, batman veya kental gibi ağırlık ölçüsü) tuzun gönderilmesi için Venedik Dojuna ve beylerine mektup.[1731]

جناب سعادت مآب وندیك دوژدیٔ[2] و بکلری حضرتلری المعظمون قدوة امراء الملة المسیحیه عمدة کبراء الطایفه العیسویه صاحب ولایت المجد و الافتخار و الحشمة و الوقار بعد السلام علی من اتبع الهدا اعلام محبی اولنان بودر که حالیا مقارسقه[3] اسکله‌سنده طوزومز جزؤی اولماغن بو دیار رعایاسنك طوزه کلی مضایقه‌لری واردر اکا بناءً حضرت شریفکز دن تمنا و التماس اولنور که پادشاه عالمپناه خلدت خلافته وابدت سلطنته حضرتلریله اولان دوستلغکزه و محبتکزه بناءً بو دفعه بیك موزه طوز همت ایده‌سز که ممالك محروسه رعایاسنه طوزه مضایقه کوسترمیوب و اسکلهٔ پادشاهی یه شمدیه‌دك ایده کلدوکلکز سعی شریفکز ینه ظهوره کلوب کل نفعکز مشاهده اولنه مرجودر که ذکر اولان مقدار طوز همت بیوریله که بو جانبدن اقجه‌سی ارسال اولنه باقی السلام

محبه الفقیر محمد الناظر[4]

[1] Vesika 121 ve 122 tarihsiz iseler de vesika 125 te bahsi geçen Haydar Paşa'nın tuz meselesi için yazdığı mektup 1561 olduğuna göre bu iki vesika da ayni tarihi taşımakta olsa gerektir.

[2] Vezir iken 1555 te Hersek sancak beyliğine gönderilmiş ve orada uzun süre vazife gördükten sonra tekaüt olmuştur.

[3] Albisio Narancer.

[4] 5 krş. Vesika 122, 125, 1942, L. Priuli, 3 Makarska.

[1731] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 34.

50) 971/1564 tarihli Bosna ve Hersek Sancakları nazırı Mehmed imzası ile Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1732]

مفاخر الامراء الملة المسيحيه مراجع الكبراء الطايفة العيسويه وندیك دوژی و بكلری
بعد السلام والاحترام على من اتبع الهدى انها و اعلام اولنان بودر كه حاليا وزير ثانی محمد
پاشا[1] سير الله ما يريد ومايشا حضرتلرينك عمّوسی اوغلی اولوب بالفعل بو سنه سنجاغی بكی
اولان صقولويك مصطفى بك[2] دام علاوه حضرتلری بو محبكزه مكتوب شريف كوندرب
كندولريچون بعض اسباب و چوقه و قماش كبی اتمق ايچون كندو طرفندن مصطفى چلبی
نام كمسنهٔ كوندرب و الته مهرلو مكتوب ويرمشدر ديو اعلام ايلمكين عند الوصول اوزرندن
نظر شريفكز و حسن معاونتكز بی دريغ بيورسا دوشن مصالح جوغن احسن وجه ازره
كوريويرمك بابنده عنايتكز مقارن بيورله باقی همیشه عمركز فزون باد حرر فی ۲۳
جمادی الاخر سنه ۹۷۱

من المحب الفقير محمد الناظر[3] بلواء بوسنه و هرسك

[1] Sokollu Mehmed Pş. [2] Sokolovik Mustafa Bey. [3] Bosna ve Hersek livâları iskele emini.

[1732] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 124-125.

51) 972/1564 tarihli Kilis Mirlivası Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine gönderilen mektup.[1733]

عزت مآب دولت اتصاف وندیك دوژی وسایر بكلری كامران فخر الامراء المسیحیه
و طهر الملة العیسویه صاحب الدیر و الناقوس اصحاب العزت و الناموس اعلام و انها اولنان
اولدر كه كافر زمانننده هرسك بكی اولان استپانوك سابق اولادندن و اوغلارندن انده متمكن
بك زادهلر واریمش انلر بزوم اقربامزدن اولوب فی الواقع مشار الیه بكك اولادندن انده
متمكن كمسار واریسه لطف ایدوب انلاروك ادلرین وكندولرین اسمیله و رسمیله یازوب بو
جانبه مكتوبكز ایله اعلام ایدهسن و انده ساكنلر ایسه مذكورلرك اوزرلرندن هر وجهله نظر
عنایتلرین دریغ بیورمیهسن حیلیدن برو انلری انده اشیدردوك لكن و اقعمی غیری و اقعمیدر
بو دفعه اكر صحیح ایسه اكر سزوك مكتوبكز و اكر انلروك كندولرك مكتوبلرین بر وجه
استعجال اوزره بو جانبه اعلام أیلمكه سعی لطفكزی دریغ بیورمیهسز غایتله مرادمزدر
امیددركی واقع ایسه زادره كنزینه ویا بزوم اغالردن هر قنغیسنه مكتوب كوندررسكز
ان شاالله تعالی وصول بولور بو خصوصك تحقیقن بو جانبه اعلام ایتمك كلی دوستلغه
ومودته باعث اولوردی تعجیل و قوعن اعلام ایتمك سعی ایدهسز باقی والكلام تحریراً فی
اواسط شهر محرم الحرام سنه ۹۷۲

مهر : محمد | اضعف العباد محمد میرلواء كلیس | بیورت كوپری

[1733] M. Tayyib Gökbilgin, “Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler”, *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 126.

52) 974/1566 tarihli Hersek'de İmocik(?) Kalesi Dizdarlığı'na tayin edilen Abdi'nin tevcih muamelesinin tamamlanması ricasıyla Bosna Sancakbeyi Yusuf'un mektubu.[1734]

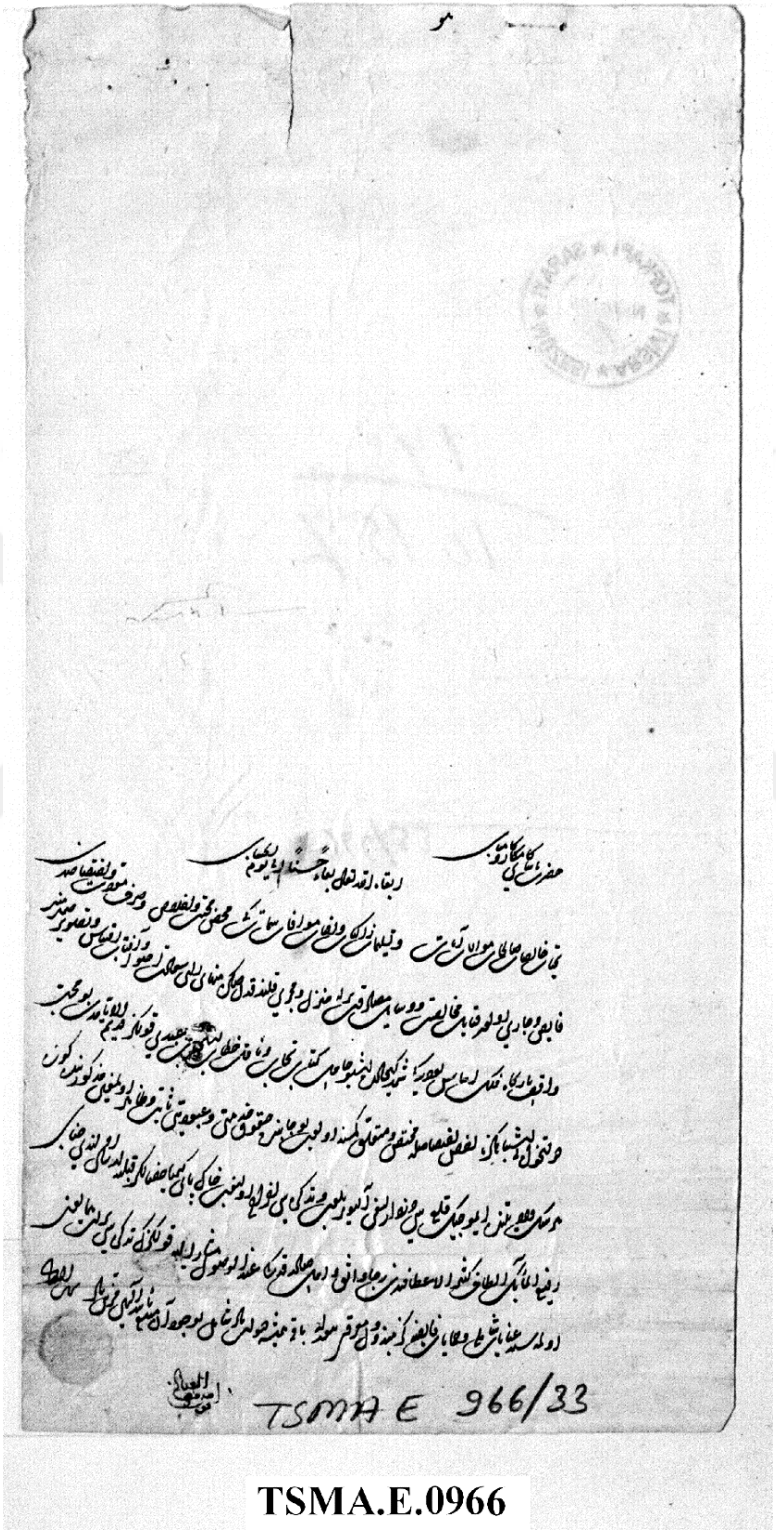

[1734] BOA. TSMA.E. 10157/17. 966-33. 2.1.

53) 974/1566 tarihli Kırili sancağında tımara mutasarrıf Ağa adlı sipahi Rodos seferinden dönüşünde vefat ettiğinden mahlul tımarının yetim kalan oğulları Ali ve İskender'e tevcih buyurulması ricasıyla Kırili Sancakbeyi Kabilbay'ın mektubu.[1735]

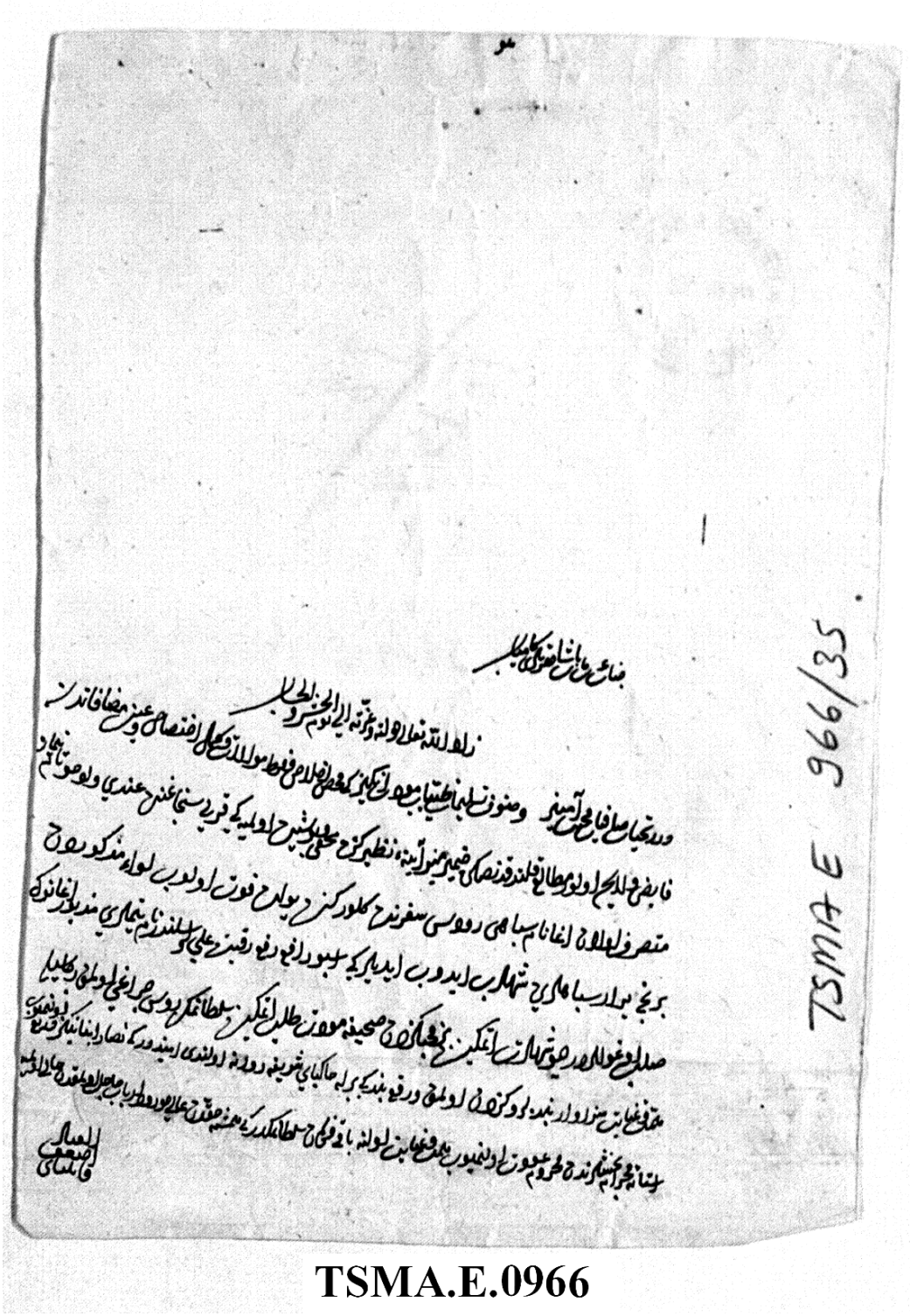

[1735] BOA. TSMA.E. 10157/19. 966-35. 2.1.

54) Hersek Sancağı nazırı olduğu tahmin edilen Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine yazılan mektup.[1736]

جناب عزت نصاب و نديك دوژدى و بكلرى المكرمون فخرالملة العيسيه و زبدة زمرة المسيحيه صاحب الدير والناقوس اصحاب العز و الناموس انهاء اعلام اولنان بودر كه حاليا سزلره ايصال اولمق ايچون سعادتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرندن ممهور حكم شريف واجب الاتباع وارد و نازل اولوب مضمون شريفنده مصالح سزك جانبكزدنمى بزوم جانبمزدنمىدر معلومكز اولميوب سزلره ايصال اتمك ايچون شبەنيك[1] كنزندن كمى طلب ايلدك نيجه زماندر نه كمى ويردى و نه شافى جواب ايلدى بو خصوص سزلره اعلام اولنمق لازم اولدوغى اجلدن مكتوب تسويد اولنوب ارسال اولندى كمى نه ردن ويرلمك امركز اولورسه بو جانبه اعلام ايدوب اكا كوره بز داخى آدم تدارك ايدوب ذكر اولان حكم شريف ارسال اولنه و بز داخى سنجاغمزى كشت ايلدكده ساحل دريادە سنجاغمزه اولاشق سزلره تابع و متعلق طورغير[2] نام محله كلدوكمزده مزبور طورغير[2] كنزنى سوزنده و دورشنده عاقل و دانا كوروب اكر پادشاه عالم پناه حضرتلرينك رعاياسى حفظنده و اكر سيزك رعاياكوز ضبطنده كمال مرتبه مذكوردن راضى وشاكر اولوب هر خصوصده بصيرت اوزره اولمغين بر فرد مزبور كنزدن متشكى اولميوب اول كلدن برو اكر بزوم رعايامز و اكر سزوك رعاياكوزدر كرەكى كبى آسوده حال اوزرەدر اكر انك كبى بو جانبه مصالحكز واقع اولورسه مذكور طورغير[2] كنزينه سپارش ايدوب سزك جانبكزدن اول مباشر اولا هر وجهله سوزه قادر و مصلحتكذاردر والسلام على من اتبعه

مهر[3] : (؟) . الفقير محمد

[1] Şibenik Knezi (Conte di Sebenico).
[2] Trogir (Trau) Knez, Venediklilerde Conte şeklindedir.
[3] Okunaklı değil.

[1736] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 121. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

55) Bosna ve Hersek Sancakları nazırı Mehmed imzası ile Venedik Doju ve Beylerine gönderilen mektup.[1737]

مفاخر الامراء الملة المسيحيه مراجع الكبراء الطايفة العيسويه وندیك دوژی و بكلری زيدت عواقبهم انها اولنان بودركه حاليا اشبو ماه فلوارسك[2] اون اوچنجی كونی سنن[3] طرفندن درت كمی ايله يتمش سكسان اسقوق[4] دريا ايله قلعه‌لروكز ياننده وكويلروكز ايچندن كچوب نرتوه[5] بوغازينه كيروب اسكلهٔ پادشاهی‌ده اكی كمی طپطلو اسباب الوب قياسا[6] قرق بيك فيلوريلق اسباب المشلردر و بوندن اول براج[7] نام اداكزده نيجه كون اكلنوب فرصت بولدوقلری كبی پادشاه عالمپناه حضرتلرينك مملكتن اوروب مقارسقه[8] اسكله‌سی ياننده اوتوز اكی نفر كمسنهٔ طوتساق ايتديلر صكره فار[9] نام اداكزده بر رنچبر كميسندن يكرمی سكز دنك چوقه و بر دنك قماش و سكز رنجبری طوتساق ايلديلر ساير چوقه بالفعل فار[9] كنزنده‌در و شهری پريموريه[10] ناحيه‌سنده اون بر نفر كمسنهٔ أسير ايلديلر وكليس سنجاغنده اوتوز نفر رعاياپی طوتساق ايتديلر سيزوك ادالروكزدن و دریاكزدن كچوب بونك كبی فسادات معقول و روا كورميه‌سز سعادتلو پادشاهمز اعز الله انصاره حضرتلرينك دوستلری‌سز نرتوه[5] اسكله‌سنده اولان قايقلر خاطروكوز ايچون نرتوه بوغازندن طشره چقامامش‌در شيمدی اوسقوق[4] ملعونلری سيزوك ادالروكز ايچندن كچوب ممالك محروسه رعاياسنه و اسكله‌لره و رنجبر طايفه‌سنه كلی ضرر يتشدرمك مناسب دكل ايدی بر الای حرامزاده‌دن اوتوری دوستلغكزی بوزمق اومولمزدی اميددركه النان اسباب و طوتساقلری اليويرمكه همت اده‌سز اشبو فساد عرض اولنمغه محتاجدر اميددركه جواب شافی نه ايسه احسان اده‌سن

الفقير محمد الناظر بلواء بوسنه و هرسك[11]

بحمد الله تعالی بيزوم طرفمزدن سيزه تابع و متعلق اسبابدر و آدمدر بلكه بر قيون ويا بر قوزی ضايع و تلف اولمامش‌در واقع حال نه ايسه خاكپايكزه اعلام اولندی

[1] 1564 sıralarında. [2] Şubat ayı. [3] Senj (Sign). [4] Uskok. [5] Neretva.
[6] Tahminî olarak. [7] Brazza. [8] Makarska. [9] Far. [10] Primorye.
[11] İskeleler nâzırı.

[1737] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 127-128. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

56) Bosna ve Hersek taraflarında Mustafa adlı bir vazifeli tarafından, Venedik makamlarına yazıldığı anlaşılan ve adamlarından Süleyman Kethüdanın bazı mallar almak üzere o tarafa gideceğinden, kendisine yardım edilmesini isteyen, bu vesile ile Spilit ve Zara kenezlerinin de değiştirilmesini talep eden mektubu.[1738]

عالیجناب جلالت مآب صدارت نصاب سعادت اکتساب حضرت کامبین وکامیاب

فخر الملة العیسویه و عمدة الکبراء المسیحیه الاف درر ادعیهٔ تحیهٔ اجابت ؟ استجابت غایات اتحافندنصکره انهاء بندهکی بودرکه حالیا ادمزدر دولته کتمك حدودنده اولوب بعض متاع لازم ومهم اولدوغی اجلدن آدملرومزدن سلیمان کتخدا زید مجده قولاری اول جانبه خاکپایکزه ارسال اولنور همان کتمك کلمسی امیدندهایز امیددرکی اکلنمیوب مرادمزجه کمی بولیویرهلر خاکپایکزه واردوقلرنده سلطانمدن تمنا اولنورکه هرنکم لازم اولورسه آلیویرمك بابنده بولدرهسز هرنه درسه بزوم جوابمزدر اعتماد ایدهسز و بو جانبده اولان بکلریچون تفحص اولنورسه بوندن اقدم شیبنیكدن معزول اولان قرنداشمز کنزیله[2] کمال مرتبده حسن زندکانمز واریدی بالفعل دخی بکی اولان شبنیك کنزی و تیروغیر[3] کنزیله کمال درجده حسن زندکانمز واردر لکن اسپلت وزادره کنزونی دکشدرمك بابنده عنایة بیوروله اصلا فسـاددن خالی دکللردر باقی فرمان ولطف احسان حضرت عالیکزلکدر

خالص بمیقدار مصطفی[4]

مهر: «. . . . علی کل توکل خالقی بندهٔ سلطان سلیمان مصطفی»

[1] Tarihsiz, fakat mühürdeki ifade ve bahis konusu edilen şahıs ve olaylar 1550-1566 senelerine ait olduğunu isbatlıyor.

[2] Knez, kenez, idareci.

[3] Trogir (Trau).

[4] Her halde Hersek sancağındaki Osmanlı resmî yöneticilerinden biri.

[1738] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 35. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

57) İskenderiye Mirlivası ve Kapudanı Ali imzası ile Venedik Beylerine gönderilen mektup.[1739]

افتخار الامراء الملة المسيحيه وندیك بكلربكی حضرتلری كامیاب افتخار ارباب الاختیار
اختیار اصحاب الاعتبار المختص بمزید عنایته الملك المختار ادعیهٔ مشكبار و اثنیهٔ بی شمار نثار
و ایثار قلدقدنصكره معروض محب بی ریا بودر كه حالیا بندر اسكندریه‌ده بو مخلصكز
بر یكی باشتارده بنیاد ایلمك مرادیمز اولماغین ماونه رئیسلری ایله مشاوره اولنوب وندیكده
ایوجه فرنكی قدرغه حالتلری بولنماغین اشبو حامل ورقهٔ ماونه رئیسلری خاكپایه وصول
بولدقلرنده الطاف مالا نهایه‌كزدن رجا و تمنا اولونور كه بو محبكزه وندیكدن باشتارده
ایچون اكر غومنه‌دن و اكر جارموقدن و هر نه كه لوازیمی وار ایسه مكمل باشتارده‌نوك
حالتلك اكر اقجه ایله‌می اولور و اكر بخشش‌می اولور همان لطف ایدوب بو جانبه كلور
كیدر بارجه ایله كوندرمسنه همت عنایتكز دریغ و مبذول بیوریله انشا الله الرحمن بز داخی
ایوازین (؟) ایده‌وز شیله بله‌سز والسلام

الفقیر علی میرلواء قپودان اسكندریه

مهر : اضعف عباد الله الفقیر علی بن عبد الله

[1739] M. Tayyib Gökbilgin, “Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler”, *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 125. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

58) Kilis Mirlivası Hüsrev imzası ile Venedik Dojuna gönderilen mektup.[1740]

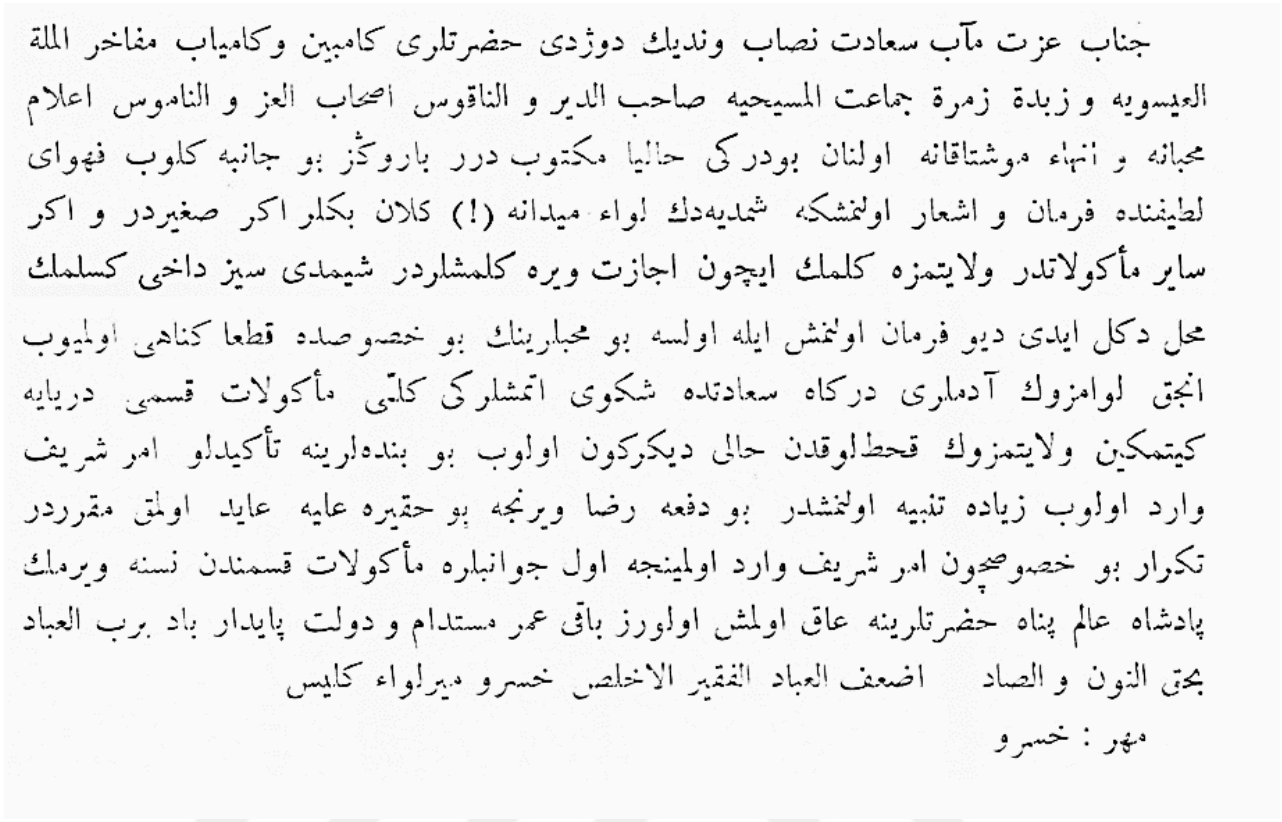

جناب عزت مآب سعادت نصاب وندیك دوژدی حضرتلری کامبین وکامیاب مفاخر الملة
العیسویه و زبدة زمرة جماعت المسیحیه صاحب الدیر و الناقوس اصحاب العز و الناموس اعلام
محبانه و انهاء موشتاقانه اولنان بودرکی حالیا مکتوب درر باروکز بو جانبه کلوب فهوای
لطیفنده فرمان و اشعار اولنمشکه شمدیه‌دك لواء میدانه (!) کلان بکلر اکر صغیردر و اکر
سایر مأکولاتدر ولایتمزه کلمك ایچون اجازت ویره کلمشلردر شیمدی سیز داخی کسلمك
محل دکل ایدی دیو فرمان اولنمش ایله اولسه بو محبلرینك بو خصوصده قطعا کناهی اولمیوب
انجق لوامزوك آدملری درکاه سعادتده شکوی اتمشلرکی کلّی مأکولات قسمی دریایه
کیتمکین ولایتمزوك قحطلوقدن حالی دیکرکون اولوب بو بنده‌لرینه تأکیدلو امر شریف
وارد اولوب زیاده تنبیه اولنشدر بو دفعه رضا ویرنجه بو حقیره عاید اولمق مقرردر
تکرار بو خصوصچون امر شریف وارد اولمینجه اول جوانبلره مأکولات قسمندن نسنه ویرمك
پادشاه عالم پناه حضرتلرینه عاق اولمش اولورز باقی عمر مستدام و دولت پایدار باد برب العباد
بحق النون و الصاد اضعف العباد الفقیر الاخلص خسرو میرلواء کلیس

مهر : خسرو

[1740] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 129-130. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.

Sancakbeyi Arzları

Sultan II. Murad Dönemi (1421-1444 / 1446-1451)

1) 855/1451 tarihli Sancakbeyi Mustafa'nın arzı; meşhur İskender Bey'in memleketinde tımar verilmesini talep ettiği daha az gelirli tımar verildiğinden evvelce Yuvanoğlunun mekanı olup oğlu İskender Bey tarafından da talep edilen İşkodra'ya bağlı Musa nahiyesi zeametinin kendisine tevcih olunması talebi.[1741]

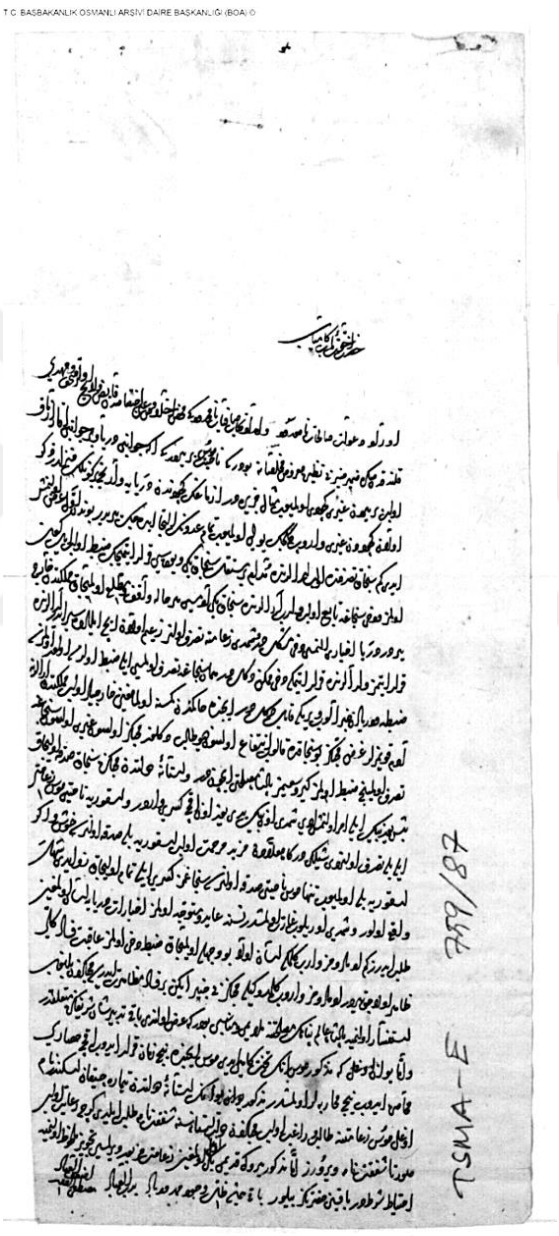

TSMA.E.0759

[1741] BOA. TSMA.E. 6665/1. 759-87. Bu vesika başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. İsmail H. Uzunçarşılı, "Arnavutluk Prensi Meşhur İskender Bey'e Ait Orijinal Bir Vesika", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (Ankara, 1967), s. 359-362.

2) 877/1472 tarihli fermana Sancakbeyi Hamza'nın cevabi arzı.[1742]

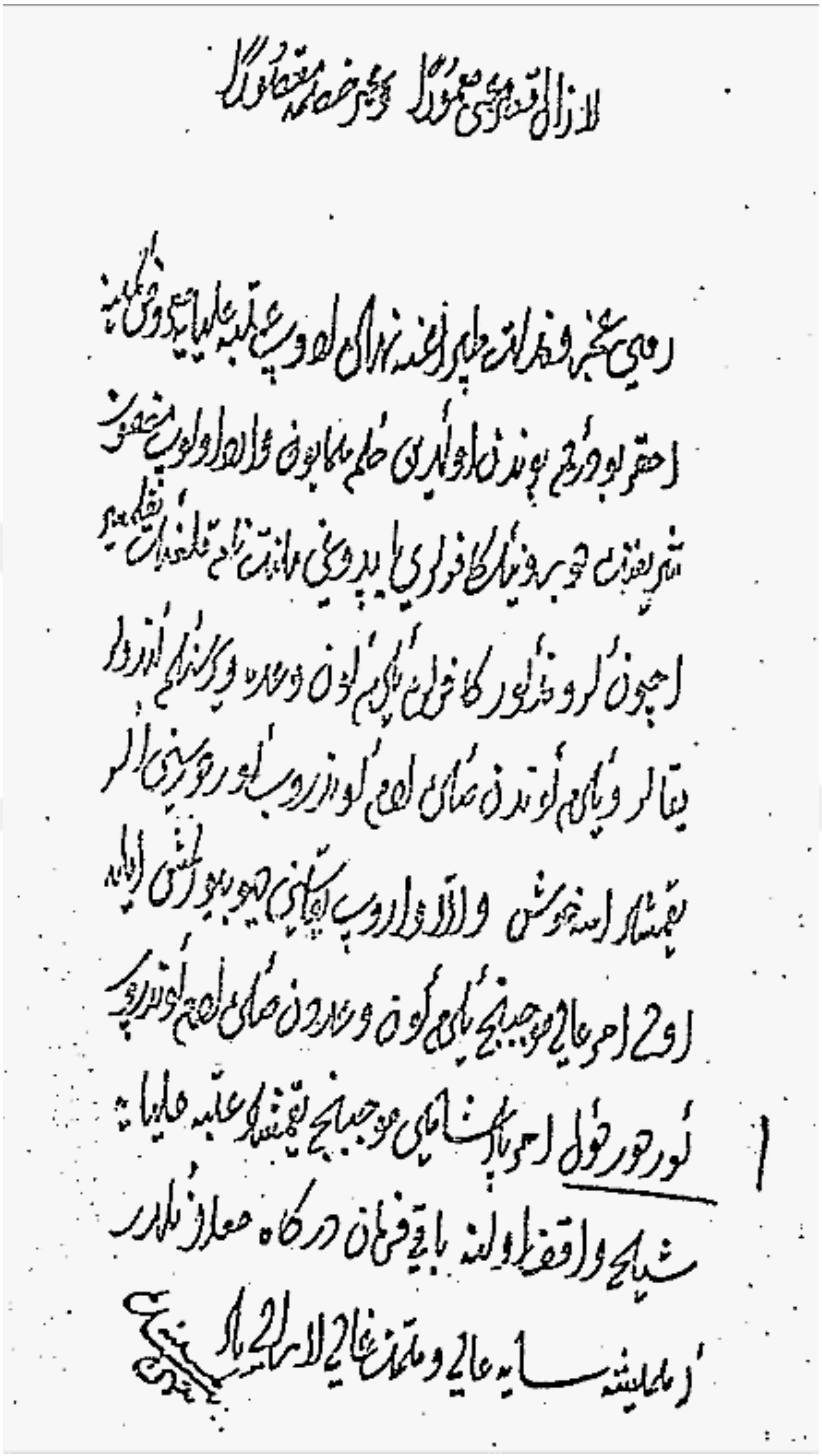

[1742] Friedrich von Kraelitz, *Osmanische Urkunden In Turkischer Sprache* (Wien: Alfred Hölder, 1922), s. 119.

3) 886/1481 tarihli Bosna Sancakbeyi Davud Paşa'nın arzı; Todor Harko Kandil nam Hıristiyanların emir mucibince tutulup gönderildiği, Bohali'nin Venedik idaresinde bulunan İnebahtı'da olduğu anlaşıldığından gönderilemediğine dair verdiği bilgileri içeren arz.[1743]

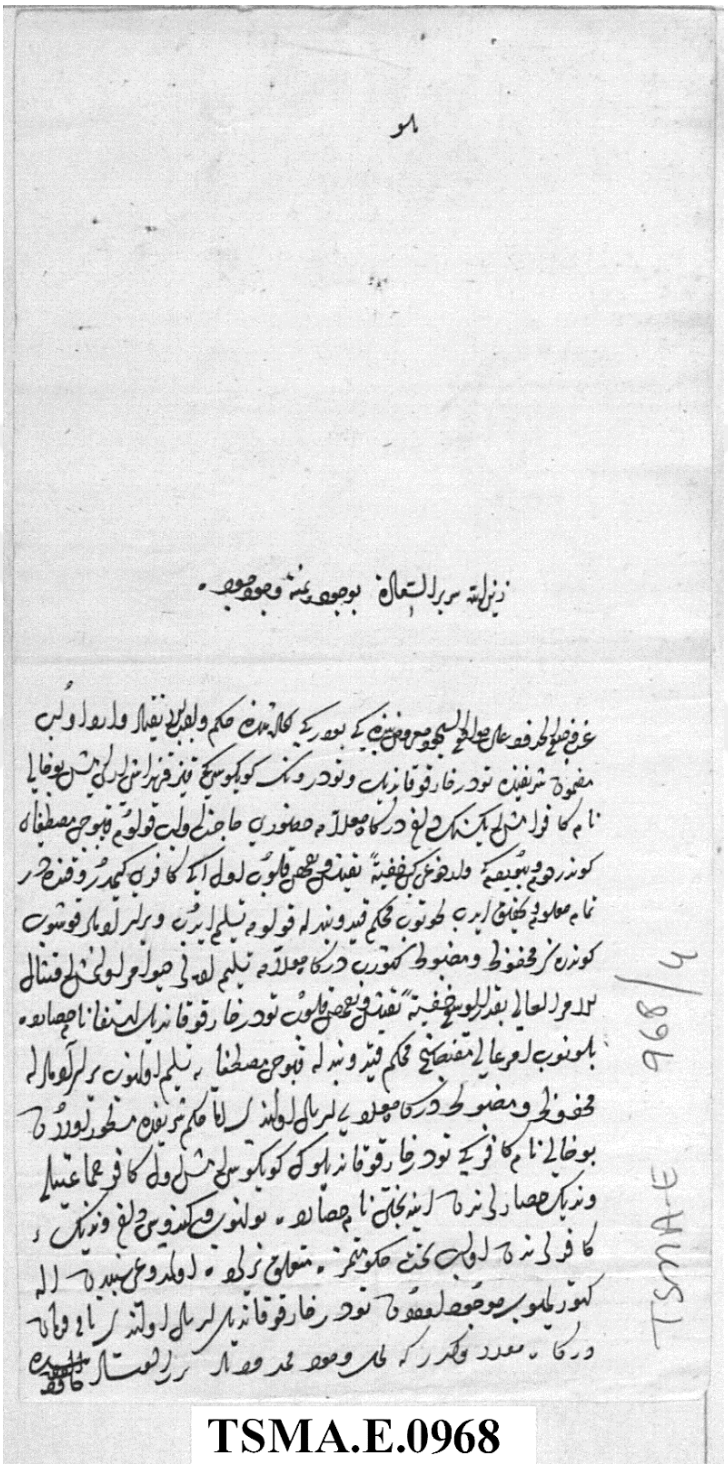

[1743] BOA. TSMA.E. 10160/4. 968-4. 1.1.

4) 886/1481 tarihli Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Şehzâde (sonraları II.) Bâyezid'in babasına arzı; şişmanlığa karşı kullandığı bazı ilaçları müskirat olarak aksettirenlerin cezalandırılması ve ellerini öpmek için İstanbul'a gelmesine müsaade buyrulması talebini içeren arz.[1744]

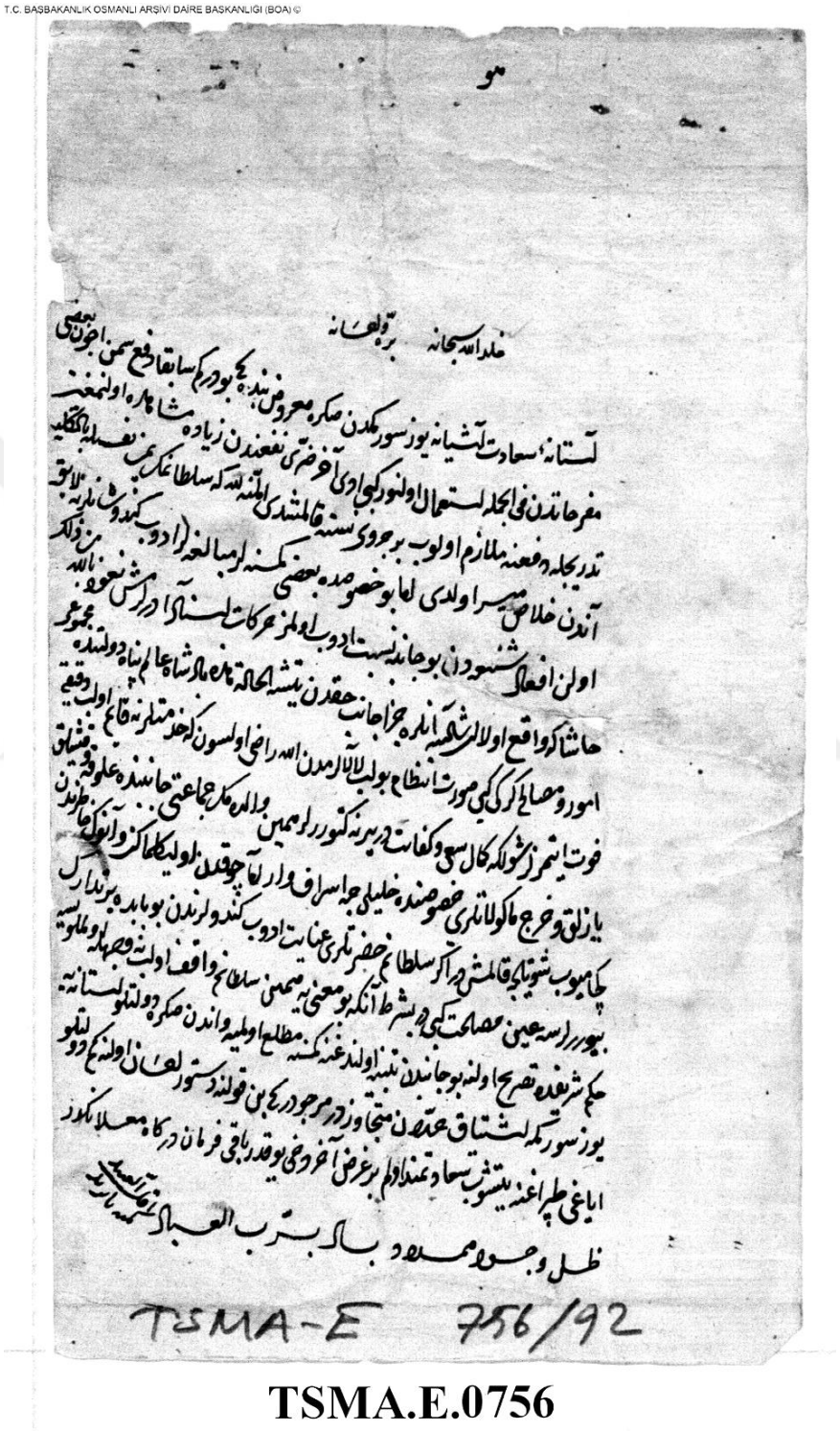
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0756

[1744] BOA. TSMA.E. 6366/1. 756-92. 1.1.

5) 886/1482 tarihli Sultan II. Bâyezid'in oğlu ve Konya Sancakbeyi Şehzâde Şehinşah'ın Divan-ı Hümayuna arzı; Alaüddevle'nin batı tarafında bulunan kardeşi Abdürrezzak Bey ve yoldaşlarının Osmanlı devletine sadakat gösterdiklerinden bunlara birer mansıb verilmesinin münasip olacağıyla ilgili arz.[1745]

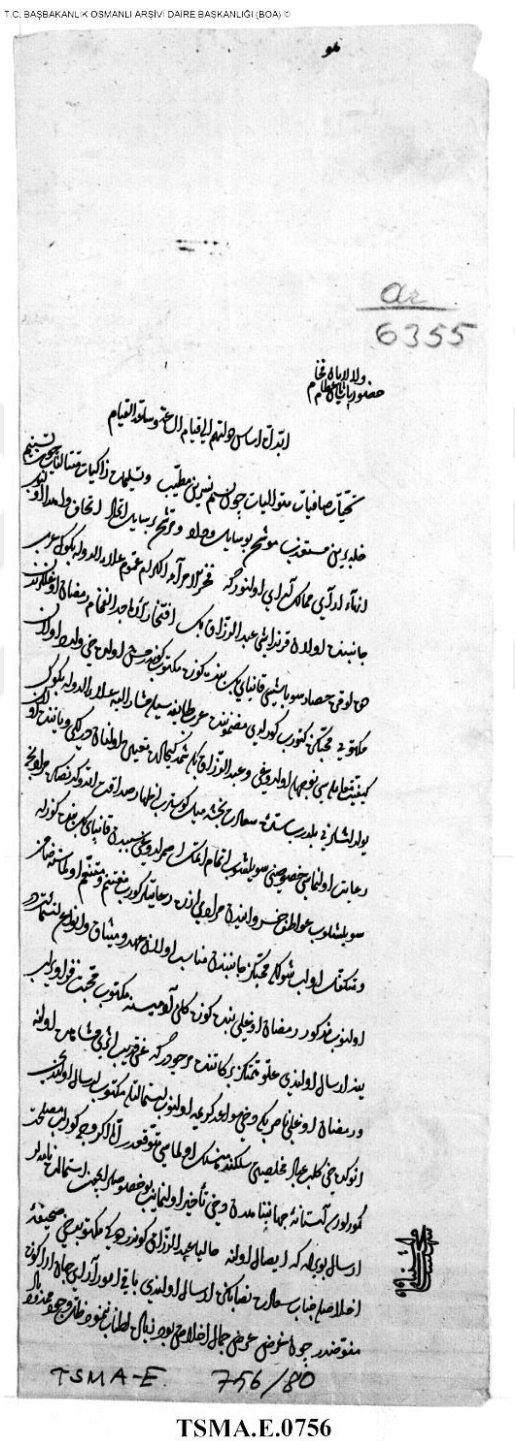

TSMA.E.0756

[1745] BOA. TSMA.E. 6355/1. 756-80.

6) 917/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in Trabzon ve havalisi hakkında Divan-ı Hümayuna yazdığı arz.[1746]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)
TSMA-E 754/100 14

TSMA.E.0754

[1746] BOA. TSMA.E. 6185/1-15. 754-100. 16.15.

7) 917/1512 tarihli Havası mutedil olan Bergama'nın kendisine verilmesi hususunda Şehzâde Korkut'un arzı.[1747]

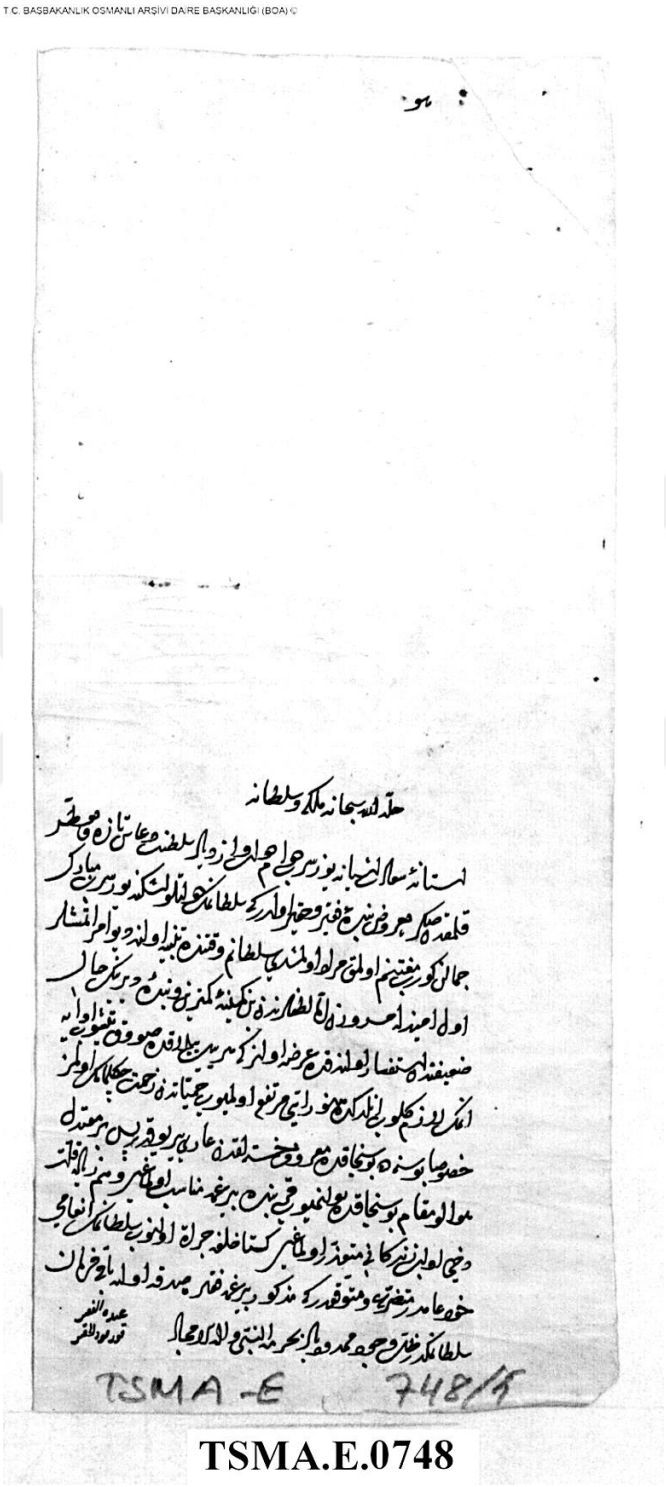

[1747] BOA. TSMA.E. 5679/1. 748-5. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 209.

8) 918/1512 tarihli Mısır'dan dönen Şehzâde Korkut'un oradaki ahvali hakkındaki arzı.[1748]

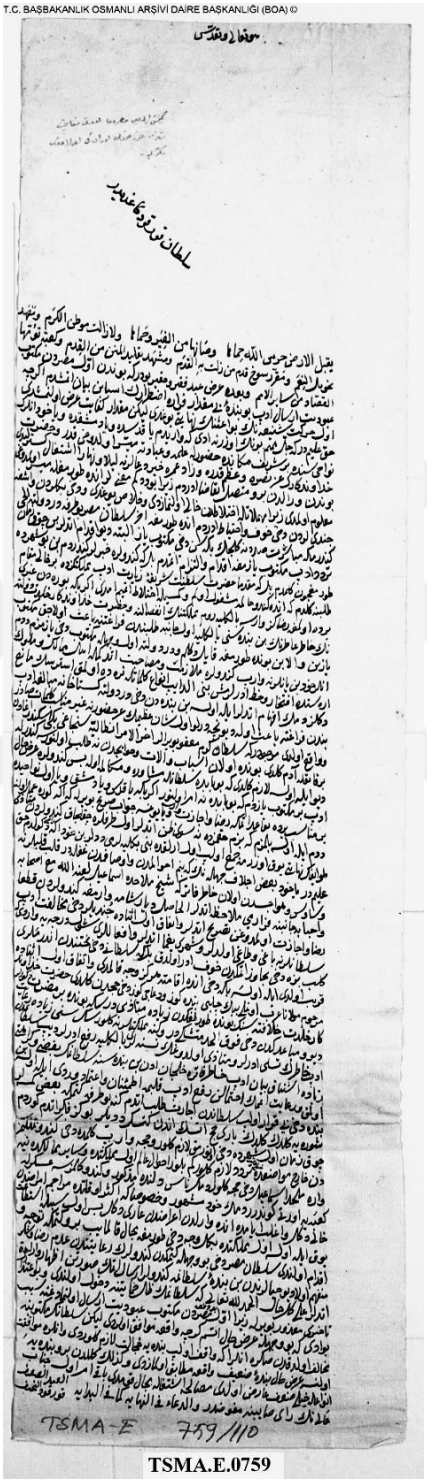

[1748] BOA. TSMA.E. 6684/8. 759-110. 1.1. Bu belge başka bir kaynakta daha geçmektedir. Kaynak için bkz. Kemal Gurulkan, "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Şehzade Korkut'un Mektupları", *Ceride*, c. 1, S. 2 (2023), s. 217.

9) 918/1512 tarihli Trabzon Sancakbeyi Şehzâde (sonraları Yavuz Sultan) Selim'in (Yavuz) babasına arzı; Trabzon vilayetinin asayişine ve muhafazasına itina ettiği, Şah tarafından gelen haberlere göre İstanbul'dan Şah'a giden elçilerin avdet ettikleri, Şah'ın elçiler gönderdiği, Ercincan ve Kemah'ı Mahmud Bey'e, Tercan'ı Şeyh Ali Bey'e verdiği ve diğer bazı tevcihat ile ilgili verdiği bilgileri içeren arz.[1749]

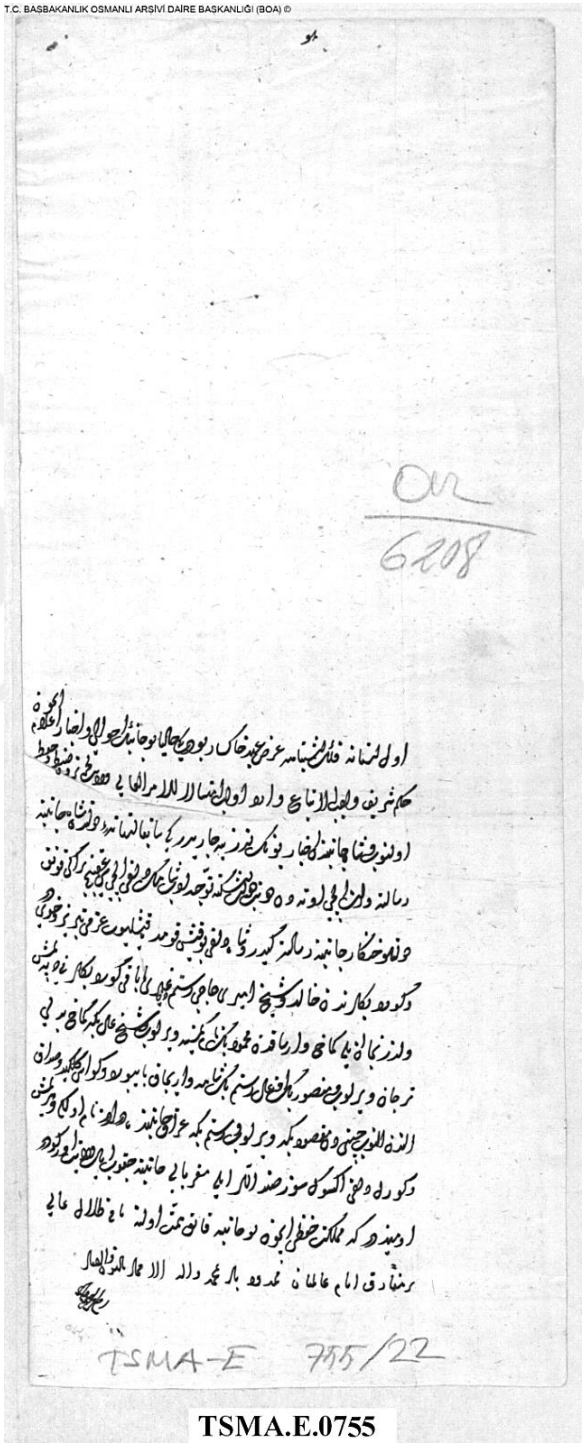

TSMA.E.0755

[1749] BOA. TSMA.E. 6208/1. 755-22. 1.1.

10) 926/1520 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arz; Vefat eden Hersek sancağı İmoçka kalesi mustahfızı Yusuf oğlu Süleyman'ın tasarrufunda bulunan Lonik köyündeki tımar hissesinin oğlu Mustafa'ya verilmesinin bildirildiği arz.[1750]

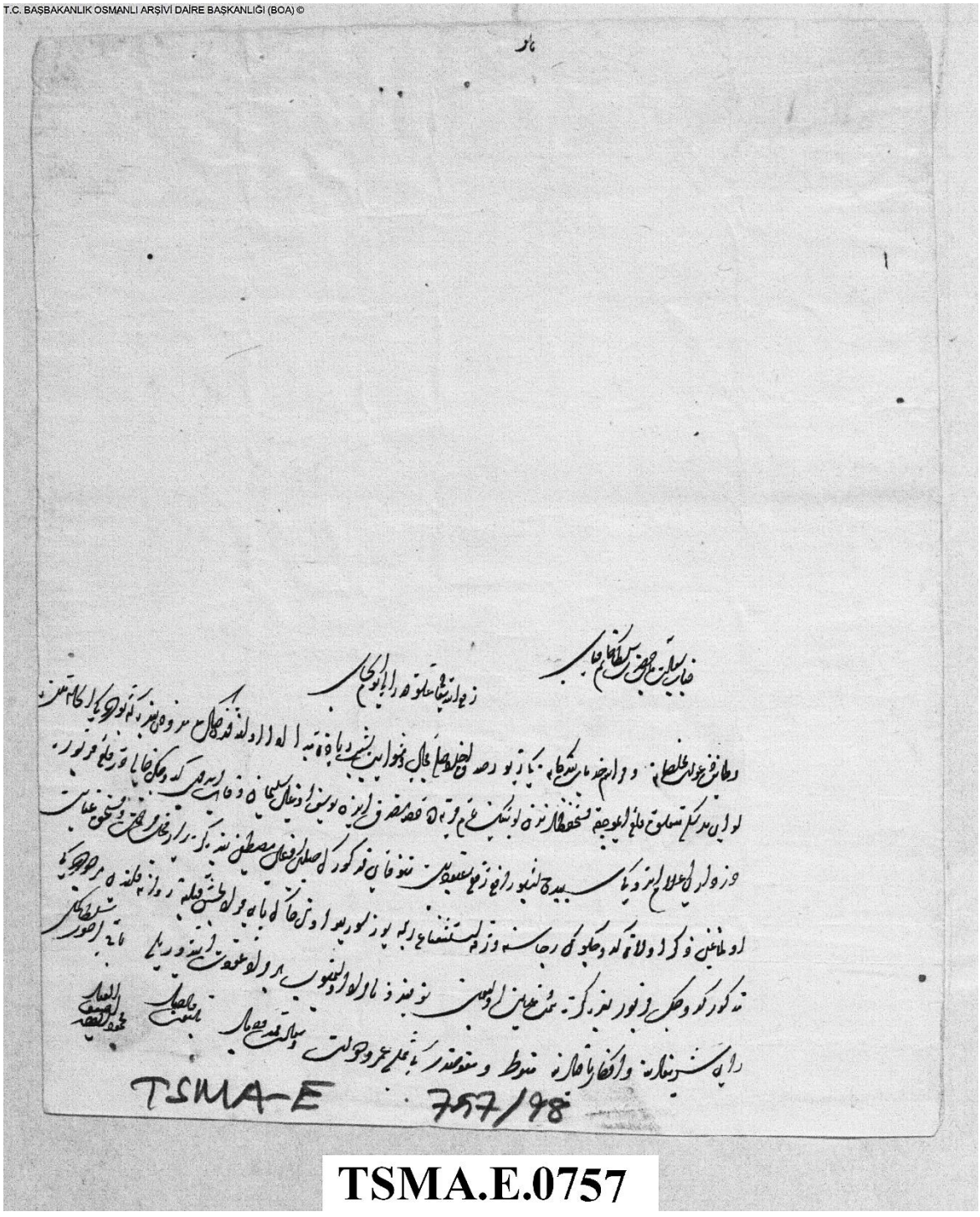
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©
TSMA-E 757/98
TSMA.E.0757

[1750] BOA. TSMA.E. 6490/1. 757-98. 2.1.

Sultan I. Süleyman Dönemi (1520-1566)

11) 928/1522 tarihli Hersek Sancakbeyi Mahmud Paşa tarafından arzı; Hersek sancağının Zagorye nahiyesinde tımara mutasarrıf iken vefat eden Ali sipahiden münhal kalan tımarı Mustafa Paşa'nın adamlarından Ali'ye verilmesi hakkındaki arz.[1751]

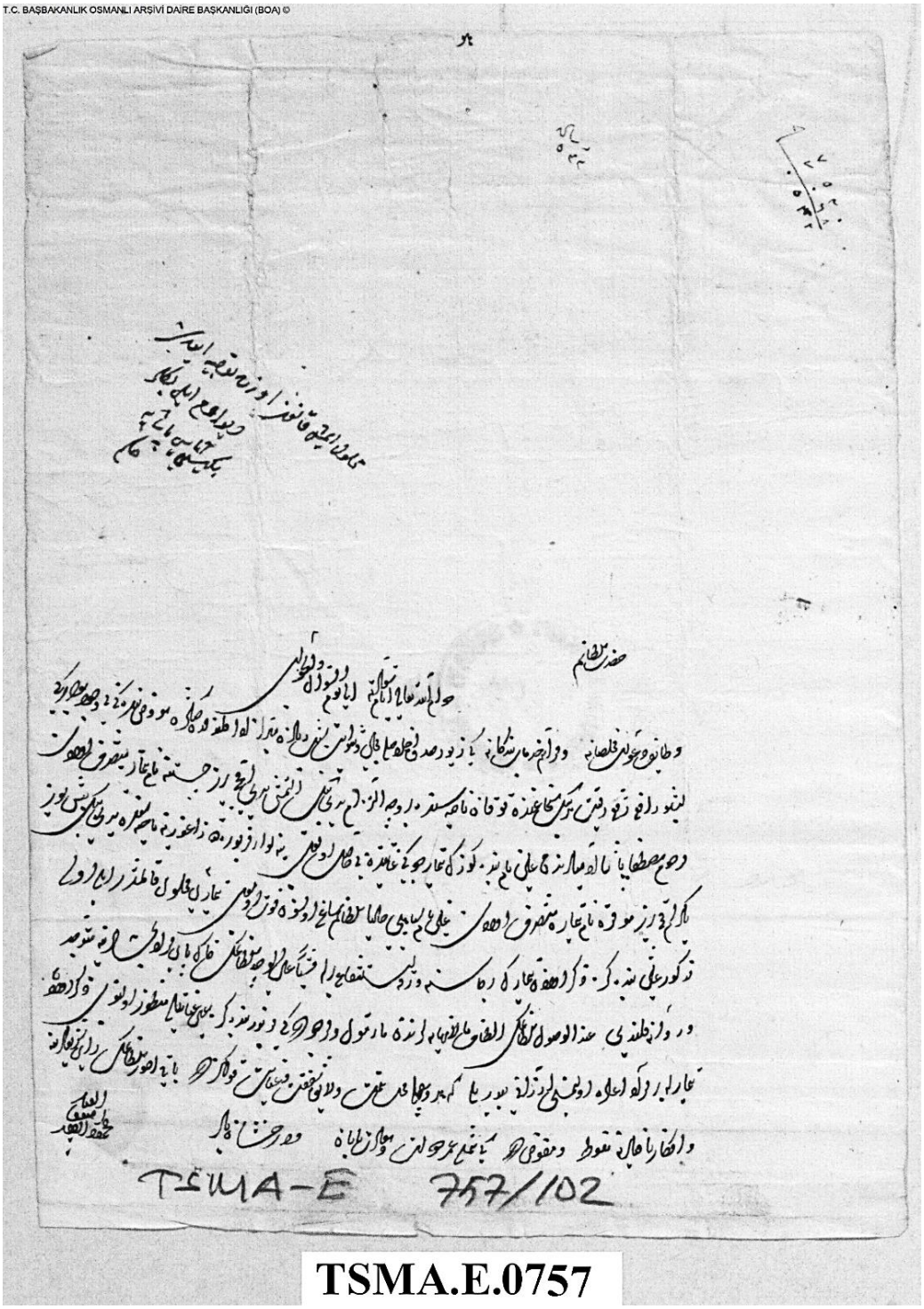

[1751] BOA. TSMA.E. 6494/1. 757-102. 2.1.

12) 937/1531 tarihli Skradin kadısı ve Bosna Sancakbeyinin birlikte yaptığı teftiş hakkındaki arz.[1752]

درکاه معلایه و بارکاه اعلایه لا زال عالیا عرض بندهٔ خاکسار اولدرکه آستانهٔ سعادتدن
حکم واجب الاتباع وارد اولوب مضمون منیفنده بوسنه سنجاغی بکی خسرو[3] دام علوه و اسقرادین[4]
قاضیسی توقیع رفیع همایون واصل اولیجاق معلوم اولا کی وندیك بکلری جانبندن سدهٔ سعادت
بخته وارد اولان ایلچیلری عتبهٔ علیایه کلوب شیله عرض حال ایلدیکی اول جوانبده وندیکه متعلق
اولان شبنك[5] و طووغوروك[6] افلاقلری کلوب ذکر اولان سنورك ایچنه کیروب زیتونلکلری
و باغلرین وملکلرین یقوب خراب ایلیوب وادملرین اسیر ایدوب عهدنامیه انواع تعدیلر ایدرلریمش
ایله اولسه حکم شریف واجب الاتباعم واردوقده کندو نفسکز ایله مباشرت ایدوب بو خصوص
تفتیش و تفحص ایدوب کوره‌سیز فی‌الواقع دیدکلری کبی ایسه ذکر اولان افلاقلری منع و دفع
ایدوب سنورلرینه دخل اتدرمیه‌سز دیو حکم شریف وارد اولمغین امتثالاً للامر العالی حکم شریف
مقتضاسنجه منازع فیه اولان یرلر اوزرینه واروب طلب قلدقلری یری احاطه ایدن قریلر
طیرلوقوه[7] و رادوسنك[8] و سوس دول[9] انام قریلر اولوب طورغیر[6] نام قلعه‌لری سنورندر دیوب
و شبنك نام قلعه‌لرینك سنوریدر و بوشیجه[10] و نوست[11] و دیونك سلشته‌سی[12] و رتنك[13] و قلوران[14]
نام قریلردن بوشکیجه[15] و قرقه[16] نام نهره وارنجه و ذکر اولان قریلردن غیری حدود مزبوره
احاطه ایلدوکی نقدر قریلر و مزرعلر واریسه جمعی طلب قیلورلر الارنده مجرد کافری خطلرندن
غیری تمسکلری اولیوب و ذکر اولنان قریلر مملکت ایچنده واقع اولوب اعترافلری اوزره یتمش
سکسان پاره قریلری و نواحی متعدیده[17] و اوتلاقلری و یایلاقلری و قرولری نقدر وارسه طلب
ایدرلر اما ذکر اولنان یرلر ثقات مسلمیندن استفسار اولندقده شیله ظاهر اولدیکی فتح خاقانیله
دارالحرب ایکن سیفله فتح اولندی مدت مدید خراب قالوب بعد زمان مقاطعه وضع اولنوب
نیجه زمان مقاطعه‌سین ادا ایدوب بعده سدهٔ سعادتدن امینلر ارسال اولنوب عشر و خراجه
قید اولنوب خیلی رعایا متمکن بولنوب بالفعل سپاهیه وحصار ارنلری تیمارلرنه توزیع و تقسیم

اولنوب برات همایون ایله متصرف بولنماغن بو قضایا بو جانبده برطرف اولق ممکن اولمیوب
محتاج عرض اولدوغی اجلدن شولکه واقع حالدر درکاه معلایه عرض اولندی باقی فرمان رأی
جهان آرایه منوط و مربوطدر

اضعف العباد عبد الکریم المولی بقضاء اسقرادین

1 Bu vesikanın aynı dosyada biri tam, diğeri noksan iki kopyası bulunmaktadır.
2 Vesika tarihsizdir. 1531 tarihi sonradan işaretlenmiştir.
3 Gazi Husrev Bey.
4 Skradin.
5 Şibenik.
6 Trogir (Trau).
7 Trlokova.
8 Radosniç.
9 Susdol.
10 Bosiçe.
11 Nust.
12 Jivinik Seliştesi.
13 Ratnik.
14 Kloran.
15 Boşkiçe?
16 Krka.
17 Nevâhî-i müteaddide.

[1752] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 19-20.

13) 937-938/1531 tarihli Bosna Sancakbeyi Gazi Hüsrev Bey'in arzı.[1753]

درکاه معلایه وبارکاه اعلایه لازال عالیاً وعن تحیات الدهر خالیاً معروض بندهٔ بیمقدار بودرکه بوندن اقدم وندیك بکلرینك سنورلری خصوص کورنوب سنور تعیین اولنماغیچون بو بندهٔ بیمقداره واسقرادین[2] قاضیسنه وارد اولان حکم همایون مقتضاسنجه الحالة هذه بو بندهٔ احقر قاضیٔ مزبور ایله وونديك دوژی حضرتلری طرفندن قپودان اولان یرآر آدملریله ذکر اولان نزاعلو یرلر اوزرینه واروب امر شریف موجبنجه تفتیشنه شروع اولندقده تروغیر[3] نام قلعه‌نك سنوری اولان ترولوقوه[4] ورادونیك[5] وسوهی قول[6] وشبه‌نیك[7] نام قلعه‌نك سنوری اولان وستنجه[8] ونوست[9] وریونیك سلشته‌سی[10] وقلورادوژنیك[11] وقرقه[12] وپوشکچه[13] نام نهرلر اصل حدود بولنوب بو ذکر اولان قریلردن غیری بو حدود ایچنده واقع اولان قریلر ومزرعلر بالجمله نه ایسه فی الواقع قدیمی وندیك بکلرینك مملکتنه متعلق یرلر ایمش لکن نیجه زمان خالی وخراب طور دکدن صکره بعض کمسنه‌لر اوزرلرنه مقاطعه وضع اتدرب خیلی زمان مقاطعه‌لرین خزانهٔ عامره‌یه تسلیم ایده‌کلمشلردر تا کچن ییل ایل امنیلری کلوب ولایت یازدقلرنده ذکر اولان یرلر اوزرنده نیجه رعایا متمکن بولنوب بالجمله متمکن بولدقلری رعایایی خراجه وسایر جزییه دفتر جدیده قید اتدکلرندن صکره کیمن سپاهی وکمن حصار ارلری تیمارلرنه توزیع ایدوب بالفعل مذکور یرلر اسامیلریله سپاهی وحصار ارلری براتلرنده مقید بولنماغن بو خصوص بو جانبده بر طرف اولق ممکن اولمدوغی سببدن شول‌که بیان واقع‌در درکاه عالم پناه قبلنه عرض اولندی باقی امر وفرمان سدهٔ سعادت بخشکدر . .

مهر (المنجی یا لطیف الضعیف صاحبه خسرو بن فرهاد)

الفقیر الضعیف العباد خسرو

[1] Bu tarihleme sonradan yapılmıştır.
[2] Skradim (Scardona).
[3] Trogir (Trau).
[4] Trlokova.
[5] Radoniç.
[6] Suhidol.
[7] Şibenik.
[8] Vestince.
[9] Nust.
[10] Jivnik Seliştesi.
[11] Kloradojnik.
[12] Krka.
[13] Boşkiçe?

[1753] M. Tayyib Gökbilgin, "Venedik devlet arşivindeki Türkçe belgeler koleksiyonu ve bizimle ilgili diğer belgeler", *Türk Tarih Belgeleri*, c. 5-8, S. 9-12 (1968-1971), s. 22-23.

14) 938/1531 tarihli Tırhala Sancakbeyi Ali tarafından yazılan arz; Mısır harbinde vefat eden sipahi Timurhan'ın mutasarrıf olduğu Tırhala sancağındaki tımarın oğlu Mehmed'e tevcih edilmesinin istendiğine ilişkin arz.[1754]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

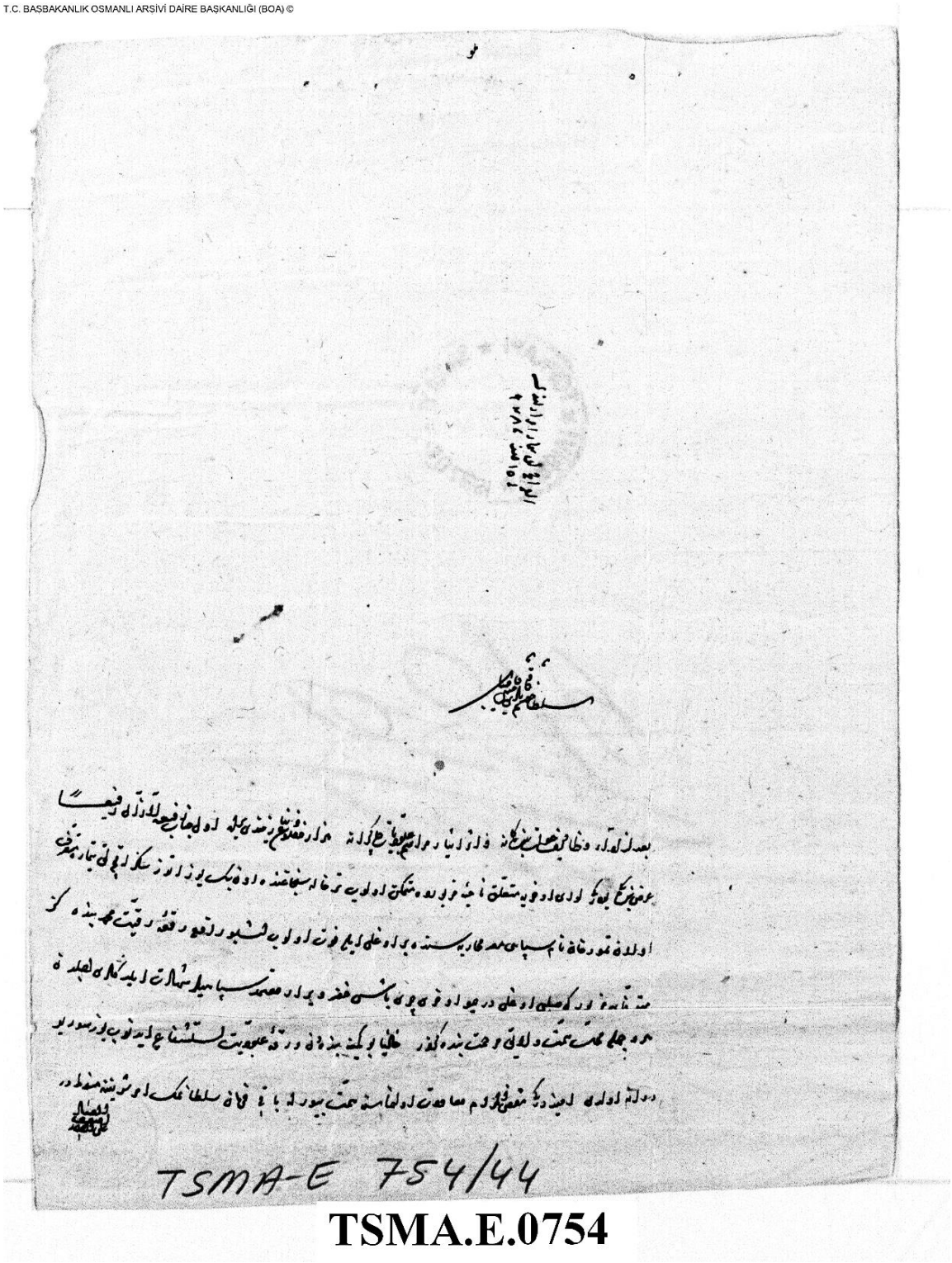

[1754] BOA. TSMA.E. 6130/1. 754-44. 2.1.

15) 950/1544 tarihli Yahya Paşazâde Bali Bey'in oğlu, Estolni Belgrad Sancakbeyi Derviş Bey'in padişaha arzı; Asi kalelere yapılan baskınlara Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın mani olduğu ve bu hususta nasıl hareket edileceğinin emir buyrulması talebi.[1755]

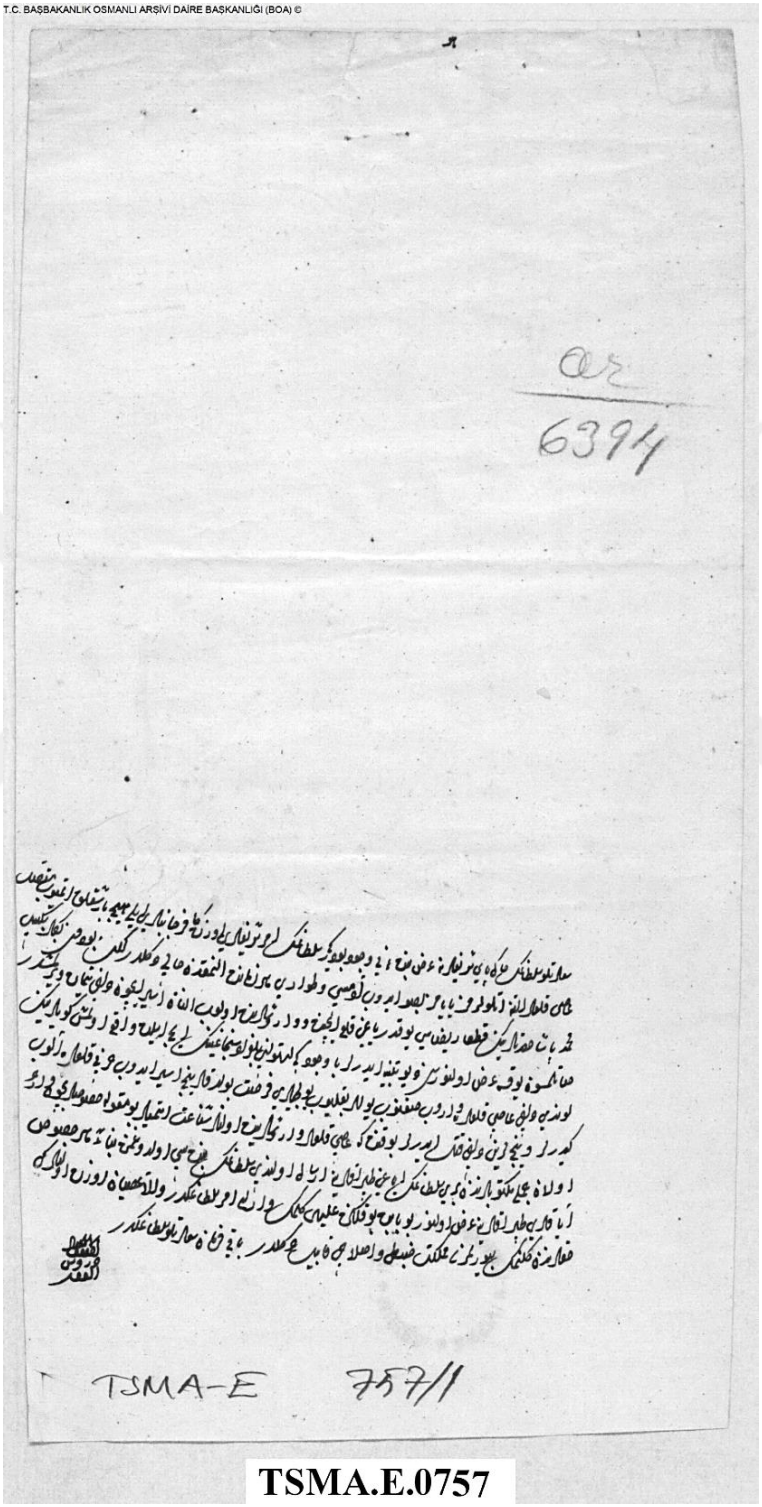

[1755] BOA. TSMA.E. 6394/1. 757-1. 2.1.

16) 955/1549 tarihli Budin Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın Belgrad Sancakbeyi Bali Beyzâde Derviş Bey tarafından şikayet edildiği arz.[1756]

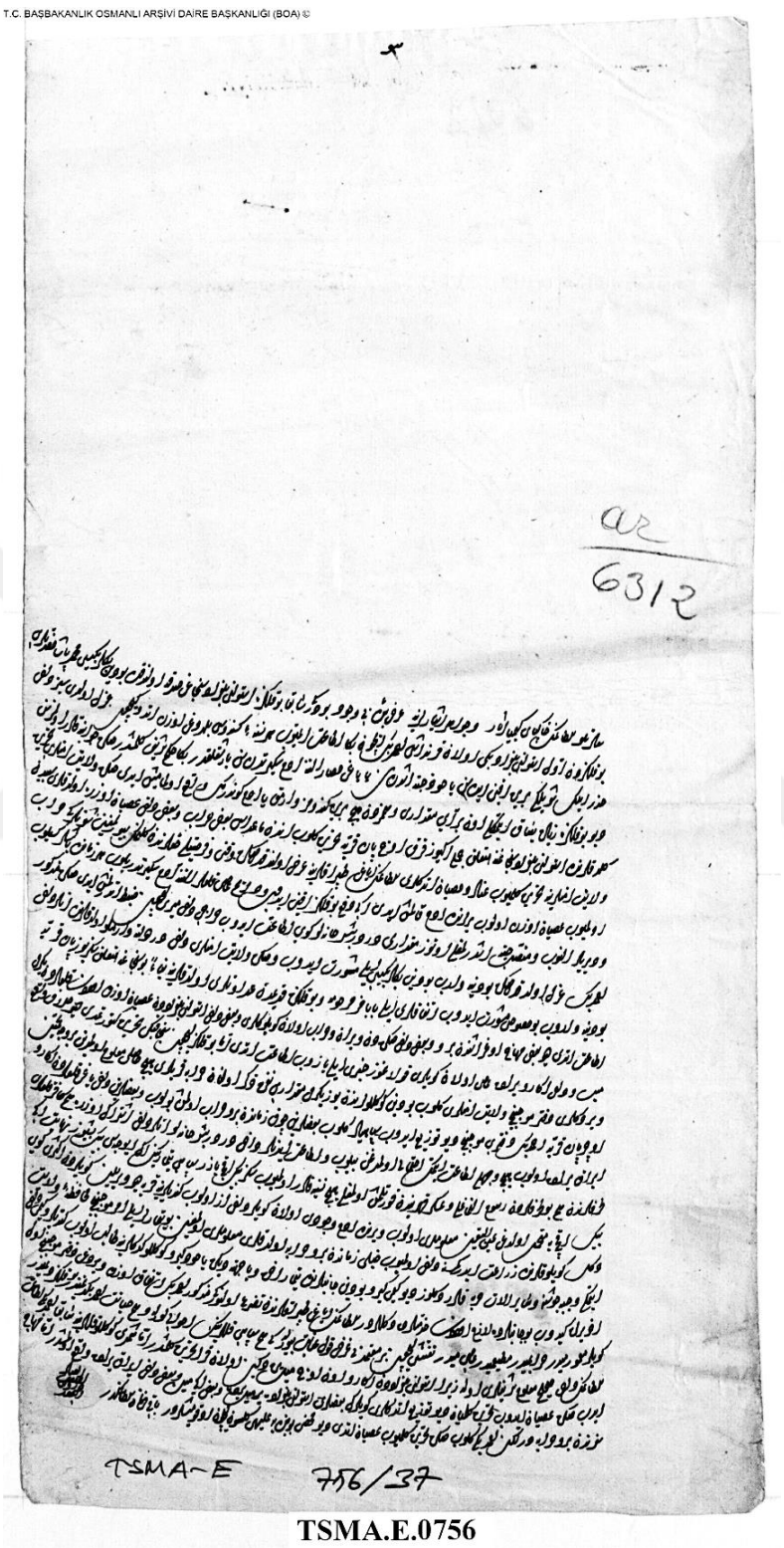

TSMA.E.0756

[1756] BOA. TSMA.E. 6312/1. 756-37. 2.1.

17) 974/1566 tarihli Venediklilerin Akdeniz'de, Kulaksız Ahmed, Sinan gibi korsanların gemilerini basarak yağma ettiğine, Bosna Sancakbeyi Mihaloğlu'nun köylerini, Mora Beyinin de Anepoli kalesini basıp yağma ettiğine dair şikayette bulundukları ve bunlara engel olunmasını istediklerini bildiren arz.[1757]

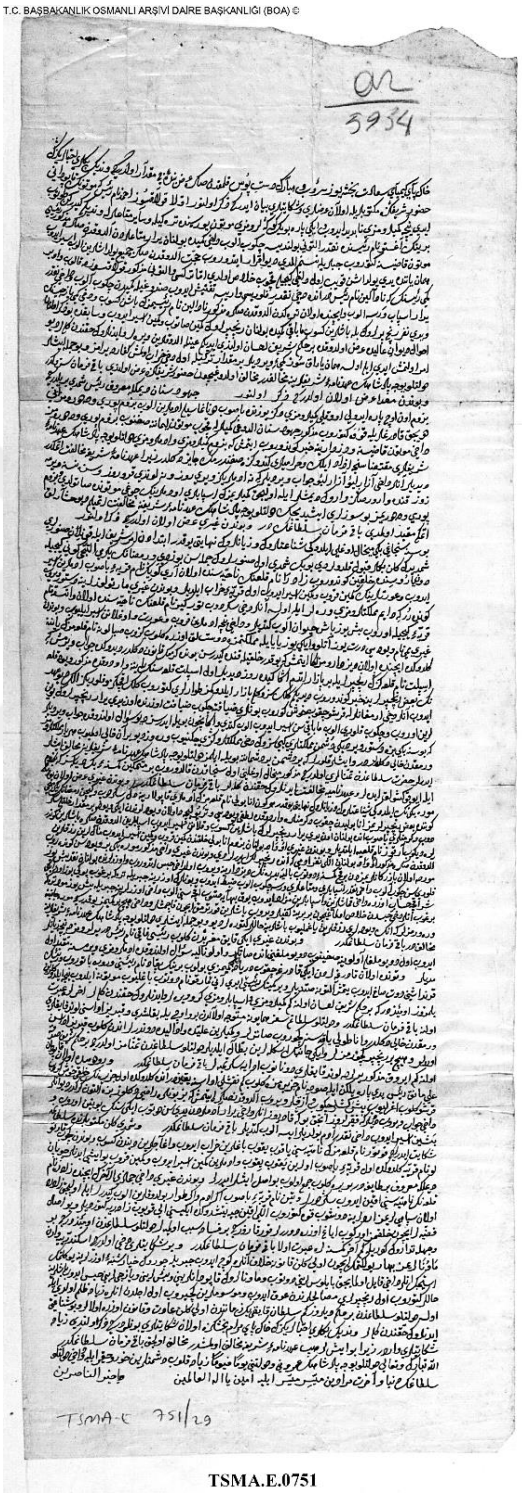
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

TSMA.E.0751

[1757] BOA. TSMA.E. 5934/1. 751-29. 1.1.

18) 974/1566 tarihli Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazâde Mehmed Paşa'nın Macaristan kralının ahvali ile ilgili elde ettiği bazı haberleri padişaha bildirdiği arzı.[1758]

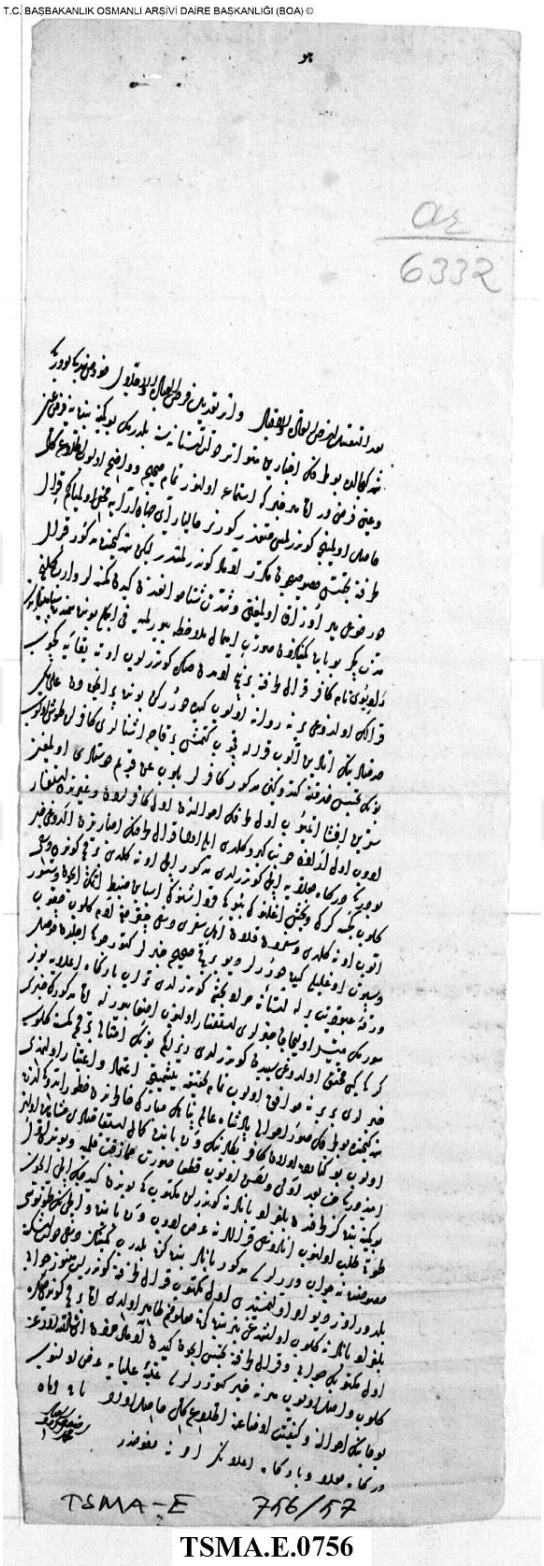

TSMA.E.0756

[1758] BOA. TSMA.E. 6332/1. 756-57. 2.1.

19) 974/1566 tarihli vefat eden Ali isimli sipahinin Yanya sancağında Ragoz nahiyesindeki tımarının oğlu Mustafa'ya tevcihini talep eden Yanya Sancakbeyi Lütfü Paşa'nın arzı.[1759]

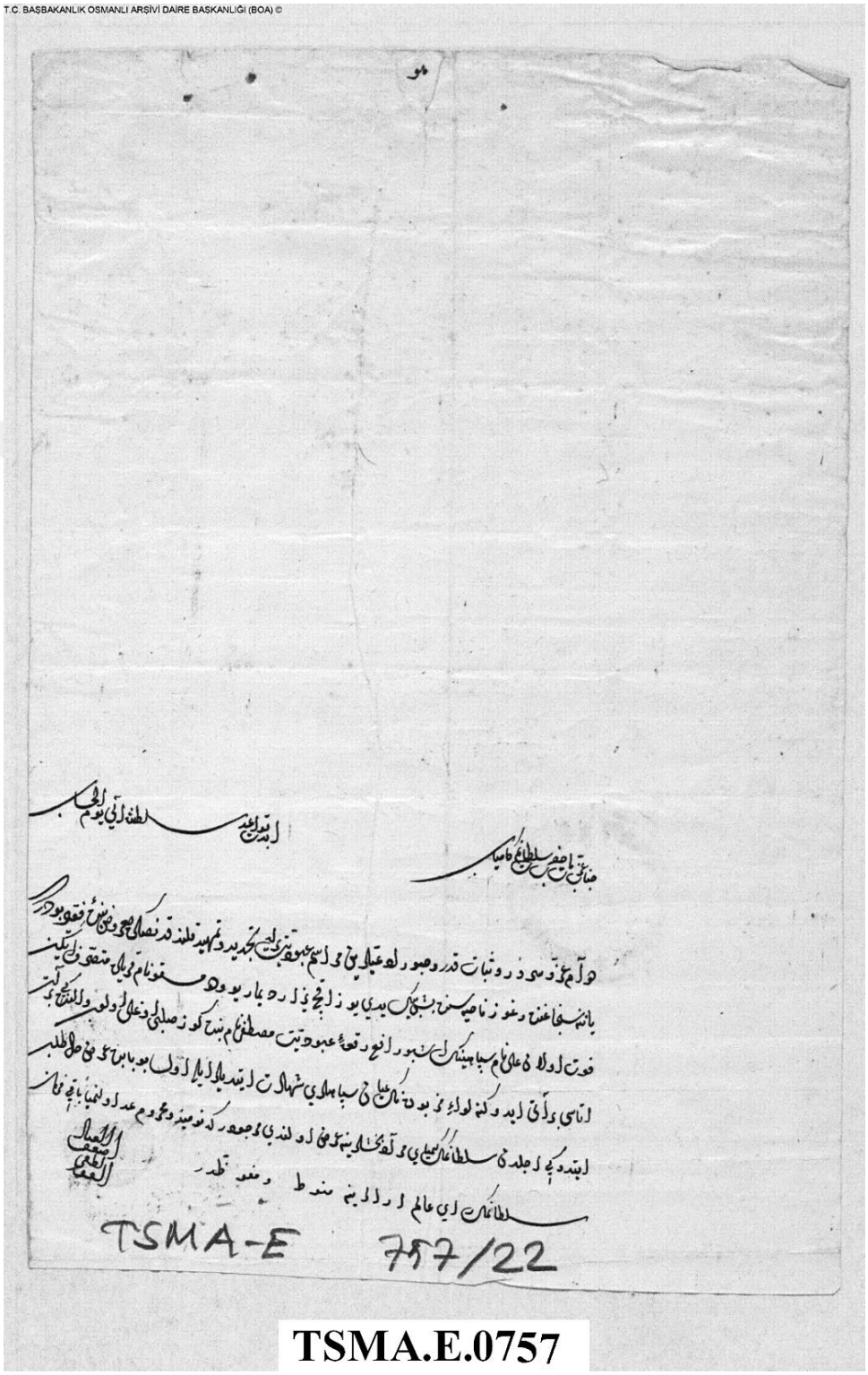
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©
TSMA-E 757/22
TSMA.E.0757

[1759] BOA. TSMA.E. 6415/1. 757-22. 2.1.

20) 974/1566 tarihli Solnok Sancakbeyi Hasan Bey'in arzı; Kral Ferdinand'ın üç aydan beri Lenç kalesinde bulunduğu, yerine bir Hersekli vekil tayin ettiği, etraftaki beylerle istişare ederek sefere karar verdiğini bildirdiği arz.[1760]

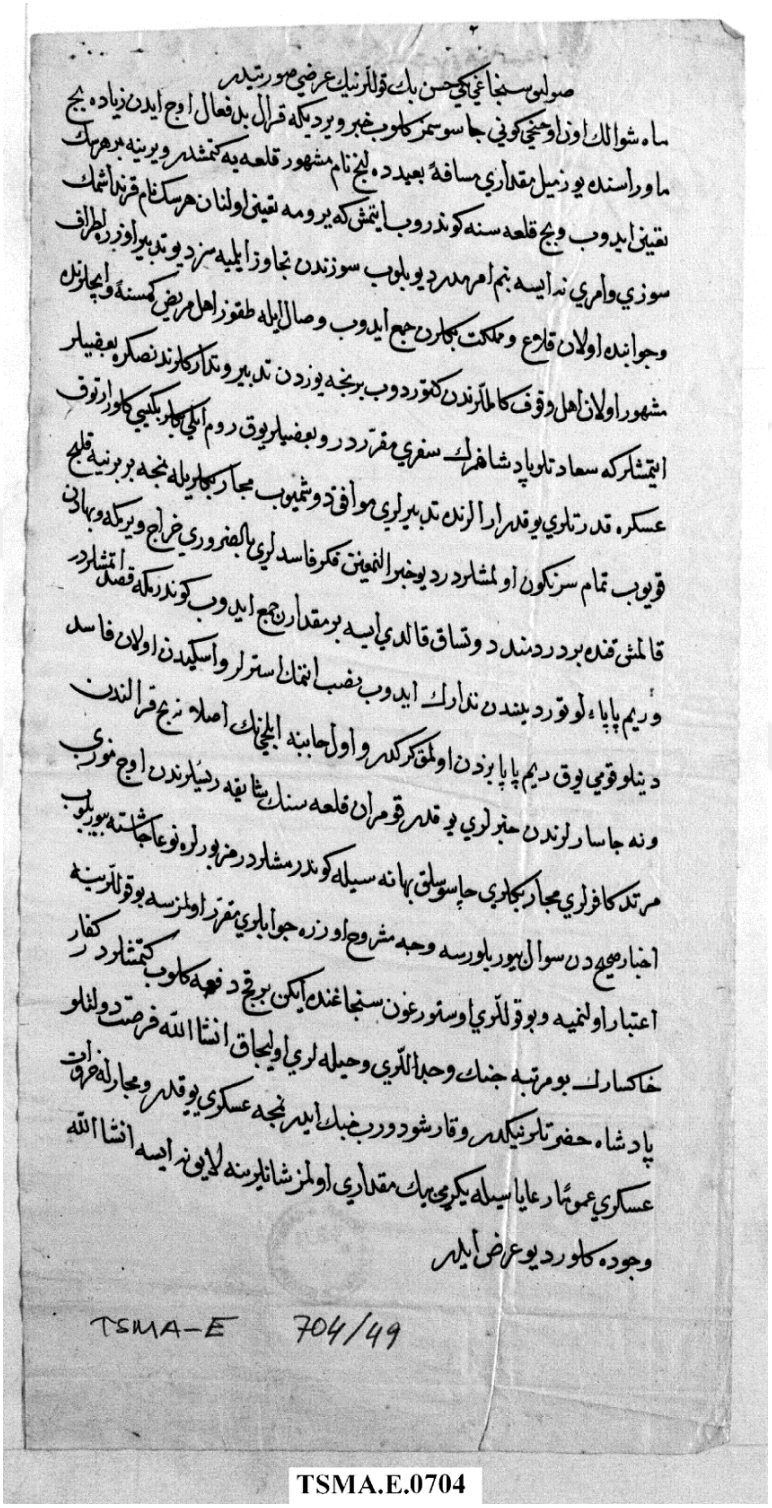
صولنوق سنجاغي كي حسن بك قولارنك عرضي صورتيدر

ساه شوالك اوزاوينجي كوني جاسوسلر كلوب خبر ويردكه قرال بلد فعال اوج ايدن زياده بعد
ماوراسنده يوزميل مقداري مسافه بعيده بلغ نام مشهور قلعه يه كتمشدر ويرينه بوهرسك
تعيين ايدوب وبو قلعه سنه كوندروب ايتمش كه يرومه تعيين اولنان هرسك نام قرنداشمك
سوزي وامري نه ايسه بنم امرمدر ديو بلوب سوزندن نجاوز ايليه سزديو تدبير اوزره اطراف
وجوانبده اولان قلاع وملكت بكلرين جمع ايدوب وصال ايله طقوز اهل مريض كمسنه وايجانلر
مشهور اولان اهل وقوف كاملرندن كتوردوب برنجه يوزدن تدبير وتدارك كلوندنصكره بعضيلر
ايتمشلركه سعادتلو پادشاهمزك سفري مقرر در وبعضيلر يوق روم ايلي كبار بكلري كلوراتوف
عسكره قدرتلري يوقدر اراذلدن تدبيرلري موافق دوشيوب مجارستان ايله نجه برينه قلعه
قويوب تمام سرنكون اولمشلردر ديو خبر التعيين فكر فاسدلري بالضروري خراج ويركه وبهانه
قالمش قندبردر دينمدن وتساق قالدي ايسه بومقداريجمع ايدوب كوندركه قصد ايتمشلردر
وريم پاپاء لوتوردينمدن تدارك ايدوب بضب ايتمك استرلر واسكيدن اولان فاسد
دينلو قويي يوق ديم پاپا بزدن اولمق كركدر واول احابنه ايلجيلك اصلا نزع قرالندن
ونه جاسارلرندن خبرلري يوقدر قومران قلعه سنك شايقه دينلرندن اوج مؤذن
مرتد كافرلري مجارستان جاسوسلق بهانه سيله كوندرمشلردر مزبورلره نوعاجاشته بيورلوب
اخبار صحيحدن سوال بيوربلورسه وجه مشروح اوزره جوابلري مقرر اولمزسه بوقولارينه
اعتبار اولنميه وبوقولري اوستورغون سنجاغندن ايكن برج قدنعه كلوب كتمشلردر كفار
خاكسارلك بومرتبه جنك وجدالدري وحيله لري اولجاق انشاالله فرصت دولنلو
پادشاه حضوتلرينكدر وقارشودوب غبك ايدرنجه عسكري يوقدر ومجارلهزات
عسكري عموما رعايا سيله يكريمي بك مقداري اولمزشانلرسنه لايق نه ايسه انشاالله
وجوده كلوردي عرض ايلدر

TSMA-E 704/49

TSMA.E.0704

[1760] BOA. TSMA.E. 4893/1. 704-49. 2.1.

21) 974/1566 tarihli Bağdad vilayetinde kendisine Hılle sancağı tevcih edilen Mısırlı Elvend Bey'in seferdeki hizmetlerine karşılık sekbanlık vazifesinin de kendisine ihsan buyurulmasını padişaha arzı.[1761]

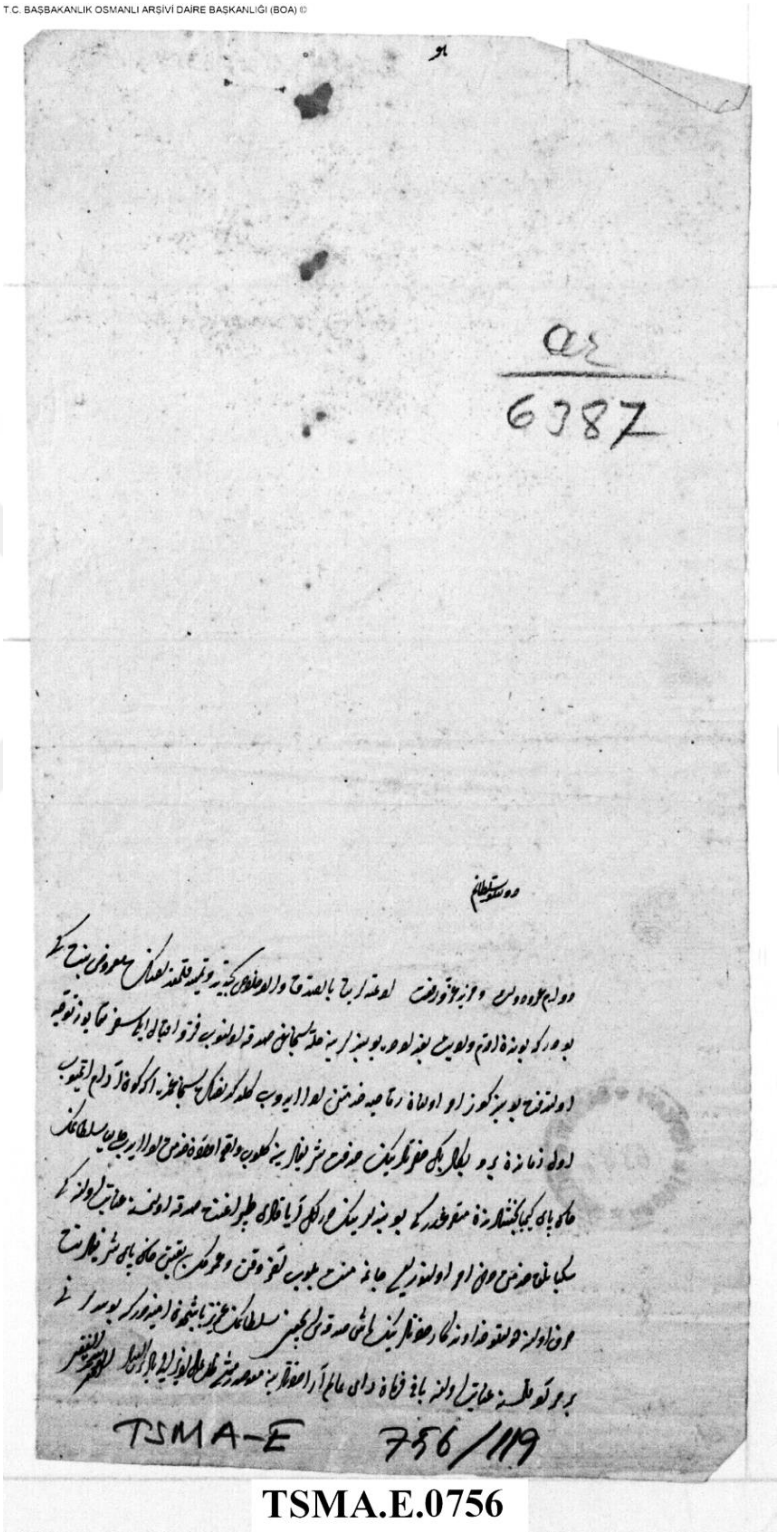

[1761] BOA. TSMA.E. 6387/1. 756-119. 2.1.

22) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 1; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[1762]

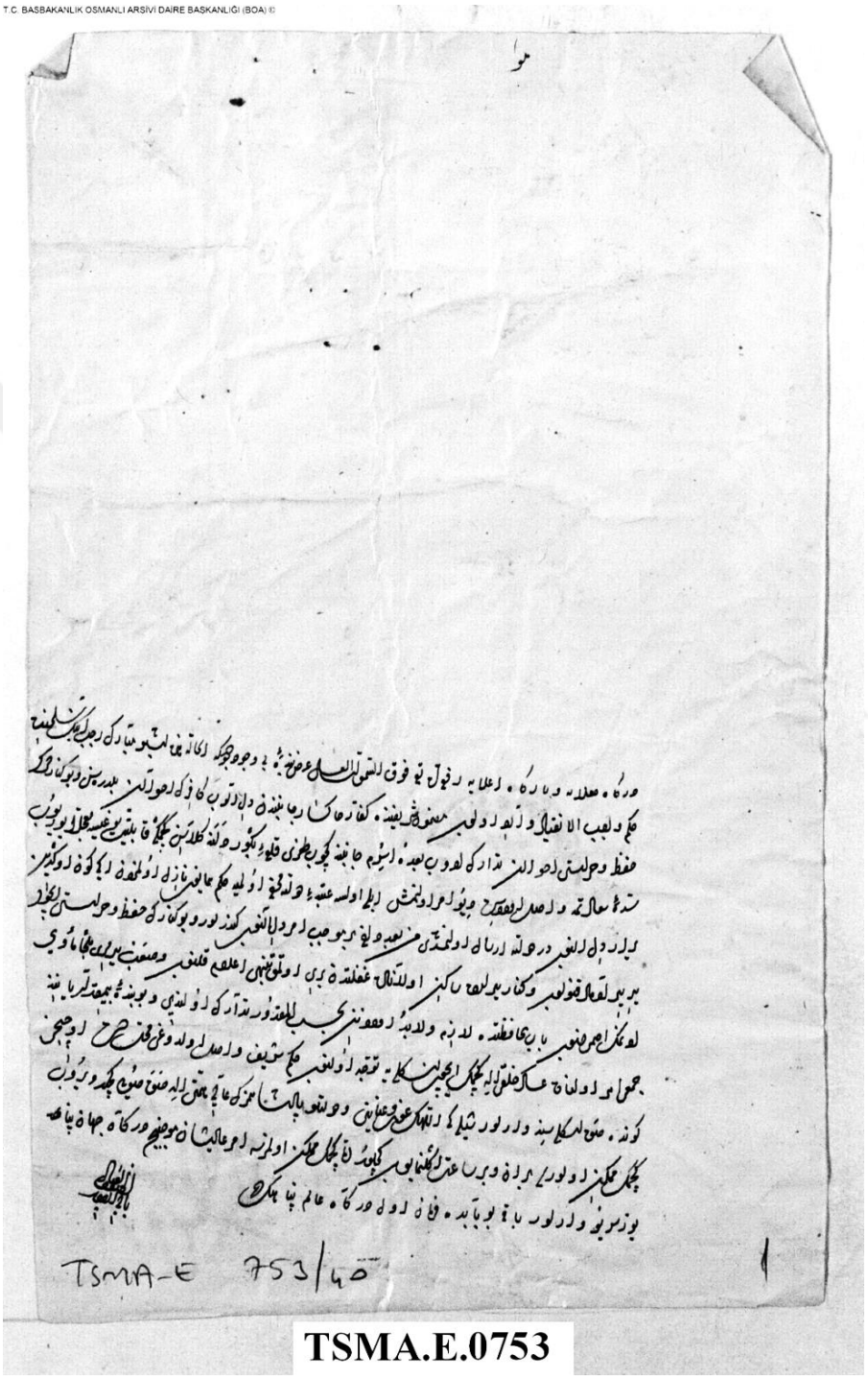

[1762] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.1.

23) 974/1566 tarihli Semendire ve Belgrad Sancakbeyi Yahya Paşazâde Bali Bey'in padişaha arzı 2; Yakalanan esirlerin gönderildiği, memleket müdafaasına ehemmiyet verdiği, Sava nehri geçit verirse ileri geçeceği, düşman askeri bulunması ihtimali olan yerlerde tetkiklerde bulunduğu, asker olmadığını görünce Karlofça, Petrovaradin, Kanije kelelerine gittiğini bildirdiği arz.[1763]

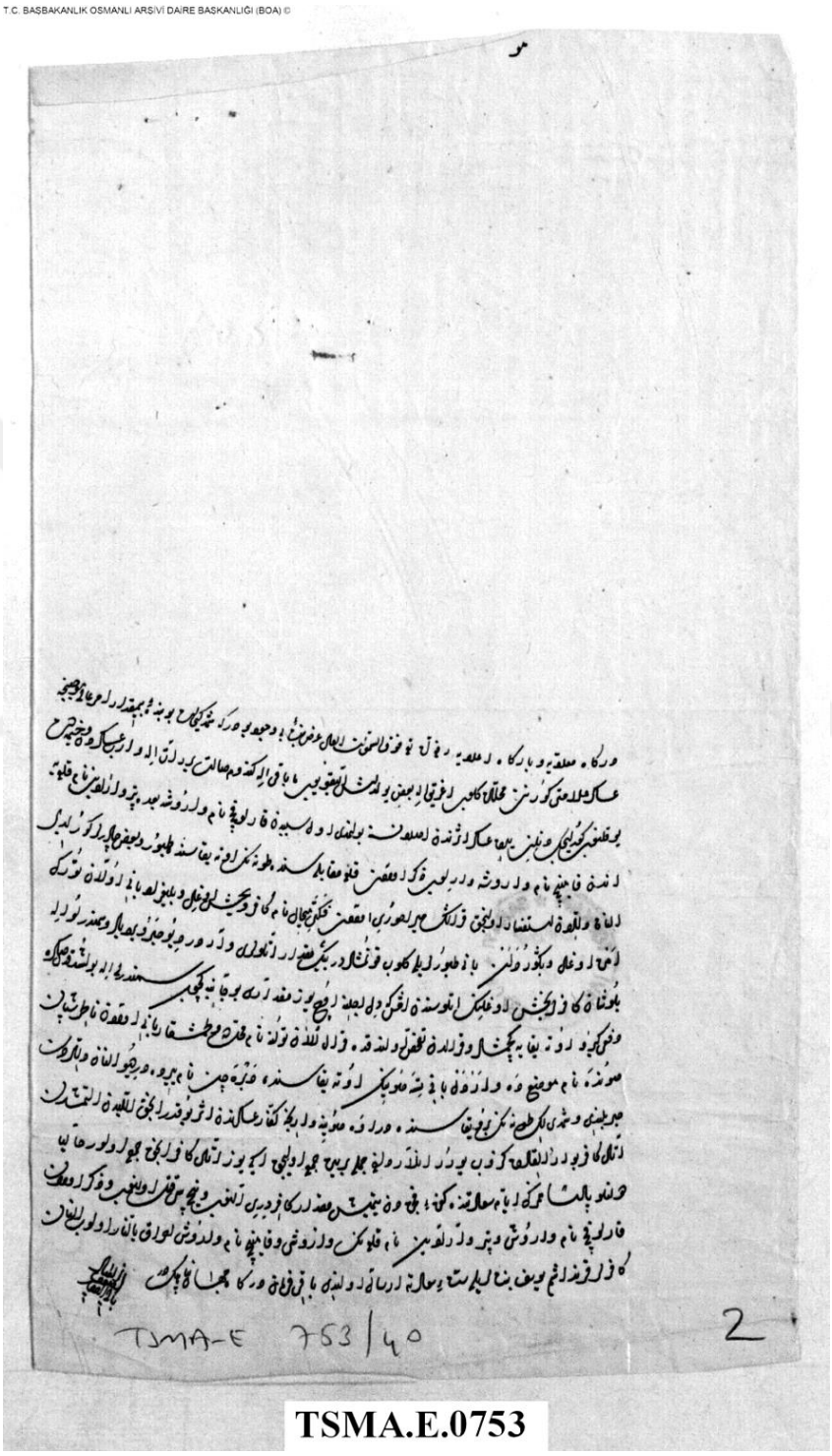

[1763] BOA. TSMA.E. 6060/1-2. 753-40. 2.2.

24) 974/1566 tarihli Hüsrev ve Bali beyler tarafından gönderilip, kapıcıların hapsinde olan Hıristiyanların ifadelerinin padişaha arzı.[1764]

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

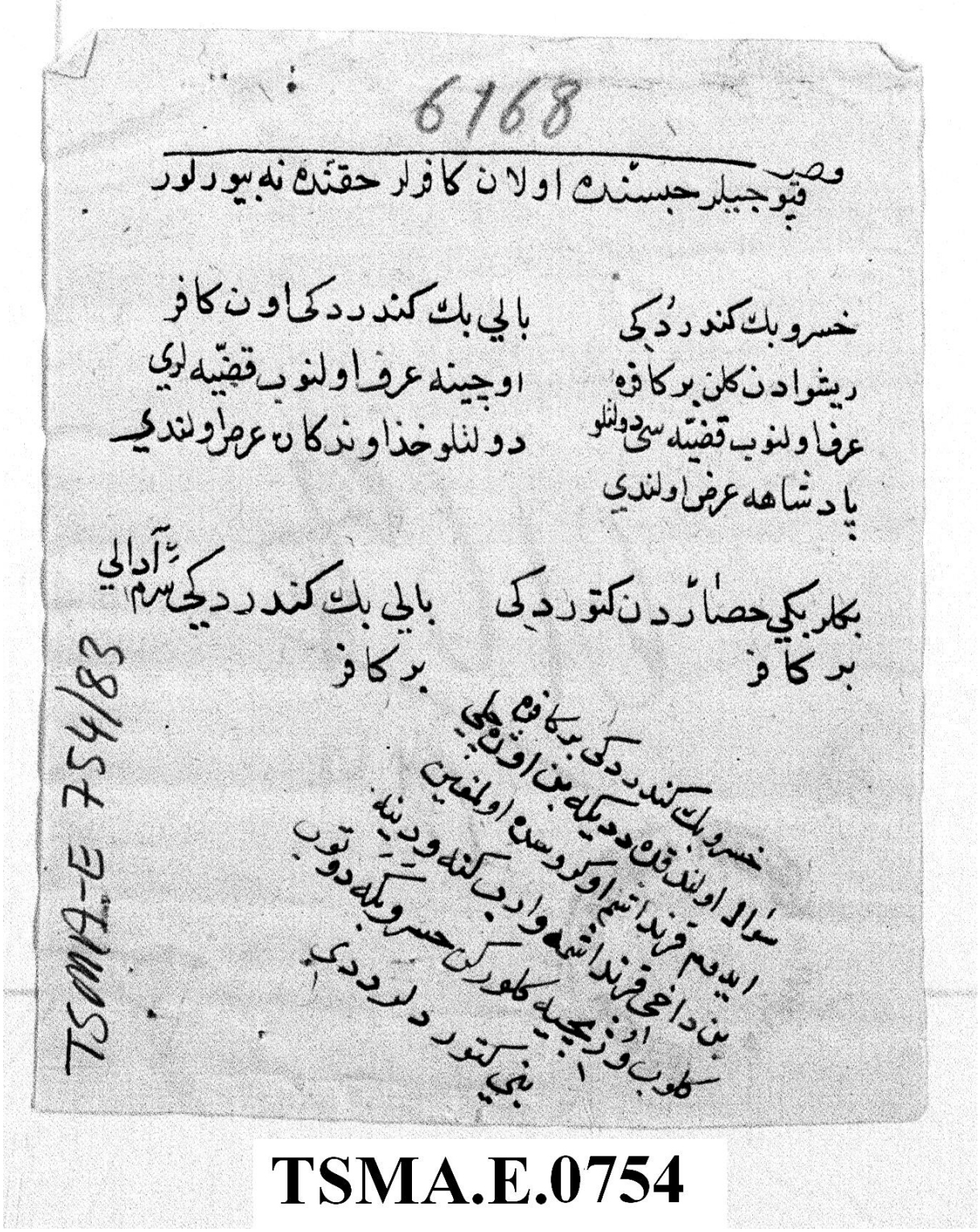

[1764] BOA. TSMA.E. 6168/1. 754-83. 1.1.

25) 974/1566 tarihli Mehmed b. Ali tarafından yazılan arz; Hacı Şeyh Bey'in yardımına gönderilen Derteng ve Mendelicin Beyi Osman Bey kuvvetleriyle Baban'da İran sergerdesi Mir Hüseyin'in askerleri arasında yapılan savaşta İranlıların bozguna uğratıldığını bildirildiği arzı.[1765]

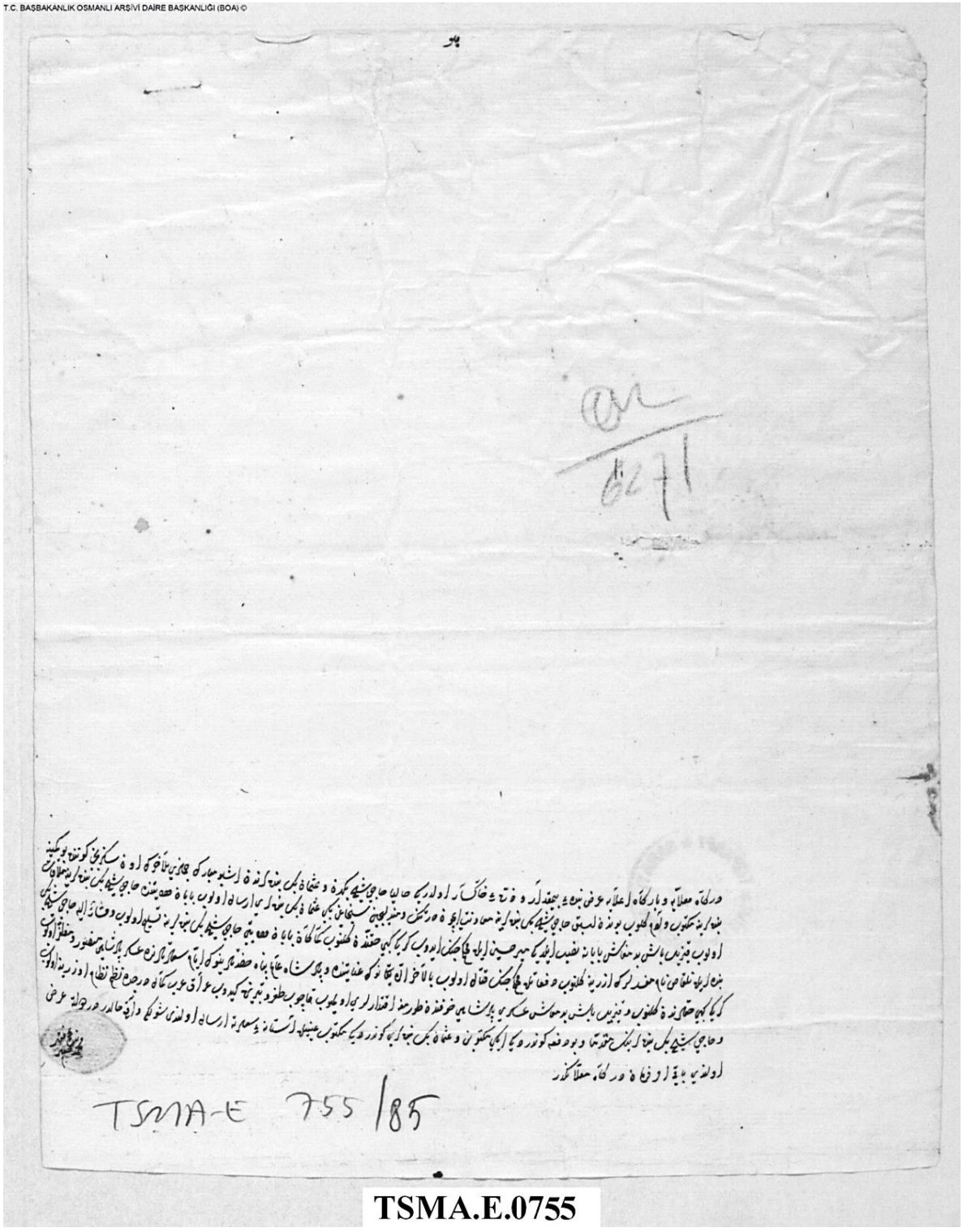

[1765] BOA. TSMA.E. 6271/1. 755-85. 2.1.

26) 974/1566 tarihli Karlıili Sancakbeyi Hüseyin b. Karlı tarafından padişaha iletilen arz; İspanya beyinin Şarlken'in askeri yardımı ile büyük bir donanma tedarik ederek İnebahtı, Mora ve Rumeli'ye saldırmak niyetinde olduğu Korfuz (Korfu) beyinden gelen mektupta belirtildiğine dair yazılan arzdır.[1766]

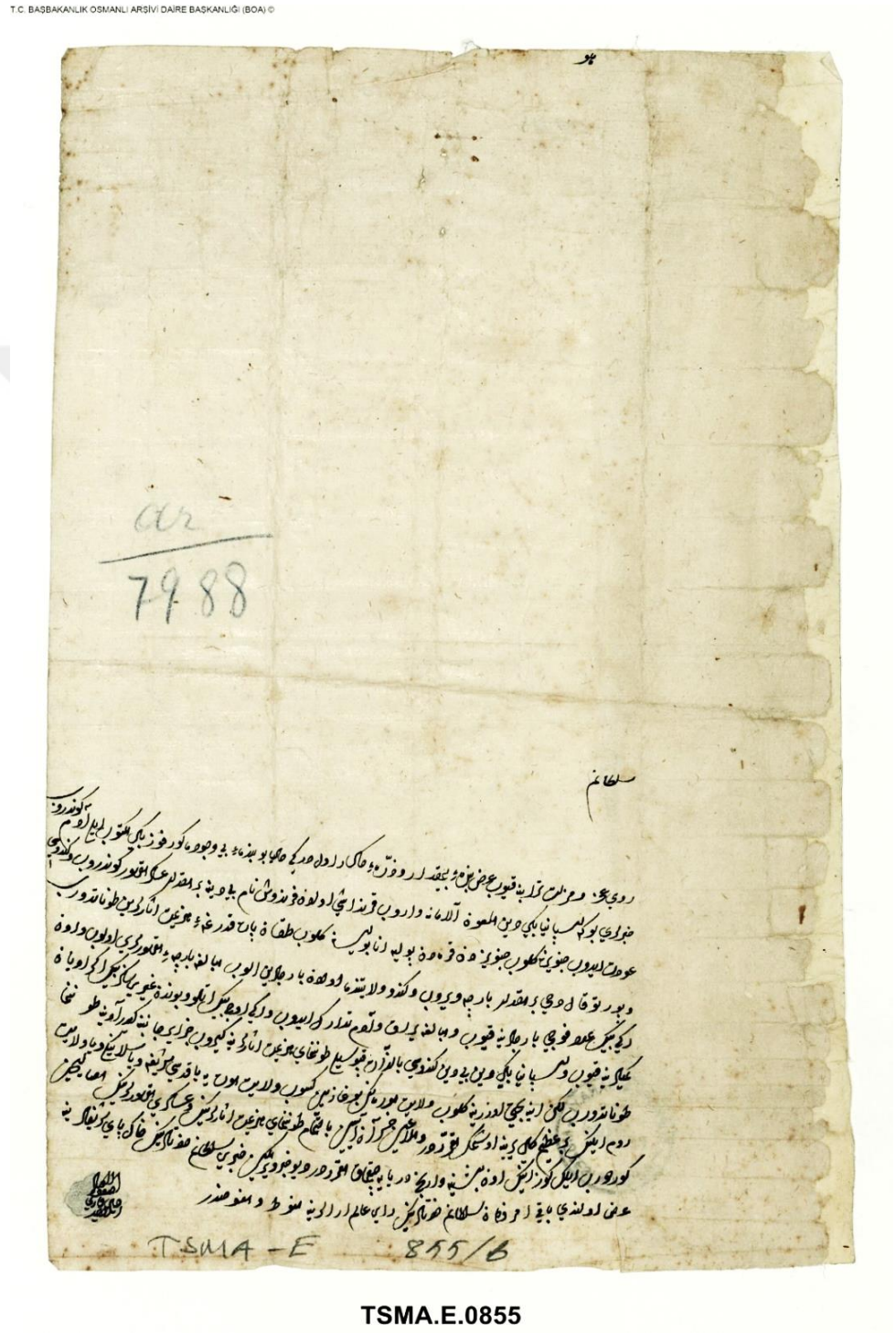

TSMA.E.0855

[1766] BOA. TSMA.E. 7988/1. 855-6. 1.1.

27) 990/1583 tarihli Akkirman Mirlivası Hasan Paşa'nın rikab-ı hümayuna arzı; Boğdan voyvodasının katli, Dimitraş'ın Leh taraftarı olduğu ve ahalinin Dimitraş safından döndürülmeye çalışıldığına dair yazılan arz.[1767]

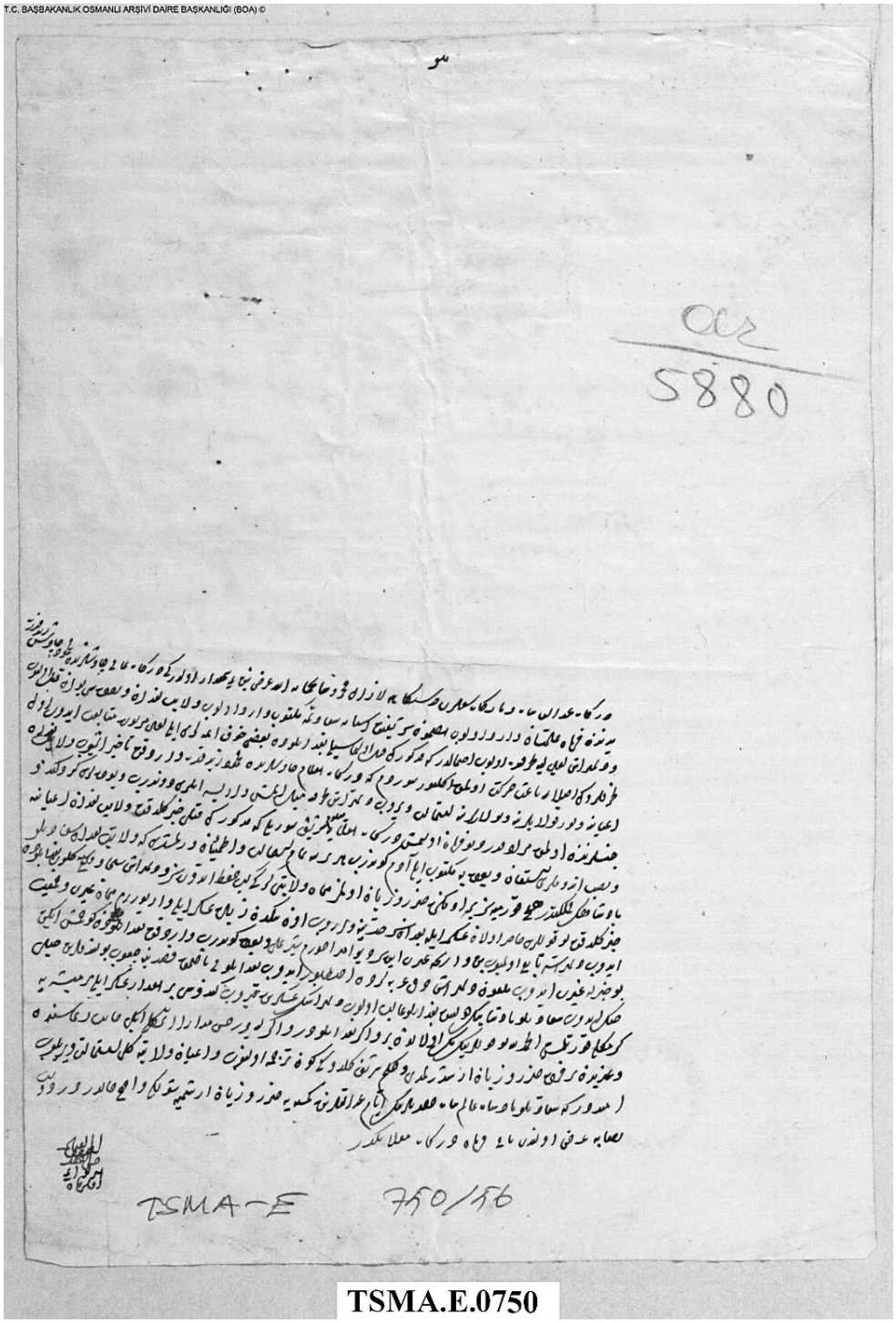

[1767] BOA. TSMA.E. 5880/1. 750-56. 2.1.

28) 1008/1599 tarihli muhtemelen Vidin Sancakbeyi Yahya Bey'in arzı; Vidin'de Seferlik Kalesi kethüdası Nusret vefat ettiğinden yetimleri İlyas ve Hızır'a, Mehmed'in kasr-ı yedi ile mahlul kalan tımarının tevcih buyurulması talebine ilişkin vesika.[1768]

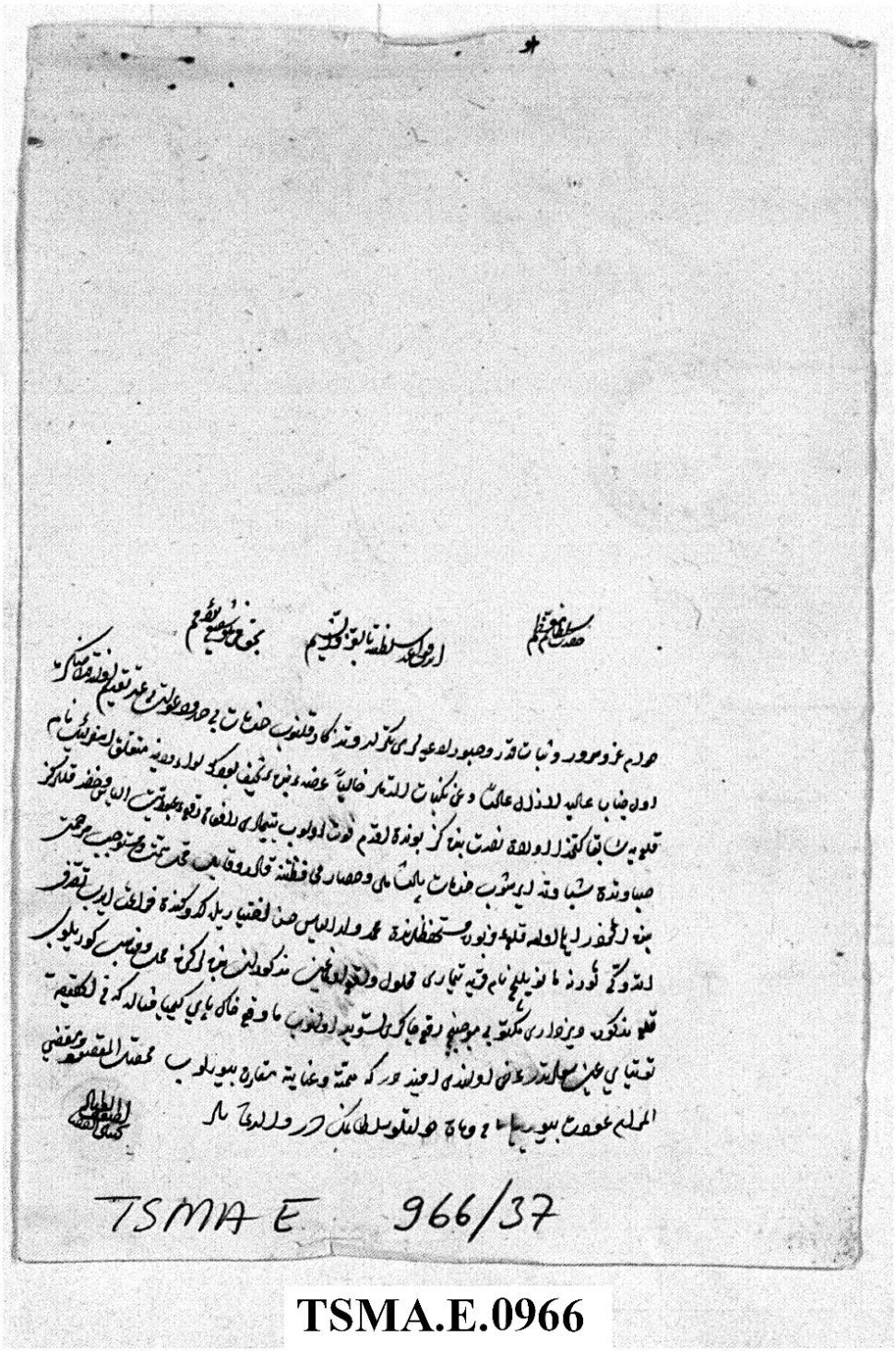

[1768] BOA. TSMA.E. 10157/21. 966-37.

29) Bende el-Muhlis Mustafa el-fakîr imzasıyla yazılan arz.[1769]

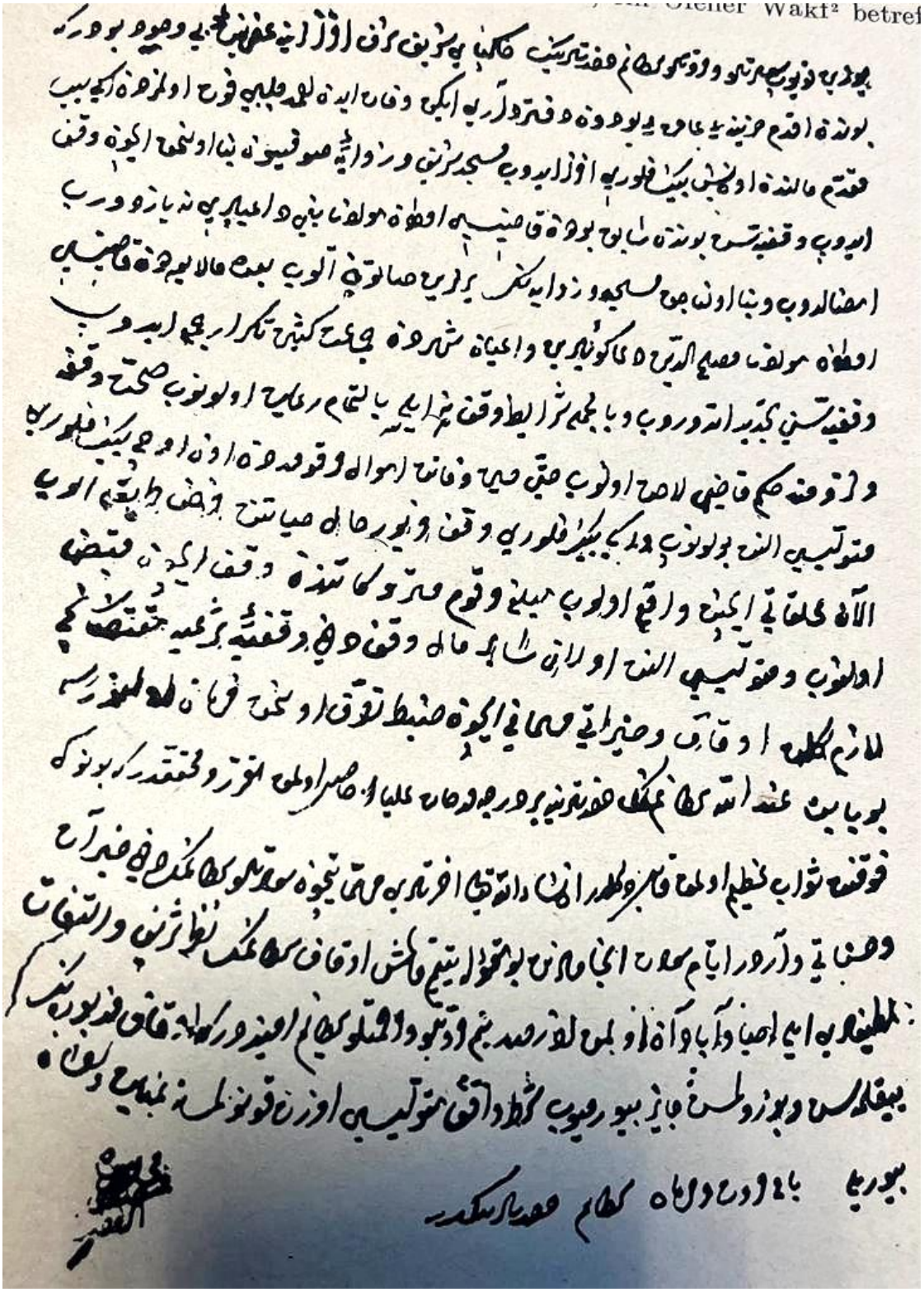

[1769] Walther Björkman, *Ofen zur Türkenzeit* (Hamburg: L. Friederichsen & Co., 1920), s. 73-74. Belgenin tarihi tespit edilememiştir.